

3 1761 04204 1335

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

purchased from the
FORD FOUNDATION GRANT

for

EAST EUROPEAN STUDIES

GRADIVO

za

zgodovino Slovencev

v srednjem veku.

Zbral

dr. FRANC KOS,

c. kr. profesor.

Prva knjiga.

(l. 501—800)

V Ljubljani, 1902.

Založila in izdala „Leonova družba“ v Ljubljani.
Tiskala „Katoliška tiskarna“.

DR
381
S665 K6
knj. 1

I.

UVOD.

Predgovor.

Kdor hoče zidati hišo, si mora prej pripraviti potrebnega kamenja, apna, peska, lesa in drugih stvari in še le potem naj se loti dela. Enako je pri zgodovinarju. Najprej je treba zbrati gradivo, ga kritično presoditi in nato uporabljati. Marsikomu se bo zdela tvarina, ki se v tej knjigi nahaja, presuhoparna; morebiti bode še celo kdo rekel, da naj se kaj takega v slovenskem jeziku sploh ne tiska. Po mojih mislih je treba odločno zavrniti take ljudi. Vsak narod, ki hoče kot tak veljati, mora imeti toliko življenske moči, da se razen drugih nalog, katere naj izvršuje, loti tudi te, da se polagoma seznanj s svojo preteklostjo. Zgodovinska tvarina velikih narodov je navadno obsežna, malih narodov pa bolj ali manj neznatna. Ker za našo domačo zgodovino ni bogve koliko gradiva, zato je potrebno, da to, kar ga je, zberemo in uporabimo. Ako se dobro seznanimo s svojo preteklostjo, potem bomo lahko trdili, da tudi mi Slovenci nismo narod brez zgodovine.

Marsikdo bi lahko rekel, da je izmed gradiva, katero se nahaja v tej knjigi, mnogo takega, ki Slovencev kar čisto nič ne omenja. Res je. A treba je pomisliti, da zemlja, katero so si Slovenci osvojili, ni bila prej prazna in brez prebivalcev. Dobro je, da vsaj nekoliko poznamo tudi tiste razrode, s katerimi so naši očetje brez dvoma morali priti v dotiko, ko so se naselili ob Savi in Dravi, Soči in Muri. Ne bode odveč, ako se kolikor toliko podučimo o razmerah, katere so Slovenci našli, ko so prišli v te kraje. Ko so se naši predniki polastili naše sedanje domovine, so dobili na raznih straneh nove sosesde. Če hočemo prav presojati dogodke, kateri so se zvršili na slovenski zemlji, se je treba pogostoma ozreti na te sosesde, kateri so včasih blagodejno, včasih pa pogubonosno posegali v razvoj naših očetov. Taki sosesde so bili za nekoliko časa na eni strani oglejski patriarhi, solnograški škofje ter furlanski in bavarski vojvodi, na drugi strani pa divji Obri.

Kar se tiče šestega stoletja, sem se oziral na poročila tistih pisateljev, ki nam pripovedujejo, kako so takrat Slovani pogostoma napadali bizantinsko zemljo. Ker si mislim, da so med temi Slovani bile tudi slovenske čete, zato sem dotične podatke sprejel v svojo zbirko. Iz poročil bizantinskih pisateljev tistega časa je pa tudi razvidno, na kak način so si Slovani in brez dvoma tudi Slovenci takrat pridobivali novih zemelj.

Če se hočemo seznaniti s preteklostjo naših prednikov, je treba uporabiti vse dotične vire, kolikor se nam jih je ohranilo. Ne samo listine in pisma, temuč tudi drugi zgodovinski podatki, kakor notice iz spisov raznih pisateljev, letopisov in kronik, so važni za opisovanje te ali one dobe. Med delom sem si mislil, da je bolje, ako čitatelj v roko dobi nekoliko več, kakor pa premalo.

Kar se tiče citatov in odlomkov iz spisov raznih pisateljev, ki so v tej knjigi ponatisnjeni, naj omenim, da sem jih prepisal, ako mi je bilo mogoče, iz najboljših izdaj novejšega časa in sicer od besede do besede tako, kakor sem jih našel v dotičnih knjigah. Mnogo citatov sem pa moral poiskati v zastarelih in včasih ne posebno kritičnih izdajah, ker ni nihče oskrbel boljših in sedanjim zahtevam primernih. Tudi iz teh sem razen majhnih izjem prepisal vse tako, kakor sem našel. K večjemu sem včasih v takih tekstih izpustil kako nepotrebno vejico ali pa, da sem pisal besede „dominus“, „ecclesia“, „indictio“ itd. z malimi začetnimi črkami. Ker so nekateri citati in odlomki vzeti iz starejših in slabejših knjig, drugi pa iz novejših in boljših, zato na marsikateri strani lahko opazujemo, da sledi staro in novo drugo za drugim. Vestno sem vsakikrat navedel knjigo, iz katere sem prepisal dotični citat ali pa sestavek. Razni pisatelji, letopisi in kronike, iz katerih mi je bilo mogoče kaj posneti, so v zadnjem odstavku tega „Uvoda“ po abecednem redu naštet. Ob enem so pridejane kratke opazke, kdaj so dotična dela nastala, kaka je njih zanesljivost in pa naslovi važnejših knjig, v katerih so natisnjena.

Kjer je pod kakim številom po več citatov in odlomkov, sem jih uvrstil večinoma v kronologičnem redu. Prvi so najstarejši in navadno tudi najvažnejši. Na nekaterih mestih se vidi, kako je iz skromne, a zanesljive notice polagoma nastala daljša zmes z nekaterimi neresničnimi dostavki. Tudi nam je mogoče opazovati, da so poznejši prepisovalci včasih slabo razumeli svoj vir, zapisali potem nekaj, česar v njem ni bilo, ter tako pripomogli, da se je do najnovejših časov marsikaj trdilo, kar se ni nikdar zgodilo. (Gl. št. 192.)

Kar se tiče listin, sem namesto njih podal le posnetke v slovenskem jeziku; z drugimi besedami, napravil sem iz listin regeste. Morebiti mi bode kdo očital, da to niso nikakršni regesti, temuč le nekaki prevodi. Po mojih mislih taki obširni regesti niso napačni. Mühlbacher (Regg. d. Karolinger, ed. 1889, p. XVI.) pravi, da regest mora biti tak, da kolikor mogoče nadomešča listino. Zato je treba, da nahajamo v njem bistveno vsebino cele listine. Izpuščene so le navadne formule, katere se večinoma nahajajo v začetku (arenga in promulgatio) in proti koncu listine (corroboratio), drugo pa, kakor inscriptio, narratio in dispositio, je treba iz nje presaditi v regest. Če je pa tudi v formalnih delih listine kaj važnega in nenavadnega, se tudi to v regestu

ne sme prezreti. Da bodo regesti bolj služili tistim, ki jih bodo upotrebljevali, sem v prav mnogih slučajih v slovenski tekst vpletel posamezne besede ali pa tudi cele stavke, katere sem vzel iz latinskega izvirnika. Na enak način sem postopal pri raznih pismih.

V nekaterih listinah je mnogo gradiva za našo domačo zgodovino, v nekaterih pa le par notic ali pa včasih samo eno ime. Zato so pa tudi nekateri regesti jako obširni, nekateri pa kaj kratki. Na podlagi raznih razprav in tudi svojih študij sem se prizadeval, da bi natanko določil lego v listinah navedenih krajev. Mislim, da v mnogih slučajih sem zadel pravo; kjer pa sem se zmotil, naj drugi za mano popravljajo. Neobdelanega ali pa na pol obdelanega polja imajo dovolj.

Moja želja je bila, da bi z ozirom na kronologijo na pravem mestu uvrstil dotično gradivo pod posameznimi števili. V mnogih slučajih je bilo to lahko, drugod pa je bilo treba rabiti besedice: okoli, najbrže, pred, po itd.

Na koncu vsakega regista so navedene razne knjige, v katerih je dotična listina natisnjena. Navadno sem prej navedel starejše knjige, potem pa novejše. Reči moram, da so ponatisi listin po starejših knjigah dostikrat slabi in polni napak, v nekaterih novejših pa kaj dobri. Prednost pred vsemi pa imajo ponatisi v zbirki „*Monumenta Germaniae*“. V nekaterih knjigah so ponatisnjeni odlomki raznih listin, kar sem na dotičnih mestih tudi omenil. Navadno sem naštel le tiste knjige, v katerih so listine ponatisnjene; izjemoma sem citiral tudi dela, v katerih se nahajajo regesti, tako n. pr. Jaffé (*Reg. pont. Rom.*), Mühlbacher (*Reg. der Karolinger*) itd. Ker sta ravnokar omenjeni knjigi izšli v dveh izdajah, zaznamuje n. pr. izmed števil „1676 (1252)“ prvo, ki ni v oklepu, število dotičnega regista v drugi izdaji, število v oklepu pa število regista v prvi izdaji. Ako ni že iz naslova razvidno, da so v kakih zbirkah le regesti, sem pa v oklepih navedel, da v dotični knjigi ni ponatisnjena listina, temuč le regist. V nekaterih citiranih knjigah se nahajajo sicer samo regesti, a so jim dostikrat pridejana bolj ali manj važna pojasnila o topografiji, kronologiji itd. Pri citiranju sem postopal tako, da sem najprej navedel ime avtorja, potem pa navadno okrajšan naslov njegove knjige; rimska številka zaznamuje število zvezka, arabska pa stran. Včasih sem zapisal tudi število, pod katerim se nahaja kaka listina ali pa kak regist. Nekateri zvezki imajo po dva ali pa še po več oddelkov, izmed katerih ima vsak svojo paginacijo; n. pr. tretji zvezek Valvasorjeve „*Ehre des H. Krain*“. V tem slučaju bi III^a zaznamoval prvi oddelek, III^b pa drugi oddelek tretjega zvezka. Ako v kaki knjigi njen pisatelj na naslovnem listu ni imenovan, a je vendar znan, sem postavil njegovo ime med oklepe, n. pr. (Kleimayrn), *Nachrichten vom Zustande der Gegenden und Stadt Juvavia*.

Pri marsikaterih registih je omenjeno, kje se nahaja izvirna listina ali pa njeni najvažnejši prepisi. V okroglih oklepih je to, kar sem jaz

regestu dodal, da se lažje razume, n. pr. papež Gregor (I.); v voglatih pa to, kar je vzeto iz listine, namreč kos njenega teksta. Taki teksti so doslovno prepisani iz tistih knjig, ki veljajo za najboljše. Če se pomisli, da so kaj mnogovrstni pisarji iz raznih dob in krajev spisali razne tekste, je razumljivo, da njih ortografija ni enotna in zato tedaj tudi teksti v moji knjigi nimajo enega in istega pravopisa. Nikakor ne gre, da bi svojevoljno preminjal tekste. Kakor sem jih dobil natisnjene v najboljših izdajah, tako sem jih tudi prepisal. Sicer je pa pravopis marsikaterega pisatelja jako značilen in bila bi velika napaka, ako bi ga hotel popravljati. Na nekaterih mestih se mi je zdelo potrebno, da sem inačice lastnih imen v različnih rokopisih označil pod črto.

Če se oziram na množino sedaj nabrane tvarine, sodim, da bode vsa zbirka, prinašajoča gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, obsegala kakih deset knjig. Ker prebivam v mestu, kjer ni velikih knjižnic, sem si moral pomagati tako, da sem za drag denar nakupil večino tukaj citiranih in uporabljenih knjig. Ostale sem iz raznih knjižnic dobil na posodo.

Razne opazke, katere sem v tem Predgovoru navedel, ne veljajo samo za to knjigo, temuč tudi za druge, ki pozneje izidejo.

Proti koncu naj navedem še nekatere kratice, katere se večkrat nahajajo v tej knjigi. Druge si čitatelj lahko sam razjasni.

<i>a.</i> = <i>anno.</i>	<i>ind.</i> = <i>indictio.</i>
<i>a Chr.</i> = <i>anno Christi.</i>	<i>itd</i> = <i>in tako dalje.</i>
<i>a. M.</i> = <i>anno mundi.</i>	<i>l. c.</i> = <i>loco citato.</i>
<i>acc.</i> = <i>accusativus.</i>	<i>lib.</i> = <i>liber.</i>
<i>app.</i> = <i>appendix.</i>	<i>m.</i> = <i>mensis.</i>
<i>c.</i> = <i>caput.</i>	<i>MG.</i> = <i>Monumenta Germa-</i>
<i>cfr.</i> = <i>confer.</i>	<i>niae.</i>
<i>cod.</i> = <i>codex.</i>	<i>MG. SS.</i> = <i>Monumenta Ger-</i>
<i>col.</i> = <i>colonna.</i>	<i>maniae, Scriptores.</i>
<i>coss.</i> = <i>consulibus.</i>	<i>odl.</i> = <i>odlomek.</i>
<i>d.</i> = <i>dies.</i>	<i>op.</i> = <i>opazka.</i>
<i>dat.</i> = <i>dativus.</i>	<i>p.</i> = <i>pagina.</i>
<i>ed.</i> = <i>editio.</i>	<i>reg.</i> = <i>regest</i>
<i>ep.</i> = <i>epistola.</i>	<i>s</i> = <i>sanctus.</i>
<i>extr.</i> = <i>extractus.</i>	<i>sc.</i> = <i>scilicet.</i>
<i>gen.</i> = <i>genetivus.</i>	<i>sv.</i> = <i>svet.</i>
<i>gl.</i> = <i>glej.</i>	<i>str.</i> = <i>stran.</i>
<i>ibid.</i> = <i>ibidem.</i>	<i>št.</i> = <i>število.</i>
<i>i. d.</i> = <i>in dalje.</i>	<i>t j.</i> = <i>to je.</i>

Zgodovinski pregled.

A. Razmere pred prihodom Slovencev.

1. *Zemljepisne črtice.*¹⁾

Ko so si Rimljani osvojili zemljo, po kateri so se pozneje naselili naši predniki, so jo razdelili v več pokrajin, katere so se zvale *Noricum*, *Pannonia*, *Venetia* in *Histria*. Meje teh pokrajin so bile le po nekaterih straneh stalne, po drugih pa ne.

Norik je segal na jugu do Karavank in Karnskih Alp, na zahodu do dolnjega Inna in do črte, katero si mislimo potegnjeno od rečene reke proti jugu mimo izvirov Salice in Drave h Karnskim Alpam. Proti severu se je *Norik* razprostiral do Donave, protu vzhodu pa do Cetijskega pogorja. Tako se je namreč nekdej zval Dunajski les in pa razni gorski hrbti med njim in Savo po sedanjem Dolenjem Avstrijskem in vzhodnem Štajerskem.

Druga pokrajina je bila *Panonija*, ki je segala proti severu in vzhodu do Donave. Na jugu se je razprostirala čez Savo tako, da je spadal severni rob sedanje Bosne še k Panoniji. Na zahodu se je ta pokrajina dotikala Norika. Na jugozahodni strani je panonska zemlja segala do Istre in Venecije. Dalj časa je najbrže razvodje med rekami Jadranskega in Črnega morja v Julijskih Alpah in na Krasu delalo mejo med Venecijo, Istro in Liburnijo na eni strani ter Panonijo na drugi. Rimski cesar Trajan je razdelil Panonijo v *Gorenjo* in *Dolenjo*. Okoli leta 300 po Kr. sta bili v Panoniji ustanovljeni še dve novi pokrajini, *Valeria* in *Savia*. Tako je bila potem Panonija dalj časa sestavljena iz štirih delov, ki so se zvali *Pannonia prima* ali *superior*, *Savia*, *Pannonia secunda* ali *inferior* in pa *Valeria*.

Gorenja Panonija se je na zahodu dotikala noriške meje, katera je imela nekaj časa tako smer, da sta stali mesti *Celeia* in

¹⁾ Primerjaj dotični sestavek v Letopisu „*Matiče Slovenske*“ za leto 1897. str. 1—38.

Flavium Solvense na noriških tleh, Blatno jezero ter mesta Poetovio, Sabaria in Scarabantia pa na panonskih. Glavno mesto v Gorenji Panoniji je bilo Sabaria.

Savia se je nahajala, kakor že njeno ime kaže, ob Savi ter je segala proti severu do Drave, na jugu pa do Dalmacije. Na jugozahodu je mejila z Liburnijo in Istro, na vzhodu pa z Dolenjo Panonijo. Njeno glavno mesto je bila Siscia pri izlivu Kolpe v Savo.

Dolenja Panonija je bila med Dravo, Savo in Donavo v sedanjem Sremu. Glavno mesto v tej Panoniji je bilo Sirmium.

Valerijo nam je iskati ob Donavi od sedanjega Mohacsa (Altinum) proti severu. Na zahodu se je ta pokrajina razprostirala do Blatnega jezera.

Venecija je imela na jugu naravno mejo, namreč Jadransko morje, na severu in severovzhodu se je razprostirala do Alp, kjer je mejila ob Norik. Na vzhodu je segala ta pokrajina do Julijskih Alp in do Krasa, kjer se je dotikala Panonije in Istre. Gorati kraji, kjer so Karnske in Julijske Alpe, so dobili po ondodnih Karnih ime Carnia.

Kje je bila Istra, ni težko uganiti. Na severu je k tej pokrajini včasih spadal Trst z okolico, včasih pa ne. Na jugovzhodu je Istra segala v rimski dobi le do reke Raše (Arsia), ki je delala mejo med njo in Liburnijo. Mesta Albona, Flanona in Tarsatica so bila že v Liburniji.

Tako je bila naša sedanja domovina razdeljena v dobi rimskih cesarjev. Skoraj ravno te pokrajine nahajamo po njej v začetku srednjega veka pred prihodom Slovencev. Cassiodor, ki je živel in pisal v prvi polovici šestega stoletja, omenja našete pokrajine in njih prebivalce na mnogih mestih v svojih pismih, tako n. pr. Posavje (št. 6, 11, 12, 13),¹⁾ Istro (št. 23, 24, 25, 26) itd. Bizantinski pisatelj Prokopij, ki je v sredi rečenega stoletja popisal vojsko med svojimi rojaki in Vzhodnimi Goti, je uvrstil v svojo zgodovino tudi kratko zemljepisno notico, v kateri trdi, da so se ob morju nahajale Liburnija, Istra in Venecija, po notranjih delih pa so prebivali Posavci, Karni, Noriki, Panonci in drugi (št. 43). Prej omenjene pokrajine pozna ravenški kozmograf, ki je okoli l. 670. po raznih virih sestavil svoje zemljepisno delo. On govori o Panoniji, Liburniji, Istri in Veneciji. Za Posavje rabi namesto besede Savia izraz Valeria. A pri njem se tudi prvič omenjajo „Carontani“ (Karantani) in pa dežela „Carneola“, katero nam je po njegovem popisu iskati na sedanjem Gorenjskem (št. 182).

Po vseh teh pokrajinah so živeli v dobi rimskih cesarjev razen priseljenih Rimljanov tudi *prvotni prebivalci*, namreč Noriki, Panonci, Karni, Istri, Liburni itd. Samostojnost so sicer izgubili, a ohranili so

¹⁾ Ta števila kažejo, kje nam je zadaj v tej knjigi iskati dokazov za dotično trditev.

si jezik svojih očetov. Po mestih so se naselili Rimljani ter s seboj prinesli latinski jezik, latinsko omiko in latinske običaje. Polagoma so se tudi prvotni prebivalci kolikor toliko naučili latinskega. Kdor je hotel veljati za izobraženega, je znal latinsko. Iz osebnih imen, ki so napisana na ohranjenih kamenitih spomenikih iz rimske dobe, je razvidno, da jezik omikancev je bil latinski, a v družinskih krogih je pa še na mnogih krajih vladalo staro prejšnje narečje. Prvotni prebivalci so pogostoma dajali svojim otrokom domača, nelatinska imena, kar kaže, da so še vedno govorili jezik svojih prednikov.

Na mnogih krajih slovenske zemlje so se našle kamenite plošče z latinskimi napisi. Tudi so se dobili na raznih mestih novci in drugi ostanki rimske kulture. Po množici najdenih stvari bi lahko sklepali, da je po naši domovini za rimskih cesarjev živelo mnogoštevilno prebivalstvo, katero ni stanovalo samo po tistih mestih in krajih, katerih imena so se nam ohranila, temuč tudi po drugih, katerih imena so za vselej pozabljena.

Zgodaj se je *krščanstvo* začelo razširjati po naši domovini. Kaj uspešno je napredovalo že v prvem in drugem stoletju, še bolj se je utrdilo v tretjem, a v četrtem se je pa poganstvo moralo popolnoma umekniti Kristusovi veri. Kako se je krščanstvo razcvitalo, nam dokazujejo krščanski spomeniki, lepo razviti meniški stan, mnogobrojni mučeniki in precejšnje število novih škofij. Ajdovske templje so pogostokrat prezidali v krščanske veže.

Po naši domovini so Rimljani napravili mnogo dobrih *cest*. Bile so take izvrstne, da jih ljudsko preseljevanje ni uničilo. Nekatere so se ohranile po več stoletij. Lako bi se o njih trdilo, da so še stale, ko ni bilo že več naroda, ki jih je izdelal. V raznih listinah in drugih virih srednjega veka se pogostoma omenjajo rimska pota, katerim so rekli: *strata publica*, *via publica*, *strata antiqua* itd. Na mnogih krajih so naši predniki izkoristili tir rimske ceste, ga nekoliko popravili, in tako se še sedaj ondi prevažujejo ljudje in blago. Po rimskih cestah so se preseljevali razni narodi od vzhoda proti zahodu. Po njih so hodili tudi Slovenci, ko so prišli v svojo sedanjo domovino.

V zvezi z rimskimi cestami je bila *državna pošta* (*cursus publicus*). Ž njeno pomočjo so lahko v kratkem času spravili razne davčne in druge dohodke iz pokrajin v cesarsko blagajnico. Pošta je bila na korist uradnikom, da so na javne stroške hitro prišli tja, kamor so bili poslani. Kar se je zgodilo na meji, se je brzo poročalo po državni pošti v glavno mesto. Na raznih postajah so bili konji in vozovi na razpolaganje. Popotniki so lahko jezdili ali pa se vozili. Poštno napravo so nadzorovali posebni uradniki. Paziti so morali na konje, da so dobivali potrebno hrano in bili v dobrem stanju. Uradniki so bili odgovorni, ako bi bil kdo ukradel konje ali pa rabil za svoje potrebe.

Ko je bilo ljudsko preseljevanje, niso mogli rimski cesarji toliko storiti za ceste in državno pošto, kolikor v prejšnjih srečnejših letih. Ko so pa pod vladjo gotovskega kralja Teodorika nastopili mirnejši dnevi, je začel rečeni vladar skrbeti, kako bi povzdignil poštno napravo. Ohranilo se nam je njegovo pismo (št. 4), ki je je poslal takratnim prebivalcem ob Soči, poudarjajoč važnost poštne naprave. Iz tega pisma je razvidno, da je rimska državna pošta izvrševala svojo nalogo vsaj po enem delu naše sedanje domovine še v začetku srednjega veka. Iz tega pa tudi sklepamo, da so bile rimske ceste po naših krajih v šestem stoletju, to je takrat, ko so si Slovenci osvojili svojo sedanjo domovino, brez dvoma v takem stanju, da se je moglo po njih voziti.

Veliko so trpele *pokrajine naše domovine ob ljudskem preseljevanju*, ko so divji narodi silili po sedanji slovenski zemlji v Italijo. Naselbine ob cestah so mnogo več trpele nego kraji, ki so se nahajali v kaki postranski dolini. Marsikatero cvetoče mesto so barbari popolnoma razrušili in uničili. Katera rimska mesta po naši domovini so že rimski narodi v četrtem in petem stoletju razdrli, katera pa Slovenci in Obri na koncu šestega stoletja, večinoma ni mogoče povedati. Le o posameznih krajih smo zastran tega vprašanja na jasnem.

Izmed prej naštetih pokrajin je morala *Panoniya* največ pretrpeti. Izgubila je mnogo prebivalcev in dokaj lepih mest je bilo pokončanih. Že okoli leta 396. je pisal sveti Hieronim, da že dvajset in še več let se vsak dan preliva rimska kri med Carigradom in Julijskimi Alpami. Potem našteva opustošene kraje in pa narode, ki so jih oplenili.

V Panoniji je ustanovil hunski kralj Atila svoje gospostvo, ki so je morali priznati tudi rimski cesarji. Ti so mu še po vrhu tudi odstopili Posavje. Po Noriku so takrat še gospodovali Rimljani, in leta 449. je po tej pokrajini ukazoval rimski namestnik Promut. Leta 452. se je Atila napotil čez Emono (Ljubljano) v Italijo. Po njegovi smrti so Panonijo popolnoma od Dunaja pa do Belega grada osvojili Vzhodni Gotje, ki pa so na videz priznavali oblast rimskih cesarjev. Rimsko prebivalstvo je v teh časih mnogo pretrpelo; vendar se je kolikor toliko ohranilo, posebno po mestih. Še Jordanes, ki je pisal v sredi šestega stoletja, poudarja, da krasijo Panonijo mnogoštevilna mesta med Sremom in Dunajem. Razume se, da so tudi prvotni stanovalci, ki so se skupno z Rimljani borili za svoje življenje in imetje, veliko prestali in da se je njih število izdatno skrčilo. Iskali so dostikrat zavetja po nepristopnih krajih v gorovju in med močvirjem

Tisti Rimljani, ki so živeli po Panoniji v sredi barbarskih narodov za ljudskega preseljevanja in pa še pozneje, so sčasoma prenehali občevati s svojimi rojaki v Italiji. To se dá sklepati iz dobljenih novcev rimskih cesarjev. Po nekaterih krajih so v veliki množini

našli novce rimskih cesarjev tretjega in četrtega stoletja, iz poznejših časov pa ne. Tu in tam so tudi še naleteli na novce petega stoletja. Še redkejši so po naših krajih dobljeni rimski denarji iz šestega stoletja. Mnogo Rimljanov je v teh nevarnih časih zapustilo panónsko in noriško zemljo ter se napotilo proti Italiji. Ostali pa so bili osamljeni in nehali so tudi napredovati, ker so bili ločeni od omikanega sveta. Ko so živeli med divjaki, so tudi oni na pol podivjali in vsled tega tudi niso bili posebno zmožni, da bili dosti vplivali na nove sosedo. Mnogo jih je brez dvoma tudi izgubilo svojo osebno svobodo, ker so jih divji zmagovalci sprejeli kot sužnike ali pa tudi prodali v sužnost. Taki so morali sploh biti zadovoljni, da so živeli.

2. Oblast Vzhodnih Gotov.¹⁾

Prej opisane žalostne razmere so se nekoliko izboljšale po tistih stranéh Panonije, po katerih je v začetku šestega stoletja gospodoval gotovski *kralj Teodorik*. Vladal je namreč skoraj po vseh deželah, po katerih sedaj bivajo Slovenci. Njegova oblast je na severovzhodni strani gotovske države segala do tistega dela reke Donave, ki se nahaja v Sremu med ustjem reke Drave in izlivom reke Save (Prokop., *De bello Goth.*, III. c. 34). Odtod pa do Jadranskega morja je bilo več gotovskih pokrajin, namreč Istra, Dalmacija, Posavje (Savia) in Venecija. Po vzhodnem Noriku in severni Panoniji se gotovsko gospodarstvo ni razprostiralo.

Iz Cassiodorjevih pisem je razvidno, da so takrat vladale po Posavju še precej ugodne razmere. V to pokrajino je poslal kralj Teodorik med 507. in 511. letom nekega Fridibada za predstojnika ter mu ob enem naročil, da naj po zakonu kaznuje razne zločine (št. 6). V nekem drugem pismu kralja Teodorika (št. 11) čitamo, da je ukazal predstojniku Severinu, kako naj po Posavju uredi davčne zadeve. Iz pisma je razvidno, da se je kralj še celo zanimal za stroške pri javni vožnji in za dijete, katere naj bi dobival rimski sodnik. Finančna uprava je bila pod kraljem Teodorikom uravnana tako, kakor prej pod rimskimi cesarji. Podložniki so odraštovali davščino deloma v novcih, deloma v pridelkih. Brez razlike so bili vsi, Rimljani in Gotje, posestniki po pokrajinah in po Italiji, dolžni plačevati davek. Ukazano je bilo, da naj vsak odraštuje toliko, kolikor mu gre z ozirom na njegovo premoženje in osebo (št. 11). Ako so se podložniki kje pritožili, je poslal kralj včasi k njim svoje zastopnike, da so se na licu mesta prepričali o krivicah, ki so se godile (št. 11, 12). Kadar je bila kje slaba letina, so dobili ondodni prebivalci pomoč od države (št. 23). Če je v kaki pokrajini zemlja posebno dobro obrodila, so dali tamošnji

¹⁾ O tem predmetu sem že pisal v *Izvestjih Muz. društva za Kranjsko*, V. str. 176—189.

podložniki razne pridelke kot dolžno davščino, ne pa novcev (št. 24, 25, 26). Davek se je poslal v kraljevo blagajnico ali pa se porabil za potrebne izdatke v domači deželi (št. 11). Kralj je želel, da bi bila davčna bremena pravično razdeljena. Država postane trdna, ako se varuje premoženje davkoplačevalcev (št. 14).

Reči se mora, da je bil kralj Teodorik dober vladar, ki je pametno in premišljeno postopal v svoji državi. Trgovina, obrtnija in kmetijstvo so pod njim zopet oživele. Pokrajine, ki so bile prej opustošene, so začele iz nova cveteti. Še srečnejše so bile pa tiste, ki med ljudskim preseljevanjem niso dosti trpele. Taka pokrajina je bila Istra, ki jo Cassiodor opisuje v svojem pismu do istrskih provincijalov, kjer omenja njeno rodovitnost in blagostanje njenih prebivalcev. Pravi, da je Istra polna oliv, okrašana z njivami in vina bogata ter da v njej zori vsak sadež s trikratno rodovitnostjo (št. 24).

Kralj Teodorik se je trudil, da bi do dobrega izpoprijaznil svoje rojake s podložnimi Rimljani, kar pa se mu ni posrečilo. Hotel je, naj živita oba naroda skupaj, vsak po svojih navadah. Ostro je kaznoval slehernega, naj si je bil Got ali Rimljan, ki bi bil začel drugega napadati zaradi vere ali pa narodnosti. Vojaštvo je bilo sestavljeno iz Gotov, državne službe pa so večinoma dobivali omikani Rimljani. Prepire med Goti naj razsoja gotovski sodnik, med Rimljani pa rimski. Če pa je nastal prepir med Gotom in Rimljanom, naj ga poravna gotovski grof v navzočnosti takega Rimljana, ki je izveden v postavah (št. 5).

Akoravno je bil kralj Teodorik po veri arijanec, je bil vendar prizanesljiv tudi katoličanom. Spoštoval je papeža in katoliške škofe. Ko je bil leta 498. v Rimu Simah izvoljen za papeža, je podpiral Teodorik njega, ne pa protipapeža Lavrencija. Tri leta pozneje je bil v Rimu cerkveni zbor, katerega je pa nasprotna stranka razdrla. Teodorik je nato pisal nekaterim škofom, med katerimi je bil tudi oglejski, naj se dne 1. septembra iz nova zberó v Rimu (št. 1). Obljubil jim je ob enem svojo pomoč.

Ko je leta 526. umrl Kralj Teodorik, je zapustil državo svojemu vnuku Atalariku, ki je pa takrat imel še le sedem let. Zato je v njegovem imenu vladala njegova mati Amalasunta, hči kralja Teodorika. Prvi minister je bil Rimljan Cassiodor Senator, ki je v imenu mladega Atalarika sestavljal razna uradna pisma, tako n. pr. grofu Osvinu, ki je bil poslan za predstojnika v Posavje in Dalmacijo (št. 13), ter Gotom in Rimljanom po rečenih pokrajinah, da bi se ravnali po Osvinovih ukazih (št. 14).

Za gotovske oblasti sta živeli po naših krajih dve plemeni, namreč prejšnji prebivalci in novi naselniki. K prvim nam je prištevati Rimljane in pa ostanke prvotnih razrodov. Govorili so kolikor toliko latinski jezik ter bili katoliške vere. Novi naselniki so bili gotovskega

rodu in arijanske vere. Kakor že prej Odoakar za svoje ljudi, tako je tudi kralj Teodorik zahteval od podjarmljenih Rimljanov za svoje Gote, da so mu morali odstopiti tretjino vse zemlje, katera se je potem po nekih stalnih načrtih delila med Rimljane in Gote. Kraljev pooblaščenec je imel pismen ukaz, kako mu je postopati. Že to, da so morali Rimljani prepustiti Gotom tretji del svojih posestev, jim je vzbujalo nevoljo. A med vladajočimi Goti in podložnimi Rimljani ni manjkalo še drugih nasprotstev. Ti, ki so bili nekdanj sami gospodarji na svoji zemlji, so delali na to, da bi barbarskim Gotom vzeli njih oblast. Ker so bili sami preslabi, so pričakovali pomoči iz Carigrada.

Leta 533. je Belizar, poveljnik bizantinskega cesarja Justinijana I., popolnoma premagal arijanske Vandale, ki so živeli v severni Afriki, ter njih zemljo združil z vzhodno-rimskim cesarstvom. Justinijan I. je sedaj iskal prilike, da bi si podvrgel tudi Vzhodne Gote. Ugodna priložnost se je kmalu ponudila.

Leta 534. je umrl mladi gotovski kralj Atalarik in njegova mati Amalasunta je nato sama prevzela vladu. Bila je jako omikana žena ter Rimljanom skoraj bolj naklonjena kakor Gotom. Stopila je tudi v dotiko z dvorom v Carigradu. Da bi lažje krotila podložne Gote, ki je niso hoteli več prav ubogati, se je zvezala s svojim bratrancem Teodatom, ki je sedaj postal kralj. Kakor hitro so ga Gotje priznali za svojega vladarja, se je iznebil Amalasunte tako, da jo je poslal na neki otok ter jo dal tu leta 535. zadušiti.

Bizantinski cesar Justinijan se je hotel maščevati nad morilcem svoje zaveznice. Že leta 535. se je pričela *gotovska vojska*, ki je trajala skoraj dvajset let. Justinijan je poslal svojega poveljnika Belizarja najprej v Sicilijo, potem pa v Italijo. Belizarjev podpoveljnik Konstancijan se je takrat polastil Dalmacije in Liburnije. Istra je bila v tistem času še v gotovski oblasti, kar nam dokazujejo Cassiodorjeva pisma (št. 24, 25, 26).

Ker kralj Teodat ni znal braniti svoje države, so se mu uprli Gotje, ga odstavili in kmalu potem ubili. Na njegovo mesto je prišel Vitiges (536—540), ki se pa tudi ni mogel z uspehom ustavljati Belizarju in njegovim četam.

Kralj Vitiges je 537. leta poslal del svoje vojske pod nadzorstvom Asinarija in Uligisala v Dalmacijo. Med potjo je Asinarij po Posavju med ondrotnimi Goti nabiral novih čet, da bi tako pomnožil svoje trume (št. 21). Z glavno vojsko, ki je štela okoli 150.000 konjikov in pešcev, je pa hitel Vitiges nad Belizarja in nad Rim. Oblegal je to mesto, a ga ni mogel vzeti. Belizarju so takrat pomagali tudi konjiki, med katerimi je bilo največ Hunov, Slovénov in Antov, katerih domovina je bila takrat na severni strani Donave blizu njenega izliva (št. 22). Tako so se tedaj v tistem času Slovani v službi Bizantincev

bojevali po Italiji in ob enem imeli priložnost, da so se pri tujcih učili vojskovanja.

Ko je dve leti pozneje Belizar oblegal mesto Auximum (Osimo) blizu sedanjega Jakina, se mu je posrečilo s pomočjo nekega močnega Slověna, da je tudi to mesto dobil v svojo oblast (št. 27). Nato je šel nad Ravenno, da bi jo zasedel. Njegov podpoveljnik Vitalij v Iliriji pa je dobil ukaz, da naj se s svojo vojsko napoti iz Dalmacije na Beneško, kar se je tudi zgodilo (št. 28). Mogoče je, da si je Vitalij takrat med potjo osvojil Istro in bližnje pokrajine. To bi smeli sklepati iz tega, ker je bil v tistem času za oglejskega škofa izvoljen Macedonij, ki je bil po rodu Macedonec, tedaj podložnik bizantinskega cesarja (št. 29).

Leta 540. je bil Belizar poklican v Carigrad. Gotje so porabili njegovo nenavzočnost in začeli iz nova napredovati. Za Vitigesom so izvolili najprej Ildébald a za svojega kralja. Ko je bil ta umorjen in tudi njegov naslednik Erarik, je postal Totila gotovski vladar (541—552), ki si je v kratkem času pridobil velik del od Bizantincev prisvojene Italije. To je napotilo cesarja Justinijana, da je leta 544. v novič poslal Belizarja nad Gote. Ta se sedaj obrne s svojimi trumami proti Dalmaciji. Tu z živežem preskrbi posadko v Solinu, ki se je že hotela vdati Gotom. Potem se z vsem brodovjem napoti čez morje v Pulj, kjer ostane nekoliko časa, da uredi svojo vojsko. Nato odjadra v Ravenno (št. 31).

Ker je cesar Justinijan premalo podpiral Belizarja, ni mogel ta dalj časa nič uspešnega izvršiti nasproti Gotom, ki so se leta 546. mimogredé polastili celo rimskega mesta. V južni Italiji je podpoveljnik Tulijan s pomočjo ondotnih kmetov in slovanskih Antov branil lukansko zemljo (št. 35). Pri tej priložnosti, kakor tudi pri drugih, so se slovanske čete odlikovale s hrabrostjo ter pokazale, da se znajo posebno po težko pristopnih krajih bojevati (št. 35).

Ko so se Gotje in njih kralj Totila vojskovali z Bizantinci, so porabili Franki to priložnost, da so se leta 548. brez posebnega truda polastili večine beneške zemlje. Ker so Gotje imeli dovolj opraviti z Bizantinci niso se mogli ustaviti Frankom (št. 41). Nekako v tistem času je prišel na Beneško Ildiges, član langobardske kraljeve rodovine, ki je dalj časa živel med Slověni, da bi se združil z gotovsko vojsko. Imel je pri sebi 6000 vojakov, ki so bili večinoma Slověni, le nekaj je bilo tudi Langobardov in Gepidov. Prehodil je s to četo brez dvoma sedanjo slovensko zemljo, da je prišel na Beneško, kjer se je nekoliko časa vojskoval z Bizantinci. potem se pa zopet napotil med Slověne (št. 42). To bi bil, kolikor nam zgodovina poroča, prvi slučaj, da so Slovani prišli na sedanja slovenska tla.

Ker Belizar od svojega vladarja ni dobival zadostne podpore, je zapustil italško bojišče ter se leta 549. vrnil v Carigrad. Nato so začeli Gotje na novo napredovati ter so se v drugič polastili Rima. Bizantinski poveljnik Ver se je blizu Ravenne bojeval z Goti, a bil je premagan in ubit (št. 46). Ostali Verovi vojaki so se potem v Istri zbirali ter se hoteli združiti z novim bizantinskim poveljnikom Germanom (št. 46). To se pa ni zgodilo, ker je German nanagloma zbolel in umrl (št. 47).

Leta 550. je prišla čez Donavo jako velika množica Slovénov ter potem pustošila po Balkanskem polotoku. Nekateri so takrat mislili, da je gotovski kralj Totila izvabil te sovražnike na bizantinsko zemljo ter jim ob enem poslal mnogo denarja. Hotel je bajé s tem doseči, da bi cesarju Justinijanu ne bilo mogoče vojskovati se z Goti, ko bi bil imel v bližini glavnega mesta opraviti s sovražnimi Slovéni (št. 47).

Povedal sem, da so se Franki leta 548. polastili večine Beneškega. Ker so imeli Bizantinci primorske kraje v svoji oblasti, je ostalo Gotom le malo mest po rečeni pokrajini. Ker se ti niso mogli upirati dvojnemu sovražniku, so se pomirili s Franki ter pogodili z njimi tako, da naj vsak izmed njih obdrži to, kar ima. Obljubili so drug drugemu, da se med seboj ne bodo vojskovali tako dolgo časa, dokler traja boj med Goti in Bizantinci. Ako bi Totila premagal cesarja Justinijana, bi se Gotje in Franki tako pogodili, kakor bi obema ugajalo. Ko je po smrti frankovskega kralja Teodeberta I. sledil njegov sin Teodebald, ga je hotel bizantinski cesar dobiti na svojo stran. Pozval ga je, da bi se z njim zedinil zoper Totila in Gote; tudi je zahteval od njega, da bi odstopil tiste kraje po Italiji, ki se jih je bil polastil njegov oče Teodebert (št. 49).

Iz pisma papeža Pelagija I., ki je je pisal patriciju Valerijanu, smemo sklepati, da je okoli leta 551. gotovski kralj Totila gospodoval tudi čez Istro in Beneško (št. 68). To je tem verjetneje, ako pomislimo, da je Totila v tistem času poslal tristo ladij v Jonsko morje, kjer je opustošil več otokov in mest ter se tudi polastil nekaterih bizantinskih bark.

Po nepričakovani Germanovi smrti je cesar Justinijan izbral evnuha Narzeta za višjega poveljnika v gotovski vojski. Ta je leta 552. peljal precej veliko armado iz Dalmacije proti severu. Ko se je približal Beneškemu, je poslal poslanca k frankovskim poveljnikom, ki so zapovedovali ondotnim posadkam, ter zahteval od njih, da bi Bizantincem kot prijateljem dovolili prehod. Ker pa so bili Franki bolj naklonjeni Gotom kakor Grkom, zato so odbili Narzetovo zahtevo. Nato se je bizantinska vojska po lagunih pomikala naprej ter polagoma dospela do Ravenne (št. 54). Kmalu potem je Narzet premagal Gote ob podnožju Apeninskega gorovja pri vasi, Taginas imenovani, kjer je

kralj Totila izgubil tudi življenje. Njegov naslednik Teja je bil nekaj mesecev pozneje premagan v bitki tik gore Vezuva. Nato si je Narzet podvrget še razne manjše gotovske čete ter spravil Italijo pod bizantinsko gospostvo. Tudi večina sedanje slovenske zemlje je takrat prišla pod oblast bizantinskih cesarjev, ki so potem nekaj časa vladali po Istri, Beneškem in Dalmaciji. Tudi gotovski del Panonije je prišel v njih roke, vendar ne popolnoma; tako so n. pr. Sirmium sicer zasedli, a ga morali kmalu odstopiti Gepidom. Kar se tiče ostale Panonije, ki se je razprostirala med Dravo, Donavo in Norikom, so se je polastili z dovoljenjem cesarja Justinijana okoli leta 546. Langobardi (št. 36) ter ostali v njej do 2. aprila leta 568.

Bizantinska oblast je trajala po istrskem obrežju do Karola Velikega, po drugih krajih pa le do leta 568., to je do takrat, ko so Langobardi prišli v Italijo.

3. *Verske in cerkvene razmere.*¹⁾

Omenjeno je bilo, da so pod vladjo gotovskih kraljev po Italiji in tudi po naših krajih živeli katoliški Rimljani in arijanski Gotje. Prvi bi bili po svoji domovini radi napravili konec gotovskemu gospostvu in Arijevim naukom. To se jim je s pomočjo bizantinske vlade v Carigradu tudi posrečilo. Gotje so bili po dvajsetletnem vojskovanju popolnoma premagani in kolikor toliko uničeni; posamezni ostanki so se napotili čez Alpe k germanskim sorodnikom. Katoličani po naših krajih so upali, da jim pod bizantinsko vladjo zasijejo boljši časi. A zmotili so se. Notranje verske razprtije in novi zunanji sovražniki so jim izdatno poslabšali stališče.

Leta 553. je bil v Carigradu občni cerkveni zbor, ki se je izrekel zoper „tri poglavja“. Tako so zvali spise Teodora iz Mopsuestije, Teodoreta iz Cyra in Iba iz Edesse. Za veljavnost teh spisov so se posebno potegovali nekateri istrski in beneški škofje. Nastal je zaradi njih med katoličani prepir, ki je bil v prvi vrsti za oglejsko cerkev osodepoln. Pristaše treh poglavij so rimski papeži smatrali za razkolnike. Kmalu so tudi politični faktorji začeli vplivati na verske stranke. Gradeški cerkveni pastirji, ki so bili od leta 607. naprej nasprotniki trem poglavjem, so dobivali podporo pri rimskih papežih in katoliških vladarjih v Carigradu; oglejski škofje pa, ki so se navduševali za tri poglavja, so imeli zaslombo pri arijanskih Langobardih.

Ker se je oglejski škof ali pa, kakor se je sam začel zvati, patriarh *Pavlin*, ki je vladal od leta 557. pa do 569., pridružil razkolnikom, je poslal takratni papež Pelagij I. radi njegove krive vere raznim

¹⁾ Primerjaj o tem predmetu moj sestavek v *Izvestjih Muzej. društva za Kranjsko*, VI., str. 149—166 in 189—216.

osebam več pisem. V enem pismu do patricija Ivana poudarja papež, da Pavlin nima nikakršne pravice do škofovskega dostojanstva, ker je razkolnik. Ako se je kak škof ločil od apostolske stolice, ni posvečen, temuč razsvečen. Tak škof tudi ne more katerega drugega posvetiti (št. 64). — V drugem pismu do imenovanega patricija omenja papež, da bi posebno ugrabitelj oglejske cerkve, ki je razkolnik in vsled tega razsvečen, ne smel obdržati škofovske časti in koristi (št. 65). — V nekem pismu do patricija Valerijana imenuje Pavlina oglejskega lažiškofa, ki ga je treba z zadostno stražo poslati k bizantinskemu cesarju v Carigrad (št. 66). Enako vsebino nahajamo še v drugih papeževih pismih.

Iz pisem papeža Pelagija I. je razvidno, da je bil oglejski škof Pavlin nekaj glavar razkolnikom. Izmed drugih istrskih in beneških škofov se omenja Evfrazij iz Poreča. Razkolniki so papežu očitali, da je zlorabil sinodine sklepe; papež pa je trdil o razkolniških škofih, da nimajo nobene pravice do svojega dostojanstva, ker so se ločili od občne cerkve. O škofu Pavlinu je pisal, da ni bil postavljen tako, kakor bi bil moral biti. Razkolniki so izobčili iz svoje cerkve papeževega prijatelja, patricija Ivana. Papež je zahteval, da je treba poslati razkolniške škofove v Carigrad. Dalje poudarja, da zaradi treh poglavij ne more sklicati kake partikularne sinode, ki naj bi sodila občno. Kdor dvomi o kaki verski resnici, naj se obrne do apostolske stolice.

Leta 568. so arijanski Langobardi zapustili Panonijo ter se napotili v Italijo (št. 70). Iz strahu pred njimi je ubežal oglejski škof Pavlin na otok Gradež, kjer je takrat stalo utrjeno mesto. Tu sem je tudi spravil svetinje in zaklade oglejske cerkve (št. 72). Tudi iz drugih krajev so ljudje pritekli na Gradež in druge otoke. Duhovnik Geminijan je iz razdrtega Trsta prinesel na Gradež mnogo svetinj ter jih shranil po ondotnih cerkvah (št. 73). Del istrskih prebivalcev se je napotil na otok, kjer stoji sedaj Koper, ter tu postavil svoja stanova-lišča. Na čast takratnemu bizantinskemu cesarju Justinu II. so dotični Istrijani začeli na novo ustanovljeno mesto imenovati Justinopolis (št. 75).

Ko je leta 569. Pavlin umrl, je bil *Probin* izvoljen za pastirja oglejske cerkve. Ker je pa le malo časa vladal, je postal leta 571. duhovnik *Helija* njegov naslednik. Ta je bil po rodu Grk. S to izvolitvijo so na Gradežu hoteli ustreči bizantinskemu cesarjem, ki so jih še vedno smatrali za svoje vladarje ter se niso hoteli podvreči Langobardom. Razne kronike trdijo, da je Helija po otokih med Gradežem in mejami caorlske škofije postavil in blagoslovil več cerkva in samostanov (št. 78).

Razkolništvo zarad treh poglavij, ki se je pod oglejskim škofom Pavlinom pričelo širiti po Istri in Beneškem, tudi pod Helijem ni pre-

nehalo. Kakor je napisal papež Pelagij I. več pisem radi krivovercev, tako se je trudil tudi njegov tretji naslednik, Pelagij II., da bi s svojimi pismi odpravil razkol. Pelagij I. je v ostrih pismih do nekaterih patricijev zahteval, kako je treba postopati z odpadlimi kristjani; Pelagij II. pa se je obrnil naravnost do neubogljivih škofov ter jih bolj prosil, kakor pa opominjal, da bi se zedinili s katoliško cerkvijo (št. 92, 93, 94). A Helija in istrski škofje se niso hoteli odreči trem poglavjem.

Bizantinski eksarh Smaragd, ki je v Ravenni imel svoj sedež, je večkrat radi treh poglavij nadlegoval oglejskega cerkvenega pastirja, a brez uspeha. Ta je po nasvetu svojih škofov, ki so ga smatrali za svojega nadškofa, zahteval, da bi sklical tovariše k sinodi ter se potem sam napotil v Carigrad k vladarju, ki naj bi nato razsodil vso zadevo. Cesar je uslišal Helijevo prošnjo ter tudi ukazal Smaragdu, da ne sme siliti nobenega duhovnika, da bi se združil z rimsko cerkvijo. Treba je prej premagati divje narode, namreč Langobarde, in delati na to, da bi prišli vsi duhovniki oglejske cerkve pod bizantinsko oblast. Še le potem naj pride na vrsto versko vprašanje (št. 102).

Kakor se vidi, bizantinski cesar iz političnih ozirov ni hotel preveč napeti strun, da bi iz nova pridobil razkolnike katoliški veri. Brez dvoma si je mislil, da bi gradeški vladika s svojim ljudstvom lahko prestopil na langobardsko stran, ako bi se s silo postopalo zoper njega.

Je li Helija res na Gradežu leta 579. sklical kako sinodo, na kateri se je sklenilo, da naj gradeško mesto postane metropola čez vse Beneško in vso Istro, je veliko vprašanje. Na vsak način sta dotični zapisnik (št. 85) in pa pismo papeža Pelagija do patriarha Helija (št. 84) nepristna. Ker je tedaj ta zapisnik pozneje skovan, zato imajo imena v njem naštetih škofov le relativno zgodovinsko vrednost.

V zapisniku je med drugimi omenjen tudi celjski škof Ivan. Iz tega bi smeli sklepati, da so v šestem stoletju v Celju vladali škofje. Ker je pa prav verjetno, da so okoli leta 579. po celjski okolici razsajali Obri in Slovenci, zato si lahko mislimo, da je celjski škof Ivan že pred prihodom sovražnikov zapustil svojo stolico ter ubežal na Gradež, kjer so se takrat zbirali beguni iz raznih krajev.

Deloma neresnično, deloma jako dvomljivo je tudi to, da je Helija v tistem času, to je okoli leta 579., uredil ali pa na novo ustanovil šestnajst škofij po Furlaniji, Istri, Dalmaciji in Beneškem, tako n. pr. na otoku Krku, v Osoru in v Pičnu (št. 86).

Po smrti oglejskega (gradeškega) patriarha Helija je leta 586. prišel Sever na njegovo mesto. Njega in še tri druge škofove, namreč poreškega škofa Ivana, tržaškega škofa Severa in cenedskega škofa Vindemija je bizantinski eksarh Smaragd s silo prepeljal z Gradeža v Ravenno. Tu so se mimogredé rečeni škofje združili s katoliško cerkvijo. Ko so se pa po enem letu povrnili na Gradež, jih ljudstvo ni

hotelu več sprejeti in tudi drugi razkolniški škofje jih niso marali priznavati za cerkvene pastirje (št. 96). Deset razkolniških škofov se je nato v Maranu sešlo k sinodi. Tu so Severa zopet sprejeli kot oglejskega patriarha, ko jim je v posebnem spisu priznal svojo napako, da se je v Ravenni pridružil tistim, ki so zavrgli tri poglavja (št. 100).

Po katerih krajih je bila herezija razširjena, nam kažejo imena razkolniških škofov. Med njimi so omenjeni poreški škof Ivan, tržaški škof Sever in puljski škof Adrijan (št. 100).

Ko je rimski papež Gregor I. zvedel, da je gradeški patriarh Sever, ki se je bil v Ravenni združil z rimsko cerkvijo, od nje zopet odpadel, mu je pisal meseca januarja leta 591. V tem pismu mu je naročal, da naj pride vsled ukaza bizantinskega cesarja s tovariši k apostolski stolici, kjer se skliče sinoda, ki naj bi jim pojasnila to, kar se jim zdi dvomljivega (št. 101).

Ko so Sever in drugi razkolniški škofje dobili od papeža poziv, da bi prišli v Rim, so se obrnili naravnost do cesarja v Carigrad. Poslali so tja tri prošnje. Prvo so sestavili škofje tistih mest in gradov, ki so bili pod langobardsko oblastjo, drugo je odposlal oglejski patriarh Sever z ostalimi svojimi škofi, tretjo pa rečeni Sever sam (št. 103). Prva prošnja se nam je ohranila, drugi dve pa ne.

Prvo prošnjo je deset beneških in recijskih škofov poslalo bizantinskemu cesarju Mavriciju. V njej poudarjajo, da jih sedaj stiska jako težak jarem (namreč langobardski), vendar niso nikdar omahovali v pravi katoliški veri. Nikoli niso pozabili njegove svete države (namreč bizantinske), v kateri so nekdanj (pred letom 568.) mirno živeli in s katero bi se z božjo pomočjo zopet radi kmalu združili.

Beneški in recijski škofje potem omenjajo v svojem pismu, da naj v verskih zadevah vlada premirje tako dolgo, dokler ne bodo barbari (Langobardi) premagani. Ko bodo užugani divji narodi, se povrne stara svoboda. Takrat hočejo priti pred cesarski prestol ter dati popoln račun o svoji veri. Vendar ne morejo priznati za svojega sodnika tistega človeka, s katerim se prepirajo in s katerim se nočejo združiti (namreč papeža). V navzočnosti bizantinskih cesarjev so se vsakikrat poravnala različna verska mnenja; upati je, da se to tudi sedaj izvrši. Ako bi se pa zgodilo, da bi bil njih nadškof (oglejski patriarh Sever) prisiljen združiti se z rimsko cerkvijo, potem ni upati, da bi vladala pravica, temuč najhujše nasilstvo. V takem slučaju bi ne gojili več simpatij do njegove države, pač pa bi se obrnili do sosednjih frankovskih škofov. Metropolitanska oblast oglejske cerkve, katere se nahaja pod njegovim (bizantinskim) gospostvom, bi potem prenehala. Nekaj enakega se je že pred leti začelo vršiti, ker takrat so frankovski metropoliti po treh škofijah oglejske nadškofije postavljali svoje škofo, tako n. pr. v Tiburniji na gorenjem Koroškem. Proti koncu omenjajo,

da je on (cesar) vedno skrbel za mir v cerkvi ter z božjo pomočjo krotil prepirajoče narode. Zato upajo, da tudi njih prošnja ne bo zastonj (št. 102).

Ko je bizantinski cesar dobil omenjene prošnje razkolniških škofov, je pisal papežu Gregorju I. ter mu svetoval, naj krivoverce tako dolgo pri miru pusti, dokler se po Italiji ne premené politične razmere. Kadar pridejo vsi istrski in beneški škofje do starega reda, to je pod bizantinsko oblast, takrat bode že lažje s svojimi govori poravnal različnosti v verskih zadevah (št. 103).

Pri vsem tem je papež Gregor s svojim trudom dosegel, da se je več škofov in mnogo vernikov povrnilo v naročje katoliške cerkve, ali pa so vsaj imeli namen kmalu storiti to. Tako je pisal leta 595. istrskima škofoma Petru in Providenciju, da ju želi zediniti s sveto občno cerkvijo (št. 111). Papež je rad podpiral tiste, ki so se odpovedali istrski zmoti ter se zopet združili z rimsko cerkvijo (št. 114, 115). Bil je pripravljen skrbeti za osebno varnost tistih ljudi, ki so imeli voljo, da bi se odpovedali razkolu (št. 121, 122, 123). Rad je pohvalil take može, ki so se posebno trudili, da bi odstranili krivoverstvo. Tudi jih je vnmel k novemu delu (št. 125). V treh pismih, ki jih je papež Gregor meseca maja leta 599. odposlal raznim osebam, so popisane takratne verske razmere na Koprskem otoku. Papež je bil namreč vesel, da so se ondotni prebivalci povrnili k pravi veri, (št. 124, 126, 127). Včasih se je po zgledu svojega prednika Pelagija I. obrnil do politične oblasti ter ž njeno pomočjo hotel napraviti konec krivoverstvu (št. 126). Pohvalil je vojaškega mojstra Gulfara radi njegove verske gorečnosti (št. 128).

Na zadnje je papež dosegel, da so se nekateri škofje odpovedali razkolništvu. Zanimiva je v tem oziru prisega nekega škofa (brez dvoma tržaškega škofa Firmina), ki je bila leta 602. spisana v Carigradu. S škofom vred so se odpovedali krivoverstvu tudi njegovi presbiteri, diakoni in kleriki (št. 135). Ko se je Firmin združil z rimsko cerkvijo ter to tudi pismeno papežu naznanil, mu je ta pisal jako prijazno pismo ter izrazil svoje veselje, da se je izpreobrnil (št. 136). Nikakor pa ni bil Firminov korak všeč gradeškemu patriarhu Severu, ki je hotel Firmina najprej z raznimi darili odvrniti od njegovega naklepa. Ker pa ni na ta način ničesar dosegel, je začel Tržačane hujskati k uporuh zoper njega. Zaradi tega se je papež Gregor obrnil do eksarha Smaragda ter ga prosil, da bi po svojih istrskih zastopnikih branil Firmina (št. 139).

Vsled prizadevanja papeža Gregorja in drugih pravovernih moži se je katoliška vera vedno bolj utrjevala po tistih straneh, kjer so vladali bizantinski cesarji, to je po primorskih krajih istrskega polotoka in pa po beneških otokih. Po Furlaniji in sploh po celinskem delu be-

neške pokrajine so pa imeli razkolniki varno zavetje, ker so jih podpirali ondi stanujoči Langobardi, ki so bili sami dalj časa vdani arijanski veri. Tem je bilo ljubše, da so živeli pod njih oblastjo razkolniki, kakor pa katoličani, ker vsled tega tudi niso imeli rimski papeži, njih nasprotniki, po rečenih zemljah nobene oblasti v verskih zadevah.

Kakor že večkrat, so vplivali tudi takrat razni politični činitelji na katoliško in razkolniško stranko. To se je pokazalo posebno l. 607., ko je bilo treba po smrti gradeškega patriarha Severa določiti novega naslednika. Namesto enega cerkvenega vladarja sta bila postavljena dva. Z dovoljenjem langobardskega kralja Agilulfa in furlanskega vojvoda Gisulfa so si razkolniki v Ogleju, tedaj na langobardskih tleh, izbrali opata Ivana za svojega višjega cerkvenega pastirja. Na sosednjem Gradežu pa, kjer so takrat ukazovali bizantinski vladarji, so v istem času katoličani postavili Kandidijana za svojega vladika (št. 142). Kadar je pozneje umrl katoliški škof na Gradežu, je dobil novega naslednika; ravno to se je zgodilo v Ogleju, ako je umrl ondotni razkolniški škof. Stara oglejska cerkev, ki sta jo ustanovila sv. Marka in sv. Mohor, se je razdelila sedaj v dve, v oglejsko in gradeško, kar ni bilo v teku časa brez osodepolnih posledic za obe.

B. Slověni in njih boji z Bizantinci.)

1. Nekoliko opazk o nekdanjih Slověnih.

Slovani so bili že v šestem stoletju po Kristusu jako veliko ljudstvo. Jordanes pravi, da prebiva ljudnato pleme Venetov po neizmernih prostorih. Imeli so razna imena ter se delili v mnogo razrodov, med katerimi so bili najvažnejši *Slověni* in *Antje* (št. 52). Oboji, Slověni in Antje, so bili Slovani; oboji so govorili isti jezik, imeli enako ustavo, molili iste bogove, živeli v sličnih bivališčih ter se vojskovali in oblačili na enak način. Tudi po telesni zunanosti ni bilo razlike med njimi. Slověni in Antje niso imeli samovladarjev, temuč so že od nekdanj živeli kot demokratično ljudstvo. Zato so se razpravljale državne stvari pri njih vedno javno. Verovali so v enega glavnega boga, ki dela blisk in gospoduje čez vse. Darovali so mu vole in druge živali. Častili so pa še druga božanstva ter jim tudi večkrat darovali. Med darovanjem so se vršila razna prerokovanja. Stanovali so v slabih kočah, ki so bile raztresene daleč druga od druge. Mnogokrat so menjavali bivališča. V vojsko so hodili navadno peš s ščitom in sulico v rokah. Oklep jim je bil odveč. Vsi so bili visoki in jako hrabri. Hudobni in prevarljivi

) Obširnejše sem o Slověnih in njih bojih pisal v Izvestjih Muz. društva za Kranjsko, VIII., str. 77—95, 109—121, 152—162, 177—211.

navadno niso bili. Ker so živeli raztreseno po vaséh, zato so imeli tudi mnogo zemlje v posesti (št. 33).

Napačno bi bilo, ako bi Slovène in Ante zamenjavali. Prokopij, Jordanes in še drugi takratni pisatelji jih strogo ločijo. Slovèni so živeli v šestem stoletju bolj na zahodu in jugozahodu slovanskega sveta. Tako jih nahajamo okoli leta 550. po Sremu, Banatu in Valahiji od mesta Oseka pri Dravi pa do izlivov reke Donave. Na jugu so segali do Save in Donave. Tudi so živeli med Vzhodnimi Karpati in Dnestrom tja do reke Visle (št. 52, 57). Antje pa, o katerih trdi Prokopij, da jih je bilo brez števila, so prebivali od Slověnov bolj na vzhodu med Dnestrom in Dneprom, pa tudi med to reko in Donom kot sosedje Uturgurov, katerih stanovišča so bila ob Azovskem morju (št. 52, 55).

Večkrat so Slovèni in Antje skupaj napadli bizantinsko zemljo ter po njej plenili (št. 33, 47, 62). A zgodilo se je tudi, da je med Anti in Slověni prišlo do razpora in vojske (št. 33), kar je bilo tem lažje mogoče, ker sta oba razroda prebivala drug blizu drugega (št. 47).

Med Anti se je njih narodno ime kmalu izgubilo, ker ga je izpodrinilo ime sorodnih sosedov. Dandanes je slovènsko ime razširjeno med nekaterimi posameznimi razrodi v besedah Slovenec, Slovak, Slavonec itd., zaznamuje pa tudi celoto v oblikah Slovan, Sloven ali Slavjan. Prokopijevi Σλαβγνσί, za katere rabim besedo „Slovèni“, so bili le del Slovanov, drugi del pa Antje. Teh Slověnov pa tudi ne smemo zamenjati s sedanjimi Slovenci, ker ti so bili le del Slověnov.

Prvotna domovina Slovanov je bila sedanja zahodna Rusija, kjer so segali na večerni strani do Karpatov, Visle in Baltiškega morja, na severu do Ilmenskega jezera in povirja reke Volge, proti vzhodu skoraj do Dona, na jugu pa do Dnestra in dolnjega Dnepra. Za mejaše so imeli na zapadu Nemce, na severu Čuhonce, na vzhodu in jugu Sarmate, ob Dnestru pa Peucine in Bastarne, o katerih se prav ne ve, so li bili Germani ali Keltje.

Zgodaj so Slovani razširili svoja bivališča proti jugu, kjer so prišli v dotiko z germanskimi Goti. Ti so se namreč najbrže v začetku tretjega stoletja po Kristusu naselili ob Črnem morju med rimsko Dacijo in dolnjim Dneprom. Da so Slovani dalj časa živeli v soseščini Gotov, dokazujejo izposojene besede, ki so jih sprejeli od Gotov ali pa ti od Slovanov. Število teh izrazov ni sicer veliko, vendar toliko, da ni dvomiti o njih medsebojnem občevanju. Zanimivo je, da se nahajajo gotovske besede le v jugoslovanskih jezikih in pa v tistih, v katere so prešle iz staroslovenščine. To dokazuje, da so le Jugoslovani živeli blizu Gotov.

Ko je bila po Atilovi smrti († 453.) hunska oblast uničena, so porabili Slovani to priložnost, da so si prisvojili novih zemelj. Začeli so prodirati na dve strani, na zahod in na jug.

Iz Prokopijevih besed je razvidno, da so se Slovani že pred letom 512. naselili po zemlji med Vislo in Labo (št. 7). Razni germanski razrodi, ki so po teh krajih prebivali, so se morali Slovanom umekniti ali pa se jim pokoriti. A tudi proti jugu po zemlji med Karpati in dolnjim Dneprom so prodirali Slovani. To je bilo za nje tem lažje, ker so se Vzhodni Gotje, ki so prej po teh krajih prebivali, pomaknili okoli leta 400. v Dacijo, še pozneje pa v Panonijo. V prvi polovici šestega stoletja nahajamo Slovane že ob dolnji Donavi po sedanji Valahiji.

Vzroki, ki so napotili Slovane, da so začeli siliti proti jugu in zahodu, nam niso znani; vendar si lahko mislimo, da jim je takratna domovina postala pretesna, in zato so si hoteli nekateri izmed njih poiskati novih bivališč. Akoravno jih je na razne kraje prav mnogo odšlo, jih je vendar na stari zemlji še toliko ostalo, da jih drugorodni sosedje niso mogli izpodriniti. Brez dvoma je Slovane tudi mikalo, da bi po zgledu Germanov in drugih ljudstev plenili po bizantinskih pokrajinah, ki so bile, če prav večkrat opustošene, gotovo bogatejše kakor njih domovina na severu.

Slovani so se polagoma pomikali proti zahodu in jugu. Vendar se to prodiranje ni vršilo mirno, temuč so si naši predniki morali z mečem v roki napravljati pot. Koliko truda jih je stalo, preden so si osvojili večjo polovico Balkanskega polotoka!

2. Slověni in Bizantinci.

Iz prva so imeli Bizantinci o Slovanih kaj nejasne pojme. Pripovedovali so o njih neumne in neverjetne bajke (št. 10). Dokler so Slovani mirno živeli ob dolnji Donavi, se niso Bizantinci dosti brigali za nje. Še le, ko so začeli po Balkanskem polotoku pustošiti, so postali znani takratnim grškim in latinskim pisateljem.

Ob Donavi stanujoči Slověni so skoraj vsako leto šli čez to reko, da so plenili po Meziji, Traciji, Iliriji, Macedoniji in drugih pokrajinah bizantinske države. Pridrli so večkrat v Peloponez, potem do vrat carigradskega mesta, do Egejskega, Jonskega in Jadranskega morja. Prišli so po bizantinski zemlji če dalje bolj naprej ter po njej ropali in požigali, prebivalce pa morili ali pa lovili, da so jih potem odvajali v sužnost. Ker so bili ujeti Bizantinci kristjani, so jih imenovali naši predniki *k r š č e n i k e* in *k r š č e n i c e*. Kmalu sta ta dva izraza med našimi ljudmi začela zaznamovati to, kar besedi sužnik in sužnica. Še dandanes pri nas beseda *krščénica* pomenja deklo.

Naši predniki niso bili takrat nikak miren narod, ki se peča le s poljedelstvom in z živinorejo, pač pa jako bojevit. Prokopij je trdil okoli leta 558., da so Bizantinci vsled vsakoletnih napadov Slověnov,

Antov in Hunov izgubili od leta 527. sem, tedaj v tridesetih letih, nad 200.000 ljudi. Nekateri so bili ubiti, drugi pa odvedeni v sužnost. A tudi Slověni niso brez škode zapušćali bizantinske zemlje, ker pri raznih navalih, še bolj pa pri obleganju mest in v nesrećnih vojskah jih je bilo mnogo pobitih (št. 62).

Vsled neprestanih napadov je bizantinska država onemogla. Njeni domaći prebivalci so pred neljubimi gosti iskali zavetja na morskih otokih in po utrjenih mestih, akoravno tu vćasi brez uspeha. Mnogo njenih podložnikov je začelo opuščati obdelovanje zemlje; poprijeli so se pastirskega življenja, ker niso bili nobeno leto varni, da jim Slověni ne unićijo njih bivališć ter ne opustošijo njih polja. Njih potomci so se do današnjega dne ohranili po goratih krajih Tracije in Macedonije, kjer se še sedaj navadno pećajo z živinorejo. To so Kucovlahi, ki govoré neko rumunsko narećje.

Iz prva se Slověni niso prav upali oblegati bizantinskih mest in se bojevati na ravnem polju; bali so se še celo, da bi prestopili reko Donavo ter napadli bizantinsko zemljo (št. 45). Sćasoma so pa postali vedno drznejši. Vojskovanju so se privadili tako, da so še celo prekosili svoje nasprotnike (št. 88). Najvećkrat so sami na svojo roko napadli bizantinska tla, drugikrat pa so pomagali Hunom, Obrom ali pa kateremu drugemu narodu. V sedmem stoletju so Slověni za vselej prestopili Donavo, ostali v bizantinski državi ter plenili po njej. Polagoma se je nabralo po grški zemlji toliko slověnskega življa, da so cele pokrajine dobile ime Σλαωνία ali Σλαωνία, to je Slověnija. Še celo Peloponez, Epir in druge dežele, koder dandanes ni več Slovanov, so imele mnogo slověnskih prebivalcev. Ker so se Slověni s silo in proti volji bizantinskih cesarjev polastili njih zemlje, so bili v dotićnih krajih tudi popolnoma svobodni ter vedno pripravljeni, da branijo svojo nezavisnost z mećem v roki. Pozneje so še posamezni oddelki Slověnov prostovoljno ali pa primorani pogodili z vlado v Carigradu, priznali vrhovno oblast ondotnih cesarjev ter obljubili dajati davke in vojake; postali so torej bizantinski podložniki. Po drugih krajih so pa Slověni hoteli še za naprej ostati gospodarji na zemlji, ki so si jo osvojili s pogumnostjo in brezobzirnostjo, ustanovili so si sćasoma samostojne države.

Nekateri Slověni in Antje so prišli kot mirni ljudje v bizantinsko državo ter se v njej naselili z namenom, da bi si tu poiskali primerneга zaslužka. To se je najbrže zgodilo većinoma še v tistem ćasu, preden so Slověni in Antje začeli pustošiti po bizantinskih tleh. Mnogo jih je stopilo v cesarsko vojsko; nekateri izmed njih so se odlikovali v raznih bojih in, ako jim je bila usoda mila, povzpeli so se od prostaka do poveljnika. Bizantinski zgodovinarji tistega ćasa nam većkrat pripovedujejo o hrabrosti slověnskih in antskih vojakov. Hvalijo jih tudi

radi njih spretnosti, ako je treba iz zasede napasti sovražnika ali pa se ž njim vojskovati po nepristopnih krajih (št. 27, 35, 45, 56).

Povedal sem že, da so slovenske čete pomagale cesarju Justinijanu, ko so se njegove trume vojskovale z Vzhodnimi Goti. A tudi v vojski s Perzi so imeli Bizantinci med svojimi vojaki mnogo Slovénov, izmed katerih so nekateri postali poveljniki posameznim oddelkom (št. 56, 58).

Kdaj so Slovéni in Antje začeli napadati bizantinsko zemljo, ni natanko znano. Iz Prokopijevih besed je razvidno, da takrat, ako ne prej, ko je v Carigradu nastopil vlado cesar Justinijan, kar se je zgodilo leta 527 (št. 62)

Prodiranje čez Donavo na bizantinska tla ni bilo Slovénom lahko delo. Že širokost rečene reke jih je ovirala. Na nasprotni strani pa so bili postavljeni bizantinski vojaki, da bi po svojih močeh stražili državno mejo. Bizantinska vlada je pošiljala k dolnji Donavi najhrabrejše čete in najboljše poveljnike. Da bi bilo še težje napadati bizantinsko zemljo, je postavil cesar Justinijan pri rečni reki mnogo trdnjav, že obstoječe pa je dal popraviti (št. 57).

Leta 530. in tudi že prej so Slovéni in Antje v družbi s Huni večkrat šli čez dolnjo Donavo ter grozovito postopali med bizantinskimi prebivalci. Cesar Justinijan je nato v četrtem letu svojega vladanja nad Slovéne poslal svojega poveljnika Hilbudija ter mu izročil stražo ob Donavi zato, da bi ne mogli sovražniki čez to reko. To je nekoliko pomagalo. Ko je pa Hilbudij po tretjem letu, odkar je bil poveljnik ob Donavi, šel na nasprotno stran reke, so se mu Slovéni ustavili, kar se je zgodilo leta 533. Prišlo je do hudega boja, v katerem je padlo mnogo Bizantincev in tudi njih poveljnik Hilbudij. Odslej so Slovéni šli čez Donavo, kadar se jim je zdelo, ter so plenili po bizantinski državi. Tudi Antje so napadli Tracijo, ujeli tu mnogo Grkov ter jih odvedli v sužnost (št. 33).

Ne dolgo potem se je vnela domača vojska med Slovéni in Anti. Prvi so bili srečnejši ter premagali nasprotnike (št. 33). V tem času, ko je bil boj med brati, so prenehali napadi na bizantinsko zemljo.

Leta 545. je velika množica Slovénov prestopila reko Donavo, ropala po Traciji ter potem tirala mnogo Bizantincev v sužnost. Med potjo so pa Heruli udarili na Slovéne ter osvobodili ujete Bizantince (št. 33).

Dve leti pozneje se je slovenska vojska na novo napotila čez dolnjo Donavo ter potem opustošila vso Ilirijo do Drača. Povsod so Slovéni morili, tirali odrastle ljudi v sužnost ter si lastili tuje imetje. Po rečni pokrajini so si tudi osvojili več trdnih gradov. Bizantinski poveljniki po Iliriji, ki so imeli pod seboj 15.000 mož, so le od daleč sledili sovražnikom, ker so se jim bali približati (št. 40). — Okoli l. 548 je mnogo Slovénov spremljalo langobardskega princa Ildigesa, ki se je bil napotil v Italijo ter tu premagal bizantinskega poveljnika Lazarja (št. 42).

Leta 549. je udarila slovenska vojska čez Donavo, potem brez napora prestopila reko Marico ter premagala bizantinske čete po Traciji in Iliriji, če prav so bile mnogo močnejše kakor slovenske trume. Potem so Slověni užugali konjike, katerim je ukazoval bizantinski poveljnik Asbad. Tega so Slověni ujeli, mu pozneje strgali kožo s hrbta ter ga sežgali. Ko so to izvršili, so pustošili brez strahu po vsej Traciji in po vsej Iliriji ter oblegali in vzeli mnogo trdnjav. En oddelek Slověnov je prišel do Egejskega morja ter se tu polastil primorskega mesta Topera, če prav je bila v njem vojaška posadka.

Kjer so se Slověni prikazali, so pomorili vse odrastle ljudi, na katere so naleteli. Zato je bila vsa zemlja po Iliriji in Traciji polna nepokopanih mrličev. Večkrat so tiste, katere so hoteli usmrtiti, prej še na razne načine trpinčili. Vole in ovce, ki so jih naropali, so v kako poslopje zaprli ter brez usmiljenja požgali, ako jih niso mogli spraviti v svojo domovino. Ko so se Slověni na zadnje vračali proti domu, so tirali s seboj tudi več kakor 10.000 ujetnikov (št. 45).

Naslednjega leta zopet prestopi velika množica Slověnov reko Donavo ter se prikaže najprej pri Nišu. Nekaj časa pozneje prekoračijo ti Slověni ilirske gore ter prihrumé v Dalmacijo. Ko so potem še nove trume prišle čez Donavo ter se združile s prejšnjimi, so pustošili vsi skupaj popolnoma svojevoljno po bizantinski državi. Posebno veliko škode so naredili v neki pokrajini blizu Marmorskega morja. A niso samo mimogredé plenili tamošnje zemlje, temuč so ostali v njej tudi čez zimo v letu 550. in 551. brez strahu pred kakim sovražnikom, kakor bi bili v svoji domovini. Na zadnje je cesar Justinijan poslal nad nje prav veliko vojsko, ki je naletela na Slověne pri Drenopolju v Traciji. Tu je prišlo do hudega boja, v katerem so bili Bizantinci popolnoma premagani. Nato so Slověni opustošili pokrajino, Astika imenovano, ki je bila blizu Carigrada ob Črnem morju. Poslednjič so dospeli do Dolgega zidovja, ki je bilo od Carigrada le za dober dan oddaljeno. Nova bizantinska vojska, ki so jo poslali nad sovražnike, je pač en oddelek Slověnov zapodila v beg, a drugi so se brez težav s svojim plenom povrnil v domovino (št. 47).

Nekoliko pozneje, vendar še istega leta, je prišla velika množica Slověnov v Ilirijo ter tu strašansko postopala. Cesar Justinijan je poslal nad nje svojo vojsko. Ker pa Bizantincev ni bilo posebno veliko, zato se niso upali napasti Slověnov; pač pa so jim vedno sledili za hrbtom ter ugrabili tiste, ki so zaostali. Nekatere izmed njih so pobili, nekatere pa žive ujeli ter jih poslali cesarju. Pri vsem tem so Slověni takrat dolgo časa pustošili po bizantinski zemlji; po vseh cestah je bilo polno mrličev. Brez števila ljudi so odgnali v sužnost. Ko so vse pokončali, so se vračali z vsem plenom domov, ker se jim ni nihče ustavljal. Še takrat, ko so Slověni hoteli iti čez Donavo, jih niso mogli Bizantinci

napasti iz kake zasede ali pa jim kako drugače škodovati, kajti Gepidje so šli Slověnom na roke ter jih za ne malo odškodnino prepeljali na drugo stran Donave (št. 50).

Leta 559. so Slověni v zvezi s Huni pridrli v Tracijo, po njej pustošili ter pobili mnogo ljudi; veliko pa so jih polovili, da bi jih odvedli v sužnost. Med ujetniki sta bila tudi dva bizantinska poveljnika. Ko so Slověni dospeli do Dolgega zidovja, so ga prekoračili ter prišli v carigrajsko okolico. Cesar je nato poslal nad Slověne mnogo vojakov, ki pa so bili premagani in večinoma tudi pobiti. Velika nevarnost je sedaj pretila glavnemu mestu. Vse je moralo na noge, dijaki, člani telesne cesarjeve straže in še celo stari senatorji stražit mestno zidovje. Svojemu izkušenemu poveljniku Belizarju je cesar ukazal, naj gre nad sovražnike. Ker ni bilo dovolj vojaštva in konj, je velel Belizar poiskati vse konje po cesarskih in privatnih hlevih. Oborožil je vse ljudstvo ter potem šel nad Slověne in Hune. Ti so se pomeknili nazaj k Dolgemu zidovju ter po ondotni okolici pustošili od meseca marca pa do avgusta. Tako malo strahu so Slověni in Huni imel pred Bizantinci (št. 69).

Kmalu potem so dobili carigrajski vladarji novega sovražnika na severozahodni strani svoje države. To so bili *Obri*, ki so dostikrat združeni s Slověni pridrli na bizantinska tla. Leta 567. je langobardski kralj Alboin poklical Obre na pomoč, da bi mu pomagali premagati Gepide, ki so takrat prebivali po vzhodnem Ogrskem in Erdeljskem. V svojem sovraštvu do Gepidov je obljubil Obrom vse, kar so od njega zahtevali, tako med drugim polovico Gepidom vzetega plena in vso gepidsko zemljo. Gepidje so bili v vojski potolčeni in skoraj popolnoma uničeni; nekateri so prišli pod langobardsko oblast, drugi so morali služiti Obrom, ki so se polastili njih zemlje. Kmalu potem (568) se odpravijo Langobardi v Italijo, kamor jih je bil poklical ravenški eksarh Narzet, ter prepusté Obrom tudi svojo deželo (št. 70). Tako so namesto Langobardov in Gepidov začeli po Ogrskem in Erdeljskem gospodovati Obri.

Ko je vladal v Carigradu cesar Justin II. (565—578), so večkrat Slověni in Obri napadli njegovo zemljo. Še bolj pogostoma so ponavljali svoje navale pod njegovim naslednikom Tiberijem (št. 83). L. 578. je skoraj stotisoč Slověnov pustošilo po Traciji in drugih pokrajinah. Bizantinski cesar ni imel nobene za vojsko sposobne trume, da bi jo poslal nad Slověne. Bil je v velikih zadregah, ker se je moral takrat tudi s Perzi vojskovati. Zato je poslal poslanca k obrskemu kakanu Bajanu ter ga prosil, da bi postal njegov zaveznik ter pričel vojsko s Slověni. Ako bode Slověnom pretila nevarnost na domačih tleh, bi ti nehali pustošiti tujo zemljo ter bi rajše mislili, kako bi branili svojo domovino. Na zadnje je cesar pregovoril Bajana, da je ta zbral 60.000 mož ter jih iz Panonije po bizantinskih tleh peljal na zemljo Slověnov. Ti

iz prva niso bili pripravljeni na tak napad in zato so iskali zavetja v gosto zarastlih gozdih. A kmalu so se zbrali ter bili pripravljeni braniti svojo domovino. Ko je obrski kakan poslal svoje poslanca k slovenskim voditeljem z naročilom, da bi mu dajali zahtevani davek, so odgovorili: „Kdo izmed ljudi, katere obsevajo solnčni žarki, je tako močan, da bi nas premagal? Navajeni smo, da si lastimo tuje zemlje, ne pa, da bi si drugi osvojili našo. Taka bode naša navada, dokler bode kaj boja in kaj mečev.“ — Tako so se tedaj izrazili Slovenci; istotako ošabno so odgovorili tudi Obri. Tem besedam je sledilo zmerjanje in sramočenje, potem pa prepir. Nato Slovenci niso mogli brzdati jeze ter so pomorili obrske poslanca. Ko je kakan Bajan vse to zvedel, je gojil dolgo časa sovraštvo do Slovencev. Jezilo ga je, da ga niso ubogali. Mikalo ga je, da bi si pridobil slovensko zemljo, bogato raznega plena, ki so si ga nabrali Slovenci na bizantiskih tleh (št. 82).

To nam kaže, da so bili Slovenci leta 578. popolnoma nezavisni od Obrov ter tako oblastni, da se niso bali pomoriti njih poslanca. Okoli 60.000 mož močna obrska vojska jih ni mogla prisiliti, da bi bili obljubili Bajanu pokorščino. Med obrskim kakanom in bizantinskim cesarjem je bila takrat sklenjena prijateljska zaveza, katero so pa Obri čez dve leti svojevoljno prelomili, ko so se zvijačno polastili mesta Sirmija (št. 87).

Nekako v tistem času, ko so Obri oblegali mesto Sirmij, so plenili Slovenci po Balkanskem polotoku. V svoj namen so izkoristili zadrego carigrskega vladarja, ki je moral proti Perzom poslati vse svoje trume. Ivan iz Ephesa pripoveduje o tem navalu, da so Slovani prehodili vso Helado ter tesalske in traške pokrajine. Osvojili so si mnogo mest in trdnjav; pustošili, požigali, ropali in gospodarili so po bizantinski zemlji ter bivali v njej popolnoma svobodno in brez strahu, kakor v svoji domačiji. To je trajalo štiri leta in sicer tako dolgo, dokler je cesar imel opraviti s Perzi, zoper katere je poslal vse svoje trume na vzhod. Na ta način so dobili Slovani prosto roko v deželi, v njej bivali ter se po njej razširjali. Pustošili in požigali so tja do (Dolgega) zidovja ter si z ropanjem osvojili jako veliko čred. Pleneč, moreč in požigajoč so obogateli ter si pridobili mnogo zlata, srebra, konjskih čred in orožja; vojskovanju so se priučili celo bolje kakor Bizantinci (št. 88).

Prej ko ne v tistem času je prišlo v noči med 26. in 27. oktobrom pred Solun kakih 5000 Slovencev, da bi napadli mesto. Dotični ljudje so bili močni, vajeni boja ter cvet slovenskega naroda. Solunski prebivalci so se bojevali s Slovenci skoraj ves dan, preden se jim je posrečilo, da so odbili ta nepričakovani napad (št. 89).

Ker je obrski kakan s carigrskim vladarjem Mavricijem v posebni pogodbi sklenil mir, ni smel s svojimi trumami napadati bizantinske

države. Zato je leta 584. našuntal Slověne, da so začeli pustošiti bizantinsko zemljo. Pridrli so do Dolgega zidovja, kjer so hudo razsajali ter pobili mnogo ljudi. Cesar je bil v velikem strahu ter je hotel obvarovati Dolgo zidovje. Kar je bilo vojaštva v Carigradu, je moralo na noge. Bizantinski poveljnik Komentiol je najprej naletel pri reki Erginu na en slověnski oddelek ter ga pregnal. Potem je pri Drenopolju napadel slověnskega poveljnika Ardagasta (Radogosta), ki je s seboj peljal mnogoštevilno četo ujetnikov in veliko plena. Komentiolu se je posrečilo, da je iz pokrajine Astike pregnal Slověne ter rešil bizantinske ujetnike (št. 90).

Štiri leta pozneje so se Slověni zopet napotili proti jugu ter po svoji navadi pustošili po Traciji (št. 98).

Leta 590. je cesar Mavricij sklenil mir s Perzi ter potem poklical svoje trume iz Azije v Evropo. Ker se je za nekaj časa pomiril tudi z obrskim kakanom, je poslal večkrat svojega najboljšega poveljnika Priska nad Slověne. Ti niso odslej mogli več tako pogostoma prodirati proti jugu, ker so bili včasi prisiljeni, da so se morali na domačih tleh bojevati s sovražniki. Od 590. do 602. leta, ko je Foka pehnil Mavricija s prestola, so bili Slověni nasproti Bizantincem bolj defenzivni kakor ofenzivni. Lepše čase so imeli predniki sedanjih Jugoslovanov pod cesarjem Fokom, ko so na vzhodu Perzi zopet pričeli vojsko scarigrajskim vladarjem.

Ko se je Mavricij pomiril s Perzi in Obri, ni imel drugih sovražnikov kakor Slověne. Sklenil je, da se hoče nad njimi znositi. Svojemu poveljniku Prisku je rekel, da Slověni ne bodo prej mirovali, dokler jim Bizantinci ne zapró poti čez Donavo. Tako se je tedaj začel vojskovati ž njimi.

V prvih treh letih (593—595), ko je Prisk vodil bizantinsko vojsko, so imeli Slověni težavno stališče; ko je pa bil leta 596. namesto Priska cesarjev brat Peter postavljen za poveljnika, se je sreča Bizantincem izneverila. Vsled svoje nesposobnosti je Peter leta 597. izgubil poveljništvo, ki je bilo zopet Prisku izročeno.

Mogoče je, da je nesreča, katero je imela bizantinska vojska leta 597. na zemlji Slověnov, dala obrskemu kakanu povod, da je po svoji navadi iz nova poslal svoje trume na bizantinska tla. Povabil je k sebi razne rodove Slověnov, pomešal med nje še nekoliko drugih vojakov ter vsem skupaj ukazal napasti mesto Solun. Vojska je štela okoli 100.000 mož. Govorili so o njej, da jih je bilo toliko, da so izpili reke in studence, pri katerih so se utaborili, ter v puščavo premenili vso zemljo, po kateri so hodili. Ko so sedem dni oblegali Solun, so se odstranili. Solunjani so bili mnenja, da sta jim Bog in sv. Demetrij pomagala pregnati sovražnike (št. 120).

Bizantinski poveljnik Prisk je spomladi leta 598. zapustil Carigrad ter je bil namenjen, da bi šel nad Slověne. A razmere so nanesele, da se je moral vojskovati z Obri, ki so se bili mimogredé polastili Sin-

giduna, potem leta 599. udarili v Dalmacijo, leta 600. pa pridrli do Dolgega zidovja. Leta 601. se je Prisk vojskoval z Obri na njih tleh ter bil v obče srečen. Ker pa je leta 602. cesar zopet svojega nesposobnega brata Petra postavil za poveljnika, so bili uspehi njegovega prednika kmalu uničeni. Peter je peljal bizantinsko vojsko na slovenska tla. Ker je bilo že pozno v jeseni, je zapovedal cesar Mavricij, naj ostane vojska čez zimo na zemlji Slověnov. Vojaki so se protivili cesarjevi volji ter navajali med drugimi razlogi tudi to, da je nevarnost prevelika zaradi množine Slověnov, ki krožijo po zemlji na nasprotni strani Donave. Ker cesar ni hotel odjenjati, so izbrali nezadovoljni vojaki stotnika Foka za svojega poveljnika, ki je peljal nato bizantinsko vojsko proti Carigradu. Mavricij je moral bežati čez morje v Azijo, Foka pa je postal v novembru istega leta bizantinski cesar (št. 137)

To zmešnjavo v glavnem mestu so porabili Perzi, da so se na novo začeli z Bizantinci vojskovati. Istotako so se vzdignili Obri ter opustošili Tracijo. Ta dva sovražnika sta bila dobrodošla zaveznika Slověnov, ki so odslej še lažje ponavljali svoje napade, dokler se niso na zadnje za vedno polastili obširnih pokrajin bizantinske države.

Prav lahko se dá dokazati, da okoli leta 600. po Kr. se je bizantinska oblast razprostirala proti severu do dolenje Donave. Onostran te reke po sedanji Valahiji so bivali svobodni Slověni. Od Železnih vrat proti zahodu sta Donava in Sava delali mejo med bizantinsko in obrsko zemljo. Iz prej opisanih dogodkov je razvidno, da Slověni in Obri niso v šestem stoletju napadali bizantinskih pokrajin z namenom, da bi si jih bili osvojili, temuč zato, da bi si nabrali kolikor mogoče veliko plena. Za cesarja Mavricija se Slověni še niso stalno naselili po Meziji, Traciji, Iliriji in Macedoniji. Nekateri pisatelji radi poudarjajo, da so Slovani lepo mirno posedli opustošene pokrajine bizantinske države ter tu začeli obdelovati zemljo in rediti živino. A razni zgodovinski viri nam kaj jasno pričajo, da so bili Slověni v tistih časih prav tako, kakor njih prijatelji Obri, bojeviti in drzni napadovalci, ne pa mirni in pridni poljedelci.

C. Nastop Slovencev.¹⁾

1. Črtice o naselitvi Slovencev.²⁾

Ko so Langobardi leta 568. zapustili Panonijo, dobili so Obri v pogodbi, katero so bili z njimi sklenili, Ogrsko in Erdeljsko

¹⁾ Več o tem v Izvestjih Muz. dr., XI, str. 105—141.

²⁾ Nekateri pisatelji so trdili, da so si Slovenci že pred Kristusom osvojili s ojo sedanjo domovino. Resničnost te svoje hipoteze so v prvi vrsti hoteli dokazati s pomočjo etimologije. Med drugimi je posebno Davorin Trstenjak v raznih sestavkih

v svojo oblast. Ker se sami niso pečali s poljedelstvom in trgovino, so potrebovali po zemljah, po katerih so prej Langobardi in Gepidje prebivali, takih podložnikov, kateri so radi obdelovali polje in se ukvarjali s trgovino. Taki ljudje so bili Slovani, ki so se vsled tega prav hitro razširili po vsej obrski državi. Trditi smemo, da so Obri podpirali razširjanje slovanskih prebivalcev po svojih pokrajinah in da jih tedaj vsaj iz prva nikakor niso zatirali, kajti drugače ne bi jih bili izvabili na svoja tla.

Kake narodnosti so se okoli leta 600. nahajale v obrski državi in v katerem razmerju, kaže nam kratka notica pisatelja Theophylakta (gl. št. 133), ki navaja, da so Bizantinci pri neki priložnosti blizu Tise ujeli del obrske vojske in sicer 3000 Obrov, 2200 drugih barbarov ter 8000 Slovanov. Kakor se kaže, so ti na obrski zemlji po številu presegali Obre in še razne druge razrode.

Med tistimi Slovani, ki so prišli na obrsko zemljo, so bili tudi predniki sedanjih *Slovencev*. Brez dvoma so se naselili po pokrajinah ob zahodni meji obrske oblasti v bližini nekdanjega rimskega Norika. Prebivalci te dežele so bili takrat nekako osamljeni. Na jugozahodni strani so imeli za sosedo arijanske Langobarde, ob severozahodni meji so prebivali poganski Bavarci in na njih vzhodni strani se je razprostirala obrska država. Noričani so bili keltsko-romanskega plemena in pa katoliške vere. Še v sredi šestega stoletja so bile v Tiburniji (glej št. 85, 102), potem prej ko ne v Celeji (cfr. št. 85) in morebiti tudi v Poetoviju (cfr. 102) škofovske stolice.

Večina nekdanjega Norika je nagnjena proti vzhodu. Od te strani so po letu 568. začeli Slovenci prodirati na noriška tla ter so svoje delo ponavljali tako dolgo, dokler si niso osvojili zemlje ob Savi, Dravi in Muri. Prvotni prebivalci niso mogli uspešno odbijati navalov naših pradedov, ker niso od nobene strani dobili kake izdatne pomoči. Sosednji Langobardi so bili vsaj v prvih letih, odkar so bivali po Italiji, bolj naklonjeni poganskim Obrom in Slovincem kakor pa katoliškim Rimljanom, s katerimi so se dolgo časa vojskovali. Bizantinci in Franki bi bili morebiti radi pomagali svojim istovernikom po Noriku, a so bili preoddaljeni; razen tega so pa oboji imeli takrat dovolj opraviti s svojimi domačimi zadevami. Noričani so se morali zanašati le na svoj meč in na svoje zidovje, in če prav so brez dvoma hrabro branili svoje imetje in življenje, so bili na zadnje vendar premagani.

Napačna bi bila misel, da so Slovenci kar nekako tako brez težav in bojov posedli svojo sedanjo zemljo. Kakor dandanes ne dobé ničesar

poudarjal, da so Slovenci že v predzgodovinski dobi stanovali po zemlji ob Dravi, Savi, Soči in Muri. Da pa taka trditev ni resnična, sem menda zadosti pojasnil v razpravi: „Kdaj so Slovenci prišli v svojo sedanjo domovino?“ (Gl. Izvestja Muz. dr., VI, str. 19–34, 49–61 in 85–103.)

zastonj, prav tako se jim je godilo pred trinajstimi stoletji. Za vsako ped zemlje se je bilo treba truditi in boriti. Tudi si ne smemo misliti, da bi bili Noričani in njih sosedje še pred prihodom Slovencev brez pravega vzroka zapustili svojo domovino ter se od prvega do zadnjega napotili po svetu. Posamezni ljudje so pač šli tja, kjer se jim je zdelo varnejše; a vsi drugi so ostali v tistih krajih, kjer so bili doma.

Lahko bi si še celo mislili, da so Slovenci, ko so prišli v Norik, postopali mnogo krvoločnejše in okrutnejše kakor pa Langobardi, Gotje in drugi germanski narodi. Oni so bili poganske vere, ti pa večinoma arijanci, tedaj vsaj kristjani. Langobardi, Gotje, Franki in drugi germanski razrodi so si pač podvrgli prvotne Rimljane, vzeli jim vso zemljo ali pa vsaj tretji del, a pustili so jim večinoma življenje. Nasledek temu je bil, da so Langobardi, Gotje in Franki polagoma izgubili svojo narodnost, ker po njih nekdanjih zemljah stanujejo dandanes Italijani, Španci in Francozi, ki spadajo k romanskemu plemenu. Drugače je bilo pri Slovencih in drugih južnih Slovanih, ki so po osvojenih zemljah večinoma ohranili svojo narodnost, kar kaže, da so iztrebili velik del starih prebivalcev. Ako bi bili s prvotnimi ljudmi ravnali milo in prizanesljivo, bi bili na mnogih straneh izgubili svojo narodnost, ko bi bili živeli med prejšnjimi, na višji stopinji omike stoječimi stanovalci.

Kako so Slovenci postopali po noriških tleh, nam kaže med drugim to, da so bila prej cvetoča mesta v tistem času razrušena, Kristusova vera pa tako popolnoma zatrta, da ni bilo potem med Slovenci skoraj 200 let nobene krščanske cerkve. Preden so Langobardi prišli v Italijo, so imeli oglejski dušni pastirji metropolitansko oblast čez škofije po Karantaniji. Ko pa so se po tej pokrajini naselili Slovenci, je ta oblast za dolgo časa popolnoma prenehala. (Izvestja, XI, 108.) Najbrže so Slovenci uničili celjsko in tiburnijsko škofijo. Ondotne prebivalce so pomorili ali pa odvedli v sužnost. Le nekaterim se je posrečilo, da so rešili svoje življenje in svojo prostost, ko so pribežali na morske otoke in druge varne kraje. Kakor se kaže, je celjski škof Ivan na Gradežu iskal zavetja pred sovražniki (cfr. št. 85). V istrskem Novem gradu je bil leta 599. za škofa postavljen neki Ivan, ki je prišel ali pa morebiti prav za prav pribežal iz Panonije (cfr. št. 127).

Najbrže so Slovenci, ko so dospeli na zemljo sedanje slovenske domovine, tu razdrli in požgali mnogo rimskih mest. Tako je padla nekdanja Celeia (Izvestja, XI, 108), Tiburnia ali Teurnia je izginila (ibid. 109) in še druga mesta so bila uničena. Kraj Aguntum je bil precej daleč na zahodu in zato se okoli leta 611. še omenja, kajti ond so takrat Slovenci premagali Bavarce (št. 147). Prej ko ne so Slovenci pri tej priložnosti tudi razdrli imenovani kraj. Morebiti so v istih dneh tudi opustošili vso ondotno okolico, kajti v neki listini iz l. 770.

čitamo, da je bila vsa tamošnja zemlja že od starodavnih časov sem, tedaj morda od leta 611. naprej pusta in brez prebivalcev (glej št. 239).

Slovenci so prišli v svoje sedanje pokrajine med letom 568. in 595. Polastili so se vse zemlje do izvirov reke Drave in Mure. Še l. 770. je bila meja med slovensko in bavarsko zemljo pri Innichenu na sedanjem vzhodnem Tirolskem (št. 239).

Slovenci so se naseljevali po nekdanjem Noriku in drugih sosednjih pokrajinah tako, da so šli ob rekah navzgor. Kjer so dobili za obdelovanje pripravnih ravnin in dolin, tam so si napravili selišča. Tako so polagoma zasedli sedanjo Kranjsko, Koroško, Štajersko ter velik del Primorskega. Dalje so se polastili sedanjega vzhodnega Tirolskega in solnograškega Lungaua. Njih naselbine so se nahajale po sedANJI Dolenji in nekoliko tudi Gorenji Avstriji ter po zapadnem delu Panonije. Zahodna meja slovenske zemlje se je vlekla v sedmem in osmem stoletju, ko so Slovenci najbolj daleč segali proti večerni strani, od izvira reke Drave proti severu k gori, Dreiherrnsplitz imenovani, nato proti vzhodu po gorskem slemenu Visokih Tur nekako do izvira Mure, odtod proti severu po razvodju med Salico na eni strani, Muro in Anižo na drugi do Dachsteina, potem dalje k Mrtvemu gorovju ter več ali manj po razvodju med Travno in Anižo k Donavi, kjer so se dotikali Čehov. Mnogobrojna slovenska krajevna imena, katera nahajamo po vseh dotičnih straneh do opisane meje, nam dokazujejo, da se je slovenska zemlja res tako daleč proti zahodu razprostirala. To trditev potrjujejo tudi nekatere listine. (Izvestja, XI, 116.)

Kljubu temu, da so se Slovenci pred dobrimi tisoč leti razprostirali od izvira reke Drave pa do panonske nižine ter od Donave pa do Jadranskega morja, je bilo vendar njih skupno število neznatno. Marsikateri deli, katere dandanes pokrivajo vasi in polja, so bili takrat neobdelani in napolnjeni s širokimi gozdi. Ko so Slovenci prišli v svojo sedanjo domovino, so se naselili rajši po ravninah in dolinah; gorovja so se ogibali. Le tam, kjer so se doline tako polagoma vzdigovale, kakor n. pr. ob Savi, Dravi in Muri, so prodrli daleč v nje. Ker so bili Slovenci po svoji novi zemlji jako redko naseljeni, je bil to pozneje glavni vzrok, da so v nekaterih stoletjih izgubili polovico svojih pokrajin.

Leta 595. je šel bavarski vojvoda Tasilo I. s svojo vojsko v pokrajino Slovencev, jih premagal ter se z bogatim plenom vrnil v svojo deželo (gl. št. 112). Kaže se, da so se Slovenci do takrat že precej dobro udomačili na svoji zemlji in da jim sosednji narodi niso odrekli vlastinske pravice do nje. Kmalu potem (leta 596.) so Bavarci na novo napadli Slovence; a ti so dobili pomoč od obrskega kakana ter napadalce premagali in do zadnjega moža pobili (št. 116). Štiri leta pozneje so naši predniki skozi severno Istro začeli siliti v Italijo (št. 131).

V interesu Langobardov, Obrov in Slovanov je bilo, da so Bizantincem, ki so gospodovali po Balkanskem polotoku in po Italiji, vzeli kolikor mogoče veliko pokrajin. Langobardi, Obri in Slovani so bili napadovalci; Rimljani in Bizantinci pa so se prizadevali, da bi si ohranili to, kar so imeli. Odbijali so napade tujih barbarov ter branili meje svoje domovine. Če to pomislimo, nam bode razumljivo, zakaj so se Slovani, Obri in Langobardi mnogo let med seboj podpirali. Na eni strani vidimo katoliške Rimljane in Bizantince, na drugi pa nekatoličane, namreč pogsanske Obre in Slovane ter arijanske Langobarde. Ti so, kakor je znano, na vso moč podpirali beneške razkolnike, kateri so se zaradi treh poglavij odcepili od Rima. Slovenci so se v tem času večkrat bojevali z Bavarci; tam pa, kjer so mejili z Langobardi, je vladal mir.

Dolgo časa so bili Slovani in Obri dobri prijatelji ter so drug drugemu šli na roko, ko so napadali bizantinsko zemljo. Leta 584. so Obri, ker so sami sklenili mir z Bizantinci, našuntali Slovane, da so pridrli na bizantinska tla (gl. št. 90). Obri so leta 591. tudi med Slovani ob Baltiškem morju iskali pomožnih čet, da bi lažje vznemirjali bizantinsko državo (št. 104). Ko je leta 593. bizantinska vojska šla nad Slovane, je hotel obrski kakan tem pomagati s svojim diplomatičnim posredovanjem (št. 108). Če je Gepid, bivajoč na slovanski zemlji, prepeval obrske pesmi, ni na ta način kar čisto nič žalil narodnega ponosa odotnih Slovanov (št. 108).

Tudi Obri in Langobardi so se več let med seboj podpirali. Že okoli leta 596. je obrski kakan poslal poslanca k langobardskemu kralju Agilulfu v Milan ter ž njim sklenil mir (št. 117). Nekaj časa pozneje je tudi ta poslal svoje zastopnike k Obrom, da bi se za večne čase napravilo prijateljstvo med obema narodoma (št. 138). Ta zveza med Langobardi in Obri se je tudi pokazala v javnosti, ko so drug drugemu šli na roke. Okoli leta 601. je kralj Agilulf poslal obrskemu kakanu rokodelcev, da so mu tesali ladje (št. 134). A nasprotno je pa kakan na pomoč poslal langobardskemu kralju slovanskih čet, katere so ga podpirale, da se je leta 603. polastil Cremone in še nekaterih drugih krajev (št. 140). Prej ko ne so bile to slovenske trume, ki so se takrat borile po severni Italiji.

Včasih se je zveza med Slovani, Obri in Langobardi pokazala na bojišču. Tako so rečeni narodi okoli leta 602. napadli bizantinsko Istro ter po njej ropali in požigali (št. 138).

Pozneje so se Langobardi pomirili z bizantinskim cesarjem Fokom; a na drugi strani je prenehal „večni mir“, katerega so okoli leta 602. sklenili z Obri. Že okoli leta 610. se vname vojska med Langobardi in Obri. Ti napadejo s svojimi trumami, med katerimi je bilo brez dvoma veliko število Slovencev, beneško zemljo. Furlanski vojvoda Gisulf se jim postavi nasproti, a Obri ga premagajo in uničijo skoraj

vso njegovo vojsko. Vsa Furlanija je bila sedaj odprta obrskim četam, katere so nato po njej ropale in požigale. Le v utrjenih gradovih, kakor v Korminu, Čedadu, Nemah itd., se Langobardi branijo. Na zadnje se Obri polasté tudi Čedada ter odpeljejo v svojo domovino mnogo langobardskih ujetnikov (št. 145). Ta zmaga Obrov je bila najbrže na korist od njih zavisnim Slovencem, da so se lažje razširjali proti Italiji.

Obri so bili tedaj okoli leta 610. zmagovalci; Furlani pa so bili tako potolčeni, da so še celó sinovi in pa soproga furlanskega vojvoda prišli sovražnikom v pest. Kaže se, da je bil vojvoda Gisulf sam ubit. Njegova sinova Taso in Kako, katerima se je posrečilo, da sta Obrom ušla, sta sedaj postala furlanska vojvoda.

Njuna naloga je bila, da bi popravila škodo, katero so Obri s svojim napadom naredili. Pavel dijakon omenja, da sta v svojo oblast dobila tudi slovenski okraj „Zellia“ do mesta „Medaria“. Ondotni Slovenci so nato morali nad sto let furlanskim vojvodom plačevati davek (št. 146). Kaže se, da „Zellia“ so zahodna Brda med Čedadom in Medano, „Medaria“ pa sedanja vas Medana v Brdih.

Ko je na Bavarskem umrl vojvoda Tasilo I., mu je sledil njegov sin Garibald. Tega so Slovenci okoli leta 611. pri Aguntu premagali ter opustošili bavarsko zemljo. Nato so Bavarci zbrali svoje trume, vzeli sovražniku plen ter ga pognali iz svoje dežele (št. 147). Nekako v tistem času so slovanske čete napadle bizantinsko Istro, pomorile v njej mnogo sovražnikov ter strašansko opustošile ves polotok (št. 148).

Slovenci so bili takrat še pogani. Med letom 612. in 615. je namerjaval sv. Kolumban, ki se je v tistem času mudil v Bregenzu ob Bodenskem jezeru, da bi jim prišel oznanjevat božjo besedo. A kmalu se je prepričal, da Slovenci še niso zreli za sv. vero (št. 151).

Okoli leta 620. je Lopichis, praded langobardskega pisatelja Pavla dijakona, s pomočjo neke Slovenke ubežal z obrske zemlje ter prišel v Italijo (št. 153). Kaže se, da so bili Slovenci takrat še Obrom podložni.

Slovenci so se dalj časa kaj svobodno gibali pod obrsko nadoblastjo. To je že iz tega razvidno, da so večkrat na svojo roko brez obrskih poveljnikov in brez obrskega nadzorstva udarili na kakega sovražnika. Postopali so dostikrat tako, kakor da bi bili popolnoma samostojni. Znano nam je, da so okoli leta 611. Slovenci brez Obrov premagali bavarskega vojvoda Tasila (št. 147). Nekako v istem času so brez Obrov napadli Istro (št. 148). Da so bili Slovenci le prav malo zavisni od Obrov, kaže nam to, da zgodovinski viri, če je treba omeniti zemljo ob Savi, Dravi, Muri in Soči, poznajo pač *slovensko* pokrajino (št. 112) in *slovenski* okraj (št. 146), ne pravijo pa, da bi to bila obrska pokrajina ali pa obrski okraj.

2. Doba slovenske samostojnosti.

Razmere med Obri in od njih zavisnimi Slovani so se v teku časa premenile. Obri so se začeli nasproti svojim podložnikom obnašati tako, da so ti jeli misliti na to, kako bi se otresli njih jarma. V raznih obrskih vojskah so morali Slovani iti nad njih sovražnike; Obri pa so ostali v svojih taborih. Ako so zmagali oni, polastili so se ti plena; ako se pa Slovanom ni posrečil njih napad, so jim pomagali Obri. Tudi so jih ti še drugače zatirali, kar je napotilo Slovence in druge Slovane, da so se leta 623. vzdignili zoper svoje tlačitelje ter si priborili samostalnost. Slovenci so Obrom služili k večjemu 55 let (668—723), morebiti pa tudi nekaj časa manj.

V bojih med Slovani in Obri se je posebno *Samo* odlikoval s svojo hrabrostjo. Najbrže je bil slovanskega rodu, ne pa frankovski trgovec. Ko Slovani vidijo njegovo srčnost, ga postavijo za svojega kralja. Vladal jim je 35 let (623—658). Pod njegovim vodstvom so Slovani večkrat premagali Obre ter se popolnoma otresli njih nadoblasti (št. 154).

Središče Samove države je bilo Č e š k o s sosednjimi deželami. Na severu so se s Samom združili polabski S r b i, katerim je takrat vladal knez Drvan; na jugu so bili S l o v e n c i Samovi zavezniki. Njegova slovanska država je bila nekaka narodna zveza med Čehi, Slovenci in polabskimi Srbi.

Ko so pod Samovim vodstvom imenovani Slovani premagali Obre, so imeli kmalu potem opraviti z novim sovražnikom, namreč s Franki. Omenil sem že, da so se Slovenci večkrat vojskovali z nemškimi Bavarci. Ti so se leta 629. obrnili do frankovskega kralja Dagoberta ter ga prosili, da bi jim zavaroval hrbet ter pod svojo oblast spravil Slovence, Obre in druge narode tja do bizantinske meje (št. 161).

Taka prošnja je bila frankovskemu kralju všeč. Čakal je ugodne priložnosti, da bi pričel vojsko. Ko je zvedel, da so Slovani ubili več frankovskih trgovcev, ki so pa bili morebiti le vohuni, je hotel imeti zadoščenja. Poslal je na slovansko zemljo svojega poslanca Siharija, ki pa s svojim oblastnim vedenjem ni ničesar dosegel pri Samu. Nato pošlje kralj Dagobert nad Slovane svojo vojsko, ki se je v treh oddelkih pomikala proti vzhodu. Dalje izpodbudi tudi Langobarde, da se vzdignejo zoper Slovane in sicer brez dvoma zoper Slovence, do katerih so imeli najkrajšo pot. Frankom se pridružijo tudi Alemeni. — A tudi Slovani so se na vseh straneh pripravljali na boj. Najbrže bi bili Obri takrat porabili ugodno priložnost ter napadli Slovane od nasprotni strani; a razsajala je v tistem času med njimi domača vojska.

Alemeni in Langobardi so se srečno vojskovali s Slovani. Drugače se je godilo Frankom, ki so bili v tridnevnem boju pri Wogastisburgu

popolnoma potolčeni. Dabogert je izgubil velik del svoje vojske ter je moral bežati v svojo državo. Vsled njegove nesreče pri Wogastisburgu so bili tudi uspehi Langobardov in Alemanov brez pomena (št. 163).

Kmalu potem so Slovani vsled ukaza svojega kralja Sama začeli napadati Turingijo in druge frankovske pokrajine (št. 163, 165, 166, 167, 168).

Slovenci so se leta 623. ali pa nekoliko pozneje s pomočjo kralja Sama otresli obrske nadoblasti. Nad dvesto let (623—828) so jim potem vladali domači vojvodi. Prvi po imenu znani vojvoda je bil Valuk, sovrstnik kralja Sama in njegov zaveznik, če je bilo treba udariti na tuje sovražnike.

Da so bili Slovenci že leta 631. samostojni, kaže nam to, da je takrat pri njih 700 Bolgarov iskalo zavetja. Slovenski vojvoda Valuk jih je gostoljubno sprejel, ne da bi se bil bal zameriti na eni strani Obrom, na drugi pa Frankom. Ker je bil zvezan z drugimi Slovani, ki so živeli pod Samovo oblastjo, je bil varen pred obrsko in frankovsko silo (št. 164).

Dokler je kralj Samo vladal, so imeli Slovenci v obče mirne čase. Leta 631. so jih pač napadli Langobardi, kakor je bilo že omenjeno, a potem jih ni nobeden več nadlegoval. Langobardi so jih pustili pri miru, isto tako tudi Obri in Bavarci. Tudi se ne poroča, da bi bili Slovenci v tistem času prestopili svoje meje ter s svojimi napadi motili sosednje narode. Kaže se, da so se Langobardi, Obri in Bavarci bali Samove roke; a na drugi strani so se pa tudi Slovenci morali brzdati ter niso smeli napadati tujih zemelj. Ko je pa Samo umrl, je razpadla njegova mogočna država in Slovenci so se zopet začeli na svojo roko vojskovati z *Langobardi*.

Okoli leta 630. je sv. Amand iz Belgije prišel na slovensko zemljo ter tu začel ondodnim prebivalcem oznanjevati sveto vero. Nekateri je pač pridobil krščanstvu, a velika množica ljudstva se ni hotela izpreobrniti. Ko je sv. Amand videl, da ima njegovo prizadevanje le malo uspeha, je zapustil slovenska tla ter se povrnil v Belgijo (št. 162).

Ko je vladal langobardski kralj Grimald, se je okoli leta 663. zoper njega uprl furlanski vojvoda Lup. A nadenj je kralj na pomoč pozval Obre, kateri so nato v štiridnevem boju premagali furlanskega vojvoda pri vasi Fiume na Furlanskem. Vojvoda je izgubil življenje, begunci pa so iskali zavetja po utrjenih gradovih. Obri so nato nekaj časa plenili in požigali po Furlaniji (št. 177).

Po Lupovi smrti je okoli leta 664. hotel njegov sin Arnefrit postati vojvoda furlanski. Ker pa se je zbal kralja Grimalda, je ubežal k Slovincem v Karantanijo. Ž njih pomočjo bi se bil rad polastil furlanskega vojvodstva. Mnogo Slovencev se mu je pridružilo ter ga spremljalo v njegovo domovino. A Furlani so ga nato pri Nemah napadli, premagali in ubili št. (178).

Ta notica Pavla diakona nam dovolj jasno kaže, da so bili Slovenci po Karantaniji okoli leta 664. popolnoma samostojni. Uporen sin tujega kneza ne bode pri kakem zavisnem narodu iskal zavetja in vojne pomoči.

Po Arnefritovi smrti je Vektari postal furlanski vojvoda. Zaradi nekih opravil se je moral napotiti v Pavijo. Ko so Slovenci čuli, da ga ni doma, so zbrali močno vojsko ter se hoteli polastiti Čedadu. Ne daleč od tega mesta pri Briščah so postavili svoj tabor. Prigodilo se pa je, da se je bil vojvoda Vektari že prejšnji večer povrnil iz Pavije, kar je pa ostalo Slovincem prikrito. Neresnično je, da je Vektari, ki je imel okoli sebe baje le 25 vojakov, pri mostu nad reko Nadižo premagal in večinoma pobil slovensko vojsko, ki je štela 5000 mož. Tedaj bi prišlo na vsakega Furlana po 200 Slovencev, kar je nemogoče (št. 179).

Ko je okoli leta 705. po Furlanskem gospodoval vojvoda Ferdulf, so Slovenci pridrli v neki furlanski okraj ter tu napravili mnogo plena. Župan ondotnega kraja je nato hotel udariti na slovensko četo, kar se pa ni zgodilo, ker so Slovenci že prej odšli. Pavel diakon sicer trdi, da je vojvoda Ferdulf sam podkupil Slovence, da so prišli pustošit njegovo deželo, ker je imel namen, da bi jih potem slavno premagal (št. 195). Razume se, da je ta trditev neverjetna. Slovenci brez dvoma niso bili tako neumni, da bi se bili v svojo škodo ravnali po željah vojvoda Ferdulfa.

Ne dolgo potem so Slovenci na novo prišli v Furlanijo. Utaborili so se na vrhu neke gore, kamor je bilo zarad strmine le težko priti. Vojvoda Ferdulf je pripeljal svojo vojsko do gorskega podnožja ter hotel z naskokom Slovincem vzeti njih tabor. Ko pa ti vidijo, da se jim sovražniki približujejo, se jim postavijo hlabro v bran. Ugodno stališče in pa izvenredna hrabrost sta Slovincem prinesla popolno zmago. Furlanska vojska je bila potolčena in njen vojvoda pa ubit. Na kateri gori se je vršila tu omenjena bitka, ni znano (št. 195).

Drugi Ferdulfov naslednik kot furlanski vojvoda je bil Pemon. On je po očetovski skrbel za tiste sirote, katere so izgubile svoje očete v prej opisani bitki s Slovenci (št. 197). Okoli leta 720. je zopet prišla močna slovenska vojska na Furlansko ter dospela do Lavariana. V treh bitkah so se merili Slovenci in Langobardi. Iz pripovedovanja Pavla diakona se dá sklepati, da so Slovenci takrat premagali Furlane, kar je napotilo vojvoda Pemona, da je kar na bojišču sklenil mir s svojimi nasprotniki (št. 199).

Kaže se, da je Pemon v tistem času res sklenil mir s Slovenci, ker v naslednjih letih se nam ne poroča o nobenem slovenskem napadu na Furlansko. Da je odslej dalj časa med Pemonom in Slovenci vladal mir, je razvidno iz neke notice Pavla diakona. Ta namreč pripoveduje, da se je Pemon okoli leta 737. zameril langobardskemu kralju Liut-

prandu. Ta ga je nato odstavil ter dal vojvodstvo njegovemu sinu Ratchisu. Sedaj je hotel Pemon s svojimi pristaši zbežati v deželo Slovencev. Ker je pa zanj njegov sin pri Liutprandu izprosil milost, je ostal v domovini (št. 213).

Ko je Ratchis postal vojvoda furlanski, je napadel okoli leta 738. s svojimi ljudmi Kranjsko, domovino Slovencev. Pavel dijakon trdi, da je pri tej priložnosti potolkel mnogo sovražnikov, njih imetje pa uničil. Ko so ga nato Slovenci nenadoma napadli, je s palico pobil prvega moža, kateri se ga je lotil (št. 215). Kaj se je potem zgodilo, nam Pavel dijakon ne omenja. Mi tedaj ne vemo, so li Langobardi odbili nepričakovani napad ali pa so morali bežati. Iz neke nam že znane notice (cfr. št. 146) bi smeli sklepati, da Ratchis pri svojem napadu ni bil srečen. Govorilo se je že o tem, da so Slovenci v pokrajini, „Zellia“ imenovani, morali furlanskim vojvodom plačevati nekaj davek do Ratchisovih časov, pozneje pa ne več. Najbrže se Ratchisu njegov napad na Kranjsko ni posrečil, kar je potem povzročilo, da so se tudi Slovenci po rečeni pokrajini iznebili vsakoletnega davka, katerega so morali dajati furlanskim vojvodom.

Če se oziramo na boje med Slovenci in Furlani, o katerih nam Pavel dijakon poroča, vidimo, da so bili Slovenci vsakikrat napadovanci, a Furlani so napade odbijali. Le enkrat so bili Furlani ofenzivni, ko jih je vojvoda Ratchis pripeljal na kranjsko zemljo. Znano je, da je napadovalec v obče močnejši od tistega, ki mora odbijati napade. Zato bi smeli trditi, da so bili Slovenci v raznih bitkah navadno srečnejši kakor pa Furlani. Uspeh teh bojov med Slovenci in Furlani je bil ta, da so se naši predniki polastili nekaterih okrajev, kateri so bili pod rimsko oblastjo deli Italije.

Kar se tiče narodnostne meje med Slovenci in Furlani, naj omenim, da kraji Oglej, Kormin, Iplis, Čedad, Neme, Rtin in Gumin so bili in so še dandanes furlanski, kar se more iz zgodovinskih virov dokazati. Znano je, da so okoli leta 610. gradovi Kormin, Iplis, Čedad, Neme, Rtin, Gumin in Osoppo služili Langobardom kot zavetje pred Obri (št. 145). V Korminu so okoli leta 737. oglejski patriarhi imeli svojo stolico, kar kaže, da so v rečenem mestu prebivali katoliški Furlani, ne pa Slovenci, ki so bili takrat še poganske vere (št. 213). Prej omenjeni kraji nam pa tudi zaznamujejo črto, nad katero se je pričenal slovenski živelj najbrže že pred tisoč leti in se je bolj ali manj ohranil do današnjega časa. Znano je, da nekoliko kilometrov nad Korminom, Čedadom, Nemami, Rtinom in Guminom še sedaj prebivajo Slovenci.

Krajevna imena in zgodovinski dokumenti nam dokazujejo, da je bilo prav mnogo slovenskih naselbin tudi po notranjih delih Furlanije, posebno pa ob cesti, ki je držala iz Vidma proti jugozahodu, ter med rekama Stello in Taljamentom. O teh naselbinah bi smel trditi, da so

nastale z dovoljenjem tistih gospodov, ki so vladali po Furlaniji. Slovenci so se po takih krajih kot poljedelci na tihem naselili ter morali od zemlje, katero so dobili v last, plačevati dotičnim gospodom primeren davek. V političnem oziru so bili ti Slovenci brez pomena. Ker so ločeni od svojih rojakov živeli med tujimi ljudmi ter bili pokorni tujim oblastnikom, zato se ne bomo čudili, da so v teku časa izgubili svojo narodnost. Le krajevna imena po dotičnih straneh Furlanske nižine nam še vedno jasno pričajo, da tudi tam se je nekdaj glasil slovenski jezik.

Obrnimo se na severozahodno stran takratne slovenske domovine, da vidimo, kake so bile v tej dōbi *rasmere med Slovenci in Bavarci*.

Govoril sem že o bojih med Slovenci in Bavarci, ki so bili okoli leta 595, 596. in 611. A tudi v poznejših časih so Slovenci večkrat pridrli na bavarska tla; prigodilo se je pa tudi, da so bili primorani odbiti navale nemirnih Bavarcev.

Neki vir nam pripoveduje, da je okoli leta 696. prišla truma Slovencev od južne strani čez Alpe na Bavarsko. Pidrli je do koč puščavnika Marina ter zahtevala od njega, da bi jej kazal pot po bavarskih tleh. Ker pa puščavnik ni hotel tega storiti ter ni maral zapustiti svoje celice, so Slovenci najprej prisilili svetega moža, da jim je moral donašati drva. Nato so ga vrgli na grmado ter živega sežgali, kar se je zgodilo dne 15. novembra (št. 190). Mogoče je, da so Slovenci takrat prihrumeli iz zahodne Karantanije ter jo udarili po Zillerski in Achenski dolini, da so prišli na sedanjo bavarsko zemljo.

Iz nekega drugega vira je razvidno, da so Slovenci okoli leta 725. prekoračili Visoke Ture ter pridrli na Solnograško. V Pongau-u je bavarski vojvoda Teodo pred letom 718. ustanovil cerkev in samostan na čast sv. Maksimilijanu. Oboje so okoli leta 725. Slovenci razrušili. Mnogo časa sta bila potem cerkev in samostan podrta, ker je vedno pretila nevarnost, da bi Slovenci na novo ne uničili teh poslopij, ako bi se zopet postavila (št. 205).

Ker pongauski prebivalci niso iz strahu pred Slovenci mnogo let iz nova napravili rečene cerkve in samostana, more se iz tega sklepati, da naši predniki niso samo enkrat prišli v tiste kraje plenit, temuč večkrat. Vir imenuje Slovence prvokrat „*crudeles paganos*“, drugikrat pa „*crudelissimos paganos*“. Slovenci takrat še niso bili kristjani.

Iz teh podatkov se vidi, da so bili Slovenci, ko so prihajali na bavarsko zemljo plenit in morit, prav tako brezobzirni in krvoločni, kakor tisti Slovani, ki so v šestem stoletju skoraj leto za letom napadali bizantinsko državo.

Nič boljši od Slovencev niso bili Bavarci, ki so včasih pridrli na slovensko zemljo, jo opustošili ter naložili mnogo ljudi, katere so potem kot sužnike odvedli s seboj. Najbrže so nekatera slovanska krajevna

imena po Bavarskem nastala tako, da so pri takih napadih ujeti Slovenci bili poslani na ondotno zemljo, katero so potem začeli trebiti in obdelovati. V kraju, Holzhusir imenovanem, je še leta 771. živela podložnica Saska, ki je bila slovanskega rodu (št. 240).

V teku časa so se razmere med obema narodoma ublažile tako, da so leta 743. Slovenci pomagali Bavarcem, ko so se ti vojskovali s Franki. Če prav so Bavarcem razen Slovencev tudi Sasi in Alemani prišli na pomoč, vendar so bili ob Lechu premagani in njih vojvoda Odilo je moral odslej priznavati frankovsko nadoblast (št. 217).

Kmalu potem, najbrže med letom 743. in 748., so Obri začeli nadlegovati karantanske Slovence. Slovenski vojvoda Borut se je, ker je bil sam preslab, da bi bil odgnal Obre, obrnil do Bavarcev ter jih prosil pomoči. Ti so tudi kmalu nato pomagali Slovincem pregnati Obre. Vendar so naši predniki drago plačali Bavarcem njih postrežljivost, ker so odslej morali priznavati vrhovno oblast frankovskih kraljev, katerim so bili, kakor sem že omenil, od leta 743. naprej tudi Bavarci podložni (št. 220).

Morebiti v tistem času ali pa tudi že prej so se Obri iz nova polastili zemlje ob Donavi med Litavo in Anižo, po kateri so že pred nastopom kralja Sama gospodovali. Redko naseljeno prebivalstvo po teh straneh je bilo večinoma slovenske narodnosti. Iz nekaterih listin devetega stoletja je razvidno, da so ondotno zemljo zvali Slovenijo. Obri so v teku časa po tej pokrajini razširili svojo oblast do Aniže. Ta reka je leta 791. delala mejo med obrskim in bavarskim gospodstvom (št. 280). Na ta način, da so Obri zasedli to zemljo, se je pretrgala vez, ki je združevala Slovence in Čehe.

3. Razširjanje krščanstva med Slovenci.¹⁾

Ožja dotika Slovencev z Bavarci je veliko pripomogla, da so se naši predniki polagoma pokristjanili. Ko je bil slovenski vojvoda *Borut* prisiljen priznati frankovsko nadoblast, je moral v poročstvo zvestobe poslati na Bavarsko svojega sina Gorazda in svojega nečaka Hotimira, katera so spremljali še nekateri drugi Slovenci. Pri tej priložnosti je Borut izrekel željo, da bi se Gorazd in Hotimir na Bavarskem podučevala v krščanski veri, kar se je tudi zgodilo (št. 220).

Ko je vojvoda Borut umrl, mu je sledil z dovoljenjem frankovskega kralja okoli leta 750. njegov sin *Gorazd*, ki je bil takrat že kristjan. Zanj so namreč prosili karantanski Slovenci pri Bavarcih ter ga potem, ko je prišel k njim, povzdignili v svojega vojvoda (št. 223). Mogoče je, da se je že takrat na Gosposvetskem polju vršil oni staro-

¹⁾ Gl. moj sestavek „O bojih med krščanskimi in poganskimi Slovenci v osmem stoletju.“ (Izvestja Muz. društva, X, str. 1—20.)

davni obred, o katerem nam je znano, da je bil v navadi pozneje, ko so postavljali vojvode po Koroškem. Ker je bil Gorazd goreč kristjan, je začel delati na to, da bi se tudi njegovi podložniki dali krstiti. Vsled prizadevanja solnograških duhovnikov je nova vera med našimi predniki dobila že toliko privržencev, da je takratni papež Caharija († 752) določil, da naj spada Karantanija v cerkvenem oziru pod solnograško škofijo (št. 224).

Po triletnem vladanju je Gorazd umrl in njegov naslednik je bil njegov bratranec *Hotimir*, za katerega so Slovenci prosili pri frankovskem kralju Pipinu ter ga potem, ko je prišel med nje, povzdignili za svojega vojvoda. Hotimir je bil goreč kristjan. Ko je še bival na Solnograškem, je močno nanj vplival njegov učitelj in krstni boter Lupo, duhovnik na otoku Au v Chiemskem jezeru. Lupov nočak Maioran je bil tisti, ki je Hotimira spremljal, ko se je ta z Bavarskega vračal med Slovence. Hotimir je bil v cerkvenih zadevah vedno pokoren takratnemu solnograškemu škofu Virgiliju, od katerega je večkrat dobil dušnih pastirjev (št. 225).

Ko je preteklo nekoliko časa, odkar je Hotimir nastopil vlado po Karantaniji, je prosil škofa Virgilija, da bi prišel med Slovence ter jih potrdil v sveti veri. To kaže, da se je bilo do takrat dalo že veliko ljudi krstiti, ker zaradi neznatnega števila vernikov bi ne kazalo, da bi škof nastopil dolgo in težavno pot. Tej želji Virgilij ni mogel ustreči, zato je pa poslal med Slovence kot svojega namestnika škofa *Modesta* ter ž njim duhovnike Wattona, Reginberta, Kozharja in Latina, potem dijakona Ekeharda in več drugih klerikov. Imena teh duhovnikov kažejo, da so bili isti večinoma nemške narodnosti; le tu in tam je bil kak potomec nekdanjih Rimljanov, katerih je v tistem času še precej veliko živelo po zemlji sedanjega Solnograškega. Preden je Modest nastopil svojo novo službo, je dobil od svojega škofa oblast, da sme med Slovenci po kanoničnih postavah posvečevati cerkve in duhovnike; prepovedano pa mu je bilo storiti kaj takega, kar bi nasprotovalo naukom svete vere (št. 227).

Ko je škof Modest s svojimi duhovniki prišel v Karantanijo, je po raznih krajih posvetil več cerkva, tako n. pr. cerkev Marije Device pri Gospej Sveti, potem cerkev na Lurnskem polju na sedanjem Gorenjem Koroškem in pa cerkev ob Ingeringu na sedanjem Gorenjem Štajerskem (št. 232).

Prva izmed naštetih cerkva je bila pri Gospej Sveti ne daleč od Krnskega gradu na Koroškem. Brez dvoma sta bila Krnski grad in pa Gospa Sveta središče karantanskih Slovencev. Kakor se je dobrih sto let pozneje karantanski vojvoda Arnulf rad mudil v Krnskem gradu, isto tako najbrže tudi slovenski vojvodi osmega stoletja. Ako je bil Krnski grad navadno bivališče slovenskih vojvodov, je pač umevno,

da so ti kot dobri katoličani hoteli v bližini imeti tudi svojo cerkev. — Druga božja hiša je bila postavljena na sedanjem *Lurnskem polju* v tistem kraju, kjer je nekdanj stalo rimsko mesto Teurnia ter bil še v šestem stoletju škofovski sedež. Ko je tedaj Modest v tem kraju napravil cerkev, je morebiti mislil na to, da bi se tu iz nova ustanovila nekdanja škofovska stolica.

Ko je po Karantaniji gospodoval vojvoda Hotimir, sta zaporedoma dva papeža, namreč Štefan II. in Pavel I. potrdila določbo papeža Caharija, da naj Karantanija v cerkvenem oziru spada pod solnograško škofijo (št. 231, 235).

Škof Modest je ostal na slovenski zemlji do konca svojega življenja. Ni nam znano, katerega leta je umrl; najbrže okoli 765. Po njegovi smrti je vojvoda Hotimir iz nova prosil škofa Virgilija, da bi prišel v Karantanijo. A ta mu tudi takrat ni mogel ustreči, ker se je med Slovenci vnela domača vojska. Poganska stranka, ki je sovražila novo vero in pa tujce, kateri so vreli v deželo ter bili na vojvodskem dvoru vedno dobro sprejeti, se je vzdignila zoper krščanske Slovence. Kaže se, da so bili ti srečnejši ter užugali svoje nasprotnike. Kmalu potem je škof Virgilij poslal med Slovence duhovnika Latina, ki je bil najbrže isti mož, kateri je pred mnogimi leti s škofom Modestom prišel v Karantanijo (št. 234).

Nekaj časa po prvi domači vojski so se iz nova začeli nemiri med Slovenci. Poganski Karantanci so se v drugič vzdignili zoper svoje sobrate. Duhovnik Latin se ni v deželi več čutil varnega ter je pobegnil v svojo domovino. Ko se je boj polegel, je poslal škof Virgilij med Slovence najprej duhovnika Madalhoha, za njim pa duhovnika Warmanna (št. 236).

Dokler je vojvoda Hotimir vladal, so imeli krščanski Slovenci v njem dobro zaslombo. Poganska stranka je dvakrat poskusila svojo srečo, a obakrat zastonj. Ko je Hotimir zatisnil oči, se je vzdignila v tretje, in sicer ne brez uspeha. Premagala je katoliško stranko ter pregnala iz dežele vse tuje in domače duhovnike. Več let ni bilo med Slovenci nobenega mašnika in brez dvoma tudi nobene božje službe (št. 238). Lahko si mislimo, da so že pokristjanjeni Slovenci v takih okoliščinah iskali pomoči pri Bavarcih ter jo tudi našli. Bavarski vojvoda Tasilo II. je leta 772. zbral svoje trume ter pomagal krščanski stranki, da je zopet prišla do oblasti (št. 244).

Verjetno je, da se pismo nekega Klementa do bavarskega vojvoda Tasila ter do bavarskih škofov in plemenitašev nanaša na takratne boje med Bavarci in poganskimi Slovenci. Rečeni Klement izpodbuja v svojem pismu Bavarce k hrabrosti. Pogani in ajdje so tisti, ki ne verujejo v Boga, pač pa molijo malike. Gospod naj bode s Tasilom ter naj mu podeli zmago (št. 245).

S pomočjo Bavarcev so bili poganski Slovenci leta 772. ugnani tako, da se odslej, kolikor nam je znano, niso več vzdignili ter se polagoma tudi pokristjanili¹⁾. Z narodnega stališča je bilo za Slovence dobro, da so primeroma zgodaj sprejeli sveto vero. Njim se ni godilo tako, kakor nekaterim polabskim Slovanom, ki se nikakor niso hoteli odpovedati veri svojih očetov. Pod pretvezo, da jih hočejo pokatoličaniti, so se Nemci ž njimi tako dolgo vojskovali, da so jih po nekaterih krajih pač iztrebili, ne pa pridobili krščanstvu.

Prej imenovani Tasilo je leta 770., tedaj v tistem času, ko so poganski Slovenci imeli prvo besedo po Karantaniji, daroval Attonu, opatu cerkve sv. Petra v Scharnitzu na severnem Tirolskem, kraj Innichen z vso okolico do slovenske meje. Rečeni kraj je Tasilo podelil opatu Attonu v ta namen, da bi ta postavil v Innichen samostan ter potem odtod pošiljal misijonarje med neverne Slovence (št. 239). — Ker se nemški duhovniki po Hotimirovi smrti več let niso mogli shajati na slovenskih tleh, kjer je takrat gospodovala poganska stranka, zato jim je hotel vojvoda Tasilo, kakor se kaže, preskrbeti nekako zbirališče na svoji zemlji prav tik slovenske meje.

Ko so bili poganski Slovenci premagani, je *Volkun* postal vladar po Karantaniji. Je li bil Hotimirov sin ali ne, ni znano; noben vir nam ničesar ne poroča o tem. Pod gospostvom in po priprošnji vojvoda Volkuna je solnograški škof Virgilij šestkrat poslal raznih duhovnikov med Slovence, kar se je zgodilo med letom 772. in 784.

Vojvoda Volkun je brez dvoma s pomočjo Bavarcev in proti volji poganskih Slovencev postal vladar v Karantaniji. Ker je bilo število nevernikov gotovo še jako veliko, si je moral najprej utrditi svoje stališče nasproti poganski stranki, in še le potem je mogel misliti na to, da bi si privabil tujih duhovnikov v deželo. Ko je prosil solnograškega škofa krščanskih misijonarjev, mu je Virgilij prvikrat poslal duhovnika Heimona in Reginbalda, dijakona Majorana ter še več drugih pobožnih in omikanih klerikov (št. 246).

V prvih stoletjih srednjega veka je bila navada, da so tisti duhovniki, kateri so po oddaljenih krajih nestalno izvrševali svojo službo, prišli vsako leto med veliko nočjo in binkošti k svojemu škofu ter mu poročali o svojih uspehih. Jako verjetno je, da so se duhovniki, kateri so po Karantaniji oznanjevali božjo besedo, zaradi velike oddaljenosti napotili vsako drugo leto v Solnograd in tu škofu povedali kaj so vse v zadnjem času storili, ter od njega tudi dobili raznih inštrukcij za svoje nadaljno delovanje. Ne smemo si misliti, da bi se bili v rečenem času vsi duhovniki napravili iz Karantanije proti Solnogradu. To so

¹⁾ Kar nam Megiser (*Annales Carinthiae*, p. 413 sq.) na dolgo in široko pripoveduje o takratnih bojih med krščanskimi in poganskimi Slovenci, nima nika-kršne zgodovinske podlage. (Cf. *Izvestja*, X, p. 11—16.)

storili le nekateri zaupniki ostale duhovščine, in sicer brez dvoma najimenitnejši in najvplivnejši. Ko so izvršili pri škofu svoje delo, jih je ta iz nova poslal med Slovence ter jim dodal še novih tovarišev.

Med duhovniki, katere je Virgilij v drugič poslal Volkunu, in sicer okoli leta 775., so bili Heimon, Dupliter, Majoran in morebiti tudi Reginbald (št. 251). Ko je Majoran prvikrat šel na Slovensko, je bil še dijakon; ko se je napotil v drugič tja, je bil pa že presbiter. Ker nahajamo med tu naštetimi duhovniki Heimona, Majorana in Reginbalda, kateri so bili že pri prvem poslanstvu, si moramo misliti, da so bili prav ti izbrani, da so šli v Solnograd poročat škofu, kako napreduje razširjevanje krščanstva med Slovenci.

V tretje je škof Virgilij poslal med naše prednike duhovnike Gozharja, Majorana in Erchanberta (št. 257). Prvega poznamo, ako imamo povsod z eno in isto osebo opraviti, iz tistih časov, ko je med Slovenci gospodoval vojvoda Hotimir. Tudi Majoran nam je znan.

Četrtega poslanstva sta se udeležila Reginbald in Reginhar (št. 258). Onega poznamo že od prej. Najbrže je prišel škofu poročat o misijskih uspehih med Slovenci ter se nato iz nova vrnil med nje.

Med duhovniki, kateri so bili pri petem poslanstvu, se omenjata Majoran in Avguštin (št. 260). Ta je nov, a oni nam je znan že od prej.

Preden je škof Virgilij umrl, je poslal med Slovence še Gundharja ter Reginbalda (št. 263) in sicer tega v tretjič, ako ne v četrti.

Iz teh poslanstev sklepamo, da sta imela duhovnika Majoran in Reginbald največ zaupanja pri škofu Virgiliju in vojvodu Volkunu. Majoran je štirikrat premeril dolgo pot iz Solnograda v Karantanijo in odtod zopet nazaj; prav tolikokrat ali pa vsaj trikrat je prehodil rečeno pot tudi Reginbald. Kadar je škof poslal Volkunu novih duhovnikov, je bil zraven eden izmed nju ali pa tudi oba.

Razume se, da niso samo zgoraj naštetih duhovniki oznanjevali svete vere po obširni Karantaniji, temuč tudi drugi. To nam potrjuje neki vir dvakrat z besedami „cum aliis clericis“ (št. 227, 246), enkrat pa „et alios clericos cum eis“ (št. 251) — Isti vir nam tudi pripoveduje, da je namestni škof Modest, katerega je bil škof Virgilij poslal med Slovence, dobil oblast, da je smel blagoslavljal cerkve in posvečevati mašnike (št. 227). Brez dvoma je tedaj med Slovenci našel vnetih mladeničev, katere je postavil za duhovnike, ko so se dovolj izomikali in utrdili v krščanstvu. Da je najbrže večje število duhovnikov oznanjevalo sveto vero med Slovenci, dokazuje nam že to, da so se naši predniki tako kmalu pokristjanili. Le nekoliko desetletij je preteklo in večina Slovencev je bila že krščena.

Mnogokratno pošiljanje duhovnikov iz Solnograda na slovensko zemljo nam kaže, da si poganska stranka od leta 772. naprej ni več upala vzdigniti se zoper kristjane. Ako bi se bilo to zgodilo, gotovo

bi nam bil kaj takega poročal neznani pisatelj spisa o izpreobrnitvi Bavarcev in Karantancev. Zato smemo trditi, da od leta 772. naprej ni bilo več krvavih vojn med krščanskimi in poganskimi Slovenci.

Škof Virgilij se je do svoje smrti trudil, da bi pridobil slovensko ljudstvo sveti veri. Osebnostni ni prišel nikdar na slovensko zemljo (cfr. št. 264), pač pa je večkrat poslal tja duhovnikov. Umrli je dne 27ega novembra leta 784. (št. 265). Kdaj je Volkun končal svoje življenje, ni znano. Trditi smemo, da ga leta 795. ni bilo več med živimi, ker je takrat Slovincem gospodoval vojvoda *Vojnomir* (št. 293).

Kakor solnograški škof Virgilij, tako je tudi njegov naslednik *Arno*, ki je bil posvečen dne 11. junija leta 785. (št. 266), skrbel za razširjanje krščanstva med Slovenci. Tudi on je po zgledu svojega prednika pošiljal duhovnike v Slovenijo, to je v Karantanijo in od leta 796. naprej tudi v Dolenjo Panonijo, hoteč tako ustreči željam ondotnih vojvodov in županov (št. 267).

Ko so si leta 795. in 796. frankovske čete osvojile večino obrske zemlje, se je razširil na vzhodu tudi delokrog solnograških škofov. Njih vladikovina je postala sedaj tako obsežna, da je kazalo, da se povzdigne v nadškofijo. To se je tudi dne 20. aprila leta 798. zgodilo. Škof Arno sam se je napotil v Rim, kjer ga je papež Leon III. povzdignil v nadškofa ter mu podelil palij (št. 313, 314, 315, 316). Nato se je novi nadškof napotil proti frankovski državi. Med potjo ga je še unstran Pada srečal kraljev poslanec, mu izročil pismo ter mu v imenu svojega gospoda rekel, da naj gre kar naravnost med Slovence označevati božjo besedo. Arno ni mogel tega takoj storiti, ker je moral prej govoriti s kraljem. Hitro se torej napoti k njemu ter mu pove, kar mu je papež Leon naročil. Ko je to storil, mu je kralj rekel, da naj gre med Slovence, skrbi kot višji duhovni pastir po njih zemlji za božjo službo ter s pridigami potrjuje ljudstvo v veri in krščanstvu. To je Arno, ko je prišel na slovensko zemljo, tudi storil ter med Slovenci posvečeval cerkve, postavljajl mašnike in učil ljudstvo (št. 318), kar se je najbrže zgodilo proti koncu leta 798.

Ko se je solnograški nadškof vrnil iz slovenskih pokrajin h kralju Karolu, mu je naznanil, da bi bilo jako koristno, ako bi namesto njega kdo drug nadaljeval apostolsko delo med Slovenci. Na vprašanje frankovskega kralja, ako li pozna kakega sposobnega moža, ki bi z uspehom mogel delati med rečenim ljudstvom, odgovori nadškof, da ve za takega človeka. Nato je Arno po želji kralja Karola najbrže v začetku leta 799. posvetil *Teodorka* za škofa. Ta je bil tedaj drugi pokrajinski škof v Karantaniji. Kmalu potem sta ga nadškof in pa mejni grof Gerold osebno pripeljala v Slovenijo, priporočila ga ondotnim knezom ter mu v oskrbovanje izročila Karantanijo in sosednje pokrajine na severni strani Drave do njenega izliva v Donavo. Novi škof je dobil oblast,

da je po rečeni zemlji s pridigami in podučevanjem delal v korist slovenskega ljudstva, posvečeval cerkve, nastavljal mašnike ter sploh skrbel za božjo službo. Vendar je moral priznati solnograške nadškofe za svoje višje cerkvene pastirje. Vse to je škof Teodorik izvrševal, dokler je bil živ (št. 324).

Videli smo, da so posebno domači vojvodi po Karantaniji mnogo storili za razširjanje krščanstva med Slovenci, tako Gorazd, Hotimir in Volkun. Istih nazorov je bil tudi *Inko*, eden izmed njih naslednikov, ki je okoli leta 800. gospodoval po Karantaniji. Zarad svoje razumnosti je bil jako priljubljen pri ljudstvu, katero mu je bilo tako naklonjeno, da se je rado ravnalo po njegovih ukazih. Delal je na to, da bi se njegovi podložniki pokristjanili. Priprosto ljudstvo je kmalu pridobil za svoj namen; težje je to šlo pri velikaših. Ker je znal pametno postopati, je tudi te pregovoril, da so se dali krstiti (št. 336).

Jako slabo smo podučeni o tem, kako se je krščanstvo razširjalo po južnih straneh slovenske domovine, kjer so imeli oglejski patriarhi svoj delokrog. Zgodovinski viri nam o njih uspehih skoraj ničesar ne poročajo. Navedli bi lahko dva vzroka, da misijonsko delo oglejskih patriarhov v sedmem stoletju med Slovenci ni imelo pravega sadu. Notranji vzrok je bilo versko razkolništvo, zunanji pa večkratne vojske med Slovenci in Langobardi. Ko so se oglejski patriarhi združili s katoliško cerkvijo in ko so boji na slovensko-furlanski meji prenehali, je začelo krščanstvo nekoliko bolj prodirati med naše prednike. Veliko je brez dvoma k temu pripomoglo to, da so se Slovenci razširili nekako do vrat tistih mest, po katerih so živeli katoliški škofje s svojimi duhovniki. Taka mesta so bila Čedad, Kormin, Trst, Koper in še celo Oglej in Gradež sta bila od slovenske zemlje le malo oddaljena. Pri vsem tem se je nova vera le počasi širila med našim ljudstvom. Znano nam je, da so bili slovanski prebivalci po Istri še v začetku devetega stoletja poganske vere, če prav so v sosednjih mestih, kakor v Pulju, Poreču, Novem gradu, Kopru in Trstu živeli katoliški škofje in katoliško prebivalstvo. (Izvestja, IV, 55, 56.) Trditev, da je oglejski patriarh Pavlin okoli leta 777. oznanjeval slovenskim Karantancem sveto vero, je izmišljena; noben zanesljiv zgodovinski vir nam nič ne poroča o tem.

D. Važnejši dogodki ob slovenskih mejah.

1. Oglejska in gradeška cerkev po razkolu.

Ko je leta 607. umrl patriarh Sever, so izvolili katoličani na Gradeškem otoku Kandidijana za njegovega naslednika, razkolniki pa so izbrali na oglejskih tleh opata Ivana za svojega višjega duhovnega

pastirja. Kandidijan je vladal na Gradežu pet let (607 — 612), Ivan pa v Starem Ogleju dvanajst (607 — 619) (št. 142). Lahko si mislimo, da med tema patriarhoma, ki sta tako blizu drug drugega živela, ni bilo pravega prijateljstva. Že to, da sta bila v verskih vprašanjih različnih misli in da sta v političnem oziru bila navezana na gospode, ki so se med seboj večkrat vojskovali, je napravljalo nasprotstvo med njima. K temu se je pridružil še prepir zaradi prvenstva, ker vsak izmed nju je hotel biti pravi naslednik sv. Marka in sv. Hermagora. Iz odlomka nekega pisma oglejskega patriarha Ivana do langobardskega kralja Agilulfa je razvidno, kako mnenje so imeli na beneških tleh o gradeškem patriarhu in o bizantinskih oblastnikih. Patriarh Ivan piše, da meč, bič, prognanstvo in pa grožnje so sredstva, katera naj bi prisilila gradeško prebivalstvo, da bi se združilo s katoliško cerkvijo. Istrske škofo so Bizantinci prepeljali z gradeškega mesta v Ravenno, kjer jim še govoriti niso pustili. Dalje predbaciva Kandidijanu, da se je brezbožno izneveril materi cerkvi ter bil potem še za škofa posvečen. Bizantinski vojaki so s silo privlekli istrske škofo Petra, Providencija in Agnela h Kandidijanu, da bi jih izpreobrnili (št. 144).

Enako mnenje so imeli na Gradežu o svojih nasprotnikih po Beneškem. Neki poznejši vir nam pravi, da je pod langobardsko oblastjo živel krivoverski opat Ivan, ki je k svojemu prvemu grehu dodal še hujšega, da je po zgledu prokletih razkolnikov raztrgal eno cerkev na dvoje. Uprl se je svojemu še živečemu škofu ter se kot puntar polastil škofovskega dostojanstva (št. 143).

Po Kandidijanovi smrti so na Gradežu zaporedoma vladali naslednji cerkveni pastirji:

Epifanij (612—613). Prišel je iz Omaka v Istri. Dobro je bil podučen v svetih spisih. Ko je še vladal patriarh Helija, je Epifanij postal presbiter in notar oglejske stolice. Pod patriarhom Severom je postal prvi notar. Vladal je kot patriarh le nekaj čez eno leto. Pred svojo smrtjo je svoje premoženje zapustil cerkvi sv. Evfemije na Gradežu, kjer je bil tudi pokopan (št. 149).

Ciprijan (613—628). Rojen je bil v Pulju. Izvoljen po smrti patriarha Epifanija je nato petnajst let vladal. Ko je umrl, so njegovo truplo shranili v gradeški cerkvi sv. Evfemije (št. 150).

Njegov sovrstnik na oglejskih tleh je bil patriarh Marcijan, ki je najbrže vladal devet let (619—628). Po rodu je bil Piranec. V duhovnika ga je svoje dni posvetil še patriarh Helija (št. 152).

V začetku leta 628., ako ne že nekoliko prej, je za gradeškim patriarhom Ciprijanom sledil razkolnik Fortunat, ki ni hotel priznati sklepa petega cerkvenega zbora. Zaradi svoje zmote bi bil moral delati pokoro. A rajši je oropal stolno cerkev na Gradežu ter samostane in glavne cerkve po Istri. Vzel je iz njih zlatnino, obleko in nakit,

zbežal k Langobardom · ter si izbral svoj sedež v korminskem gradu. Nato so beneški in istrski škofje ter gradeški duhovniki o Fortunatovem postopanju poročali rimskemu papežu Honoriju I. Ta je potem na Gradež poslal Primogenija, svojega subdijakona in regionarija apostolske stolice, da bi vodil gradeško cerkev (št. 156). Ob enem je papež beneškim in istrskim škofom odgovoril na pismo, katero je bil od njih prejel. V svojem pismu papež poudarja, da je že prej sklenil, da se mora Fortunatu vzeti njegovega duhovniška čast in sedaj ga z novim dekretom obsoja zaradi njegova odpada od vere. Papež tudi izpodbuja rečene škofo, da bi namesto Fortunata izbrali drugega moža, kateri naj bi vodil gradeško vladikovino. Pošilja jim Primogenija, da ga izberejo za patriarha. Papež jim tudi naznanja, da je poslal svoje ljudi k langobardskemu kralju, kateri naj bi prijel imenovanega Fortunata, ki je zapustil svojo domačo (bizantinsko) državo, napotil se k tujim ljudem ter se ločil od prave cerkve. Tudi naj bi od Fortunata zahteval tistih stvari, katere je ta vzel s seboj, ko je pobegnil (št. 157).

Primogenij (628 — 648), ki je bil na Gradežu postavljen za patriarha, je želel dobiti zaklade, katere je Fortunat tu in po Istri pobral. Ker mu pa langobardski kralj ni hotel iti na roko, je poslal svoje poslanca k bizantinskemu cesarju Herakliju, kateri je nato iz svoje blagajnice povrnil Primogeniju storjeno škodo. Po vrhu mu je poslal še stolico sv. Marka evangelista. V nekaterih kronikah čitamo, da je Primogenij spravil ostanke sv. Hermagora, sv. Feliksa in sv. Fortunata z oglejske zemlje na Gradež. Dobil jih je bajé pri tretjem milniku na njivi neke pobožne žene. V čolnu jih je prepeljal na Gradež ter jih tu shranil v varen in skrit kraj (št. 158).

V tistih dneh, ko je v Rimu vladal papež Honorij I., so se istrski prebivalci odpovedali razkolništvu ter se zedinili z rimsko cerkvijo (št. 160). Nekateri so to storili, kakor nam je znano, že takrat, ko je v Rimu živel papež Gregor I. Istra je bila v tistem času pod bizantinskim gospostvom in zato je bilo v interesu državne oblasti, da so bili ondotni prebivalci pokorni gradeškim patriarhom, ne pa oglejskim.

Primogenij je vladal nad dvajset let. Znano nam je, da mu je pisal papež Teodor I. zastran neke hiše ter ga opomnil, da se mora dana beseda izvršiti, če tudi je v imenu gradeške cerkve prišla iz ust heretikov (št. 171).

Za Primogenijem je na Gradežu vladal patriarh Maksim (648 do 668). Po rodu je bil Dalmatinec. Bil je pravičen in pobožen mož. Obdaroval je samostan Marije Device na Barbani z raznimi posestvi v tržaški okolici (št. 172). Leta 649. meseca oktobra je bil v Rimu, kjer se je udeležil cerkvenega zbora. Večkrat je tu nastopil kot govornik ter dokazoval, da ima Kristus dve volji, božjo in človeško (št. 173).

Po dvajsetletnem vladanju je umrl na Gradežu ter bil pokopan v cerkvi sv. Evfemije (št. 172).

Za njim je bil Štefan II. (668—673) postavljen za gradeškega patriarha. Bil je iz Poreča. Izvolili so ga škofje, duhovniki in ljudstvo po tistih krajih Nove Venecije in Istre, po katerih so gospodovali Bizantinci. Vladal je pet let in dva meseca. Ko je umrl, je bil pokopan na Gradežu v kapeli sv. Ivana (št. 181).

Naslednik patriarha Štefana II. se je zval Agaton (673—683). Po rodu je bil Koprčan. Izvolili so ga škofje Nove Venecije in Istre (št. 184). Leta 680. se je ta patriarh v Rimu udeležil cerkvenega zbora. Spremljali so ga tja tudi nekateri njegovi sufragani, in sicer puljski škof Cirijak, poreški Avrelijan, tržaški Gavdencij in še nekateri drugi (št. 186). Po desetletnem vladanju je Agaton umrl ter bil pokopan zraven svojega prednika (št. 184).

Nekako od leta 683. pa do 717. je vladal gradeški patriarh Kristofor. Prišel je iz Pulja. Rad je podpiral reveže in stavil cerkve. Pokopali so ga v cerkvi sv. Ivana evangelista na Gradežu (št. 188).

Nekoliko manj vemo o takratnih oglejskih patriarhih. Od leta 628. naprej je za Marcijanom vladal Fortunat (št. 159). Izmed njegovih naslednikov so nam znani Feliks, ki je živel okoli leta 650. (št. 174), potem Ivan II., ki je vladal okoli 670. (št. 183), Ivan III., ki je okoli 680. vodil svojo cerkev (št. 187), ter Peter, ki je bil okoli leta 700. pastir oglejske cerkve (št. 193).

Velike važnosti za oglejsko vladikovino je bilo to, da se je proti koncu sedmega stoletja takratni patriarh združil z rimsko cerkvijo. Zgodilo se je to vsled prizadevanja rimskega papeža Sergija I. in langobardskega kralja Kuningperta. Ta je ukazal sklicati sinodo v Pavijo, kamor so bili tudi oglejski razkolniki povabljeni. Iz prva so se ti nekoliko upirali ter zagovarjali svoje nazore, a na zadnje so se zedinili s katoliško cerkvijo ter poslali svoje zastopnike tudi k papežu Sergiju (št. 191, 192).

Ko so se oglejski patriarhi združili z rimsko cerkvijo, so iz nova s papeži stopili v dotiko. Znano nam je, da je Seren, naslednik oglejskega patriarha Petra, dobil vsled prošnje takratnega langobardskega kralja od papeža Gregorja II. palij ter bil na ta način od rimske stolice nekako potrjen v svojem dostojanstvu. Papež je v svojem pismu, katero je dne 1. decembra leta 723. pisal Serenu, tudi izrekel, da mu je poslal palij posebno zato, ker je zvedel, da sta se on in njegova cerkev oklenila prave vere.

Omenjeno pismo je pa še v nekem drugem oziru znamenito. V njem čitamo, da je papež prepovedal Serenu dotikati se tujih pravic ali pa si predrzno lastiti jurisdikcijo kateregakoli; zadovoljen naj bode s tem, kar ima. Ker si je hotel prisvojiti pravice gradeškega patriarha

ter mu vzeti njegovo imetje, zato mu odločno zabranjuje prestopiti meje gradeške patriarhije, pač pa naj ostane na zemlji langobardskega naroda. Ako ne bi ubogal, bi zaslužil cerkveno kazen (št. 201).

Da je imel Seren visokoleteče namene, je zvedel papež iz pritožbe, katero je dobil od takratnega gradeškega patriarha Donata, ki je najbrže leta 717. postal naslednik zgoraj omenjenega Kristofora. Papež je s posebnim pismom potolažil Donata ter mu naročil, da naj Langobardom ne dá nobenega povoda, da bi ti kdaj napadli njegovo zemljo (št. 202).

Ko je Donat po sedemletnem vladanju umrl ter bil pokopan v cerkvi sv. Evfemije (št. 198), je hotel puljski škof Peter postati njegov naslednik ter je v ta namen tudi zapustil svojo škofijo. A papež Gregor II. je leta 725. poslal pismo škofom in prebivalcem po Istri in Beneškem ter zapovedal, da naj se Peter povrne v svojo škofijo; za gradeško cerkev pa naj se izvoli tak prelat, ki bi se odlikoval po svojem obnašanju in po svojih činih (št. 203). Nato je bil izbran za patriarha Padovanec Antonij (725–747), ki je bil nekaj časa menih, potem pa opat v nekem beneškem samostanu (št. 204). Papež Gregor III. mu je podelil palij (št. 206). Tudi ga je pozval, da bi se s svojimi sufragani udeležil sinode, ki se je dne 1. novembra leta 731. zbrala v Rimu. Dalje mu je naročil, da bi on in njegovi škofje po vseh podložnih cerkvah podučevali ljudstvo, da ne sme uničevati in zametavati podob svetnikov (št. 207). Patriarh se je res napotil v Rim, kamor je prišlo še 93 drugih škofov. So li bili med njimi tudi oglejski sufragani, ni znano. Na sinodi se je sklenilo, da je treba iz katoliške cerkve izključiti tiste, kateri bi uničevali, oskrunjevali ali pa zasramovali svete podobe Jezusa Kristusa, Marije Device, svetih apostolov in drugih svetnikov (št. 208).

Neresnično je, da je rimski papež takrat razsodil prepir med gradeškim patriarhom Antonijem in oglejskim ali furlanskim škofom Serenom, in sicer na korist prvem. Dotična listina je nepristna (št. 209), imena navzočih prič pa deloma prepisana iz nekega drugega zapisnika, deloma pa izmišljena. Niti to ni gotovo, da je bil oglejski patriarh Seren leta 731. še živ. Smeli bi pa trditi, da je patriarh Antonij z oglejskim patriarhom *Kalistom*, Serenovim naslednikom, imel enake sitnosti, kakor gradeški patriarh Donat s svojim sosedom na furlanskih tleh. Zato je papež Gregor III. najbrže leta 734. poslal Kalistu pismo, v katerem mu je očital, da se je iz lakomnosti polastil nekaterih posestev samostana Matere božje na otoku Barbani. Pravico do teh posestev ima že dolgo gradeška cerkev. Ker se ne sme nihče polastiti tujega imetja, zato je treba povrniti vse to, kar se je vzelo gradeškemu patriarhu. Ako bi ostal svojeglaven in ne bi hotel povrniti tuje lastnine, naj ga zadene cerkvena kazen (št. 211).

Gradeški patriarh je dobil od takratnega papeža enkrat poziv, da bi delal na to, da se Ravenna osvobodi langobardske oblasti (št. 212), drugič pa, da bi prišel s svojimi škofi v Rim (št. 216). Ko je Antonij nad 22 let vladal, je pred svojo smrtjo zapustil svoje premoženje gradeški cerkvi. Pokopan je bil v cerkvi sv. Evfemije (št. 204).

Kar se tiče oglejskega patriarha Kalista, naj omenim še to, da se je okoli leta 737. zapletel v prepir s furlanskim vojvodom Pemonom. Kalist je takrat še v Korminu prebival, Pemon pa v Čedadu. V to mesto se je z dovoljenjem furlanskih vojvodov iz Zuglia preselil škof Fidencij. Tudi njegov naslednik je v Čedadu hotel imeti svoj sedež. To pa ni bilo všeč patriarhu Kalistu, da bi njegov sufragán živel v istem mestu, kakor vojvoda, on sam pa med priprostimi ljudstvom v Korminu. Zato je iz Čedada pregnal škofa Amatorja ter v njegovi hiši sebi napravil stanovanje. Ko je vojvoda to zvedel, je dal patriarha prijeti ter odpeljati na grad „Potium“ tik morskega obrežja. Kmalu potem je to zvedel langobardski kralj Liutprand, ki je zaradi tega čina kaznoval svojega vojvoda tako, da mu je vzel vojvodstvo ter na njegovo mesto postavil njegovega sina Ratchisa (št. 213). Ko se je Kalist iznebil ječe, v katero ga je Pemon vrget, se je povrnil v Čedad, sezidal tu cerkev sv. Ivana ter nato še sebi postavil palačo. Po njegovi smrti so shranili njegovo truplo v cerkvi, katero je bil dal napraviti (št. 214).

Kalistov naslednik je bil patriarh *Sigvald*. Bil je sorodnik langobardskega kralja Grimoalda. Doma je bil v Čedadu ter je tudi tu prebival. Trdi se, da je 42 let srečno vodil svojo cerkev, tedaj morebiti od 745—787 (št. 219). Njegovo ime je omenjeno v neki listini iz leta 762 (št. 233). Bil je pastir oglejske cerkve tudi takrat, ko se je frankovski kralj Karol leta 774. polastil langobardskega kraljestva. Ohranilo se je neko pismo tega patriarha, ki je novega vladarja prosil, da bi se ne dotikal pravic oglejske metropole (št. 268).

Sigvaldov sovrstnik na Gradežu je bil najprej patriarh *Emilijan* (747—755), ki je vladal osem let in nekaj dni. Pred izvolitvijo je bil iz prva diakon, potem pa arhidiakon gradeške cerkve. Ko je umrl, so ga pokopali v cerkvi sv. Evfemije (št. 221).

Za njim je bil *Vitalijan* (755—767) postavljen za oglejskega patriarha. Prej je bil diakon in protonotar gradeške cerkve. Vladal je 12 let in nekaj dni (št. 228). Ta patriarh je najbrže leta 756. posvetil nekega Ivana za koprškega škofa. Pri tej priložnosti je novi koprski škof moral patriarhu kot svojemu metropolitu obljubiti dolžno pokorščino. Po Ivanovi smrti je ravno to obljubil njegov naslednik Senator takratnemu gradeškemu patriarhu (št. 230).

Za Vitalijanom je sledil patriarh *Ivan* (767—803), ki je bil po rodu Tržačan. V nekaterih virih čitamo, da je bil 36 let predstojnik gradeški cerkvi (št. 237). Kakor že njegova prednika Donat in Antonij,

tako je moral tudi on pri apostolski stolici iskati pomoči zoper svoje nasprotnike, ki je bil v tem slučaju langobardski kralj kot zaveznik takratnega oglejskega metropolita. Langobardi so napadli Istro, izpodkopavali tu veljavo gradeškega patriarha ter njega samega ovirali, ko je hotel vršiti svoj poklic. Istrski škofje, tako piše patriarh v svojem pismu do rimskega papeža Štefana III., ga nočejo ubogati ter so mu postali nezvesti; tudi prigovarjajo ljudstvu, da bi mu ne dajalo kakih podpor. Na drugi strani pa terjajo langobardski vojaki in pa služabniki njih cerkva vsak dan od ubogih istrskih prebivalcev razne davščine. Zato ga prosi, da bi se s pomočjo rimske stolice istrsko ljudstvo iztrgalo iz langobardskih rok (št. 241).

Nato je papež Štefan III., ki je vladal od leta 768. pa do 772., poslal istrskim škofom kaj ostro pismo. Karal jih je, ker hočejo s pomočjo posvetne oblasti odpasti od gradeške nadškofije, katera ima že od starodavnih časov pravico, da jih sodi in posvečuje. Tudi jim je prepovedal, da se ne smejo med seboj posvečevati. Ukazal jim je pod kaznijo izobčenja, da se morajo odpovedati svoji duhovski časti vsi tisti, ki so druge posvetili v škofo ali pa bili sami protipostavno posvečeni. Z veliko ponižnostjo in s skesanim srcem naj se podvržejo svojemu nadškofu ter se uklonijo njegovi razsodbi in izjavi. Ako ne bi hoteli ubogati, bodo iz cerkve izobčeni (št. 242).

Papež Štefan je odgovoril tudi gradeškemu patriarhu na njegovo pismo. Naznanja mu, da je s potrjim srcem zvedel o hudobnosti in nezvestobi istrskih prebivalcev. Tolaži ga, da naj nikar preveč ne žaluje, ter mu obljubuje, da hoče po zgledu svojega prednika, papeža Štefana II., vse storiti za njegovo srečo in varnost. V pogodbi, katero so sklenili Bizantinci, Franki in Langobardi, se mu je potrdila njegova istrska pokrajina ter se ž njo združila tudi beneška. Papež mu tudi omenja, da je upornim škofom po Istri poslal ostro pismo (št. 243).

Iz teh treh pisem je razvidno, da so se istrski škofje pač hoteli izneveriti gradeškemu patriarhu, ni pa rečeno, da so to tudi res storili. Leta 803. so gradeški patriarhi še vedno imeli metropolitansko oblast čez Istro.¹⁾ Ker nimamo nobega tehtnega dokaza, da so bili istrski škofje kakih 30 let, to je nekako med 772. in 803. letom, pod oblastjo oglejskih patriarhov, zato lahko trdimo, da so ves ta čas gradeškega vladika priznavali za svojega višjega cerkvenega glavarja. Langobardski kralj, ki je hotel na svojo stran dobiti istrske škofo, je že leta 774. izgubil svojo krono; njegov naslednik, frankovski kralj Karol, je pa lahko vedel, da mu je gradeški patriarh naklonjen (gl. št. 249), in zato pač ni imel poviha, da bi mu bil na kak način zmanjšal njegovo oblast.

¹⁾ Gl. listino cesarja Karola z dne 13. avgusta leta 803. (Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 803).

Ko je leta 775 furlanski vojvoda Hrodgaud postal frankovskemu kralju Karolu nezvest ter se hotel s pomočjo Bizantincev in pa raznih langobardskih velikašev otresti tuje nadoblasti, je graški patriarh Ivan o tem gibanju poročal papežu Hadrijanu I., ta pa rečenemu kralju (št. 249).

Pri tej priložnosti ne smemo prezreti nekega drugega pisma imenovanega papeža do frankovskega kralja Karola. Med letom 776. in 780. je papež naznanil kralju, da so Bizantinci, ki so takrat še gospodovali po Istri, in pa nekateri Istrijanci oslepili istrskega škofa Mavricija, ki je hotel po ukazu frankovskega kralja kot zaščitnika rimskega papeža po Istri poterjati patrimonialne dohodke ter jih poslati v Rim. Bizantinci in Istrijani so namreč imeli Mavricija na sumu, da hoče Frankom izdati njih pokrajino. Papež prosi kralja, da bi zapovedal furlanskemu vojvodu Markariju, pri katerem se mudi pregnani Mavricij, da bi mu pomagal ter ga privedel v njegovo škofijo (št. 259).

Po smrti oglejskega patriarha Sigvalda je leta 787. *Pavlin II.* postal njegov naslednik, ki je nato do leta 802. vodil svojo cerkev (št. 269). O njegovem rojstnem kraju in o njegovi mladosti ne vemo nič zanesljivega. Prvikrat se omenja dne 17. junija leta 776, ko je bil še učitelj na čedadski šoli. Takrat mu je frankovski kralj Karol, ko se je iz Italije skozi Ivrejo vračal v Francijo, podelil nekatera posestva v Lavarianu na Furlanskem (št. 255). Nekaj časa se je mudil na dvoru frankovskega kralja, kjer se je seznanil in izpoprijaznil z raznimi znamenitimi možmi tistega časa.

Kot patriarh je bil Pavlin na glasu zaradi svoje učenosti in zgovornosti. Spisal je več sestavkov in razprav o takratnih verskih vprašanjih, tako n. pr. tri knjige zoper nauke urgelskega škofa Feliksa (št. 335), potem spis, „libellus sacrosyllabus“ imenovan, v katerem je razpravljal o božji in človeški natori Kristusovi (št. 289, 290), dalje izpoved katoliške vere („symbolum catholicae fidei“) (št. 317) ter neki zapisnik, v katerem govori, kako je treba krstiti pogane (št. 303). Pavlin je zložil tudi več pesmi, med katerimi je žalostinka vsled izgube njegovega prijatelja Erika za nas najvažnejša (št. 329). O nekaterih spisih se ne ve, jih je li on sestavil ali kdo drug.

Pavlin se je rad udeleževal raznih sinod tistega časa ter pri takih priložnostih tudi sam z uspehom posegal v razprave. Leta 792. je bila v navzočnosti frankovskega kralja sinoda v Reznem, na kateri so zavrgli nauk urgelskega škofa Feliksa, ki je trdil, da je Kristus le božji posinovljenec. Da se je patriarh Pavlin najbrže udeležil te sinode, bi smeli sklepati iz tega, da je kralj takrat (dne 4. avgusta) vsled njegove prošnje izdal dve listini, s katerima je podelil oglejski cerkvi razne pravice. Ena listina nam kaže, da je takrat oglejska duhovščina dobila pravico, da sme po smrti svojega patriarha si svobodno izvoliti

naslednika; ondodna cerkev je pa bila oproščena nekaterih davščin (št. 284). V drugi listini pa čitamo, da je kralj Karol takrat podelil oglejski cerkvi imunitetne pravice (št. 285).

Leta 794. je frankovski kralj sklical sinodo v Frankfurt, kjer so iz nova zavrgli nauk toledskega škofa Elipanda in urgelskega škofa Feliksa. Tudi te sinode se je Pavlin udeležil (št. 288) ter v zvezi z nekaterimi drugimi škofi spisal razpravo o božji in človeški natori Kristusovi. Ta spis so potem poslali španskim pokrajinam in pa metropolitu Elipandu (št. 289). Tudi kralj je takrat pisal Elipandu ter se v svojem pismu skliceval na mnenje oglejskega patriarha Pavlina (št. 290).

Dve leti pozneje je Pavlin v Čedadu, svojem stolnem mestu, zbral sinodo, ki je izdala stroge določbe gledé življenja duhovnikov in vernikov (št. 308). Nato je v obširnem pismu o njej poročal frankovskemu kralju ter ga prosil, da bi presodil, kako vrednost imajo njih sklepi, katere lahko odobri ali pa ne (št. 309).

Ker je bil Pavlin patriarh in učenjak, zato je naravno, da je bil v dotiki z raznimi znamenitimi možmi tistega časa. Večkrat se je obrnil do takratnega frankovskega kralja (št. 309, 335), pri katerem je bil dobro zapisan. Tudi pri kraljici Liutgardi je bil v milosti (št. 297). Velik prijatelj mu je bil opat Alkuin, kateremu je včasi pisal, a tudi od njega dobival razna pisma (št. 271, 292, 294, 296, 297, 299, 317). Alkuin je Pavlina visoko cenil zaradi njegove modrosti in učenosti. Da je bil furlanski vojvoda Erik tudi Pavlinov prijatelj, je bilo že rečeno.

Oglejska patriarhija se je v Pavlinovih časih jako razširila proti vzhodu po pokrajinah, po katerih so živeli večinoma poganski Slovenci in Obri. Vprašanje je, koliko je Pavlin storil za razširjanje krščanstva med tema dvema narodoma. Da je kdaj med karantanskimi Slovenci oznanjeval sveto vero, ni znano.¹⁾ Ko so bili Obri leta 796. premagani, je Alkuin pozval svojega prijatelja, da bi začel razširjati krščanstvo med tem narodom. V pismu pravi, da oči mnogih so sedaj obrnjene nanj (na Pavlina), da vidijo, kaj bode storil. To delo bi bilo zanj lahko že zaradi bližine novopridobljenih pokrajin, zaradi njegove modrosti ter zaradi njegovega dostojanstva. Pove naj mu, kaj je sklenil (št. 299).

Še istega leta se je Pavlin s frankovsko vojsko napotil na obrsko zemljo. Ob reki Donavi so kristjani postavili svoj tabor. Tu so se navzoči škofje posvetovali o nekaterih verskih vprašanjih. Patriarh Pavlin je pri tej priložnosti spisal zapisnik o razpravah, kako je treba krstiti pogane (št. 303).

Pavlin se je le malo časa mudil v Panoniji. Bil je namreč mnenja, da škof ne sme biti več kot tri tedne zunaj svoje škofije. Zato ga pa

¹⁾ Kar piše o tem Nicoletti (Vita Paulini) okoli leta 1578., je dvomljive vrednosti. Pravi zgodovinski viri ne poročajo nič o tem.

tudi že istega leta vidimo v Čedadu, kamor je sklical posebno sinodo. Je li potem še kdaj prišel med Obre ali pa Slovence, ni znano. Zdi se mi, da se je bolj brigał za to, da bi med kristjani odstranil verske zmote in uvedel pravo krščansko življenje, kakor pa, da bi pripeljal novih ljudstev v Kristusov hlev.

2. Začetek frankovske oblasti po Slovenskem.¹⁾

Omenil sem že, da se je leta 743. bavarski vojvoda Odilo zapletel s Franki v vojsko, ker ni hotel biti od njih zavisen. A ti so ga premagali ter prisilili, da se je moral odreči svoji samostojnosti. Nekaj časa pozneje so Bavarci pomagali *karantanskim Slovincem* v vojski zoper Obre. Za pomoč, katero so dobili pri njih, so se morali podvreči vrhovni oblasti frankovskih kraljev, katerim so bili tudi Bavarci pokorni. Ta zavisnost je bila iz prva neznatna, kajti Slovenci so obdržali svoje domače vojvode, ki so bili, kar se tiče notranjih zadev, brez dvoma popolnoma samostojni. Njih politična prostost se je najbrže nekoliko zmanjšala leta 772., ko so krščanski Slovenci z bavarsko pomočjo premagali svoje poganske rojake.

V tistem času je gospodoval po Bavarskem vojvoda Tasilo II., Odilov naslednik. Delal je na to, da bi v svoji vojvodini prišel do popolne samostalnosti ter se za vedno osvobodil frankovskega jarma. Skrbel je pa tudi, da bi se sosednji Slovenci prej ko mogoče pokristjanili, da bi si tako bolj utrdil svoj vpliv med njimi. V ta namen je blizu slovenskih mej dal napraviti dva samostana, enega leta 770. v Innichenu (št. 239), drugega pa leta 777. v Kremsmünstru (št. 256). Temu samostanu je Tasilo razen drugih posestev podelil tudi neki slovenski okraj („*decania*“), katerega predstojnik je bil župan „*Physso*“ in kjer sta uradnika Taljub in Sparuna izvrševala razne javne posle. Tudi je podaril temu samostanu trideset slovenskih družin in pa tisto zemljo, katero so ti Slovenci brez vojvodovega dovoljenja obdelovali v gozdu med Dietachom in Sierningom (št. 256).

Bavarski vojvoda Tasilo je bil leta 781. prisiljen, da je obljubil frankovskemu kralju pokorščino ter dal poroke. Vkljub temu je vedno mislil, kako bi dosegel večjo samostojnost. Zato se ni čuditi, da so razmere med Tasilom in kraljem Karolom ostale tudi v prihodnje napete, in tako je leta 787. prišlo med njima do razpora. Frankovski kralj je s tremi vojskami šel nad bavarskega vojvoda. Ko je bil Tasilo od vseh strani po sovražnikih zajet, se je podal ter iz nova svojemu nasprotniku prisegel zvestobo (št. 270).

¹⁾ Gl. dotični sestavek v Spomenici tisočletnice Metodove smrti, izdala Matica Slov., str. 99—108.

Hitro potem pa, ko je kralj Karol zapustil Bavarsko, je Tasilo pozabil danih obljub ter se zavezal z Obri, da bi mu pomagali zoper Franke. Ko je kralj to zvedel, je sklical državni zbor v Ingelheim, kamor so prišli tudi bavarski vojvoda in njegovi vazali. Ko so ti Karolu naznanili, da mu je Tasilo postal nezvest ter se zavezal s pogan-skimi Obri, je bil zarad veleizdaje k smrti obsojen. Kralj mu je pa zljajšal kazen tako, da je moral iti v samostan. Enaka usoda je zadela tudi njegovo družino (št. 272). Frankovski vladar se je nato napotil v Režno ter tu uredil zadeve bavarske dežele in njenih sosednjih pokrajin, da bi bile varne pred Obri. Namesto dosedanjega vojvoda je izročil deželno upravo raznim grofom (št. 274).

Tako je prišlo leta 788. Bavarsko pod neposredno oblast Frankov. Karantanskim Slovencem se odslej ni bilo treba več ozirati na to, kako bi se prikupili Bavarcem; njih višji gospod je bil frankovski kralj. Ta ni v krvavem boju premagal Karantancev in jih ni s silo primoral k pokorščini, pač pa so se oni prostovoljno podali pod njegovo vrhovno oblast. Zato jim je pa tudi pustil njih domače vojvode in njih prejšnjo ustavo. Taki vojvodi so bili razen Vojnomira in Inka, katera sta bila že zgoraj omenjena, tudi Pribislav, Semika, Stojmir in Etgar (št. 331).

Leta 774. je frankovski vladar premagal langobardskega kralja Deziderija, se polastil njegovega glavnega mesta ter sam postal gospodar langobardske dežele (št. 248). Tako je langobardsko kraljestvo s *Furlanijo* vred in ž njo tudi k o s l o v e n s k e z e m l j e prišlo v roke vladarju Karolu, ki je nato furlansko vojvodino prepustil Langobardu Hrodgaudu (št. 253).

Ko se je ta leta 776. vzdignil zoper Franke ter s pomočjo Bizantincev hotel za langobardskega kralja povzdigniti Deziderijevega sina Adalgisa (št. 252), se je Karol v drugič napotil v Italijo ter zadušil upor po Furlaniji. Hrodgaud je bil takrat ubit. Frankovski kralj je nato prišel na Furlansko ter veliko noč, ki je bila tistega leta dne 14. aprila, praznoval v Trevisu. Dospel je do Čedadu, kjer se je, če smemo verjeti nekemu manj zanesljivemu viru, udeležil lova v ondotni okolici. Furlansko zemljo je razdelil med frankovske grofe (št. 254).

Na Hrodgaudovo mesto je bil sedaj neki M a r k a r i j postavljen za furlanskega vojvoda. Omenjen je v nekem pismu papeža Hadrijana I. do frankovskega kralja Karola, spisanem med letom 776. in 780. (št. 259). Markarij je gospodoval po Furlanski nižini najbrže do Timava in do Kraške planote proti vzhodni strani ter imel svoj sedež v Čedadu (glej Spomenico, str. 100).

Za njim je E r i k iz Strassburga postal furlanski vojvoda. Kdaj se je to zgodilo, ni znano; gotovo pa pred letom 795. Verjetno je, da je bil Erik tisti vojvoda, ki se je že leta 791. vojskoval z Obri (št. 281). Leta 795. ga zopet vidimo, ko se je v zvezi s slovenskim vojvodom

Vojnomirom napotil v Panonijo (št. 293). Leta 799. se je vojskoval pri Trsatu, kjer so ga pa ondodni prebivalci ujeli in ubili (št. 326). Izgubo tega moža sta bridko občutila Alkuin in patriarh Pavlin (št. 328, 329). Prvi ga hvali zarad njegove pobožnosti in ponižnosti, drugi pa podarja, da je ukrotil divje narode ob Dravi, Donavi in dalmatinski meji.

Istra, posebno pa njena pomorska mesta so bila takrat, ko si je frankovski kralj podvrgel Furlanijo, v rokah bizantinskih cesarjev, katerim ni bilo ljubo da se je frankovska oblast razširila do njih mej (Spomenica, str. 100). Pregarjali so može, o katerih so sumili, da so v zvezi s frankovskimi vladarji. Znano je, da so istrskemu škofu Mavriciju med letom 776. in 780. Bizantinci v zvezi z nekaterimi istrskimi prebivalci iztaknili oči ter ga zapodili iz njegove škofije (št. 259).

Leta 788. je med Franki in Bizantinci nastala vojska, v kateri so bili ti premagani ter potem morali skleniti neugoden mir (Spomenica, 100). Odstopili so Frankom *Istro*, Liburnijo in Dalmacijo; le dalmatinska pomorska mesta so si še obdržali. Kar se tiče istrskih mest, so pač vsa prišla pod frankovsko oblast, kar je razvidno iz zapisnika o rižanskem zborovanju (Izvestja, IV, 52). Istra je dobila novega vojvoda, namreč *Ivana*, ki se je že leta 791. hrabro boril z *Obri* (št. 281). Istrski prebivalci so morali pod frankovskim gospodvom svojim novim vladarjem plačevati nekako toliko davka, kolikor prej Bizantincem.

V osmem stoletju so ob Donavi in Tisi po sedanji ogrski nižini prebivali *Obri*, katerih oblast je nekaj časa proti zahodu segala do reke Aniže. Na njih zemlji je živelo mnogo Slovencev in drugih Slovanov. Nekateri listine devetega stoletja dokazujejo, da se je nekdanja obrska zemlja med Anižo in Litavo zvala tudi Slovenija.

Z *Obri* se je, kakor je bilo že povedano, zvezal bavorski vojvoda Tasilo. Vsled tega so oni leta 788. poslali eno vojsko do meje Bavarškega, drugo pa na Furlansko. Na obeh straneh so bili premagani ter prisiljeni, da so se vrnili domov. Ko so iz nova še v večjem številu prišli do Ipuše, so bili zopet pobiti. Kmalu potem se je vnela četrta bitka, v kateri so bili prav tako poraženi, kakor v prejšnjih (št. 273, 277). Ti boji so pač nekoliko ponižali Obre, nikakor jih pa niso po želji frankovskega kralja popolnoma uničili. Leta 790. so prišli obrski poslanca h kralju Karolu v Worms in nato je tudi ta poslal svoje zastopnike k Obrom. Dogovarjali so se o mejah med frankovsko in obrsko državo; a ker se niso mogli zediniti, je prišlo kmalu do novih bojov (št. 278). Verjetno je, da so se pogajali in potem sprli zarad mej med Karantanijo in obrsko zemljo.

Leta 791. se je frankovski kralj s svojo vojsko napotil nad Obre. V Reznem je zbiral svoje čete, med katerimi so bili tudi nekateri Slovani. En del armade se je pomikal na južni strani Donave proti vzhodu, drug del pa po njenem severnem bregu, po reki pa so plavale ladje.

Prvikrat je kralj postavil svoj tabor pri Aniži, kjer je ostal tri dni, namreč od 5. pa do 7. septembra (št. 280, 281).

Med tem časom so se druge frankovske trume iz Italije skozi slovenske pokrajine napotile nad Obre. Dne 23. avgusta je prišlo do boja, v katerem so bili Obri pobiti. Med tistimi, ki so se takrat posebno odlikovali, je bil tedanji istrski vojvoda (najbrže Ivan), potem neki škof in pa nekateri grofje (št. 280, 281).

Brez dvoma je srečni nastop južne vojske ohrabil tudi severno. Ko Obri zagledajo tako množico sovražnikov na obeh straneh reke Donave, popusté svoja utrjena mesta ob Kampu in na Kumbergu ter začno bežati. Frankovske čete se nato brez posebnih izgub pomikajo dalje in pridejo kmalu v Panonijo, in sicer do izliva Rabe v Donavo. Ko so močno opustošile obrsko zemljo ter si nabrale mnogo ujetnikov, so se povrnila na Bavarsko (št. 280).

V naslednjem letu je kralj Karol ostal v Reznem ter delal priprave za novo vojsko z Obri, kajti vzel jim je bil le en del njih dežele. Dal je napraviti premakljiv most čez Donavo, da bi lažje spravljal svoje trume na drugo stran (št. 283). Ker so se pa med tem časom zopet vzdignili nemirni Sasi, je bil prisiljen, da je odložil vojsko z Obri na poznejši čas (št. 287).

Ko so ti videli, kako se frankovski kralj pripravlja na vojsko zoper nje, so se začeli bati za svoj obstanek. Ker so bili različnih misli, kako naj bi odvrnili pretečo nevarnost, so postali med seboj nedin. Ena stranka, katero je vodil neki „tudun“, je menila, da bi bilo bolje, ako bi se podali ter ne nadaljevali nesrečno pričete vojske. Dotični tudun je leta 795. poslal poslanca k frankovskemu kralju ter mu naznanil, da se mu hoče pokloniti ter postati kristjan (št. 291).

Nesložni Obri so se začeli med seboj vojskovati in njih najvišja glavarja, kakan in jugur, sta bila premagana in ubita. Frankovski kralj je porabil to priložnost ter iz Italije poslal nad Obre precej veliko vojsko, katero je vodil furlanski vojvoda Erik. Temu se je pridružil slovenski vojvoda Vojnomir s svojimi trumami. Vse te čete so proti koncu leta 795. udarile na obrsko zemljo, premagale Obre ter razrušile njih trdnjavo, katero so Franki zaradi njene zunanje podobe imenovali „ring“. Pri tej priložnosti se je Erik polastil neizmernih obrskih zakladov, katere je poslal svojemu kralju v Aachen (št. 293).

Kmalu potem, najbrže v spomladanskem času leta 796., se je obrski tudun, kakor je bil obljubil, napotil h kralju Karolu v Aachen ter se mu podvrgel. Dal se je z vsem svojim spremstvom krstiti ter se nato z bogatimi darili povrnil v domovino. Tu se je sicer zopet izneveril Frankom, a kmalu je bil zaradi svoje nezvestobe kaznovan (št. 295, 299).

V poletenskem času istega leta je kralj Karol poslal svojega sina Pipina s precejšnjo vojsko v Panonijo. Obrski velikaši in pa novi kakan, katerega so bili pred kratkim postavili, so mu prišli naproti ter mu obljubili pokorščino. Pipin je šel čez Donavo ter došel do razrušene obrske trdnjave (št. 301, 302). Poleg imenovane reke se je z navzočimi škofi posvetoval, kako bi bilo treba Obre pridobiti za krščanstvo. Oglejski patriarh Pavlin je bil mnenja, da so Obri brezbožni in neumni ljudje ter pravi tepci (št. 303). Ko se je Pipin vračal proti domu, je izročil zemljo po Dolenji Panoniji okrog Blatnega jezera onostran reke Rabe do Drave ter do izliva te reke v Donavo, kolikor je je bilo v njegovi oblasti, solnograškemu škofu Arnu, ki naj bi skrbel za poduk in božjo službo med ondotnimi Obri in Slovani. Vendar je to storil s pristavkom, da to daritev potrdi tudi njegov oče Karol (št. 301).

V jesenskem času se je Pipin povrnil iz Panonije v Aachen, kamor je pripeljal ostali del obrskega zaklada ter mnogo ujetnikov. Alkuin je pri Karolu in Pipinu prosil za ujete Obre ter bil tudi uslišan (št. 301, 310, 311). Dalje je poudarjal, da ne bi bilo prav, ako bi se med Obri izterjevala desetina (št. 304). Preskrbeti jim je treba miroljubnih in pametnih pridigarjev, da jih bodo podučevali v božjih resnicah (št. 305). Ljudje naj prostovoljno sprejemajo sveto vero, ne pa prisiljeni. S tistimi, ki so še le postali kristjani, je treba mehko postopati, da bi jih prevelika strogost ne odtujila krščanstvu (št. 307).

V naslednjih letih so se morali Franki včasih bojevati ne samo z Obri, temuč tudi s Slovani. Že leta 797. je bil kralj Pipin z bavarskimi in langobardskimi četami poslan nad Slované, katerim je opustošil njih zemljo ter jih prisilil k miru (št. 312).

Ti Slovani, kateri se tu omenjajo, ne morejo biti drugi, kakor Hrvatje med Dravo, Savo in Liburnijskim zalivom. Na Slovence ne moremo misliti, ker so bili takrat že frankovski podložniki. Znano je, da je njih vojvoda Vojnomir pomagal Eriku, ko je ta šel nad Obre. Letopisec govori o dveh armadah, izmed katerih se je ena borila s Slovani, druga pa z Obri. Prav verjetno je, da so se ti, ker so bili sami preslabi, da bi mogli odbiti frankovske navale, združili s Hrvati ter tako tudi te zapletli v boje s Franki.

Istega leta je tudi furlanski vojvoda Erik peljal svojo vojsko, sestavljeno iz Langobardov in Frankov, nad Obre, ki so iz nova prelomili dano besedo. Premagal jih je ter prisilil, da so iskali milosti pri svojih nasprotnikih. Meseca novembra so prišli njih poslanci z bogatimi darili h kralju Karolu v Herstelle pri Weseri (št. 312).

Frankovske čete so pač leta 797. prisilile del Hrvatov med Dravo in Jadranskim morjem, da so s kraljem Pipinom sklenili mir. A kmalu so se premislili ter se leta 798. zopet vzdignili (št. 323). Nato je vojvoda Erik dobil nalogo, da jih prisili k pokorščini, kar se mu je kolikor

toliko tudi posrečilo. Razširil je frankovsko gospostvo na eni strani do dalmatinske meje, na drugi pa čez Srem do Drave in Donave (št. 329). A ko je leta 799. oblegal Trsat pri Reki, so ga ondotni prebivalci ujeli in ubili (št. 326). Oglejski patriarh Pavlin je po njegovi smrti zložil pesen, v kateri je zarad izgube milega prijatelja izrazil svojo žalost ter poveličeval njegova dela. On pravi, da naj za Erikom žalujejo skale ob reki Timavi, potem Donava, Sava, Kolpa, Mura, Nadiža, Krka in vrtinci reke Soče. Njegovo ime naj objokujejo Srem, Pulj, oglejska zemlja, Čedad, korminsko polje itd. Ukrotil je divje narode ob Dravi, Donavi in dalmatinski meji. Zemlja ob liburnijskem obrežju, kjer je izgubil svoje življenje, naj bode prokleta ter naj je ne moči ne dež in ne rosa. Erik je padel v bitki, ko se mu je zlomil ščit in ko je bil njegov meč že ves krvav (št. 329).

Istega leta, kakor vojvoda Erik, je tudi grof Gerold, predstojnik Bavarskega in svak kralja Karola, izgubil svoje življenje. Ko je dne 1. septembra v Panoniji urejeval svoje trume, da bi se bojeval z Obri, je bil z dvema drugima vred umorjen. Kdo je to storil, se ne ve (št. 326). Obri so se bili namreč takrat zopet uprli. Alkuin je bil mnenja, da je bila malomarnost Frankov kriva, da so se jim izneverili (št. 327).

V tistem času je bila vojska z Obri skoraj do dobrega končana. Koliko bojov je bilo in koliko krvi se je prelilo, to je takrat dokazovala Panonija, ki ni imela skoraj nič več prebivalcev. Kraj, kjer je stala glavna kakanova trdnjava, je bil tako zapuščen, da ni bilo daleč okrog nič človeških bivališč. V teh bojih je bilo vse obrsko plemstvo uničeno. Franki so imeli od te vojske velike koristi, ker so dobili iz Panonije neizmernih zakladov ter postali kar čez noč bogatini (št. 326). Njih izgube so bile primeroma majhne, ker so jim v raznih bitkah pomagali Slovenci, Langobardi, Bavarci in drugi.¹⁾ V pokrajinah, v katerih so do takrat Obri prebivali, so se začeli širiti Slovani in potiskati svoje nekdanje tlačitelje vedno bolj v kót (Spomenica, 107). Nekateri Obri niso hoteli postati frankovski podložniki; rajši so zapustili domovino ter šli čez Tiso v vzhodnejše kraje (št. 301).

Tako smo tedaj videli, da so proti koncu osmega stoletja vse tiste pokrajine, po katerih so takrat v večjem ali manjšem številu živeli Slovenci, prišle druga za drugo pod frankovsko oblast.

¹⁾ Conv. Bag. et Carant. c. 3: „... quousque Franci ac Bagoarii cum Quarantanis continuis affligendo bellis eos (sc. Hunos) superaverunt.“

O zgodovinskih virih.

Agathias scholasticus iz Myrene v Mali Aziji je živel v sredi šestega stoletja. Umrl je najbrže pred letom 582. Spisal je pet knjig zgodovinske vsebine, ki so nekako nadaljevanje Prokopijevih spisov ter obsegajo dobo od 552. do 558. Naslov tega njegovega dela se po lyonskem kodeksu glasi „Περὶ τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλείας“, po vaticanskem pa „De bello Gothorum“. Kar piše, je večinoma zanesljivo.

*Izdaje*¹⁾: 1) Agathiae De imperio et reb. gestis libri 5, ed. Vulcanius, Lugd. Batav. 1594. — 2) Ed. Niebuhr in Corp. hist. Byzant., Bonn 1828. — 3) Migne, Patrol., Ser. gr., LXXXVIII. — 4. Dindorf in Hist. graec. min., II, Lipsiae 1871.

Agnelli Liber pontificalis ecclesiae Ravennatis. Agnellus je bil opat v Ravenni ter je okoli l. 846. opisal delovanje ravenških škofov, začenši s sv. Apolinarjem ter končavši z nadškofom Jurijem, ki je najbrže leta 844. umrl. Za starejšo dobo je rabil razne vire.

Izdaje: 1) Agnelli . . . liber pontif., ed. Bened. Bacchini, Modena 1708. — 2) Muratori in Script. rer. Ital., II, Milan 1723. — 3) Migne, Patrolog., Ser. lat., CVI. — 4) Holder-Egger in MG. SS. rer. Langob.

Alcuinus abbas s. Martini Turonensis. Alkuin je bil rojen okoli leta 735. v Yorku na Angleškem, kjer je pozneje, ko je odrasel, postal duhovnik in voditelj šole pri ondotni stolni cerkvi. Ko se je seznanil s frankovskim kraljem Karolom, ga je ta pozval na svoj dvor. Leta 796. je postal opat pri sv. Martinu v Toursu in leta 804. je umrl. Alkuin se je močno trudil, da bi odstranil razne verske zmote po frankovski državi. Svojim prijateljem in drugim osebam, kakor oglejskemu patriarhu Pavlinu, solnograškemu nadškofu Arnu itd., je večkrat pisal. Ta pisma so važen vir za zgodovino tistega časa.

Izdaje: 1) Alcuini opera ed. Frobenius, I, Ratisbon. 1776. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., vol. C. — 3) Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI, Berlin 1873. — 4) Dümmler v MG. Epist., IV.

Anastasii Bibliothecarii Chronographia tripertita. Med 873. in 875. letom je bibliotekar Anastazij na podlagi Nikephorove, Synkellove in Theophanove kronike spisal neko novo, ki je imela tri dele (tripertita). Ta kronika je večinoma le prevod posameznih odstavkov iz prej omenjenih kronik. Tu in tam je pa Anastazij tudi še kaj novega dodal.

Izdaje: 1) Fabrotus v Hist. Byzant. script., Pariz 1649. — 2) Bekker v Corp. script. hist. Byzantinae, Bonn 1841. — 3) Migne, Patrolog., Ser. gr., CVIII. (1861). — 4) Boor v drugem zvezku svojega dela „Theophanis Chronographia“, Lipsiae 1885.

¹⁾ Navadno za tem izrazom na dotičnih mestih niso navedene vse izdaje. Marsikaka starejša, slabejša ali pa Slovencem manj pristopna je izpuščena.

Andreae Bergomatis historia. Imenovani pisatelj, ki je bil duhovnik v Bergamu, je okoli leta 877. na kratko opisal zgodovino Lango-bardov od 568.—877. Za starejšo dobo je zajemal iz Pavla dijakona. Kar nam pripoveduje iz tistih časov, ko je sam živel, je zanesljivo in natančno.

Isdaje: 1) Hermannus Philomusus ap. Mencken, Script. rer. Germ., I, Lipsiae 1728. — 2) Muratori, Antiqu. Ital., I, Mediolan. 1738. — 3) Pertz v MG. SS., III. — 4) Migne, Patrolog., Ser. lat., CLI. — 5) Waitz v MG. SS. rer. Langob., Hannover 1878.

Annales Admuntenses obsegajo dobo od 1—1250 ter so v obče zanesljivi. Za starejše čase je gradivo izpisano iz drugih letopisov. Za našo starejšo zgodovino je v njih le malo notic.

Isdaje: 1) Pez, Script. rer. Austr., II, 163—187. — 2) Wattenbach v MG. SS., IX, 569—593.

Annales Alamannici se začenjajo z letom 703. ter segajo do leta 768., njih razna nadaljevanja (continuationes) pa do leta 926. Izpisovali so jih večkrat poznejši pisatelji, ko so sestavljali svoje kronike.

Isdaje: 1) Pertz v MG. SS., I, 22—60. — 2) Henking v Mittheilungen zur vaterländ. Gesch., XIX, St. Gallen 1884.

Annales Altaheuses maiores obsegajo dobo od 708—1073 ter so sestavljeni na podlagi raznih drugih letopisov. Zovejo se tako po bavorskem samostanu Nieder-Altaichu.

Isdaje: 1) Giesebrecht in Oefele v MG. SS., XX, 772—824. — 2) Ista pisatelja v Scriptores rer. Germ. in usum scholar., Hannover 1868.

Annales s. Amandi. Tem letopisom je najprej Pertz dal to ime, ker je mislil, da so nastali v St. Amandu v tournayski škofiji na sedanjem severnem Francoskem. To delo, katero se začinja z letom 687. ter sega do 810., se sme uvrstiti med najstarejše letopise, iz katerih so potem drugi zajemali. Za našo lokalno zgodovino nimajo skoraj nobene važnosti.

Isdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script., III. — 2) Bouquet, Recueil des historiens des Gaules et de la France, II. — 3) Pertz v MG. SS., I, 3—14.

Annales Augienses obsegajo dobo od 709—954. Nastali so v Reichenau-u ob Bodenskem jezeru na podlagi nekaterih drugih letopisov, tako n. pr. Ann. Alamann., Sangallens. in Weingart.

Isdaje: 1) Pertz v MG. SS., I, 67—69. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., CXLII, 1209—1214. — 3) Jaffé, Bibl. rer. Germ., III, 702—706.

Annales Einhardi, gl. Annales regni Francorum.

Annales s. Emmerammi Ratisponen. maiores (a. 748—823). Zovejo se ti letopisi po rezenskem samostanu sv. Emerama.

Isdaje: 1) Mabillon, Vetera analecta, Paris, 1685, IV. — 2) MG. SS. I, 92—93. — 3) Migne, Patrolog., Ser. lat., CXLI, 1105—1108.

Annales Fuldenses (a. 680—901) so zanesljiv zgodovinski vir, katerega so sestavili razni dobro podučeni pisatelji. Za starejše čase

je dotični pisatelj (Enhard = Einhard) porabil Ann. Lauriss. min., Ann. Sithiens., izgubljene dvorne letopise in še druge vire; dobo od 838–863 je opisal fuldski menih Ruodolf, in zadnje tri dele pa zopet drugi pisatelj.

Izdaje: 1) Freher, Germ. rer. script., Frankfurt 1600, I, p. 1–55. — 2) Duchesne, Script. rer. Franc., (1638), II, 531–584. — 3) Pertz v MG. SS., I, 343–415. — 4) Kurze, Ann. Fuld., Hannover, 1891.

Annales Guelferbytani (Wolfenbüttel) so dobili ime po kraju, v katerem so našli dotični rokopis, ter obsegajo dobo od 741–823.

Izdaje: 1) Freher, Germ. rer. script. ed. Struve (1717), I, 77. — 2) Pertz v MG. SS., I, p. 23–46.

Annales Juvavenses maiores (a. 550–835) so nastali v Solnogradu. V Würzburgu se nahaja izvirni rokopis teh analov.

Izdaje: 1) Eccardus, Commentarii de rebus Franciae Orientalis, Wirceburgi (1729), I, 804. — 2) Pertz v MG. SS., I, 87–89 in pa III, 121, 122.

Annales Juvavenses minores (a. 742–814) so bili leta 816. spisani ter dobili po Solnogradu svoje ime.

Izdaje: 1) Eccardus, Commentarii, I, 805 — 2) Pertz, MG. SS., I, 88, 89 in pa III, 122, 123.

Annales Laubacenses (a. 687–926) se zovejo po samostanu Lobbesu-u pri Lüttichu. Prvi del do leta 814. je predelan po Ann. s. Amandi ter ob enem tudi nekoliko pomnožen.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., I, p. 7–15, 52–55.

Annales Laurehamenses (a. 703–803). To ime jim je dal Pertz, ker je mislil, da so nastali v Lorschu na Hesenskem. Njih prvi del sega do leta 768., drugi pa ostalo.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., I, p. 22–39. — 2) Katz, v Jahresbericht des Untergymn. v. St. Paul, 1889. — 3) Muratori, Script. rer. Ital., II, 110.

Annales Laurissenses maiores, gl. Annales regni Francorum.

Annales Laurissenses minores (a. 680–817). Ti letopisi so površni izpiski iz Fredegarja in drugih virov. Za našo lokalno zgodovino je v njih le malootic.

Izdaje: 1) Pertz, v MG. SS., I, 112–123. — 2) Waitz, v Sitzungsberichten der Berliner Akademie, XIX, (1882), p. 409–415.

Annales Maximiniani (a. 741–811) se zovejo po samostanu sv. Maksimina v Trieru ter so nekaka kompilacija, ki je kmalu po letu 811. nastala. Ko je dotični pisatelj sestavljal svoje delo, je pred seboj imel Gesta pontif. Rom. in pa razne letopise.

Izdaje: 1) Waitz v MG. SS., XIII, p. 19–25.

Annales Mettenses (a. 687–830) so nastali v Metzu. Pisatelj je porabil razne vire, med njimi tudi nekatere take, ki se nam niso ohranili; zaradi tega ti letopisi niso brez važnosti.

Izdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script., III, p. 262–333. — 2) Pertz v MG. SS., I, 316–336.

Annales Mosellani (a. 703—797) so v najstarejših delih nekaj ekscerpt iz izgubljenih dvornih letopisov. Poznejši pisatelji so Ann. Mosellani večkrat uporabljali.

Izdaje: 1) Lappenberg v MG. SS., XVI, p. 494—499.

Annales Nazariani (a. 708—791) se zovejo tako po samostanu sv. Nazarija v Lorschu. Za našo domačo zgodovino imajo le malo porabljivega.

Izdaje: 1) Freher, Corpus hist. Fr., I, p. 86—90. — 2) Duchesne Hist. Franc. script., II, p. 3—6. — 3) Pertz v MG. SS., I, 23—44.

Annales Petaviani (a. 687—804) so dobili to ime po nekdanjem lastniku njih rokopisa. Nekateri zgodovinarji menijo, da so ti letopisi nekaki izpiski iz neohranjenih dvornih letopisov, drugi, kakor Waitz, pa trdijo, da teh dvornih letopisov nikdar bilo ni.

Izdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script., II, p. 6—10. — 2) Pertz v MG. SS., I, p. 7—18.

Annales regni Francorum obsegajo dobo od 741—829. Pertz (MG. SS., I) jih je imenoval „Annales Laurissenses maiores“ in pa „Einhardi Annales“. Bilo je več pisateljev, ki so jih sestavljali. Prvi med njimi jih je okoli leta 788. pričel ter potem nadaljeval do leta 795. Njegov naslednik je bil menih Einhard, ljubljenecek takratnega vladarja Karola, čegar življenje je tudi v posebnem delu opisal. V obče so prej imenovani letopisi zanesljivi. Mnogi poznejši analisti so jih uporabljali in izpisavali. Za našo zgodovino je v njih marsikatera dragocena notica.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., I, p. 124—218. — 2) Kurze, Annales regni Francorum, p. 1—178.

Annales s. Rudberti Salisburgensis (a. 1—1286). Kaže se, da so v Solnogradu okoli leta 1180. sestavili nekako kronologično kompilacijo ter so jim pri tem delu služili razni viri, kakor Historia miscella, Gesta Francorum, Fredegar, Pavel dijakon, Gesta pont. Rom., Ann. Fuld, in še drugi letopisi. To kompilacijo, ki se pa nam ni ohranila, so porabili razni pisatelji, katerim se imamo zahvaliti za Ann. s. Rudb. Salib., Ann. Admunt., Auct. Garstense itd. Za naslednja leta so potem samostojno opisovali razne dogodke.

Izdaje: 1) Wattenbach v MG. SS., IX, p. 758—810

Annales Salisburgenses (a. 499—1049) se večinoma ozirajo le na lokalne solnograške dogodke.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., I, p. 89—90.

Annales Sangallenses breves (a. 708—899) so nekaj izpisek iz Ann. Alamannici. Nastali so v St. Gallenu na Švicarskem.

Izdaje: 1) Arx in Pertz v MG. SS., I, p. 64—65. — 2) Henking v Mittheilungen zur vaterländ. Gesch., XIX, 220—223, St. Gallen 1884.

Annales Sangallenses maiores (a. 709—1056) so do leta 918. izpisani iz Ann. Alamannici; od leta 919. so pa samostojno delo, ki ni brez vrednosti.

Izdaje: 1) Arx in Pertz v MG. SS., I, p. 73—85. — 2) Henking, l. c.

Annales Sithienses (a. 548—823) so dobili to ime po samostanu Sithiou v St. Omer-u na severnem Francoskem, kjer so našli dotični rokopis. Ti letopisi se v nekaterih točkah ujemajo z Ann. regni Francorum.

Izdaje: 1) Mone v Anzeiger f. Kunde der teutschen Vorzeit, V (1836), p. 5—11. — 2) Waitz v MG. SS., XIII, p. 35.

Annales Tiliani (a. 708—740 ter 741—807). Prvi del teh letopisov je vzet iz Ann. s. Amandi, drugi je pa izpisek iz Ann. Petaviani in Laurissens. mai. Zovejo se po nekdanjem lastniku njih rokopisa.

Izdaje: 1) Duchesne. Hist. Franc. script, II, p. 11. — 2) Pertz v MG. SS., I, p. 6—8 in 219—224.

Annales Weingartenses (a. 708—936) so do leta 918. le nekaj izpisek iz Ann. Alamannici. Zovejo se po samostanu sv. Martina v Weingartenu v konstanški škofiji.

Izdaje: 1) Hess, Monumenta Guelfica, pars hist., p. 269—274. — 2) Pertz v MG. SS., I, 65—67.

Annales Xantenses (a. 640—874). Starejši deli teh letopisov so kompilacija, od leta 831. naprej so jih pa sestavljali razni istočasni pisatelji.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., II, p. 217—235.

Anonymi Ravennatis Cosmographia. — To delo je bilo med letom 667. in 670. sestavljeno. Pisatelj, čegar ime nam ni znano, je iz raznih starejših virov zajemal in tako je v svoji knjigi bolj orisal tisto zemljepisno stanje, kakršno je bilo za Rimljanov, kakor pa tisto, kakršno je bilo v njegovem času.

Izdaje: 1) Pl. Porcheron v Parizu leta 1688. — 2) Jak. Gronovius leta 1696 (konec manjka). — 3) Abr. Gronovius leta 1722. — 4) Pinder et Parthey v Berlinu leta 1860.

Auctarium Garstense (a. 450—1139). Ko sem govoril o Ann. s. Rudberti Salisburg., sem tudi omenil, kako je nastal spis Auctarium Garstense.

Izdaje: 1) Wattenbach v MG. SS., IX, p. 561—569.

Bedaе Chronica [1) Liber de temporibus, 2) De ratione temporum] ab a. 1—726. — Obe kroniki, kateri je Beda spisal, sta deli dveh večjih kronologičnih razprav. Najprej je sestavil krajše delo „Liber de temporibus“, v katerem je od poglavja 16—20. manjša kronika, ki sega do leta 703. Nato je spisal daljšo razpravo „De temporum ratione“, v kateri se od poglavja 66—72. nahaja večja kronika, ki sega do leta 726. ter je bila v naslednjem letu spisana.

Izdaje: 1) MG. Auct. ant. tom. XIII.

Bernardus Justinianus, gl. Giustiniani Bernardus.

Bernoldi Chronicon (a. 1—1100). Bernold je bil menih v samostanu sv. Blaža v Črnem lesu, pozneje pa v Schaffhausenu, kjer je

tudi leta 1100. umrl. Za starejšo dobo nima njegova kronika prave samostalne vrednosti; izvirno je njegovo delo še le od leta 1074. naprej.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., V, 385—467. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., CXLVIII, p. 1299—1432.

Breves notitiae obsegajo kratke odstavke, v katerih je povedano, kako so razni možje ustanovili in obdarovali solnograško škofijo in solnograške samostane. Spisane so bile najbrže okoli leta 790.

Izdaje: 1) Canisius, Antiquae lectionis tom. VI, 1147—1170. — 2) Basnage, Thesaurus monumentorum, IIIb, 462—474. — 3) Hansiz, Germ. sacra, Augsburg 1729, II, 19—32. — 4) (Kleimayrn), Juvavia, Salzburg, 1784, Anhang, p. 30—48. — 5) Keinz, Indiculus Arnonis et breves notitiae, München 1869. — 6) Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, Salzburg, 1898, I, p. 17—49.

Carmen de Aquilegia numquam restauranda. To pesem je v slabem jeziku zložil neki neznan pisatelj najbrže med letom 844. in 855. Mož je pristaš gradeških patriarhov ter nasprotnik oglejskih.

Izdaje: 1) Endlicher, Catalogus codicum manuscr. biblioth. palat. Vindobon., I, (1836), p. 300—302. — 2) Duméril, Poésies popul. lat. (1843) p. 261. — 3) Dümmler v MG. Poetae lat. aevi Carol., II, 150—153.

Carmen de Pippini regis victoria Avarica, gl. Rhythmus de Pippini regis victoria Avarica.

Carmen de synodo Ticinensi. Ta pesem obsega devetnajst kitic, v katerih se opisuje sinoda, ki so jo okoli leta 698. po želji langobardskega kralja Kuningperta sklicali v Pavijo. Zložil je to pesem najbrže neki magister Stefanus. Iz nje je razvidno, kdaj se je končal razkol zaradi treh poglavij.

Izdaje: 1) Oltrocchi, Ecclesiae Mediolanensis historia (1795), II, 536, 625. — 2) Bofisius, Concilia Papiensia (1852), p. 1. — 3) Troya, Codice diplom., III, št. 330, 353, 364. — 4) Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 698. — 5) Reifferscheid v Sitzungsber. der Wiener Akad., 1871. str. 473. — 6) Larcheografo Triestino, Nuova serie I, 85. — 7) Bethmann v MG. SS. rer. Langob., p. 190, 191.

Cassiodori Variarum (epistolarum) libri XII. — Tako se zove kakih 400 ukazov, katere je Cassiodor iz prva kot quaestor in magister officiorum v imenu svojega kralja izdal, pozneje pa kot praefectus praetorio v svojem imenu razglasil. Ta pisma so važen zgodovinski vir tistega časa.

Izdaje: 1) Mariangelus Accursius leta 1533. v Augsburgu. — 2) Brosaeus leta 1588. v Parizu. — 3) Garetius leta 1679. v Rouenu. — 4) Mommsen leta 1894. v MG. Auct. ant., XII.

Catalogus patriarcharum Aquilegensium. Imena oglejskih škofov in patriarhov od sv. Marka pa do Dionizija Delfina († 1734).

Izdaje: 1) Rubeis v Mon. eccl. Aquil., Strassburg, 1740, Append., p. 6. — 2) Pertz v MG. SS., XIII, 367, 368.

Chronicon Altinate, gl. Chronicon Venetum.

Chronicon Gradense opisuje začetek torcellske škofije in gradeške patriarhije do razkola oglejske cerkve leta 607. Pisatelj je sestavil to delo v začetku enajstega stoletja ter med drugim zajemal gradivo iz „Cronica de sing. patr. nove Aquileie“ in pa, kakor se kaže, iz „Chronicon Venetum“. *Chronicon Gradense* so v prejšnjih časih imenovali *Chronicon Sagornini*.

Izdaje: 1) Rossi v Archivio storico Italiano, VIII (1845), p. 116—129. — 2) Pertz v MG. SS., VII, 39—45. — 3) Migne, Patrolog, Ser. lat., CXXXIX, p. 939—952. — 4) Monticolo, Cronache Veneziane, Roma 1890, p. 17—51.

Chronicon Moissiacense (a. 408—818) se zove po samostanu sv. Petra v Moissac-u ob Tarnu na južnem Francoskem. Ta kronika je precej dobra kompilacija iz raznih znanih virov.

Izdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script., III, p. 130—147. — 2) Pertz v MG. SS., I, 280—313. — Glej tudi MG. SS., II, 257—259.

Chronicon patriarcharum Aquilejensium primum sega do leta 827., ko je bila mantovanska sinoda. Rubeis (p. 3) misli, da je ta kronika nastala že v devetem stoletju. Tu in tam ni brez pogrškov.

Izdaje: 1) Muratori, Anectota, IV (1713), p. 321. pod imenom „Vita episcoporum et patriarcharum Aquil.“ — 2) Muratori, Script. rer. Ital., XVI, p. 5—10. — 3) Rubeis, Mon. eccl. Aquil., Append., p. 6—8.

Chronicon (patriarcharum Aquilejensium) alterum sega do patriarha Volkera († 1218). Prva polovica je skoraj doslovno posneta po prej omenjeni kroniki oglejskih patriarhov.

Izdaje: 1) Rubeis, Mon. eccl. Aquil., Append. p. 8—11.

Chronicon patriarcharum Gradensium, gl. Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie.

Chronicon Sagornini, gl. Chronicon Gradense.

Chronicon Venetum vulgo Altinate. Starejši deli te kronike so bili, kakor se kaže, večinoma spisani v desetem stoletju ali pa še prej, na vsak način med letom 800 in 1008. Novejši deli segajo v trinajsto stoletje. Izvirni rokopis se nam ni ohranil, temuč le prepisi iz poznejših stoletij. Začetek te kronike (Historiola de Altinatum) je služil pri sestavljanju spisa „Chronicon Gradense“. Vsebina Beneške kronike, spisane v jako slabi latinščini, ni povsod zanesljiva.

Izdaje: 1) Rossi v Archivio storico Italiano, VIII. — 2) Gar v Archivio storico Italiano, App., V (1847), p. 1—128. — 3) Simonsfeld v MG. SS., XIV, p. 5—69.

Chronographus Corbeiensis. — Annales Corbeiensis segajo do leta 1117. Trideset let pozneje je corveyski opat Wibald nekoliko razširil te letopise in tudi k nekaterim prejšnjim letom na robu dotičnega rokopisa dostavil razne notice. Jaffé je tem noticam dal ime „Chronographus Corbeiensis“, da jih je ločil od corveyskih letopisov.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., III. — 2) Jaffé, Bibl. rer. Germ., I, 43—65.

Conversio Bagoariorum et Carantanorum. Ta spis je za zgodovino Slovencev v osmem in devetem stoletju neprecenljive vred-

nosti. Neki solnograški duhovnik je leta 873. spisal ta sestavek ter hotel ž njim dokazati, da spada Panonija pod solnograško nadškofijo in da je Metodovo delovanje v tej deželi protipostavno vtikanje v pravice solnograške cerkve. Pisatelj hvalisa in povišuje v tem pristranskem spisu zasluge solnograških nadškofov in njih duhovščine, o Metodu pa govori razžaljivo ter mu še celo ne privošči njegovega nadškofovskega naslova. Ker se pisatelj povsod opira na listine in druga poročila, zato lahko rečemo, da ni noben stavek tega spisa brez zgodovinske vrednosti.

Izdaje: 1) Canisius, *Antique lect.* tom. II, p. 248 et VI, p. 1139. — 2) Freher, *Script. rer. Bohem.*, Hannover 1602, p. 15–20. — 3) (Kleimayrn), *Juvavia, Anh.*, p. 10–18. — 4) Kopitar, *Glagolita Clozianus*, p. LXXII–LXXVI. — 5) Wattenbach v *MG. SS.*, XI (1854), p. 6–14. — 6) Ginzcl, *Gesch. der Slawenapostel Cyrill u. Method*, Wien 1861, *Anh.*, p. 46–57.

Profesor Majciger (*Zgodovina svetih apostolov slovanskih*, Cirila in Metoda, 1863, str. 98–103) je ta spis poslovenil.

Cronica brevissima originis patriarchatus Gradensis.

Ta kronika je kratek izpisek iz *Chronicon Gradense*.

Izdaje: 1) Monticolo, *Cronache Veneziane*, I, p. 55, 56.

***Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie* (a. 579–1049).**

To kroniko je spisal neznan pisatelj na Gradežu pred začetkom enajstega stoletja ter pri svojem delu porabil razne listine, med njimi tudi ponarejene, ki jih je dobil v patriarhovem arhivu. Poznejši prepisovalci so tej kroniki dodali še imena nekaterih novejših gradeških patriarhov. Spis je kolikor toliko zanesljiv. Razen drugih ga je okoli leta 1008. porabil Ivan dijakon.

Izdaje: 1) Pertz v *MG. SS.*, VII, 45–47 (odl.). — 2) Migne, *Patrolog*, Ser. lat., CXXXIX, p. 951–956 (odl.). — 3) Waitz v *MG. SS. rer. Langob.*, p. 393–397. — 4) Monticolo, *Cronache Veneziane*, I, 5–16.

Danduli Chronicon. Ta kronika, razdeljena v deset knjig, obsega dobo od sv. Marka pa do leta 1339. Spisal jo je Andrej Dandolo (Dandulus), ki je kot beneški dožd leta 1354. umrl. Pisatelj je porabil razne vire ter v svoj tekst sprejel lepo število listin; zato je njegova kronika v obče zanesljiva.

Izdaje: 1) Muratori, *Script. rer. Ital.*, XII, (1728), p. 13–416.

***De conversione Bagoariorum et Carantanorum libellus*,** gl. *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*.

Einhardi Vita Karoli Magni imperatoris. Za zgodovino Slovencev sta le 13. in 15. poglavje tega životopisa večje važnosti.

Izdaje: 1) Pertz v *MG. SS.*, II, 443–463. — 2) Migne, *Patrolog*, Ser. lat., XCVII, 25–62. — 3) Jaffé, *Bibliotheca rer. Germ.*, IV, 509–541. — 4) Waitz, *Script. rer. Germ. in usum schol.*, ed. 4a (1880).

Epitaphium Geroldi comitis. Dotični napis je najbrže Walahfrid Strabo napravil na grob grofu Geroldu, ki je leta 799. izgubil svoje življenje.

Izdaje: 1) Mommsen v *Rheinisches Museum*, IX (1854), p. 299. — 2) Dümmler v *MG. Poetae lat. Carol.*, I, p. 114.

Ermoldi Nigelli Carmina in honorem Hludowici imperatoris. Ermoldus Nigellus je bil duhovnik iz Akvitanije. Leta 826. je spisal daljšo epično pesem, obsegajočo štiri knjige, v kateri je poveljčaval takratnega cesarja Ludovika. V tej pesmi je marsikaj resničnega, marsikaj pa pretiranega.

Isdaje: 1) Muratori, Script. rer. Ital., IIb p. 3—80. — 2) Mencken, Script. rer. Germ., I, 865—956. — 3) Pertz v MG. SS., II, 464—523. — 4) Migne, Patrolog., Ser. lat., CV, 569—640. — 5) Dümmler v MG. Poetae lat. aevi Carol., II, 5—79.

Excerptum de Karentanis. To je kratek izpisek iz Conv. Bag. et Carant.

Isdaje: 1) Wattenbach v MG. SS., XI, 14, 15.

Fredegarii Scholastici Chronicon. To zgodovinsko delo sedmega stoletja ima štiri knjige, ki so jih skoraj tri stoletja pripisovali nekemu Fredegarju, čegar ime se pa v ohranjenih rokopisih ne nahaja. V novejšem času je Krusch dokazal, da sta vsaj dva glavna pisatelja sestavljala to delo in sicer je prvi spisal prvo in drugo knjigo ter prvih 39 poglavij četrte knjige, drugi pisatelj pa okoli leta 658. tretjo ter 40—90. poglavje četrte knjige. Zadnji pisatelj nam je tudi poročal o slovanskem kralju Samu in njegovih činih. Kar se nam v teh knjigah pripoveduje, je v obče zanesljivo; le jezik je jako slab.

Isdaje: 1) Flacius Illyricus (Vlašić) v knjigi „Gregorii Turonici Historiae Francorum libri decem“, Basel 1568, (kjer je le četrta Fredegarjeva knjiga natisnjena). — 2) Freher, Corpus Francicae Historiae, Hanau 1613 (s tretjo in četrto Fredegarjevo knjigo). — 3) Duchesne, Hist. Franc. script., Pariz 1636 (s tretjo in četrto knjigo). — 4) Ruinart, Gregorii Turon. opera etc., Pariz 1699. — 5) Krusch v MG. SS. rer. Merov., II (1888), p. 18—168.

Fredegarii Scholastici continuationes. Kroniko, katero pripisujemo Fredegarju, so pozneje razni pisatelji nadaljevali do leta 768. Ti spisi so v jezikovnem oziru slabi in tudi, kar se tiče kronologije, ne brez napak.

Isdaje: 1) Ruinart Gregorii Turon. opera. — 2) Krusch v MG. SS. rer. Merov., II, 168—193.

Gesta Dagoberti I. regis Francorum. Tako se zove slaba kompilacija nekega meniha, ki je v devetem stoletju živel v samostanu St. Denis-u pri Parizu. Na mnogih mestih se nahajajo prepisi iz Fredegarjeve kronike.

Isdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script., I, 572—589. — 2) Struve, Acta literaria, Jena 1706, p. 45—181. — 3) Migne, Patrolog., Ser. lat., XCVI, p. 1395—1422. — 5) Krusch, MG. SS. rer. Merov., II, 399—425.

Gesta pontificum Romanorum, gl. Liber pontificalis.

Giustiniani Bernard je bil beneški pisatelj ter umrl leta 1489. Razen drugih del je tudi spisal „De origine urbis Venetiarum rebusque

ab ipsa gestis historia“ v 15 knjigah. Ker je porabil razne starejše vire, ni njegovo delo brez vrednosti.

Izdaje: 1) Graevius et Burmannus, Thesaurus antiquitatum et historiarum Italiae, V.

Gregorii I. papae Epistolae sive Registrum epistolarum.

Ta pisma so jako važen vir za tisti čas, ko je vladal papež Gregor I. (590–604).

Med mnogimi izdajatelji Gregorjevih pisem so najznamenitejši: 1) Gussanvillaeus leta 1675, 2) menihi benediktinci iz skupščine sv. Mavra (Mavrinci) leta 1705. ter 3) Ewald in Hartmann v MG. Epist. I. in II. leta 1887 in 1891. V teh treh izdajah so dotični možje vsak po svoje uvrstili pisma po kronološkem redu ter jih porazdelili v dvanajst knjig. — Izmed drugih izdaj naj še omenim: 1) Gallicciolli v Benetkah leta 1768–76. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., LXXVII. — 2) Mansi, Concil. coll. (1764), IX, X. — Tudi je marsikatero posamezno pismo papeža Gregorja v tej ali drugi knjigi ponatisnjeno.

Guidonis Pisani Geographica. Ta pisatelj je leta 1119. zvršil svoje delo. Večino gradiva je prepisal iz Kozmografije neznanega ravnenskega geografa.

Izdaje: 1) Pinder et Parthey v Berlinu leta 1860. kot dodatek h Kozmografiji ravnenskega zemljepisca.

Historia Langobardorum codicis Gothani. To je kratka zgodovina Langobardov, natisnjena po nekem kodeksu, ki se nahaja v Gothi. Pisatelj te zgodovine je porabil spis „Origo gentis Langobardorum“, njegovo vsebino izdatno pomnožil ter pripovedovanje razširil do svoje dobe. Spisal je namreč ta sestavek med letom 807. in 810. Spisi Pavla dijakona mu niso bili znani, pač pa Izidorjeva Kronika.

Izdaje: 1) Blume v MG. Legg., IV, p. 641–647. — 2) Waitz v MG. SS. rer. Langob., p. 7–11.

Historia miscella. Neki Landolfus Sagax je okoli leta 1000 z raznimi dodatki pomnožil Rimsko zgodovino (Historia Romana) Pavla dijakona ter jo razširil do leta 813. tako, da je novo delo, ki je prej štelo le 16 knjig, sedaj imelo 26 knjig. Pithoeus je dal tej novi zgodovini, ki pa ni veliko vredna, ime „Historia miscella“.

Izdaje: 1) Pithoeus leta 1569. v Baselu. — 2) Canisius leta 1603. v Ingolstadt. — 3) Muratori, Script. rer. Ital., I, p. 1–178. — 4) Migne, Patrolog, Ser. lat., XCV, p. 743–1158. — 5) Eyssenhardt leta 1869. v Berlinu. — 6) Droysen v MG. Auct. ant., II (1879).

Johannes episcopus Ephesusinus je živel v šestem stoletju. Bil je monofizit ter se udeleževal prepirov, katere so imeli njegovi pristaši s svojimi nasprotniki. Spisal je v sirskega jeziku *Cerkveno zgodovino*, ki je segala od Julija Cezarja pa do cesarja Mavricija. Imela je tri dele, izmed katerih se je pa le tretji ohranil. V njem so opisani dogodki, ki so se vršili med letom 536. in 585. Razen drugih virov je rabil tudi Malalasovo Kroniko.

Ostanke te zgodovine je v izvirniku izdal Cureton leta 1853. v Oxfordu. Nemški prevod je oskrbel kaplan dr. Schönfelder ter ga dal v Monakovem leta

1862. natisniti. Nekateri odlomki Schönfelderjevega prevoda so natisnjeni v Vjestniku zemaljskog arkiva, Zagreb, I (1899), št. 115—120, 193.

Johannis abbatis monasterii Biclarenensis Chronica. Ta Ivan je bil opat v nekem španskem samostanu. Kje je bil „monasterium Biclarense“, ni znano. Ker je rečeni Ivan nekaj časa v Carigradu živel, zato se ne bomo čudili, da je ta španski menih tudi nekoliko poročal o navalih Slovanov in Obrov na bizantinska tla. Njegova Kronika je obsegala dobo od leta 567.—590. Leta 586. je ta Ivan ustanovil samostan „Biclaro“, leta 591. je pa postal škof v katalonskem mestu Geroni na Španskem.

Izdaje: 1) Gallandius, Bibliotheca veterum patrum, XII. 363—371. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., LXXII, 863—870. — 3) Mommsen v MG. Auct. ant., XI (Chronica minora, II), p. 211—220.

Johannis diaconi Chronicon Venetum. — Ta Ivan je bil kaplan beneškega dožda Petra II. Urseola, ki je vladal od 991—1009. Spisal je kroniko, ki navaja razne dogodke do leta 1008. Pisatelju so rabili razni viri, kakor Pavel dijakon, spisi Bedovi. Cronica de sing. patr. nove Aquileie in drugi. Kar se tiče poznejših dogodeb, o katerih nam poroča, jih je deloma sam doživel.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS. VII (1846), p. 4—38. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXXIX, p. 875—940. — 3) Monticolo, Chronache Veneziane (1890), p. 59—171.

Johannis Malalae Chronographia. Malalas je bil v Siriji doma ter živel v šestem stoletju. Njegova kronika (Χρονογραφία), ki je morebiti segala do leta 573., se nam ni popolnoma ohranila, kajti manjkata jej začetek in konec. Za nas je le ena notica večje važnosti (gl. št. 69).

Izdaje: 1) Chilmeadus leta 1691. v Oxfordu. — 2) Dindorf v Corp. script. hist. Byz. leta 1831. v Bonnu. — 3) Migne, Patrolog., Ser. gr., XCVII, p. 9—790.

Jordanes je bil gotovskega rodu. Postal je duhovnik in še pozneje pa škof v Crotonu v južni Italiji. Najbrže je bil tudi on med tistimi, ki so spremljali papeža Vigilija v Carigrad, kjer je ta od leta 547—554. živel v prognanstvu. Jordanes je leta 551. končal svojo razpravo o gotovski zgodovini („Getica“) in nekaj mesecev pozneje tudi svoj spis o rimski zgodovini („Romana“). Najbrže je v Carigradu zvršil oba dela. Več o tem pisatelju in njegovih spisih v Rutarjevi razpravi, tiskani v Letopisu Matice Slov. za leto 1880., str. 59—97. Pravo ime je Jordanes; oblika Jordanis je rodilnik, kakor n. pr. Johannes, Johannis.

Izdaje: 1) Muratori, Script. rer. Ital., I, (1723). — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., LXIX (1848). — 3) Closs leta 1861. v Stuttgartu (samo gotovsko zgodovino), — 4) Mommsen v MG. Auct. ant., V (1882). — 5) Holder-Egger leta 1882. v Freiburgu i. B. in Tübingenu (samo gotovsko zgodovino).

Landolphi Sagacis Additamentum, gl. Historia miscella,

Legenda ss. Marini et Anniani. Na podlagi životopisa sv. Marina in Aniana (Vita ss. Marini et Anniani), spisanega okoli leta 750., je nastala okoli leta 1100 omenjena legenda. V njej je nekoliko zgodovinskega zrna, še več pa pesniškega namečka.

Izdaje: 1) Mon Boica, I, 343–350. — 2) MG. SS, XV, p. 1069. — 3) B. Sepp, Vita ss. Marini et Anniani, Ratisbonae (1892), p. 9–17.

Libellus de conversione Bag. et Carant., gl. Conversio Bagoar. et Carantanorum.

Liber pontificalis ali pa **Gesta pontificum Romanorum.** To delo je sestavljeno iz dolge vrste životopisov, ki so jih v različnih dobah spisali razni pisatelji. Mommsen misli, da so najstarejši deli nastali v sedmem stoletju, drugi pa v poznejših časih. To delo so mnogi pisatelji uporabljali v svojih spisih.

Izdaje: 1) Muratori, Script. rer. Ital., III (1724). — 2) Vignolius v treh zvezkih (1724, 1752, 1755). — 3) Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXVII in CXXVIII. — 4) Duchesne v Parizu. vol. I leta 1886. in vol. II pa 1892. — 5) Mommsen v MG. Gest. pont. Rom., I (1898) (do papeža Konstantina, ki je umrl leta 715.)

Malalas, gl. Iohannis Malalae Chronographia.

Marii episcopi Avenicensis Chronica. Ta Marij je bil najprej škof v Avenches-u, pozneje je pa v Lausanne prestavil svoj sedež. Umrl je leta 594. Njegova kronika nima za nas posebne važnosti.

Izdaje: 1) Gallandius, Bibliotheca veterum patrum, XII, 313–320. — 2) Migne, Patrolog., ser. lat., LXXII, 793–802. — 3) Mommsen v MG. Auct. ant. XI (Chronica minora, II), p. 232–239.

Menander Protector. Priimek „Protector“ je dobil, ker je bil član cesarske telesne straže. Bil je iz Carigrada ter je živel v drugi polovici šestega stoletja. Njegovo delo „Ἱστοριῶν βίβλοι δακτώ“ se nam je ohranilo le v odlomkih ter je nadaljevanje tiste zgodovine, katero je spisal Agathias. Obsega namreč dobo od 558–582. Kar nam Menander pripoveduje, je zanesljivo in verjetno.

Izdaje: 1) Bekker in Niebuhr v Corp. script. hist. Byzant, XII, Bonn, 1829, p. 282–444. — 2) Müller, Fragm. hist. graec., IV, 200–269. — 3) Dindorf, Historici graeci min., Lipsiae, 1871, II, p. 1–131.

Miracula s. Demetrii martyris auctore Joanne, Thessalonicensi archiepiscopo. — Sv. Demetrij je v začetku četrtega stoletja v Solunu umrl mučeniške smrti. Pozneje so razni možje v svojih spisih poveličevali njegova dela. Solunski nadškof Ivan je opisal nekatere čudeže, ki so se pripisovali sv. Demetriju. Med drugim pripoveduje o Slovēnih, ki so prišli pred Solun in ga začeli oblegati. Ker se je pisatelj takrat mudil v imenovanem mestu, je lahko s svojimi očmi opazoval, kako so Slovēni razsajali po solunski okolici.

Izdaje: 1) Acta Sanct., Octobris tom. IV, p. 104–162.

Necrologium Augiense je nastal v Reichenau u na otoku Bodenskega jezera v dobi od 701. pa do 1000.

Izdaje: 1) Böhmer, Fontes, IV, 140 (odl.). — 2) Keller v Mitth. der antiqu. Gesellschaft zu Zürich, VI (1848), p. 37—68. — 3) Baumann v MG. Necrol, I, 271—282.

Necrologium St. Galli iz 9. in 10. stoletja.

Izdaje: 1) Dümmler in Wartmann v Mitth. zur vaterländischen Geschichte vom hist. Ver. f. St. Gallen, XI (1869). — 2) Baumann v MG. Necrol, I, 462—487.

Necrologia s. Rudberti Salisburgensis iz 8—12. stoletja.

Izdaje: 1) Herzberg-Fränkell v MG. Necrol, II (1890), p. 91—198. On je posamezne odlomke, ki so jih drugi izdali, spravil v nekako celoto ter jo priobčil. Porabil je to, kar so objavili: 1) Frobenius v Mon. Boica, XIV. — 2) Meiller v Archiv f. österr. Gesch., XIX. — 3) Wiedemann v Archiv f. österr. Gesch., XVIII. — 4) Böhmer, Font. rer. Germ., IV.

Origo gentis Langobardorum. Ta opis je nastal okoli leta 670. Služil je Pavlu diakonu, ko je sestavljal zgodovino Langobardov, ter še nekemu drugemu pisatelju, ki je spisal sestavek, kateri nam je znan pod imenom *Historia Langobardorum codicis Gothani*.

Izdaje: 1) Baudi di Vesme v *Historiae patr. monumenta*, Turin, 1885, p. 5—10. — 2) Bluhme v MG. Legg., IV (1868), p. 641—647. — 3) Waitz v MG. SS. rer. Langob., p. 2—6.

Pauli diaconi Historia Langobardorum. Pavel diakon je bil potomec langobardske rodovine, ki je po Furlanskem imela svoja posestva. Rojen je bil najbrže med letom 720. in 725. Langobardski kralj Deziderij mu je bil naklonjen; vsaj je Pavel nekaj časa podučeval njegovo hčer Adelpergo. Njej na ljubo je spisal „Rimsko zgodovino“, ki je segala do dobe cesarja Justinijana I. Kdaj je Pavel postal duhovnik ter dobil priimek „diakon“, ni znano. Ko so se leta 776. Langobardi po Furlaniji vzdignili zoper Franke, se je tudi Pavlov brat Arichis udeležil upora ter vsled tega izgubil svoje premoženje. Šest let pozneje se je Pavel obrnil do frankovskega kralja Karola ter ga prosil, da bi prizanesel njegovemu bratu. Tudi se je sam napotil na dvor frankovskega kralja, kjer je bil dobro sprejet; tu je potem ostal več let. Ko se je pisalo 787, je bil zopet v svoji domovini. Proti koncu svojega življenja je v samostanu Montecassino spisal zgodovino svojih rojakov, a je ni popolnoma zvršil. Njegova „*Historia Langobardorum*“, sega do smrti langobardskega kralja Liutpranda († 744); manjka jej torej tista doba, ki jo je pisatelj sam preživel.

Pavel diakon je za svoje delo porabil razne vire, vendar tu in tam nekoliko prepovršno. Njegova slaba stran se najbolj kaže v kronologiji. Pavel diakon spada med tiste pisatelje, ki so kolikor toliko poročali o Slovencih in njih bojih s sosednjimi narodi. Marsikatera notica v njegovi zgodovini je za nas velike važnosti. O znamenitosti te knjige Pavla diakona za starejšo zgodovino Slovencev je že pisal Rutar v *Letopisu Matice Slov.* za leto 1885, str. 288—331. Kako razširjena je bila langobardska zgodovina Pavla diakona, kaže nam to,

da se je o njej iz srednjega veka ohranilo čez sto rokopisov in da je bila v zadnjih stoletjih izdana štirinajstkrat, ako ne še večkrat.

Izdaje: 1) Muratori, Script. rer. Ital., I. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., XCV, p. 433—672. — 3) Waitz, MG. SS. rer. Langob. (1878), p. 45—187. 4) Script. rer. Germ. in usum schol., Hannover 1878.

Pauli diaconi continuatio Lombarda je kratko nadaljevanje Pavlove langobardske zgodovine ter sega do leta 774., torej do tiste dobe, ko se je frankovski kralj Karol polastil langobardskega kraljestva.

Izdaje: 1) Waitz v MG. SS. rer. Langob., p. 216—219.

Pauli diaconi continuatio Romana. Tako se zove kratek spis, sestavljen po načinu takratnih letopisov ter sega do leta 824. Pisatelj je zajemal iz Gesta pont. Rom. ter iz nekaterih letopisov, kakor iz Ann. Laureham.

Izdaje: 1) Freher, Corp. hist. Franc., p. 178. — 2) Duchesne, Hist. Franc. script., II, p. 205—208. — 3) Muratori, Script. rer. Ital., I b, p. 183. — 4) Waitz v MG. SS. rer. Langob., p. 200—203.

Pauli diaconi continuatio tertia. To nadaljevanje, sestavljeno na podlagi raznih virov, sega do leta 809. Kdaj je ta spis nastal, ni znano.

Izdaje: 1) Waitz v MG. SS. rer. Langob., p. 204—216.

Paulini Aquileiensis patr. Versus de Herico duce. V tej pesmi poveljuje oglejski patriarh Pavlin svojega prijatelja, furlanskega vojvoda Herika, ki je leta 779. v bitki s Hrvati pri Trsatu izgubil svoje življenje.

Izdaje: 1) Migne, Patrolog., Ser. lat., XCIX, 683. — 2) Pertz v Einhardi Vita Karoli M. (Scriptores rer. Germ. in usum schol., ed. 4a, 1880) p. 33—35. — 3) Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 791. — 4) Rački v Documenta hist. Chroaticae (Monum. spect. hist. Slavor. merid., VII), p. 301 (odl.). — 5) Dümmler v MG. Poetae lat. aevi Carol., I, 131—133.

Photii in Theophylactum summaria. Focij je živel v devetem stoletju v Carigradu ter bil tukaj tudi mnogo let za patriarha (858—867 ter 877—881). Spisal je več učenih del, med njimi tudi tako zvano Bibliotheko ali Myriobiblon. To delo obsega dolgo vrsto izpiskov iz raznih knjig, ki jih je Focij prečital. Precej obširni so izpiski iz Theophylakta.

Izdaje: 1) Bekker v Berlinu leta 1824. v dveh zvezkih. — 2) Migne, Patrol., Ser. gr., CI—CIV 1860.

Poetae Saxonis Annales de gestis Caroli magni imperatoris (a. 771—814). Neki Saksonec je okoli leta 890. porabil Annales Einhardi in pa Einhardi Vita Karoli Magni, da je v verzih opisal razne čine frankovskega vladarja Karola. Le malootic je vzel tudi iz drugih virov.

Izdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script., II. — 2) Leibnitz, Script. rer. Brunsvic., I, p. 120—171 — 3) Pertz v MG. SS., I, p. 227—279 — 4) Migne, Patrol., Ser. lat., XCIX, p. 683—736. — 5) Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, p. 544—627.

Prokopios (Προκόπιος) je eden izmed boljših bizantinskih zgodovinarjev šestega stoletja. Njegov rojstni kraj je bilo mesto Caesarea v Palestini. Leta 527. je postal tajnik in svetovalec poveljniku Belizarju ter ga spremljal na razna bojišča. Tako je šel leta 533. z Belizarjem v Afriko, leta 536. v Italijo in še pozneje na perzijsko mejo. Kdaj je umrl, ni znano. Med njegovimi deli je največ vredna njegova Zgodovina, ki obsega osem knjig, v katerih Prokopij opisuje v dveh knjigah perzijsko, v dveh vandalsko in v treh gotovsko vojsko. V osmi knjigi je nekak pregled raznih dogodkov pred letom 554. Kar nam Prokopij pripoveduje, je večinoma sam doživel; marsikaj je pa posnel po raznih virih. Za nas so najznamenitejše tiste knjige, v katerih se opisuje gotovska vojska.

Drugo njegovo delo je *Historia arcana* (Tajna zgodovina), tudi *Ἀνέκδοτα* imenovana, ki jo smemo smatrati kot nekako nadaljevanje prej omenjene zgodovine. V tem spisu pogostoma napada cesarja Justinijana, njegovo soprogo in nekatere druge može.

Kot tretje njegovo delo naj navedem spis o Justinijanovih stavbah (Περὶ τῶν κτισμάτων), znamenit posebno zaradi zemljepisnega gradiva, ki je v njem nakopičeno.

Prokopijeve spisi so za nas posebno važni zato, ker nahajamo v njih lepo število podatkov o Slovanih šestega stoletja.

Izdaje: 1) Maltretus v Byzant. hist. script. v dveh zvezkih, Pariz. 1662—63. — 2) Dindorf v Corp. script. hist. Byzant. v treh zvezkih, Bonn, 1833—38.

Reginonis Chronicon (a. 1—906). Regino je bil opat v prümskem samostanu v zahodni Nemčiji. Ko je moral samostan zapustiti, je našel zavetje pri takratnem trierskem škofu Ratbodu. Ta ga je izpodbudil, da je spisal več razprav, med katerimi je bila tudi njegova Kronika. Umrl je leta 915. Rabil je za svoje delo razne znane vire, vendar je bil nekoliko prepovršen in se tudi za kronologijo ni dosti brigal. Še le proti koncu, ko pripoveduje o dogodkih, ki jih je sam doživel, je njegova Kronika dobra in zanesljiva.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., I, 537—612. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat. CXXXII, 13—150. — 3) Kurze, Script. rer. Germ. in usum schol., Hannover, 1890.

Rhythmus de Pippini regis victoria Avarica. Ta pesem obsega petnajst trovrstičnih kitic, v katerih se opeva zmaga italškega kralja Pipina nad Obri leta 796. Verzi so slabi a njih vsebina pa je, kakor se kaže, zanesljiva.

Izdaje: 1) Pertz v Einhardi Vita Karoli M. (Scriptores rer. Germ. in usum schol., ed. 4a, p. 32, 33). — 2) Dümmler v MG. Poetae lat. aevi Carol., I, p. 116, 117.

Theophanes Confessor (Θεοφάνης ὁμολογητής) je bil sin bogatih starišev. Postal je menih ter ustanovil neki samostan ob Marmorskem morju blizu Cyzika. Okoli leta 817. je umrl kot pregnanec na otoku Samothrake. Cerkev ga časti kot svetnika spoznavalca. Theophanes je le slučajno postal pisatelj zgodovine. Njegov prijatelj Georgios Synkellos ga je pred svojo smrtjo prosil, da bi nadaljeval njegovo delo, kar je Theophanes tudi storil. Spisal je nekako kroniko, ki je obsegala dobo od 284. pa do 813. Najbrže je Theophanes dobil razne vire, katere je rabil, po svojem prijatelju Synkellu.

Izdaje: 1) Goar v Parizu leta 1655. — 2) Classen v Corp. script. hist. Byzant., Bonn, 1839—41. — 3) Migne, Patrolog., Ser. gr., CVIII (1861). — 4) Boor, Theophanis Chronographia, Lipsiae, 1883 (jako dobra izdaja)

Theophylaktos Simokattes (Θεοφύλακτος Σιμοκάττης) je bil v Egiptu rojen. Živel je za cesarja Heraklija (610—640). Najznamenitejše njegovo delo je *Zgodovina*, (Ἱστορία), v kateri v osmih knjigah opisuje dobo, v kateri je vladal cesar Mavricij (582—602). Kar nam pripoveduje, je verjetno. Tu in tam je preveč gostobeseden. V njegovi Zgodovini nahajamo marsikaj zanimivega o takratnih Slovanih. Več poznejših pisateljev je zajemalo iz Theophylaktovih spisov. Focij je še celo napravil kratek izpisek iz posameznih njegovih knjig.

Izdaje: 1) Pontanus v Ingolstadtu leta 1604. — 2) Fabrottus v Byzant hist. script., Pariz, 1647. — 3) Bekker v Corp. script. hist. Byzant., Bonn, 1834. — 4) Boor, Theophylacti Simocattae Historiae, Lipsko, 1887.

Victoris episcopi Tonnonnensis (Tunnennensis) Chronica. — Ta Viktor je bil škof v afriškem mestu, Tunnuna imenovanem. Kje je stalo to mesto, ni znano. Tisti del Viktorjeve Kronike, ki se nam je ohranil, obsega dobo od 444—567.

Izdaje: 1) Migne, Patrolog., Ser. lat., LXVIII, p. 941—962. — 2) Mommsen v MG. Auct. ant., XI (Chronica minora, II), p. 184—206.

Vita s. Amandi episc. Traiectensis auctore Baudemundo monacho Elnonensi. — Ta životopis je bil kmalu po smrti sv. Amanda spisan in sicer okoli leta 680. ter je v zgodovinskem oziru zanesljiv.

Izdaje: 1) Acta Sanct. Boll., Februarii tom. I, p. 848—854. — 2) Mabillon, Acta Sanct. ord. s. Benedicti, saec. II, p. 710—719.

Vita s. Amandi metrica auctore Milone monacho Elnonensi. — Milon je bil menih v St. Amandu na sedanjem severnem Francoskem ter je med letom 845. in 855. na podlagi Baudemundovega spisa v verzih opisal življenje sv. Amanda.

Izdaje: 1) Acta Sanct. Boll., Februarii tom. I, p. 873—888. — 2) Mabillon, Acta Sanct. ord. s. Benedicti, saec. II, p. 719—732. — 3) Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXI, p. 927—968.

Vita s. Columbani abbatis Bobiensis auctore Jona Bobiensi abbate. — Sv. Kolumban je najbrže leta 615. umrl. Tri leta po njegovi smrti je prišel Jonas iz Suse v samostan Bobio, (oba ta dva kraja sta v severozahodni Italiji), kjer je opisal Kolumbanovo živ-

ljenje. Za nas je važno to, ker je sv. Kolumban nekaj časa mislil na to, da bi šel Slovencem oznanjevat sveto vero (gl. št. 151).

Izdaje: 1) Mabillon, Acta Sanct. ord. s. Benedicti, saec. II, p. 5—29. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat. LXXXVII, p. 1011—1046.

Vita Gebehardi archiepiscopi Salisburgensis et successorum eius. — Ta spis nam precej površno riše življenje solnograških nadškofov Gebeharda, Thiemona, Konrada I., Eberharda in Konrada II. Nekate notice v tem spisu so tudi za nas zanimive.

Izdaje: 1) Wattenbach v MG. SS., XI, 34—49.

Vita ss. Marini et Ananini authentica. — Duhovnik Priamus je po želji nekega škofa dobrih 50 let po Marinovi in Anianovi smrti v kratkih potezah opisal način njune smrti. To delo se je izvršilo nekako med letom 749. in 755. (Gl. Sepp, p. 8, not. 16 et 17.) Kar se v spisu navaja, je resnično, kakor se kaže.

Izdaje: 1) Holder-Egger v Neues Archiv der Gesellsch. f. ältere deutsche Gesch., XIII (1888), p. 23, 24. — 2) B. Sepp, Vita ss. Marini et Anniani, Ratisbonae, 1892, p. 6—8.

Vita s. Ruperti Salisburg. episc. Rosweydiana. — Ta životopis je posnet po „Vita s. Ruperti primigenia“, ki je bila najbrže leta 873. spisana. Citat, ki je v tej knjigi naveden (gl. št. 194), je izmišljen ter v zgodovinskem oziru brez vrednosti.

Izdaje: 1) Acta Sanct. Boll., Martii tom. III, p. 704—706.

Vita s. Virgilii Iuvav. episcopi. — Ta životopis je skoraj od besede do besede posnet po spisu Conversio Bag. et Carant. — Nastal je po letu 1181. Spisal ga je solnograški duhovnik.

Izdaje: 1) Mabillon, Acta Sanct. ord. s. Bened., saec. III, p. 309—318 — 2) Wattenbach v MG. SS., XI, p. 86—95.

II.

GRADIVO.

Št. 1.

501, dne 8. avgusta.

Teodorik, kralj (Vzhodnih Gotov), piše (milanskemu) škofu Lavrenciju, (oglejskemu) škofu Marcellinu, (ravennskemu) škofu Petru ter vsem drugim škofom [„*dominis sanctis et venerabilibus patribus Laurentio, Marcelliano et Petro et cunctis episcopis in urbe residentibus Theodoricus rex*“], kateri niso bežali iz Rima takrat, ko se je moral cerkveni zbor raziti vsled vstaje nasprotne stranke. Veleva jim, da naj se iz nova zbero dne 1. septembra. Ne zdi se mu primerno, da bi se sinoda prestavila v Ravenno.

„*Datum sub die VI. id. Aug. regn. Rufo Magno Fausto Avieno cons.*“

[Rubeis, Mon. eccl. Aquil., p. 161 z letnico 503. (odl.) — Mansi, Conc. coll., VIII, p. 253. — Migne, Patr., Ser. lat., LXXII, p. 1111. — Thiel, Epist. Rom. pont., I, p. 670. — MG., Auct. ant. tom. XII, p. 419.]

Št. 2.

501, dne 23. oktobra. Pri Rimu.

Sinoda, katera se je zbrala vsled ukaza kralja Teodorika pri Rimu, da bi sklepala o zadevi med papežem Simahom in njegovimi nasprotniki. Med navzočimi je bil tudi škof „*Venerus Polensis*“.

„*Rufo Magno Fausto Avieno cons. sub die X. kalendas Novembris.*“

[Mansi, Conc. coll., VIII, p. 247.]

Št. 3.

502, dne 6. novembra. Rim, cerkev sv. Petra.

Sinoda, v kateri so zbrani škofje zavrgli neke postave, ki so nasprotovale svobodni volitvi papežev. Med navzočimi je bil tudi škof „*Veneriosus Polensis*“.

„*Flaviano Avieno viro clarissimo iunioris consule sub die VIII. iduum Novembrium in basilica beati Petri apostoli.*“

[Mansi, Conc. coll., VIII, p. 265. — Migne, Patrol., Ser. lat., LXII, p. 72. — Thiel, Epist. Rom. pont., I, p. 682.]

Št. 4.

Med letom 507. in 511.

Kralj Teodorik piše vsem Lukristanom¹⁾, bivajočim ob Soči [*„universis Lucristanis super Sontium constitutis“*], ter jim pravi, da zahteva državna korist, skrbeti za javno vožnjo [*„cursus“*]²⁾, ker ž njeno pomočjo se jako hitro vrše kraljevski ukazi. Zato je treba paziti na konje, ki so odločeni za tako vožnjo, da ne osuše in ne obnemorejo. Vsled tega ukazuje Lukristanom, da se mora povrniti tista zemlja, katera je bila nekdanj odmenjena za te konje, a so si jo prisvojili posestniki na svojih postajah [*„mutationes“*]³⁾.

Datum manjka.⁴⁾

[Cassiodori Var., I, 29 (MG., Auct. ant., XII, 30)]

Št. 5.

Med letom 507. in 511.

Kralj Teodorik piše puljskemu škofu Antoniju [*„Antonio viro venerabili Polensi episcopo“*] ter mu naznanja, da se je pritožil pri njem (pri kralju) neki Štefan [*„Stephanus“*] ter trdil, da so njegovi (škofovi) ljudje [*„ab hominibus ecclesiae“*] na surov način napadli pred devetimi meseci njegovo (Štefanovo) hišo, katero je dobil v svojo posest že davno pred njegovim (škofovim) prednikom in predprednikom [*„casam iuris sui ante decessorem prodecessoremque vestrum longa aetate possessam“*]⁵⁾. Ako je to res, naj skrbi (škof), da se povrne tožniku njegova lastnina. Spodobi se, da on (škof) popravi to, kar so pregrešili njegovi ljudje [*„a vestris familiaribus“*]. Ako bi pa bila pravica na njegovi (škofovi) strani, poizve in preišče naj vse natančno, ker se ne spodobi, da bi duhovnik podaljšal nepošten prepir. Pošlje naj nato v postavah izvedeno osebo do njegovega (kraljevega) sodišča [*„ad comitatum nostrum“*], pri katerem naj se ta zadeva razsodi in sklene⁶⁾.

¹⁾ Lukristani so bili morebiti neki gotovski razrod, ki se je naselil ob Soči. Omenjajo se samo na tem mestu.

²⁾ Ta javna vožnja (*„cursus publicus“*) je bila nekaka pošta v tistih časih.

³⁾ *Mutationes* so bile ob državnih cestah take postaje, na katerih so med vožnjo menjavali konje, vozove ali pa oboje.

⁴⁾ Cassiodor je spisal prve štiri knjige svojih pisem kot *„quaestor“* med letom 507. in 511. (MG. Auct. ant., XII, p. X.)

⁵⁾ Iz tega stavka je razvidno, da so že pred škofom Antonijem vladali škofje v Pulju. Primerjaj tudi zgoraj pod št. 2. in 3.

⁶⁾ Zastran pravosodja je razglasil gotovski kralj Teodorik naredbo, da naj razsodi prepir med dvema Gotoma kraljevski grof, ki je gotovskega rodu; prepir med Gotom in Rimljanom naj poravna gotovski grof v navzočnosti rimskega sodnika; prepir med dvema Rimljanoma pa naj reši sodnik rimskega rodu. Kakor se kaže, je bil tu imenovani Štefan gotovskega, puljski škof pa rimskega rodu.

Kralj pravi v svojem pismu, da upa, da ne bo (škof) vsled tega razžaljen in da se tudi ne bo jezil, ako je bil zatožen po krivici. Bolje je, da se stvar razjasni, kakor pa, da bi se tožba ne preiskala.

Datum manjka.¹⁾

[Cassiodori Var., IV, 44 (MG. Auct. ant., XII, 134). — Glej tudi Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 518—526.]

Št. 6.

Med letom 507. in 511.

Kralj Teodorik piše vsem provincijalom²⁾, kapilatom³⁾, defenzorom⁴⁾ in kurijalom⁵⁾, bivajočim v Sisku in v Posavju [„*universis provincialibus et capillatis, defensoribus et curialibus Siscia vel Savia consistentibus*“] ter jim naznanja, da jim postavlja za predstojnika čez njih kraje Fridibada [„*Fridibadum locis vestris praeesse censuimus*“.] kateri naj po postavi kaznuje živinske tatove, odpravi poboje, obsoja tatvine ter nje same varuje pregrešnih činov. Žive naj v slogi in navadijo naj se poštenega vedenja. Nihče naj se ne zanaša na svoj rod ali pa na zasluženost čast. Treba je, da se kaznuje tisti, ki se ravna po slabih navadah.

Datum manjka.⁶⁾

[Cassiodori Var., IV, 49 (MG., Auct. ant., XII, 136.)]

Št. 7.

Okoli 512.

Langobardi so premagali Herule, (kateri so takrat bivali po sedanjem severnem Ogrskem ob Donavi)⁷⁾. Nato se napoti del Herulov

¹⁾ Glej dotično opazko pod št. 4.

²⁾ Provinciales so bili prebivalci, ki so živeli v provinciji ali pokrajini.

³⁾ Capillati so bili gotovski plemenitniki. Imenovali so jih zato tako, ker so imeli dolge lase (capillus).

⁴⁾ Defensores so živeli za gotovske oblasti po manjših mestih. Ljudstvo jih je predlagalo, kralj pa potrjeval. Branili so svoje someščane, ako bi bil kdo hotel zoper te protipostavno postopati. Tudi so določevali ceno raznim pridelkom, da ni nastala kaka draginja.

⁵⁾ Po zgledu rimskega senata so bile tudi po manjših mestih kurije, katere so imenovali tudi „manjši senat“ (minor senatus). Člani takega manjšega senata so se zvali curiales ali decuriones. Njih naloga je bila, da so skrbeli za blagor svoje občine.

⁶⁾ Glej dotično opazko pod št. 4.

⁷⁾ Heruli so prišli v začetku petega stoletja iz Skandinavije ter si poiskali novo domovino ob Donavi na sedanjem severnem Ogrskem. Cf. Prokop. De bello Goth., II, 14, ed Bonn. p. 199.

proti jugu v Ilirijo ¹⁾, drugi pa proti severozahodu. Ti so pod vodstvom mož, ki so bili kraljevskega rodu, polagoma prehodili zemljo vseh slovanskih razrodov ²⁾. Ko so prekoračili tudi Pusto zemljo, so prišli do Varnov ³⁾, potem do Dancev, nato pa čez morje v Thule (v Skandinavijo).

Prokopios, De bell. Goth, II, c. 15 (ed. Bonn. p. 205): „Ἡνίκα Ἐρουλοὶ Λαγγοβαρδῶν ἡσσηθέντες τῇ μάχῃ ἐξ ἡθῶν τῶν πατρῶν ἔστησαν, οἱ μὲν αὐτῶν, ὥσπερ μοι ἔμπροσθεν δεικνύηται, ὤκῃσαντο ἐς τὰ ἐν Ἰλλυριοῖς χωρία, οἱ δὲ δὴ ἄλλοι Ἰστρον ποταμὸν διαβαίνειν οὐδαμῇ ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐς αὐτάς που τὰς ἐσχατίας τῆς οἰκουμένης ἰδρύσαντο· οὕτω γοῦν πολλῶν ἐκ τοῦ βασιλείου αἵματος ἡγουμένων σφίσιν ἤμειψαν μὲν τὰ Σκλαβηνῶν ἔθνη ἐφεξῆς ἅπαντα, ἔρημον δὲ χώραν διαβάντες ἐνθὲνδε πολλὴν ἐς τοὺς Οὐάρνους καλουμένους ἐχώρησαν. μεθ' οὗς δὴ καὶ Δανῶν τὰ ἔθνη παρέδραμον οὐ βιαζομένων σφᾶς τῶν τῆδε βαρβάρων. ἐνθὲνδε τε ἐς ὠκεανὸν ἀφικόμενοι ἐναυτίλлонτο, Θούλῃ τε προσχόντες τῇ νήσῳ αὐτοῦ ἔμειναν.“

Št. 8.

Nepristna listina ¹⁾

Med 498.—514.

Papež Simah [„*Symmachus*“] podeli Teodoru, nadškofu v Lavreaku [„*Theodoro Laureacensis ecclesie archiepiscopo*“], palij v znamenje, da je laureaška cerkev dobila metropolitsko oblast po panonski pokrajini [„*sanctam Laureacensem ecclesiam prouincie Panoniorum sedem metropolitanam*“].

Datum manjka.⁵⁾ — „*Diebus uite tue.*“

¹⁾ Tem Herulom je dal leta 512. grški cesar Anastazij nekoliko rimske zemlje z dotičnimi mesti v okolici sedanjega Belega grada na Srbskem. To nam potrjuje Marcellinus comes k letu 512. z besedami: „Paulo et Musciano cons. (= 512). Gens Herulorum in terras atque civitates Romanorum iussu Anastasii Caesaris introducta“ (MG., Auct. ant., XI, 98). — Glej tudi Prokopios, De bell. Goth., III, c. 33: „Ἐρουλοὶ ἔσχον ἀμφὶ πόλιν Σιγγιδῶνα. οὗ δὴ νῦν ἔδρυνται.“

²⁾ Iz teh besed je razvidno, da so bili Slovani že pred letom 512. naseljeni med Sudeti, Labo in Baltiškim morjem.

³⁾ Varni ali Sasi so bivali ob dolnji Labi blizu njenega izliva v Severno morje. Pusta zemlja je sedanja Lüneburška pustinja blizu dolenje Labe.

⁴⁾ Da je ta bula nepristna, so dokazovali že Kurz (Gesch. des Landes ob der Enns, III, 79—93), Dümmler (Pilgrim von Passau, str. 19 in 158), Alois Huber (Archiv f. Kunde österr. Gesch., XXXVII, 62) in drugi. — Simah se imenuje v tem pismu „S. apostolice sedis gratia Dei episcopus“, kar se pred papežem Gregorjem Velikim nikjer ne nahaja. Naslov „Reuerentissimo et sanctissimo fratri“ je bil v navadi v devetem in desetem stoletju, ne pa v petem. Oblika in vsebina tega pisma kaže, da je ponarejeno. To pismo se bistveno loči po svojem slogu od drugih pristnih pisem papeža Simaha. Laureacum je bil v Noriku in vendar naj bi bil metropola za neko drugo deželo, [namreč za Panonijo, po kateri so takrat živeli poganski in arijanski narodi germanskega plemena. Istočasni in tudi poznejši zgodovinski viri nam ničesar ne poročajo o kakem lavreaškem nadškofu.

⁵⁾ Papež Simah je bil posvečen dne 22. novembra leta 498. (Jaffé, l. c. ed. 1885, I, 96), pokopan pa je bil dne 19. julija leta 514. (Jaffé, l. c., 100.)

[Hund - Gewold, Metrop. Salisb., I, ed. Mon., 289; Ratisb., 112. — Ludewig, Script. rer. Germ., II, 352. — Lünig, Reichsarchiv, XVII, 756. — Hansiz, Germ. sacra, I, p. 7 et 88. — Mansi, Concil. coll., VIII, 228. — Mon. Boica, XXVIII b, 195. — Fejér, Cod. dipl. Hung., I, 123. — Migne, Patrol., Ser. lat., LXII, 72. — Urkundenbuch des Landes ob der Enns, II, 699. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 2. — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1851, p. 934; ed. 1885, I, p. 99 (extr.).]

Št. 9.

Od 521. do 533.

Leta 521. je bil izvoljen za oglejskega škofa **Štefan**, čegar predniki so bili doma v Milanu. Prebival je včasih v Ogleju, včasih na Gradežu. Zarad svoje katoliške vere je menda moral veliko pretrpeti, ker takratni kralj Teodorik je bil arijanske vere ter je tudi le bolj arijancem šel na roko. S svojim trudom je ta škof dosegel, da je ostala njegova cerkev zvesta katoliški veri. Vladal je 12 let, 3 mesece in 15 dni.

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, pag. 38): „... post quem (sc. Marcellinum) Stephanus in eiusdem castri ecclesiam sedit annis XII et mensibus III et diebus XV.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, p. 12): „Post hic (sc. Marcellinum) successit Stephanus; sedit an. 12, men. 3, dies 15.“

Ibid. (p. 38): „Stephanus fuit natione Ytalicus, Mediolanensis civitate, sedit an. 12, men. 6.“

Danduli Chronicon, V, c. 8 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 84): „Stephanus episcopus Aquilegiae creatus est anno D. N. I. C. DXXI. Hic de Mediolano originem duxit.“

Ibid. (l. c. p. 85): „Hic quoque Stephanus episcopus aliquando in Aquilegia, aliquando in Grodo residens annis XII, mensibus III, diebus XV pontificatum tenuit Aquilegiensem.“

Chronicon patriarch. Aquileiensem (Rubeis, Mon. eccl. Aquilegiae, App. 7.): „Stephanus sedit annis XII. Hic sub Justino christianissimo imperatore et Theodorico regnante in Italia, qui erat Arriana infectus haeresi, et Arrianos protegebat, multa pro fide catholica perpressus est. Sed Christo protegente non solum ecclesiam, sed totam provinciam a peste huiusmodi liberavit.“

Chronicon alterum patr. Aquil. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 9): „Stephanus patriarcha sedit annis XII. Hic sub Justino christianissimo imperatore et rege Theodorico regnante in Italia, qui erat Arianus et Arianos protegebat, multa pro fide perpressus est. Tandem non solum ecclesiam, sed etiam provinciam reformavit.“

Št. 10.

Okoli 525 ¹⁾

Neki grški pisatelj je zapisal o Babiloncih, Slovanih in Podonavcih, katere imenuje tudi Physonite, par neumnih in neverjetnih bajk, ko pravi, da eni radi jedó prsi žensk, ker so polne mleka, ter na skalah pobijajo dojenčke kakor kake miši, drugi pa ne uživajo niti postavno dovoljenega in brezmadežnega mesa. Eni so ošabni, samostojni, brez voditeljev, naj si bodo naseljeni ali pa naj potujejo, pobijajo svoje vodje in vladarje, jedó lisice in samotno živéče divje mačke ter se med seboj kličejo tako, da tulijo kakor volkovi, drugi pa se varujejo požrešnosti ter se podvržejo in prijenjajo vsakemu, kdor pride.

Pseudo-Caesarus Nazianzenus v svojih bogoslovskih vprašanjih in odgovorih ²⁾, c. 110 (Ducaeus, Bibliotheca veterum patrum, I, 614): „Πῶς δὲ οἱ ἐν Βαβυλῶνι, ὅποι δ' ἂν γίνωνται, τῇ μαιγμαῖα τῶν ὁμαίων παροινούσι; πῶς δ' ἐν ἐτέρῳ τμήματι ὄντες οἱ Σκλαυηνοὶ καὶ Φυσωνῖται, οἱ καὶ Δανούβιοι προσαγορευόμενοι, οἱ μὲν γυναικομαστοβοροῦσιν ἡδέως, διὰ τὸ πεπληρωθῆαι τοῦ γάλακτος, μὴ δίκην τοῖς ὑποτίτθους ταῖς πέτραις ἐπαράττοντες, οἱ δὲ καὶ τῆς νομίμης καὶ ἀδιαβλήτου κρεωβωρίας ἀπέχονται; καὶ οἱ μὲν ὑπάρχονσιν αὐθάδεις, αὐτόνομοι, ἀνηγεμόνευτοι, συνεχῶς ἀναιροῦντες, συνεσθιόμενοι ἢ συνοδεύοντες, τὸν σφῶν ἡγεμόνα καὶ ἄρχοντα, ἀλώπεκας καὶ τὰς ἐνδρύμους κάττας καὶ μονιούς ἐσθιόντες καὶ τῇ λύκων ὥρυγῃ σφᾶς προσκαλούμενοι· οἱ δὲ καὶ ἀδδηφαγίας ἀπέχονται καὶ τῷ τυχόντι ὑποταττόμενοι καὶ ὑπεῖχοντες.“

Št. 11.

Med 523—526.

Kralj Teodorik piše Severinu ter mu naznanja, da je večkrat slišal pritožbo svojih provincijalov, da bogati posestniki po Posavju [*„possessores idoneos Saviae“*] ne odrajujejo davka od svojih hiš, pač pa še hočejo s pregrešno kupčijo kaj sebi pridobiti. Njih javno delovanje [*„functio publica“*] je le privatno koristolovje. Kralj pravi, da je hotel že večkrat odstraniti to nezakonitost. Sedaj nalaga njemu (Severinu), da pokaže na tej strani svojo spretnost. S svojo znano

¹⁾ Müllenhoff (Archiv f. slavische Philologie, I, 295) dokazuje, da je Pseudo-Caesarus spisal dotično knjigo okoli leta 525. ali pa ne dosti pozneje; na vsak način pa prej, kakor so Slovani začeli v velikih trumah hoditi čez Donavo. Rečeni grški pisatelj, ki je zapisal tu navedeni citat, je pač nekaj čul o Slovanih, a natančneje jih še ne pozna; zato pripoveduje o njih neumne bajke.

²⁾ Bogoslovska vprašanja in odgovore, katere je spisal, kakor trdi Photius, Caesarus iz Nazianza, brat Gregorja iz Nazianza, je najprej izdal jezuit Ducaeus v prvem zvezku svojega dela „Bibliotheca veterum patrum“, Paris, 1624. V drugič so bili izdani v „Magna bibliotheca patrum“, XI, Paris, 1654. Citat, ki se nanaša na Slovane, sta priobčila tudi Müllenhoff (Archiv, str. 294) in pa Krek (Einleitung in die slav. Literaturgeschichte, 2. Aufl., str. 292).

razumnostjo naj nadzoruje vse posestnike ter uredí enakost davka takó, da odstrani vsako oproščenje ter določi, koliko naj kdo plačuje z ozirom na svoje premoženje in osebo [„*ut . . . omni redemptione cassata pro possessionum atque hominum qualitate assis publicus imponatur*“]. Na ta način se bo vršila pravica in provincijalom se zljajša njih breme. Tiste pa, kateri so brez njegovega (Teodorikovega) ukaza drugim nalagali davek ter samovoljno navalili butaro na nje, je treba postavno kaznovati tako, da povrnejo vso škodo tistim, katerim so jo po krivici naredili. Tudi naj se preiščejo računi vplačanih davkov pri defenzorjih, kurijalih in posestnikih [„*ut inter defensores, curiales et possessores illatorum ratio vestigetur*“]. Ako se pokaže, da je posestnik plačeval davčni penez [„*super tributarium solidum*“] od zadnje osme indikcije sem [„*ab octava indictione nuper exempta*“]¹⁾, a se denar ni odštel v kraljevsko blagajnico [„*nostro aerario*“] in se tudi ne porabil za potrebne izdatke v tamošnji pokrajini, je treba, da se na vsak način popravi taka napačna predrznost.

Kralj veleva Severinu, da naj se prepriča, se je li prav izplačalo to, kar je dobil računar [„*tabularius*“] iz kraljevske blagajnice [„*a cubiculo nostro*“]. Bilo bi nezaslišano, ako bi sedaj nekateri ljudje s svojo tatvino uničevali njegovo (kraljevo) dobrotljivost, s katero hoče vsem ustreči.

Govori se, da nalagajo pokrajinski sodniki, kurijali in defenzorji [„*iudices quoque provinciae vel curiales atque defensores*“] posestnikom nepostavne stroške pri javni vožnji [„*de cursu*“] in pri drugih stvareh; preišče naj (Severin) tudi to in uravna tako, kakor zahteva postava.

Stari barbari [„*antiqui barbari*“]²⁾, ki so vzeli Rimljanke za žene ali pa si na drug način pridobili posestev [„*praedia*“], plačujejo naj davek od svoje zemlje [„*fiscum possessi cespitis persolvere*“] ter nosijo prej našteta bremena. Rimski sodnik [„*iudex vero Romanus*“]³⁾ naj pride le enkrat na leto v vsako mesto [„*municipium*“] zaradi stroškov, katere težko pokrivajo ubogi provincijali; v vsakem kraju naj ne dobi več, kakor le tridnevno odškodnino [„*triduanæ praebeantur annonae*“], ker tako velevajo postavni ukazi. Kralj pravi, da so njegovi predniki [„*maiores*“] želeli, da bi vožnje sodnikov [„*discursus iudicum*“] provincijalom ne donašale bremen, temuč dobiček.

¹⁾ Osmá indikcija je trajala od 1. septembra 514. pa do 1. septembra leta 515.

²⁾ Ti barbari so bili najbrže Heruli in drugi razrodi, ki so prišli z Odoakarjem v Italijo, ne pa Slovani, kakor domneva Linhart (Versuch einer Gesch. von Krain, II, 86).

³⁾ V tem pismu se omenja „*iudex Romanus*“ in pa „*iudex provinciae*“. Zadnji je bil gotovski grof, ki je sodil svoje rojake. Primerjaj tudi dotično opazko zgoraj pod št. 5.

Telesni stražniki gotovskega grofa [„*domestici comitis Gothorum*“] in vicedomini so bajé vsled terorizma vzeli provincijalom nekatere reči. Blagovoli naj (Severin) te (provincijale) zaslišati, in ako se je učinilo v tej zadevi kaj krivičnega, naj storí nemudoma to, kar je postavno.

Kralj ukazuje Severinu, da naj vsestransko presoja to, kar koristi državi in provincijalom. Tudi naj vse, kar zvé, dá zapisati v davčne knjige [„*polyptychi*“], katere naj bodo dokaz njegove zvestobe ter naj preprečijo, da bi se pozneje ponovila kaka prevara.

Datum manjka ¹⁾

[Cassiodori Var., V, 14 (MG., Auct. ant., XII, 150)].

Št. 12.

Med 523—526.

Kralj Teodorik piše posestnikom v posavski pokrajini [„*universis possessoribus in Savia provincia constitutis*“] ter izraža željo, da bi njegovo sodišče [„*comitatus noster*“]²⁾ z božjo pomočjo podelilo pravico vsem trpinom in da bi odtod (od sodišča) podložniki po ostalih krajih kraljestva dobivali zdravilo. Ker pa to zarad mnogih opravil ni mogoče, se mu (kralju) zdí primerno, da jim (posestnikom v Posavju) dovoli enako sodišče ter jih tako tudi osvobodi neugodnosti dolgega potovanja. Pošilja jim slavnega in plemenitega Severina, izvedenega v postavnih naredbah [„*illustrem et magnificum Severinum nostris institutionibus eruditum*“], da pri njih postopa tako, kakor mu je znano, da je njemu (kralju) všeč. Videl je (Severin), kako je pri njem (pri kralju) poštenjak čislan in kako ga veselé dobri čini. On (Severin) v resnici izvršuje to, o čemer misli, da (kralj) rad odobruje. Nesebičen knez, kateremu ne ugaja podkupovanje, ne more ljubiti roparstva. Kralj pravi, da njih pritožba ni bila zastonj in da jim (posestnikom v Posavju) ustreza, ker se bodo zločini sodili v njih domačem kraju [„*in ipsis cunabulis*“]. Kaj je določil zastran njih mirú in enakosti davkov, pokažejo njegovi ukazi [„*oracula nostra*“], katere je dal zgoraj imenovanemu Severinu.

Datum manjka.³⁾

[Cassiodori Var., V, 15, (MG., Auct. ant., XII, 151)].

¹⁾ Cassiodor je tista pisma, katera se nahajajo v njegovi peti knjigi, spisal med letom 523. in 526., vendar še pred smrtjo kralja Teodorika († 30. avg. 526). Izvzeti sta le zadnji dve pismi. Glej MG., Auct. ant., XII, str. XXIX.

²⁾ Namreč sodišče na njegovem dvoru.

³⁾ Glej dotično opazko pod št. 11.

Št. 13.

526 ali pa 527.

Kralj Atalarik piše grofu Osvinu [„*Osuin v. i. comiti*“] ter mu naznanja, da ga pošilja v Dalmacijo in v Posavje [„*ad Delmatiarum atque Saviae provincias*“], kjer naj bi skrbel s primernimi naredbami za njegovo (kraljevo) korist ter s svojo pravičnostjo naredil vdano ljudstvo še hvaležnejše. Nikar naj se ne ravna po tujih zgledih; pazi naj, kaj dela, in gleda naj, da ga ne bode treba opominjati. Kdor rad uboga, se mu prizanaša po pravici in brez dvoma se mu iz nova skaže zaupanje. Kralj piše o Osvinu, da je sicer že prileten, a njegovo delovanje je vsled tega bolj premišljeno. V svoji mladosti je brez madeža služil njegovemu (Atalarikovemu) dedu [„*in domni avi nostri regno*“¹⁾]; sedaj pa naj pokaže, koliko izkušenj si je pridobil v njegovih (Atalarikovih) dnéh.

Datum manjka.²⁾

[Cassiodori Var., IX, 8 (MG., Auct. ant., XII, 274). — Kukuljević Dipl. Sbornik, I, 2, št. 4.].

Št. 14.

526 ali pa 527.

Kralj Atalarik piše Gotom in Rimljanom (v Posavju in Dalmaciji), da želi poslati v svoje pokrajine take može, ki so vajeni orožja in ljubijo pravico, da ne bodo imeli (Gotje in Rimljani) strahu pred tujimi narodi [„*ut absit a vobis et extraneorum gentium metus*“] in da tudi ne bodo izpostavljeni obrekljivemu zalezovanju. Kralj pravi, da je sklenil, da naj postane predsednik v Dalmaciji slavní grcf Osvin, ki je na njegovem (kraljevem) dvoru na (dobrem) glasu ter v pokrajinah vsled dolgega občevanja jako znan [„*illustrem comitem Osuin et palatio nostro clarum et provinciis longa conversatione notissimum Dalmatiis decrevimus praesidere*“]. Ravnajo naj se po njegovih ukazih, ker so se že večkrat prepričali o njegovi (Osvinovi) pravičnosti.

Ob enem jim pošilja slavnega [„*illustrem*“] Severina, da bi jim skupno dajala hvalevredne ukaze. Ako napravijo neenake piščalke eno pesem, toliko bolj bodo pametni ljudje z združenim glasom svetovali to, kar je prav. Kar so želeli že v četrti indikciji [„*per quartam indictionem*“³⁾], to dobijo sedaj, ko jim pošilja slavnega grofa ter tako z dobrotami prične svojo vladó [„*ut primordia nostra a praestitis*

¹⁾ Namreč kralju Teodoriku.

²⁾ Cassiodor je tista pisma, katera se nahajajo v njegovi osmi knjigi in v prvi polovici devete, spisal v začetku vladanja kralja Atalarika, ki je po smrti kralja Teodorika († 30. avg. 526) začel gospodovati Vzhodnim Gotom. Dotična pisma so bila tedaj spisana leta 526. ali pa leta 527. (MG., Auct. ant., XII. p. XXIX).

³⁾ Četrta indikcija je segala od 1. septembra 525. pa do 1. septembra 526.

inchoarent“]. Kralj jim piše, da naj pridejo v zadevi rečenega grofa (Osvina) k njemu (h kralju) taki možje, od katerih lahko natanko zvé, kako bi kazalo v prihodnjič urediti davek [„*census*“], da bi jim (Gotom in Rimljanom) zljajšal breme, ako bi spoznal, da so preobloženi. Zato se pa spodobi, da se brigajo za njegovo (kraljevo) korist, ker jim je dragovoljno podelil to, na kar bi smeli samo upati. Sredstvo vladanja je ljubezen, katera koristi mnogim. Država postane trdna, ako se varuje premoženje davkoplačevalcev.

Datum manjka.¹⁾

[Cassiodori Var., IX, 9 (MG., Auct. ant., XII, 275)].

Št. 15.

Od leta 527. naprej.

Odkar je po bizantinski državi začel cesar Justinijan²⁾ vladati, so pustošili Huni, Slověni [„Σκλαβηνοί“]³⁾ in Antje skoraj vsako leto po Iliriji, Traciji, Heladi, Kerzonezu ter sploh po zemlji od Jonskega morja pa do carigrajskega predmestja.

Gl. št. 62.

Št. 16.

530.

Huni (Bolgari), Slověni in Antje so v tistem času večkrat šli čez reko Donavo ter grozovito postopali po bizantinski zemlji.⁴⁾

Glej št. 33.

Št. 17.

533.

Ko je bizantinski poveljnik Chilbudij šel čez reko Donavo, so se mu postavili nasproti Slověni ter premagali njegovo vojsko. V boju je padlo veliko Bizantincev in pa tudi njih poveljnik Chilbudij. Odslej so Slověni večkrat šli čez Donavo ter pogostoma napadli bizantinsko državo.

Glej št. 33.

¹⁾ Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 13.

²⁾ Bizantinski cesar Justinijan je od meseca aprila pa do avgusta leta 527. skupno vladal s svojim stricem Justinom. Ko je pa meseca avgusta Justin umrl, je postal Justinijan samovladar v bizantinski državi.

³⁾ Za Prokopijeve Σκλαβηνοί rabim navadno besedo Slověni. Prokopij in tudi drugi pisatelji istega časa strogo ločijo Slověne od Antov. Oboji so bili Slovani. Slověnov tudi ne smemo zamenjati s sedanjimi Slovenci, ker ti so bili le del Slověnov.

⁴⁾ Da se čitatelji ne bodo motili, sem rabil tu in drugod za izraz Πορπατοί, ako zaznamuje Grke, ne pa prebivalcev rimskega mesta v Italiji, besedo Bizantincev, oziroma bizantinski.

Št. 18.

Od 534. do 539.

Leta 534. je bil za oglejskega škofa postavljen *Lavrencij*, imenovan tudi *Maver*.¹⁾ Rojen je bil v istrskem mestu Pulju. Vladal je le štiri leta in pet mesecev, potem pa umrl.

Chronicon Gradense (Monticolo, *Cronache Veneziane*, I, 38): „...huius (sc. Stephani) quippe successor extitit Maurus, qui in eadem ecclesia prefuit annis IV, mensibus V.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG., SS. XIV, 12): „Maurentius an. 4, men. 5.“

Ibid. (p. 38): „Maurelius fuit nacione urbis Pole, sedit an. 3 et men. 5.“

Danduli Chronicon, V, c. 9 (Muratori, *Script rer. Ital.*, XII, 86): „Laurentius episcopus, qui alio nomine Maurus dictus est, confirmatus fuit anno Domini DXXXIV. Hic in Pola urbe Istriae natus hoc tempore hunc praesulatum obtinuit.“

Ibid. V, c. 9, pars 7 (p. 87): „Hic itaque episcopus Aquilegiensis dum sedisset annis IV, mensibus V de hoc saeculo emigravit.“

Št. 19.

535, proti koncu leta.²⁾

Konstancijan³⁾ si je popolnoma podvrgel Dalmacijo in Liburnijo ter si pridobil vse Gote, ki so ondi prebivali. Take so bile zadeve po Dalmaciji. Z zimo vred je bilo končano prvo leto gotovske vojske, katero je Prokopij popisal.

Procopii De bello Gothico, I, c. 7 (Corp. script. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 38). „... οὕτω τε Κωνσταντιανὸς Δαλματίαν τε καὶ Λιβουρνήν ἑξόμ-
πασαν ἔσχε, Γότθους προσαγαγόμενος ἅπαντας, οἱ ταύτη Ἰδρυντο. τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ
Δαλματίαν ταύτην πη ἔσχε· καὶ ὁ χειμῶν ἔληγε, καὶ πρῶτον ἔτος ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ
τῷδε, ὃν Προκόπιος ξυνεγράψατο.“

¹⁾ Obe kroniki oglejskih patriarhov, kateri je ponatisnil Rubeis (Mon. eccl. Aquil., App. p. 6 in d.) omenjata za škofom Štefanom takoj Macedonija, pač pana vaja „Catalogus patriarcharum Aquilejensium“ (Rubeis, op. cit. p. 6) za Štefanom Maksencija in potem še le Macedonija. Mislim, da Lavrencij in Maksencij sta ena in ista oseba. *Chronicon Venetum vulgo Altinate* imenuje tega škofa enkrat „Maurentius“, drugokrat pa „Maurecius“.

²⁾ Vojska med Bizantinci in Goti se je pričela leta 535. Konec prvega leta gotovske vojske je bilo na zimo leta 535.

³⁾ Konstancijan je bil maršal cesarja Justinijana (βασιλικὸς ὑπόκομος) ter Belizarjev podpoveljnik. V začetku gotovske vojske je bil poslan v Ilirijo in Dalmacijo, pozneje se je vojskoval v Italiji in leta 550. se je nesrečno bojeval s Slovēni.

Št. 20.

536, proti koncu leta ¹⁾

Belizar si je osvojil vso Italijo od Jonskega morja pa do Rima in Samnije. Unstran (Jadranskega) morja pa si je podvrzel, kakor se je že omenilo,²⁾ Konstancijan vso zemljo do Liburnije.

Procopii De bello Gothico, I, c. 15 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 78): „Ἰταλίαν δὲ οὕτω ξύμπασαν, ἣ ἐντὸς κόλπου τοῦ Ἰονίου ἐστίν, ἄχρι ἕς τε Πρώμην καὶ Σάμνιον Βελισάριος παρεστήσατο, τοῦ δὲ κόλπου ἐκτὸς ἄχρι ἕς Λιβουρνίαν Κωνσταντιανὸς, ὥσπερ ἐρρήθη, ἔσχευε.“

Št. 21.

537.³⁾

Kralj Vitiges je poslal veliko vojsko pod poveljstvom Asinarija in Uligisala⁴⁾ v Dalmacijo, katero je hotel iz nova pridobiti gotovski oblasti. Poveljnikoma je ukazal, da naj v Posavju pomnožita svojo vojsko z ondotnimi barbari (sc. Goti) ter naj se potem takoj napotita proti Dalmaciji in Solinu.⁵⁾ Ob enem je odposlal mnogo dolgih bark, da bi od morske in celinske strani oblegali Solin. Sam je hitel z vso drugo vojsko nad Belizarja in nad Rim. S seboj je peljal nič manj kakor 150.000 konjikov in pešcev. Večina izmed njih je imela s konji vred oklepe.

Ko je Asinarij nabiral vojsko med barbari po Posavju, je peljal Uligisal sam Gote v Liburnijo. Pri Skradinu je bil od Rimljanov (Bizantincev) premagan ter se je moral umakniti v mesto Burnum.⁶⁾ Tu je pričakoval svojega sopoveljnika. Ko je Konstancijan slišal o Asinarijevih pripravah, se je začel bati za Solin; zato je tu sem poslal vse vojake, katere je imel po ondotnih gradovih. Okrog mestnega zidovja je dal izkopati rov ter se prav dobro pripravil za obleganje. Ko je Asinarij nabral med barbari jako veliko vojsko, je prišel v mesto Burnum...

Procopii De bello Gothico, I, c. 16 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 82): „(Οὐτίγης) ἕς μὲν οὖν Δαλματίαν στρατιάν τε πολλήν καὶ ἄρχοντας Ἀσινάριόν τε καὶ Οὐλίγισαλον ἔπεμψεν, ἐφ' ᾧ Δαλματὶν τῇ Γότθων ἀρχῇ ἀνασῶσαι. καὶ αὐτοῖς ἐπέστελλεν ἐκ τῶν ἀμφὶ Σουαβίαν χωρίων στράτευμα ἐταιρισμένοις τῶν

¹⁾ Zastran datiranja glej Procop. I. c. c. 14, kjer je omenjeno, da je Belizar vzel Rim dne 9. decembra leta 536.

²⁾ Glej zgoraj št. 19.

³⁾ Prokop pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile v tretjem letu gotovske vojske, tedaj leta 537.

⁴⁾ Asinarij in Uligisal sta bila gotovska poveljnika.

⁵⁾ Solin (Salona) nam je iskati tik sedanjega Spleta v Dalmaciji.

⁶⁾ Mesto Burnum je bilo v Dalmaciji poleg reke Krke.

ταύτη βαρβάρων οὕτω δὴ εὐθὺ Δαλματίας τε καὶ Σαλῶνων ἰέναι. ξὺν αὐτοῖς δὲ καὶ μακρὰ πλοῖα πολλὰ ἔπεμψεν, ὅπως Σάλωνα κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν πολιορκεῖν οἷοί τε ᾧσιν. αὐτὸς δὲ τῷ παντὶ στρατῷ ἐπὶ Βελισαρίον τε καὶ Ῥώμην ἰέναι ἡπείγετο, ἱππέας τε καὶ πεζοὺς οὐχ ἥσσον ἢ μυριάδας πεντεκαίδεκα ἐπαγόμενος, καὶ αὐτῶν τεθωρακισμένοι ξὺν τοῖς ἵπποις οἱ πλεῖστοι ἦσαν.

Ἀσινάριος μὲν οὖν ἀμφὶ τὴν Σουαβίαν γενόμενος τὸ τῶν βαρβάρων στράτευμα ἤγειρε, μόνος δὲ Οὐλιγίσσαλος Γότθοις ἐς Λιβουρνίαν ἡγήσατο. καὶ σφίσι Ῥωμαίων ἐν χωρίῳ Σκάρδωνι ἐς χεῖρας ἐλθόντων ἡσσηθέντες τῇ μάχῃ ἀνεχώρησαν εἰς Βούρνον πόλιν. ἐνταῦθά τε τὸν ξυνάρχοντα ἀνέμενεν Οὐλιγίσσαλος. Κωνσταντιανὸς δὲ, ἐπεὶ τὴν Ἀσινάριου παρασκευὴν ἤκονσε, δείσας περὶ Σάλωνι, στρατιώτας μετεπέμψατο, οἱ ξύμπαντα τὰ ἐκείνην προῦρια εἶχον. καὶ τάφρον τε ἀμφὶ τὸν περίβολον ἅπαντα ὥρυσσε κύκλῳ καὶ τὰ ἄλλα ἐς τὴν πολιορκίαν ὥς ἄριστα ἐξηρτύετο. Ἀσινάριος δὲ πάμπολύ τι στράτευμα βαρβάρων ἀγείρας ἐς Βούρνον πόλιν ἀφίκετο. ἐνθα δὲ Οὐλιγίσσῳ τε καὶ τῇ Γότθων στρατῷ ξυμμίξας ἐς Σάλωνα ἤλθε.“

Št. 22.

537.¹⁾

Ko so Gotje oblegali Rim, je dobil Belizar pomoč. Martin in Valerijan²⁾ sta mu namreč pripeljala 1600 konjikov, med katerimi je bilo največ Hunov, Slovanov in Antov, katerih domovina se nahaja unstran Donave (na severni strani) ne daleč od njenega izliva.

Procopii De bello Gothico, I, c. 27 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. G. Dindorf, p. 125): „... Μαρτίνος τε καὶ Βαλεριανὸς ἦκον, ἐξακοσίους τε καὶ χίλους στρατιώτας ἱππεῖς ἐπαγόμενοι. καὶ αὐτῶν οἱ πλεῖστοι Οὐννοὶ τε ἦσαν καὶ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄνται, οἱ ὑπὲρ ποταμὸν Ἰστρον οὐ μακρὰν τῆς ἐκείνῃ ἔχθης ἴδρυνται.“

Št. 23.

Med 533—537.

Pretorijanski prefekt Senator piše hrabremu Pavlu [„*Paulo viro strenuo*“] ter mu naznanja, da je prišel k njemu (k Senatorju) Benečan Avguštin [„*Augustinus vita clarus et nomine Venetum*“], kateri mu je jokaje povedal, da ni pri njih zemlja obrodila ne vina, ne pšenice in ne ajde. Trdil je, da je pomanjkanje med prebivalci ondotne pokrajine tako veliko, da bi ljudje ne mogli živeti, ako bi jim kralj ne pomagal. Senator pravi, da bi bilo trdosrčno, ako bi kdo zahteval kaj takega, česar pokrajina sama potrebuje. Zato ukazuje, ganjen vsled naznanila tega moža, da se povrne (ljudem) vino in pšenica, katero je (Pavel) nabral za vojsko po mestih Concordiji, Ogleju in Čedadu [„*ex*

¹⁾ Zastran datiranja glej opazko 1 pod št. 21.

²⁾ Martin in Valerijan sta bila dva bizantinska poveljnika. Valerijan je pomagal oblegati mesto Auximum, o čemer bomo še govorili

Concordiense, Aquileiense et Foroiuliense civitatibus“]; pač pa naj se od tam meso pribavi tako, kakor je to naznanjeno v pripisu, kateri se mu je bil izročil [„*sicut brevis vobis datus continet*“]. Ker je pa v Istri [„*in Histria*“] vino jako dobro obrodilo, zato naj se prizadeva (Pavel), da ga kupi v tej deželi toliko, kolikor si ga je nadejal dobiti v prej imenovanih mestih.

Datum manjka.¹⁾

[Cassiodori Var., XII, 26 (MG., Auct. antiqu. XII, 382.)]

Št. 24.

Med 1. sept. 537. in 1. sept. 538.

Pretorijanski prefekt Senator piše istrskim provincijalom [„*provincialibus Histriae*“] ter pravi, da je izvedel od raznih potovalcev, da je istrska pokrajina [„*Histriam provinciam*“] letos [„*praesenti anno*“] jako bogata vina, olja in pšenice. Zato naj bi dali za sedanjost prvo indikcijo [„*de praesenti prima indictione*“]²⁾ kot davek [„*pro tributaria functione*“] za toliko solidov rečenega blaga. Druge davščine se od imenovane pokrajine zaradi vsakoletnih izdatkov ne bodo zahtevale. Ker bi pa država za večjo svoto potrebovala omenjenega blaga, zato pošilja (Senator) iz kraljeve blagajnice [„*de arca nostra*“] toliko solidov [„*tot solidos*“], da se ga v večji množini brez njih škode nakupi. S ceno bodo zadovoljni, ker ne bode treba dati brodarine [„*unde naulorum praebitionibus non gravamur*“].

Senator piše, da je zanj (ki je bival v Raveni,) Istra najbližja pokrajina, ležeča nad zalivom Jonskega morja [„*supra sinum maris Jonii constituta*“],³⁾ polna oliv, okrašena z njivami in vina bogata, kjer zori vsak sadež s trikratno rodovitnostjo. Po vsej pravici se Istra zove ravennska Campania [„*Ravennae Campania*“], jedilna shramba kraljevega mesta, razkošno in prijetno razhajališče, katero ima kaj ugodno podnebno toplino, ker se razprostira bolj na severu. Istra ima tudi, ne da bi neumno govoril, nekoliko svojih Baj,⁴⁾ kjer se morje zajeda v njeno zemljo ter nareja jezeru podoben zaliv. V takih krajih je polno gostiln z morsko juho [„*garismatia*“]⁵⁾; tudi se hvalijo zaradi

¹⁾ Cassiodor je spisal tista pisma, katera se nahajajo v 11. in 12. knjigi njegovih pisem, med letom 533. in 537., ko je bil pretorijanski prefekt. (MG. Auct. antiqu., XII, str. XXX.)

²⁾ Besede „*de praesenti prima indictione*“ kažejo, da je bilo to pismo izdano med 1. septembrom leta 537. in 1. septembrom leta 538.

³⁾ Z. izrazom „*maris Jonii*“ zaznamuje pisatelj Jadransko morje. Primerjaj tudi „*Jonii litoris*“ pod št. 26.

⁴⁾ Baiae so bile mesto v južni Italiji blizu Neapola ter za rimskih cesarjev imenitno kopališče. Ne daleč od Baj je bil Avernus z majhnim jezerom.

⁵⁾ Garismatium = taberna ubi garum conficitur. (MG. Auct. antiqu., XII, 543.)

obilnosti rib. Tu je tudi več Avernov. Brez števila je Neptunovih (morskih) ribnikov, kjer se povsod brez človeškega napora plodijo ostrige [„*ostrea*“]. Tu se ni treba truditi za živež in tudi ne skrbeti, kako bi si kdo prisvojil rečenih dobrot. Vile [„*praetoria*“] se svetijo na dolgo in široko in človeku se zdi, da so sestavljene iz biserov; zato so trdili stari ljudje [„*maiorum iudicia*“], da toliko palač [„*tantis fabricis*“] krasoti imenovano pokrajino. Blizu brega je cela vrsta najlepših otokov, kateri donajajo ljubi dobiček, varujejo barke nevarnosti ter bogaté poljedelca s svojo veliko rodovitnostjo. Istra popolnoma krepča dvorno vojaštvo [„*comitatenses excubias*“], lepša italško državo [„*Italiae ornat imperium*“], preskrbuje višje osebe [„*primates*“] z razkošjem, nižje pa z živežem in skoraj vse, kar se v tej pokrajini pridelava, se spravi v kraljevo mesto (v Ravenna). Sedaj prepušča ta presrečna pokrajina radovoljno svojo zalogo.

Senator pravi, da s tem ukazom [„*cum praesenti auctoritate*“] pošilja v Istro jako izvedenega Lavrencija [„*Laurentium virum experientissimum*“], kateri je že pokazal svojo izurjenost v raznih državnih zadevah. Njegova (Lavrencijeva) naloga je, da brez odloga izvrši po dodanih pripisih [„*secundum breves*“]¹⁾ to, kar bi koristilo državnim blagajnici. Senator nalaga istrskim provincijalom, da naj preskrbé to, kar se jim je ukazalo. Prikupili bi se (njegovemu) uradniku [„*vos enim facitis devotum militem*“], ako bi voljno izvršili ukaz. Naznanja jim, da bodo cene pri prihodnji priložnosti uravnane, ako mu (Senatorju) pismonoša [„*praesentium gerulus*“] prinese novico o obilici pridelkov. Cena se kaki stvari ne more pravično določiti, dokler ni znano, koliko je je.

[Cassiodori Var. XII, 22 (MG. Auct. antiqu. XII, 378). — Glej tudi Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 538.]

Št. 25.

Med I. sept. 537. in I. sept. 538.

Pretorijanski prefekt Senator piše jako izvedenemu Lavrenciju [„*Laurentio viro experientissimo*“] ter mu vелеva, naj gre v istrsko pokrajino [„*ad Histriam provinciam*“] ter tu preskrbi za toliko solidov²⁾ vina, olja in pšenice, kolikor bi bilo davčnih dohodkov [„*ut*

¹⁾ Brevis (sc. liber) = epistulae appendix, qua aut regis vel magistratus mandatum enarratur explicatius aut a magistratu ratiocinium exhibetur. (MG. I. c. p. 519).

²⁾ Solidus. — Treba nam je razločevati zlate in srebrne solide. Veljava solidov je bila v teku časa različna. Lex Salica omenja, da je solidus aureus veljal 40 srebrnih denarjev. Kralj Pipin je vrednost solidov premenil. V Capitulare Ludov, imp iz leta 816. (MG. Legg. I, 85, 196) čitamo, da je bil solidus argenteus pri Frankih vreden 12 denarjev, solidus aureus pa pri Sasih in Frizih 40 denarjev.

in tot solidos vini, olei vel tritici species de tributario solido debeas procurare“]. Tudi naj nakupi od trgovcev in posestnikov tega živeža za toliko solidov, kolikor jih je dobil od njegovega (Senatorjevega) denarničarja [*„a nostro arcario*“]¹⁾, kar je razvidno tudi iz zapisnika, katerega je dobil (Lavrencij) od računarjev [*„a numerariis*“].²⁾ Kako velika je množina zgoraj imenovanih pridelkov, naj naznani z resničnim poročilom, da se jim določi cena, katera naj ne bode v škodo provincijalom, a tudi bi ne obtežila državne blagajnice.

Datum manjka.³⁾

[Cassiodori Var. XII, 23 (MG. Auct. antiqu., XII, 379.) — Glej tudi Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 538.]

Št. 26.

Med I. sept. 537. in I. sept. 538.

Pretorijanski prefekt Senator piše pomorskim tribunom [*„tribunis maritimorum*“]⁴⁾ ter jim ukazuje, da bi iz Istre [*„Histria*“], kjer so v zadnjem letu vino, olje in pšenica bogato obrodili, srečno prepeljali te pridelke v Ravenno. Ker imajo (pomorski tribuni) dovolj ladij ob (ravenski) meji [*„in eius confinio*“], zato naj se prizadevajo, da hitro prepeljejo blago. Lahko jim bode iti v bližnjo pokrajino; vsaj so že večkrat prejadrali neizmerne prostore. Tudi imajo to ugodnost, ker jim je na izbiro neka mirna pot, ki je vedno varna. Ako je morje zarad divjih vetrov zaprto, izberejo si lahko kaj prijetno pot blizu rek. Ob tej poti leže nekatera njih bivališča, tako slavne Benetke, nekdanjapolnjene s plemstvom, ki se dotikajo na jugu Ravenne in Pada, na vzhodu pa uživajo ugodnost Jadranskega morja [*„Fonii litoris*“]. Skrbno naj pripravijo (pomorski tribuni) ladje ter se z njimi napoté na morje, kadar jih opozori jako izvedeni Lavrencij, kateri je odposlan, da preskrbi omenjeno blago. Ako bode vreme ugodno, naj gredo po bližnjici [*„compensum itineris*“].

Datum manjka.⁵⁾

[Cassiodori Var., XII, 24 (MG. Auct. antiqu., XII, 379.) — Glej tudi Danduli Chronicon, lib. V, c. 10. pars 10 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 88). — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 538.]

) Arcarius je bil predstojnik državne blagajnice. Arcarius se je zval tudi tisti, ki je varoval zaklade.

²⁾ Numerarius = računar. Dolžnost računarjev je bila, da so spravljali davčne in druge dohodke v državno blagajnico.

³⁾ Zastran datiranja primerjaj št. 24.

⁴⁾ Tribuni maritimorum. Njih naloga je bila, da so ob morskih bregovih in tudi ob rekah pripravljali ladje. Tudi so imeli nadzorstvo čez soline.

⁵⁾ Iz vsebine tega pisma je razvidno, da je bilo spisano v istem času, kakor pismi pod št. 24 in št. 25.

Št. 27.

539.¹⁾

Ko je Belizar oblegel mesto Auximum²⁾, je hotel ujeti kakega Gota, da bi zvedel, zakaj se nočejo sovražniki tako dolgo podati. Valerijan, njegov podpoveljnik, mu pravi, da se to lahko zgodi. Med njegovimi ljudmi je nekoliko Slověnov, ki imajo navado, da se skrivajo med skalovjem in grmovjem ter prežé na sovražnike. Tako postopajo tudi vedno zoper Rimljane (Bizantince) in druge barbare pri reki Donavi, kjer so njih bivališča. Ko je Belizar to slišal, se je razveselil ter ukazal, da naj se rečeno delo hitro izvrši. Valerijan je potem med Slověni izbral enega moža, ki se je odlikoval po svoji velikosti in hrabrosti, ter mu naznanil, da dobi od Belizarja veliko plačilo, ako ujame kakega živega sovražnika. Slověn odgovori, da lahko to stori na tistem kraju, kjer raste trava; Gotje jo pridejo večkrat tja jest, ker jim manjka potrebnega živeža. Na vse zgodaj se je potem Slověn približal zidovju, skril se v grmovje ter vrgel tudi nekoliko trave na svoje truplo. Z dnevom vred je prišel tja neki Got ter začel hitro pobirati travo. Pred grmovjem ni imel nikakega strahu; pač pa je večkrat pogledal proti neprijateljskemu taboru, da ne bi od tam kdo prišel nadenj. Sedaj ga Slověn hitro napade od zadaj ter ga zagrabi; prime ga močno čez sredo z obema rokama, prinese v tabor ter izroči Valerijanu. Ta vpraša ujetnika, česa pričakujejo Gotje, ker se nočejo podati, akoravno so že slabi, pač pa prostovoljno strašansko trpé. Barbar izpove potem, da je to povzročil Burkentij³⁾ s svojo izdajo ...

Procopii De bello Gothico, II. c. 26 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 254 et 255): „Ῥωμαῖοι δὲ οὐδὲν τι ἥσσον ἀχθόμενοι, ὅτι δὴ ἐν χώρᾳ ἐρήμῳ μακρὰν οὕτω προσεδρεῖαν πεποιήνται, διηποροῦντο, οὐκ ἐνδιδέοντας σφίσιν ἐν τοσούτοις κακοῖς τοὺς βαρβάρους ὀρώντες. διὸ δὴ Βελισάριος ἐν σπουδῇ ἐποίειτο ζῶντά τινα τῶν ἐν τοῖς πολεμίοις δοκίμων λαβεῖν, ὅπως ἂν γινοίη ὅτου δι᾽ ἐνεκα τὰ δεινὰ καρτεροῦσιν οἱ βάρβαροι, καὶ οἱ ὁ Βαλεριανὸς τὸ τοιοῦτο ὑπουργήσειν εὐπετῶς ὡμολόγει. εἶναι γάρ τινας τῶν οἱ ἐπομένων ἐκ τοῦ Σιλαβηγῶν ἔθνους, οἱ κρύπτεσθαι τε ὑπὸ λίθῳ βραχέϊ, ἢ φυτῶν ἄλλῃ τῷ παρατυχόντι, εἰώθασιν καὶ ἀναρπάζειν ἄνδρα πολέμιον. τοῦτό τε αἰ παρὰ ποταμὸν Ἰστρον, ἐνθα δὴ ἱδρυνται, ἕς τε Ῥωμαίους καὶ τοὺς ἄλλους βαρβάρους ἐνδείκνυνται. ἤσθη τῷ λόγῳ Βελισάριος καὶ τοῦ ἔργου ἐπιμελεῖσθαι κατὰ τάχος ἐκέλευε. Βαλεριανὸς οὖν ἀπολέσας τῶν Σιλαβηγῶν ἕνα σώματός τε μεγέθους περί εὖ ἦκοντα καὶ διαφερόντως δραστήριον, ἄνδρα ἐλεῖν πο-

¹⁾ Prokopij pripoveduje to med drugimi dogodbami, katere so se vršile v petem letu gotovske vojske (glej II, c. 30), tedaj leta 539.

²⁾ Auximum je bilo mesto v Italiji od Jakina (Ancona) nekoliko proti jugu. Sedaj se zove Osimo.

³⁾ Burkentij je bil bizantinski vojak. Zarad izdajstva je bil pozneje živ sežgan.

λέμιον ζῶντα ἐπέστελλε, χρήματά οἱ μεγάλα πρὸς Βελισαρίου ἰσχυρισάμενος ἔσεσθαι. δράσειν δὲ τοῦτο αὐτὸς ἐν τῷ χωρίῳ εὐπετῶς ἔφασκεν, οὐπερ ἡ πόα τυγχάνει οὔσα. χρόνου γὰρ πολλοῦ ταύτῃ τοὺς Γότθους ἀπορίᾳ τῶν ἀναγκαίων σιτίζεσθαι. ὁ μὲν οὖν Σκλαβηγὸς ἑρθρου βαθέος ἄγχιστα τοῦ περιβόλου γενόμενος, ἐν θάμνῳ τινὶ ἐγκυλυσάμενός τε καὶ τὸ σῶμα ἐς ὀλίγον ξυναγαγὼν ἀμφὶ τὴν πόαν ἐκρύπτετο. ἅμα δὲ ἡμέρᾳ Γότθος ἀνὴρ ἐνταῦθα ἦκων τὰς βοτάνας κατὰ τάχος ξυέλεγεν, ἐκ μὲν τοῦ θάμνου ὑποτοπάζων οὐδὲν ἄχαρι, συχνὰ δὲ περισκοπῶν ἐς τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, μή τις ἐς αὐτὸν ἐνθὲνδε ἴοι. καὶ οἱ ἐπιπεσὼν ἔπισθεν ὁ Σκλαβηγὸς ἐκ τοῦ αἰφνιδίου ἀνάρπαστον ἐποιήσατο, σφίγγων τε μέσον καρτερῶς χειρὶν ἀμφοτέραις τὸν ἄνθρωπον, ἔς τε τὸ στρατόπεδον ἦνεγκε φέρων καὶ Βαλεριανῷ ἐνεχείρισεν. ᾧ δὲ πυθανομένῳ, ᾧ δὴποτε Γότθοι πιστεύοντες, καίτοι μὴ τὸ ἰσχυρὸν ἔχοντες, ἦκιστα ἐθέλουσι προσχωρεῖν σείσιν, ἀλλ' ἐκούσιοι τὰ δεινότατα ἐγκαρτεροῦσι, τὸν πάντα λόγον ἀμφὶ τῷ Βουρκεντίῳ ὁ βάρβαρος ἔφρασε . . .“

Št. 28.

539.¹⁾

Ko je Belizar vzel Auximum, je hotel z vso marljivostjo oblegati Ravenno, ter je pred mesto pripeljal svojo vojsko. Poslal je Magna²⁾ z velikim oddelkom mimo Ravenne naprej, da bi stražil ob bregu reke Pada, da bi Gotje v bodoče ne mogli od tam pošiljati hrane. Vitalij³⁾, ki je prišel s svojo vojsko iz Dalmacije, je zasedel nasprotni breg rečene reke⁴⁾.

Procopii De bello Gothico, II, c. 28 (Corp. script. hist. Byzant, XVII, rec. Dindorf, p. 260): „Ἐπεὶ δὲ Βελισάριος Αὐξίμιον εἶλε, Ῥάβενναν πολιορκεῖν ἐν σπουδῇ ἐποιεῖτο καὶ ἅπαν τὸ στρατεύμα ἐνταῦθα ἐπῆγε. Μάγνον τε πέμψας ζῦν πλῆθει πολλῷ ἐπὶ Ῥαβέννης ἵεναι ἐκέλευε, Πάδου τε τοῦ ποταμοῦ τὴν ἄχθην ἀεὶ περιμένοντα φυλακὴν ἔχειν, ὅπως δὴ μὴ τὸ λοιπὸν ἐνθὲνδε οἱ Γότθοι τὰ ἐπιτήδεια ἐσκομίζωνται. καὶ Βιτάλιος δὲ οἱ ζῦν στρατῷ ἐκ Δαλματίας ἀρριζόμενος ἄχθην τοῦ ποταμοῦ τὴν ἐτέραν ἐφύλασσε.“

Št. 29.

Od 539. do 556.

Leta 539. je postal Macedonij oglejski škof, ki je bil po rodu Macedonec. Bil je slaven in pobožen mož ter je živel takrat, ko je

¹⁾ Zastran datiranja glej opazko I. pod št. 27.

²⁾ Magnus je bil poveljnik bizantinskih konjikov v gotovski vojski.

³⁾ Vitalij je bil bizantinski poveljnik v gotovski vojski. Nahajamo ga po Iliriji, Dalmaciji in Beneškem.

⁴⁾ Mogoče je, da si je Vitalij takrat med potjo ali pa nekoliko prej osvojil Istro in bližnje pokrajine. To bi smeli sklepati iz tega, ker je bil v tistem času izvoljen za oglejskega škofa Macedonij, ki je bil po rodu Macedonec, tedaj podložnik grškega cesarja. (Danduli Chronicon, V, c. 10.) Leta 537/538 je bila Istra še pod gotovsko v ado.

vladal cesar Justinijan. Posvetil je na Gradežu cerkev sv. Ivana Evangelista. Vladal je 16 let¹⁾, 5 mesecev in 6 dni.

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 12): „Macedonius sedit an. 16, men. 5, dies 6. Ipse fundavit ecclesiam sancti Johannis euangeliste et apostolum in Gradus.“

Cf. ibid. p. 38.

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, 38): „... post quem (sc. Maurum) Macedonius per annos XVI et menses V et dies VI ibidem extitit patriarcha, qui ecclesiam sancti Johannis apostoli et evangelistę in eodem castello (Gradensi) fundavit.“

Danduli Chronicon, V, c. 10 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 87): „Macedonius episcopus Aquilegiensis subrogatus est anno domini DXXXIX. Hic natione Macedonicus factus episcopus multas suo tempore tribulationes subtinuit et in Grado ecclesiam in honorem sancti Johannis Evangelistae pulchro opere dedicavit.“

Ibid. pars 20 (l. c. p. 91): „Hic Macedonius episcopus, dum sedisset annis XVI, mensibus V, diebus V durante schismate defunctus est.“

Chronicon patriarcharum Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 7): „Macedonius patriarcha successit, vir clarus et pius, qui Iustiniani Augusti assumptus temporibus vitam ducens laudabilem et per provinciam Italiae peragrans fratres mirabiliter in Christo confortabat. Tandem post annos XXVI ab ordinatione sua felici pace quievit.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 9): „Macedonius patriarcha, vir clarus et pius, temporibus Iustiniani vitam ducens laudabilem et per totam provinciam Italiae fratres confortans in Christo post annos XXVI ordinationis suae felici pace quievit.“

Št. 30.

Nepristna listina²⁾

543, dně 24. marca

Poreški škof Evfrazij [„*Eufrasius Parentine ecclesie presul*“] pastir vseh mladoletnih, vdov in sirot v cerkvi sv. Marije Device in sv. mučenika Mavra, ukazuje z dovoljenjem Konstancija in Lavrencija,

¹⁾ V treh kronikah stoji, da je Macedonij vladal 16 let. Le v obeh oglejskih kronikah čitamo, da je bil 26 let predstojnik svoji cerkvi, kar pa je nemogoče. Število XXVI je brez dvoma vsled površnega prepisovanja nastalo iz XVI.

²⁾ Ta listina je ponarejena, česar ni težko dokazati. Marsikaj, kar je v njej zapisano, ne more biti resnično. Vendar pa se kaže, da je kompilator pred seboj imel kako pravo listino iz dobe poreškega škofa Evfrazija ter jo porabil, ko je sestavljal to ponarejeno listino. Benussi (Atti e memorie della società Istriana, VIII, str. 49—86) je dokazal, da je listina nepristna. Med drugim omenja, da leta 543. kristjani še niso obhajali praznika vseh svetnikov, tudi ne oljične nedelje in ne Marijinega vnebovzetja. Iz jezika in iz drugih znakov se dá sklepati, da je bila ta listina na podlagi nekega starega dokumenta sestavljena v prvih desetletjih 13. stoletja.

katera je cesar Flavijan poslal iz Carigrada [*„residentibus nobiscum Constantio et Laurentio¹⁾ directis ab urbe Roma a Flaviano imperatore²⁾ insimul nobis iubentibus et volentibus“*], ter v navzočnosti poreške duhovščine in ljudstva, kakor arhidijakona Klavdija, arhipresbitera Maksima, opata Andreja od sv. Ivana³⁾, potem Ivana, vojaškega mojstra in odvetnika cerkve sv. Marije in sv. Mavra, ter mnogo drugih [*„presente clero et populo Parentino et Claudio archidiacono et Maximo archipresbitero et Andrea sancti Ioannis abbate atque Ioanne magistro militum advocato ecclesie sancte Marie et sancti Mauri et aliorum quamplurium“*] vsem višjim in nižjim poreškim prebivalcem, ki bivajo na zemlji poreške cerkve, imajo na njej svoja stanovališča [*„mansiones“*] ali pa jo obdelujejo, da morajo dajati poreški cerkvi četrtno od vinogradov in njiv [*„tam de vineis quam de agris quartas persolvant“*] tako, kakor so jo odrajšovali že prej njih predniki. Noben bodoč škof jim ne sme naložiti še kake druge davščine [*„aliam superpositam“*⁴⁾]. Poreška duhovščina in prebivalci ter njih nasledniki naj imajo pravico, da lahko rečeno zemljo, bivališča in vinograde prodajo, podelé, zamenjajo, volé v svoj dušni blagor ter sploh ž njimi storé, kar hočejo, da se le odrajšuje imenovani davek cerkvi svete Marije in sv. Mavra. — Škof ukazuje zase in za svoje naslednike, da naj vsi poreški prebivalci brez ugovora dajejo poreškim kanonikom, posebno tistim, ki v stolni cerkvi služijo sv. Mariji in sv. Mavru, desetino od vseh poljskih pridelkov in od živine [*„decimam . . . tam de omnibus frugibus terre quam de animalibus“*]. Rečeni kanoniki naj dobivajo tudi tretjino od solin [*„terciam partem de salinis“*] na otoku Brioni⁵⁾ [*„in insula que vocatur Brivona“*], tretjino od ribjega lova [*„terciam partem de piscatione“*], katerega ima cerkev sv. Mavra v Linskem kanalu [*„de ripa Lemi“*]⁶⁾, ter tretjino od mlinov [*„terciam*

¹⁾ Imeni Kons'ancij in Lavrencij sta bili najbrže že omenjeni v tistem starem dokumentu, katerega je imel kompilator pred seboj, ko je sestavljal to listino. Brez dvoma sta bila Konstancij in Lavrencij zastopnika takratnega bizantinskega cesarja.

²⁾ Ta lista se nam je ohranila v treh prepisih, ki se nahajajo v škofijskem arhivu v Poreču v knjigi „Iurium mensae episcopalis Parentinae“. V enem prepisu se omenja ime cesarja Konstantina, v drugih dveh pa ime cesarja Flavijana. Benussi je dokazal, da se dotični privilegij ne more pripisovati nobenemu bizantinskemu cesarju Konstantinu, pač pa cesarju Flavijanu, ki pa ne more biti drug, kakor cesar Flavius Justinianus.

³⁾ Ta Andrej, opat pri sv. Ivanu, ni bil opat samostana sv. Ivana „del Prato“, kjer so se mnogo pozneje naselili menihi iz hospitalskega reda sv. Ivana. Benussi misli, da je bil morebiti v šestem stoletju v Poreču ali pa v njegovi bližini kak drug samostan sv. Ivana.

⁴⁾ Superpositum, superposita ali superimposita se je zvala izvenredna in proti navadi naložena davščina.

⁵⁾ Otok Brioni je v južni Istri blizu Pulja.

⁶⁾ Linski kanal je v zahodni Istri od Rovinja proti severu.

partem de molendinis“] na vodah, ki se zovejo „Gradule“. ¹⁾ — Poreška duhovščina, višja in nižja [„*clerus Parentinus tam maiores quam minores*“], naj ima s svojim škofom vsako leto dvanajst poedin [„*convivia*“] in sicer: 1.) na praznik vseh svetnikov, 2.) na dan svetega Mavra, 3.) o božiču, 4.) na dan sv. Treh kraljev, 5.) o pustu [„*in carnis levamine*“], 6.) na cvetno nedeljo, 7.) na veliki četrtek, 8.) o veliki noči, 9.) na dan vnebohoda, 10.) o binkošti, 11.) na praznik sv. Petra aposteljna in 12.) na praznik Marijinega vnebovzetja. — Škof pravi, da ne sme nobeden izmed njegovih naslednikov in tudi nobeden drug tiran nadlegovati kakega poreškega duhovnika, ki služi v cerkvi Marije Device in sv. mučenika Mavra. Poreška duhovščina ni dolžna, da bi kdaj dajala kaki drugi osebi četrtno ali pa desetino. Ako bi kdo hotel ravnati zoper našete določbe, naj ga zadene božje prekletstvo; tudi naj plača poreški duhovščini in poreškemu ljudstvu kot globo 20 liber zlata.

Listino je spisal „*Petrus diaconus Parentine civitatis tabellio*“. Za njegovim imenom pa sledi 29 podpisov raznih poreških škofov, Evfrazijevih naslednikov. Zadnji je Fulgerij, ki je vladal leta 1200.

„*Imperante Flaviano Romanorum imperatore triumphatore Augusto anno imperii eius XVI, die vero XXIV mensis Martii, indictione VI*“²⁾

[Trije prepisi v škofijskem arhivu v Poreču. — Ughelli, Italia sacra, ed. Coleti, V, 397. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 543. — Benussi v Atti e memorie della società Istriana VIII, 49]

Št. 31.

544.³⁾

Belizar se je z vsem svojim brodovjem napotil (iz Solina) v Pulj kjer je nekoliko časa ostal, da bi preskrbel svojo vojsko. . . Nato se je odpeljal s svojim brodovjem čez morje v Ravenna

Procopii De bello Gothico, III, c. 10 (Corp. script. hist. Bysant., XVII, rec. Dindorf, p. 317): „... καὶ Βελισάριος παντὶ τῷ στόλῳ ἐνθένθε ἄρας Πόλιν προσέσχεν. οὗ δὲ τὸ σπράτευμα διέπῳ χρόνον τινὰ ἔμενε.“

Ibid. III, c. 11 (l. c. p. 319): „Βελισάριος δὲ παντὶ τῷ στόλῳ ἐς Πάβενναν ἀπικόμενος . . .“

Št. 32.

Med 533 in 545

Vojska med Slovēni in Anti v kateri so bili ti premagani. Pozneje so se Slovēni in Antje med seboj pomirili. Nato so Antje napadli Tracijo, ujeli tu mnogo Rimljanov ter jih odgnali v sužnost.⁴⁾

¹⁾ Ti mlini so bili pri reki Mirni ne daleč od Motovuna.

²⁾ V dveh prepisih stoji „anno regnante XVI“, v enem pa „XVII“. Vsi trije imajo „indictio VI“.

³⁾ Prokopij omenja to med dogodbami, katere so se vršile v desetem letu gotovske vojske (gl. III, c. 9 in 11), tedaj leta 544.

⁴⁾ Gl. št. 33.

Št. 33.

545.¹⁾

Velika množica Slověnov je prestopila reko Donavo, ropala po Traciji ter potem peljala mnogo Rimljanov (Bizantincev) v sužnost. Nenadoma so Heruli²⁾ naleteli na te Slověne ter jih nepričakovano premagali in pobili, akoravno je bilo teh dokaj več kakor njih; vse (rimske) ujetnike so odposlali domov. Takrat je Narzet našel nekega človeka, ki si je lastil ime Chilbudija, znamenitega moža in nekdanjega poveljnika rimske vojske. Lahko se je prepričal, da dotični človek ni bil pravi Chilbudij. Kako se je to zgodilo, kažejo naslednje vrstice.

Chilbudij je bil eden izmed domestikov³⁾ cesarja Justinijana, jako hraber vojak, ki se je tako malo briga za bogastvo, da ni imel ničesar, akoravno bi bil lahko imel prav veliko premoženja. Tega Chilbudija je cesar poslal v četrtem letu svojega vladanja (530) za poveljnika v Tracijo ter mu izročil stražo ob reki Donavi z ukazom, da bi branil ondotnim barbarom prehod čez reko. Huni, Slověni in Antje so namreč večkrat šli čez reko ter med Rimljani uganjali strašanske reči. Barbari so se Chilbudija tako bali, da se ni upal nobeden v vseh treh letih, katera je ondi slavno prebil, iti čez Donavo nad Rimljane; pač pa so se ti s Chilbudijem večkrat napotili na nasprotno stran, pobili ondotne barbore ali pa jih odpeljali v sužnost. Ko je po treh letih Chilbudij nekda j po navadi šel z majhno četo čez reko, so se mu postavili povsod Slověni nasproti (533). Prišlo je do hudega boja, v katerem je padlo veliko Bizantincev in pa njih poveljnik Chilbudij. Odslej so barbari hodili čez reko, kadar jim je bilo ljubo, ter lahko napadali bizantinsko državo. Vsa bizantinska oblast ni mogla izvršiti toliko, kolikor hrabrost enega moža.

Pozneje (med 533 — 545) je prišlo med Anti in Slověni do razpora in do vojske, v kateri so bili Antje premagani od svojih nasprotnikov. V tej vojski je neki Slověn ujel še mladega človeka, kateremu je bilo ime Chilbudij, ter ga peljal s seboj domov. Ta Chilbudij je bil v naslednjem času jako vdan svojemu gospodu ter hraber nasproti sovražniku. Večkrat je šel za svojega gospoda v nevarnost, kjer se je jako odlikoval, in tako se je o njem razširila velika slava. Takrat so Antje napadli Tracijo, ujeli tu mnogo Bizantincev ter jih odvedli v sužnost. Ko so to izvršili, so se povrnili v svojo domovino. Enega izmed (bizantinskih) ujetnikov je usoda pripeljala k omenjenemu ljubeznivemu in milostljivemu

¹⁾ Prokopij pripoveduje vse to med dogodbami, katere so se vršile v 11. letu gotovske vojske, tedaj leta 545.

²⁾ O Herulih, ki so prišli na Balkanski polotok, glej zgoraj opazko 1 pod št. 7.

³⁾ Domestiki (τις ἐκ τῶν οικιαγῶν) so se zvali pri Bizantincih višji poveljniki tistih čet, ki so se vojskovale po suhem.

gospodu. Bizantinski ujetnik je bil jako prekanjen človek ter je z zvijačo premotil druge. Ker se je hotel povrniti na bizantinsko zemljo, a ni imel nikakršnih sredstev, je storil naslednje. Prišel je k svojemu gospodu, hvalil njegovo ljubeznivost ter trdil, da mu Bog obilno povrne dobrote, katere je njemu izkazal; nikakor noče biti nehvaležen tako milemu gospodu; tudi si lahko v kratkem pridobi bogato odškodnino za vse storjene dobrote, ako ga hoče poslušati. Bizantinski poveljnik Chilbudij biva med Slovēni kot ujetnik in nobeden izmed barbarov ne ve, kdo je ta človek. Ako bi hotel Chilbudija odkupiti ter ga spraviti na bizantinsko zemljo, bi dobil brez dvoma od cesarja toplo zahvalo in prav bogato odškodnino. Ko je Bizantinec to povedal, je pregovoril takoj svojega gospoda, da se je napotil ž njim med Slovēne. Takrat so ti barbari zopet med seboj sklenili mir ter brez strahu občevali drug z drugim. Chilbudija so odkupili in odvedli s seboj, ko so njegovemu gospodu odšteli veliko denarja. Ko so prišli domov, je prašal kupec Chilbudija, je li bizantinski poveljnik. Ta se ni legal ter povedal resnico, da je po rodu Ant. Ko se je s svojimi rojaki vojskoval s Slovēni, je bil od nasprotnikov ujet. Sedaj pa, ko se je povrnil v domovino, bode za naprej svoboden, kakor velewa postava. Nato se je kupec močno razjezil, ker se ni izpolnilo njegovo upanje. Bizantinec ga je hotel potolažiti ter na novo nalegati, da bi se potem brez ovir vrnil v svojo domovino. Trdil je, da je dotični mož pravi Chilbudij. Med barbari se boji resnico povedati; ako bi bil pa na bizantinski zemlji, bi razjasnil vse ter bi bil še celo ponosen na svoje delo. — Na ta način je Bizantinec prevaril Ante.

Ko se je govorica o Chilbudiju raznesla med ljudi, so se zbrali zaradi tega skoraj vsi Antje, smatrali to kot javno zadevo ter mislili, da dobē bogata darila, ker imajo v svojih rokah bizantinskega poveljnika Chilbudija.

Ta dva naroda, Slovēni in Antje, nimajo samovladarja, temuč živē že od nekdaj kot demokratično ljudstvo in zato se pri njih vedno javno razpravlja o koristnih in škodljivih zadevah. Enako postopajo tudi v vseh drugih rečeh po svojih starih navadah. Verujejo v enega boga, ki nareja blisk in gospoduje čez vse; darujejo mu vole in vsakovrstne živali. Usode ne poznajo in tudi ne verujejo, da bi imeli umrli ljudje kako moč. Ako mislijo, da se jim je smrt približala bodisi v boleznī ali pa v vojski, obljubijo takoj v svojem srcu darovati bogu, ako ne bi umrli. Ako potem uidejo smrti, darujejo tudi, kakor so obljubili, ker mislijo, da so si z daritvijo odkupili življenje. Častē tudi reke, nimfe (vile) in druga božanstva ter vsem tem tudi večkrat darujejo; med darovanjem se vršē razna prerokovanja. Stanujejo v slabih kočah raztreseni daleč drug od drugega ter mnogokrat premenē kraj svojega bivališča. Ko se napotē v vojsko, gredō večinoma peš nad sovražnika, držeč v rokah ščit in sulico, oklepa ne opašajo nikdar. Nekateri nimajo niti spodnje

obleke in plašča, temuč le nekake hlače, da si pokrijejo spolovila; tako se potem vržejo na sovražnika. Oboji (Slovēni in Antje) imajo en jezik, ki je popolnoma barbarski. Tudi po telesni zunanosti ni razlike med njimi. Vsi so visoki in jako hrabri. Njih koža ni posebno bela; njih lasje niso rumenkasti, a tudi ne popolnoma črni, temuč rdečkasti. Njih življenje je trdo in zanemareno kakor pri Masagetih; kakor pri teh, je tudi pri njih vedno polno nesnage. Hudobni in prevarljivi navadno niso in kar se tiče priprostosti, se ravnaajo po šegah Hunov. Slovēni in Antje so imeli nekaj samo eno ime. V starih časih so se oboji zvali Spori, ker so, kakor Prokopij misli, živeli po vaseh raztreseno [„σπορᾶν“].¹⁾ Vsled tega imajo pa tudi mnogo zemlje v svoji posesti. Večina nasprotnega (levega) brega reke Donave je v njih oblasti. Toliko o tem narodu.

Kakor je bilo rečeno, so se zbrali Antje ter silili Chilbudija izjaviti, da je on bizantinski poveljnik. Ako bi se protivil, so mu žugali da ga kaznujejo. Ko se je vse to vršilo, je poslal cesar Justinijan nekatere starejšine k rečenim barbarom ter jih pozval, da bi prišli vsi v staro mesto, Turris²⁾ imenovano, katero leži unstran reke Donave ter je bilo nekaj postavljeno od rimskega cesarja Trajana. Potem je bilo dolgo časa prazno, ker so ga ondodni barbari oropali. To mesto in pa bližnja zemljo, katera je prav za prav spadala k bizantinski državi, jim je obljubil dati cesar Justinijan, potem živeti ž njimi v največjem prijateljstvu ter jim plačevati bogata darila, ako sklenejo ž njim zavezo, da bodo zanaprej vedno ovirali Hune, ki hočejo ropati po rimski državi. Ko so barbari to čuli, so bili zadovoljni ter obljubili vse storiti, ako iz nova postavi Chilbudija za bizantinskega poveljnika ter mu dovoli, da med njimi prebiva. Trdili so, da je tisti, katerega hočejo imeti, pravi Chilbudij. A tudi ta, katerega je upanje nekako povzdignilo, je izrekel, da je bizantinski poveljnik Chilbudij in da tudi on želi (bivati med Anti). Ko je bil vsled tega Chilbudij poslan v Carigrad, je naletel med potjo nanj Narzet. Ko se je ta ž njim pogovarjal, se je prepričal, da je slepar, akoravno je govoril latinski jezik precej dobro, vedel za Chilbudijeve posebnosti ter se znal zadostno potajevati. Dal ga je vkleniti, prisilil ga, da je povedal resnico, ter ga peljal s seboj v Carigrad.

Procopii De bello Gothico, III. c. 13 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 330): „ . . . βαρβάρων γὰρ Σκλαβηγῶν πολὺς ὄμιλος ἔτυχον ἑναγχος διαβάντες μὲν ποταμὸν Ἰστρον, ληισάμενοι δὲ τὰ ἐκείνη χωρία καὶ Ῥωμαίων ἐξανδραποδίσαντες πάμπλου πληθὺς. οἷς δὴ Ἐρουλοὶ ἐκ τοῦ αἰωνιδίου ἐς χεῖρας

¹⁾ V besedi „Spori“ tiči prav za prav beseda „Srb“. Gl. Izvestja Muz. društva. VIII, 78 — Neverjetna je hipoteza, katero je L. Niederle razglasil v Archivu für slav. Philologie, XXIII, str. 130—133, da je Prokopij prav za prav hotel zapisati Βοσπόροι ne pa Σπόροι.

²⁾ Turris je sedanje mesto Turnu pri izlivu reke Olte (Alute) v Donavo.

ἐλθόντες, νικήσαντές τε παρὰ δόξαν μέτρῳ σφᾶς πολλῶ ὑπεραίροντας, αὐτοὺς τε κτεί-
νουςι καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐς τὰ οἰκεία ξύμπαντας ἀρῆκαν ἵεναι. τότε δὴ ὁ Ναρσῆς
καὶ τινὰ εὐρῶν ἐπιβατεύοντα τοῦ Χιλβουδίου ἐνόματος, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς καὶ Ῥωμαίων
ποτὲ στρατηγῆσαντος, διελέγξαι τὴν ἐπιβουλὴν ῥαδίως ἔσχε. τοῦτο δὲ ὅ τι ποτὲ ἦν
αὐτίκα δηλώσω.

Ibid., III, c. 14 (p. 331—337): „Χιλβούδιος ἦν τις ἐκ τῆς Ἰουστινιανοῦ p. 331.
βασιλείας οἰκίας ἐς ἅγαν μὲν δραστήριος τὰ πολέμια, ἐς τόσον δὲ χρημάτων κρείσσων
ὥστε ἀντὶ μεγίστου κτήματος ἐν τῇ οὐσίᾳ τῇ αὐτοῦ εἶχε τὸ κεκτησθαι μὴδὲν. τοῦτον
βασιλεὺς τὸν Χιλβούδιον, ὅτε δὴ τέταρτον ἔτος τὴν αὐτοκράτορα εἶχεν ἀρχὴν, Θράκης
ἀνειπὼν στρατηγόν, ἐπὶ τῇ τοῦ Ἰστροῦ ποταμοῦ φυλακῇ κατεστήσατο, φυλάσσειν κε-
λεύσας ὅπως μὴ κέτι τοῖς ταύτῃ βαρβάροις ὁ ποταμὸς διαβατὸς ἔσται, ἐπεὶ αὐτοῦ τὴν
διάβασιν πολλάκις ἤδη Οὐννοὶ καὶ Ἄνται καὶ Σκλαβηνοὶ πεπονημένοι ἀνήκεστα Ῥω-
μαίους ἔργα εἰργάσαντο. Χιλβούδιος δὲ οὕτω τοῖς βαρβάροις φοβερὸς γέγονεν ὥστε ἐς
τριῶν ἐνιαυτῶν χρόνον, ὅσον ἔξιν ταύτῃ δὴ τῇ τιμῇ τὴν διατριβὴν ἐνταῦθα εἶχεν, οὐχ
ἔσον διαβῆναι τὸν Ἰστρον ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους οὐδεὶς ἔσχυσεν, ἀλλὰ καὶ Ῥωμαῖοι ἐς
ἡπείρον τὴν ἀντιπέρας ἔξιν Χιλβουδίῳ πολλάκις ἰόντες ἔκτεινάν τε καὶ ἡνδραπόδισαν
τοὺς ταύτῃ βαρβάρους. ἐνιαυτοῖς δὲ τρισὶν ὕστερον διέβη μὲν ὁ Χιλβούδιος τὸν ποταμὸν
ἡπερ εἰώθει ἔξιν ὀλίγῳ στρατῷ, Σκλαβηνοὶ δὲ πανδημεὶ ὑπηντίκζον. μάχης τε καρτερὰς
γενομένης Ῥωμαίων τε πολλοὶ ἔπεσον καὶ Χιλβούδιος ὁ || στρατηγός. καὶ τὸ λοιπὸν p. 332.
ὅ τε ποταμὸς ἐσβατὸς ἀεὶ τοῖς βαρβάροις κατ' ἐξουσίαν καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα
εὐφόδᾳ γέγονε, ξύμπασά τε ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ ἀνδρὸς ἐνὸς ἀρετῇ ἀντίρροπος γε-
νέσθαι ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ οὐδαμῇ ἔσχυσε.

Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἄνται καὶ Σκλαβηνοὶ διάφοροι ἀλλήλοισι γενόμενοι ἐς χεῖρας
ἤλθον, ἐνθα δὴ τοῖς Ἄνταις ἡσθηθῆναι τῶν ἐναντιῶν τετύχηκεν. ἐν ταύτῃ δὲ τῇ
μάχῃ Σκλαβηνὸς ἀνὴρ τῶν τινὰ πολέμιων ἄρτι γενεΐσασκοντα, Χιλβούδιον ἐνομα,
αἰχμαλώτον εἶλεν, ἐς τε τὰ οἰκεία λαβὼν ὤχετο. οὗτος ὁ Χιλβούδιος προϊόντος τοῦ
χρόνου εὐνους τε ὡς ἐνὶ μάλιστα τῷ κεκτημένῳ ἐγένετο καὶ τὰ ἐς τοὺς πολέμιους δραστήριος.
πολλάκις τε τοῦ δεσπότου προκινδυνεύσας ἡρίστευσέ τε διαφερόντως καὶ κλέος ἔσχυσε
περιβαλέσθαι ἀπ' αὐτοῦ μέγα. ὑπὸ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Ἄνται ἐπισκήψαντες εἰς τὰ
ἐπὶ Θράκης χωρία πολλοὺς ἐληΐσαντο καὶ ἡνδραπόδισαν τῶν ἐκεῖνῃ Ῥωμαίων. οὐσπερ
ἐπαγόμενοι ἀπεκομίσθησαν ἐς τὰ πάτρια ἦθρ. τούτων δὲ ἓνα τῶν αἰχμαλώτων εἰς
φιλάνθρωπόν τινα ἤγαγεν ἡ τύχη καὶ πρᾶον δεσπότην. ἦν δὲ οὗτος ἀνὴρ κακοῦργός
τε λίαν καὶ οἷος ἀπάτῃ τοὺς ἐντυγχάνοντας περιελθεῖν. ἐπειδὴ τε βουλόμενος ἐπα-
νήκειν ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν οὐδεμιᾷ μηχανῇ εἶχεν, ἐπενόει τοιαῦτα. τῷ κεκτημένῳ
ἐς ὅψιν ἦκων τῆς τε φιλάνθρωπίας ἐπήγεσε καὶ πολλὰ μὲν οἱ διὰ τοῦτο πρὸς τοῦ
θεοῦ ἰσχυρίσατο ἀγαθὰ ἔσεσθαι, καὶ αὐτὸν δὲ οὐδαμῇ ἀχάριστον δεσπότην φιλάνθρω-
ποτάτῳ φανήσεσθαι, ἀλλ', || ἦν γε αὐτῷ τὰ βέλτεστα εἰσηγουμένῳ ἐπακούειν ἐθέλει, p. 333.
κύριον αὐτὸν οὐκ ἐς μακρὰν καταστήσεσθαι χρημάτων μεγάλων. εἶναι γάρ ἐν τῷ Σκλα-
βηνῶν ἔθνεϊ Χιλβούδιον, τὸν τῶν Ῥωμαίων στρατηγῆσαντα, ἐν ἡνδραπόδων λόγῳ,
πάντας βαρβάρους λανθάνοντα ὅστις ποτὲ ἔστιν. ἢ τοίνυν αὐτῷ βουλομένῳ εἴη προ-
έσθαι τε τὰς τοῦ Χιλβουδίου τιμὰς καὶ διακομίζειν τὸν ἄνθρωπον ἐς Ῥωμαίων τὴν
γῆν, δόξαν τε ἀγαθὴν καὶ πλοῦτον αὐτὸν ἀμπολυ χρῆμα περιβαλέσθαι πρὸς βα-
σιλείᾳ οὐκ ἀπεικὸς εἶναι. ταῦτα ὁ Ῥωμαῖος εἰπὼν τὸν κεκτημένον εὐθὺς ἔπεισε, καὶ

ξὺν αὐτῷ γίνεται ἐν Σκλαβηνοῖς μέσοις. ἐπεκηρυκεύοντο γὰρ ἤδη καὶ ἀλλήλοις ἀνεμύγνυντο ἀδελῶς οἱ βάρβαροι οὗτοι. χρήματα οὖν πολλὰ τῇ τὸν Χιλβούδιον κεκτημένῳ προοίεμενοι τὸν ἄνδρα ὠνούντο καὶ ξὺν αὐτῷ ἀπιόντες εὐθὺς ὤχοντο. ἐπεὶ τε ἐν ἡθροσὶ τοῖς σφετέροις ἐγίνοντο, ἀνεπνυθάνετο τοῦ ἀνθρώπου ὁ περιάμενος, εἰ Χιλβούδιος αὐτὸς ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς εἴη. καὶ ὅς οὐκ ἀπῆξίον τὰ ὄντα λέγειν. καταλέγει δὲ ξὺν τῷ ἀληθεῖ λόγῳ ἐφεξῆς ἅπαντα, ὡς εἴη μὲν Ἄντης καὶ αὐτὸς τὸ γένος, μαχόμενος δὲ ξὺν τοῖς ὁμογενέσι πρὸς Σκλαβηνοὺς, τότε σφίσι πολεμίους ὄντας, πρὸς τῶν ἐναντίων ἀλώῃ, ταυῦν δὲ, ἐπεὶ ἀφίκετο ἐς τὰ πάτρια ἡθρη, ἐλευθεροῦς τὸ λοιπὸν κατὰ γε τὸν νόμον καὶ αὐτὸς ἔσται. ὁ μὲν οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ χρυσίον

- p. 334. προοίεμενος || ἐς ἀφασίαν ἐμπεπτωκὼς ἡσχαλλίεν, ἐλπίδος ἀποτυχὼν οὐ μετρίως τινός. ὁ δὲ Ῥωμαῖος τὸν τε ἀνθρωπὸν παρηγορεῖν καὶ τὴν ἀληθείαν ἐκκρούειν ἐθέλων, ὡς μή τι αὐτῷ τῆς ἐς τὴν οἰκίαν ἐπανόδου ἐμποδὼν εἴη, Χιλβούδιον μὲν ἐκείνον ἔτι τοῦτον δὲ τὸν ἄνδρα ἰσχυρίζετο εἶναι, δεδιότα δὲ, ἅτε δὴ ὄντα ἐν μέσοις βαρβάροις, ὡς ἥκιστα ἐθέλειν ἀποκαλύψαι τὸν πάντα λόγον, ἣν μέντοι γένηται ἐν γῇ τῇ Ῥωμαίων, οὐχ ἔσον οὐκ ἀποκρύψεσθαι τὸν ἀληθῆ λόγον, ἀλλὰ καὶ φιλοτιμησέσθαι, ὡς τὸ εἶδος, ἐπὶ τούτῳ δὴ τῷ ὀνόματι. τὰ μὲν οὖν πρῶτα κρύφα ταῦτα ἐπράττετο τῶν ἄλλων βαρβάρων.

Ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος περιφερόμενος ἐς ἅπαντας ἦλθεν, ἡγείροντο μὲν ἐπὶ τούτῳ Ἄνται σχεδὸν ἅπαντες, κοινὴν δὲ εἶναι τὴν πράξιν ἡΐον, μεγάλα σφίσι οἰόμενοι ἀγαθὰ ἔσσεσθαι, κυρίως ἡδὴ τοῦ Ῥωμαίων στρατηγοῦ Χιλβουδίου γεγεννημένοις. τὰ γὰρ ἔθνη ταῦτα, Σκλαβηνοὶ τε καὶ Ἄνται, οὐκ ἄρχονται πρὸς ἀνδρὲς ἐνὸς, ἀλλ' ἐν δημοκρατίᾳ ἐκ παλαιοῦ βιοτεύουσι, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῖς τῶν πραγμάτων ἀεὶ τὰ τε ξυμφορὰ καὶ τὰ δύσκολα ἐς κοινὸν ἄγεται. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄλλα ὡς εἰπεῖν ἅπαντα ἐκατέρωθεν ἔστι τε καὶ νενόμισται τοῦτοις ἄνωθεν τοῖς βαρβάροις. Θεὸν μὲν γὰρ ἓνα τὸν τῆς ἀστραπῆς δημιουργὸν ἀπάντων κύριον μόνον αὐτὸν νομίζουσιν εἶναι, καὶ θύουσιν

- p. 335. αὐτῷ βόας τε καὶ ἱερεῖα ἅπαντα· εἰμαρμένῃν δὲ οὔτε ἴσασιν οὔτε ἄλλως ὁμολογοῦσιν || ἐν γε ἀνθρώποις ῥοπήν τινα ἔχειν, ἀλλ' ἐπειδὴν αὐτοῖς ἐν ποσὶν ἡδὴ ὁ θάνατος εἴη, ἢ νόσῳ ἄλοῦσιν ἢ ἐς πόλεμον καθιστάμενοις, ἐπαγγέλλονται μὲν, ἣν διαφύγωσιν, θυσίαν τῷ θεῷ ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτίκα ποιήσιν, διαφυγόντες δὲ θύουσιν ὥστε ὑπέσχοντο, καὶ οἶονταί τὴν σωτηρίαν ταύτης δὴ τῆς θυσίας αὐτοῖς ἐωνησθαι. σέβουσι μὲντοι καὶ ποταμούς τε καὶ νύμφας καὶ ἄλλ' ἅττα δαίμονια, καὶ θύουσιν αὐτοῖς ἅπασι, τὰς τε μαντείας ἐν ταύταις δὴ ταῖς θυσίαις ποιοῦνται, οἰκοῦσι δὲ ἐν καλύβαις οἰκτραῖς διεσκηνημένοι πολλῶν μὲν ἀπ' ἀλλήλων, ἀμείβοντες δὲ ὡς τὰ πολλὰ τὸν τῆς ἐνοικήσεως ἕκαστοι χώρον. ἐς μάχην δὲ καθιστάμενοι πεζῇ μὲν ἐπὶ τοὺς πολεμίους οἱ πολλοὶ ἴσασιν ἀσπίδια καὶ ἀκόντια ἐν χερσὶν ἔχοντες, θώρακα δὲ οὐδαμῇ ἐνδιδύσκονται. τινὰς δὲ οὐδὲ χιτῶνα οὐδὲ τριβώνιον ἔχουσιν, ἀλλὰ μόνως τὰς ἀναξυρίδας ἐναρμολογούμενοι μέχρι ἐς τὰ αἰδοῖα, οὕτω δὲ ἐς ξυμβολὴν τοῖς ἐναντίοις καθίστανται. ἔστι δὲ καὶ μία ἐκατέρωθεν φωνὴ ἀτεχνῶς βάρβαρος. οὐ μὲν οὐδὲ τὸ εἶδος ἐς ἀλλήλους τι διακλάσσουσιν. εὐμήκεις τε γὰρ καὶ ἄλκιμοι διαφερόντως εἰσὶν ἅπαντες, τὰ δὲ σώματα καὶ τὰς κόμας οὔτε λευκοὶ ἐς ἄγαν ἢ ξανθοὶ εἰσιν οὔτε πῃ ἐς τὸ μέλαν αὐτοῖς πικτελῶς τέτραπται, ἀλλ' ὑπέρυθροὶ εἰσιν ἅπαντες. διαίταν δὲ σκληράν τε καὶ ἀπημελημένην, ὥσπερ οἱ Μασσαγέται, καὶ αὐτοὶ ἔχουσι, καὶ ῥύπου ἥπερ ἐκείνοι ἐνδεδεχέσαστα γέμουσι, πονηροὶ
- p. 336. μὲντοι ἢ κακοῦργοι || ὡς ἥκιστα τυγχάνουσιν ὄντες, ἀλλὰ κὰν τῷ ἀφελεῖ διακώζουσι τὸ οὐνανικὸν ἡθος. καὶ μὲν καὶ ὄνομα Σκλαβηνοῖς τε καὶ Ἄνταις ἐν τὸ ἀνέκαθεν

ήν. σπόρους γάρ τὸ παλαιὸν ἀμφοτέρους ἐκάλουν, ὅτι δὴ σποράδην, οἶμαι, διεσκηνημένοι τὴν χώραν οἰκοῦσι. διὸ δὴ καὶ γῆν πολλήν τινα ἔχουσι· τὸ γὰρ πλεῖστον τῆς ἐτέρας τοῦ Ἰστροῦ ἔχθης αὐτοὶ νέμονται. τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ τὸν λαὸν τοῦτον ταύτῃ πῃ ἔχει.

Ἄνται δὲ τότε ἀγριεμένοι, ὥσπερ ἐρρήθη, τὸν ἄνδρα τοῦτον ἡνάγκασον ὁμο-
λογεῖν σφίσιν ὅτι Χιλβούδιος αὐτὸς ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς εἶη. ἀρνηθέντα τε κολάζειν
ἠπειλοῦν. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράσσετο τῇδε, ἐν τούτῳ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς πρὸς βεῖς
τινὰς παρὰ τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους στεῖλας ἡΐου ξυνοικίεσθαι ἅπαντας εἰς πόλιν
ἀρχαίαν, Τούρριν ὄνομα, ἣ καίτοι μὲν ὑπὲρ ποταμὸν Ἰστρον, Τράϊανου τοῦ Ῥωμαίων
αὐτοκράτορος ἐν ταῖς ἄνω χρόνοις αὐτὴν δειμαμένου, ἔρημος δὲ ἐτύγχανεν ἐκ πα-
λαιῶ οὔσα, ληισαμένων αὐτὴν τῶν ταύτῃ βαρβάρων. ταύτῃ γὰρ αὐτοὺς καὶ τῇ ἀμφ'
αὐτὴν χώρᾳ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς, ἅτε προσηκούσῃ τὸ ἐξ ἀρχῆς Ῥωμαίοις, ὠμολόγει δε-
δωρήσεσθαι καὶ σφίσι ξυνοικεῖν μὲν δυνάμει τῇ πάσῃ, χρήματα δὲ μέγιστα σφίσι
προΐεσθαι, ἐφ' ᾧ οἱ ἐνσπονδοὶ τὸ λοιπὸν ὄντες Οὐνοις ἐμπόδιοι ἐς ἀεὶ γίνωνται,
καταθεῖν βουλομένοις τὴν Ῥωμαίων ἄρχήν. ταῦτα ἐπεὶ οἱ βάρβαροι ἤκουσαν, ἐπὶ-
νεσάν τε καὶ πράξειν ἅπαντα ὑπέσχοντο, εἴπερ αὐτοῖς τὸν Χιλβούδιον στρατηγὸν
Ῥωμαίων αὐθις καταστησάμενος ξυνοικιστὴν δοίη, αὐτὸν ἐκείνον ἰσχυρίζομενοι, ἥπερ
ἐβούλυντο, Χιλβούδιον εἶναι. ταύταις δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐπαρθεὶς ταῖς ἐλπίσιν ἤδη καὶ
αὐτὸς ἠθέλει τε καὶ ἔρασκε Χιλβούδιος ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς εἶναι. ἐφ' οἷς δὴ αὐτὸν
στελλόμενον ἐς Βυζάντιον Ναρσῆς ἐν ταύτῃ τῇ πορείᾳ καταλαμβάνει. καὶ συγγενό-
μενος, ἐπεὶ φενακίζοντα τὸν ἄνθρωπον εἶρε (καίπερ τὴν τε Λατίνων ἀφιέντα φωνὴν
καὶ τῷ Χιλβούδιου γνωρισμάτων πολλὰ ἐκμαθόντα τε ἤδη καὶ προσποιεῖσθαι ἱκα-
νῶς ἔχοντα) ἐν τε δεσποτηρίῳ καθΐρξε καὶ τὸν πάντα ἐξεπεῖν λόγον ἡνάγκασεν.
οὕτω τε ἐς Βυζάντιον ξὺν αὐτῷ ἦγαγεν."

Št. 34.

546, dné 14. oktobra. Patras.

Papež Vigilij. je po želji (bizantinskega) cesarja (Justinijana) po-
svetil v mestu Patrasu p u l j s k e g a dijakona Maksimijana v ravenn-
skega škofa.¹⁾

Agnelli Liber pontificalis eccl. Ravenn. c. 70 (MG SS. rer. Langob.,
p. 326): „Qui (sc. imperator), excogitato consilio, iussit cunsecrari beatum
Maximianum Polensem diaconum episcopum a Vigilio papa in civitate
Patras apud Achaiam pridie Idus Octubris, ind. 10, quinquies p. c. Basilii
iunioris, anno nativitatis suae 48, et dato pallio Ravennam misit.“

Ibid. c. 69 (MG. SS. rer. Langob., p. 326): „Hic (sc. Maximianus) non
ex hoc (sc. Ravennate) fuit ovile, sed aliena ovis ex Polense ecclesia,
diaconus a suo antistite ordinatus est.“

¹⁾ Nekaj nenavadnega za tisti čas je to, da je bil za ravennskega škofa po-
stavljen tuj duhovnik, ki ni bil posvečen na domačih tleh, temuč v oddaljenem
grškem mestu Patrasu.

Št. 35.

546.¹⁾

V Lukaniji je Tullijan zbral ondotne kmete ter jih postavil kot stražnike pri najožjem prelazu, da bi sovražniki ne mogli priti pustošit lukanske zemlje. Za pomoč jim je dal 300 Antov, katere si je Tullijan²⁾ izprosil od poveljnika Ivana.³⁾ Rečeni barbari (namreč Antje) so posebno izvrstni, da se vojskujejo po takih krajih, ki so težko pristopni. Ko je Totila to zvedel, je mislil, da ne bi bilo primerno, ko bi v vojsko poslal same Gote. Nabral je tedaj mnogo kmetov, pridružil jim nekoliko Gotov ter potem vsem skupaj velel napasti prelaz. Ko je prišlo do boja, je nastala na obeh straneh velika gneča. Nato so Antje s svojo hrabrostjo, katerim je bila tudi nepristopnost kraja na korist, in pa s pomočjo Tullijanovih kmetov premagali sovražnike ter jih mnogo pobili.

Procopii De bello Gothico, III, c. 22 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 370) „Ἐν ᾧ δὲ οἱ πρέσβεις οὗτοι ἐκ Βυζαντίου καὶ αὐτοὶ ἐς Ἰταλίαν ἐστέλλοντο, ἐν τούτῳ Λευκανοῖς τάδε ζυγνέχθη γενέσθαι. Τουλλιανὸς τοὺς ἐκείνην ἀγροίκους ἀγείρας τὴν εἰσόδον στενοτάτην οὖσαν ἐφύλασσε, ὥπως μὴ οἱ πολλοὶ κακουργήσοντες ἴοιεν ἐς τὰ ἐπὶ Λευκανίας χωρία. καὶ Ἄνται δὲ αὐτοῖς τριακόσιοι ζυγεφύλασσον, οὓσπερ Ἰωάννης ἐνταῦθα δεηθέντι Τουλλιανῷ ἀπολιπὼν πρότερον ἔτυχεν. ἀγαθοὶ γὰρ οἱ βάρβαροι οὗτοι μάχεσθαι ἐν θυρωρίαις πάντων μάλιστα. ἅπερ ἐπεὶ ὁ Τωτίλας ἔμαθε, Γότθοις μὲν ἐς τὸ ἔργον καθεῖναι ἀξίμφορον ὥστε εἶναι, ἀγροίκων δὲ πλῆθος ἀγείρας, Γότθων τε ζυμπέμψας αὐτοῖς ὄληρους τινας, ἐκέλευε τῆς εἰσόδου σθάνει παντὶ ἀποπειράσθαι. οἷπερ ἐπειδὴ ἀλλήλοις ζυνέμιζαν, ὡθισμὸς μὲν ἀμφοτέρων πολὺς ἐγεγόνει, Ἄνται δὲ τῇ σφετέρᾳ ἀρετῇ, ἅμα δὲ καὶ τῆς θυρωρίας σφίσι ξυλλαμβανούσης, ζῆν τοῖς ἀμφὶ Τουλλιανὸν ἀγροίκους τοὺς ἐναντίους ἐτρέψαντο. φόνος τε αὐτῶν ἐγεγόνει πολὺς.“

Št. 36.

Okoli 546.⁴⁾

Po smrti langobardskega kralja Waltarija je Audoin dobil kraljestvo. Ta je prepeljal svoje rojake v Panonijo, kjer jim je bizantinski cesar Justinijan odstopil več trdnjav in drugih krajev; tudi jim

¹⁾ Prokopij pripoveduje to med dogodkami, katere so se vršile v 12. letu gotovske vojske (gl. III, c. 15 in 24), tedaj leta 546.

²⁾ Tullijan je bil bizantinski podpoveljnik v gotovski vojski ter se kot tak bojeval po Lukaniji.

³⁾ Ivan, nečak Vitalijanov, je bil bizantinski poveljnik v gotovski vojski.

⁴⁾ Vprašanje je, kdaj so prišli Langobardi v Panonijo. Origo gent. Langob. c. 5 (M. G. SS. rer. Langob. p. 4) ima stavek: „Et habitaverunt Langobardi in Pannonia annis quadraginta duo.“ Namesto „annis quadraginta duo“ stoji v enem kodeksu „annos quadraginta“, v enem pa „XII^{decim}“. Število 42 je brez dvoma preveliko, 12 pa premajhno. Ako bi bili Langobardi po Panoniji prebivali 42 let, bi bili

je podelil mnogo denarja. Longobardi so tedaj zapustili domovino svojih očetov ter se naselili unstran Donave ne daleč od Gepidov.

Procopii De bello Gothico III, c. 33 (Corp. script. Byzant., rec. Dindorf, p. 418): „Λαγγοβάρδαξ δὲ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐδωρήσατο Νορικῶ τε πόλει¹⁾ καὶ τοῖς ἐπὶ Παννονίας ὀχυρώμασι τε καὶ ἄλλοις χωρίοις πολλοῖς καὶ χρήμασι μεγάλαις ἄγαν. διὰ τοι τοῦτο ἐξ ἡθῶν τῶν πατρῶν Λαγγοβάρδαι ἐξαναστάντες ἐνθενδε ποταμοῦ Ἰστρου ἰδρύσαντο, Γηραιὼν οὐ πολλῷ ἀποθεν.“

Origo gentis Langob. c. 5 (MG. SS. rer. Langob., p. 4): „Et post Waltari regnavit Auduin; ipse adduxit Langobardos in Pannonia.“

Pauli diaconi Historia Langob., I, c. 22 (MG. SS. rer. Langob. p. 60): „Waltari ergo eum per septem annos regnum tenuisset, ab hac luce subtractus est. Post quem nonus Audoin regnum adeptus est Qui non multo post tempore Langobardos in Pannoniam adduxit.“

Št. 37.

Morebiti v začetku leta 547.²⁾

Ravenski škof Maksimijan je v Pulju, kjer je bil prej dijakon, dal napraviti jako lepo cerkev Matere božje, ki se zove Formosa,³⁾ ter jo olepšal z raznimi kamenitimi okraski.

Agnelli Liber pontificalis eccl. Ravenn. c. 76 (MG. SS. rer. Langob. p. 329): „Aedificavitque (sc. Maximianus episc.) ecclesiam beatae Mariae in Pola quae vocatur Formosa, unde diaconus fuit, mira pulcritudine et diversis ornavit lapidibus.“

prišli tja leta 526. V tem letu pa ni še vladal bizantinski cesar Justinijan in tudi ne langobardski kralj Audoin, kateri je prepeljal svoje ljudi v Panonijo. — Na drugi strani je pa število 12 prenizko. Če bi bilo to število pravo, bi bili prišli Langobardi v Panonijo še-le leta 556.; a iz Prokopija (III, 33) nam je znano, da so bili leta 548. že v Panoniji. — Po mojih mislih se besede, katere čitamo v Hist. Langob. cod. Gothani (MG. SS. rer. Langob. p. 8) najbolj ujemajo z resnico. Po tem viru bi bili Langobardi prebivali po Panoniji 22 let [„et 20 et duo annos ibi habitare perhibetur“]. Prišli bi bili tedaj v Panonijo leta 546.

¹⁾ Büdinger (Österr. Gesch., str. 58, op. 2) piše, da „Νορικῶ τε πόλει“ nikakor ni Laureacum, kakor misli Aschbach (Die römischen Legionen prima und secunda adjutrix v Sitzungsberichte der kais. Akad. in Wien, XX, 33), še manj Noreja, kakor trdi Manso (Geschichte der Ostgothen, str. 254), pač pa, da ima najbrže prav Zeuss (Die Deutschen und die Nachbarstämme, str. 474), ki meni, da je tu neka pomota. Büdinger tudi omenja, da Ammian (14, 11, 19) in Priscus (p. 185, ed. Bonn.) zaznamujeta mesto Poetovio (sedanji Ptuj), ko rabita izraze „oppidum Noricorum“ in pa „ἐν Νορικῶ πόλει“. — Tudi Jung (Roemer und Romanen in den Donauländern, 2. Aufl., str. 204, op. 6) misli, da je dotični stavek pri Prokopiju pokvarjen.

²⁾ To se je zgodilo po 14. okt. leta 546., ker takrat je Maksimijan šele postal škof v Ravenni. Pozneje je daroval tej cerkvi nekoliko posestev. Vprašanje je, so bila ta posestva res podeljena rečeni cerkvi dne 21. februarja leta 547.

³⁾ Tu omenjena cerkev Matere božje je cerkev della Madonna di Canneto v Pulju.

Št. 38.

547 (?) dne 21. februarja.

Ravenski patriarh Maksimijan podeli samostanu sv. Andreja aposteljna in cerkvi Matere božje (v Pulju)¹⁾ nekoliko posestev v navzočnosti oglejskega škofa Macedonija, tržaškega škofa Trugifera, bolognskega (?) škofa Germana, puljskega škofa Izacija in brescianskega (?) škofa Teodora. [*„Macedonius episcopus s. catholicae Aquilejensis ecclesiae rogatus de praesenti a domino fratre meo beatissimo viro Maximiano patriarcha s. ecclesiae Raven. qui mei praesentia subscripsit huic donationi ab eodem factae monasterio b. Andreae apostoli, vel basilicae s. Mariae, vel eisdem locis deservientibus, ipso praesente testis subscripsi, statuens una cum fratribus meis episcopis Trugifero²⁾ Tergestino, Germano Bononiensi, Isaacio Polensi, Theodoro Brixien³⁾si.“*]

„IX. Cal. Martii anno DXLVI (?) sub (?) consulato Basilii.“⁴⁾

[Schönleben, Carniolia antiqua et nova (1681), pars III., p. 304 (reg.). — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 192 (odl.). — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 547 (odl. iz Rubeisa)]. —

Št. 39.

Morebiti okoli leta 547.⁵⁾

Ko je v Ravenni živel škof Maksimijan, je nastal prepir zaradi istrskega gozda, kateremu so „Vistrum“ rekli. Omenjeni škof je šel dvakrat v Carigrad, da bi v navzočnosti cesarja Justinijana napravil prepiru konec. Oba, cesar in škof, sta bila takrat že v letih. Cesar Justinijan je odločil, da naj bode imenovani gozd za večne čase lastnina ravenske cerkve.

¹⁾ Tu nam je misliti na cerkev sv. Andreja sull Isola in cerkev della Madonna di Canneto. Obe sta v Pulju.

²⁾ Schönleben in Rubeis imata „Trugiferus“, Kandler in drugi za njim pa Trugiferus.

³⁾ Besedi „Bononiensi“ in „Brixien³⁾si“ je Kandler svojevoljno premenil v „Aemonensi“ in „Petinensi“ ter trdil, da sta vladala dotična škofa v istrskem Novem gradu in v Pičenu.

⁴⁾ Datum je pomanjkljiv. Letnica 546 ne more biti prava, ker v tem letu meseca oktobra je bil Maksimijan še le posvečen v škofa. Vprašanje je, je li letnica 547 resnična.

⁵⁾ To se je morebiti zgodilo okoli l. 547.; na vsak način pa po oktobru l. 546. in pred februarjem l. 556. ali pa 557. V oktobru l. 546. je Maksimijan postal ravenski škof in dne 22. februarja l. 556. ali pa 557. je pa umrl.

Agnelli Liber pontificalis eccl. Ravenn., c. 74 (MG. SS. rer. Langob. p. 328): „Dunque in tenporibus istius sanctissimi pontificis (sc. Maximiani) orta esset intentio de silva quae cognominatur Vistrum, sita Istriensis partibus, bis in Constantinopulis se detulit, ut talem Iustiniani augusti praesentia consumeret contentionem. Ambo canitie in eodem tempore exornati, quantus recolerent se a iuventute disiuncti, in senectute coniuncti, amarissime pariterque coeperunt lugere. Dehinc vero pius inperator Iustinianus augustus praeceptum sibi ex eadem silva condidit, perpetue legaliterque in sancta Ravennensis ecclesia esse, quam iuste et rationabiliter sibi pertinere cognoverat.“

Št. 40.

547.¹⁾

V tistem času je prestopila vojska Slověnov reko Donavo ter opustošila vso Ilirijo do Drača.²⁾ Povsod so Slověni morili, gonili odrastle ljudi v sužnost ter si lastili tuje imetje. Ker ni nobeden branil mnogoštevilnih ondotnih gradov, akoravno so bili trdni, so si jih prisvojili Slověni na ta način, da so prej prehodili in preiskali po svoji volji vso okolico. (Bizantinski) poveljniki po Iliriji, kateri so imeli pod seboj 15.000 mož, so pač sledili sovražnikom, a niso se jim upali približati.

Procopii De bello Gothico, III, c. 23 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 397): „Υπὸ τοῦτον τὸν χρόνον Σκλαβηγῶν στρατεύμα διαβάντες ποταμὸν Ἰστρον Ἰλλυριοῦς ἅπαντας ἄχρι Ἐπιδαμνίων ἔδρασαν ἀνήκεστα ἔργα, κτείνοντες καὶ ἀνδραποδίζοντες τοὺς ἐν ποσὶν ἡβηδὸν ἅπαντας καὶ τὰ χρήματα ληϊζόμενοι. ἤδη δὲ καὶ φρούρια ἐνταῦθα πολλά τε καὶ δοκοῦντα ἐχυρὰ τὰ πρότερα εἶναι οὐδενὸς ἀμυνομένου ἐξελεῖν ἴσχυσαν, περιμόντες ξύμπαντα κατ' ἐξουσίαν καὶ διερευνώμενοι. οἱ δὲ τῶν Ἰλλυριῶν ἄρχοντες στρατεύμα πεντανισχιλίων τε καὶ μυρίων ἔχοντες εἶποντο, ἀγχιστα μέντοι τῶν πολεμίων οὐδαμῇ ἐτόλμων ἰέναι.“

Št. 41.

548.³⁾

Ko so začeli Gotje in njih kralj Totila v vojski z Bizantinci napredovati, so se polastili Franki brez truda večine Beneškega. Ker so Gotje imeli dovolj opraviti z Rimljani, se niso mogli zoperstaviti Frankom.

Procopii De bello Gothico, III, c. 33 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 417): „Ἐπεὶ δὲ τὰ Γότῶν τε καὶ Τωτῖλα καθυπέρτερα τῷ πολέμῳ ἐγένετο, Φράγγοι Βενετῶν τὰ πλεῖστα σφίσι προσεποιήσαντο οὐδενὶ πόνῳ, οὔτε Ῥωμαίων θυναμένων ἔτι ἀμύνεσθαι οὔτε Γότῶν οἶον τε ὄντων τὸν πόλεμον πρὸς ἐκατέρους διενεχεῖν.“

¹⁾ Prokopij pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile v 13. letu gotovske vojske (gl. III, c. 24 in 29), tedaj leta 547.

²⁾ Drač (stari Dyrrhachium ali Epidamnus) je mesto v Albaniji tik Jadranskega morja.

³⁾ Prokopij pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile v 14. letu gotovske vojske (gl. III, c. 29 in 35), tedaj l. 548.

Št. 42.

Okoli 548.¹⁾

Ildiges, član langobardske kraljeve rodbine, je zbežal pred langobardskim kraljem Wakom k Slovénom. Kmalu potem je zbolel kralj Wako in umrl. Za njim je sledil njegov sin Walter.²⁾ Ker je bil še jako mlad, je oskrboval državo njegov varuh Auduin. Ta je kmalu postal mogočen ter se polastil vlade, ko je mladi Walter nanagloma zbolel in umrl. Ko je takrat nastala vojska med Gepidi in Langobardi, se je napotil Ildiges takoj k Gepidom ter pripeljal s seboj tiste Langobarde, ki so mu sledili, in pa veliko množico Slovénov. Upal je, da mu Gepidje pomagajo dobiti prestol. Ko so pa ti nato z Langobardi sklenili mir, je zahteval Auduin od Gepidov kot svojih prijateljev, da mu izročí Ildigesa. Gepidje pa tega niso hoteli storiti ter so veleli Ildigesu, da naj ubeži, kamor hoče. Ta se je takoj nato s svojim spremstvom ter z nekatereimi gepidskimi prostovoljci napotil k Slovénom. Odtod je hotel iti k Totilu in Gotom (v Italijo) ter je peljal s seboj 6000 vojakov. Ko je prišel na Beneško, se je bojeval z Bizantinci, katere je vodil poveljnik Lazar,³⁾ jih premagal ter mnogo pobil. Vendar se ni potem združil z Goti, temuč je iz nova prestopil reko Donavo ter se vrnil k Slovénom.

Procopii De bello Gothico, III, c. 35 (Corp. script. hist. Byzant.,

p. 429. XVII, rec. Dindorf, p. 429 in 430): „ . . . ὁ δὲ δὴ ἑτερος, Ἰλδίγης ὄνομα, ἐς Σιλαβηγούς φεύγει. οὐ πολλῶ μὲν οὖν ὕστερον ὁ μὲν Οὐάκκης νοστήσας ἐξ ἀνθρώπων

p. 430. ἤφαιστο, ἐς δὲ τὸν Οὐάλλδαρον, τὸν Οὐάκου υἱόν, ἡ Λαγγοβαρδῶν ἦλθεν ἀρχή. ὧ δὴ παιδὶ κομιδῇ ὄντι ἐπίτροπος καταστὰς Αὐδοῦν τὴν ἀρχὴν διωκεῖτο. δυνάμει τε πολλῇ ἀπ' αὐτοῦ χρώμενος αὐτὸς τὴν ἀρχὴν οὖν ἐς μακρὰν ἔσχε, τοῦ παιδὸς τοῦτου νόσῳ αὐτίκα ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθέντος. ἤνικα τοῖσιν Γήπαισι τε καὶ Λαγγοβαρδαῖς ὁ πόλεμος κατέστη, ὥσπερ μοι εἴρηται, Ἰλδίγης εὐθὺς Λαγγοβαρδῶν τοὺς οἱ ἐπισπομένους καὶ Σιλαβηγῶν πολλοὺς ἐπαγόμενος ἐς Γήπαιδας ἦλθε, καὶ αὐτὸν Γήπαιδες κατὰξιν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐλπίδα εἶχον. γενομένων δὲ τῶν ἐν τῷ παρόντι πρὸς Λαγγοβαρδας σπονδῶν ὁ μὲν Αὐδοῦν τὸν Ἰλδίγην εὐθὺς ἄτε πρὸς φίλων ἐξηγεῖτο Γηπαίδων, οἱ δὲ τὸν μὲν ἀνθρώπον ἐλδοῦναι οὐδαμῇ ἔγνωσαν, ἐκέλευον δὲ αὐτὸν ἐνθένδε ἀπαλλαχέντα ὅποι βούλοιο διασώζεσθαι. καὶ ὃς μελλήσει μηδεμιᾷ ξὺν τε τοῖς ἐπομένοις καὶ Γηπαίδων τισὶν ἐθελουσίαις ἐς Σιλαβηγούς αὐθις ἀφίκετο. ἐνθεν τε ἀναστὰς παρὰ Τωτίλαν τε καὶ Γότθους ἦει, στρατεύμα οὐχ ἦσαν ἢ ἐς ἐξακισχιλίους ξὺν αὐτῷ ἔχων, ἐς τε Βενετίας ἀφικόμενος Ῥωμαίοις τισὶν ὑπαντήσασιν, ὧν Λάζαρος ἦγειτο, ἐς χεῖρας ἦλθε, τρεψάμενός τε αὐτοὺς πολλοὺς ἔκτεινεν. οὐ μέντοι Γότθοις ξυνέμιξεν, ἀλλ' Ἰστρον ποταμὸν διαβὰς αὐθις ἐς Σιλαβηγούς ἀπεχώρησεν.“

¹⁾ Zastran datiranja gl. opazko 3 pod št. 41.

²⁾ Kralj Walter (Waltari) je vladal sedem let. (Origo gentis Langob., c. 4.—Paul. diacon., Histor. Langob. I, c. 22.)

³⁾ Lazar je bil rimski (bizantinski) poveljnik v gotovski vojski.

Št. 43.

Okoli 548.¹⁾

Od praevalske zemlje²⁾ naprej se razprostira Dalmacija, katera sega do mej zahodne (= rimske) oblasti. Potem pridejo Liburnija, Istra in Beneško, katero sega do mesta Ravenne. Po teh pokrajinah stanujoči prebivalci živé ob morju. Za temi pa prebivajo po notranji zemlji Siščanje in Posavci (= Suabi, vendar ne tisti, ki so Frankom podložni, temuč drugi.)³⁾ Za temi so naseljeni Karni in Noriki, na njih desni strani pa prebivajo Daki in Pannonci, ki imajo druge pokrajine v svoji oblasti, potem mesti Singidunum⁴⁾ in Sirmium⁵⁾ ter se razprostirajo do Donave. Tem narodom so čez Jonski zaliv (Jadransko morje) gospodovali Gotje v začetku gotovske vojske.

Procopii De bello Gothico, I, c. 15 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 80): „ . . . καὶ ταύτης μὲν ἐχομένη Πρέκαλις ἡ χώρα ἐστὶ μεθ' ἣν Δαλματία ἐπικαλεῖται, καὶ τὸ τῆς ἐσπερίας λεγόμεναι ἡράτος. τὸ δ' ἐντεῦθεν Λιβουρνια τε καὶ Ἰστρία καὶ Βανετίων ἡ χώρα ἐστὶ μέχρι ἐς Ῥάβενναν πόλιν διήκουσα. οὗτοι μὲν ἐπιθαλάσσιοι ταύτη ὥκηνται. ὑπερθε δὲ αὐτῶν Σισκιοὶ τε καὶ Σουάβοι (οὗχ οἱ Φράγγων κατήκοι, ἀλλὰ παρὰ τούτους ἕτεροι) χώραν τὴν μεστέριον ἔχουσι. καὶ ὑπὲρ τούτους Κάρνιοι τε καὶ Νορικοὶ ἱδρυνται. τούτων δὲ Δάκαι τε καὶ Πάννονες ἐν δεξιᾷ οἰκοῦσιν, οἱ ἄλλα τε χωρία καὶ Σιγγηρόνα καὶ Σίρμιον ἔχουσιν, ἄχρι ἐς ποταμὸν Ἰστρον διήκοντες. τούτων μὲν δὴ τῶν ἐθνῶν Γότθοι κέλευον τοῦ Ἰονίου ἐκτὸς κατ' ἀρχὰς τοῦδε τοῦ πολέμου ἤρχον.“

Št. 44.

Okoli 548.⁶⁾

Ko je frankovski kralj Teodebert po svojem očetu dobil državo, si je podvrget Alemane in druge sosednje narode. Bil je jako predrzen in nemiren vladar ter je čez mero ljubil nevarnosti. Ko je nastala vojska

1) L. 548., ako ne prej, je popisal Prokopij v svojih knjigah perzijsko, vandalsko in precejšnji del gotovske vojske. Za takrat velja tedaj tudi ta geografski opis.

2) „Πρέκαλις ἡ χώρα“ (tudi Πρέβαλις). Cesar Dioklecijan je izločil iz pokrajine Dalmacije njen najjužnejši del z mesti Doclea, Scodra in Lissus ter napravil iz njega novo pokrajino „Praevalis“ ali „Praevalitana“.

3) Prokopij ne loči natanko Posavcev (Σουάβοι) od germanskih Suevov (Švabov).

4) Singidunum je sedanji Beligrad.

5) Mesto Sirmium je bilo ob Savi blizu tam, kjer je sedanje hrvaško mesto Mitrovica.

6) Frankovski kralj Teodebert je l. 534. prevzel vladarstvo po smrti svojega očeta, kateri je v Metz imel svoj sedež. Podvrget si je Alemane in druge sosednje narode (Bavarce in Norike). Najbrže l. 548 je dobil večino Beneškega v svojo oblast. Prejkone je tudi takrat namerjaval napasti bizantinsko državo. L. 551., ko je Narzet prišel v Italijo, je bil že mrtev. Njegov sin Teodebald je umrl l. 554. (Agathiae Hist., II, c. 14),

med Rimljani (Bizantinci) in gotovskim poveljnikom Totilom, je delal Teodebert na to, da bi med tem časom, ko bi se Narzet trudil s svojo vojsko po Italiji ter imel tu dovolj opraviti, zbral najhrabrejše in najbojevitejše čete, prodril ž njimi v Tracijo, popolnoma si podvrgel ondotno zemljo ter potem oblegal cesarsko mesto Carigrad. Da bi izvršil svoj načrt, se je trudil tako resno, da je poslal poslanca h Gepidom, Langobardom in drugim sosednjim narodom, ker je želel, da bi mu tudi ti pomagali v vojski. Mislil je, da je nedopustljivo, da bi se cesar Justinijan v svojih razglasih bahal z naslovi Frankovski, Alemanski, Gepidski, Langobardski itd., kakor da bi si bil podvrgel vse te narode. Teodebert sam je bil užaljen zaradi take ošabnosti in je hotel tudi druge podšuntati. Agathias pravi, da ne bi bil po njegovih mislih Teodebert srečen, ako bi bil prišel vojsko. Ako bi bil prišel v Tracijo ali pa v Ilirijo, bi bil naletel na bizantinske legione ter bi bil sramotno uničen.

- Agathiae Historiarum lib. I, c. 4 (Corpus script. hist. Byzant., III, p. 20. ed. Niebuhr, p. 20—22): „Παραλαβὼν δὲ τὴν πατρίαν ἀρχὴν ὁ Θεοδίδερτος
 p. 21. τοὺς τε Ἀλαμανοὺς κατεστρέψατο καὶ ἄλλα ἅττα πρόσοικα ἔθνη. || τολμητίας τε γὰρ ἦν ἐς τὰ μάλιστα καὶ ταραχώδης, καὶ πέρα τοῦ ἀναγκαίου τὸ φιλοκίνδυνον κεκτημένος. ἥνίκα γούν τοῖς Ῥωμαίοις ὁ πρὸς Τώπιαν τὸν ἡγεμόνα τῶν Γότθων ὠδίνετο πόλεμος, τοῦτῳ δὴ τότε τῷ Θεοδιδέρτῳ ἐβεβούλευτό οἱ καὶ διεσπύδατο, ἕως ἐν Ἰταλίᾳ Ναρσῆς τε καὶ τὰ στρατεύματα ἐμάχθαι καὶ ἐνησχόλητο, αὐτὸς πλήθη ἀγείρας ἀλκιμὰ τε καὶ μαχιμώτατα, ἐς τὰ ἐπὶ Θράκης ἀφικέσθαι χωρία, ἀπαντὰ τε τὰ τῆδε καταστρεψάμενος, ἀμφὶ τὸ Βυζάντιον τὴν πόλιν τὴν βασιλίδαν τὸν πόλεμον μεταστῆσαι. οὕτω δὲ ἐνεργὸν τὸ βούλευμα ἐποίητο καὶ τὴν παρασκευὴν ἐμβριθεστάτην, ὥς καὶ πρεσβέυσθαι πρὸς τε Γήπαιδας καὶ Λογγιβάρδους καὶ ἄλλα ἅττα πρόσοικα ἔθνη, ἐφ' ᾧ καὶ οἶδε συλλάβειν τοῦ πολέμου. οὐ γὰρ ᾤετο ἀνεκτὰ εἶναι, ὅτι δὴ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐν τοῖς προγράμμασι τοῖς βασιλείοις, Φραγγικὸς τε καὶ Ἀλαμανικὸς, ἔτι δὲ Γηπαιδικὸς τε καὶ Λογγιβαρδικὸς, καὶ ἐτέροις τοιοῖσδε ὀνόμασιν ἀνεκηρύττετο, ὥς δὴ τούτων αὐτῶ τῶν ἐθνῶν ἀπάντων δεδουλωμένων. αὐτὸς τε δὴ οὖν χαλεπῶς ἔφερε τὴν ὕβριν, καὶ τοὺς ἄλλους συγχαλεπαίνειν ἤϊστο, ἅτε δὴ καὶ ξυνοβρισμένους. οἶμαι μὲν οὖν εἰ καὶ τήνδε τὴν ἐκστρατεῖαν ἐποιήσατο, ἀπάνωτο ἂν οὐκ ἐν καλῷ τῆς προπετείας, ἀλλὰ τυχὸν μὲν || ἐν Θράκῃ, τυχὸν δὲ ἐν Ἰλλυριοῖς τάγμασι περιπεσὼν Ῥωμαῖκοῖς ἀκλεῶς ἂν διεφθάρη.“
 p. 22.

Št. 45.

549.)

V tistem času je šla čez doleno Donavo brez ovir slovenska vojska, katera ni štela več kakor 3000 mož ²⁾ ter se potem, ko je tudi brez truda prestopila reko Marico, razdelila na dva dela. Ena četa je

¹⁾ Prokopij pripoveduje to med drugimi dogodkami, katere so se vršile v 15. letu gotovske vojske (glej III, c. 35 in 39), tedaj leta 549.

²⁾ Zdi se mi, da je to število premajhno. Pomisliti je treba, da so Slovenci premagali več grških vojsk, opustošili vso zemljo med doleno Donavo in Egejskim

imela 1800 mož, ostale pa druga. Poveljniki rimske (bizantinske) vojske po Iliriji in Traciji so napadli ta dva oddelka, ki sta bila med seboj ločena, a so bili premagani, česar se ni pričakovalo; nekateri so bili ubiti, drugi so pa ušli ter bežali brez reda. Slověnski četi, akoravno sta bili mnogo slabejši kakor rimska vojska, sta tedaj užugali vse nasprotno poveljnike. Pozneje naleti rimski vojskovodja Asbad na eno trumo sovražnikov. Ta Asbad je bil član telesne straže cesarja Justinijana in, ko je bil vpisan med tako imenovane kandidate, je zapovedoval mnogoštevilnim konjikom, kateri so imeli že od nekdaj svoj tabor v Tzurulu ¹⁾ v Traciji ter so jih šteli med najboljše vojake. Tudi te so Slověni brez truda zapodili v beg ter jih večinoma pobili. Asbada so ujeli ter ga iz prva imeli pri sebi; pozneje so ga pa zvezali, strgali mu kožo s hrbta ter ga sežgali. Ko so to izvršili, so pustošili brez strahu po vsi Traciji in vsi Iliriji ter oblegali in vzeli mnogo trdnjav. V prejšnjih časih se Slověni niso upali niti oblegati mest, niti se bojevati na ravnem polju; bali so se še celo napasti bizantinsko zemljo in nikdar jih ni nobeden videl, da bi bili s svojo vojsko prestopili dolenjo Donavo.

Tudi oddelek, ki je premagal Asbada, je potem opustošil vse po vrsti do morja ter oblegal in vzel primorsko mesto Toper ²⁾, akoravno je bila v njem vojaška posadka. Toper je bilo prvo izmed pobrežnih mest v Traciji ter za dvanajst dni hoda oddaljeno od Carigrada. Vzeli so mesto Slověni tako-le:

Večina Slověnov se je skrila v nepristopnih krajih tik mestnega zidovja; le malo jih je bilo pri vzhodnih vratih in ti so začeli dražiti na stolpih stoječe Bizantince. Vojaki, ki so ondi stražili, so menili, da ni več sovražnikov kakor toliko, kolikor jih vidijo; zgrabili so takoj za orožje ter se vsi zagnali na nje. Barbari so se nato pomeknili nazaj ter kazali napadnikom, da iz strahu beže pred njimi. Bizantinci so se, ko so podili sovražnike, precěj oddaljili od mestnega zidovja. Sedaj so se vzdignili od zadaj tisti, ki so bili skriti v zasedi, ter napadnikom zastavili pot v mesto. Nato so se obrnili tudi oni, ki so na videz bežali, ter napadli Bizantince. Ko so jih Slověni popolnoma pobili, so se lotili mestnega zidovja. Tamošnji prebivalci, katerim je manjkalo vojaške pomoči, so bili v veliki zadregi; vendar so v začetku odbijali naskakovalce. Najprej so na nje ulivali jako vrelo olje in smolo; tudi so od

morjem, vzeli mnogo trdnjav in mesto Toper ter na zadnje odvedli s seboj več kakor 10.000 ujetnikov. Ako bi nam poročal o teh uspehih kak slovanski pisatelj, bi rekli, da je ves sestavek pretiran in spisan s pristranskega stališča; ker pa nam to pripoveduje grški pisatelj Prokopij, nimamo vzroka, da bi mu ne verjeli.

¹⁾ Tzurullum ali Tzurulum, sedaj Čorlu, je bilo mesto med Carigradom in Drenopoljem.

²⁾ Toperus (Topirus) je bilo mesto blizu Egejskega morja ob Mestu (Nestus) na poti, katera je peljala iz Carigrada v Solun.

vseh strani metali na nje kamenje ter vse storili, da bi odvrnili nevarnost. A barbari so jih potem prisilili z velikim številom svojih puščic, da so zapustili stolpe; nato so pristavili k obzidju lestvice ter s silo vzeli mesto. Pomorili so takoj vse moške, katerih je bilo do 15.000, polastili se vsega imetja ter dečke in ženske odgnali v sužnost. Iz prva niso prizanesli nobeni starosti.

Ti, kakor tudi tisti, ki so bili pri drugih četah, so pomorili, kadar so pridrli na bizantinsko zemljo, vse odrastle, na katere so naleteli. Zato je bila vsa zemlja po Iliriji in Traciji polna večinoma nepokopanih mrličev. Tistih, kateri so jim prišli v roke, niso pobijali niti z mečem niti s sulico, niti na kak drug navaden način; pač pa so zabili v zemljo jako močne kole, kolikor mogoče jih zostrili ter z veliko močjo na nje nabodli nesrečneže tako, da so potisnili tem ljudem kolovo ost skozi zadnjico do droba ter jih tako umorili. Ti barbari so tudi večkrat zabili v zemljo štiri debele lesove ter k njim privezali roke in noge ujetih ljudi; nato so jih s koli neprestano udrihali po glavi ter jih pobili tako, kakor drugod pobijajo pse, kače in zveri. Vole in ovce, katerih niso mogli spraviti v svojo domovino, so zaprli v kako poslopje ter jih brez usmiljenja požgali. Na tak način so Slovēni pokončevali tiste, na katere so naleteli. Ko sta bila oba oddelka pijana obilice krvi, sta sklenila, da odpeljeta nekatere ljudi žive s seboj. In tako se je zgodilo, da so se vsi Slovēni vrnili domov ter s seboj prignali več kakor 10.000 ujetnikov.

Procopii De bello Gothico, III, c. 38 (Corp. script. hist. Byzant.

- p. 441. XVII, rec. Dindorf, p. 441—444): Ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον στρατεύμα Σκλαβηνῶν οὐ πλέον ἢ ἐς τρισχίλους ἀγγηγεμένον, ποταμὸν τε Ἰστρον, οὐδενὸς σφίσιν ἀντιστατοῦντος, διέβησαν, καὶ πόνῳ οὐδενὶ ποταμῶν Εὐρὸν εὐθὺς διαβάντες δόλῃ ἐγίνοντο. εἷχε δὲ αὐτῶν ἄτερα μὲν ξυμμορία ἐκτακασίους τε καὶ χίλιους, ἣ δὲ δὴ ἑτέρα τοὺς κατὰλοιπούς. ἐκαστέροις μὲν οὖν καὶ παρ' ἀλλήλων ἀπολέλειμμένοις, ὥσπερ ἐρρήθη, ἐς χεῖρας ἐλθόντες οἱ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ ἄρχοντες ἐν τε Ἰλλυριοῖς καὶ Θρακίῃ, ἡσσήθησάν τε ἐκ τοῦ ἀπροσδοκῆτου καὶ οἱ μὲν αὐτοῦ διεσθάρησαν, οἱ δὲ κόσμῳ οὐδενὶ διαφυγόντες ἐσώθησαν. ἐπεὶ δὲ οἱ στρατηγοὶ πάντες οὕτω παρ' ἐκαστέρων τῶν βαρβαρικῶν στρατοπέδων, καίπερ ἐλασσόνων παρὰ πολὺ ὄντων, ἀπῆλλαξαν, Ἀσβιάδῃ ἣ ἑτέρα τῶν πολέμιων ξυμμορία συνέμιξεν. ἦν δὲ οὗτος ἀνὴρ βασιλείῳ μὲν Ἰουστινιανοῦ δορυφόρος, ἐπεὶ ἐς τοὺς Κανδιδάτους καλουμένους τελῶν ἔτυχε, τῶν δὲ ἱππικῶν καταλόγων ἡρχεν, οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ τῷ ἐν Θράκῃ ρουρίῳ ἐκ παλαιοῦ ἴδρυνται. πολλοὶ τε καὶ ἀριστοὶ ὄντες. καὶ αὐτοὺς οἱ Σκλαβηνοὶ τρεψάμενοι οὐδενὶ πόνῳ πλείστους μὲν αἰσχροτάτα φεύγοντας ἔκτειναν, Ἀσβιάδην δὲ καταλαβόντες ἐν μὲν τῇ παρατυλίᾳ ἐξώγησαν, ὕστερον δὲ αὐτὸν ἐς πυρὸς ἐμβέβλημένον εὐλόγῃ ἔκασαν.
- p. 442. ἱμάντας πρότερον ἐκ τοῦ νώτου τοῦ ἄνθρωπου ἐκδείραντες. ταῦτα διαπεπραγμένοι τὰ χωρία ξύμπαντα, τὰ τε Θρακικῶν καὶ Ἰλλυρικῶν, ἀδεῶς ὕστερον ἐληΐζοντο, καὶ φρούρια πολλὰ πολιορκίᾳ ἐκάτεροι εἶλον, οὐ ταχυμαχῆσαντες πρότερον, οὐδὲ ἐς τὸ πεδίον καταβῆναι τολμήσαντες, ἐπεὶ οὐδὲ γῆν τὴν Ῥωμαίων καταθεῖν ἐγχεχειρήκασι

πώποτε οἱ βάρβαροι οὗτοι. οὐ μὴν οὐδὲ στρατῷ ποταμὸν Ἰστρον φαίνονται διαβέβη-
κότες ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου, πλὴν γε δὴ ἐξ ὅτου μοι ἐμπροσθεν εἴρηται.

Οὗτοι δὲ οἱ τὸν Ἀσβάδην νενικηκότες μέχρι ἐς θάλασσαν ληισάμενοι ἐφεξῆς
ἅπαντα καὶ πόλιν ἐπιθαλασσίαν τειχομαχῆσαντες εἶλον, καίπερ στρατιωτῶν φρουρὰν
ἔχουσαν, τόπερον ὄνομα ἢ πρώτη μὲν θρακῶν τῶν παραλίων ἐστὶ, τοῦ δὲ Βυζαντίου
διέχει ὁδὸν ἡμερῶν δυοκαίδεκα. εἶλον δὲ αὐτὴν τρόπῳ τοιούτῳ. οἱ μὲν πλείστοι ἐν
δυσχωρίαις πρὸ τοῦ περιβόλου σφᾶς αὐτοὺς ἔκρυψαν, ὁλίγοι δὲ τινες ἀμφὶ τὰς πύλας
γενόμενοι, αἱ πρὸς ἀνίσχοντά εἰσιν ἥλιον, τοὺς ἐν ταῖς ἐπάλξεσι Ῥωμαίους ἠνώχλουν.
ὑποτοπήσαντες δὲ οἱ στρατιῶται, ὅσοι τὸ ἐνταῦθα φυλακτήριον εἶχον, οὐ πλείους
αὐτοὺς ἢ ὅσοι καθωρῶντο εἶναι, ἀνελόμενοι αὐτίκα τὰ ὅπλα ἐξήλασαν ἐπ' αὐτοὺς
ἅπαντες. οἱ δὲ βάρβαροι ὀπίσω ἀνέστρεφον, δόκησιν παρεχόμενοι τοῖς ἐπιούσιν ὅτι
δὴ αὐτοὺς ἐς ὑπαγωγὴν κατωρρωδηκότες χωροῦσι· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐς τὴν διώξιν
ἐκπεπωκότες πόρρω πού τοῦ περιβόλου || ἐγένοντο. ἀναστάντες οὖν οἱ ἐκ τῶν ἐνεδρῶν p. 443.
κατόπισθ' ἐν τῶν διωκόντων γενόμενοι ἐσιτητὰ σφίσιν ἐς τὴν πόλιν οὐκέτι ἐποίουν.
ἀναστρέψαντές τε καὶ οἱ φεύγειν δοκούντες ἀμφιβόλους ἤδη τοὺς Ῥωμαίους πεποί-
ηται. οὗς δὴ ἅπαντας οἱ βάρβαροι διαφθείραντες τῷ περιβόλῳ προσέβαλλον. οἱ δὲ
τῆς πόλεως οἰκήτορες τῶν στρατιωτῶν τῆς δυνάμειος ἐσπερημένοι, γίνονται μὲν ἐν
ἀμυχανίᾳ πολλῇ, καὶ ὥς δὲ τοὺς ἐπιόντας ἐκ τῶν παρόντων ἠρῶντο. καὶ πρῶτα μὲν
ἐλακίον τε καὶ πίσσαν ἐπὶ πλείστον θερμήναντες τῶν τειχομαχούντων κατέχεον, καὶ λίθων
βολαῖς πανδημεῖ ἐς αὐτοὺς χρώμενοι τοῦ ἀπεῶσθαι τὸν κίνδυνον οὐ μακράν πού ἐγέ-
νοντο. ἔπειτα δὲ αὐτοὺς πληθθεὶ βελῶν οἱ βάρβαροι βισκάμενοι ἐκλιπεῖν τε τὰς ἐπάλξεις
ἠνάγκασαν καὶ κλίμακας τῷ περιβόλῳ ἐρείσαντες κατὰ κράτος τὴν πόλιν εἶλον. ἄνδρας
μὲν οὖν ἐς πεντακισχίλους τε καὶ μυρίους εὐθὺς ἅπαντας ἔκτειναν καὶ πάντα τὰ
χρήματα ἐληψάντο, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἐν ἀνδραπέδων πεποιήναι λόγῳ. καίτοι,
τὰ πρότερα οὐδεμιᾶς ἡλικίας ἐφείσαντο, ἀλλ' αὐτοὶ τε καὶ οἱ ξυμμορίας τῆς ἐτέρας,
ἐξ ὅτου δὴ τῇ Ῥωμαίων ἐπέσκηψαν χώρα, τοὺς παραπίπτοντας ἅπαντας ἡβηδὸν
ἔκτειναν. ὥστε γῆν ἄπασαν, ἥπερ Ἰλλυριῶν τε καὶ θρακῶν ἐστὶ, νεκρῶν ἐμπλεων ἐπὶ
πλείστον ἀτάφων γενέσθαι. ἔκτεινον δὲ τοὺς παραπίπτοντας οὔτε ζῆφει οὔτε δόρατι
οὔτε τῷ ἄλλῳ εἰωθότι τρόπῳ, ἀλλὰ σκόλοπας ἐπὶ τῆς γῆς πηξάμενοι || ἰσχυρότατα, p. 444.
ὁξεῖς τε αὐτοὺς ἐς τὰ μάλιστα ποιεσάμενοι, ἐπὶ τούτων ἔξιν βίβη πολλῇ τοὺς δε-
λαίους ἐκάθειζον, τὴν σκολόπων ἀκμήν γιλουτῶν κατὰ τὸ μέσον ἐνείροντες ὠθοῦντές
τε ἄχρι ἐς τῶν ἀνθρώπων τὰ ἔγκατα, οὕτω δὲ αὐτοὺς διαχρήσασθαι ἠξίου. καὶ
ἔϋλα δὲ παχέα τέτταρα ἐπὶ πλείστον ἐς γῆν κατορύξαντες οἱ βάρβαροι οὗτοι, ἐπ'
αὐτῶν τε χεῖρας καὶ πόδας τῶν ἡλωκότων δεσμεύοντες, εἴτα ῥοπαλοῖς αὐτοὺς κατὰ
κόρρης ἐνδελεχέστατα παίοντες, ὥς δὴ κύνας ἢ ὄφεις ἢ ἄλλο τι θηρίον διέφθειρον.
ἄλλους δὲ ἔξιν τε βουσί καὶ προβάτοις, ὅσα δὴ ἐμάχασθαι ἐς τὰ πάτρια ἦθ' ὥς
ἡμιστά εἶχον, ἐν τοῖς θωματοῖς καθείρξαντες, οὐδεμιᾶ φειδοὶ ἐνεπέμπρασαν. οὕτω μὲν
Σιλαβήριοι τοὺς ἐντυχόντας ἀεὶ ἀνήρουν. ἀλλὰ νῦν αὐτοὶ τε καὶ οἱ τῆς ἐτέρας
ξυμμορίας, ὥσπερ τῷ τῶν αἱμάτων μεθύοντες πληθθεὶ, ζωγρεῖν τὸ ἐνθὲνδε ἠξίου
τῶν παραπεπωκότων τινάς, καὶ ἀπ' αὐτοῦ μυριάδας αἰχμαλώτων ἐπαχόμενοι ἀριθμοῦ
κρείσσους ἐπ' οἵου ἀπεκομίσθησαν ἅπαντες."

Prokopij omenja tudi v svojem spisu „De aedificiis“, IV, c. 11
(Corp. script. hist. Byzant., XVIII, rec. Dindorf, p. 304), da so Slovēni vzeli

mesto Toper, ko pravi: „... ἔστι δέ τις ἐν Ῥοδόπῃ πόλις ἀρχαία, Τόπερος ὄνομα, ἣ ποταμοῦ μὲν ρεῖθρα περιβάλλεται ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον, λόφον δὲ αὐτῇ ἐπανεστηκότα ἔρθιον εἶχεν. ἐφ' οὗ δὴ οὐ πολλῶ ἔμπροσθεν Σκλαβηνοῖς βαρβάροις ἐάλω.“

Št. 46.

549.¹⁾

Vojaki cesarja (Justinijana), ki so bili v Ravenni in po drugih mestih, so dobili iz nova pogum ter sklenili, da hočejo dobro stražiti svojemu vladarju njegove kraje. Tisti vojaki pa, ki so sledili Veru²⁾ in drugim voditeljem, so se bojevali s sovražniki (z Goti) ter bili premagani. Bežali so, kamor so mogli. Ko se je zvedelo, da pride poveljnik German,³⁾ so se zbrali v Istri ter tu čakali njegove vojske.

Procopii De bello Gothico, III, c. 39 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 448): „... οἷς δὴ ἅπασι θαρσύναντες οἱ τοῦ βασιλέως στρατοῦ ἐν τε Ῥαβέννῃ καὶ εἴ ποῦ ἄλλη πόλις σφίσιν ἡλεῖσθαι τετύχηκεν, εὐέλπιδες ἰσχυρότατα γεγεννημένοι, τὰ χωρία βασιλεῖ ἐς τὸ ἀκριβὲς φυλάσσειν ἡΐκουν. ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἦν τῷ Βέρῳ τὰ πρότερα ἢ ἄλλοις τισὶ τοῖς πολέμοις ἐς χεῖρας ἐλθόντες ἡσσημένοι τε τῶν ἐναντίων ἐν τῇ ἑυμβολῇ διέφυγόν τε καὶ σκεδαννύμενοι περιήεσαν, ὅπῃ ἐκάστῳ τετύχηκεν, ἐπειδὴ ὁδῷ ἰέναι Γερμανὸν ἤκουσαν, ἄθρόοι ἐν Ἰστρίᾳ γεγεννημένοι, ἐνταῦθα τε τὸ στράτευμα τοῦτο προσδεχόμενοι, ἡσυχῇ ἔμενον.“

Št. 47.

550.⁴⁾

Ko je (bizantinski poveljnik) German v ilirskem mestu Sredecu⁵⁾ zbiral in urejeval svoje trume ter se kolikor mogoče dobro pripravil za vojsko, je prišla na bizantinsko zemljo tako velika množica Slo-
vénov, kakor nikdar ne prej. Prestopivši reko Donavo se je prikazala pri Nišu.⁶⁾ Nekateri izmed njih so se odstranili od glavne vojske, potikali se okoli ter posamez brodili po ondotni okolici. Nekoliko so jih Bizantinci ujeli, zvezali in vprašali, zakaj je slovenska vojska prestopila reko Donavo in kaj hoče izvršiti. Slovèni so odgovorili, da je

¹⁾ Zastran datiranja primerjaj opazko I. pod št. 45.

²⁾ Ver je bil poveljnik Herulcev, kateri so pomagali Rimljanom (Bizantincem) se vojskovati zoper Gote. Ta nepremišljeni in pijančevanju vdani mož je nedaleč od Ravenne napadel Gote ter bil nato premagan in ubit.

³⁾ German je bil sin Justinijanovega brata. Bojeval se je v Traciji z Anti in Slovèni. Cesar ga je postavil za poveljnika v gotovski vojski; a German ni prišel v Italijo, ker je nanagloma zbolel in umrl.

⁴⁾ Prokopij pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile v 16. letu gotovske vojske (gl. III, c. 39 in IV, c. 21), tedaj l. 550.

⁵⁾ Sredec (Sardika) ali Sofija, sedaj glavno mesto na Bolgarskem.

⁶⁾ Niš je mesto na sedanjem Srbskem.

prišla z namenom, da bi oblegala in vzela Solun¹⁾ ter druga ondotna mesta. Ko je cesar Justinijan to zvedel, je bil jako vznemirjen ter je takoj pisal Germanu, da naj za sedaj odloži svojo pot v Italijo, (kjer je bila takrat vojska med Bizantinci in Vzhodnimi Goti), pač pa naj pomaga Solunu in sosednjim mestom ter z vsemi močmi odbije napad Slověnov. Ko je imel German opraviti zarad te zadeve, so zvedeli Slověni od ujetih ljudi, da se mudi v Sredecu, in tako so se ga zbali. Germanovo ime je bilo pri teh barbarih na glasu vsled naslednjega vzroka. Ko je že vladal njegov stric Justinijan, so prestopili reko Donavo Antje, ki bivajo prav blizu Slověnov, ter z veliko vojsko napadli bizantinsko zemljo. Nekoliko prej je cesar postavil Germana za poveljnika po vsej Traciji. Ta se je vojskoval s sovražniki, popolnoma jih premagal v bitki ter jih pobil skoraj do zadnjega. Vsled tega čina je postal German slaven mož pri vseh ljudeh, posebno pa pri rečenih barbarih. Ko so se torej Slověni zbali Germana in ob enem mislili, da je peljal drugam najboljšo vojsko, katero je hotel cesar poslati nad Totila in Gote, so takoj opustili svojo pot proti Solunu. Ker se niti v ravnino niso upali priti, so prekoračili vse ilirske gore ter dospeli v Dalmacijo. German je sedaj brez skrbi pred sovražnikom ukazal vsej svoji vojski, da se pripravi, ker se je hotel dva dni pozneje od tam napotiti v Italijo. A zgodila se je nesreča, da je nanagloma zbolel in umrl.²⁾

Cesar je bil vsled Germanove smrti jako žalosten. Ukazal je Ivanu,³⁾ sinu Vitalijanovega brata in zetu Germanovemu, da pelje z Justinijanom, drugim Germanovim sinom, vojsko v Italijo. Napotila sta se v Dalmacijo z namenom, da ostaneta čez zimo v Solinu, ker se jima je zdelo nemogoče, da bi še v tistem letu obhodila morski zaliv (Jadransko morje) ter dospela v Italijo; tudi se nista mogla prepeljati čez morje, ker ni bilo bark.

Ko je Ivan s cesarsko vojsko prišel v Dalmacijo, je sklenil, da ostane čez zimo v Solinu; ko bi pa mraz ponehal, se odpravi takoj odtod v Ravenno. Slověni pa, kateri so prej, kakor je bilo že povedano, napadli cesarsko zemljo, in tudi drugi, kateri so nekoliko pozneje prestopili reko Donavo ter se pomešali s prvimi, so pustošili popolnoma svojevoljno po bizantinski državi. Nekateri so takrat mislili, da je (gotovski kralj) Totila izvabil te barbore nad Bizantince, poslavši jim mnogo denarja, da ne bi bilo mnogoče cesarju (Justinijanu) vojskovati se z Goti, ker bi imel opraviti s Slověni. Prokopij pravi, da ne more povedati, so li Slověni iz svojega nagiba prišli tja (v Dalmacijo), ali

¹⁾ Solun (Salonichi) je mesto v Macedoniji ob Egejskem morju.

²⁾ German je umrl v jeseni l. 550. (Primerjaj MG. Auct. ant. V^a. p. XIV.)

³⁾ Ivan, nečak Vitalijanov in zet Germanov, se je odlikoval na raznih bojiščih v gotovski vojski.

pa jih je poklical Totila. Ti barbari so se nato razdelili na tri čete ter učinili po vsej (pokrajini) Evropi¹⁾ strašansko škodo. Oni niso samo mimogredé oplenili tamošnje zemlje, temuč so ostali v njej čez zimo (550 — 551) brez strahu pred kakim sovražnikom tako, kakor bi bili v svoji domovini. Na zadnje je cesar Justinijan poslal nad nje prav veliko vojsko, katero so vodili med drugimi Konstancijan,²⁾ Aratij,³⁾ Nazar,⁴⁾ Germanov sin Justin in Ivan, kateremu so rekli Phagas (požeruh).⁵⁾ Za voditelja čez vse pa je postavil Scholastika, enega izmed palatinskih evnuhov. Ta vojska je naletela na oddelek barbarov pri Drenopolju, katero leži v južni Traciji ter je od Carigrada oddaljeno za pet dni hoda. Barbari niso mogli več iti naprej, ker so peljali s seboj neštevilno množico ljudi, živine in vsakovrstnega blaga. Ostali so tedaj na rečenem kraju ter se pripravljali na boj tako, da ni sovražnik zapazil ničesar. Sloveni so postavili svoj tabor na gori, ki se ondi vzdiguje; Rimljani pa ne daleč od tam na ravnini. Ko so se ti že mnogo časa mudili na rečenem mestu, so se začeli (bizantinski) vojaki jeziti, godrnjati ter predbacivati svojim voditeljem, da imajo oni, poveljniki bizantinske vojske, dovolj vsakovrstne hrane, vojake pa zanemarjajo, ker jim ne privoščijo potrebnega živeža; tudi se nočejo vojskovati s sovražniki. Tako so bili poveljniki prisiljeni, da so začeli vojsko z nasprotniki. Prišlo je do hudega boja, v katerem so bili Bizantinci popolnoma premagani. Padlo je mnogo najboljših vojakov; poveljniki so z drugimi vred komaj ušli sovražnikom ter bežali, kamor so mogli. Barbari so vzeli Konstancijanovo zastavo, pognali v beg bizantinsko vojsko ter se napotili dalje. Pustošili so svojevoljno po pokrajini, Astika⁶⁾ imeno. vani, katera je bila že od nekdaj cvetoča, ter tu dobili veliko ropa. Tako so oplenili mnogo zemlje ter prišli do Dolgega zidovja,⁷⁾ katero je od Carigrada oddaljeno za dober dan hoda. Nekoliko pozneje je tem barbarom sledila bizantinska vojska, naletela na en njih oddelek ter ga s hitrim naskokom pognala v beg. Pobila je mnogo sovražnikov, osvo-

¹⁾ Evropa se je zvala pokrajina v Traciji tik Marmorskega morja.

²⁾ Konstancijan je bil, kakor je bilo že omenjeno, maršal cesarja Justinijana Gl. zgoraj pod št. 19.

³⁾ Aratij se je kot bizantinski poveljnik vojskoval tudi v Italiji.

⁴⁾ Nazar je bil doma iz Ilirije; v tej deželi je bil tudi nekoliko časa vojaški poveljnik.

⁵⁾ Ivan Phagas je služil kot bizantinski podpoveljnik v Asiriji, Armeniji in Italiji.

⁶⁾ Tako se je zvala pokrajina ob Črnem morju od Carigrada proti severozahodu.

⁷⁾ Dolgo zidovje, katero je dal l. 512. napraviti cesar Anastazij, je bilo med Marmorskim in Črnim morjem za en dan hoda od Carigrada proti severozahodu. Segalo je od Selymbrije ob Propontidi pa do Derkona ob Črnem morju ter je bilo 280 stadijev dolgo.

bodila veliko število bizantinskih ujetnikov ter dobila in prinesla nazaj Konstancijanovo zastavo. Drugi barbari so se z ostalim plenom povrnil v svojo domovino.

Procopii De bello Gothico, III. c. 40 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, p. 449. rec. Dindorf, p. 449—450, 451, 454—457): „Γερμανοὺ δὲ τὸ στρατεύμα ἐν

Σαρδινίῃ τῇ Ἰλλυριῶν πόλει. ἀγείραντές τε καὶ διέποντες, ἅπαντά τε ἰσχυρότατα ἐξαρτυρομένου τὰ ἐς τὴν τοῦ πολέμου παρασκευήν, Σιλαβήνων ὄμιλος ὅσος οὐκ πρότερον ἄρκετο ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν. Ἰστρον δὲ ποταμὸν διαβάντες ἀμφὶ Νάϊσον ἤλθον. ὧν δὴ ὀλίγους τινὰς ἀποσκαδασθέντας μὲν τοῦ στρατοπέδου, πλανημένους δὲ καὶ κατὰ μόνας περιμένοντας τὰ ἐκείνη γῶνι, τῶν τινες Ῥωμαίων καταλαμβάνοντες τε καὶ ξυνδύσαντες ἀνεπυθάνοντο ὅτου δὴ ἕνεκα οὗτος δὴ ὁ τῶν Σιλαβήνων στρατὸς καὶ ὅ τι κατεργασόμενοι διέβησαν ποταμὸν Ἰστρον. οἱ δὲ ἰσχυρίσσαντο ὡς Θεσσαλονίκην τε αὐτὴν καὶ πόλεις τὰς ἀμφ' αὐτὴν πολιουρίᾳ ἐξαίρησόντες ἦκουεν. ἅπερ ἐπεὶ βασιλεὺς ἤκουσεν, ἄρχον τε ξυνεπαράχθη καὶ πρὸς Γερμανὸν εὐθὺς ἔγραψεν, ἔδδον μὲν ἐν τῷ παραστίχῃ τὴν ἐπὶ Ἰταλίαν ἀναβῆλθαι, Θεσσαλονίκῃ δὲ καὶ πόλεσι ταῖς ἄλλαις ἀμύναι, καὶ τὴν Σιλαβήνων ἔροδον ὅση δύναμις ἀποκρούσασθαι. καὶ Γερμανὸς μὲν ἀμφὶ ταῦτα διατριβὴν εἶχε. Σιλαβήνοι δὲ γινόντες διακρηδὴν πρὸς τῶν αἰγυμνῶτων Γερμανὸν ἐν Σαρδινίῃ εἶναι ἐς δέος ἤλθον. μέγα γὰρ ὄνομα ἐς τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους ὁ Γερμανὸς εἶχεν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. ἦν γὰρ Ἰουστινιανὸς ὁ Γερμανοῦ θείας τὴν βασιλείαν εἶχεν, Ἄνται, οἱ Σιλαβήνων ἀγρίστα φηκηνται, Ἰστρον ποταμὸν διαβάντες στρατῷ μεγάλῳ ἐσέβαλλον ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν. ἐπύρχανε δὲ Γερμανὸν βασιλεὺς Θράκης ἑλθε στρατηγὸν καταστησάμενος οὐ πολλῷ πρότερον. ὅς δὴ ἐς χεῖρας ἔλθων τῷ τῶν πολεμίων στρατῷ κατὰ κράτος τε μάχῃ νικήσας σχεδὸν τι ἅπαντας ἔκτεινε, ὀλέος τε μέγα ἐκ τοῦ ἔργου τούτου ὁ Γερμανὸς ἐς πάντας ἀνθρώπους καὶ διαφερόντως ἐς τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους περιβόλλετο. δεικνύοντες οὖν αὐτὸν, ὥσπερ μοι εἴρηται, Σιλαβήνοί, ἅμα δὲ καὶ δύναμιν ἀξιολογοπάτην αὐτὸν ἐπάρχεσθαι δέοντοι, ὅτε πρὸς βασιλείῳ στέλλόμενον ἐπὶ Τωτίλῃν τε καὶ Γότθους, ἔδδον μὲν εὐθὺς τῆς ἐπὶ Θεσσαλονίκην ἀπέσχοντο, ἐς δὲ τὸ πεδίον καταβῆναι οὐκέτι ἐτόλμων, ἀλλὰ ξυμπάντα ὄρη τὰ Ἰλλυριῶν διαμείβαντες ἐν Δαίματι ἐγένοντο. ὧν δὴ ὁ Γερμανὸς ἀροντιστήρας πάση ἐπήγγελλε τῇ στρατῷ ξυσκευάζεσθαι, ὡς ἡμέραιν δυοῖν ὕστερον ὁδοῦ ἐνθένδε τῆς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἀρξόμενος. ἀλλὰ τις αὐτῷ ξυνέπεισε τύχῃ νοστήσαντι ἐξαπνικίως τὸν βίον διαμετρήσασθαι . . .“

„Βασιλεὺς δὲ τοῖς ξυμπέσοις περικώδυνος γεγονώς Ἰωάννην ἐκέλευε, τὸν Βιταλιανοῦ μὲν ἀδελφεοῦν, Γερμανοῦ δὲ γαμβρὸν, ξὺν Ἰουστινιανῷ θατέρῳ τοῖν Γερμανοῦ παῖδιν τῷ στρατῷ τούτῳ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἡγήσασθαι. καὶ οἱ μὲν τὴν ἐπὶ Δαίματιος ἦσαν, ὡς ἐν Σάλωσι διαχειμάσοντες, ἐπεὶ ἀδύνατα σφίσιν ᾤοντο εἶναι τηλικαύδε τοῦ καιροῦ περιεῖσι τὴν τοῦ κόλπου περίοδον ἐς Ἰταλίαν κομίζεσθαι, διαπορθμεύεσθαι τε νηῶν σφίσιν οὐ παρούσων ἀμήχανα ἦν.“

Ἰωάννης δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς στρατὸς ἀρκεόμενος ἐς Δαίματιν ἐν Σάλωσι διαχειμάζαν ἐγίνωσαν, ἐνθένδε μετὰ τὴν τοῦ χειμῶνος ὥραν εὐθὺς Ῥαβέννης ὁδῷ εἶναι διανοόμενοι. Σιλαβήνοι δὲ, οἱ τε τὰ πρότερα ἐν γῇ τῇ βασιλείῳ γενόμενοι, ὥσπερ μοι ἔναγχος δεδιήρηται, καὶ ἄλλοι οὐ πολλῷ ὕστερον Ἰστρον τε ποταμὸν διαβάντες καὶ τοῖς προτέροις ἀναμειβόμενοι, κατέθεν ἐν ἡ πόλιν ἐξουσία τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. p. 455.

καὶ τινὲς μὲν ἐν ὑποφίᾳ εἶχον ὡς Τωτίλας τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους χρήμασι πολλοῖς ἀναπέσας ἐπιπέμψαι τοῖς ταύτῃ Ῥωμαίοις, ὅπως δὴ βασιλεῖ ἀδύνατα εἴη τὸν πρὸς Γότθους πόλεμον ἀσχολῆναι τῇ ἐς τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους εὐδαιμονήσασθαι. αἶτε δὲ Τωτίλα χαρίζεμενοι εἶπε ἀλλήλοισι Σιλαβήνοισι ἐνταῦθα ἤλθον οὐκ ἔχω εἰπεῖν. ἐς τρία μέντοι τέλη σφᾶς αὐτοὺς διελόντες οἱ βάρβαροι οὗτοι ἀνήκεστα ἐν Εὐρώπῃ τῇ ὅλῃ ἔργα εἰργάσαντο, οὐκ ἐξ ἐπιδρομῆς ληϊζόμενοι τὰ ἐκεῖνι χωρίᾳ, ἀλλ' ὥσπερ ἐν χώρᾳ οἰκεῖα διαχειμαζόντες οὐδέν τε δεδιότες πολέμιον. ὕστερον δὲ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς στρατικὴν ἀξιολογώτατην ἐπ' αὐτοὺς ἐπέμψεν, ἧς ἄλλοι τε καὶ Κωνσταντιανὸς καὶ Ἀράτιος καὶ Ναζάρης ἡγοῦντο καὶ Ἰουστίνος ὁ Γερμανοῦ παῖς καὶ Ἰωάννης, ὅνπερ ἐπὶ κλησιν ἐκάλεον Φαγκῶν. ἐπιστάτην δὲ Σχολαστικὸν ἐφ' ἅπασιν κατεστήσατο, τῶν ἐν παλατίῳ εὐνοούων ἕνα. οὗτος ὁ στρατὸς μοῖραν τῶν βαρβάρων καταλαμβάνουσιν ἀμφὶ Ἀδριανῷ πόλιν, ἥπερ ἐπὶ Θράκης ἐν μεσογείοις κεῖται, πέντε ἡμερῶν ὁδὸν Βυζαντίου διέχουσα. καὶ πρόσω μὲν χωρεῖν οἱ βάρβαροι οὐκέτι εἶχον. λείαν γὰρ ἐπήγοντο ἀνθρώπων τε καὶ ζώων ἄλλων καὶ πάντων χρημάτων ἀριθμοῦ κρείσσονα. μένοντες δὲ αὐτοῦ ἠπείγοντο τοῖς πολεμίοις ἐς χεῖρας ἵεναι, τούτοις δὲ αὐτοῖς αἰσθησιν ὡς ἡμισυ παρεχόμενοι. καὶ οἱ μὲν Σιλαβήνοισι ἐστρατοπεδεύοντο ἐς τὸ ἔρος,

p. 456. ὁ ταύτῃ ἀνέχει, Ῥωμαῖοι δὲ οὐ πολλῶν ἀποθεν ἐν τῷ πεδίῳ. χρόνου δὲ σφίσιν ἐν ταύτῃ τῇ προσεδρεῖα τριβόμενον συγνοῦ ἡσυχάλῳν τε οἱ στρατιῶται καὶ θανά ἐποιούοντο, τοῖς στρατηγοῖς ἐπικαλοῦντες, ὅτι δὴ αὐτοὶ τὰ ἐπιτήδεια ζῦμπαντα εὐπόρα ἔχοντες, αἶτε τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ ἄρχοντες, τοὺς στρατιώτας περιορῶσι τῶν ἀνταγώνων τῇ ἀπορίᾳ πιεζομένους καὶ οὐ βούλονται τοῖς πολεμίοις ἐς χεῖρας ἵεναι. οἷς δὲ οἱ στρατηγοὶ ἀναγκασθέντες τοῖς ἐναντίοις ζυνέμιζαν. καὶ γίνεται μὲν καρτερὰ μάχη, ἡσσῶνται δὲ κατὰ κράτος Ῥωμαῖοι. ἔνθα δὲ στρατιῶται μὲν πολλοὶ τε καὶ ἀριστοὶ θνήσκουσιν, οἱ δὲ στρατηγοὶ παρ' ὀλίγον ἐλθόντες ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γενέσθαι ζῦν τοῖς καταλοιποῖς μάλιστα διαφυγόντες ἐσώθησαν, ὥς πῃ ἐκάστῳ δυνατὰ γέγονε. καὶ Κωνσταντιανοῦ δὲ τὸ σημεῖον οἱ βάρβαροι εἶλον, τοῦ τε Ῥωμαίων στρατοῦ ἐς ὀλιγοῖαν τραπέμενοι πρόσω ἐχώρου. καὶ χώραν τὴν Ἀστικὴν καλουμένην ἐληίζοντο κατ' ἐξουσίαν, ἀδῶτον ἐκ παλαιοῦ οὖσαν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ λείαν αὐτοὺς πολλήν τινα ἐνταῦθα εὐρεῖν ζυνήνεχθη. οὕτω δὲ χώραν πολλήν λειζόμενοι ἄχρι ἐς τὰ μακρὰ τεῖχη ἀφίκοντο, ἅπερ ὀλίγῳ πλέον ἢ ἡμέρας ὁδὸν Βυζαντίου διέχει. οὐ πολλῶν δὲ ὕστερον ὁ Ῥωμαίων στρατὸς τούτοις δὴ ἐπισπόμενοι τοῖς βαρβάροις, μοῖρα τε αὐτῶν ἐντοχόντες τινὲ καὶ ἐξαιπνίως ἐς χεῖρας ἐλθόντες ἐτρέψαντο. καὶ τῶν μὲν πολεμίων πολλοὺς ἔκτεταν, Ῥωμαίων δὲ τῶν ἀνταγώνων μέγα τι διεσώσαντο χρήμα, τὸ τε Κωνσταντιανὸς σημεῖον εὐρόντες

p. 457. ἀνεβίοντο. οἱ δὲ λοιποὶ βάρβαροι ζῦν τῇ ἄλλῃ λείᾳ ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν.

Št. 48.

Okoli 550.

(Frankovski) kralj Teodebert (I.) piše (bizantinskemu) cesarju Justinijanu ter mu naznanja, da je prejel njegovo pismo. Ker se zanimlje, po katerih pokrajinah vlada (Teodobert) in katera ljudstva so mu pokorna, zato mu poroča, da si je srečno podvrgel Turinge¹⁾ in pridobil

¹⁾ Cfr. Gregor. Hist. Franc., III, 4, 7. — Prokopios, de bello Goth., IV, 25.

njih pokrajine, kajti njih kralji so v tistem času izumrli. Tudi so pod njegovo oblastjo Severni Švabi¹⁾, Zahodni Gotje²⁾, prebivalci Francije, severna stran Italije³⁾, Panonija⁴⁾, Sasi ter Jütlandci⁵⁾, ki so se prostovoljno podali. Od Donave in panonske meje pa do bregov (Severnega) morja se razprostira njegovo gospostvo.⁶⁾ [„... *feliciter subactis Thoringiis et eorum provinciis adquisitis, extinctis ipsorum tunc tempore regibus, Norsavorum itaque gentem nobis placata maiestate, colla subdentibus edictis ideoque, Deo propitio, Wesi-gotis, incolomes Franciae, septentrionalem plagam Italiaeque Pannoniae cum Saxonibus, Euciis, qui se nobis voluntate propria tradiderunt, per Danubium et limitem Pannoniae usque in oceanis litoribus custodiente Deo dominatio nostra porrigetur.*“] Ker ve iz njegovih (Justinijanovih) pisem, da ga veseli, ako katoličani napredujejo, zato mu pošilja to priprosto naznanilo. Ob enem želi, da bi (Justinijan) gojil staro prijateljstvo prejšnjih knezov in naklonjenost, o kateri je (Justinijan) večkrat govoril, naj služi v skupno korist.

Datum manjka.⁷⁾

[Duchesne, Hist. Franc. script., I, 862. — Bouquet, Recueil des historiens des Gaules et de la France, IV, 59. — MG. Epist., III, 133.]

¹⁾ O teh Švabih govori Gregor. (Hist. Franc., V, 15) in Paul. diac. (Hist. Langob., II, c. 6). — Glej tudi zgoraj pod št. 43. — Agathiae, Hist., I, c. 4. — Ann. Mett. ad a. 748 (MG. SS., I, 330) navajajo: „... fines Saxonum, quos Nordosquavos vocant.“

²⁾ Gl. Gregor. Hist. Franc., III, 21, 23.

³⁾ Gl. pod št. 41 in 49.

⁴⁾ Da je bila Panonija ali pa vsaj kak njen del pod oblastjo rečenega frankovskega kralja, nam tega drugi pisatelji ne poročajo. Le Agathias pripoveduje (gl. pod št. 44), da je Teodebert poslal poslanca k Langobardom, ki so takrat stanovali po Panoniji, ter jih hotel pridobiti za svoje namene.

⁵⁾ Zeuss (Die Deutschen und die Nachbarstämme, str. 146 in 501) dokazuje, da so bili tu omenjeni „Eucii“ prebivalci po Jütlandiji.

⁶⁾ Frankovska oblast je proti severovzhodu segala nekaj časa do Labe. (Cfr. Ravennatis anonymi Cosmographia, ed. Pinder et Parthey, p. 28: „... in qua Albis patria per multos annos Francorum linea remorata est.“) Franki so torej najbrže nekaj časa gospodovali tudi po nekaterih slovanskih pokrajinah in ondotni Slovani so bili frankovski podložniki. Tak frankovski podanik slovanskega rodu je bil prejko ne v svoji mladosti poznejši slovanski kralj Samo.

⁷⁾ Najbrže l. 548. se je polastil frankovski kralj Teodebert I. večine Beneškega, tedaj severne Italije (gl. št. 41 in 44), a l. 551. je bil že mrtev (gl. št. 49).

Št. 49.

551.¹⁾

Nekoliko prej (tedaj pred letom 551.) je zbolel in umrl frankovski kralj Teodebert, kateri si je bil brez truda podvrigel nekaj krajev po Liguriji, Kotijske Alpe in pa večino Beneškega. Franki so namreč porabili priložnost, da so se brez nevarnosti polastili nekaterih krajev, za katere so se Bizantinci in Gotje med seboj vojskovali. Po Beneškem je Gotom ostalo le malo mest, ker primorske kraje so si podvrgli Rimljani (Bizantinci), vse druge pa Franki. Ko so se Bizantinci in Gotje med seboj vojskovali, se niso mogli zoperstaviti novim sovražnikom. Gotje in Franki so se sešli, pogovorili se med seboj ter se pogodili tako, da naj vsak izmed njih v miru obdrži to, kar ima, in da se ne bodo med seboj vojskovali tako dolgo, dokler traja boj med Goti in Bizantinci. Ako bi Totila premagal cesarja Justinijana, potem bi se Gotje in Franki pogodili tako, kakor bi obema ugajalo. Tako je bilo med njimi sklenjeno. Za Teodebertom je prevzel vlado njegov sin Teodebald. K temu je poslal cesar Justinijan poslanca Leontija, ki je bil Atanazijev zet in senator. Pozval je Teodebalda, da bi se ž njim zedinil zoper Totila in Gote, ter zahteval od njega, da bi odstopil tiste kraje v Italiji, katerih se je po krivici nanaglama polastil njegov oče Teodebert.

- Procopii De bello Gothico, IV. c. 24 (Corp. script. hist. Byzant., p. 586. XVII, rec. Dindorf, p. 586 in 587): „Θεοδίδεργτος δὲ, ὁ Φράγγων ἀρχηγός, οὐ πολλῶ ἔμπροσθεν ἔξ ἀνθρώπων ἡράνιστο νόσω, Λιγυρίας τε χωρία ἅττα καὶ Ἀλπειας Κουτίας καὶ Βενετιῶν τὰ πολλὰ οὐδενὶ πόνῳ ἐς ἀπαγωγὴν φόρου ὑποτελῆ ποιησάμενος. τὴν γὰρ ἀσχολίαν τῶν μαχομένων οἰκίαν οἱ Φράγγοι εὐκαιρίαν πεποιημένοι τοῖς ἐκείνων περιμαχίτοις αὐτοὶ ἀκινδύνως ἐπλούτουν. καὶ Γότθοις μὲν πολίσματα ὀλίγα ἐν Βενεταίῃς διέμεινε. τὰ μὲν γὰρ ἐπιθαλασσιδία χωρία Ῥωμαῖοι, τὰ δὲ ἄλλα ὑποχείρια σφίσιν ἅπαντα πεποιήντο Φράγγοι. Ῥωμαίων τε καὶ Γότθων πόλεμον τόνδε ἡπέρ μοι εἴρηται πρὸς ἀλλήλους διαφερόντων καὶ πολεμίους οὐ θυναμένων ἐπιτάσσεται καινοῦς, Γότθοι τε καὶ Φράγγοι ἐς λόγους ἀλλήλοις ξυνίασι, καὶ ξυνέκειτο, μέχρι μὲν ἂν Γότθοι πρὸς Ῥωμαίους τὸν πόλεμον διαφέρουσιν, ἑκατέρους ὧν περιεγέγοντο ἐγκρατεῖς
- p. 587. ἡσυχὴ μένειν, μηδὲν τε σφίσι πρὸς ἀλλήλους πολέμιον || εἶναι. ἦν δὲ γε βασιλεύς ποτὲ Ἰουστινιανοῦ περιέσσεσθαι Τωτίλαν τῷ πολέμῳ ξυμβάτη, τηνηκάδε Γότθους τε καὶ Φράγγους διοικήσασθαι ταῦτα, ὅπῃ ἂν ξυνοίσειεν ἑκατέρους δοκῇ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῇδ ξυνέκειτο. τὴν δὲ Θεοδίδεργτου ἀρχὴν διεδέξατο Θεοδίδβαλδος ὁ παῖς. βασιλεύς τε Ἰουστινιανὸς Λεόντιον, τὸν Ἀθανασίου γαμβρόν, ἄνδρα ἐκ βουλῆς, πρεσβευτὴν παρ’ αὐτὸν ἔπεμψεν ἐς τε ὁμαρχίαν παρακαλῶν ἐπὶ Τωτίλαν τε καὶ Γότθους καὶ χωρίων ἐκστῆναι τῶν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας αἰτούμενος, ὥνπερ Θεοδίδεργτος οὐ δέον ἐπιβατεῦσαι διὰ σπουδῆς ἔσχε.“

¹⁾ Prokopij pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile v 17. letu gotovske vojske (gl. IV, c. 21), tedaj l. 551.

Št. 50.

551.¹⁾

Velika množica Slověnov je napadla Ilirijo ter postopala tu tako strašansko, da ni mogoče povedati. Cesar Justinijan je poslal nad nje svojo vojsko, katero sta vodila razen drugih tudi Germanova sinova. Bizantincev je bilo po številu veliko manj kakor sovražnikov in zato jim ni bilo mogoče, da bi se postavili Slověnom nasproti; bili so jim tedaj vedno le za hrbtom ter so ugrabili tiste, kateri so zaostali. Mnogo izmed njih so pobili, nekatere pa žive ujeli ter poslali cesarju. Vkljub temu so ti barbari učinili strašanske reči. Pustošenje je trajalo takrat dolgo časa, po vseh cestah je bilo polno mrličev in brez števila ljudi so odgnali v sužnost. Ko so vse pokončali, so se vračali z vsem plenom domov, ker se jim ni nihče zoperstavil. Še takrat, ko so šli čez Donavo, jih niso mogli Bizantinci napasti iz kake zasede ali pa jim škodovati kako drugače, ker so jih Gepidje sprejeli za dobro plačilo ter prevaževali za ne malo odškodnino. Dobili so od vsake glave po en zlat statér.

Nekoliko časa pozneje je poslal cesar Justinijan Langobardom, ki so prosili pomoči zoper Gepide, pomožno vojsko, ker je te dolžil, da so vkljub sklenjeni pogodbi na škodo Bizantincem pomagali Slověnom čez reko Donavo.

Procopii De bello Gothico, IV, c. 25 (Corp. script hist, Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 591, 592, 593): „Σκλαβηνῶν δὲ πολὺς ὄμιλος Ἰλλυριοῖς ἐπισκήψαντες πάθη ἐνταῦθα οὐκ εὐδιήγητα διεργάσαντο. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς ἑστράτευμα ἐπ' αὐτοὺς ἐπεμψεν, οὗ δὴ ἄλλοι τε καὶ οἱ Γερμανοῦ παῖδες ἤγουντο. οἵπερ τῇ πλήθει τῶν πολεμίων παρὰ πολὺ ἐλασσόμενοι χωρήσαι μὲν αὐτοῖς ὁμῶς οὐδαμῇ ἴσχυσαν, ὅπισθεν δὲ αἰεὶ μένοντες τῶν βαρβάρων τοὺς ἀπολειπομένους εἰσίνοντο. κα πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἔκτεινον, τινὰς δὲ καὶ ζωγρήσαντες βασιλεῖ ἐπεμψαν. οὐδὲν μέντοι ἦσαν οἱ βάρβαροι οὗτοι τὰ δεινὰ ἔδρασαν. ἐν ταύτῃ τε τῇ λειψαίᾳ χρόνου τι μέγα κατατρίψαντες μήκος τὰς μὲν ὁδοὺς νεκρῶν ἐπλησαν ἀπάσας, ἐξανδραποδίσαντες δὲ ἀνάρηματα πλήθη καὶ ληισάμενοι ξυμπαντα, οὐθενὸς σφίσι ἀντιστατοῦντος, ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν ξὺν πάσῃ τῇ λείᾳ. οὐδὲ γὰρ διαπορθμεομένους ποταμὸν Ἰστρον ἴσχυσαν σφᾶς ἐνεδρεῦσαι. Ῥωμαῖοι ἢ ἄλλῃ τῇ βιάσασθαι τρόπῳ, ἐπεὶ Γήπαιδες αὐτοὺς μισοθαρνήσαντες ὑπεδέξαντο καὶ διεπόρθμευσαν οὐ μικρόμισθοι γεγεννημένοι. ἐπὶ κεφαλῇ γὰρ ἐκάστη κατὰ στατήρα χρυσοῦν ἢ μίσθωσις ἦν . . .“

„ . . . οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον Λαγγοβάρδαις κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν δεομένοις στρατιὴν εἰς ξυμμαχίαν ἐπὶ Γήπαιδας Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἐπεμψεν, ἐπενεγκνῶν Γήπαισι Σκλαβηνῶν τινὰς ἐπὶ πονηρῶ Ῥωμαίων μετὰ τὰς ξυνθήκας διαβιβᾶσαι ποταμὸν Ἰστρον.“

¹⁾ Zastran datiranja glej opazko I. pod št. 49.

Št. 51.

551.¹⁾

Jordanis na dveh mestih poudarja, da so takrat Bolgari, Antje in Slověni neprestano napadali rimsko (bizantinsko) državo. Enkrat pravi, da napadajo Bolgari, Antje in Slověni vsak dan rimsko državo, v drugič pa trdi, da zaradi njih grehov razsajajo sedaj Veneti, Antje in Slověni²⁾ povsod zoper nje (zoper Rimljane).

Jordanis Romana, § 388 (MG. Auct. antiqu. V^a, 52): „Hi sunt casus Romanae rei publicae preter instantia cottidiana Bulgarum, Antium et Sclavinorum.“

Jordanis Getica, § 119 (MG. l. c. p. 89): „nam hi (sc. Venethi)... ab una stirpe exorti, tria nunc nomina ediderunt, id est Venethi, Antes, Sclaveni; qui quamvis nunc, ita facientibus peccatis nostris, ubique deseuiunt.“

Št. 52.

551.³⁾

Jordanis piše o Slovanih: „Na drugi strani Donave leži Dacija, katera je vencu enako zavarovana od visokih gorâ. Na njih levi strani, katera se razprostira proti severu, od izvira reke Visle se je naselilo po neizmernih prostorih ljudnato pleme Venetov. Čeravno so njih imena različna z ozirom na razne rodove in kraje, vendar se najbolj zovejo Slověni in Antje. Slověni bivajo od mesta „Novietunensis“ in od močvirja „Mursianus“ pa do Dnestra in proti severu do Visle. Namesto mest imajo močvirja in gozde. Antje pa, ki so med njimi najhrabrejši, se razprostirajo tam, kjer nareja Črno morje ovinek od Dnestra do Dnepra, kateri reki sta druga od druge za mnogo dni hoda narazen.“

Jordanis Getica, § 34, 35 (MG. Auct. antiqu. V^a, p. 62, 63): „Introrsus illis Dacia est, ad coronae speciem arduis Alpibus emunita, iuxta quorum sinistrum latus, qui in aquilone vergit, ab ortu Vistulae fluminis per immensa spatia Venetharum natio populosa consedit. quorum nomina licet nunc per varias familias et loca mutantur, principaliter tamen Sclaveni et Antes nominantur. Sclaveni a civitate Novietunense et laco qui appel-

¹⁾ Jordanis je končal svoj spis o gotovski zgodovini l. 551. Najbrže istega leta nekoliko mesecev pozneje je izvršil tudi svojo razpravo o rimski zgodovini. (MG. Auct. antiqu., V^a, p. XV.)

²⁾ O Venetih, Slověnih in Antih sem pisal v Izvestjih Muz. društva za Kranjsko VIII, 77 i. d.

³⁾ Zastran datiranja glej dotično opazko pod št. 51.

latur Mursiano usque ad Danastrum et in boream Viscla tenus commorantur: hi paludes silvasque pro civitatibus habent. Antes vero, qui sunt eorum fortissimi, qua Ponticum mare curvatur, a Danastro extenduntur usque ad Danaprum, quae flumina multis mansionibus ab invicem absunt.“¹⁾

Št. 53.

Okoli 551.

Istra in Beneško sta bila takrat pod oblastjo gotovskega kralja Totila.²⁾

Št. 54.

552.³⁾

Narzet se je napotil z vso rimsko (bizantinsko) vojsko, ki je bila neizrečeno velika, iz Solina nad Totila in Gote . . .

Ko se je približal Beneškemu, je poslal poslanca k frankovskim poveljnikom, ki so zapovedovali tamošnjim posadkam, ter zahteval, da bi jim (Rimljanom) kot prijateljem dovolili prehod. Frankovski poveljniki so Narzetu odgovorili, da ne dopusté tega na noben način. Povedali

¹⁾ Iz teh besed je razvidno, da so Veneti (Slovani) bivali že takrat, ko je Jordanes živel in pisal, to je okoli l. 551., po neizmernih prostorih („per immensa spatia“) ter bili jako mnogoštevilni, a vendar so bili le eno samo ljudstvo („Venetharum natio“, ne pa „nationes“). Imeli so razna imena ter se delili v več razrodov, med katerimi so bili najvažnejši Slověni in Antje.

Če pravi Jordanes, da se posebno (principaliter) imenujejo Slověni in Antje, hoče s tem reči, da ni njegov namen, da bi naštel po imenu vse slovanske razrode, temuč samo dva najbližja in najbolj znana. Razen Slověnov in Antov so živeli v šestem stoletju brez dvoma še nekateri drugi slovanski razrode. Ime Venethi, s katerim Jordanes zaznamuje Slované sploh, ni domače slovansko, temuč je bilo v rabi pri Germanih.

Jordanes trdi, da prebivajo Slověni od „civitatis Novietunense“ in od močvirja „Mursiano“ pa do Dnestra in proti severu do Visle. O Antih pa pravi, da se razprostirajo med Dnestrom in Dneprom od Črnega morja proti severu.

Dokazano je, da je „lacus Mursianus“ močvirnati svet blizu Oseka v sedanji Slavoniji. O tem je med drugimi pisal Rösler (Ueber den Zeitpunkt der slav. Ansiedlung an der unteren Donau, tiskano v Sitzungsber. der phil.-hist. Classe der kais. Akademie, 73. Bd., str. 86—88). „Civitas Novietunensis“ je nekdanje mesto Noviodunum ob dolenji Donavi blizu njenega izliva tam, kjer je sedaj mesto Isakči. Slověni so se torej okoli l. 550. razprostirali po Sremu, Banatu in Valahiji od mesta Oseka pa do izlivov reke Donave. Na jugu so segali do Save in dolenje Donave. Tudi so živeli med vzhodnimi Karpati in Dnestrom do Visle. Slověni, ki so prebivali po Sremu in Banatu, so bili kolikor toliko sosedje Langobardom, ki so živeli po Panoniji med Dravo in Donavo, in Gepidom, ki so stanovali na zemlji sedanjega vzhodnega Ogrskega in Erdeljskega.

²⁾ Glej št. 68. ter dotično opazko ravno tam.

³⁾ Tu opisani prehod se je vršil le malo časa pred odločilno bitko pri vasi Tagini l. 552.

niso pravega vzroka, da se namreč upirajo posebno zaradi frankovskih koristi in zaradi svoje naklonjenosti do Gotov; pač pa so navedli nekak navidezen izgovor, da pelje (Narzet) s seboj tudi Langobarde, njih najhujše sovražnike.

Totila je mislil, da ne bodo mogli Bizantinci potovati poleg obrežja Jonskega zaliva (Jadranskega morja), ker imajo ondotne plovne reke jako obširne izlive, in zato tudi ni nikjer mogoče hoditi po tamošnji zemlji. Toliko bark pa tudi nimajo, da bi jim bilo mogoče prebroditi z vso vojsko Jonski zaliv (Jadransko morje). Ako bi se pa le malo vojakov prepeljalo čez, bi lahko z ostalo svojo vojsko vsakikrat odgnal tiste, kateri bi izstopili. Tako je mislil Totila ter dal razne ukaze, katere je Teja izvršil. — Ko je bil Narzet v veliki zadregi, je svetoval Ivan, (nečak) Vitalijanov, ki je poznal ondotne kraje, da bi šla vsa vojska naprej poleg obrežja, katero je bilo v njih (v bizantinski) oblasti, kakor se je že prej omenilo; sledilo naj bi jej nekoliko bark in mnogo čolnov. Ako bi trume dospele do izliva kake reke, bi napravili iz čolnov most čez njo in vojska bi potem hitro in lahko šla na drugo stran. Kar je Ivan nasvetoval, je ugajalo Narzetu in na ta način je dospela vsa bizantinska vojska do Ravenne.

Procopii De bello Gothico, IV, c. 26 (Corp. script. hist. Byzant., p. 597. XVII, rec. Dindorf, p. 597, 600, 601 in 602): „Ναρσῆς δὲ ἐκ Σαλῶνων ἄρας ἐπὶ Τωτίλαν τε καὶ Γότθους ἦει παντὶ τῷ Ῥωμαίων στρατιῷ, μεγάλῳ ὑπερφυῶς ὄντι...

Ἐπειδὴ δὲ Βενετίων ὡς ἀγγιστάτω ἐγένετο, παρὰ τῶν Φράγγων τοὺς ἡγεμόνας, p. 600. οἱ τῶν ἐκεῖνη φυλακτηρίων ἤρχον, ἄγγελον στείλας ἤτειτο τὴν δίοδον σφίσιν ἅτε φίλοις οὖσι παρέχεσθαι. οἱ δὲ τοῦτο Ναρσῇ ἐπιτρέψειν οὐδεμιᾷ μηχανῇ ἔρασαν, ἐς μὲν τὸ ἐμφανὲς τὴν αἰτίαν οὐκ ἐξενεγκόντες, ἀλλ', ὡς ἐνὶ μάλιστα, τοῦ Φράγγων ἕνεκα ξυμφόρου, ἣ τῆς ἐς Γότθους εὐνοίας τὴν κωλύμην ποιεῖσθαι, σκῆψιν δὲ τινα οὐ λίαν εὐπρόσωπον δόξασαν εἶναι προβεβλημένοι, ὅτι δὴ Λαγγοβάρδους τοὺς σφίσι πολειμωτάτους οὗτος ἐπαγόμενος ἦκει...

p. 601. ... ταῦτα δὲ Τωτίλας ἐμηχανᾶτο, οἰόμενος διὰ μὲν τῆς παραλίας κόλπου τοῦ Ἰονίου Ῥωμαίοις μήποτε δυνατὰ ἔσεσθαι τὴν πορείαν ποιεῖσθαι, ἐπεὶ ναυσίποροι ποταμοὶ παμπληθεῖς ἐνταῦθα ἐκβολὰς ἔχοντες ἀπόρευτα παντάπασι παρέχονται εἶναι τὰ ἐκεῖνη χωρία· ναῦς δὲ αὐτοὺς τοσαύτας τὸ πλῆθος ὡς ἥμιστα ἔχειν, ὥστε δὴ ἄθρόους παντὶ τῷ στρατῷ διαπορθμεύεσθαι τὸν Ἰόνιον κόλπον, ἣν δὲ γε κατ' ὀλίγους ναυτίλλωνται, αὐτὸς ἂν τῷ καταλοίπῳ στρατῷ τῶν Γότθων τοὺς ἐκάστοτε ἀποβαίνοντας πόνῳ οὐδενὶ ἀναστειλεῖ. τοιαύτη μὲν οὖν γνώμη ὃ τε Τωτίλας ἐπήγγελλε ταῦτα καὶ ὁ Τεΐας ἐποίει. Ναρσῇ δὲ λίαν ἀμηχανοῦντι Ἰωάννης ὁ Βιταλιανοῦ, τῶν τῇδε χωρίων ἐμπειρῶς ἔχων, παρήγει παντὶ τῷ στρατῷ μὲν κατὰ τὴν παραλίαν ἰέναι, κατηκώων σφίσιν ὄντων, ὡς προδεδήλωται, τῶν τῇδε ἀνθρώπων, παρακολουθεῖν δὲ τῶν νηῶν τινὰς καὶ ἀκάτους πολλὰς. ἐπειδὴν γὰρ ὁ στρατὸς ἐπὶ ταῖς τῶν ποταμῶν ἐκβολαῖς γένωνται, γέφυραν ἐκ τῶν ἀκάτων τούτων τῷ τοῦ ποταμοῦ ῥοθίῳ ἐναρμολάμενοι, p. 602. ῥᾶν ἂν καὶ ἀπονώτερον ποιήσαιντο τὴν διάβασιν. ὁ μὲν Ἰωάννης ταῦτα παρήγει, πείθεται δὲ Ναρσῆς, καὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ παντὶ τῷ στρατῷ ἐπὶ Ῥαβέννης κομίζεται.“

Št. 55.

Okoli 553.¹⁾

Azovsko morje se izliva v Črno morje. Prebivalci, ki ondi stanujejo, so se zvali v starih časih Kimmeriji, sedaj se imenujejo Uturguri. Od teh naprej proti severu prebivajo neštevilna ljudstva Antov.

Procopii De bello Gothico, IV, c. 4 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 474): „ . . . αὕτη δὲ ἡ λίμνη (sc. Μαῖωτις) ἐς τὴν ἀπὸ τὴν πόντου τοῦ Εὐξείνου τὰς ἐκβολὰς ποιεῖται. ἄνθρωποι δὲ, οἱ ταύτῃ ὄκηνται, Κιμμέριοι μὲν τὸ παλαιὸν ὠνομάζοντο, τανῦν δὲ Οὐτούργουροι καλοῦνται. καὶ αὐτῶν καθύπερθε ἐς βορρᾶν ἄνεμον ἔθνη τὰ Ἀντῶν ἄματρα ἴδρυνται.“

Št. 56.

554 in 555.

V vojski med Bizantinci in Perzijani sta služila kot bizantinska poveljnika dva barbara, Dabragezas²⁾ in Usigardus. Stotnik Dabragezas je bil po rodu Ant.

Agathiae Histor. lib. III, c. 6 (Corpus script. hist. Byzantinae, ed. Bonn., p. 150): „ . . . ἡγούντο δὲ αὐτῶν Δαβράγεζας τε καὶ Οὐσίγαρδος, ἄμφω μὲν βαρβάρῳ τὸ γένος, Ῥωμαϊκῶν δὲ ταγμάτων προεστηκότε.“

Ibid. III, c. 21 (l. c. p. 186): „ . . . Δαβραγέζας, Ἄντης ἀνὴρ ταξίαρχος.“

Št. 57.

Okoli 555.³⁾

Med stavbami cesarja Justinijana se nahajajo take, katere je bilo treba postaviti v bližini reke Donave zaradi barbarskih napadov na ondotno zemljo. Prodirala so sosednja ljudstva, kakor Huni, Gotje, prebivalci Tavrider⁴⁾ in Scitije⁵⁾, Slovēni in drugi, potem narodi,

¹⁾ Okoli l. 553. je Prokopij spisal četrto knjigo o gotovski vojski. Za takrat velja tedaj tudi ta geografični opis.

²⁾ Pravilno ime se je morebiti glasil Dobrogost.

³⁾ Prokopij je spisal svojo razpravo o stavbah še le potem, ko je dovršil svoje knjige o perzijski, vandalski in gotovski vojski, kar omenja sam v De aedif. I, c. 1 (l. c. p. 171) z besedami „ὥσπερ μοι λεπτολογουμένην ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων δεδιλωται λόγοις.“ Svoj spis o rečenih vojskah je morebiti končal že leta 553. Kmalu potem je začel sestavljati spis o stavbah. Na nekem mestu (De aedif., IV, c. 11, l. c. p. 304) omenja, da so Slovēni le nekoliko poprej („οὐ πολλῷ ἔμπροσθεν“) vzeli mesto Toper, kar se je zgodilo leta 549.

⁴⁾ Tavrider, sedaj polotok Krim.

⁵⁾ Scitija se je zvala sedanja Dobrudža, to je zemlja med dolenjo Donavo in Črnim morjem.

katere zovejo stari zgodovinarji na vozech se pomikajoče ali okrog blodeče Sauromate, in drugi divji rodovi, ki ondi sem ter tja pasejo ali pa so se stalno naselili.

Prav blizu trdnjave (Palmatis) je (cesar Justinijan) iz nova postavil trdnjavo Adino, ker so ondi barbarski Slovēni neprestano prežali na tamošnje popotnike, skrivoma jih iz zasede napadali ter naredili ondotno okolico nepristopno. Sezidal je tudi trdnjavo Tilikion in pa grad, ki se nahaja na njeni desni strani.

Na ta način je utrdil po Mysiji (Moesiji) breg reke Donave in njegovo okolico. V Scitiji je najprej trdnjava sv. Cirila, katero je cesar Justinijan na novo popravil, kolikor mu je čas pripuščal. Unstran te je bila neka stara trdnjava, Ulmiton zvana, katero so ondotni barbarski Slovēni dolgo časa rabili za svoj sedež, ko so pustošili po njeni okolici. Trdnjava je bila vsa razrušena in nič drugega ni ostalo od nje, kakor samo ime. Ko je bila od temelja vsa prenovljena, je postala tamošnja zemlja varna pred napadi in nakanami Slovēnov.

Procopii De aedificiis (περί κτισμάτων) IV, c. 1 (Corp. script. hist. Byzant., XVIII, rec. Dindorf, p. 264): „Πέλαιρος μέγα νηὶ διαπλεῦσαι ἀπαρασκεύῳ μοχθηρὸν τε ἡγεῖσθαι εἶναι καὶ κινδύνων μεγάλων ἀτεχνῶς ἔμπλεων. ταῦτὸ δὲ ἐστὶ τὰς Ἰουστινιανοῦ βασιλέως οἰκοδομίας λόγῳ φαυλοτάτῳ διαμετρήσασθαι. . . γεγένηται γὰρ ἐπαξίως τῷ τε γειτονήματι ποταμοῦ Ἰστροῦ καὶ τῇ ἐνθὲνδε διὰ τοῦς ἐγκειμένους τῇ χώρᾳ βαρβάρους ἀνάγκη. ἔθνη γὰρ αὐτῇ γειτονεῦντα διακεκλήρωται Οὐννικὰ τε καὶ Γοτθικὰ, καὶ τὰ ἐν Ταύροις καὶ τὰ ἐν Σκύθαις ἀνταίρει, καὶ ὅσα Σκλαβηνοὶ καὶ ὅσα ἄλλα, εἴτε Σαυρομάτας ἀμαξοβίους εἴτε μετανάστας ταῦτα δὴ ἐκάλουν τὰ ἔθνη οἱ τῶν ἱστοριῶν ἀναγραψάμενοι τὰ ἀρχαιότατα, καὶ εἴ τι ἄλλο θηριῶδες ἀνθρώπων γένος ἢ νέμεσθαι, ἢ ἰδρῦσθαι ἐνταῦθα ἔμβλινει.“

Ibid. IV, c. 7 (l. c. p. 293): „ . . . οὗ δὲ ἄγχιστα καὶ φρούριον Ἀδίνα καινοουργήσας ἐδείματο, ἐπεὶ διηνεκὲς διαλανθάνοντες Σκλαβηνοὶ βάρβαροι ἐνταῦθα καὶ ἐνεδρεύνοντες κεκρυμμένως αἰεὶ τοὺς τῆς ἐόντας ἄβαστας ἐποίουν τὰ ἐκείνη χωρία. καὶ φρούριον δὲ τὸ Τιλικίων ὠκοδομήσατο, καὶ αὐτοῦ ἐν ἀριστερᾷ καίμενον ἔρυμα.

Οὕτω μὲν καὶ Μυσοῖς τὰ ὀχυρώματα ἐπὶ τε τῆς ἀκτῆς τοῦ ποταμοῦ Ἰστροῦ ἔσχε καὶ ταύτης πλησίον. ἐπὶ Σκύθας δὲ τὸ λοιπὸν βαδίσουσαι· ἐνθα δὲ φρούριον πρῶτον Κυρίλλου ἀγίου ἐπωνυμὸν ἐστίν, οὗπερ τὰ πεπονηκότα τῷ χρόνῳ ἀνωκοδομήσατο οὐκ ἀπημελημένως Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς. ἐπέκεινάν τε αὐτοῦ ἦν μὲν ἐκ παλαιοῦ ὀχύρωμα, Οὐλμιτῶν ὄνομα, βαρβάρων δὲ Σκλαβηνῶν ἐπὶ χρόνου μῆκος ἐκείνη τὰς ἐνέδρας πεποιηκότων, διατριβὴν τε αὐτόθι ἐπὶ μακρότατον ἐσχηκότων, ἔρημὸν τε παντάπασι γέγονε, καὶ οὐδὲν αὐτοῦ ὅτι μὴ τὸ ὄνομα, ἐλέλειπτο ἐτι. ὅλον τοίνυν ἐκ θεμελίων δεινόμενος, ἐλεύθερα τῆς τῶν Σκλαβηνῶν ἐπιθέσεως τε καὶ ἐπιβουλῆς καταστῆσάτῳ εἶναι τὰ ἐκείνη χωρία.“

Št. 58.

556.

V vojski med Bizantinci in Perzijani se je takrat med bizantinskimi četami hrabro boril Suarunas¹⁾, ki je bil slovenske narodnosti.

Agathiae Histor. lib. IV, c. 20 (Corpus script. hist. Byzantinae, ed. Bonn., p. 249): „ . . . Σουαρούνας τις ὄνομα, Σκλάβος ἀνὴρ . . . “

Št. 59.

556.

V tem letu se je bizantinska vojska polastila tistih posestev po Italiji, katera si je nekdanj osvojil frankovski kralj Teodebert.²⁾

Marii Aventicensis Chronica. (MG. Auct. ant., XI, 237): „Post consulatum Basili ann. XV, ind. IIII (= 556 p. Chr.) . . . Eo anno exercitus rei publicae resumptis viribus partem Italiae, quam Theudebertus rex adquisierat, occupavit.“

Št. 60.

Med 555—556.³⁾

Dandulus pripoveduje, da je takrat nastalo veliko razkolništvo po Beneškem, Ligurskem in v Istri. Oglejski škof Macedonij, milanski

¹⁾ Primerjaj to ime z imenom „Sparuna“, katero čitamo v listini bavarskega vojvoda Tasila iz leta 777. Gl. št. 256.

²⁾ Frankovski kralj Teodebert si je leta 548. osvojil večino Beneškega (glej št. 41). Le pobrežje ob Jadranskem morju je ostalo v rokah Bizantincev (gl. št. 49). Zato se je bizantinski poveljnik Narzet leta 552., ko je peljal svojo vojsko iz Ilirije v Italijo, mogel le poleg morskega obrežja pomikati naprej (gl. št. 54.), ker mu Franki niso dovolili, da bi se bil napotil čez beneško celino.

Razen Beneškega je bil v tistem času tudi Norik v frankovski oblasti. Mesto Aguntum (sedanji Lienz na Tirolskem) je stalo v frankovski državi (Paul. diac. Hist. Langob., II, c. 4) in v Tiburniji na sedanjem Koroškem so vladali frankovski škofje (gl. št. 102). So li Franki Norik tudi leta 556. izgubili ali nekaj let pozneje, ni znano; na vsak način pa pred letom 591.

Franki so se pozneje še prizadevali, da bi se bili polastili kakega dela Italije, kar pa se jim ni posrečilo. Taki poskusi so bili okoli leta 562. O teh bojih pripovedujejo razni pisatelji, kakor Paulus diaconus (Hist. Langob., II, c. 2), Agnellus (Liber pontificalis eccl. Ravennatis, c. 79), Agathias (Histor., II, c. 3), Theophanes (Chronographia ad a. M. 6055 = 563 p. Ch.) in drugi. Agnellus v svoji ravenski kroniki (MG. Auct. ant., IX, 335) omenja, ko je navedel smrt papeža Pelagija I. († 560, dne 3. marca), boj pri Veroni ter potem dostavlja: „Expulsi sunt Franci de Italia per Narsem patricium.“

³⁾ Zastran datiranja naj omenim, da je bil Pelagij I. izvoljen za papeža leta 555. po 7. juniju; leta 556. pa je umrl oglejski škof Macedonij.

škof Honorat in ravenski škof Ivan ter njih sufragani niso hoteli priznati in sprejeti treh poglavij chalcedonske sinode, katera je bila pred ne dolgim časom (553) na carigrajskem zboru odobrena. Ker ni mogel papež Pelagij pregovoriti rečenih škofov, je sklenil, da naj jih kaznuje posvetna oblast kot heretike in razkolnike. Vsled tega se je obrnil do patricija Narzeta ter ga prosil pomoči.¹⁾

Danduli Chronicon, V, c. 10, pars 19 (Muratori, SS. rer. It., XII, 90): „Hoc tempore schisma maximum in Venetia et Liguria et Istria exortum est, quia Macedonius Aquilegiensis episcopus et Honoratus Mediolanensis et Johannes Ravennas episcopi cum suis suffraganeis tria capitula Chalcedonensis synodi, quae in concilio nuper Constantinopoli peracto comprobata fuerant, confiteri et recipere renuebant. Erga quos Pelagius papa, cum eos corrigere non posset, statuit, ut haeretici et schismatici puniri debeant per seculares potestates, et ad hoc exequendum Narsetis patricii invocatum auxilium.“

Št. 61.

Od 557. do 569.

Leta 557. je postal Pavlin (Pavel) oglejski škof. Doma v Rimu je bil prej menih, ne pa kardinal rimske cerkve.²⁾ Ker se je vdal razkolništvu, ga ne bi bil milanski škof Honorat smel posvetiti.³⁾ Zato je papež Pelagij (I.) trdil o njem, da ni posvečen, pač pa preklet. Ko

¹⁾ V resnici se je zgodilo marsikaj popolnoma drugače, kakor poroča Dandulus. Peti občni cerkveni zbor v Carigradu je leta 553. obsodil „tri poglavja“. Tako so namreč imenovali spise Teodora iz Mopsuestije, Teodoret iz Cyra in Ibe iz Edesse. Rečene spise so posebno zagovarjali istrski, beneški in ligurski škofje. Vnel se je med kristjani zarad njih prepir, kateri je posebno za oglejsko škofijo postal osodepoln. Needinost zarad treh poglavij je bila vzrok, da se je oglejska cerkev razdelila v dve, v oglejsko in gradeško. Oglejski škofje so se dolgo časa potegovali za tri poglavja in zato so jih rimski papeži vrstili med razkolnike; gradeški škofje pa so bili nasprotniki rečenim poglavjem. Verskim zadevam so se kmalu pridružile tudi politične. Razkolniške oglejske škofo so dalj časa podpirali arijanski Langobardi, katoliške cerkvene pastirje na Gradežu pa katoliški vladarji v Carigradu.

V zgoraj navedenem Dandulovem citatu je marsikaj neresničnega. V Ravenni takrat ni živel škof Ivan, kajti škof Ivan II. je ondi vladal od 450 — 496, Ivan III. pa od 575 — 595. Tudi je neverjetno, da bi bil papež Pelagij I. imel oglejskega škofa Macedonija v mislih, ko je pisal Narzetu; pač pa se lahko trdi, da so bila papeževa pisma namerjena na Macedonijevega naslednika Pavlina. Tudi ne kaže, da bi med razkolnike vrstili milanskega škofa Honorata.

²⁾ Papež Pelagij I. piše o njem (gl. št. 64), da je bil prej menih.

³⁾ Honorat ni posvetil leta 557. oglejskega škofa Pavlina, ker je še le l. 568. postal milanski škof. Najbrže je to storil milanski škof Vital. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 213.)

je hotel v tistem času katoliški patricij Narzet stopiti v cerkev, ga niso razkolniški škofje pustili ter so mu očitali, da je občeval s papežem Pelagijem. Ko je Narzet vse to naznanil papežu, mu je ta pisal pismo.¹⁾ Vladal je Pavlin 12 let ter bil pokopan na Gradežu.

Pauli diaconi Histor. Langob., II, c. 25 (MG. SS. rer. Langob, p. 86): „Paulus quoque patriarcha annis duodecim sacerdotium gerens, ab hac luce subtractus est regendamque ecclesiam Probino reliquit.“

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, 41): „...rexit autem Paulus benignissimus patriarcha, primus per apostolicam concessionem, novę Aquileię ecclesiam annis XII.“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, 68): „Defuncto vero Paulo patriarcha, qui ecclesiam Gradensem rexerat annos duodecim...“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 13): „Rexit Paulum benignissimum patriarcha primus per constitutionis ordine in Gradensem civitatis nove Aquilegie, ibique 12 annis sacerdotium gerens, finivit vitam.“

Danduli Chronicon, V, c. 11 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 91): „Paulus episcopus Aquilegie factus est anno domini nostri DLVII. Hic in Roma natus et Romanae ecclesiae cardinalis et in divisione propter schisma electus contra morem episcopus ab Honorato Mediolanense pontifice consecratus est. Quem Pelagius papa execratum et non consecratum fuisse asseverat. Cum itaque Narsis patricius vir catholicus vellet hoc tempore ecclesiam intrare, a schismaticis episcopis prohibitus est, dicentibus eum communicasse Pelagio, qui dum haec illi scripsisset, ab eo tale obtinuit responsum: (glej pod št. 65.).“

Ibid. V, c. 11 pars 20 (l. c. p. 95): „Hic Paulus episcopus propter afflictiones populi sui in anxietate positus, cum tenuisset sedem annis XII in Grado, obdormivit in domino, cuius sepulchrum in eodem loco praesentialiter exstat.“

Chronicon patriarcharum Aquil. primum, (Rubeis, Mon. eccl. Aquil. App. p. 7): „Huic (sc. Macedonio) successit Paulus gloriosus antistes tempore Iustini imperatoris secundi... ad Gradum insulam se contulit, quam novam Aquilegiam appellavit: et ibi XII. pontificatus sui anno vitam finivit.“

Chronicon patr. Aquil. alterum, (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 9.): „Huic (sc. Macedonio) successit Paulus gloriosus antistes sub Iustino II. imperatore... se ad Gradum insulam contulit, quam novam Aquilegiam appellavit. Et ibi XII. anno pontificatus sui vitam finivit.“

¹⁾ To pismo je poslal papež prav za prav patriciju Ivanu. Gl. pod št 65.

Št. 62.

Okoli 558.¹⁾

Prokopij omenja, da je že opisal v prejšnjih knjigah, kako so Medijanci, Saraceni, Slovëni, Antje in drugi barbari pustošili bizantinsko zemljo.

Gotovska oblast je segala pred vojsko (med Goti in Bizantinci) od galske (francoske) zemlje pa do mej Dacije, kjer stoji mesto Sirmium. Ko je prišla rimska (bizantinska) vojska v Italijo, so posedli Germani (namreč Franki) velik del galske in beneške zemlje. Sirmija in ondotne ravnine so se polastili Gepidje. Vse te pokrajine so skoraj brez prebivalcev. Nekatere je uničila vojska, druge pa bolezen in lakota, kateri navadno vojski sledita. Ilirijo, vso Tracijo, Helado, Kerzonez in sploh zemljo od Jonskega zaliva pa do carigrskega predmestja so pustošili Huni, Slovëni in Antje skoraj vsako leto, odkar vlada Justinijan bizantinsko državo, ter med tamošnjimi prebivalci uganjali strašanske reči. Prokopij misli, da je bilo pri posameznih napadih več kot 200.000 Bizantincev ubitih in odpeljanih v sužnost in vsled tega je rečena zemlja povsod podobna scitski puščavi.

A tudi Perzi, Saraceni, Huni, Slovëni in drugi barbari niso brez škode zapuščali bizantinske zemlje. Pri raznih napadih, še bolj pa pri obleganju mest in v nesrečnih bitkah jih je bilo mnogo pobitih. Ne samo Bizantinci, temuč tudi skoraj vsi barbari so spoznali Justinijano krvoločnost.

Procopii Historia arcana (Ἀνέκδοτα) c. 11 (Corp. script. Byzant., XVIII. rec. Dindorf, p. 73): „ . . . καὶ ταῦτα μέντοι καὶ ὅσα πρὸς Μήδων τε καὶ Σαρακηνῶν καὶ Σκλαβηγῶν καὶ Ἀντῶν καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων ξυνηγέχθη γενέσθαι ἐν τοῖς ἔμπροσθέν μοι δεδιγγῆται λόγοις.“

p. 108. Ibid. c. 18 (l. c. p. 108 in 109): „ . . . κατέτεινε δὲ ἡ Γότθων ἀρχὴ πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου ἐκ Γάλλων τῆς γῆς ἄχρι τῶν Δακίας ὁρίων. οὗ δὲ πόλις τὸ Σίρμιον ἐστὶ. Γαλλίας μὲν οὖν καὶ Βενετίων γῆν τὴν πολλὴν Γερμανοὶ ἔσχον, ἐπειδὴ ἀφίκετο ἐς Ἱταλίαν ὁ Ῥωμαίων στρατός. Σίρμιον δὲ καὶ τὰ ἐκείνη πεδία Γήπαιδες κατέχουσιν, ἅπαντα μέντοι συλλήβδην εἰπεῖν ἀνθρώπων παντελῶς ἔρημα. τοὺς μὲν γὰρ ὁ πόλεμος, τοὺς δὲ νόσος τε καὶ λιμὸς διεχρήσαντο, ἃ δὲ τῷ πολέμῳ ἔπεισθαι πέφυκεν. Ἰλλυρίους δὲ καὶ Θράκην ὅλην, εἴη δ' ἂν ἐκ κόλπου τοῦ Ἰονίου μέχρι ἐς τὰ Βυζαντιῶν προάστεια, ἐν τοῖς Ἑλλάς τε καὶ Χερρονησιῶν ἡ χώρα ἐστίν, Οὐννοὶ τε καὶ Σκλαβηγοὶ καὶ Ἄνται σχεδὸν τι ἀνὰ πᾶν καταθέοντες ἔτος, ἐξ οὗ Ἰουστινιανὸς παρέλαβε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, ἀνήκεστα ἔργα εἰργάσαντο τοὺς ταῦτ' ἀνθρώπους. πλέον γὰρ ἐν ἐνάστῃ ἐμβολῇ σῆμαι ἢ κατὰ μυριάδας εἶχουσιν εἶναι τῶν τε ἀνηρημένων καὶ ἡνδραποδισμένων ἐνταῦθα Ῥωμαίων, ὥστε τὴν Σκυθῶν ἐρημίαν ἀμῆλει ταύτης πανταχόσε τῆς γῆς ξυμβαίνειν.

¹⁾ Prokopij je spisal svoje Anekdotе ali svojo Hist. arcana okoli leta 558.

... οὐ μέντοι οὐδὲ Πέρσαις ἢ Σαρακηνοῖς ἢ Οὐννοῖς ἢ τῷ Σκλαβηγῶν γένει p. 109.
 ἢ τῶν ἄλλων βαρβάρων τισὶν ἀκραιφνέσιν ἐκ Ῥωμαίων τῆς γῆς ξυνηγέχθη ἀπαλλα-
 γῆναι. ἐν τε γὰρ ταῖς ἐφόδοις καὶ πολλῶ ἔτι μᾶλλον ἐν τε πολιορκίαις καὶ ξυμβολαῖς
 ἐναντιώμασι πολλοῖς προσεπταικότες οὐδὲν τι ἥσσον ξυνδιεφθάρησαν. οὐ γὰρ Ῥωμαῖοι
 μόνον, ἀλλὰ καὶ βάρβαροι σχεδόν τι πάντες τῆς Ἰουστινιανοῦ μαιφονίας ἀπώναντο.“

Št. 63.

Okoli 558.

Ko se je voditeljem Antov proti njih pričakovanju neko podjetje posrečilo, so takoj začeli Obri¹⁾ pustošiti njih zemljo ter ropati po njih deželi. Ker so prišli Antje vsled tega navala svojih sovražnikov v veliko zadrego, so si izvolili za poslanca Mezamira, Idarizijevega sina in Kelagastovega brata, ter ga poslali k Obrom s prošnjo, da hočejo odkupiti nekoliko tistih ujetnikov, ki so njih rodu. Poslanec Mezamir, ošaben in bahav človek, je prišel k Obrom ter jako prevzetno in predrzno govoril ž njimi. Nato je neki Kotrigur, ki je bil prijatelj Obrom, rekel (obrskemu) kakanu, ko je razvidel sovražnost Antov in pa oholost poslanca Mezamira: „Ta mož (Mezamir) hoče med Anti doseči največjo oblast, in ako bi se to zgodilo, bi se mogel postaviti nasproti kateremukoli številu sovražnikov. Treba ga je torej umoriti ter brez strahu odstraniti nevarnost pred sovražnikom.“ S temi besedami je pregovoril Obre, da se niso brigali za pravice poslanca ter umorili Mezamira. Odslej so večkrat, kakor prej, pustošili po zemlji Antov ter niso nehalo od tam goniti ljudi v sužnost.

Menandri Protectoris Fragmenta, c. 6. (Historici graeci minores, ed. Dindorf, II, p. 5, 6): „Οτι ἐπεὶ οἱ ἄρχοντες Ἀντῶν ἀθλίως διετέθησαν καὶ παρὰ τὴν σφῶν αὐτῶν ἐλπίδα ἐπεπτῶκεσαν, αὐτίκα οἱ Ἀβαιοὶ ἔκειρόν τε τὴν γῆν καὶ ἐληίζοντο τὴν χώραν. πιεζόμενοι δ' οὖν ταῖς τῶν πολέμων ἐπιδρομαῖς ὡς οἷόν τε ἐπρεσβεύσαντο ὡς αὐτοὺς, Μεζάρμηρον τὸν Ἰδαριζίου, Κελαγαστοῦ ἀδελφόν, ἐπὶ τὴν πρεσβείαν χειροτονήσαντες, ἐδέοντό τε πρίασθαι τῶν τινας τοῦ οἰκείου φύλου δοριαλώτων. καὶ τοῖνον || Μεζάρμηρος ὁ πρεσβευτής, στωμύλος τε ὢν καὶ ὑπαγόρας, ὡς Ἀβάρους p. 6.

¹⁾ Obri (Avari) so se za vlade cesarja Justinijana napotili od Hvalinskega morja, kjer so bili podložni nekemu turškemu vladarju, proti zahodu ter dospeli do Azovskega morja. Od tu so leta 558. poslali svoje poslanca k Justinijanu v Carigrad ter mu ponudili svoje prijateljstvo. Ko so bivali ob Azovskem morju, so premagali nekatere sorodne rodove ob Črnem morju, kakor Usigure in Kotrigure, ter na ta način povečali svojo moč. Ko so tako razširili meje svoje oblasti, so postali sosedje slovanskim Antom, katere so začeli s svojimi napadi nadlegovati. Obri so bivali, kakor je bilo že rečeno, pri Azovskem morju, Ante pa nam je iskati nekako pri dolenjem teku reke Dnepra. Obrski vladarji so se zvali kakani. Ko je cesar Justinijan leta 565. umrl, ni hotel njegov naslednik Justin II. Obrom več plačevati vsakoletnega davka. Nekako v tistem času so se Obri pomaknili proti zahodu ter se prikazali na meji frankovske države.

ἀριζόμενος ἀπέρριψε ῥήματα ὑπερήφανά τε καὶ θρασυτέρᾳ πως. ταῦτά τοι ὁ Κοτρίγουρος ἐκεῖνος, ὁ τοῖς Ἀβάροις ἐπιτήδειος, ὁ κατὰ Ἀντῶν τὰ ἐχθιστά βουλευσάμενος, ἐπεὶ ὁ Μεζάμυρος ὑψηλότερον ἢ κατὰ πρεσβευτὴν διελέγετο, εἶπεν ὡς τὸν Χαγζόνον "οὗτος ὁ ἀνὴρ μεγίστην ἐσὶν περιβέβληται δυνάμιν ἐν Ἀνταῖς, οἷός τε πέφυκε κατὰ τῶν ὁπωσοῦν αὐτῷ πολεμίων ἀντιτάττεσθαι. δεῖ τοιγαροῦν ἀποκτανθῆναι τοῦτον καὶ τὸ λοιπὸν ἀδεῶς ἐπιδραμεῖσθαι τὴν ἀλλοτρίαν." τοῦτω πεισθέντες οἱ Ἀβανοί, παρωσάμενοι τὴν τῶν πρέσβων αἰδῶ ἐν οὐδενί τε λόγῳ θέμενοι τὴν δίκην, ἀναιροῦσι τὸν Μεζάμυρον. ἐξ ἐκείνου πλέον ἢ πρότερον ἔτεμνον τὴν γῆν τῶν Ἀντῶν καὶ οὐκ ἀνίσταν ἀνδραποδιζόμενοι καὶ ἄγοντές τε καὶ φέροντες."

St. 64.

558, med I. septembrom in 31. decembrom.

a) Papež Pelagij (I.) piše patriciju Ivanu ter ga praša, je li bil kdaj kak beneški ali isterski patriarh [*„quispiam Venetiarum ... atque Histrie patriarcha“*¹⁾] navzoč pri kateri občni sinodi ali pa, če je kdaj poslal tja svoje poslance. Ako ne morejo kaj takega potrditi še celo z izmišljenimi dokazi, se mora reči, da njih cerkev ni vesoljna in tudi ne del vesoljne, ako ni združena z apostolsko stolico. Tisti ni škof, ki v svoji lahkovernosti posluša laži. Ako kdo sumniči, da je on (papež) zlorabil sklepe kake sinode, je treba to prej marljivo preiskati.

b) Kaj naj bi trdil o njih glavarju²⁾, ki je nehal biti menih, da bi postal škof. Ker se je protipostavno polastil te oblasti in ker je razkolnik, nima nikakršne pravice do škofovskega dostojanstva [*„quid autem iam de eorum principe loquar, qui et monachum, si tamen aliquando fuit. invadendi episcopatum ambitu perdidit, et episcopatum nec contra morem factus nec scismaticus potuit obtinere“*]

e) Ako se je kak škof ločil od cerkve in apostolske stolice, ni posvečen, temuč razsvečen [*„est non consecratus, sed execratus“*]. Tak škof tudi ne more posvetiti kakega drugega. V resnici je torej (oglejski škof) razsvečen, ne pa posvečen. Se je li pa tudi vršilo posvečevanje po običaju ondotnih krajev? Stara navada je že, da se milanski in oglejski škofje med seboj posvečujejo, ker bi bilo papežem težavno to izvrševati zarad oddaljenosti krajev in težavnih potov. Po-

¹⁾ Papež Pelagij rabi tu v svojem pismu besede „Venetiarum atque Histrie patriarcha.“ Iz tega bi smeli sklepati, da se je oglejski cerkveni pastir Pavlin takrat začel imenovati patriarha. Za prejšnje oglejske škofo se izraz „patriarca“ nikdar ne nahaja v istočasnih zgodovinskih virih. Papež sam mu ni priznal tega naslova. V svojih pismih ga je nazival le škofa [*„episcopus“*], tudi lažiškofa [*„pseudoepiscopus“*] in ugrabitelja oglejske cerkve [*„ecclesiae Aquilejensis invasor“*], ki ni vreden škofovske časti [*„nec honorem episcopi poterit retinere, nec meritum“*].

²⁾ Brez dvoma o oglejskem škofu Pavlinu.

svečevanje se godi v tistem mestu, za katero je treba postaviti novega škofa. Tja mora priti posvečevalec, da se lažje prepriča, kako je bil posvečenec izvoljen, ter da ob enem pokaže, da posvečenec ni zavisen od posvečevalca.

Datum manjka.¹⁾ — „*Peto utrum*“ — „*Pudenda, ita ut.*“

[To pismo se nam je ohranilo v treh odlomkih (a, b, c.). — Britanska zbirka Pelagijevih pisem, št. 11, izdal Ewald v *Neues Archiv der Gesellschaft f. ältere deutsche Geschichtskunde*, V, 540 (odl. a b). — Gratiani decr., causa XXIV, qu. 1, c. 33, ed. Pithoeus, *Corp. iur. can.*, I, 335 (odl. c.). — Rubeis, *Mon. eccl. Aquil.*, 206 (odl. c.). — Mansi, *Conc. coll.*, IX, 730 (odl. c. z naslovom „Pelagius Ioanni patricio caburtario.“). — Migne, *Patr.*, Ser. lat., LXIX, 411. — Jaffé, *Reg. pont. Rom.*, ed. 1851, št. 679, ed. 1885, str. 130, št. 983 (extr.).]

Št. 65.

559, med 1. jan. in 13. apr.

Papež Pelagij (I.) piše patriciju Ivanu²⁾ ter pravi, da je prebral njegovo (Ivanovo) pismo ter jako obžaloval, da so mu hudobni ljudje naredili tako krivico.³⁾ Ker pa ve, da se njegova duša ne vda razkolništvu, zato daje hvalo Bogu, ki skrbi, da imajo hudobna dela dobre nasledke. Ne godi se brez božje previdnosti, ako malovredni ljudje, ki so se ločili od katoliške cerkve, varujejo njegovo (Ivanovo) dušo na ta način, da mu zabranijo, da se ne more od njih okužiti. Tako se je po božji milosti zgodilo, da ni (Ivan) izgubljen za katoliško cerkev. Vsled hudobije razkolnikov se mu je sicer zgodila dobrota, vendar naj kaznuje ošabnost zlobnih ljudi. Varuje naj v takih okoliščinah svoje dostojansvo ter naj strahuje hudobneže, da se ne bodo upali v drugo storiti kaj enakaga. — Kaki ljudje so ti, ki so zapustili cerkev, kažejo grehi (poreškega škofa) Evfrazija. Kot ubijalec se ni oziral ne na človeško prijateljstvo, ne na bratovsko ljubezen in ne na duhovniško čast. Njegove krvosramnosti in njegovega prešestva pa še prav kaznovati ni mogoče [*„Quales autem sint. qui ecclesias fugiunt. Eufrasii vos scelera, quae amplius occulta Deus esse noluit, evidenter informant: qui in homicidio quidem nec hominis necessitudinem, nec fratris caritatem, nec sacerdotii reverentiam cogitavit. Incestuoso autem adulterio etiam ipsius vindictae ab-*

¹⁾ Zastran datiranja gl. *Neues Archiv*, I. c., str. 565.

²⁾ Papež Pelagij je pisal ta list svojemu prijatelju, patriciju Ivanu (gl. *Neues Archiv*, V, 551, op. 2), ne pa patriciju Narzetu, kakor se tu in tam čita. (Cf. Mansi, Rubeis itd.)

³⁾ Razkolniki so namreč iz cerkve izobčili patricija Ivana. To je razvidno iz pisma rečenega papeža do Ivanovega brata, patricija Valerijana.

stulit modum; quia si adulterium punias, non remanet in quo vindicetur incestus: si incestuoso ingeras poenas, inultum crimen adulterii remanebit"]. Taki so tedaj tisti ljudje, ki so mu hoteli storiti krivico, a ga po božji previdnosti ohranili cerkvi nepokvarjenega. — Papež piše Ivanu, da naj prežene take ljudi iz one pokrajine (iz Istre). Porabi naj priložnost, katero mu je Bog dal, da zatre nezveste. To se tem lažje zgodi, ako pošlje začetnike hudobij k najmilostnejšemu knezu (k grškemu cesarju). Posebno ugrabitelj oglejske cerkve [„*ecclesiae Aquileiensis invasor*“], ki je razkolnik in vsled tega razsvečen, ne bi smel obdržati škofovske časti in koristi [„*nec honorem episcopi poterit retinere, nec meritum*“].

Datum manjka.¹⁾ — „*Relegentes litteras.*“ — *Quamvis igitur.*“

[Britanska zbirka Pelagijevih pisem, št. 40, izdal Ewald v Neues Archiv, V, 551. — Gratiani decr., causa XXIII., qu. 5, c. 45, ed. Pithoeus, Corp. iur. can., I, 323. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 205. — Mansi, Conc. coll., IX, 714. — Danduli Chronicon, lib. V, c. 11 (Muratori, SS. rer. Ital., XII, 91). — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 555. — Hugonis abb. Flavini, Chron., lib. II (MG., SS., VIII, 429). — Migne, Patr., Ser. lat., LXIX, 396. — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1851, št. 678; ed. 1885, str. 132, št. 1012 (extr.).]

Št. 66.

559. med 1. jan. in 13. apr.

a) Papež Pelagij (I.) piše patriciju Valerijanu²⁾ ter pravi, da se je čudil, ko je čital njegovo pismo do oglejskega lažiškofa Pavlina [„*ad Paulinum pseudoepiscopum*“], kateremu je pisal, da naj bi (Pavlin) iz nova sprejel patricija Ivana v svojo cerkev. Papež pravi, da ni kaj takega pričakaval od njega (od Valerijana), pač pa je pisal rečenemu možu (patriciju Ivanu),³⁾ da naj hvali Boga, ker se mu vsled tega ni bati, da bi se združil z razkolniki.

b) Papež pravi, da je že od njega (od Valerijana) zahteval in še zahteva, da naj pošlje oglejskega škofa Pavlina in tudi milanskega škofa z zadostno stražo h knezu (k bizantinskemu cesarju v Carigrad). Prvi, ki prav za prav še škof biti ne more, ker ni bil po kanoničnem običaju postavljen, ne bi mogel potem zapeljevati drugih; drugi pa, ki

¹⁾ Zastran datiranja gl. Neues Archiv, I. c. str. 565.

²⁾ To pismo je spisal papež Pelagij I., ne pa papež Gregor I., kakor čitamo v Gratianovih dekretih (I, D. 17. c. 4 in II, C. 11, qu. 1, c. 20). Papež je poslal to pismo patriciju Valerijanu, ne pa Valeriju (Cf. Neues Archiv, V, 553, op. 7) in tudi ne patriciju Narzetu, kakor navajajo Rubeis, Mansi in še nekateri drugi.

³⁾ Glej št. 65.

se je predrznil zoper staro navado posvetiti prvega, bi moral prebiti kanonično kaznen.¹⁾

c) Ne on (Valerijan), ne kak drug katoliški sodnik in sploh noben kristjan naj se ne druži z razkolniki. Ako bi dvomil kak škof po onih krajih (po Istri in Beneškem) o neresničnosti treh poglavij, naj zbere dva ali tri učene može, jih pošlje k njemu (k papežu) ter naj se potem, ko je dobil potrebnih dokazov, združi s katoliško cerkvijo. Papež pravi, da ne more nikakor zastran poglavij sklicati (partikularne) sinode, ker ne dovoljujejo cerkvene postave, da bi se po občni sinodi in po razsodbi, katero je izreklo skoraj štiri tisoč škofov, iz nova pričel prepri o njih (o poglavjih).

d) Nikakor ni dovoljeno, da bi kdo sklical kako partikularno sinodo v ta namen, da bi ta potem sodila občno sinodo [*„generalem synodum“*]. Kdor bi začel dvomiti o katerikoli točki kake občne sinode, se mora obrniti do apostolske stolice. Kdor bi pa bil tako svojeglaven, da bi se ne hotel dati podučiti, mu je treba vzeti njegovo dostojanstvo ter ga kaznovati s pomočjo posvetne oblasti.

Datum manjka.²⁾ — *„Regentes autem litteras.“* — *„Istud est.“* — *„Nec licuit.“*

[To pismo se nam je ohranilo v štirih odlomkih (a, b, c, d). — Britanska zbirka Pelagijevih pisem, št. 46, izdal Ewald v *Neues Archiv*, V, 553 (odl. a, c). — Gratiani decr., I, Dist. 17, c. 4 (odl. d); ravno tam, II, Causa XI, qu. 1, c. 20 (odl. b), ed. Pithoeus, *Corp. iur. can.* (1695), str. 20 in 217. — Hugonis abb. Flavin. *Chron.*, lib. II (MG. SS., VIII, 429) (odl. b). — Theiner, *Disquisitiones criticae*, 203 (odl. b). — *Deusdedit*, *Coll. canon.*, L. I, c. 146 (odl. d). — Mansi, *Conc. coll.*, IX, 715 (odl. b, d). — Rubeis, *Mon. eccl. Aquil.*, 209 (odl. b, d). — *Danduli Chronicon*, lib. V, c. 11, pars 1 (Muratori, *Script. rer. Ital.*, XII, 91). — Migne, *Patrol.*, Ser. lat., LIX. 413, 397. — Jaffé, *Reg. pont. Rom.*, ed. 1851, št. 680, kjer pa je regist jako zmeden; ed. 1885, str. 133, št. 1018 (extr.).] —

Št. 67.

559. med 1. jan. in 13. apr.

a) Papež Pelagij (I.) piše patriciju Narzetu, da naj se prizadeva, da uniči razkol, ker na ta način si zasluži od cerkve veliko plačilo. Ako bi bila njegova zanikarnost kriva, da bi krivoverstvo še dalje trajalo, bi grešil, ker ne bi hotel storiti tega, kar je dobro.

¹⁾ Pavlina je najbrže posvetil milanski škof Vital. Dandulus (V, c. 11, Muratori, op. cit., str. 91) trdi, da je to storil milanski škof Honorat, kar pa ni res. Honorat je postal milanski škof še le leta 568., tedaj osem let po smrti papeža Pelagija I.

²⁾ Zastran datiranja gl. *Neues Archiv*, str. 565.

b) Potem papež praša, kaj naj bi rekel o ligurskih, beneških in istrskih škofih [„*de Liguribus atque Veneticis et Histriis episcopis quid dicam*“]. Jih je li treba kaznovati ali pa pustiti, da še na dalje zasramujejo apostolsko stolico? Ako se morebiti niso ujemali s kakim izrekom občne sinode, katera se je vršila nedavno [„*nuper*“] v pretečeni prvi indikciji ¹⁾ v Carigradu, bi se bili morali obrniti do apostolske stolice. Prepričan naj bo (Narzet), da je treba s cesarsko ali sodnijsko oblastjo uničiti take ljudi [„... *principali vel iudiciali auctoritate comprimere*“]. Tisoč zgledov in naredeb nam kaže, da je posvetna oblast tiste osebe, katere so v sveti cerkvi delale razkol kaznovala tako, da jih je poslala v prognanstvo, vzela jim premoženje in pa zaprla v ostre ječe.

Datum manjka. ²⁾ — „*Erigite animum.*“ — „*De Liguribus.*“

[To pismo se nam je ohranilo v dveh odlomkih (a, b). — Britanska zbirka Pelagijevih pisem, št. 47, izdal Ewald v *Neues Archiv*, V, 555 (odl. a). — Gratiani decr. causa XXIII, qu. 5, c. 43 (odl. b), ed. Pithoeus, Corp. iur. can. (1695) str. 323. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 210 (odl. b). — Mansi, Concil. coll., IX, 714 (odl. b). — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1851, št. 680; ed. 1885, str. 133, št. 1019 (extr.).]

Št. 68.

559. med 1. jan. in 13. apr.

a) Papež Pelagij (I.) piše patriciju Valerijanu ter ga prosi, da bi kaznoval razkolnike po veliki noči skupno s svojim bratom, patricijem Ivanom.

b) Uničiti je treba tiste, ki preganjajo cerkev.

c) Razkol je zlo, katero naj tudi posvetne oblasti odstranijo. Tudi on (Valerijan) naj se prizadeva, da se to zlo zatara. Kdor ni združen z apostolsko stolico, je razkolnik ter hoče postaviti oltar zoper vesoljno cerkev. Na chalcedonski sinodi ³⁾ se je sklenilo, da je treba obsojiti tistega, ki se je ločil od občne cerkve [„*a comunione*“] ter noče ubogati škofa, ki ga je dvakrat pozval. Ako bi tak človek tudi delal zmešnjave in razpor, naj ga kaznuje posvetna oblast kot puntarja.

d) O takih ljudeh govori tudi sv. Avguštin.

e) Zato naj tudi on (Valerijan) odstrani razkolnike ter naj jih pošlje z zadostno stražo k najpobožnejšemu knezu (k grškemu cesarju). Pomisli naj, kaj je (Valerijan) storil z božjo pomočjo v tistem času, ko

¹⁾ To je bilo namreč leta 553., ko je bil občni cerkveni zbor v Carigradu.

²⁾ Zastran datiranja gl. *Neues Archiv*, str. 565.

³⁾ Tu omenjena sinoda je prav za prav četrti občni cerkveni zbor, ki je bil l. 451. v Chalcedonu. To mesto je stalo na azijski strani Bospora nasproti Carigradu.

sta bila Istra in Beneško pod oblastjo tirana (gotovskega kralja) Totila¹⁾ in ko so tudi Franki povsod pustošili.²⁾ [*„Recolere enim debet celsitudo vestra, quid per vos Deus fecerit tempore illo, quo et Istrias et Venetias tyranno Totila possidente, Francis etiam cuncta vastantibus.“*] Takrat ni dovolil za tako dolgo časa, da bi bil posvečen milanski škof, dokler ni pisal (Valerijan) svojemu knezu (grškemu cesarju) in tudi dobil od njega odgovor. Akoravno so povsod razsajali sovražniki, je vendar pripeljal v Ravenno tistega, ki je imel biti posvečen, in pa njegovega posvečevalca.³⁾

Datum manjka.⁴⁾ — „*Peto ergo.*“ — „*Non vos.*“ — „*Non persequitur.*“

[To pismo se nam je ohranilo v petih odlomkih (a, b, c, d, e). — Britanska zbirka Pelagijevih pisem, št. 66, izdal Ewald v *Neues Archiv*. V (1880), str. 560 (odl. a). — Gratiani decr., causa XXIII, qu. 5, c. 42, ed. Pithoeus, Corp. iur. can. (1695) str. 323 (odl. b, c, d, e). — Danduli Chronicon, V, c. 10, pars 15, ed. Muratori, Script. rer. Ital., XII, 90. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 209 (odl. b, c, e). — Mansi, Conc. coll., IX, 713 in 733. — Migne, Patrol., Ser. lat., LXIX, 394. — Jaffé, Reg. pon. Rom., ed. 1851, št. 680; ed. 1885, str. 135, št. 1038 (extr.). — MG., Epist. III, 445 (odl. a, b, c, d, e)]

Št. 69.

559. od marca do avgusta.⁵⁾

Huni in Slověni so meseca marca v velikem številu napadli Tracijo, se tu vojskovali, pomorili mnogo ljudi ali pa jih polovili, da bi jih odvedli v sužnost. Ujeli so tudi poveljnika Sergija,⁶⁾ sina presbitera Bakha, ter vojskovodja Ederma, starejšega sina Kalopodija,⁷⁾ jako slavnega kubikularija⁸⁾ in prepozita.⁹⁾ Ko so pri Anastazijevem

¹⁾ Istra in Beneško sta bila pod oblastjo „tirana“ Totila leta 551., preden je Narzet prišel v Italijo ter premagal Vzhodne Gote pri vasi, „Taginas“ imenovani, kar se je zgodilo leta 552.

²⁾ Glej zgoraj pod št. 41.

³⁾ V Ravenni je posvetil oglejski škof Macedonij milanskega škofa Vitala. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 195.)

⁴⁾ Zastran datiranja gl. *Neues Archiv*, V, 565.

⁵⁾ Theophanes pripoveduje to med dogodbami, ki so se vršile leta 559. Isti datum ima tudi Malalas, ki navaja sedmo indikcijo, tedaj leto 559.

⁶⁾ Ta Sergij je bil kmalu potem, ko so bili Vandali premagani, nekoliko časa predstojnik v severni Afriki, kjer se je nesrečno vojskoval z Mavruziji. Nato je bil v Carigrad poklican.

⁷⁾ Kalopodij je bil cubicularius in spatharius cesarja Justinijana. Pri ljudstvu ni bil priljubljen.

⁸⁾ Cubicularius se je zval varuh spalnice (custos cubiculi). Beseda pa včasih pomeni tudi varuha kraljeve blagajnice.

⁹⁾ Praepositus se je imenoval predstojnik cesarske palače.

zidu ¹⁾ dobili nekatera mesta, ki so bila vsled potresa razrušena, so šli čez ter lovili ljudi do Drypije, Nymph in vasi Chitos. ²⁾ Kar je še ostalo prebivalcev, so izbežali v mesto (Carigrad). Ko je cesar (Justinijan) to zvedel, je nabral mnogo ljudi ter jih poslal proti Dolgemu zidovju. Tu je prišlo do boja, v katerem je padlo mnogo Rimljanov in scholarijev. ³⁾ Vsled cesarjevega ukaza so nato iz mesta (Carigrada) spravili srebrne ciborije in svete srebrne ploščice. Schole, protiktorji, ⁴⁾ kohorte in ves senat so stražili pri vseh vratih Teodozijevega zidovja. ⁵⁾ Ko je cesar videl, da Huni in Slovēni nočejo oditi, je ukazal patriciju Belizarju, da naj gre nad nje. Ta je zbral vse konjike ter vse konje po cesarskih in privatnih hlevih, oborožil ljudstvo ter šel proti vasi Chitos. Napravil je tabor, začel loviti sovražnike ter jih moriti. Ukazal je sekati drevesa ter jih spravljati sovražni vojski za hrbet. Vsled vetra je nastal velik prah, ki se je razširjal nad barbari. Ti so mislili, da to prihaja od velike množice nasprotnikov, in zato so bežali ter šli v smeri proti Sv. Stratoniku ⁶⁾ v Dekaton. ⁷⁾ Ko so zvedeli od ogleduhov, da je carigrajsko zidovje s stražo dobro preskrbljeno, so se napotili proti Čorlu, ⁸⁾ Arkadiopolu in Sv. Aleksandru v Driziperih ⁹⁾ ter ostali tu do velike noči. ¹⁰⁾ Po velikonočnem prazniku so prišli cesar in vsi prebivalci glavnega mesta v Selymbrijo, ¹¹⁾ da bi popravili Dolgo zidovje na tistem mestu, kjer so prišli barbari čezenj. Cesar je ostal tu (v Selymbriji) do meseca avgusta. Ravno tako so se pa tudi barbari zunaj mesta potikali do avgusta. Nato je ukazal cesar napraviti ladje, katere naj bi jadrale k Donavi, čakale tu na vračajoče se barbore ter se z njimi bojevale. Ko so barbari to zvedeli, so prosili po svojih poslancih, da bi smeli brez nevarnosti iti čez Donavo. ¹²⁾ Potem je cesar

¹⁾ Dolgo zidovje, katero je dal napraviti cesar Anastazij. Glej dotično opazko pod šte. 47.

²⁾ Drypias, Nymphae in Chitos so bili kraji med Carigradom in Dolгим zidovjem.

³⁾ Scholarij so bili neka straža na cesarskem dvoru.

⁴⁾ Protectores = člani cesarjeve telesne straže.

⁵⁾ Cesar Teodozij II. Mali, sin cesarja Arkadija in njegove žene Evdoksije, je dal popraviti del obzidja pri mestu Carigradu, katero se je potem po njem zvalo Teodozijevo zidovje.

⁶⁾ Sv. Stratonika so častili v cerkvi, ki je stala v carigrajskem podmestju, Rhegion imenovanem.

⁷⁾ Dekaton je bil blizu Carigrada.

⁸⁾ Tzurulon je bilo mesto v Traciji; sedaj se zove Čorli.

⁹⁾ Arkadiopolis je bilo mesto v Traciji, postavljeno od cesarja Arkadija. Blizu tega mesta so bila Drizipera, kjer je bilo shranjeno truplo sv. Aleksandra.

¹⁰⁾ Velika noč je bila leta 559. dné 13. aprila.

¹¹⁾ Selymbrija je bilo primorsko mesto ob Marmorskem morju. Blizu tam je stalo Dolgo zidovje.

¹²⁾ Razume se, da ta stavek ni drugega, kakor bizantinsko hvalisanje.

k njim poslal Justina,¹⁾ svojega sorodnika in kuropalata,²⁾ ter jih pustil, da so srečno odšli.

Joannis Malalae Chronographia, lib. XVIII, (Migne, Patrol, Series graeca, XC VII, p. 709); „Μηνὶ Μαρτίῳ ἰνδικτιῶνος ζ' ἐπανάστησαν οἱ Οὐννοὶ καὶ οἱ Σκλαῖοι τῇ Θράκῃ· καὶ πολέμησαντες πολλοὺς ἀπέκτειναν καὶ τινὰς ἐπραιίδευσαν· τὸν δὲ υἱὸν Βάκχου Σέργιον τὸν στρατηλάτην καὶ Ἐδέρμαν μείζοτερον Καλοποδίου ἐπραιίδευσαν, λαβόντες αὐτοὺς αἰχμαλώτους. Εὗρον δὲ τοῦ τείχους Κωνσταντινουπόλεως τόπους καταπεπωκότας, κακείθεν εἰσελθόντες κατέδραμον ἕως τοῦ Ἀγίου Στρατονίκου . . .“

Theophanis Chronographia, recensuit C. de Boor, I, p, 233, 234: „Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἐπανάστησαν οἱ Οὐννοὶ καὶ οἱ Σκλαῖοι τῇ Θράκῃ πλήθῃ πολλὰ p. 233. καὶ ἐπολέμησαν αὐτὴν καὶ πολλοὺς ἐφόνευσαν καὶ ἡχμαλώτευσαν. ἐπίασαν δὲ καὶ Σέργιον τὸν στρατηλάτην, τὸν υἱὸν Βάκχου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ τὸν Ἐδερμᾶν, τὸν στρατηγὸν Καλοποδίου, τοῦ ἐνδοξοτάτου κουβικουλαρίου καὶ πραιποσίτου. εὐρόντες δὲ τοῦ τείχους τοῦ Ἀναστασιακοῦ τόπους τινὰς πεπωκότας ἐκ τῶν σεισμῶν, εἰσελθόντες ἡχμαλώτευσαν ἕως Δρυπίας καὶ Νυμφῶν καὶ Χίτου κώμης· καὶ πάντες ἔφυγον ἐν τῇ πόλει μετὰ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν. τοῦτο δὲ γινούς ὁ βασιλεὺς ἐδημότευσεν πολλοὺς καὶ ἐπεμψεν εἰς τὸ μακρὸν τεῖχος· καὶ συγκρούσαντες πόλεμον ἐκεῖ πολλοὶ ἀπέθανον τῶν Ῥωμαίων καὶ σχολαρίων. λοιπὸν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς καὶ κατηνέχθησαν τὰ ἀργυρᾶ κιβώρια καὶ αἱ ἄγαι τράπεζαι αἱ ἀργυραὶ αἱ ἔξω τῆς πόλεως, καὶ παρεφύλαττον τὰς πόρτας πάσας τοῦ τείχους τοῦ Θεοδοσιακοῦ αἱ σχολαὶ καὶ οἱ προτίκτορες καὶ οἱ ἀριθμοὶ καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος. ἰδὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι ἐπιμένουσιν οἱ βάρβαροι, ἐκέλευσε Βελισάριον τὸν πατρίκιον ἐξελεθεῖν κατ' αὐτῶν μετὰ ἐτέρων τῆς συγκλήτου. ὁ δὲ Βελισάριος ἔλαβε πᾶσαν τὴν ἵππον, τὴν τε βασιλικὴν καὶ τοῦ ἱππικοῦ καὶ τῶν εὐαγῶν οἰκῶν καὶ παντὸς ἀνθρώπου, ὅπου ἦν ἵππος· καὶ ὀπλίσας λαὸν ἐξῆλθεν εἰς Χίτου κώμην· καὶ ἐποίησε φωσάτον καὶ ἤρξατο πιάζειν ἐξ αὐτῶν τινὰς καὶ φονεύειν. καὶ ἐκέλευσε κοπήναι δένδρα καὶ σύρεσθαι ὅπισθεν τοῦ ἐξερκέτου αὐτῶν, καὶ ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀνέμου κονιορτὸς μέγας, καὶ ἐπῆγεν ἐπάνω τῶν βαρβάρων. οἱ δὲ νομίσαντες, ὅτι πληθεὺς πολὺ εἰσιν, ἔφυγον καὶ ἤλθον εἰς τὰ μέρη τοῦ ἀγίου Στρατονίκου εἰς τὸ Δέκατον. μαθόντες δὲ ἐκ τῶν κατασκόπων, ὅτι παραφυλακὴ πολλὴ ἐστὶν εἰς τὰ τεῖχη Κωνσταντινουπόλεως, ἤλθον εἰς τὰ μέρη Τζουρουλοῦ καὶ Ἀρκαδιουπόλεως καὶ τοῦ ἀγίου p. 234. Ἀλεξάνδρου Ζουπαρῶν καὶ ἔμειναν ἐκεῖ παρακαθήμενοι ἕως τὸ ἅγιον πάσχα. μετὰ δὲ τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς καὶ πάντες τῆς πόλεως σὺν αὐτῷ ἐν Σηλυμβρία ἐπὶ τὸ κτίσαι τὸ τεῖχος τὸ μακρὸν, ὅθεν οἱ βάρβαροι εἰσῆλθον. καὶ ἔμεινεν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖ ἕως τοῦ Αὐγούστου μηνός· ὁμοίως καὶ οἱ βάρβαροι ἔξω τῆς πόλεως περιεπόλευον ἕως τοῦ Αὐγούστου. λοιπὸν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς γενέσθαι πλοῖα διάπρυμνα, ὥστε ἀπελθεῖν εἰς τὸν Δαנוῦβιν καὶ ἀπαντῆσαι τοῖς βαρβάροις περνοῦσι καὶ πολεμῆσαι αὐτοὺς. τοῦτο γινόντες οἱ βάρβαροι παρεκάλεσαν διὰ πρεσβευτοῦ ἀνιδύνως ἔασαι αὐτοὺς περᾶσαι τὸν Δανοῦβιν. καὶ ἐπεμψεν Ἰουστίνον, τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ καὶ κουροπαλάτην, καὶ διέσωσεν αὐτούς.“

¹⁾ Ta Justin je bil nečak cesarja Justinijana. Ko je ta umrl, je postal Justin njegov naslednik.

²⁾ Curopalates so se zvali dostojanstveniki, ki so živeli na dvoru bizantinskih cesarjev. Morebiti so imeli skrbeti za postavljanje in popravljanje palač ali pa so bili vojaški poveljniki.

Victoris Tonnennensis episcopi Chronica ad a. 560 = post consulum Basili anno XX (MG Auct. ant., XI, 205): „Bulgares Thraciam pervadunt et usque ad Sycas Constantinopolim veniunt, Sergium patricium, qui dudum Africanae fuerat dux militiae, capiunt simulque et distrahunt. Sed patricii Belesarii armis fortiter debellati pariterque fugati Danuvium transierunt.“ ¹⁾

Št. 70.

568, dne 2. aprila.

Dne 2. aprila leta 568.²⁾ na velikonočni ponedeljek so Langobardi pod vodstvom svojega kralja Alboina zapustili Panonijo, kjer so prej najbrže 22 let³⁾ prebivali. Pred svojim odhodom so z Obri sklenili zavezo in pogodbo ter jim za večne čase odstopili svoja dosedanja bivališča v Panoniji, ako se v teku dveh stoletij ne povrnejo. Napotili so se s svojimi ženami, otroki in vsem svojim premakljivim imetjem v Italijo.⁴⁾ V jeseni istega leta, ko je nastopila druga indikcija, so začeli ropati po italjskih tleh in leta 570. so bili že gospodarji ondotne zemlje.

¹⁾ Iz vsebine tega citata je razvidno, da to, kar Viktor, škof v afrikanski Tunnuni, pripisuje Bolgarom, je bilo prav za prav delo Hunov in Slovénov. Zastran letnice zaslužita Malalas in Theophanes več vere, kakor pa oddaljeni Viktor, ki je, kar se tiče kronologije, tu in tam premalo natančen. (Cfr. MG., Auct. ant., XI, 180)

²⁾ Langobardi so zapustili Panonijo leta 568., ne pa 569. Prvo letnico navedajo razni viri, kakor Origo gentis Langobardorum in pa Paulus diaconus. Da so Langobardi prišli v Italijo leta 568., je razvidno tudi iz dveh pisem papeža Gregorja I. Ta papež je pisal dne 1. junija leta 595. Konstanciji, soprogi cesarja Mavricija, med drugim tudi to: „Viginti autem iam et septem annos ducimus, quod in hac urbe (sc. Roma) inter Langobardorum gladios vivimus.“ (MG., Epist. I, 328.) — Isti papež je pisal meseca julija leta 603. cesarju Foku med drugim tudi naslednje besede: „Qualiter enim cotidianis gladiis et quantis Langobardorum incursionibus ecce iam per triginta et quinque annorum longitudinem premimur, nullis explere suggestionis vocibus valemus.“ (MG., Epist. II, 404.) — Ako odštejemo v prvem slučaju od 595 število 27, v drugem pa od 603 število 35, dobimo vsakikrat 568.

³⁾ Gl. dotično opazko pod št. 36. — V nekaterih rokopisih čitamo, da so Langobardi 42 let prebivali v Panoniji, v drugih 40, v tretjih pa 12. A kaže se, da so ta števila napačna, pač pa pravo tisto, katero navaja Hist. Langob., cod. Gothani c. 2 (MG., SS. rer. Langob., 9), namreč dva in dvajset.

⁴⁾ Vprašanje je, po kateri poti so se Langobardi pomikali iz Panonije v Italijo. — Takrat je Panonija na jugozahodni strani segala do italjske meje. To nam potrjuje tudi Paulus diaconus (Hist. Lang. II, c. 9) z besedami: „... ab orientali vero parte, qua Pannoniae coniungitur (sc. Italia).“ In da natančneje vemo, kje je to, piše isti pisatelj, da ima Italija ondi širok in popolnoma raven vhod („et largius patentem et planissimum habet ingressum“). Ta vhod je brez dvoma sedanja Vipavska dolina. — Čez črto, kjer sta se Panonija in Italija stikali, je držala iz Panonije v Italijo rimska cesta, katera je služila že prej raznim narodom, ki so silili na Apeninski polotok. Brez dvoma so se po tej cesti pomikali Langobardi, ko so šli v Italijo. Njim je bilo treba le prestopiti panonsko-italjsko mejo in že so bili v

Origo gent. Langob. c. 5, (MG. SS. rer. Langob., p. 4): „Ipse Albuin adduxit Langobardos in Italia, invitatos a Narsete scribarum; et movit Albuin rex Langobardorum de Pannonia mense Aprilis a pascha indictione prima. Secunda vero indictione coeperunt praedare in Italia. Tertia autem indictione factus est dominus Italiae.“

Historia Langob. cod. Gothani, c. 5, (MG., SS. rer. Langob., p. 9): „Eo tempore cum exire coeperunt Langobardi a Pannonia, tunc fecerunt pactum et foedus amicitiae Abari cum ipsis Langobardis, et cartam conscriptionis, ut usque ad annos ducentos, si eorum oportere esset Pannoniam requirere, sine omnia bella certaminis ad eorum partem ipsam terram relaxarent. Et in Italiam, in quam ipsi perrexerant, usque ad plenos ducentos annos in eorum auxilium essent parati. Et movisse Albuin rex Langobardorum de Pannonia exercitu suo valde copiosum mense Aprile in pascha, indictione prima; secunda vero indictione incipiente coeperunt predare finem Italiae, tertia autem factus est dominus Italiae.“

Marii episcopi Aventicensis Chronica. (MG., Auct. ant., XI, 238): „Anno III. cons. Iustini iun. Aug. Ind. II (= 569 p. Chr.). Hoc anno Alboenus rex Langobardorum cum omni exercitu relinquens atque incendens Pannoniam suam patriam cum mulieribus vel omni populo suo in fara Italiam occupavit, ibique alii morbo, alii fame, nonnulli gladio interempti sunt.“¹⁾

Odlomek iz neke notice tridentskega škofa Sekunda. (MG., SS. rer. Langob., 25, op. 3): „... Et in hoc supra memorato anno (sc. 580) fuit bissextus, residentibus in Italia Longobardis ann. 12, eo quod secunda indictione in ea ingressi sunt mense Maio. Acta sunt supra scripta omnia in civitate Tridentina in loco Anagnis, presedente Agnello episcopo anno 3. expleto. Ego Secundus servus Christi scripsi hec conversionis sacre religionis mee anno 15, imperii Tiberii anno primo, mense Iunio, indict. 13.“²⁾

Italiji. Razume se, da za tak korak ni potreba nad eno leto časa. (Cfr. Rutar v Letopisu Matice slov. za leto 1885, str. 298.)

Ker so Langobardi iz Panonije lahko prišli kar naravnost v Italijo in sicer po stari rimski cesti, ki je peljala iz Ptuja čez sedanjo Ljubljano in Hrušico v Vipavsko dolino in potem v Oglej, zato ne morem pritrditi tistim, ki so v svoji domišljiji rečenemu narodu odkazali pot skozi Norik, po katerem so morebiti še takrat Franki gospodovali, potem čez Predel v Nadiško dolino. Neverjetno je, da bi bili Langobardi napravili tak nepotreben ovinek in sicer po krajih, ki niso bili nič kaj pristopni. Menda niso bili tako nespametni, da bi bili namesto krajše, boljše in varnejše poti brez potrebe izbrali daljšo, slabejšo in manj sigurno.

¹⁾ Kar se je zgodilo v 1, 2. in 3. indikciji, namreč da so Langobardi zapustivši Panonijo šli v Italijo in se je polastili, to nam Marius Aventicensis kar na kratko poroča k drugi indikciji.

²⁾ Reči moram, da zgoraj omenjena notica škofa Sekunda ni brez kronoloških napak. Vprašanje je, če jih je napravil škof Sekund sam ali pa poznejši prepisovalci njegovih spisov. Taka napaka je n. pr. ta, da je Sekund spisal to notico v prvem letu cesarja Tiberija meseca junija v 13. indikciji. Prvo leto cesarja Tiberija je trajalo od 4. oktobra 578. pa do 4. oktobra 579.; trinajsta indikcija pa

Pauli diaconi Historia Langob., II, c 7. (MG. SS. rer. Langob., 76): „Tunc Alboin sedes proprias, hoc est Pannoniam, amicis suis Hunnis¹⁾ contribuit, eo scilicet ordine, ut, si quo tempore Langobardis necesse esset reverti, sua rursus arva repeterent. Igitur Langobardi, relicta Pannonia, cum uxoribus et natis omnique suppellectili Italiam properant possessuri. Habita-verunt autem in Pannoniam annis quadraginta duobus. De qua egressi sunt mense Aprili, per indictionem primam, alio die post sanctum pascha, cuius festivitas eo anno iuxta calculi rationem ipsis Kalendis Aprilibus fuit, cum iam a Domini incarnatione anni quingenti sexaginta octo essent evoluti.“

Historia miscella, lib. XVI, (Migne, Patrologiae, Ser. lat., Tom. XCV, p. 998): „Hujus imperii (sc. Justini II.) anno undecimo, qui est annus divinae incarnationis 568, indictione prima in ipsis Kalen. April. egressi sunt Longobardi de Pannonia.“

Iohannis diaconi Chronicon Venetum. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 63): „At vero dum essent revoluti anni ab incarnatione Domini quingenti quadraginta²⁾, Longobardi Venetiam, que prima provincia est Ytalie, penetrarent.“

Chronicon patr. Aquil. primum. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 7): „Cujus tempore (sc. Pauli antistitis Aquil.) Longobardi a Narsete patricio ducti Italiam intraverunt, quorum historiam Paulus historiographus, qui fuit natione Civitatensis, diligentius scribit “

Danduli Chronicon, lib. V, c. 11, pars 13. (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 94): „Alboinus igitur recepta legatione Narsetis Pannoniam deseruit an. Domini DLXVIII., postquam XLII. annis ibi constiterant, ea conditione, quod si eos redire contingeret, Hunni possessiones sibi restituerent.“

Št. 71.

568. po 2. aprilu.

Ko je langobardski kralj Alboin dospel do italske meje, se je napolil na goro, katero so baje po njem začeli imenovati Kraljevo goro.³⁾ S te gore, ki je stala na meji Panonije in Italije, je bilo mo-
od septembra 579. do septembra 580. V prvem slučaju je bil mesec junij leta 579., v drugem pa 580. — Druga napaka je, ko pravi, da so Langobardi prišli v Italijo meseca maja v drugi indikciji, tedaj leta 569. Če bi si bili Langobardi nato v enem mesecu osvojili Italijo, bi bilo trajalo njih gospostvo po rečeni deželi do takrat, ko je Sekund to spisal, le 11 let, ne pa 12, kakor trdi v svoji notici.

¹⁾ I. e. Avaribus.

²⁾ Kronist je sicer zajemal iz Paula diacona, vendar je na tem mestu zapisal napačno letnico.

³⁾ Katera je ta gora, ni znano. Ne more se za gotovo trditi, da bi bila Nanos. Še manj verjetno je, da bi bila Matajur. Kdor misli, da je ta Kraljeva gora sedanjí Matajur, bi moral tudi trditi, da je zemlja ob gorenji Soči bila del Panonije. Najbrže pa kralj Alboin ni lazil na kako posebno visoko goro, ker je lahko tudi s kake nižje pregledal velik del Furlanije.

goče pregledati del italske zemlje. Na tej gori so baje živeli divji voli. Ko je Alboin brez ovir prišel na Beneško, prvo italsko pokrajino, ter do mesta ali pa prav za prav do grada Čedad, je začel misliti, komu bi zaupal prvo deželo, katere se je bil polastil.

Italijo zagrajaajo na severu in zahodu gore in le čez prelaze in gorske hrbte je mogoče priti vanjo; proti vzhodu pa, kjer se dotika Panonije, ima ta dežela širok in popolnoma raven vhod.¹⁾ Beneško sega od panonske meje pa do reke Adde. Beneškega se dotika Istra in oboje je prav za prav le ena pokrajina. Glavno mesto Beneškega je bil prej Oglej, sedaj²⁾ pa je Čedad.

Alboin je postavil čez Čedad in njegovo okolico svojega nečaka Gisulfa,³⁾ ki je bil tudi njegov maršal.⁴⁾ Ta si je z dovoljenjem svojega kralja izmed Langobardov izbral več posebnih rodovin ali farov,⁵⁾ katere naj bi ž njim prebivale. Nato je postal furlanski vojvoda. Od svojega kralja si je izprosil čred plemenitih kobil ter je bil tudi uslišan.

Pauli diaconi Hist. Langob., II, c. 8. (MG., SS. rer. Langob., 76): „Igitur cum rex Alboin cum omni suo exercitu vulgique promiscui multitudinem ad extremos Italiae fines pervenisset, montem qui in eisdem locis prominet ascendit, indeque, prout conspiceret potuit, partem Italiae contemplatus est. Qui mons propter hanc, ut fertur, causam ex eo tempore mons Regis appellatus est. Ferunt, in hoc monte bisontes feras enutriti. Nec mirum, cum usque huc Pannoniam pertingat, quae horum animantium ferax est. Denique retulit mihi quidam veracissimus senex, tale || se corium in hoc p. 77. monte occisi bisontis vidisse, in quo quindecim, ut aiebat, homines, unus iuxta alium potuisset cubare.“

Ibid. c. 9. (l. c. p. 77, 78): „Indeque Alboin cum Venetiae fines, quae prima est Italiae provincia, sine aliquo obstaculo, hoc est civitatis vel potius castris Foroiulani terminos introisset, perpendere coepit, cui potissimum primam provinciarum quam ceperat committere deberet. Siquidem omnis Italia, quae versus meridiem vel potius in eorum extenditur, Tyrreni sive Adriatici maris fluctibus ambitur, ab occiduo vero et aquilone iugis Alpium ita circumcluditur, ut nisi per angustos meatus et per summa iuga montium non possit habere introitum; ab orientali vero parte, qua Pannoniae coniungitur, et largius patentem et planissimum habet ingressum. Igitur, ut diximus,

¹⁾ Ta širok in raven vhod je sedanja Vipavska dolina. Po Paulu diaconu je spadalo Kranjsko razen Vipavskega k Panoniji.

²⁾ To je takrat, ko je Paulus diaconus spisal svojo zgodovino Langobardov, tedaj v drugi polovici osmega stoletja.

³⁾ Mogoče pa, da to ni bil Gisulf, temuč njegov oče Grasulf.

⁴⁾ Marpahis ali marepahis, langobardski izraz, sestavljen najbrže iz mar = konj in pahis = deček, paž. Marpahis ali strator je bil konjski varuh, nadzornik konj in hlevov.

⁵⁾ Fara, langobardski izraz, ki pomenja rodovino ali vrsto. Besedi fara in baron imata isto koreniko.

p. 78. dum Alboin animum intenderet, quem in his locis ducem constituere deberet, Gisulfum, ut fertur, suum nepotem, virum per omnia idoneum, qui eidem strator erat, quem lingua propria „marpabis“ appellant, Foroiulanae civitati et totae illius regioni praeficere statuit. Qui Gisulfus non prius se regimen eiusdem civitatis et populi suscepturum edixit, nisi ei|| quas ipse eligere voluisset Langobardorum faras, hoc est generationes vel lineas, tribueret. Factumque est, et annuente sibi rege quas obtaverat Langobardorum praecipuas prosapias, ut cum eo habitarent, accepit. Et ita demum doctoris honorem adeptus est. Poposcit quoque a rege generosarum equarum greges, et in hoc quoque liberalitate principis exauditus est.“

Ibid. c. 14. (l. c. p. 81): „... Venetia enim non solum in paucis insulis, quas nunc Venetias dicimus, constat, sed eius terminus a Pannoniae finibus usque Adduam fluvium protelatur. ... Venetiae etiam Histria conectitur, et utraeque pro una provincia habentur. Histria autem ab Histro flumine cognominatur. Quae secundum Romanam historiam amplior, quam nunc est, fuisse perhibetur. Huius Venetiae Aquileia civitas extitit caput; pro qua nunc Forum Iulii, ita dictum, quod Iulius Caesar negotiationis forum ibi statuerat, habetur.“

Andreae Bergomatis Historia, c. I. (MG. SS. rer. Langob., 222): „Igitur Langobardi introierunt Italia per Foroiulanorum terminum. Alboin nepoti sui Gisolfi Foroiuli concessit et reliquis nobiles Langobardi.“ (Ex Paulo diacono.)

Johannis diaconi Chronicon Venetum. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 59): „Siquidem Venetie due sunt. prima est illa que in antiquitatum hystoriis continetur, que a Panonie terminis usque ad Adda fluvium protelatur, cuius et Aquilegia civitas extitit caput, in qua beatus Marcus evangelista, divina gratia perlustratus, Cristum Ihesum dominum praedicavit. secunda vero Venecia est illa, quam apud insulas scimus, que Adriatici maris collecta sinu, interfluentibus undis, positione mirabili, multitudine populi feliciter habitant.“

Chronicon patr. Aquil. primum. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 7): „Et dicti Longobardi, primo in Forumjulii intrantes, Civitatem Austriam, quae tunc castrum Forojuliense dicebatur, depopulaverunt, et totaliter destruxerunt ... Venetiae quippe duae sunt. Prima est illa, quae in antiquitatum historiis continetur; quae a Pannoniae termino usque ad flumen Danubii¹⁾, in qua etiam Istria complectitur, protelatur: cujus Aquilegia olim civitas famosa caput extitit, quae etiam caput Italiae vocabatur. Secunda Venetia est, quae apud insulas maris Adriatici, ex collectione populorum, primam Venetiam propter rabiem Attilae et deinde Longobardorum ... infra aquas fundata est.“

Chronicon patr. Aquil. alterum. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 9): „Et primo (Longobardi) Forumjulii intrantes, et quod post Attilae nequi-

¹⁾ Prav za prav reka Adda.

tiam tam in Aquilegia quam per ducatum Forojulii reformatum fuerat devastantes, primo Civitatem Austriam, quae tunc ut supra dixi castrum Forijulii appellabatur, destruxerunt ... Legitur, quod duae sunt Venetiae. Una, quae in antiquitatum historiis nominatur, et ista a Pannoniis finibus, in qua etiam Istria continetur, usque ad fluvium Danubium¹⁾ terminat. Alia vero, quae nunc mari Adriatico conjungitur, et in aliis maritimis insulis, quam post eversionem Aquilegiae, quae primae Venetiae fuit, incolae habitare coeperunt."

Danduli Chronicon, lib. V, c. 11, pars 13. (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 94): »Qui (Longobardi) cum ad extremos Italiae fines pervenissent, montem ascendit (sc. Alboinus), ut contemplaretur Italiam, qui mons propterea Mons regis appellatus est. Et postea ingressus Venetorum antiquam provinciam, in Forojulii, quae in ostio ejus est, Ghisulphum nepotem suum ducem constituit."

Št. 72.

568, po 2. aprilu.²⁾

Ko so prišli Langobardi v Italijo, je zbežal »patriarh« Pavlin iz strahu pred njimi iz Ogleja na otok Gradež, kjer se je nahajalo z visokim zidom utrjeno mesto z mnogimi cerkvami. Tu sem je tudi spravil svetinje in zaklade oglejske cerkve. V cerkvi sv. Vitala je shranil ostanke dvainštirdeseterih mučenikov, v cerkev sv. Marije je dal prinesiti ostanke svetih devic Evfemije, Doroteje, Tekle in Erazme, v cerkev sv. Ivana evangelista pa trupla sv. Kancija, sv. Kancijana in sv. Kancijanile. Ko je hotel rečeni patriarh iti z množico ljudstva v razrušeno oglejsko mesto, mu je povedal božji glas, kako so zbežali oglejski meščani zarad grozovitosti Langobardov v gradeški grad ter prinesli s seboj trupla sv. Kvirina, Hilarija in Tacijana.³⁾ Ta novica ga je tako razveselila, da je popisal ta prenos ter določil, katere dneve naj se obhaja god teh svetnikov. Osmi dan po binkošti naj se praznuje god dvainštirdeseterih mučenikov, praznik sv. Hilarija in Tacijana naj bo dne 14. februarja, mašnika Kvirina dne 29. maja, sv. Kancijanov dne 30. aprila, god svetih devic pa dne 3. septembra.

Pauli diaconi Historia Langob., II, c. 10 (MG., SS. rer. Langob., 78): »Aquileiensi quoque civitati eiusque populis beatus Paulus patriarcha praeerat. Qui Langobardorum barbariem metuens, ex Aquileia ad Gradus insulam confugit secumque omnem suae thesaurum ecclesiae deportavit."

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, 6): »Paulus siquidem precessor eius (sc. Heliae), hostile periculum

¹⁾ Adda.

²⁾ Po prihodu Langobardov v Italijo.

³⁾ Po Dandulovi kroniki (VI, c. 1, pars 14 in 15) je patriarh Helija shranil ostanke naštetih svetnikov po gradeških cerkvah. Gl. pod št. 78.

non ferens, Longobardis advenientibus, cum omni thesauro ecclesie Gradus se contulerat, afferens secum corpora sanctorum martyrum Hilari et Taciani et reliquorum.

p. 40. **Chronicon Gradense** (Monticolo, l. c. p. 40 in 41): „... qui (Paulus) sanctissimus patriarcha corpora sanctorum in eisdem nove Aquileie ecclesiis honorifice condivit: in ecclesia sancti Vitalis quadraginta et duo martyrum ||

p. 41. corpora dignissime tumulavit; in ecclesia sancte Marie corpora sanctarum virginum Eufimie, Dorothee, Teclæ et Erasme diligenter collocavit; corpora autem sanctorum Cancii, Canciani et Cancianille in ecclesia sancti Johannis evangeliste celeberrime composuit. cumque idem venerabilis patriarcha ad destructam Aquileiensem civitatem cum populi multitudine ire disposeret, divina revelatione sibi innotuit qualiter cives Aquileie sevissimam Longobardorum rabiem in Gradense castrum fugientes beatissima corpora sanctorum Quirini, Illari et Taciani et ceterorum secum asportaverunt. hac itaque revelatione non parum illarescens et translationem eorum scripsit et natalicii diem constituit celebrari; in octavo die pentecosten natale quadraginta et duo martirum instituit, natalicia sanctorum Illari et Taciani sexto decimo kalendas marcii, Quirini sacerdotis quarto kalendas iunii, sanctorum Cancianorum pridie kalendas madii, natale sanctarum virginum tercio nonas septembris.“

Ibid. l. c. (p. 49): „Paulus siquidem processor eius (Heliae), hostile periculum non ferens, Longobardis advenientibus cum omni thesauro ecclesie Gradus se contulerat, afferens secum corpora sanctorum martirum Ellari et Taciani et reliquorum. defuncto vero Paulo in ecclesia Gradense umato, cuius sepulchrum usque hodie ibi manet, ...“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c. p. 62), „Eodem tempore Romanam ecclesiam vir sanctissimus, Benedictus papa, regebat, Aquilegensi quoque civitati eiusque populis beatus Paulus patriarcha preerat, qui Langobardorum rabiem metuens, ex Aquilegia ad Gradus insulam confugit, secumque beatissimi martiris Hermachore et ceterorum sanctorum corpora, que ibi humata fuerant, deportavit et apud eundem Gradensem castrum honore dignissimo condidit, ipsamque urbem Aquilegiam novam vocavit.“

Ibid. l. c. (p. 63): „... prima illarum Gradus dicitur, que dum constat altis menibus ecclesiarumque copiis decorata sanctorumque corporibus fulta, quemadmodum antique Venecie Aquilegia, ita et ista totius nove Venetie caput et metropolis fore dinoscitur.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS, XIV, 13): „Paulus patriarcha fuit natione Romanum. Ipse condivit in ecclesiis Gradensem sanctorum corpora; in ecclesia sancti Vitalis quadraginta et duo martirum cum ceterorum aliorum per muris circuitum; corpora sanctarum virginum in ecclesia sancte Marie; corpora sanctorum Cancianorum in ecclesia sancti Johannis evangeliste. Aquilegensi quoque civitati destructa, cum eisque populo Paulus patriarcha fuit, itemque iturus per revelationem sanctorum

que ad eum invenit; qui Longobardorum rabiem metuens, ex eandem Aquilegia ad Gradum insula confugit secumque beatissimi martiris Quirini, Hillari et Taciani et ceterorum sanctorum corpora deportavit et apud eandem Gradensem civitatem cum honore dignissimo condidit in ecclesia sancti Iohannis baptiste, per hanc revelationem quod ad eum Paulum patriarcha invenit. Composuit sive ipse scripsit Translationem sanctorum corpora, festivitatis et natales illorum constituit: quadraginta et duo martirum octavo die pentecosten; natalitia sanctorum Hillari et Tatiani sexto decimo Kalendas Marcii; natales Quirini sacerdoti quarto Kalendas Iunii; natales sanctorum Cancianorum primo die Kalendas Madii; sanctorum virginum tertio Non. Septembris.“

Ibid. l. c. (p. 16): „Tempore quod Iustinianus Romanum imperium feliciter regebat, in Italia Totilam Gotorum regem superavit legemque Romanam instituit, his diebus¹⁾ vir sanctissimus Benedictus papa Romanam sanctam regebat ecclesiam, Aquilegensi quoque civitati eiusque populo Paulus patriarcha preerat, qui Longobardorum rabiem metuens ex Aquilegia destructa ad Gradum insulam confugit secumque beatissimorum martirum Hellarii et aliorum sanctorum corpora deportavit et apud eandem Gradensem civitatem honore dignissimo condidit, ipsamque novam Aquilegiam nominavit. Paulus primus sedit, fuit natione Romanus; qui vixit in eadem ecclesia patriarchas an. 12.“

Danduli Chronicon, V, c. 11, pars 13 (Muratori, Scriptores rer. Ital. XII, 94): „... ubi (in Foroiulio) hic Paulus Aquilegiensis episcopus sedem tenebat, qui Longobardorum adventum abhorrens ad castrum Gradense profugit cum corporibus sanctorum Hilarii et Cantiani et aliorum sanctorum et omni thesauro ecclesiae.“

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 7): „Hic Paulus patriarcha, timore eorundem Longobardorum ductus, cum thesauro et reliquiis ecclesiae ad Gradum insulam se contulit, quam novam Aquilegiam appellavit.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. App. p. 9): „Hic Paulus patriarcha timore eorundem Longobardorum cum reliquiis et thesauro ecclesiae se ad Gradum insulam contulit, quam novam Aquilegiam appellavit.“

Št. 73.

568, po 2. aprilu.²⁾

Duhovnik Geminijan je prenesel iz Trsta na otok Gradež trupla dvainštirideseterih mučenikov, katera je našel med zidovjem razdrtega mesta in ondote cerkve. Iz Ogleja pa so spravili na rečeni otok trupla

¹⁾ Tu se marsikaj ne ujema. Cesar Justinijan je vladal od 527—565, papež Benedikt I. pa od 574—578. Gotovski kralj Totila je bil premagan leta 552., patriarh Pavlin pa je zbežal na Gradež leta 568.

²⁾ To se je zgodilo po prihodu Langobardov v Italijo.

sv. Kancijana, Kancija, Kancijanile, Evfemije, Doroteje, Tekle in Herazme ter jih z veliko častjo shranili po gradeških cerkvah.

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, 37): „Ea namque tempestate cuidam Geminiano presbitero divina revelatione iniunctum est ut in Tergestina civitate destructa inter muros ecclesie et muros destructe civitatis corpora sanctorum quadraginta et duo martyrum diligenter perquireret. Quibus inventis, cum quibusdam suis comprovincialibus ad Aquilegensium destructam perveniret civitatem; perquirentes reliquias sanctorum invenerunt ibi corpora sanctorum martyrum Cancii et Canciani atque Cancianille nec non et corpora sanctarum virginum Eufimie, Dorothee, Teclę et Erasme, quas omnes reliquias, ut ei revelatum fuerat, secum deferentes, cum maximo honore in castro Gradensi infra ecclesias dignissime condiderunt.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS. XIV, 11): „Geminianum presbiterum quod ad eum Deus revelavit, ut in Triestina destructa civitate venirent, ut inquireret sanctorum corpora quadraginta et duo martyrum infra muros ecclesie et muros destructe civitatis, ut per iuga culminum toti quod pueri erant in ecclesia stantem propter metum paganorum in hoc loco toti fuerunt precipitati; cum Aquilegia venerunt, inquisierunt Cancii et Cancianum et soror illius Cancianilla, et quatuor alie sanctarum virginum, Eufemia, Dorothea et Tecla et Erasma. Tota hec sanctorum corpora cum multitudinem aliarum, quod ad eum presbiterum in revelatione venit et ad eum locum ostendit, Venetici toti omnes, quod hic destructe civitati venturi fuerunt, presbiterum Geminianum ad illorum locum ostenditur. Supra corpora sanctorum multitudo marmoreis lastis¹⁾ invenerunt, subtus eas traxerunt, in Gradensem civitatem illas adduxerunt, cum maximo honore in Gradensis ecclesiis retinuerunt.“

Danduli Chronicon, V, c. 11, pars 14 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 94): „Eadem clade (Longobardorum) vir devotus Geminianus presbyter de Trigestina urbe iam in solitudinem reddita corpora XLII. martyrum divina revelatione inventa auferens, et de Aquileia sanctorum Cantiani, Cantii et Cantianillae et sanctarum Euphemiae, Dorotheae, Teclae et Herasmae corpora in Grado portavit.“

Št. 74.

568, po 2. aprilu.

Langobardski kralj Alboin je pripeljal s seboj v Italijo ljudi raznih narodov, katere si je sam podvrigel ali pa se je to zgodilo že pod njegovimi predniki. Mnogo krajev po Italiji, po katerih so njih

¹⁾ „Lastis“ namesto „lastris“. — Lastrum je po Du Cangevi trditvi „basis“ ali „pes columnae“.

potomci še okoli leta 790. prebivali¹⁾, se je potem imenovalo po dotičnih narodih, kakor po Gepidih, Bolgarih, Sarmatih, Panoncih, Švabih Norikih in drugih.

Pauli diaconi *Historia Langob.*, II, c. 26. (MG., SS, rer. Langob., 87): „Certum est autem, tunc Alboin multos secum ex diversis, quas vel alii reges vel ipse ceperat, gentibus ad Italiam adduxisse. Unde usque hodie eorum in quibus habitant vicos Gepidos, Vulgares, Sarmatas, Pannonios, Suavos, Noricos sive aliis huiusmodi nominibus appellamus“

Št. 75.

Najbrže leta 568.²⁾

Istrsko ljudstvo se je zaradi barbarskih napadov napotilo na Koprski otok ter si tu postavilo svoja stanovališča. Na čast takratnemu katoliškemu knezu so istrski prebivalci imenovali takrat ustanovljeno mesto Justinopolis.

Danduli *Chronicon*, lib. V, c. 8, pars 1 (Muratori, *Script. rer. Ital.*, XII, 84): „Huius tempore Istriorum gens barbarorum invasionibus graviter afflicta in Caprariam insulam secedunt et domos construunt et in gloriam catholici principis fundatum oppidum Justinopolim vocaverunt.“

Št. 76.

Okoli 569.

Obri so po Dolenji Panoniji pregnali Rimljane, Gote in Gepide ter se sami polastili rečene pokrajine.³⁾

¹⁾ Nekako v tem času je spisal Paulus diaconus zgodovino svojih rojakov.

²⁾ Dandulus omenja, da se je to zgodilo za oglejskega škofa Štefana, ko je v Carigradu vladal cesar Justin I. (518—527). — Tej trditvi nasproti se mora opomniti, da je takrat gospodoval po Italiji in tudi po Istri Teodorik, kralj Vzhodnih Gotov. Njegova oblast je bila tako velika, da bi se tuji barbari ne bili upali napasti njegovih dežel. Razmere med istrskimi prebivalci in takratno gotovsko vlado v Italiji so bile povoljne, kar je razvidno iz nekaterih Cassiodorovih pisem. Neverjetno je, da bi bili koprski prebivalci imenovali svoje mesto po tujem vladarju, ne pa po domačem. Kaj takega ne bi bili storili že iz strahu pred Teodorikom.

Zgoraj omenjeni napadi so se vršili za cesarja Justina II., ki je vladal od leta 565—578., ko je bila Istra pod bizantinsko oblastjo. Takrat ne bi bilo težavno koprskemu prebivalcem, da bi bili imenovali svoje mesto po cesarju Justinu. Leta 568. so iz Panonije prišli Langobardi ter se polastili skoraj vse Italije. Prebivalci oglejskega mesta so zbežali pred njimi na Gradež. Brez dvoma so tudi istrski prebivalci takrat pred Langobardi iskali zavetja na otokih in tik morskega obrežja, kjer jih je grška vlada lažje varovala, kakor pa v notranjih delih istrskega polotoka. (Cf. Rubeis, *Mon. eccl. Aquil.*, 163.)

³⁾ Pod oblastjo Obrov je živel mnogo Slovčnov. Ko so ti Obrom pomagali pregnati Rimljane, Gote in Gepide, so množili svojim gospodom njih slavo in moč, sebi pa pridobili mnogo zemlje, po kateri so se potem naselili.

Conv. Bag. et Carant., c. 3. (MG. SS., XI, 6): „... seu quomodo Huni (sc. Auares) Romanos et Gothos atque Gepidos de inferiori Pannonia expulerunt et illam possederunt regionem.“

Ibid. c. 6. (l. c. p. 9): „Sed post annos nativitatis Domini 377 (sic!) et amplius Huni ex sedibus suis in aquilonari parte Danubii in desertis locis habitantes, transfretantes Danubium expulerunt Romanos et Gothos atque Gepidos.“

Št. 77.

Od 569. do 571.

Za oglejskim patriarhom Pavlinom je sledil Probin, ki je bil izvoljen od duhovščine in ljudstva, katero je vsled langobardskega navala pribežalo na Gradež. Probin je bil rojen v Beneventu. Kot patriarh je vladal eno leto in osem mesecev.¹⁾ Umrl je na Gradežu, kjer je bil tudi pokopan.

Pauli diaconi Histor. Langob., II, c. 25 (MG. SS. rer. Langob., 86) „Paulus quoque patriarcha annis duodecim sacerdotium gerens, ab hac luce subtractus est regendamque ecclesiam Probino reliquit.“

Ibid., III, c. 14 (l. c. p. 100): „Mortuo vero apud Aquileiam²⁾ patriarcha Probino, qui ecclesiam unum rexerat anno, eidem ecclesiae sacerdos Helias praeficitur.“

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie, (Monticolo, Cronache Veneziane, p. 6): „... defuncto vero Paulo et in ecclesia Gradensi humato, cuius sepulchrum usque modo ibi manet, Probinus Gradensium, id est nove Aquileie rexit ecclesiam.“

Chronicon Gradense, (Monticolo, l. c., 42): „Huic (Paulo) successit Probinus, qui in eadem nova Aquileia metropolitanam rexit ecclesiam annis II, mensibus VIII.“

Ibid. p. 49: „... defuncto vero Paulo ... Probinus Gradensem, id est nove Aquileie, rexit ecclesiam.“

Johannis diaconi Chronicon Venetum, (Monticolo, p. 68): „... huic (Paulo) successit Probinus.“

Ibid. p. 69: „Mortuo vero apud Aquilegiam patriarcha Probino, qui ecclesiam uno rexerat anno...“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 13): „Cui (Paulo) successit Probinus in eadem nova Aquilegia patriarcha; qui rexit ecclesiam an. 2, men. 8. Fuit natione similiter Romanus.“

¹⁾ Nekateri viri nam poročajo, da je Probin vladal eno leto, drugi pa, da je bil predstojnik svoji cerkvi dve leti in osem mesecev. Če pomislimo, da je njegov prednik Pavlin, ki je pastiroval 12 let, nastopil svoje dostojanstvo leta 557. ter tedaj umrl 569., Probinov naslednik Helija pa bil izvoljen leta 571., je jako verjetno, kar piše Dandulus, da je vodil gradeško cerkev eno leto in osem mesecev.

²⁾ Probin je umrl na Gradežu, ki je blizu Ogleja („apud Aquileiam“).

Ibid. (MG. SS., XIV, 16): „Probinus, qui fuit natione Beneventanorum, ordinarius Romane ecclesie, sedit in eadem nova Aquilegia patriarcha an. 1.“

Danduli Chronicon, V, c. 12, (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 95): „Probinus episcopus Aquilegiensis consecratus est anno domini DLXIX. Hic in Benevento natus et Romane ecclesie ordinatus, postea constitutus a catholico clero et populo¹⁾, qui propter Longobardorum invasiones in Grado confugerant, hoc tempore electus et intronizatus est.“

Ibid. V, c. 12, pars 6, (l. c. p. 96): „Furente namque hac persecutione probinus episcopus dum sedem tenuisset anno uno, mensibus VIII in Grado vitam finivit ibique sepultus requiescit.“

Chronicon patr. Aquil. primum, (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 7): „Probinus Paulo successit, qui uno anno apud Gradum vixit.“

Chronicon patr. Aquil. alterum, (Rubeis, l. c. App. 9): „Probinus patriarcha Paulo successit, qui apud Gradensem insulam uno anno vixit et migravit ad Christum.“

Št. 78.

Od 571 do 586.

Za oglejskim patriarhom Probinom je leta 571. sledil Helija. Bil je po rodu Grk, vzgleden po svojem obnašanju in zaradi svoje učenosti na glasu. Ker so bili takrat pokrajinski škofje s svojih sedežev pregnani, niso lahko prišli k volitvi. Zato so le tisti škofje, ki so ostali na Gradežu, skupno z ondotno duhovščino in ljudstvom postavili Helija za „patriarha“.²⁾ S to izvolitvijo so hoteli ustreči želji (bizantinskih) cesarjev, katerim se niso po zgledu Rimljanov in Ravennccev nikdar izneverili, pač pa bili vedno nasprotniki Langobardom.

Patriarh Helija je postavil na Gradežu cerkev na čast sv. Evfemiji. Tu je zbral sinodo, katere se je udeležilo vse beneško ljudstvo po Furlaniji in Istri od Verone pa do Panonije.³⁾ Na podlagi spisa patriarha Pavla je Helija pokazal zbranemu ljudstvu trupla svetih devic Evfemiji, Doroteje, Tekle in Erazme. Ta trupla je potem z veliko častjo prenesel

¹⁾ Probin ni bil izvoljen od katoliške duhovščine in katoliškega ljudstva, kakor trdi Dandulus, kajti bil je razkolnik prav tako, kakor njegov prednik Pavlin ali pa njegov naslednik Helija.

²⁾ Omenili smo že (gl. št. 64), da se je že oglejski škof Pavlin ali Pavel prej ko ne začel imenovati patriarha. Kakor se kaže, so tudi njegovi nasledniki, kakor Probin, Helija in drugi, obdržali ta naslov. Rimski papeži jim niso priznali tega dostojanstva.

³⁾ Sinoda z dné 3. novembra leta 579., kateri je bajé predsedoval patriarh Helija, je izmišljena in dotični zapisnik ponarejen. Vendar je mogoče, da je rečeni Helija sklical kdaj kako sinodo. Ni pa verjetno pri takratnih političnih razmerah, da bi se bilo te sinode udeležilo „vse beneško ljudstvo po Furlaniji in Istri“.

v rečeno cerkev.¹⁾ V isto cerkev je tudi spravil ostanke sv. Hilarija, Tacijana in Kvirina.

Dalje je Helija dal napraviti nekoliko cerkva na otokih, ki se nahajajo med Gradežem in mejami caorlske škofije.²⁾ Na prvem otoku blizu Gradeža je postavil cerkev na čast sv. Petru.³⁾ Tu je tudi ustanovil ženski samostan.

Na sosednjem otoku, ki je šest milj dolg, sta bila dva moža skrita, ker sta se bala grozovitih poganov (Langobardov). Enemu je bilo ime Barban, drugemu pa Tariles. Prišla sta bila iz mesta Trevisa. S seboj sta spravila svoje pohišje in druge potrebne stvari. Mati božja jima je bajé razodela, da želi v rečenem kraju imeti cerkev. Ona dva sta to naznanila patriarhu, kateri je takoj nato začel staviti cerkev na čast Materi božji na tistem mestu, kjer so našli temelj in druga znamenja (nekdanje) cerkve. Tudi je tu ustanovil moški samostan, v katerem je rečeni Barban postal prvi opat. Po tem opatu so tudi začeli imenovati ondodni otok.⁴⁾ Barbanov tovariš se je povrnil v svojo domovino. Ko je zvedel, da so barbari v sužnost odpeljali njegove sinove, je umrl takoj od žalosti.

Zunaj mestnega zidovja je Helija postavil majhno cerkev na čast sv. mučeniku Vidu. Na sredi otoka nad (gradeškim) mestom je stala že dalj časa cerkev, posvečena sv. mučeniku Menu.⁵⁾

Na nekem drugem otoku ne daleč od razrušenega mesta Ogleja je stal nekdanj poganski tempelj, posvečen maliku Behel-u. Stavbo tega tempeljna, ki je bila občudovanja vredna, je razrušil grozoviti Atila. Helija je na mestu poganskega tempeljna postavil cerkev na čast svetemu mučeniku Julijanu.⁶⁾

Na sosednjem otoku, ki se zarad ondi stoječega lesenega „fora“⁷⁾ zove Anfora⁸⁾ ter je tri milje dolg, je Helija postavil cerkev sv. Petra in pa samostan. Po sredi je potok (morski vodotok) rezal ta otok.

¹⁾ Trupla sv. Evfemije, Doroteje, Tekle in Erazme je patriarh Pavel leta 568 shranil v cerkvi sv. Marije (gl. št. 72); Helija jih je pa, kakor se kaže, dal prenesti v novosezidano cerkev sv. Evfemije.

²⁾ Caorle je mesto na Beneškem blizu izliva reke Livenze v Jadransko morje.

³⁾ Ta cerkev je stala na otoku St. Pietro d' Orio, ki se nahaja od Gradeža proti severozahodu.

⁴⁾ To je otok Barbana od Gradeža proti severovzhodu, kjer je sedaj sloveča božja pot.

⁵⁾ V katoliški cerkvi se praznuje en svetnik tega imena dné 2. aprila, eden pa 11. novembra.

⁶⁾ To je sedanji otok S. Giuliano, kjer se še vedno nahaja cerkev sv. Julijana.

⁷⁾ Beseda „forus“ pomenja med drugim tudi kraj, kjer se grozdje tlači.

⁸⁾ Ta otok je blizu izliva Avše v morje, ki dela sedaj nekoliko časa mejo med Avstrijo in Italijo.

Nato je prišel Helija na otok, ki se zove Buso¹⁾ ter je eno miljo dolg. Tu je bil grad, v katerem je prebivalo mnogo ljudi. Atila je dal grad razrušiti in požgati, prebivalce pa do zadnjega vse pomoriti.

Na naslednjem otoku²⁾ je Helija ustanovil cerkev sv. Andreja in pa ženski samostan. Ta otok je šest milj dolg. Na koncu mu luka dela mejo.³⁾

Helija je vladal 14 let, 10 mesecev in 21 dni⁴⁾ ter bil pokopan v cerkvi sv. Evfemije.

Pauli diaconi Historia Langob., III, c. 14. (MG., SS. rer. Langob., 100): „Mortuo vero apud Aquileiam patriarcha Probino, qui ecclesiam unum rexerat anno, eidem ecclesiae sacerdos Helias praeficitur.“

Ibid., III, c. 26 (l. c. p. 105): „His diebus defuncto Helia Aquilegensis patriarcha, postquam quindecim annos sacerdotium gesserat, Severus huic succedens regendam suscepit ecclesiam.“

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie, (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 8): „... post annos V his omnibus suprascriptis peractis in ipsa sede metropolitana Gradensi, defunctus est supramemoratus Helias patriarcha, qui annos pontificatus rexit XIII et menses X dies XXI et sepultus est in ecclesia beatę Eufemię.“

Chronicon Gradense. Cod. Vat. Urb. 440. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 42): „Dehinc (sc. post Probinum) Helias, egregius patriarcha, Gradensem regendam suscepit ecclesiam. ipse in eadem ecclesiam sanctę Eufemię iuxta nominis proprietatem fabricare precepit, nam quod grece Eufimĩa, latine bona forma⁵⁾ sonat. in eadem quoque ecclesia congregata multitudo episcoporum a Verona usque Pannoniam, cunctoque Venetie populo convocato, generalem sinodum celebravit. ipso namque tempore corpora sanctarum virginum secundum quod a reverendo Paulo patriarcha scriptum fuerat perquirens, omnibus revelavit, quibus cunctis qui erant in prefato concilio visis, celeberrime ipsa corpora venerati sunt.“

Ibid., Cod. Vat. Urb. 440. (l. c. p. 46, 47): „Idem quoque sanctissimus p. 46. Helias patriarcha in littoribus, quę a Gradensi civitate usque Caprulanum episcopium discurrunt, quasdam edificare fecit ecclesias in primo littore, quod iuxta Gradensem adesse dinoscitur civitatem, basilicam in honore Dei et sanctissimi Petri apostolorum principis edificare precepit, ubi et ceno-

¹⁾ Majhen otok pri izlivu reke Avše v morje.

²⁾ To je otok sv. Andreja med Porto Buso in Porto Lignano.

³⁾ Dandanes ni mogoče razsoditi, je li res patriarh Helija postavil vse naštete cerkve in samostane ali pa se marsikatera naprave drugih oseb njemu pripisujejo.

⁴⁾ Večina virov (Cronica de sing. patr., Chron. Gradense ter Danduli Chronicon) trdi, da je Helija vladal 14 let, 10 mesecev in 21 dni. En vir (Chron. Venet. vulgo Altinate) ne omenja dnevov, Paulus diaconus in pa Iohannes diaconus pa navajata nekako „okroglo“ število, namreč 15 let. Napačno je število, katero nahajamo v obeh Chron. patr. Aquil.

⁵⁾ Prav za prav „bona fama“.

bium puellarum adesse ordinavit. in secundo quoque littore, cuius longitudo
 p. 47. per sex extenditur miliaria, || in quodam eiusdem littoris heremi loco duo viri ibidem manentes inventi sunt, quorum alter vocabatur Barbanus, alter vero Tarilessus dicebatur. idem namque viri paganorum fugientes rabiem, de Tarvisio cum omni sua suppellectile illic latitabant, quibus ecclesiam in honore sanctę Dei genitricis Marię, ut fuerat revelatum, prenominate patriarcha facere precepit. ad quem cum isdem patriarcha pervenisset locum, veluti ibi reppererunt signa eiusdem ecclesię fundamenta iniecit, ubi et monachorum cenobium adesse nec non et Barbanum abbatem fieri ordinavit; huius namque socius ad propria remeavit.“

Ibid. Cod. G. III, 10 v knjižnici patriarhalnega seminarja v Benetkah.,
 p. 46. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 46, 47, 48): „Idem sanctissimus Helias patriarcha in littoribus, que a Gradensi civitate usque ad Caprullanum episcopatum discurrunt, quasdam basilicas sanctas hędificare fecit. in primo quidem littore, quod adesse dignoscitur iuxta Gradensem civitatem, ecclesiam in honorem sancti Petri apostolorum principis edificare iussit, ubi et monasterium puellarum ibidem adesse instituit, que quidem post illorum
 p. 47. ingressum a nemine amplius || in vita videbantur, sed post illorum obitum cadaver eius in medio ecclesię populo ostendebatur. cęterum notabis quod in secundo littore, cuius longitudo per sex miliaria extenditur, in quadam parte eiusdem littoris duo viri ibidem latitabant, qui non inventi reperti sunt; quorum unus vocabatur Barbanus, unde et ab illo sene Barbano locus ille usque in presens Barbanus dicitur; alter vero Tarilessus nuncupabatur; qui plane ibi latuerant ut paganorum rabiem declinarent, venerantque de civitate Tarvisina, nam et cives eiusdem Tarvisine civitatis fuerant, detulerantque illuc omnem illorum suppellectilem et omnem familiarem substantiam quam possederant, quibus in honorem sanctę Dei genitricis Marię ecclesiam, ut eiusdem fuerat revellatum, facere isdem Helias patriarcha devote curavit. ad quem locum cum isdem patriarcha simul cum istis viris ire disposuisset, ibidem, sicuti illi predicerant, signa et fundamenta
 p. 48. || eiusdem ecclesię in eodem loco reperta sunt, ibique statim ecclesiam fundavit et erexit, ubi et monachorum cenobium adesset et ibidem perpetuo instituit, nec non ibidem Barbanum abbatem fieri ordinavit. alter vero sotius ad propria remeavit eo quod nimia filiorum coacervatione refertus in seculo fuerat, quos quidem barbarorum servos effectos audiverat et pre dolore statim diem postremam clausit.“

Ibid. Cod. Vat. Urb. 440. (l. c. p. 50): „... post annos quinque hec omnia suprascripta peracta in ipsa sede metropolitana Gradense, defunctus supramemoratus Helias patriarcha, qui annis pontificatum rexit XIII et mensibus X diebus XXI et sepultus est in ecclesia beatę Eufimie.“

Johannis diaconi Chronicon Venetum. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 74): „His diebus cum essent anni ab incarnatione Domini

DLXXXVIII¹⁾), defuncto Helya patriarcha Aquilegensi, postquam quindecim annos sacerdotium gesserat, sepultus est apud Gradensem metropolym in ecclesia sancte Euphymie.“

Chronicon Venetum vulgo **Altinate**. (MG. SS., XIV, 13): „Huic (sc. Probino) successit Helias dehinc patriarcha, eadem Gradensem regendam suscepit ecclesiam; qui in predicta civitate novam sancte Euphemie ecclesiam iuxta nominis proprietatem fabricare precepit — nam quod Grece „euphymia“, hoc Latine „bona forma“²⁾ sonat — ibique sinodum congregavit. Ad Verona usque Panonia cum totum Foroguliensium et Hystrie partis, cum cunctum populum Veneciarum in eadem ecclesia, que ad honorem sancte Euphemie ipse patriarcha edificavit, itemque sinodavit. Cunctum populum demonstravit corpora sanctarum virginum Eufimia, Dorothea; proprie iste sorores fuerunt. Ceterae alie similiter Tecla et Herasma sororibus a sanguinitate proprie pertinuerunt iuxta expositionem scripti Pauli patriarche. Corpora earum sanctarum virginum condiderunt in eadem sancta ecclesia cum maximum honore. Super septem lastis³⁾, que in Aquilegia destructa civitate supra illarum corpora quod (hic) invenerunt, in eadem ecclesia sub sex condiderunt. Septima autem in quattuor columpnis supra illarum sanctamru virginum altare composuerunt. Corpora sanctorum Quirini et ceterorum in eadem ecclesia ad cornu sinistrum altaris per confessionis, itemque ad illorum honore ecclesiam fecit, et ibi condierunt sanctorum corpora. Per unumquemque altaria consecravit per commentum Pauli et Probinus patriarcha.“

Ibid. (l. c. p. 14, 15): „Iter totis autem littoris quod sunt in unum p. 14. per longitudo retinnendum da Gradensem civitatem usque ad Caprules episcopii castellum, primum lito iuxta Gradensem civitatem fecit sive edificavit Helias patriarcha ecclesia ad honore sancti Petri apostoli, ibique monasterium puellarum constituit. Item littore tenet miliaria sex; supra eodem littus sive civitatem locum inventum fuit heremi concussu remocioni habitaculum. Viri duo hic stantem erat, unum nomine Barbanum, alium Tarilesum. De Tarvisio civitate fuerunt; sed propter metum paganorum in eodem loco fuerunt reconditi con omni illorum sumptibus sive supralectile. Sancta virgine Dei genitricem Maria in eodem loco ad illorum revelavit, ut ad suum honorem ecclesia iussit edificare. Illos autem venerunt, nunciavit revelationem dominus Helias patriarche; ipse cum illos ad eum locum invenerunt insignia iter inposita. Cepit statim dominus patriarcha cum ipsis ecclesiam fundare, secundum quod invenerunt insignia posita. Constituit hac monasterium virorum monachorum, aba autem Barbanum ordinavit. Remeavit Tarcelsus ad propriam seculariam. Helias patriarcha || p. 15.

¹⁾ Ta letnica je napačna. Helija je umrl leta 586.

²⁾ „Bona fama“.

³⁾ Lasta = lastra. Beseda „lastrum“ zaznamenuje podstavec pri kakem stebru (gl. Du Cange, Gloss.) V italijanščini pomenja „lastra“ kamenito čveterokotno ploščo.

multitudinem proprii eodem monasterium per ventanii¹⁾ preceptum largium, per partes monachos in hoc monasterium ceperunt se congregare. Concessit autem Helias patriarcha monasterium Barbanu apelari nomine, quia primum fuit Venecie. Foris muros civitatis edificavit sive fundavit ecclesia parva ad honorem sancti Viti martiris; ad medium autem littore supra eadem civitatem ab antiquitus ecclesia parva fuit dedita ad honorem sancti Menne martiris. Templum paganorum, quod ad Behel ydolum aliquantulum erat stantem non longe ab Aquilegia destructa civitate, mirabile fuit habente lapideis tabulis sive lapidibus preciosis, mira res edificii, que a sevissimo Atila destructa fuit. Helias patriarcha illum templum ydolorum ecclesia edificavit ad honore sancti Juliani martiris littore secundo, que stat supra littus sancti Petri. Monasterium est constitutum in eo litus. Propter quod iter²⁾ forum fusteam³⁾ erat stantem, altitudinis magne habentem, Anforis litus apelatur; tenet miliaria tres; rivo confinit⁴⁾ medium. Tercium littore venit; Budes apelatur. Iter fuit civitatis castrum; multitudinem populi diversitatum in eo castellum fuerunt habitantes; crocias⁵⁾ per illorum usali⁶⁾ consuetudo gens universe in manibus fuerunt portantes. Quod toti in unum ad Aquilegia antiqua civitate venerunt, ante item civitatis portam totas ctocias, quod in manibus portantes erunt, iter ponebantur, et populi introeuntes erant in civitatem; existimabantur omnes, ut karris multitudo illas crocias portare non potuerunt. Illum eadem castellum a sevissimo Atila, nefandissimum paganum, destructum fuit et incensum; et tota gens interfecit a maiore usque ad minore: ita nullus remansit. Eo autem littore tenet miliario uno. Littore quod istum est stantem supra ita similiter Budes apelatur. Item Helias patriarcha ecclesia fundavit ad honore sancti Andree apostoli ibique monasterium puellarum constituit. Eo littore tenet miliaria sex. Hunc finit portum."

Ibid. (l. c. p. 16): „Per Augustinum et Romanum generabile concilium secundum canonicorum ordinem electus et ordinatus a Constantino-politano pontifice et suorum episcoporum et ad Romanum universalem pontificem et ad suorum episcoporum⁷⁾ dominus Helias Gradensis patriarcha, et suorum posteri patriarche per nomina et ordinem sive per nationem hic scripta sunt.

Helias dehinc patriarcha tercius eandem Gradensem regendam suscepit ecclesiam. Fuit natione Grecorum; qui vixit an. 14 et men. 10."

¹⁾ Morèbiti bi tu moralo stati „ventarii“ ali pa „venteni.“

²⁾ „Iter“ stoji tu morda za „inter“.

³⁾ Fusteam = ligneum (lesen).

⁴⁾ Confinit = terminatur (je omejen).

⁵⁾ Po razlagi v MG. SS. l. c. pomenja „crocias“ palice, ki imajo podobno križa, ali pa morebiti tudi križe.

⁶⁾ „Usali“ stoji tu za „usuali“.

⁷⁾ Noben drug vir ne omenja, da bi bil Helija res na ta način izvoljen in posvečen, kakor se tu poroča.

p. 39. Ibid. (l. c. p. 38, 39): „Littore vero proximum hic civitatis (sc. Graden-
 densis) edificaverunt ad invencionem domini patriarche Helia due ecclesie,
 una ad honorem || sancti Menen martiris et alia sancti Viti. Templum quo-
 que paganorum, quod ad Behel ydolum nomine dicitur, aliquantulum
 erat adhuc stantem non longe ab Aquilegia; ydolum illum templum eccle-
 siam edificaverunt ad honore sancti Juliani martiris. Litore secundo edifi-
 cavit ecclesiam ad honorem sancti Petri apostolorum principis; ibi mona-
 sterium constituit. Tenet eodem litus miliarias tres; Anforis litus appellatur.
 Tercium litore Budes apelatur; ibi fuit civitatem castrum, que a paganis
 destruxerunt; tenet miliario uno. Quarto vero littore similiter Budes appe-
 latur, ibi fundavit ecclesiam ad honorem sancti Andree apostoli; ibique
 monasterium puellarum constituit. Eo littore tenet miliaria sex; hic simi-
 liter confinivit portum.“

Chronicon patr. Aquil. primum. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App.
 p. 7): „Helias patriarcha sedit annis XXII.“

Chronicon patr. Aquil. alterum. (Ibid. p. 9): „Mortuo Probino suc-
 cessit ei Elias patriarcha, qui sedit annis XXII.“

Danduli Chronicon lib. VI. c. 1. (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 97):
 „Helias Aquilegiensis episcopus renunciatus est an. Dom. DLXXI. Quo
 tempore cum provinciales episcopi a sedibus suis pulsi pro novi praesulis
 electione convenire minime potuerunt; sed qui remenserant in Grado, una
 cum clero et populo hujus ecclesiae convenientes, hunc natione Graecum,
 moribus et scientia circumspectum, pontificem elegerunt, credentes propterea
 votis imperialibus satisfacere, a cujus imperii obedientia, una cum Romanis
 et Ravennatibus nullo tempore defecerunt, et contra Longobardos, requi-
 rentibus patritiis ab imperio missis, continuo affuerunt.“

Ibid., lib. VI, c. 1, pars 10. (l. c. p. 98): „Hoc tempore itaque Helias
 venerabilis episcopus ecclesiam sanctae Euphemiae in domum pro sua habi-
 tatione in Grado construxit.“

Ibid. lib. VI, c. 1, pars 14 (l. c. p. 102): „Helias itaque de Aquilejae
 episcopo factus novae Aquilegiae patriarcha, assistente synodo corpora
 sanctorum Hilarii et Tatiani et Quirini martyris ecclesiae sanctae Euphemiae,
 quam ipse construxerat, dignissime collocavit.“

Ibid pars 15 (p. 102): „Similiter sanctorum Cantii, Cantiani et Can-
 tianillae membra in ecclesia s. Joannis evangelistae hic pontifex cum honore
 deposuit... Sanctarum vero virginum Euphemiae, Dorotheae et Teclae ac
 Herasmae ossa in ecclesia sanctae Mariae solemniter tumulavit, Corpora
 etiam XLII martyrum in ecclesia sancti Vitalis cum venerabili devotione
 recondidit.“¹⁾

¹⁾ Chronicon Gradense (l. c. p. 41) in Chronicon Venetum vulgo Altinate
 (l. c. p. 13) trdita, da je že patriarh Pavel dal prenesti ostanke dvainštirdeseterih
 mučenikov v cerkev sv. Vitala, ostanke sv. devic Evfemije, Doroteje, Tekle in Erazme
 v cerkev sv. Marije ter trupla sv. Kancija, Kancijana in Kancijanile v cerkev sve-
 tega Ivana evangelista. Gl. št. 72.

Ibid. pars 18. (l. c. p. 103): „Hic patriarcha templum quoddam paganorum in honorem Bethel in contiguo litore situatum in monasterium puellarum sub sancti Petri apostoli vocabulo transmutavit; et non procul in vicina insula monasterium monachorum in honorem sanctae Mariae construxit, ubi sibi revelatum fuerat, quod Barbanum appellavit, quia vir catholicus Barbanus nomine, qui cum Tarilessio socio suo de Tarvisio illuc confugerant, constitutus ibi primo abbas fuit.“

Ibid., pars 22. (l. c. p. 103): „Eodem tempore (sc. a. 586) Helias venerabilis patriarcha elapsis ab intronizatione sua annis XIV, mensibus X, diebus XXI diem suum clausit extremum, et in ecclesia sanctae Euphemiae, quam ipse construxerat, sepultus est.“

Št. 79.

Nekako med 573 in 583.

Po smrti langobardskega kralja Klef-a¹⁾ so bili Langobardi deset let brez kraljev. Gospodovalo jim je 35 vojvodov, izmed katerih je vsak imel svojo pokrajino. Tako je n. pr. vojvoda Gisulf vladal po Furlanskem. Ti vojvodi so plenili po (katoliških) cerkvah, morili duhovnike, razdirali mesta, pobijali prebivalce ter pod svojo oblast spravili večino Italije, kolikor si je že ni Alboin podvrgel. Iz koristolvja je bilo mnogo plemenitih Rimljanov umorjenih; drugi pa so bili med Langobarde razdeljeni tako, da so jim morali dajati tretjino svojih pridelkov.

Pauli diaconi Historia Langob., II, c. 32 (MG. SS. rer. Langob., 90): „Post cuius (sc. Cleph) mortem Langobardi per annos decem regem non, habentes, sub ducibus fuerunt. Unusquisque enim ducum suam civitatem obtinebat: Zaban Ticinum, Wallari Bergamum, Alichis Brexiam, Eoin Trientum Gisulfus Forumiuli. Sed et alii extra hos in suis urbibus triginta duces fuerunt. His diebus multi nobilium Romanorum ob cupiditatem interfecti sunt. Reliqui vero per hospites divisi, ut terciam partem suarum frugum Langobardis persolverent, tributarii efficiuntur. Per hos Langobardorum duces, septimo anno ab adventu Alboin²⁾ et totius gentis, spoliatis ecclesiis, sacerdotibus interfectis, civitatibus subrutis populisque, qui more segetum excreverant, extinctis, exceptis his regionibus quas Alboin ceperat, Italia ex maxima parte capta et a Langobardis subiugata est.“

Št. 80.

Med 574—578.³⁾

Malamoški dožd Beat se je napotil z nekaterimi tribuni in plemenitaši k rimskemu papežu Benediktu (I.) ter ga prosil, da bi povzdignil

¹⁾ Cfr. Marii Aventic. Chronica ad a. 573.

²⁾ To je leta 574.

³⁾ Papež Benedikt I. je bil posvečen dne 3. junija leta 574.; pokopali pa so ga dne 31. julija leta 578.

gradeški grad v Novi Oglej ter ga postavil za metropolo vsemu Beneškemu in vsej Istri. Naznanil mu je imena nekaterih patriarhov, kateri so po razrušenju oglejskega mesta brez apostolskega dovoljenja imeli svoj sedež v gradeškem gradu. Ti so bili: Marcelijan, ki je prvi vladal v Novem Ogleju 19 let, prej pa postavil v razrušenem Ogleju belinjski samostan; dokler je živel, je imel oblast čez ta samostan; ostal je menih, če tudi je imel škofovsko čast; tudi je dal napraviti cerkev, katero je posvetil Mariji Devici. Za njim je sledil Marcelin ki je vladal v Novem Ogleju 15 let. Za tem je prišel Štefan, ki je v rečenem gradu vodil svojo cerkev 12 let, 3 mesece 15 dni. Njegov naslednik je bil Maver (Mavrencij), ki je vladal 4 leta in 5 mesecev. Za njim je prišel Macedonij, ki je kot pastir skrbel za svojo cerkev 16 let, 5 mesecev in 6 dni. Ta je postavil na Gradežu cerkev sv. Ivana. Vse te može je treba dostaviti k številu škofov, ki so vladali od časa sv. Marka pa do Niceta, ki je živel takrat, ko je bil Oglej razdejan. Tudi so dobili palij od rimskih papežev v tistem kraju, kateri naj bi se odslej zval Novi Oglej.

Nato je rimski papež Benedikt v zboru devetintrideseterih (osemnajsterih) škofov določil, da naj se gradeško mesto zove Novi Oglej ter postane metropola čez Beneško in Istro.¹⁾ Temu so potrdili vsi navzoči škofje in kardinali rimske cerkve. Ko je papež poklical k sebi dožda in njegove spremljevalce, je izrekel v posebni listini, da naj bo odslej gradeška cerkev metropola vsemu Beneškemu in vsej Istri. Tamošnja duhovščina in ljudstvo naj svobodno volita svoje škofo. Po izvolitvi naj jih dožd one pokrajine umesti v službo. Nato pa naj imajo sufragani pravico, da jih posvetijo. Ko je vse to izvršeno, naj pridejo k rimski stolici po palij.

Vse to je papež s posebno listino podelil doždu Beatu in vsem njegovim naslednikom. Nato je Pavla, kardinala rimske cerkve, ko so ga izvolili tribuni in plemenitaši, ki so došli z doždom Beatom, in ko ga je dožd umestil v službo, papež posvetil v patriarha, podelil mu palij ter ga poslal v Novi Oglej.

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, p. 37—40): p. 37. „Hisdem autem temporibus Beatus dux Metamaucensium cum quibusdam tribunis et nobilibus ad universalem Romane || sedis pontificem nomine p. 38. Benedictum adgressi sunt iter, at quem cum pervenissent, suppliciter fuis precibus, quatinus Gradense castrum novam Aquileiam institueret et tocus

¹⁾ Več razlogov govori za to, da so ta naredba papeža Benedikta I. in druge njegove tu navedene določbe izmišljene. Patriarh Pavel ali Pavlin je bil razkolnik ter je umrl že leta 569. O omenjeni papeževi naredbi se ni ohranila nobena listina in tudi vsi starejši zgodovinski viri molče o njej. Pisatelj Beneške kronike je porabil nepristno listino, katero je baje poslal papež Pelagij II. škofu Heliju, ko nam je poročal o tej papeževi naredbi.

Venetie et Hystrie metropolim ordinaret deprecabantur. nomina quoque patriarcharum qui post destructionem Aquilegensium urbis sine alicuius apostolici concessione in prefato Gradensi castello sederant refferebant, dicentes: Marcellianus patriarcha ipse primus in eadem novam Aquileiam sedit annis XVIII, qui prius fecerat monasterium Beligniense in destructa Aquileia; quod etiam monasterium sub proprii domini iure quamdiu vixit retinuit. huic autem successit Marcellinus, qui annis XV novę Aquilege rexit ecclesiam; post quem Stephanus in eiusdem castri ecclesiam sedit annis XII et mensibus III et diebus XV. huius quippe successor extitit Maurus, qui in eadem ecclesia prefuit annis IIII, mensibus V; post quem Macedonius per annos XVI et mensibus V et dies VI ibidem extitit patriarcha, qui ecclesiam sancti Iohannis apostoli et evangeliste || in eodem castello fundavit. hos autem in numero episcoporum, qui a tempore beati Marci usque ad Nicetam, qui tempore destructionis Aquilegensi prefuit ecclesie, connumerari credimus nec non ab apostolice sedis pontificibus cum pallii benedictione in hanc quam petimus novam fieri Aquileiam destinati sunt.

Tunc idem sanctissimus Benedictus summus Romanę sedis pontifex, benignitatis clemencia motus, dignis eorum condescendit precibus, communicatoque XXXVIII episcoporum concilio, Gradensem civitatem novam Aquileiam constituens, ex collaudatione supradictorum episcoporum et omnium sanctę Romanę ecclesie cardinalium tocus Venetie et Hystrie metropolim ordinavit, accersitoque duce et qui cum eo erant: per privilegii, inquit, preceptum sanctę Romane ecclesie et collaudatione ac confirmatione omnium istorum fratrum, tam episcoporum quam cardinalium, tocus Venetie nec non et Hystrie Gradensem || ecclesiam metropolim vobis ordinamus; eiusdem vero presulis electionem clero et populo liberam faciendi tribuimus facultatem. prefate preterea regionis duci post factam electionem investitionis potestatem committimus, qua ab ipso duce accepta, eiusdem suffraganeis consecrandi licenciam concedimus. quibus expletis, ad huius sanctę Romane ecclesie sedem ad pallii benedictionem suscipiendam properare iniungimus.

Hec omnia per privilegii paginam duci Beato et cunctis eius suscriptoribus concessit. ad huius rei confirmationem recto, ut supradictum est, ordine quendam Paulum cardinalem sanctę Romanę ecclesie, facta electione ab ipsis tribunis et nobilibus qui cum Beato duce aderant, a prefato quoque duce accepta investicione, patriarcham consecravit atque cum pallii benedictione in novam Aquileiam cum eis remisit.“

p. 55. Cronica brevissima originis patriarchatus Gradensis (Monticolo, l. c. p. 55 in 56): „Hisdem autem temporibus Beatus dux Methamaucensium cum quibusdam tribunis et nobilibus suis ad universalem Romane sedis pontificem, nomine Benedictum, aggressi sunt iter; ad quem cum pervenissent, suppliciter fuis precibus quatenus Gradense castrum novam Aquile-

legiam institueret et totius Venetie et Istrie metropolim ordinaret deprecabantur. tunc idem sanctissimus || Benedictus summus Romane sedis pontifex, benignitatis clementia motus, dignis eorum condescendit precibus, communicatoque triginta novem episcoporum concilio, Gradensem civitatem novam Aquilegiam constituens, ex collaudatione supradictorum episcoporum et omnium sancte Romane ecclesie cardinalium totius Venetie et Istrie metropolim ordinavit, acersitoque duce et qui cum eo erant: per privilegii, inquit, preceptum sancte Romane ecclesie et collaudatione et confirmatione omnium istorum fratrum tam episcoporum quam cardinalium totius Venetie nec non Istrie Gradensem ecclesiam vobis metropolim ordinamus, eiusdem vero presulis electionem clero et populo liberam faciendi tribuimus facultatem; prefate preterea regionis duci post factam electionem investitionis potestatem committimus, qua ab ipso duce accepta, eiusdem suffraganeis consecrandi licentiam concedimus; quibus expletis, ad huius sancte Romane ecclesie sedem ad palii benedictionem suscipiendam properare iniungimus.

Hec omnia per privilegii paginam duci Beato et cunctis eius successoribus concessit, et ad huius confirmationem recto ut supra dictum est ordine declarandam, quendam Paulum cardinalem sancte Romane ecclesie, facta electione ab ipsis tribunis et nobilibus, qui cum Beato duce aderant, a prefato quoque duce accepta investitione, patriarcham consecravit atque cum palii benedictione in novam Aquilegiam cum eis remisit.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 11, 12 in 13): p. 11.
 „Beatus dux Matamaucensis cum omnibus tribunis Venetie ad Romam adepti sunt iter, ut ad sancte Romane sedis pontificem nomine Benedictum, p. 12. universalis orbis apostolicum principem. Quod ante pontificem venit dux, inquisivit ad eum, nove Aquilegie civitatis Gradense ut metropoli institeret secundum veteris Aquilegie civitatis consuetudo; et ostendit ad eum nomina pontificum per ordine, quod retro tempore in eadem civitate ordinati fuerunt, usque ad Niceta, eadem civitatem presul, secundum illius Benediti pape dictum sive ostensione, quod ipse illius factum habet. Postquam civitatem destructa fuit, nomina quinque patriarchis, que, predicta destructa, absque nullius episcoporum confirmatione in nova Aquilegie habitantes fuerunt et de illius diocesi iussione sive potestate fuerunt iuxta precessu apostolicis et vestris successorum. Nomina illius patriarchis ita sunt hec illis quinque: quod fuit Marcellianus, quia ipse sedit in nova Aquilegia Gradus metropoli civitate an. 19. Iste fecit sive retinuit in Aquilegia destructa monasterium Bilegnum; ecclesia fecit ad honore sancte virginis Marie; monacum fuit, sed episcopi fungeretur honore. Cui successit secundus Marcellinus; sedit an. 15. Post hic successit Stephanus; sedit an. 12, men. 3, dies 15. Maurentius an. 4, men. 5. Macedonius sedit an. 16, men. 5, dies 6. Ipse fundavit ecclesiam sancti Iohannis evangeliste et apostolum in Gradus. Isti quinque episcoporum compotens facti sunt, in ilorum scripti sunt ordine, quod retro tempore constituit beatum Petrum mittens Aquilegie esset

episcoporum Marcum suum discipulum et Hermachora cum ceterorum usque Niceta; quia ipsius tempore destructa fuit civitate. Postquam destructa fuit, predicti supra isti quinque episcoporum, quod per nomina dicti sunt, de nullorum episcoporum, quod supra dicitur, laude fuerunt illis habere; set Romane sedis apostolicis pontifices illis transnitebat cum palliis benedictione. Benedictus namque, sanctissimum et benignissimum pontificem, dux Metaumaucensem Beatum cum omnibus tribunis quod ad eum inquisitum habet, per confirmatione in Gradensem civitatem metropolitanum pontificem consilium fecit decem et octo episcoporum; laudavit et confirmavit per privilegii preceptum subscriptionem pape sive toti istorum episcopi Paulus cardinalis de duodecim ordinalibus ¹⁾ Romane sedis ecclesie, constituerunt nove Aquilegie Gradus civitate metropolitanum esset; instituerunt totius Venecie fieri, immo et Ystrie, „scilicet ad regendam ecclesiam atque cum Dei timore „dispensandam, emissa vobis preceptione concedere debemus. Quapropter „vestri compantes merori necessitudini, per illum precepti seriem supra „scriptam civitatem Gradensem totius Venecie fieri cum omnibus vestre „ecclesiis pertinentibus et Ystrie metropolim perpetuo confirmamus.“ ²⁾ Subscriptionem et confirmationem episcoporum sub illius scripsit et confirmavit privilegii preceptum cardinalis ³⁾ Romane universalis ecclesie, que archipresbiterii sive || episcoporum in illorum ordine compellentur, cum triginta alii presbiterorum. Concessit Benedictus papa, Beatus dux cum omni populo Venecie metropolitanum patriarcha Gradense nove Aquilegie civitatis ut eligeret, et dux investiret, ut per manu Romane sedis pontificem investitionem acciperet, et illum debet consecrare, et cum privilegii preceptum per concilium cum laude et confirmatione episcoporum et cum palii benedictione in Aquilegie nove civitatis Gradus metropoli revertere.“

Št. 81.

Nepristno.⁴⁾

Med 574—578.

Papež Benedikt (I.) piše gradeškemu patriarhu [„*Gradensi patriarchae*“] ter mu naznanja, da mu je (papežu) pisal eden izmed njegovih (patriarhovih) rojakov, z imenom Ivan, zastran možitve nje-

¹⁾ Morebiti „cardinalibus“ ali pa „ordinariis“. — Že Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 203) je dvomil, da je bil Pavel prej kardinal rimske cerkve. Iz pisma papeža Pelagija I. do patricija Ivana smemo sklepati, da je bil prej menih. (Gl. št. 64.) Ne more se trditi, da je bilo v Rimu za papeža Benedikta I. dvanajst kardinalov.

²⁾ Tu je pisatelj dva stavka od besede do besede prepisal iz nepristne listine, katero je baje papež Pelagij II. poslal škofu Heliju. (Gl. št. 84.)

³⁾ „Gardinalis“ namesto „cardinalis“.

⁴⁾ Papež Benedikt I. ni pisal takega pisma gradeškemu patriarhu, ker je bil ta, kakor nam je znano, razkolnik. Mogoče je, da je kako tako pismo poslal gradeškemu patriarhu kak poznejši papež tega imena.

gove še živeče hčere. Njena rajnka sestra je bila zaročena z nekim mladeničem, ki se zove Štefan. A ni se omožila, ker je prej umrla. Nato ga je (papeža) rečeni Ivan vprašal, ako se more še živeča hči omožiti z imenovanim mladeničem ali pa ne. Tudi je trdil, da se je to vprašanje zdelo njemu (patriarhu) dvomljivo. Papež odgovarja na to, da mož in žena postaneta še le takrat eno meso, ko sta se med seboj po krvi zvezala [„... *non aliter virum et mulierem posse fieri unum carnem, nisi carnali copula sibi cohaereant*“] Krvno sorodstvo se ne napravi z golimi besedami. Tudi poljub še ne naredi sorodstva, ker ne učini nikakršnega mešanja krvi. Zato rečeni Ivan lahko dá svojo drugo hčer v zakon tistemu, kateremu je bil namenil prvo. Zakaj naj bi se jima branilo, kaj takega, česar ne prepoveduje sveto pismo. Tudi posvetne postave ne omenjajo ničesar o osebah, katere še niso stopile v sveti zakon.

Datum manjka.¹⁾ — „*Lex divinae*.“

[Gratiani decr. C. XXVII, qu. 2, c. 18 (Pithoeus, Corp. iur. can., p. 364). — Mansi, Conc. coll., IX, 863. — Migne, Patrol. ser. lat., LXXII, 683. — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, št. 1046.]

Št. 82.

578.

V četrtem letu²⁾ vladanja cesarja Tiberija Konstantina se je zgodilo, da je skoraj stotisoč Slo v eno v pustošilo po Traciji in po drugih pokrajinah.

Ker so Slovëni razsajali po Grškem, ker so tudi od vseh drugih strani pretile nevarnosti in ker Tiberij ni imel nobene za vojsko sposobne trume, da bi jo bil poslal proti enemu delu sovražnikov, še manj pa proti vsem — vsaj mu še ni bilo mogoče, da bi se bil postavil nasproti zoper vzhodne bizantinske sovražnike (zoper Perze) — je poslal poslanca k Bajanu, voditelju Obrov, s prošnjo, da ne bi bil odslej več sovražen Bizantincem, pač pa naj bi blagovolil podpirati njegovo državo. Nato ga je izpodbujal, da bi pričel vojsko s Slovëni. Ti so mnogokrat pustošili binzantinsko zemljo, a sedaj naj rajše mislijo, kako bi branili svojo domovino. Ko bo pretila nevarnost njih hišam, bodo nehali pleniti po binzantinski zemlji.

S tem poslanstvom pa cesar Bajana še ni pregovoril. Zato je poslal k njemu Ivana, kateri je nehal biti poveljnik čez otoke ter začel vladati po ilirskih mestih. Ta je tedaj prišel na panonsko zemljo, potem

¹⁾ Papež Benedikt I. je vladal od 3. junija leta 574. pa do 31. julija leta 578

²⁾ Bizantinski cesar (Βασίλειος) Justin II. je leta 575. postavil Tiberija za sovladarja ter mu dal naslov *καίσαρ* (Theophanes, Chronographia, ed. Boor, p. 247.) — Četrto leto Tiberijevega vladanja kot *καίσαρ* je bilo torej 578.

pa pripeljal Bajana in obsrke trume na bizantinska tla, prevažajoč barbarsko množico na tako zvanih dolгих tovrnih ladjah. Tako je bajé prišlo na binzantinsko zemljo okoli šestdeset tisoč jezdecev oklopnikov. Odtod jih je peljal (Ivan) skozi Ilirijo, potem se napotil ž njimi v deželo Scitov (v Dobrudžo) ter nato sklenil, da bi šel zopet čez Donavo s tako zvanimi ladjami dvovesljačami.¹⁾ Ko je kakan dospel na drugo stran reke, je začel takoj požigati slovenske vasi, pokončavati polja ter jemati in odpeljavati vse, kar se je dobilo. Nobeden izmed ondotnih barbarov se mu ni upal postaviti nasproti, ubežali so v gosto zarastene gozde. Napad Obrov na Slověne se ni izvršil vsled cesarjevega poslanstva ali pa, da bi se bil Bajan hotel izkazati Bizantincem hvaležnega zato, ker mu je bil cesar jako naklonjen, temuč samo vsled njegove (Bajanove) osebne surovosti. Voditelj Obrov je poslal poslanca k Daurantiju in drugim slovënskimi starejšinam z naročilom, da bi ubogali Obre ter jim dajali predpisani davek. Daurita²⁾ pa in drugi voditelji so odgovorili: „Kdo izmed ljudi, katere obsevajo solnčni žarki, je tako mogočen, da bi nas premagal? Navajeni smo, da si lastimo tuje zemlje; ne pa, da bi se drugi osvojili našo. Taka bode naša navada, dokler bo kaj boja in kaj mečev.“³⁾ — Tako predrzno so se izrazili Slověni, isto tako ošabno so odgovorili tudi Obri. Temu je sledilo zmerjanje in sramočenje; nazadnje so se ti barbari, ki so bili divje in ohole nravi, začeli prepirati. Slověni niso mogli brzdati svoje jeze ter so k njim došle poslanca umorili, kar se je seveda tudi naznanilo Bajanu. Ta se je večkrat spomnil rečenega čina Slověnov ter tajno gojil sovraštvo do njih. Jezilo ga je tudi to, da ga niso ubogali, (da bi se mu bili podvrgli). Vse to je tedaj storil, da bi si pridobil na eni strani cesarjevo naklonjenost, na drugi strani pa blaga bogato deželo, kajti Slověni so večkrat oropali zemljo Bizantincev.⁴⁾

Menandri Protectoris Fragmenta, c 47 et 48 (Historici graeci m. p. 98. nores, ed. Dindorf, II, p. 98—100), c. 47: „ . . . καὶ οὖν ἐν τοιοῦτῃ τριβο-

¹⁾ Severno mejo bizantinske države sta delali takrat Sava in dolénja Donava. Obsrka vojska se je iz Panonije naprej pomaknila proti jugu v Ilirijo, nato proti vzhodu po bizantinskih tleh skozi Mezijo (sedanjo Srbijo in Bolgarijo) v Scitijo (sedanjo Dobrudžo). Odtod je bilo treba iti čez Donavo v sedanjo Valahijo, kjer so bili v šestem stoletju Slověni naseljeni.

²⁾ Tu imamo enkrat obliko „Daurentios“, drugikrat pa „Dauritas“. Nam je li tu misliti na dve osebi ali pa samo na eno?

³⁾ Te besede in pa razni dogodki nam kažejo, da Slověni niso bili tisto mirno in krotko ljudstvo, kakor ga opisujejo nekateri pisatelji devetnajstega stoletja. Pokrajine, po katerih še dandanes nahajamo Slované, so si morali ti s silo prilastiti; zastonj jim navadno nobeden ni dal ničesar.

⁴⁾ Iz vsega tega sledi, da so bili Slověni leta 578. nezavisni od Obrov ter tako oblastni, da se niso bali umoriti njih poslanca. Okoli 60.000 mož močna obsrka vojska jih ni mogla prisiliti, da bi bili obljubili Bajanu pokorščino.

μένου τοῦ χρόνου, καὶ τῶν ἐξ ἑκατέρας πολιτείας πρέσβειων περὶ ταῦτα ἐνησχολη-
μένων, οὕτω τε φερομένου τοῦ ἔφου πολέμου ἐπ' ἀθλοῖς, κατὰ δὲ τὸ τέταρτον ἔτος
Τιβέριου Κωνσταντίνου Καίσαρος βασιλείας ἐν τῇ Θράκῃ ξυνηνέχθη τὸ Σκλαβητῶν
ἔθνος μέχρι πού χιλιάδων ἑκατὸν Θράκην καὶ ἄλλα πολλὰ ληίσασθαι.“

Ibid. c. 48: „Ὅτι κεραϊζομένης τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Σκλαβητῶν καὶ ἀπαντα-
χόσε ἀλλεπαλλήλων αὐτῇ ἐπηρτημένων τῶν κινδύνων, ὁ Τιβέριος οὐδαμῶς δύναμιν
ἀξιόμαχον ἔχων οὐδὲ πρὸς μίαν μοῖραν τῶν ἀντιπάλων, μήτι γε καὶ πρὸς πᾶσιν, οὔτε
μὴν οἷός τε ὦν πολέμοις σφίσιν ὑπαντιᾶξεν τῷ ἀνὰ τοὺς ἔφους πολέμους τὰς Ῥωμαίων
τετραφθαι δυνάμεις, πρεσβεύεται ὡς Βαϊανὸν τὸν ἡγεμόνα τῶν Ἀβάρων, τηνικαῦτα
οὐ δυσμενῶς ἔχοντα πρὸς Ῥωμαίους, || ἄλλως δὲ τῇ καθ' ἡμᾶς πολιτεία χαίρειν ἐθέ- p. 99.
λοντα δῆθεν εὐθὺς ἐκ προομιῶν τῆς αὐτοῦ Τιβέριου βασιλείας. ταύτῃ τοι καὶ πείθει
γε αὐτὸν κατὰ Σκλαβητῶν ἄρασθαι πόλεμον, ὡς ἂν ὅποσοι τὴν Ῥωμαίων θηροῦσι,
τοῖς οικείοις ἀνθελκόμενοι κακοῖς, ἐπαρκέσαι τε βουλόμενοι τῇ πατρίδι κατὰ τὸ
μᾶλλον, παύσαιντο μὲν τοῦ τὴν Ῥωμαϊκὴν λεηλατεῖν, οἱ δὲ περὶ τῆς οικείας τὸν
κίνδυνον ἀναδέξονται. τοῦ Καίσαρος τοῖνον τὴν τοιάνδε ὡς αὐτὸν στείλαντος πρεσβεῖαν,
οὔτι ἡπείθησεν ὁ Βαϊανός. ἐκπέμπεται δ' οὖν ἐπὶ τούτῳ Ἰωάννης, ὃς δὴ τῶν νήτων
δήνυε τὴν ἀρχὴν τηνικαῦτα καὶ τὰς Ἰλλυρίδας ἰθύνειν ἔλαχε πόλεις. οὗτος παρα-
γενόμενος ἐν Παιονίᾳ τῇ χώρᾳ, μετήγαγεν ἐς τὴν Ῥωμαίων αὐτὸν τε τὸν Βαϊανὸν
καὶ τὰς τῶν Ἀβάρων δυνάμεις, ἐν ταῖς δὴ λεγομέναις ὀκτάσι μακροῖς τὰ βαρβαρικά
διαβιάσας πλήθῃ. καὶ λέγεται ἀμφὶ τὰς ἐξήκοντα χιλιάδας ἱππέων θωρακιστῶν
ἐς τὴν Ῥωμαίων διαπορθευθῆναι. ἐνθὲνδε αὖθις διὰ τῆς Ἰλλυριῶν διαγαγὼν, εἴτα
ἐς τὴν Σκυθῶν ἀγικόμενος, ἔμπαινον διελθεῖν παρεσκεύασε τὸν Ἰστρον ἐν ταῖς κα-
λουμέναις ἀμφιπρύμνοις τῶν νεῶν. ἐπειδὴ δὲ ἐπεραιώθη ἐς τὸ κατ' ἀντικρὺ τοῦ
βαίθρου, παραχρῆμα τὰς τε κώμας ἐνεπύμπρα τῶν Σκλαβητῶν καὶ εἰσένετο τοὺς ἀγρούς,
ἦγέ τε καὶ ἔφερεν ἅπαντα, οὐδενός πω τῶν ἐκεῖσε βαρβάρων θαρρήσαντός οἱ ἐς χεῖρας
ἐλθεῖν, ἐς τὰ λάσια δὲ καὶ κατηρεσῇ τῆς ὕλης καταπερευγύτων. ἡ δὲ τῶν Ἀβάρων
κίνησις κατὰ Σκλαβητῶν (ἐγίνετο) οὔτι γε μόνον τῆς τοῦ Καίσαρος ἔνεκα πρεσβείας
καὶ τῷ βούλεσθαι τὸν Βαϊανὸν Ῥωμαίοις ἐκτίσαι χάριν ἀνθ' ὧν ἐς τὰ μάλιστα ἐφι-
λοφρονεῖτο γε αὐτὸν ὁ Καῖσαρ, ἀλλ' ὅτι γε αὐτῷ καὶ ἔχουσιν || ὑπῆρχον ἰδίας ἑκα- p. 100.
δυσμενείας. ἔστειλε γὰρ ὡς αὐτὸν Δαυρέντιον καὶ τοὺς ὅσοι ἐν τέλει τοῦ ἔθνους ὁ
τῶν Ἀβάρων ἡγούμενος, σφᾶς τε ὑπακούειν κελεύων Ἀβάροις καὶ ἐς φόρου ἀπαγω-
γὴν ἔσεσθαι ἀναγκάστους, Δαυρίτας δὲ καὶ οἱ γε ξὺν αὐτῷ ἡγεμόνες “καὶ τίς ἄρα”
ἔφασαν “οὗτος πέφυκεν ἀνθρώπων καὶ ταῖς τοῦ ἡλίου θέρεται ἀκτίσιν, ὃς τὴν καθ'
ἡμᾶς ὑπῆρχον ποιήσεται δύναμιν; κρατεῖν γὰρ ἡμεῖς τῆς ἀλλοτρίας εἰώθαμεν, καὶ
οὐχ ἕτεροι τῆς ἡμεδαπῆς. καὶ ταῦτα ἡμῖν ἐν βεβαίῳ, μέχρι πόλεμοι τε ὧσι καὶ
ἔισιν.” οὕτως ἀπαυθαδισαμένων τῶν Σκλαβητῶν, οὐκ ἄλλως καὶ οἱ Ἀβαιοὶ διετέλουν
χρῶμενοι μεγαληγορίαις. εἴτα ἐκ τούτου προπηλακισμοὶ καὶ ὕβρεις, καὶ ἅτε βάρβαροι
τῷ σκληρᾷ τε καὶ ὀγκώδῃ φρονήματι ἔχειν τὴν ὡς ἀλλήλους ἀνεσφόβησαν ἔριν. καὶ
οἱ Σκλαβητῶν τὸ σφῶν αὐτῶν ὀργίλον οὐχ οἷοι τε ὄντες ἐγχαλινῶσαι τοὺς ἐκεῖσε
ἀσχημένους πρέσβεις ἀναιροῦσιν, ὡς ἐτέρωθεν ἀμείλει ἐκπυστα γενέσθαι ταῦτα Βαϊανῷ.
τοῦτο τοιγαροῦν κατὰ Σκλαβητῶν ἐπιτέλημα ποιοῦμενος ἐκ πολλοῦ ὁ Βαϊανός, καὶ
ὑποκρύβειν ἔχων ὡς αὐτοὺς τὸ ἔχθος, καὶ ἄλλως ἀσχάλλων, ὅτι αὐτῷ ὑπῆρχοι οὐκ
ἐγίνοντο, μήτι γε πρὸς αὐτῶν καὶ τὰ ἀνήκεστα πεπονθέναι, καὶ ἅμα μὲν χάριν εἰδέναι

βουλόμενος τῷ Καίσαρι, ἅρα καὶ πολυχρήματον τὴν χώραν εὐρήσειν οἰόμενος, ἅτε ἐκ πολλοῦ τῆς Ῥωμαίων ὑπὸ Σιλαβηγῶν . . . (πεπορθημένης), τῆς δὲ κατ' αὐτοῦς γῆς πρὸς ἐτέρου τινὸς πάντων ἐθνῶν οὐδαμῶς.“

Johannis abbatis Biclarensis Chronica. (MG. Auct. ant., XI, 214): „Anno X Justini imp., qui est Leovegildi regis VIII annus ¹⁾ . . . Sclavini in Thracia multas urbes Romanorum pervadunt, quas depopulatas vacuas reliquere. Avars litora maris captiose obsident et navibus litora Thraciae navigantibus satis infesti sunt.“ ²⁾

Št. 83.

Okoli 578.

Ker je bil grški cesar Justin (II.) bolehen, se je vojskoval namesto njega njegov sovladar Tiberij s Perzi in drugimi barbarskimi narodi, kateri so se vzdignili zoper bizantinsko državo. Od vseh strani mu je pretila nevarnost. Po Justinovi smrti ³⁾ so se zoper njega (Tiberija) še v večji meri vzdignila prokletstva vredna ljudstva Slovanov ter kodrastih in dolgolasih Obrov. Posebno od takrat, odkar je postal Tiberij samovladar, mu niso tudi za malo časa dali miru. Mnogi iz višjih in nižjih krogov so pomilovali cesarja ter rekli: „V velikih stiskah in v slabih dneh je nastopil vlado. „Po noči in po dnevu se je Tiberij trudil in skrbel, da bi si nabral novih trum ter jih na vse strani na razna bojišča odposlal.

Ivan iz Ephesa, Cerkevna zgodovina, III, c. 25. Iz sirskega jezika prevedel v nemščino dr. J. M. Schönfelder (Monakovo, 1862), str. 119 in 120: „Seitdem nämlich als Cäsar der gnädige Tiberius regierte, noch bei Lebzeiten R. Justin's, so führte er, der Cäsar, weil Justinus gleichfalls in das Elend verschiedener Krankheiten gefallen war, die Kriege, welche von allen Seiten ausgebrochen waren, vornehmlich den Krieg mit den Persern nebst allen anderen

¹⁾ Bizantinski cesar Justinijan je umrl dné 14. novembra leta 565. (Ivan iz Ephesa, V, c. 13.) Njegov naslednik je bil Justin II. Deseto leto Justinovega vladanja je bilo 575., osmo leto vladanja kralja Leovigilda pa 576. Tu je tedaj nekoliko nesoglasja v kronologiji.

²⁾ Johannes abbas Biclarensis postavlja omenjene napade Slovénov in Obrov v leto 575. ali pa 576. Znano nam pa je, da ima ta pisatelj v svojem spisu mnogo napak gledé letoštetja. (MG., Auct. ant., XI, p. 209, 210.) Tako med drugim trdi, da je Benedikt (I.) postal leta 573. (v resnici 575.), Pelagij (II.) 576. (v resnici 579.) in Gregor (I.) 587. (v resnici 590.) rimski papež. Razlika med njegovo in pravo kronologijo znaša v teh slučajih dve ali tri leta. Ako to diferenco upoštevamo tudi pri tisti letnici, pod katero navaja omenjene napade Slovénov in Obrov, pridemo k letu 578.

³⁾ Cesar Justin II. je umrl meseca oktobra leta 578. Devet dni pred svojo smrtjo (dné 26. septembra) je postavil Tiberija za samovladarja. (Theophanes, Chronographia, ed. Boor, 248; Ivan iz Ephesa, III, c. 6, Schönfelderjev prevod, str. 101.)

barbarischen Völkern, die gegen das mächtige Römerreich aufgestanden waren. Von allen Seiten war er bedroht; auch nach dem Tode Justin's setzten sie sich wider ihn nur noch um so mehr, besonders die fluchwürdigen Völkerschaften der Slaven (Εσλαβῖνοι) und derjenigen mit gekräuselten oder langen Haaren, welche Avaren (Αβάραι) genannt werden. Besonders aber, seitdem er Selbstherrscher geworden war, gaben sie ihm auch nicht einmal kurze Zeit Ruhe — von den Gerüchten und Berichten, die von allen Orten her sich über ihn anhäuften. — Viele, Vornehme sowohl als Geringe, bedauerten ihn und sagten: Unter schweren Leiden und in schlimmen Tagen ist die Regierung an diesen gekommen. Bei Nacht und Tag gerieth er in Kämpfe und Sorgen, um Heere überall her anzusammeln und sie nach allen Seiten hin zu vielen Kriegen auszusenden.“¹⁾

Št. 84.

Nepristno.²⁾

579, dne 20. aprila.

Papež Pelagij (II.) dovoli oglejskemu patriarhu Heliju [„*Heliae Aquilegiensi patriarchae*“] vsled njegove prošnje in enoglasne želje njegovih sufraganov ter zastran grozovitosti besnečih Langobardov, da gradeški grad postane metropola čez vso Beneško in vso Istro [„... *quatenus Gradense castrum totius Venetiae fieri et Istriae metropolim*“]. Ako bi se kdo predrznil uničiti in razrušiti to naredbo, naj bo izobčen.

„*Data XII. kal. Maii, imperante Tiberio Constantino caesare augusto.*“³⁾ — „*Condecuit apostolica.*“

[Danduli Chronicon, VI, c. 1, pars 12 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 99). — Ughelli, Italia sacra (ed. 1653), V, 35. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 238. — Mansi, Conc. coll., IX, 924. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 579. — Bullarium Romanum, ed. Tomassetti, I, 157. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1047 (232).]

¹⁾ Prav za prav bi bilo na mestu, da bi bil tu natisnjen izvirni tekst v sirskem jeziku, ne pa nemški prevod. A tega mi ni bilo mogoče storiti, ker ne znam sirskega. Tisti izmed čitateljev, ki so se priučili sirskemu jeziku, lahko primerjajo nemški prevod z izvirnikom ter se prepričajo, je li prvi popolnoma zanesljiv ali ne.

²⁾ Že Rubeis (l. c. col. 245 i. d.) je dokazal, da je ta listina ponarejena.

³⁾ Ako bi bila ta listina pristna, bi bila izdana med 27. novembrom leta 578. (ker takrat je bil papež Pelagij II. posvečen), ter 3. novembrom leta 579. (ker ta datum ima zapisnik izmišljene gradeške sinode).

Št. 85.

Nepristno.¹⁾

579, dne 3. novembra. Gradež.

Helija, škof novooglejske cerkve [*„Helias episcopus sanctae novae Aquilegiensis ecclesiae“*], predseduje v novi cerkvi svete mučnice Evfemije na Gradežu [*„in civitate Gradensi“*] cerkvenemu zboru, katerega se je udeležilo mnogo škofov,²⁾ duhovnikov, presbiterov in dijakonov. Helija pravi, da je imel le malo upanja, ko jih je sklical k zborovanju, kajti cerkev Gospodova zdihuje povsod pod težo bridkosti in divji narodi ne nehalo pustošiti pokrajine. Vsak dan je treba čutiti sovražni bič. Najprej je hunski kralj Atila razrušil oglejsko mesto, katero se pozneje zaradi navala Gotov in drugih barbarov ni dosti opomoglo. Sedaj pa mesto ne more prenašati biča brezbožnega langobardskega naroda. Zato naj sklenejo, da za zmeraj postane gradeško mesto metropola ter naj se zove Novi Oglej, kar je že tudi potrdil papež Pelagij, kateremu je že prej (Helija) pisal o tej potrebni zadevi. [*„Si ergo consensu beatissimi apostolicae sedis papae Pelagii, cui jam ante communem nostram descripsimus necessitatem, vestrae sanctitati placeat, hanc civitatem Gradensem nostram confirmare perpetuo metropolim, novamque eam appellare Aquilegiam.“*]

Na sinodi zbrani očetje so odgovorili, da vsi to enoglasno potrjujejo.

Nato je presbiter Lavrencij, legat apostolske stolice, pokazal papežev privilegij,³⁾ katerega je notar Epifanij vzel v roko in prečital. (Za tem je v zapisnik uvrščeno nepristno pismo papeža Pelagija, dat. z dne 20. aprila 579.)

Ko je notar prebral papeževo pismo, so izrekli vsi, da se strinjajo z ukazom papeža Pelagija in njegovim (Helijevim) nasvetom, da naj gradeško mesto postane metropola [*„hanc Gradensem civitatem vestram metropolim perpetuis temporibus esse“*]. Kdor bi se predrznil prelomiti to naredbo, naj bode preklet.

¹⁾ Da je tu omenjena gradeška sinoda izmišljena in dotični zapisnik ponarejen, je dokazal že leta 1740. Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 245—256). Bilo bi odveč, da bi tukaj še enkrat navedel mnogobrojne razloge tega pisatelja. — Ker je ta zapisnik nepristen, zato imajo imena v njem navedenih škofov le relativno zgodovinsko vrednost. Izmisli si je rečeno sinodo najbrže kak gradeški patriarh. Omenja se ta sinoda v nepristnem dokumentu, ki se pripisuje papežu Gregorju III. (gl. št. 209) ter potem v zapisniku mantovanske sinode iz leta 827.

²⁾ Razun gradeškega patriarha se je, kakor čitamo v zapisniku, udeležilo rečene sinode še sedemnajst škofov osebno, dva pa po svojih zastopnikih. Zato beremo v obeh kronikah oglejskih patriarhov, da je bilo na sinodi dvajset škofov zbranih. V teh dveh kronikah sta namreč všteta tudi tista dva škofa, ki sta na Gradež poslala samo svoje namestnike.

³⁾ Gl. št. 84.

Potem predlaga škof Helija, da bi se na zboru omenile še nekatere cerkvene stvari, zaradi katerih jih je sklical. Nato so zbrani očetje ponovili verske dogme, sklenjene na cerkvenih zbiorih v Chalcedonu,¹⁾ Ephesu,²⁾ Nicaeji³⁾ in Carigradu.⁴⁾

Zapisnik cerkvenega zbora so podpisali: „*Helias sanctae ecclesiae Aquilegiensis episcopus, Laurentius presbyter apostolicae sedis legatus, Marcianus episcopus s. ecclesiae Opiterginae,*⁵⁾ *Leonianus episcopus s. ecclesiae Tiborniensis,*⁶⁾ *Petrus*⁷⁾ *episcopus s. ecclesiae Altinatis,*⁸⁾ *Vindemius episcopus s. ecclesiae Cenetensis,*⁹⁾ *Virgilius episcopus s. ecclesiae Patavinae,*¹⁰⁾ *Joannes episcopus s. ecclesiae Celejane,*¹¹⁾ *Clarissimus episcopus s. ecclesiae Concordiensis,*

¹⁾ Ki je bil leta 451.

²⁾ Leta 431.

³⁾ Leta 325.

⁴⁾ Leta 381. — Kar se tiče občnega cerkvenega zbora v Carigradu leta 553. ki je obsodil „tri poglavja“, se v tem zapisniku kar čisto nič ne omenja. En dokaz več, da je zapisnik ponarejen.

⁵⁾ Opitergium (sedaj Oderzo) je bil na Beneškem od Trevisa proti severovzhodu.

⁶⁾ Tiburnia ali Teurnia je bila na tleh sedanjega Koroškega v tistem kraju, kjer dandanes stoji vas St. Peter im Holz ne daleč od Špitala. Že Plinius (Nat. hist., III, 24, 146) in pa Ptolemaeus (Geogr., II, c. 13, § 8) omenjata to mesto. Tu je bila škofija že proti koncu starega veka v dobi sv. Severina. Cfr. Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 27—29.

⁷⁾ Razkolniškega škofa Petra omenja tudi papež Gregor v svojem pismu iz leta 595. (gl. št. 111.)

⁸⁾ Altinum (sedaj Altino) je od Benetok proti severu.

⁹⁾ Ecclesia Cenetensis je bila v Cenedi. Tako se zove sedaj majhen kraj med Bellunom in Trevisom blizu mesta Vittorio. V prejšnjih časih je bila Ceneda večja in znamenitejša. Grški pisatelj Agathias jo omenja v svoji zgodovini (II, c. 3: „... ἐξ Κέβητα τὴν πόλιν“). — Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 259) ter za njim Kandler (Cod. dipl. Istr.) in pa Monticolo (Cronache Venez., 7, op. 5) mislijo, da je pisava „Cessensis“ boljša od „Cenetensis“ ter menijo, da je bila dotična škofija na nekem malem otoku blizu Rovinja, ki se je nekdaj zval „Cissa“. Po mojih mislih gre prednost pisavi „Cenetensis“. — Nikakor ne morem pritrditi tistim, ki iščejo to škofijo v Sisku na Hrvaškem (MG. SS. rer. Langob., 610) ali pa v Sežani na Krasu (Giannoni, Paulinus II, Patr. v. Aquileia, 38, op.).

¹⁰⁾ Patavium, Patavina urbs, sedaj Padova na Beneškem.

¹¹⁾ Celje na južnem Štajerskem. — Vir, ki nam je ohranil ime celjskega škofa Ivana, je ponarejen. Če pa pomislimo, da so nekateri drugi škofje, ki so v rečenem viru naštet, okoli leta 579. v resnici živeli, kar se dá iz drugih zgodovinskih dokumentov dokazati, bi smeli domnevati, da tudi ime celjskega škofa Ivana najbrže ni izmišljeno. Prej ko ne je kompilator zapisnika o gradeški sinodi vzel imena naštetih škofov iz kakega pravega, okoli leta 579. spisanega vira, ki pa se je pozneje izgubil. Kakor se vidi, so vladali v Celeji v šestem stoletju škofje. Ker pa je prav verjetno, da so okoli leta 579. po celjski okolici razsajali Obri in Slovenci, zato si lahko mislimo, da je celjski škof Ivan že pred prihodom sovražnikov, morebiti že leta 568. zapustil svojo stolico ter utekel na otok Gradež, kjer so se takrat zbirali beguni tudi iz drugih krajev. Ravno to bi smeli trditi o škofu Vigiliu, ki je imel

Patricius episcopus s. ecclesiae Emonensis,¹⁾ Adrianus episcopus s. ecclesiae Polensis,²⁾ Maxentius episcopus s. ecclesiae Juliensis,³⁾ Severus episcopus s. ecclesiae Triestinae,⁴⁾ Solacius episcopus s. ecclesiae Veronensis,⁵⁾ Joannes episcopus s. ecclesiae Parentinae,⁶⁾ Aaron episcopus s. ecclesiae Avoriciensis,⁷⁾ Marcianus presbyter locum faciens viri beatissimi Ingenuini episcopi s. ecclesiae secundae Rhetiae,⁸⁾ Agnellus episcopus s. ecclesiae Tridentinae,⁹⁾ Vigilius episcopus s. ecclesiae Scaravensis¹⁰⁾ superveniens in sancta synodo, Laurentius presbyter superveniens in sancta synodo locum faciens viri beatissimi Fontei episcopi s. ecclesiae Feltrinae,¹¹⁾ Marcianus episcopus s. ecclesiae Petenatis¹²⁾ superveniens in sancta synodo.“

Dalje so na zapisniku navedena imena naslednjih presbiterov: „Laurentius, Emarus, Sergius, Dorotheus, Laurentius, Albinus, Leo, Marcianus, Severinus, Lucillus, Castus in Provincialis.“

„Imperante domino nostro serenissimo Tiberio Constantino augusto, anno imperii ejus V. eodem consule, sub die III. nonarum Novembrium, indictione tertia decima.“

[Danduli Chron., lib. VI. c. 1, pars 13 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 98). — Ughelli, Italia sacra (ed. 1653), V, 34. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 237. — Mansi, Conc. coll., IX, 923. — Kandler, Codice dipl. Istr., ad a. 579.]

svoj sedež v panonski Scarabantiji (v sedanjem Šopronju na Ogrskem), in kateri je tudi omenjen v zapisniku izmišljene sinode na Gradežu. Takih begunov je bilo takrat veliko na obalih Jadranskega morja. Znano nam je, da je neki Ivan, ki je prišel iz Panonije, bil postavljen za škofa na gradu „Novas“ ne daleč od Kopra. (Gl. št. 127)

¹⁾ Emona, sedaj Novigrad (Cittanuova) v Istri. Dotičnega škofa pozna tudi Paulus diaconus (Hist. Langob., III, 26.)

²⁾ Sedaj Pulj v Istri.

³⁾ Julium Carnicum, sedaj Zuglio pri Tolmezzu v Karniji.

⁴⁾ Sedaj Trst.

⁵⁾ Sedaj Verona na Beneškem.

⁶⁾ Sedaj Poreč v Istri.

⁷⁾ Kje je bila „Avoriciensis (Avonciensis) ecclesia“, ni znano. Ne zdi se mi prav, da bi prvi izraz nadomestili z besedo „Aguntinensis“ ter iskali dotično cerkev pri Lienzu na Tirolskem. Prej bi smeli misliti, da „Avoriciensis“ stoji namesto „Azolensis“ ali „Acilensis“, kar bi pomenjalo škofijo v Asolu na Beneškem. (Glej tudi št. 102.)

⁸⁾ Ecclesia secundae Rhetiae ni druga, kakor säbenska cerkev pri Brixenu na Tirolskem. Gl. tudi št. 102., kjer je omenjen najbrže isti škof „Ingenuinus, episcopus sanctae ecclesiae Sabionensis“.

⁹⁾ Trident na južnem Tirolskem.

¹⁰⁾ Scaravensis (Scaravaciensis) ecclesia je bila v nekdanjem panonskem mestu, Scarabantia imenovanem (sedaj Šopronj).

¹¹⁾ Feltria (sedaj Feltre) poleg reke Piave na Beneškem.

¹²⁾ Sedaj Pičen (Peden) v Istri.

Primerjaj tudi izpiske iz raznih drugih virov:

Cronica de singulis patriarchis Nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, p. 5—8): „Temporibus Tyberii Constantini augusti p. 5. Helias patriarcha Aquileiensis in Gradensi castro ecclesiam sanctę Eufemię fabricari precepit, ibique synodum congregavit. in qua synodo quicquid de Calcedonense concilio dubitabatur, pulsa dubietate, confirmatum est, ibique statuit, ęcclesiam Gradensem caput et metropolim totius provincię Histriensium et Venetiarum, cuius Venecię terminus a Pannonia usque ad Adam fluvium protelatur,¹⁾ || ępistolamque pro his statutis accepit a beatissimo p. 6. papa Pelagio, consentientibus universis episcopis iam dictarum provinciarum ...“

„Cui (sc. Probino) succedens memoratus Helyas patriarcha, hec quę supra scripta sunt ordinavit, et iam dicta corpora sanctorum (sc. corpora sanctorum martyrum Hilari et Taciani et reliquorum) in miro ordine locavit, domumque sibi a fundamentis fabricari precepit, asserens in || synodo p. 7. supra statuta: karissimi fratres, intervenientibus malis nostris cottidie hostile perpetimur flagellum; et iam pridem ab Atila Unorum rege Aquileia civitas nostra funditus destructa est, et postea Gothorum incessu et cęterorum barbarorum cassata, vix aspirans, sed et nunc Longobardorum nefandę gentis flagella sustinere non potest; quapropter dignum ducit mansuetudo nostra, si vestrę placet sanctitati, in hoc castro Gradensi nostram confirmare metropolim. quo dicto omnibus placuit episcopis, et facto libello statutę suę, id est de memorata Calcedonensi synodo et de hac ipsa sede, subter manibus suis conscripserunt, id est primus Helias patriarcha, id est deinde Marcianus episcopus sanctę ęcclesię Opetergine, Leonianus episcopus Tyborniensis, Petrus episcopus Altinatis, Vindemius episcopus Cessensis, Bergullus episcopus Patavinę ęcclesię, Ioannes episcopus Celeianę, Clarissimus episcopus Concordiensis, Patricius episcopus Emonensis, Adrianus episcopus Polensis, Maxencius episcopus Iuliensis, Severus episcopus Tergestinus, Solacius episcopus Veronensis, Iohannes episcopus Parentinę ęcclesię, Aaron episcopus Avonciensis, Ingenuus episcopus secunde Retię, Agnellus episcopus Tridentinus, Vigilus || episcopus Scaravaciensis, Fontegius episcopus Fel- p. 8. trensis, Marcianus episcopus Petenatis, Laurentius presbiter, et Martinus presbiter, atque Emerius presbiter provinciales, et presbiteri ceteri, tam metropolitani quam et plebani; omnes isti suprascripti consentierunt, et omnia in eodem loco confirmaverunt.“²⁾

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 48, 49): „In eadem vero sinodo, quam supra memoravimus, quicquid de Calcedo- p. 48.

¹⁾ Cfr. Pauli diaconi Hist. Langob., II, c. 14.

²⁾ Pisatelj te kronike je imel pač, kakor se kaže, zapisnik izmišljene gradeške sinode pred seboj, vendar je tu in tam po svoje postopal. Več stvari je izpustil, tako n. pr. večino imen navedenih presbiterov. Ime padovanskega škofa Virgilija je preimenoval v „Bergullus“ itd.

nensi dubitabatur concilio, pulsa ambiguitate, confirmatum est, ibique statuit ecclesiam Gradensem caput et metropolim totius provincie Hystriensium et Venetiarum, cuius Venetię terminus a Pannoniam usque ad Adam fluvium protelatur, epistolamque pro his statutis acceperunt a beatissimo papa Pellagio, consensientibus universis episcopis iamdictarum provinciarum.“

- p. 49. „Cui (sc. Probino) succendes memoratus Helias patriarcha, hec que suprascripta sunt ordinavit; et iam dicta corpora sanctorum ibi miro modo ocavit domumque sibi a fundamentis fabricare precepit, asserens in synodo supra statuto: karissimi fratres, intervenientibus malis nostris cottidie hostile perpetimur flagellum, et iam pridem ab Atila Ungarorum rege Aquileia civitas nostra funditus destructa est, et postea Gothorum incessu et ceterorum barbarorum cassata vix aspirat, sed nunc Longobardorum infandę gentis flagella sustinere non potest; quapropter dignum ducit mansuetudo nostra, si vestrę placet sanctitati, in hoc castro Gradense nostram confirmare metropolim. quod dictum omnibus placuit episcopis, et facto libello statutę suę, id est de memorata Calcedonensi synodo, et de hac ipsa sede et omnium supradictorum supter manibus suis conscripserunt, id est primus Helias patriarcha, deinde Marcellus¹⁾ episcopus sanctę ecclesię Opitergine, Leonianus episcopus Tyborniensis, Petrus episcopus Altinatis, Vindemius episcopus Cessensis, Bergullus episcopus Patavinę ecclesię, Johannes episcopus Celeianę, Clarissimus episcopus Concordiensis, Patricius episcopus Emonensis, Adrianus episcopus Polensis, Maxencius episcopus Iuliensis, Severus episcopus Tergestinę ecclesię, Solacius episcopus Veronensis, Johannes episcopus Parentine ecclesię, Aaron episcopus Avonciensis, Ingenuus episcopus secunde Recię, Agnellus episcopus Tridentine ecclesię, Vigilius episcopus Scaravaciensis, Fonteius episcopus Feltrensis, Marcianus episcopus Petenatis, Laurencius presbiter et Marinus presbiter atque Emerius presbiter provinciales et ceteri presbiteri tam metropolitani quamque et plebani; omnes isti suprascripti consencierunt, et omnia in eodem loco confirmaverunt.“²⁾

- p. 62. **Iohannis diaconi Chronicon Venetum** (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 62, 70, 71): „... in quo etiam loco (sc. in Gradensi castro) post paucum tempus Helyas, egregius patriarcha, qui tertius post Paulum regendam suscepit ecclesiam, ex consensu beatissimi pape Pelagii, facta synodo viginti episcoporum, eandem Gradensem urbem totius Venecie metropolym esse instituit.“

- p. 70. „... eidem ecclesie (sc. Gradensi) sacerdos Helyas preficitur, qui hec que super scripta sunt ordinavit, domumque sibi a fundamentis edificavit et iam dicta corpora sanctorum miro modo collocavit, asserens in synodo supra statutum: karissimi fratres, intervenientibus malis nostris, cottidie hostile perpetimur flagellum; et iam pridem ab Atila Unorum rege Aquile-

¹⁾ Zapisnik gradeške sinode in pa Cronica de sing. patr. imata ime Marcianus ne pa Marcellus.

²⁾ To je skoraj doslovno prepisano iz „Cronica de sing. patr. Nove Aquileie“.

legia civitas nostra funditus destructa est et postea Gothorum incessu et ceterorum barbarorum cassata, vix aspirans; sed et nunc Langobardorum infande gentis flagella sustinere non potest; quapropter dignum ducit mansuetudo nostra, si vestre placet sanctitati, in hunc castrum Gradensem nostram confirmare metropolym. quo dicto omnibus placuit episcopis, et facto libello statute sue, id est de memorato Calcedonense synodo et de ac ipsa sede, subter manibus suis conscripserunt, id est primus Helyas patriarcha, deinde Marcianus episcopus sancte ecclesie Opetergine, Leonianus episcopus Tyborniensis, Petrus episcopus Altinatis, Vindemius episcopus Cessensis, Bergullus episcopus Patavine ecclesie, Iohannes episcopus Celeiane, Clarissimus episcopus Concordiensis, Patricius episcopus Emonensis, Adrianus episcopus Polensis, Maxentius episcopus Iuliensis, Severus episcopus Tergestine ecclesie, Solatius episcopus Veronensis, Iohannes episcopus Parentine ecclesie, Aaron episcopus Avonciensis, Ingenuus episcopus || secunde p. 71. Recie, Agnellus episcopus Tridentine, Vigilius episcopus Scaravaciensis, Fontegius episcopus Feltrensis, Martianus episcopus Petenatis, Laurentius presbyter et Marinus presbyter atque Emerius presbyter provinciales, et ceteri presbyteri tam metropolitani quamque et plebani; omnes isti suprascripti consentierunt et omnia in eodem loco confirmaverunt.“

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 7): „Tunc Helias ab errore revocatus,¹⁾ de praedicti papae Pelagii consensu, viginti episcoporum synodum convocavit, et Gradensem insulam, quae ut praedicatur, Nova Aquilegia appellata fuit, totius Venetiae instituit metropolim.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Hic (sc. Helias) de voluntate b. Pelagii papae synodum XX episcoporum fecit: et ibi de voluntate praedicti Pelagii Gradensem ecclesiam, quae nova Aquilegia ut praedictum est appellata fuit, totius Venetiae metropolim ordinavit.“

Danduli Chronicon, lib. VI, c. 1, pars 10 (Muratori Script. rer. Ital., XII, 98): „... consultu et decreto Pelagii papae II episcoporum concilium celebravit (sc. Helias) in ipsa ecclesia sanctae Euphemiae, quam, translata sede, totius Venetiae et Istriae metropolim auctoritate papali de voluntate synodi instituendam proposuit, prout ex infrascriptae constitutionis tenore, quam, ut nascentis ecclesiae dignitas apud posteros memorabilis habeatur, sicut in authenticis et vetustissimis codicibus reperimus, singulariter describemus.“ — (Potem sledi sinodin zapisnik.)

¹⁾ Iz pisem papeža Pelagija II. do gradeškega patriarha Helija je razvidno (gl. št. 92, 93 in 94), da je bil ta še leta 585. vdan razkolništvu. Ni nam znano, da bi bil kdaj preklical svojo zmoto.

Št. 86.

Neverjetno.¹⁾

(579, dne 3. novembra.)

V tistem času je patriarh Helija, kateremu so tudi pritrdili pri (gradeški) sinodi navzoči škofje, duhovščina in ljudstvo, uredil ali pa na novo ustanovil šestnajst škofij po Furlaniji, Istri, Dalmaciji in Beneškem, tako n. pr. na Krku, v Osoru in Pičnu. Na Beneškem je osnoval šest škofij ter ukazal, da naj v vsaki škofiji duhovščina in ljudstvo volita škofo, kakor je to že določil papež Benedikt I. in potrdil s posebnim pismom. Beneški dož naj za vedne čase ima po teh škofijah pravico investiture in intronizacije.

Chronicon Gradense po Cod. G. III, 10 v knjižnici patriarhalnega seminarja v Benetkah (Monticolo, *Cronache Veneziane*, I, 43): „tunc Helias patriarcha egregius cum omni illa episcoporum multitudine ac cleri et populi collaudatione ordinavit et constituit et de novo erexit XVI episcopatus tam inter partes loci Foroiuliensium nec non et Histrie et Dalmatie regiones, videlicet Veglensem, in Apsaro, in Pathena, quam in Venetiarum partibus. in hac quidem regione Venetiarum sex episcopatus fieri instituit, quorum sane electiones uniuscuiusque parochie²⁾ clero et populo committens ut pax et universalis unitas cleri et populi perheniter servaretur et contentaretur de suis electis, quemadmodum a beato Benedicto primo papa sanctitum fuerat nec non ex privilegii scripto per eundem erat confirmatum; porro duci Veneto investitionem et intronizationem perpetuo concessit.“

Chronicon Gradense po Cod. Vat. Urb. 440 (Monticolo, p. 43): „tunc Helias, egregius patriarcha, cum omni illa multitudine episcoporum ac cleri et populi collaudatione ordinavit sedecim episcopatus inter Forogulensium nec non et Hystrie sive Dalmatie partes, videlicet in Vegla, in Apsaro, in Pathena; in Venetia autem sex episcopatus fieri constituit, quorum electiones uniuscuiusque parrochie clero et populo committens, sicut a beato Benedicto sancte Romanę sedis antistite fuerat sancitum, nec non et privilegii scripto confirmatum, duci investicionem concessit.“

- p. 13. *Chronicon Venetum* vulgo *Altinate* (MG. SS., XIV, 13, 14): „Per hoc sinodale concilium, cum conlaudatione clericorum, cum tocius per partes
p. 14. populi a Verona usque ad Panonie finem et in totum Forogulensium || sive Hystrie partis cum Pola et Parentina civitatibus et in capite Sclavanie, quod est civitates nomine Pethena, alia Vegla, tercia Absaro, constituit et ordinavit dominus Helias Gradensem patriarcha per tote istorum provincie

¹⁾ Navedel bi lahko več razlogov, iz katerih bi se moglo sklepati, da je to, kar nam kronike o teh zadevah pripovedujejo, večinoma izmišljeno in neresnično, ali pa vsaj neverjetno.

²⁾ Prav za prav „episcopatus“.

decem et sex episcoporum. In Venetia autem constituit sex episcoporum fieri. Dux concessit investitionem, populo autem lectionem.“¹⁾ (Potem našteva škofije po Beneškem, katere je bajé ustanovil patriarh Helija.)

Št. 87.

580.²⁾

Obrski kakan Bajan je v tem letu k (bizantinskemu) cesarju Tiberiju poslal Targitija, kateri naj bi od njega (od cesarja) zahteval vsakolenen davek v znesku 80.000 denarjev („νομισμάτων“).³⁾ Nato je prelomil pogodbo, katero je bil sklenil z rečenim cesarjem v začetku njegove vlade,⁴⁾ šel z vso svojo vojsko k Savi ter se utaboril med Sirmijem in Singidunom⁵⁾. Da bi se bil mogel polastiti Sirmija, je hotel napraviti most čez Savo.⁶⁾ Vendar se je bal bizantinske posadke v Singidunu, katere je bila jako vajena gibati se z ladjami po rekah.

Bajan se je napotil z vsemi svojimi pešci čez Sremski otok⁷⁾ ter prišel do Save. Ko so to opazili Bizantinci, ki so bivali po ondotnih mestih, so bili močno prestrašeni. Sethus, poveljnik v Singidunu, je h kakanu poslal poslanca, kateri naj bi ga vprašali, kaj namerjava, da je prišel do Save, ko sta se vendar med njim in Bizantinci sklenila mir in prijateljstvo. Tudi naj mu reko, da mu (kakanu) ne pripusti, da

¹⁾ To je „electionem“.

²⁾ Obri so se polastili Sirmija le prav malo prej („πρό τινος βραχυτάτου καιρού“), kakor je postal Mavricij bizantinski cesar. (Theophylaktos, I, c. 3.) — Tega prednik Tiberij je umrl meseca avgusta leta 582. (Theophanis Chronogr. ed. Boor, I, p. 552.) — Ivan iz Ephesa (VI, c. 32, p. 263) trdi, da so Obri dve leti oblegali mesto Sirmij; začeli so torej z obleganjem leta 580. Na nekem drugem mestu pravi isti pisatelj (VI, c. 24, p. 255), da so Obri postavili most čez „Donavo“, da bi oblegali Sirmij, v tretjem letu Tiberijevega vladanja, tedaj leta 580.

³⁾ Beseda *nomisma* znači podobo in napis na kakem denarju, dostikrat pa tudi denar. Ta beseda pomenja v grščini večkrat to, kar latinski izraz „solidus“. Nomisma je lahko zlat denar ali pa tudi srebrn.

⁴⁾ Povedali smo že, da je bizantinski cesar Justin II. leta 575. postavil Tiberija za sovladarja. Ko je Justin leta 578. umrl, je postal Tiberij samovladar. Tega leta je Tiberij s kakanom sklenil mir in prijateljstvo. Primerjaj št 82.

⁵⁾ Sirmium nam je iskati v sedanjem Sremu pri mestu Mitrovici. Singidunum je sedanji Beligrad.

⁶⁾ Ivan iz Ephesa nam pripoveduje, da je cesar Justin II. poslal Bajanu mehanikov in tesarjev, kateri naj bi mu naredili palačo in kopel. Ko so to izvršili, so hoteli iti v svojo domovino. A kakan je sedaj pokazal, za kak namen jih je potreboval. Prisilil jih je, da so mu morali napraviti most čez „Donavo“. Potem so Obri zahtevali od cesarja, da naj jim dà mesto Sirmij, katero je ob rečni (!) reki, ker drugače bodo pustošili njegovo državo. Ker jim cesar ni tega dovolil, so postavili še en most čez reko. (VI, c. 24, p. 254, 255.)

⁷⁾ Sremski otok je sedanji Srem, ki je na treh straneh omejen od rek, namreč od Save, Donave in Drave.

bi brez cesarjevega dovoljenja napravil most čez reko. Kakan je nato odgovoril, da ne misli sestaviti mostu zato, da bi Bizantincem škodoval, temuč zato, da bi se napotil nad Slověne. Ako bi šel čez Savo ter prehodil potem bizantinsko zemljo, bi prestopil Donavo na tistem mestu, kjer ima bizantinski cesar mnogo ladij pripravljenih za prehod. Tako je že prej¹⁾ postopal na korist bizantinskemu cesarju ter pri tej prilžnosti osvobodil in podaril Bizantincem mnogo tisoč bizantinskih ujetnikov, katere so Slověni gnali v sužnost. Rekel je, da so se mu Slověni zamerili, ker nočejo plačevati davka, katerega jim je bil naložil, in ker niso sprejeli obrskih poslancev, katere je bil k njim poslal.²⁾ To je tedaj vzrok, da je prišel k Savi. Nato ukaže, da bi Sethus sprejel njegove poslanca ter jih poslal k cesarju, od katerega bi zahtevali, da naj pripravi ladje, katere bi rabil (kakan) pri prehodu čez Donavo, kadar bi hotel iti nad Slověne. Zatrdil je, da je voljan priseči pri tem, kar je Obrom in Bizantincem najsvetejše, da ne misli narediti Bizantincem in mestu Sirmiju nobene škode in da je hotel most napraviti samo zato, da bi se napotil nad Slověne.

Vse to se ni zdelo verjetno niti Sethu, niti Bizantincem, ki so bivali v Singidunu. Tudi so vedeli, da niso zadosti pripravljeni, ker so imeli le malo vojakov in tudi ne zadosti brzih ladij, kajti ta nastop (Obrov) se je izvršil nanagroma in nepričakovano. Ob enem je začel kakan žugati in prisegati, da se ravna po mirovnih pogodbah, sklenjenih med njim in Bizantinci, in ker gre le nad Slověne, ki so sovražniki njegovi in Bizantincev, hoče tudi narediti most. Nato je še grozil, da bi takoj pogodba prenehala ter bi začel vojsko z Bizantinci, ako bi se kdo predrznil streljati na tiste, ki bi postavljali most.

Nato so Bizantinci, ki so bivali v Singidunu, zahtevali od Bajana, da naj priseže, da v resnici ne namerjava nobenega napada na bizantinsko zemljo. Bajan je prisegel najprej po obrskem, potem pa po krščanskem načinu. Nato je Sethus poslal obrske poslanca v Carigrad k cesarju Tiberiju. Kakan je med tem časom postavil most čez Savo ter hotel izvršiti svoj namen prej, kakor bi mu mogel cesar delati kake zapreke.

Ko so obrski poslanci prišli v kraljevsko mesto (v Carigrad), so zahtevali od cesarja, da bi dal kakanu in obrski vojski na razpolaganje ladje, na katerih bi šli čez Donavo nad Slověne. Ker se kakan zanaša na njegovo (cesarjevo) prijateljstvo, namerjava napraviti most čez reko Savo, da bi potem uničil Slověne, ki so sovražniki njemu (cesarju) in Obrom. Ko so obrski poslanci to naznanili cesarju, je ta izprevidel takoj kakanov naklep in namen. Ker se hoče polastiti mesta Sirmija,

¹⁾ Bajan se je delal, da hoče nekako po isti poti iti nad Slověne, kakor l. 578. Glej št. 82.

²⁾ Leta 578. so Slověni, kakor je bilo že povedano, še celo pobili obrske poslanca. Glej št. 82.

nareja most, da bi prebivalci ne mogli (po reki) dobivati potrebnih stvari ter bi vsled gladu morali njemu prepustiti mesto.

Cesar se ni zanesel na mir, kateri je bil sklenjen z Obri; vendar tudi ni preskrbel Sirmiju potrebnega živeža. Ne samo, da ni imel zadosti vojske, katero bi bil poslal nad Obre, temuč je sploh kar čisto nič ni imel pri rokah, ker so imele vse njegove trume opraviti v perzijski vojski po Armeniji in Mezopotamiji. Vendar se je delal, kakor da bi ne vedel, kaj kakan namerjava. Rekel je, da sam misli napasti Slo-
v ē n e, kateri so po bizantinski državi požgali mnogo krajev. Sedaj tudi ni pravi čas, da bi se jih Obri lotili, ker Turki razsajajo okoli Chersona¹⁾ ter bi takoj zvedeli, ako bi (Obri) šli čez Donavo. Za sedaj naj počakajo ter drugikrat izvrše ta napad. V kratkem času zve (cesar), kaj Turki namerjavajo, ter potem to naznani kakanu.²⁾ Obrskemu poslancu ni ostalo prikrito, da je bilo namenoma izmišljeno, kar je povedal cesar, ki je upal, da jim (Obrom) s Turki napravi strah. Kazal se je (obrski poslanec), da je istih misli, ter obljubil, da pregovori kakana od njegovega naklepa. Ta poslanec je namreč vedno najbolj nagovarjal in izpodbujal kakana, da bi se vojskoval z Bizantinci. Ko je dobil mnogo darov, katere je zase zahteval, je zapustil kraljevsko mesto. Ko je potoval skozi Ilirijo v družbi nekaterih Bizantincev, so ga ubili Slo v ē n i, ki so takrat pustošili ondotno zemljo.³⁾

Čez nekoliko časa je prišel drug kakanov poslanec v Carigrad ter naznanil, da je most čez Savo že narejen. Bizantinci ne morejo braniti Bajanu, da bi ne oblegal Sirmija. Tudi jim ni mogoče pomagati mestu ali pa pripeljati ondotnim prebivalcem živeža. Najboljše je, da cesar ukaže svojim ljudem, da zapusté Sirmij, ter ga potem odstopi Obrom, ker ne kaže, da bi zarad te malenkosti začel vojsko s kakanom.

Cesar je obrskemu poslancu sicer odbil njegovo zahtevo, vendar so Obri kmalu potem dobili Sirmij v svojo oblast. Cesar namreč ni imel nobenih pravih čet, da bi jih bil poslal Sirmiju na pomoč.

Menandri Protectoris Fragmenta, c. 63—66 (Historici graeci minores, ed. Dindorf, II, p. 121—131).*)

¹⁾ Cherson je bilo mesto na Krimskem polotoku.

²⁾ Ivan iz Ephesa (VI, c. 3), p. 261) pripoveduje, da cesar Tiberij ni hotel odstopiti Obrom mesta Sirmija, pač pa jih je želel odpraviti z raznimi izgovori in obljubami. Skriva je poslal tudi poslanca k Langobardom in drugim narodom, da bi napadli Obre od zadaj.

³⁾ Iz tega stavka je razvidno, da so Slovēni takrat razsajali po Iliriji. Morebiti je to isti naval, o katerem govori Ivan iz Ephesa v svoji Cerkveni zgodovini. Glej št. 88.

⁴⁾ Tu navajam le tiste odstavke iz ohranjenih spisov Menandra Protektorja, v katerih se Slovēni omenjajo. — Razun Menandra nam tudi Ivan iz Ephesa (VI, c. 24, 30, 31, 32 in 33, str. 254, 261, 262 in 263) pripoveduje, kako so se Obri polastili Sirmija. Dotični odlomki Schönfelderjevega prevoda so tudi natisnjeni v Vjestniku Zemaljskog arkiva u Zagrebu, I, str. 117—120.

p. 122. Ibid. c. 63, p. 122—123: „... καὶ αὐτὸς μετὰ πάσης τῆς Ἀβάρων στρατιᾶς πεζῇ διὰ τῆς Σιρμιανῆς πορευόμενος νήσου, παραγίνεται κατὰ τὸν Σάον ποταμόν. διαταραχθέντων δὲ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις Ῥωμαίων καὶ τὸ ἐγχείρημα συννοησάντων, τοῦ τε ἐν Σιγγηρόνι στρατηγοῦ, Σήθου τοῦνομα, στείλαντος πρὸς τὸν Χαγάνον καὶ ἐπερωτῶντος ὅ, τι δὴ καὶ βουλόμενος εἰρήνης βεβαίως τε καὶ φιλίας συνεστώσης αὐτῷ τε καὶ Ῥωμαίοις πρὸς τὸν Σάον ἀφίκετο ποταμόν, ἅμα δὲ λέγοντες ὡς οὐ περιόφεται γεφυροῦν ἐπιχειροῦντος αὐτοῦ τὸν ποταμόν, οὐκ ἐπιτρέποντος ὅλως τοῦ αὐτοκράτορος· οὐ κατὰ Ῥωμαίων τι μηχανώμενος ἔφη βούλεσθαι πηγνύναι τὴν γέφυραν, ἄλλως δὲ κατὰ Σκλαβηνῶν χωρεῖν, καὶ διαπεραιούμενος τὸν Σάον ἐπιβαίνων τε ἐς τὴν Ῥωμαίων αὔθις τὸν Ἰστρον διαβήσεσθαι κατ' αὐτῶν, πλοίων αὐτῷ πολλῶν παρὰ τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος ἐς τὴν διὰβασιν παρασκευάζομένων. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ πρότερον πρὸς χάριν τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως πράττειν, καὶ πολλὰς αἰχμηλώτων μυριάδας ἐκ τῆς Ῥωμαίων γῆς Σκλαβηνοῖς δεδουλωμένων ἐλευθέρας αὔθις Ῥωμαίοις ἀποδοῦναι. ὃν δὲ ὑβρίσθαι μὲν ἔλεγε πρὸς αὐτῶν οὐ βουλομένων τὸ συν-

p. 123. ταχθὲν τηνικαῦτα τέλος || παρὰ σφῶν καθ' ἕκαστον ἔτος ἐπ' αὐτὸν κατατιθέναι καὶ πρέσβεις δὲ Ἀβάρων σταλέντας πρὸς αὐτῶν ἀνηρῆσθαι. διὰ ταῦτα τε ἦκειν ἐς τὸν Σάον, καὶ ἐπὶ τούτῳ πρέσβεις ἐκέλευσε δέξασθαι παρ' αὐτοῦ τὸν Σήθον σταλησομένους δι' αὐτοῦ ὡς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ αἰτήσαντας παρασκευάσαι κατὰ τὸν Ἰστρον αὐτῷ τὰ πλοῖα διαπεραιοῦσθαι μέλλοντι κατὰ Σκλαβηνῶν. ὁμνύειν τε ἔλεγεν ἔχειν ἐτοίμως τοὺς νομιζομένους μεγίστους παρὰ τε Ἀβάροις καὶ Ῥωμαίοις ὅρκους, ὡς οὐδεμίαν τινα κατὰ Ῥωμαίων ἢ κατὰ τῆς Σιρμιού πόλεως μηχανώμενος βλάβην, ἀλλ' ἐπὶ τῇ τοῦ ἔθνους τῶν Σκλαβηνῶν ἐφόδῳ τὴν γέφυραν βούλοιο πῆξασθαι. ταῦτα οὐ πιστὰ μὲν οὔτε Σήθῳ αὐτῷ οὔτε τοῖς ἐν Σιγγηρόνι ἐδόκει Ῥωμαίοις. ὅμως δὲ οὔτε παρασκευὴν ἱκανὴν ἔχειν οἰόμενοι, στρατιωτῶν τε ὀλίγων αὐτοῖς παρόντων καὶ δρομάδων νεῶν πολλῶν οὐ παρουσῶν, οἷα τῆς κινήσεως ταύτης ἐξαίφνης τε καὶ ἀπροσδοκήτως γενομένης, ἅμα τε τοῦ Χαγάνου διαπειλεῖν ἀρξάμενου καὶ διαμαρτύρασθαι, ὡς αὐτὸς μὲν ταῖς πρὸς Ῥωμαίους συντεθειμέναις αὐτῷ περὶ τῆς εἰρήνης ἐμμένει· συνθήκαις, κατὰ δὲ τῶν ἑαυτοῦ τε καὶ Ῥωμαίων πολεμίων Σκλαβηνῶν χωρῶν οὐκ ἀφέξεταί τοῦ ἔργου τῆς γεφυρώσεως·“

p. 125. Ibid. c. 64 (p. 125): „Ὅτι ἀφικομένων τῶν πρέσβεων τῶν Ἀβάρων εἰς τὴν βασιλίδαν, καὶ αἰτούντων τὸν αὐτοκράτορα παρασκευάσαι τὰς ναῦς τῷ Χαγάνῳ καὶ τῇ στρατιᾷ τῶν Ἀβάρων ἐς τὸν Ἰστρον διαβησομένην κατὰ Σκλαβηνῶν, θαρροῦντα γὰρ ἤδη τὸν Χαγάνον ἐς τὴν φιλίαν τὴν αὐτοῦ τὴν γέφυραν τε ἐς τὸν Σάον ἐργάζεσθαι ποταμόν καὶ βούλεσθαι τοὺς κοινούς ἐχθροὺς αὐτοῦ τε καὶ Ῥωμαίων Σκλαβηνοὺς ἐκτρεῖψαι, ταῦτα ἀπαγγειλάντων εὐθὺς μὲν τὸ ἐπιχείρημα καὶ τὴν ἔννοίαν τοῦ Χαγάνου διέγνω σαφῶς ὁ αὐτοκράτωρ, ὡς τὴν πόλιν τὸ Σίρμιον ἐξελεῖν βουλόμενος ἐργάζοιτο τὴν γέφυραν ἀποκωλύσαι βουλόμενος τὴν τῶν ἀναγκαίων εἰσομοιρῆν, ὅπως λιμῷ παραστήσοιτο τὴν πόλιν. οὐ γὰρ ἦν ἀποχρώσας δαπάνας ἐς αὐτὴν προαποθέμενος, τῇ συνεστώσῃ πρὸς Ἀβάρους εἰρήνῃ θαρρῶν. ἀπορῶν δὲ στρατιᾶς, οὔτι λέγω πρὸς τὴν Ἀβάρων δύναμιν ἀντιταξομένης, ἀλλ' οὐδὲ ὀλιγίστης ὅλως ὑπαρχούσης αὐτῷ, πάντων τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων ἐς τὸν πρὸς Πέρσας πόλεμον ἐν Ἀρμενίᾳ τε καὶ τῇ μέσῃ τῶν ποταμῶν ἐνησχολημένον, ἀπεπροσποιεῖτο δῆθεν ὡς οὐ συννοήσας τὸ βουλευθὲν τῷ Χαγάνῳ. ἔφασκε δὴ βούλεσθαι μὲν καὶ αὐτὸς κατὰ Σκλαβηνῶν αὐτοὺς

χωρῆσαι, πολλά τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας δηρύντων· οὐκ εἶναι δὲ τῆς ἐπιχειρήσεως τὸν καιρὸν Ἀβάροις συμφέροντα, Τούρκων ἤδη περὶ Χερσῶνα ἐστρατοπεδευμένων καὶ ταχισταὶν αἰσθησιν αὐτῶν, ἣν τὸν Ἰστρον διαπεραιωθῶσι, δεξιόμενων. ἀλλὰ ἐπισχεῖν γὰρ νῦν εἶναι καλὸν αὐτοὺς καὶ ὑπερβαλέσθαι τὴν ἐπιχείρησιν. αὐτὸς δὲ οὐ πολλοῦ τὴν χρόνου διάνοιαν γνώσεσθαι Τούρκων || ὅποι δὲ καὶ τῆς ἐφόδου τὴν ἔννοιαν ἔχουσιν, p. 126. καὶ ταύτην δῆλῃν ποιήσιν τῷ Χαγάνῳ. ταῦτα οὐκ ἔλαθε τὸν τῶν Ἀβάρων πρεσβευτὴν ἐξεπίτηδες πρὸς τοῦ βασιλέως συμπεπλάσμενα, καὶ ὡς τὸν ἀπὸ Τούρκων αὐτοῖς προβαλλόμενος φόβον ἐφέξειν ἡλπίζε τῆς ἐπινοίας αὐτοῦς. ἔδοξε δ' οὖν πείθεσθαι, καὶ συνετίθετο πάντως ἐπισχῆσαι τὸν Χαγάνον. ἦν δὲ οὗτος ὁ μάλιστα ἐνάγων αὐτὸν αἰεὶ καὶ παροτρύνων ἐς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον. καὶ οὗτος μὲν δῶρα, ἐφ' οἷς ὑπέσχετο, πολλὰ κομισάμενος ἐξώρμησε τῆς βασιλίδος καὶ συνέβη κατὰ τὴν Ἰλλυριῶν αὐτὸν διοδεύοντα μετὰ τῶν προπεμπόντων ὀλίγων Ῥωμαίων πρὸς τῶν κατατρεχόντων τὴν χώραν Σκλαβηγῶν ἀναιρεθῆναι.“

Št. 88.

581.

V tretjem letu po smrti cesarja Justina (II.) in vladanja zmagovitega Tiberija¹⁾ se prokletu ljudstvo Slovanov napravi na pot, prehodi vso Helado ter tesalske in traške pokrajine. Osvoji si mnogo mest in trdnjav; pustoši, požiga, ropa in gospodari po deželi ter biva v nji popolnoma svobodno in brez strahu kakor v svoji domačiji. To je trajalo štiri leta in sicer tako dolgo, dokler je imel cesar opraviti s perzijansko vojsko, kajti poslal je vse svoje trume na vzhod. Na ta način so dobili Slovani prosto roko v deželi, v njej bivali ter se po njej razširjali, dokler jih ni Bog pregnal. Pustošili, požigali in plenili so prav tja do (Dolgega?) zidovja ter si z ropanjem pridobili vse cesarjeve črede — mnogo tisoč — in tudi črede drugih. In glej! Do današnjega dne, kateri je v letu 584., bivajo, posedajo in počivajo v rimskih (bizantinskih) pokrajinah brez skrbi in strahu; pleneč, moreč in požigajoč so obogateli ter imajo mnogo zlata, srebra, konjskih čred in orožja; vojskovanju so se priučili celo bolje kakor Rimljani (Bizantinci).

Ivan iz Ephesa, Cerkevna zgodovina, VI, c. 25. (Iz sirskega jezika na nemščino prevedel J. M. Schönfelder, str. 255): „Von dem Wolfe der Slaven und der Verheerung, die sie in Thracien anrichteten im dritten Regierungsjahre des friedfertigen R. Tiberius.“

¹⁾ Cesar Tiberij je začel kot samovladar vladati dne 26. septembra leta 578.; devet dni pozneje, to je dne 4. oktobra, pa je cesar Justin umrl (Ivan iz Ephesa, III, c. 6; Theophan. Chronogr. ed. Boor, I, 249). Tretje leto Tiberijevega vladanja je segalo od oktobra 580. pa do oktobra 581. Ker je neverjetno, da bi bili Slovani na zimo pridrli na bizantinska tla, zato lahko trdimo, da se je izvršil tu omenjeni naval leta 581. Slovani so potem ostali na tuji zemlji štiri leta, ako ne dalj. V tistem času, ko je Ivan iz Ephesa pisal svojo cerkveno zgodovino, to je leta 584., so še bivali, posedali in počivali brez skrbi in strahu po bizantinskih pokrajinah.

Im dritten Jahre des Todes des Kaisers Justinus und der Regierung des siegreichen Tiberius zog das verwünschte Volk der Slaven aus, durchzog ganz Hellas, die thessalischen und thracischen Provinzen, nahm viele Städte und Kastelle ein, verheerte, verbrannte, plünderte und leherrschte das Land und wohnte darin ganz frei und ohne Furcht, wie in seinem eigenen. Das dauerte vier Jahre lang und so lange als der Kaiser mit dem Perserkrieg beschäftigt war und alle seine Heere nach dem Orient schickte. Dadurch hatten sie im Lande freies Spiel, bewohnten es und breiteten sich bald darin aus, bis Gott sie (hinaus) warf. Sie verheerten, brannten und plünderten aber bis zur äußeren Mauer, so daß sie alle kaiserlichen Heerden — viele Tausende — und die der Uebrigen erbeuteten. Und sieh! bis auf den heutigen Tag, welches das Jahr 895¹⁾ ist, wohnen, sitzen und ruhen sie in den römischen Provinzen, ohne Sorge und Furcht, plündernd, mordend und brennend, sind reich geworden und besitzen Gold und Silber, Pferde-Heerden und viele Waffen und haben gelernt, Krieg zu führen, mehr als die Römer.“

Johannis abbatis Biclarensis Chronica (MG. Auct. ant., XI, 216): „Anno V Tiberii, qui est Leovegildi XIII annus,²⁾ ... Slavinarum gens Illyricum et Thracias vastat“

Št. 89.

Okoli 581, dne 27. oktobra.³⁾

Vsa (solunska) pokrajina je dne 26. oktobra praznovala, kakor je bila navajena, praznik zmagovitega in domoljubnega mučenika Demetrija. O polnoči je nastal ogenj v cerkvi sv. Athlofora (Zmagonosilca).⁴⁾ To se je hitro zvedelo po vsem mestu, in kmalu se je zbralo vse polno ljudi, posebno pa mladine, ki so potem ogenj pogasili. Nato je neki mož začel klicati, da so barbari pod mestnim zidom. Vsled tega klica so vsi zapustili cerkev ter hiteli domov po orožje. Kmalu potem zapazijo pri cerkvi sv. mučenice Matrone Kristofore⁵⁾ množico barbarov, ki ni bila posebno velika, kajti našteli so jih samo kakih 5000 mož;

¹⁾ Ivan iz Ephesa navaja v svoji zgodovini na mnogih mestih letnice po aleksandrijskem letoštetju. Ako hočemo dobiti dotično letnico po Kr., odšteti nam je od njegovih letnic število 311.

²⁾ Zahodnogotovski kralj Leovigild je vladal od 568–586. Trinajsto leto njegovega gospostva je bilo 581. Besede „anno V Tiberii“ se, kar se tiče kronologije ne ujemajo s 13. letom Leovigildovega vladanja. Pričakovali bi, da bi stalo „anno III Tiberii“. Zastran letoštetja opata Ivana primerjaj tudi dotično opazko pod št. 82.

³⁾ Tu opisani napad se je izvršil, kakor nam pisatelj Joannes, nadškof solunski, sam pravi, v noči med 26. in 27. oktobrom. Vprašanje je, katerega leta se je to zgodilo. Ker nam je iz drugih virov znano, da so Slovëni posebno okoli leta 581. razsajali po Balkanskem polotoku, si lahko mislimo, da je takrat prišel pred Solun tudi tisti oddelek Slovënov, o katerem govori omenjeni nadškof Joannes.

⁴⁾ Tako so imenovali včasih sv. mučenika Demetrija.

⁵⁾ Praznik sv. mučenice Matrone Kristofore se praznuje dné 15. marca.

a vsi so bili, kar se tiče njih moči, izbrani in vajeni boja. Tako velikega mesta, (kakor je bil takrat Solun), ne bi bili barbari takoj napadli, ako ne bi bili nikdar (prej) pokazali svoje moči in drznosti tistim, kateri so se ž njimi vojskovali.¹⁾ Ko je bilo proti jutru ter se je že dan zavesetil, so meščani s svojimi očmi z zidovja zagledali nasprotnike. Večina meščanov, katere sta podpirala Kristus in sv. Athlofor, je sedaj stopila (z zidovja) doli, odprla vrata ter zunaj mesta udarila na sovražnike. V kratkem času jih je od mestnega zidovja potisnila nazaj do cerkve treh sv. mučenic, sv. Hione, sv. Irene in sv. Agape.²⁾

Skoraj celi dan so se Solunjani vojskovali z nasprotniki. Imeli so težavno stališče, ko so napadali in odbijali napade, ker pred seboj so imeli tako rekoč izbran cvet slovanskega naroda. Vendar so nazadnje z očitvidno pomočjo mučenikovo (sv. Demetrija) tisti dan pregnali sovražnike, izmed katerih jih je ne malo bežalo na tisto stran, odkoder so prišli. Tako je bil tedaj takrat končan ta nepričakovani in divji napad.

Miracula S. Demetrii mart., c. 95—99 (Acta Sanctorum, Octob., tom. IV (ed. 1866), p. 138—139.

Ibid. c. 95, p. 138: „Τοῦ καλλινίκου τούτου καὶ φιλοπόλιδος μάρτυρος Δημητρίου ἦγον ἐορτὴν ἡ χώρα πάσα, καθὼς εἰώθει, τῇ τοῦ ὀκτωβρίου μηνὸς εἰκάδι ἕκτῃ ἡμέρᾳ . . .“

Ibid. c. 98, p. 138: „Εἴτα καθορῶσιν ἐπὶ τὸ πεδίον τοῦ σεβασμίου ναοῦ τῆς Χριστοφόρου μάρτυρος Ματρώνης πληθὺν βαρβαρικὴν οὐκ ἄγαν μὲν πολλὴν (ἄχρι γὰρ πεντεχιλιᾶδων παρ' ἡμῖν ἐλογίσθησαν) σφοδρὰν δὲ τῇ ἰσχύϊ διὰ τὸ ἐπιλέκτους τε ἅπαντας, καὶ ἐμπειροπολέμους καθεστῆκέναι· οὐ γὰρ ἂν οὕτως ἀθρόα πόλει τηλικαύτῃ προσέβαλλον, εἰ μὴ ῥώμῃ καὶ θάρσει τῶν πώποτε κατ' αὐτοὺς στρατευσαμένων διενηνοχότες ἐτύγχανον. Ὡς δὲ ἀνέκραξεν ἀπὸ τοῦ τείχους ἡ πόλις αὐτοψὶ τοὺς ἀντιπάλους εἰσβλέψασα (ἔχθρος γὰρ λοιπὸν ἦν, καὶ τὰ τῆς ἡμέρας ἐπέφωσκει) οἱ πλείστοι κατελθόντες, καὶ τὰς πύλας ἀνοίξαντες, ἔξω τὴν συμπλοκὴν πρὸς ἐκείνους, τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἀθλοφόρου αὐτοὺς ἐνισχύσαντες, ἐποίησαντο ἥδη λοιπὸν φθάσαντας τῇ μανίᾳ τῆς θηριωδίας αὐτῶν καὶ μέχρι τοῦ σεβασμίου τεμένους τῶν τριῶν ἁγίων μαρτύρων Χιόνης, Ἐιρήνης, καὶ Ἀγάπης, ἕπερ, ὡς ἴστε, βραχυτάτῳ διαστήματι τοῦ τῆς πόλεως τείχους ἀρέστηκεν.“

Ibid. c. 99, p. 139: „Καὶ δὴ μέχρι πολλοῦ τῆς ἡμέρας συρρέγγυμένων ἀφοτέρων ἀλλήλοις, καὶ τὰς διώξεις καὶ τὰς ὑφέσεις ἐπικινδυνότερον οἱ τοῦ ἀθλοφόρου στρατοπονησάμενοι διὰ τὸ παντὸς τοῦ τῶν Σιλαβίνων ἔθνους τὸ ἐπιλεκτόν ἄνθος, ὡς εἴρηται, τοὺς ἀντιπατασσομένους καθεστῆκέναι. τέλος αὐτῆς τοῦ μάρτυρος τῆς ἐπιστάσις ἐπιφανείσης, ἀπεδιώχθη τὸ βάρβαρον αὐτῆς ἡμέρας, τῶν τῆδε μέρων οὐ παρ' ὀλίγους ὑποχωρήσαν, ἥπερ εἰσέβαλεν· καὶ τὰ μὲν τῆς τότε γεγενημένης ἀπροσδοκήτου, καὶ θηριώδους ἐπιδρομῆς οὕτω συνετελέσθη· . . .“

¹⁾ Iz tega stavka lahko sklepamo, da so Slovenci že prej včasih prišli pred mesto Solun.

²⁾ Praznik sv. mučenic Hione, Irene in Agape je dné 3. aprila.

Št. 90.

584,¹⁾ poletje.

Slověni, katere je našuntal obrski kakan,²⁾ so opustošili večino bizantinske zemlje, pridrli trumoma do tako imenovanega Dolgega zidovja,³⁾ tu razsajali ter pobili mnogo ljudi. Cesar je bil v strahu ter je hotel obvarovati Dolgo zidovje. Kar je imel vojaštva okoli sebe, ga je peljal iz Carigrada, kakor da bi hotel napraviti v naglici veliko trdnjavo okoli mesta. Komentiol⁴⁾ pa, kateremu je bilo izročeno vojaško poveljništvo, je prišel v Tracijo ter pregnal slověnske množice. Dospel je do reke Ergina,⁵⁾ napadel Slověne nepričakovano in z veliko močjo ter jih mnogo pobil. Zato je cesar tega poveljnika takoj na novo poslal zoper sovražnike ter ga odlikoval na razne načine. Komentiol je nato še v istem poletju zbral bizantinske čete, napotil se proti Drenopolju ter naletel na Ardagasta,⁶⁾ ki je imel pod seboj veliko množico Slověnov ter peljal s seboj mnogoštevilno četo ujetnikov in bogat plen. Ko je Komentiol v rečenem mestu prenočil, je prišel drugi dan na vse zgodaj k trdnjavici Ansinu⁷⁾ ter se z barbari hlabro bojeval. Ti so bili premagani ter pregnani iz Astike;⁸⁾ tudi je takrat bizantinska hlabrost napravila ujetnikom vesel dan. Poveljnik je zapel zmago poveličevalno pesem ter (ondi) postavil spomenik.

- Theophylacti Simocattae Historiae, I, c. 7, § 1—6 (ed. C. de p. 52, § 1. Boor, p. 52, 53): „ . . . τὸ γὰρ τῶν Σκλαυηνῶν ἔθνος ἐπαφίειν, καὶ πλείστα τῆς Ῥωμαίων γῆς ἀποκείρεται, καὶ τῶν Μακρῶν μέχρι καλουμένων τειχῶν, οἷα διὰ τῶν τόντες, ἀθρόον προσβαλόντες ταῖς ὕψει πολλὴν ἀπεργάζονται φόνον. διὸ καὶ δεδιὼς βασιλεὺς τὰ Μακρὰ διεφούρησε τείχη καὶ τὰς περὶ αὐτὸν τῶν στρατευμάτων πλῆθὺς ἀπεξῆγε τῆς πόλεως, ὥσπερ ἀξιολογώτατον ἔρμα περὶ τὸ αὐτὸ αὐτοσχέδιον μηχανῶν.
- § 3. μενος. τότε δὲ, τότε Κομεντιόλος οὐκ ἀκομψὸν ταξιαρχίαν πιστεύεται κατὰ τε τὴν

¹⁾ Theophanes pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile leta 584.

²⁾ Bizantinski cesar Mavricij je moral obrskemu kakanu v posebni pogodbi obljubiti, da mu bode plačal vsako leto po 100.000 zlatov, ne pa 80.000, katere so njegovi predniki dajali Obrom. Vsled tega kakan ni smel napadati grške zemlje. Ker se tedaj sam ni mogel vojskovati, je pregovoril Slověne, da so leta 584. udarili v Tracijo. Ti Slověni niso bili zavisni od Obrov, pač pa njih dobri prijatelji. Ako bi bili podložni Obrom, bi bil kakan prelomil z Bizantinci sklenjeno pogodbo, ko bi bil poslal svoje podanike pustošit bizantinske pokrajine, ter izgubil pravico do povečanega letnega davka, katerega je dobival iz Carigrada.

³⁾ Slověni so večkrat pridrli do Dolgega zidovja, tako n. pr. leta 551. in 559.

⁴⁾ Komentiol je bil bizantinski poveljnik, ki se je v Traciji vojskoval s Slověni, na Vzhodu pa s Perzi.

⁵⁾ Reka Ergines (sedaj Ergine) je bila v južni Traciji ter se je izlivala v Hebros (sedaj Marica).

⁶⁾ Ardagast = Radogost (?).

⁷⁾ Ansinon ali Ensinon (?) je bila trdnjavica blizu Drenopolja v Traciji.

⁸⁾ Pokrajina Astika je bila med Marmorskim in Črnim morjem.

Θράκην ἐπὶ τῶν ἀπελαύνει τῶν Σκλαυηγῶν τὰ πλήθη, ἀφικνεῖται δὲ καὶ κατὰ τὸν Ἐργινίαν, οὕτω καλούμενον ποταμόν, καὶ ἀδοκῆτως ἐπιστὰς τοῖς Σκλαυηγῶσι καρτερώς ἐπιτίθεται καὶ θάνατον πολλὸν τοῖς βαρβάροις ἀπεσχεδίασεν. διὰ τοι τοῦτο καὶ στρα- § 4.
τηγὸς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος αὐθις χειροτονηθεὶς ἀποστέλλεται καὶ Ῥωμαϊκαῖς ἀξίαις λαμπρύνεται τὴν τε τοῦ πραισέντου τὴν παρὰ Ῥωμαίοις λεγομένην || ἔνοπλον ἡγεμονίαν p. 53, § 5.
(τιμὴν ἀποφέρειται.) εἴτα περιόντι τῷ θέρει τὰς Ῥωμαϊκὰς συναθροίσας δυνάμεις ἐπὶ τὴν Ἀδριανούπολιν φοιτᾷ καὶ συντυγχάνει Ἀρδαγᾶστῳ ἐπισυρομένῳ πλήθῃ Σκλαυηγῶν πολλὰ ἄγγρας τε αἰχμαλώτων ἀξιολογωτάτας καὶ λείας λαμπράς διανυκτερεύσας τε ἔρθριος ἦκε πηλσίον Ἀνσίνου²⁾ τοῦ φρουρίου καὶ γεννικῶς τοῖς βαρβάροις συμπλέκεται. τὸ δὲ πολέμιον πρύμναν τε ἐκρούσατο καὶ ἐς φυγὴν ἐξωθεῖτο καὶ τῆς Ἀστυκῆς αὐτῆς § 6.
ἀπελαύνεται, λευκὴν τε τοῖς αἰχμαλώτοις ἡμέραν ἀνέσχε τὸ Ῥωμαϊκὸν ἀνδραγάθεμα. ὁ δὲ στρατηγὸς ἐπαυώνισεν ἐπινίκιον καὶ τρόπαιον ἐνδρύσατο.“

Photii in Theophylactum summaria (ibid. p. 4): „ . . . στρατηγὸς δὲ αἰρεθείς Κομεντιόλος κατὰ Σκλαβήνων ἡνδραγάθησεν.“

Theophanis Chronographia ad a. 6076 (= 584) (rec. C. de Boor, p. 254): „ . . . ὁ δὲ Χαγάνος τὴν εἰρήνην διαλύσαι δόλῳ ἔσπευδεν. τὸ γὰρ Σκλαυινῶν ἔθνη κατὰ τῆς Θράκης ἐξώπλισεν· ἃ τινὰ παρεγένοντο μέχρι τῶν Μακρῶν τειχέων πολλὴν ἄλωσιν ποιοῦμενα. ὁ δὲ βασιλεὺς τὰ τοῦ παλατίου στρατεύματα ἐξαχαγῶν τῆς πόλεως καὶ τοὺς δῆμους φυλάττειν τὰ Μακρὰ τεῖχη ἐκέλευσεν. καὶ Κομεντιόλον στρατηγὸν χειροτονήσας καὶ ἐξοπλίσας κατὰ τῶν βαρβάρων ἀπέστειλεν. ὁ δὲ ἀδοκῆτως τοῖς βαρβάροις ἐπιπεσὼν πολλὰ πλήθη ἀνέϊλε καὶ τούτους ἀπῆλασεν. παραγενόμενος δὲ ἐν Ἀδριανουπόλει περιέτυχεν Ἀρδαγᾶστῳ πλήθῃ Σκλαυινῶν μετὰ αἰχμαλωσίας ἐπιφερομένῳ· καὶ τούτῳ ἐπιπεσὼν τὴν τε αἰχμαλωσίαν διέσωσε καὶ νίκην μεγάλην περιεβάλετο.“

Anastasioi Chronographia tripartita (Edit. C. de Boor, p. 155): „Secundo imperii sui (sc. Mauricii) anno . . . porro chaganus Avarum pacem solvere festinabat: nam Sclavenorum gentes contra Thracem armavit, quae pervenerunt usque ad longos muros multum facientes excidium, ast imperator palatii eductis militibus et plebibus e civitate longos muros custodiri praecepit et Comentiolum ducem ordinans et armans contra barbaros misit, qui insperate in barbaros ruens copiosas multitudines interfecit hosque pepulit. cum autem pervenisset Hadrianopolim, occurrit Andragasto multitudines Sclavenorum cum praeda ducenti et in hunc irruens et captivitatem eripuit et victoria magna indutus est.“

Historia miscella, lib. XVII (Migne, Patrologiae, Ser. lat., XCV, p. 1001): „Anno secundo imperii sui (sc. Mauricii) . . . Porro Chaganus Avarum pacem solvere festinabat. Nam Sclavinorum gentes contra Thracem armavit, qui

¹⁾ Praesentum (πραισέντων) se je zvalo dostojanstvo, katero je poveljniki Komentioli dobili od bizantinskega cesarja Mavricija. Praesaentes so se zvali tisti vojaški oddelki, ki so spremljali vladarja, skrbeli za njegovo varnost ter mu bili tako rekoč vedno pri rokah. Predstojnik teh oddelkov se je zval „magister militum praesentum“ ali pa „magister praesentis militiae“.

²⁾ Cod. Vatic. ima „Ἀνσίνου“, v raznih tekstih pa čitamo „Ἐνσίνου“.

pervenerunt usque ad longos muros multum facientes excidium. At imperator palatii eductis militiis et plebibus a civitate longos muros custodiri praecepit, et Comentiolum ducem ordinans, et armans contra barbaros misit, qui ex insperato in barbaros ruens, copiosas multitudines interfecit, hosque repulit. Cum autem pervinisset Adrianopolim, occurrit Andragasto multitudo Sclavinorum praedam ducenti, et in hunc irruens, et captivitatem eripuit, et victoria nudatus est.“

Št. 91.

Med 582. in 585.¹⁾

Domicijan, metropolit v mestu Melitene,²⁾ je bil svetovalec in tolažnik bizantinskega cesarja Mavricija v hudih bojih, katerih ta ni imel samo s Perzi, temuč tudi z barbarskimi in divjimi narodi, ki so prišli s konca sveta, namreč z Obri in s slovanskimi rodovi, kateri so od vseh strani obkolili cesarja.

Ivan iz Ephesa, Cerkvena zgodovina, V, c. 19. Iz sirskega prevedel v nemščino dr. J. M. Schönfelder, str. 210: „(Der Kaiser Mauricius) berieth sich mit ihm (mit Domitian, Bischof von Melitene), seinem innigsten Vertrauten, der ihm näher stand als Alle, — seinem Rathgeber und Tröster in den harten und schweren Heimfuchungen der Kriege, nicht allein mit dem heidnischen Volke der persischen Mager, sondern auch mit den barbarischen und wilden Völkern derer, die von den Grenzen der Erde gekommen waren, der jg. Avaren und den andern Völkern der Slaven, die den Kaiser von allen Seiten umringten.“

Št. 92.

585 ali pa 586.

Papež Pelagij (II.) piše Heliju in drugim istrskim škofom [„*Heliae aliisque episcopis vel universis filiis ecclesiae Histriae partibus constitutis*“] ter jim pravi, da jim ne pošilja tega pisma neko-liko pozno vsled slabe volje ali pa malomarnosti, temuč vsled časovnih razmer in sovražniške sile. Jako obžaluje, da so se ločili od cerkve. Ker je bilo sedaj vsled prizadevanja in truda eksarha in cesarskega kartularja Smaragda [„*excellentissimi domni Smaragdi exarchi et chartularii sacri palatii*“]³⁾ sklenjeno premirje [„*pacem nobis interim vel quietem donare dignatus est*“], se obrača do njih ter jih opominja, da bi se zopet zedinili s cerkvijo.

¹⁾ Leta 582. je Mavricij postal cesar; z letom 585. je pa Ivan iz Ephesa končal svojo cerkveno zgodovino.

²⁾ Melitene je bilo mesto v vzhodni Kapadociji.

³⁾ O eksarhu Smaragdu glej pod št. 139.

Potrebno se mu je zdelo, da jih s tem pismom izpodbuja, da bi se povrnili k materi cerkvi. Pošilja jim dokaz o svoji pravi veri, da ne bodo dvomili o njej.

Papež pravi, da uči, ima in hoče s čistjo vestjo do zadnje kaplje krvi braniti tisto vero, katero so apostelnjki učili in njih nasledniki neizpremenjeno ohranili. Nato našteva razne cerkvene zборе, katerih sklepi so merodajni zanj in za vse krščanstvo. Kdor bi učil zoper sklepe dotičnih cerkvenih zborov ali pa jih ne hotel priznavati, ga je treba izobčiti. Ako imajo (Helija in istrski škofje) kake pomislike, ki vznemirjajo njih vest, naj zberejo izmed sebe može, katere naj pošljejo k njemu (k papežu). Papež jim obeta, da jih rad sprejme ter jim dá potrebnega zadoščenja. Kadar bi se hoteli vrniti, bi to storili brez kake ovire.

Nato jih še enkrat prosi in opominja, da bi ne ostali še za naprej ločeni od božje cerkve. Pošilja jim tudi (ferentinskega) škofa Redempta in Kvodvultdeja, opata samostana velike cerkve sv. Petra [*„coepiscopum nostrum Redemptum et Quodvultdeum abbatem monasterii maioris basilicae beati Petri apostoli“*], katera naj blagovolé dobro sprejeti ter ju zopet odposlati z naznanilom, da so se združili z rimsko cerkvijo.

Datum manjka.¹⁾ — *„Quod ad dilectionem.“*

[Baronius, Annales eccles. ad a. 586, c. 29. — Mansi, Concil. coll., IX, 891. — Galluccioli, Opera S. Gregorii, IX, App. p. 26. — Migne, Patrol., Ser. lat., LXXII, 706. — MG. Epist, II, 442. — Jaffé Reg. pont. Rom., št. 1054 (686).]

Št. 93.

585 ali pa 586.

Papež Pelagij (II.) piše Heliju in drugim istrskim škofom [*„Heliae vel aliis episcopis Histriae“*] ter jim naznanja, da je prejel njih pisanje. Ko ga je prebral, je bil jako žalosten, ker niso odgovorili na to, kar jim je pisal, in se tudi s sveto cerkvijo ne združili. Še celotistim, katerim so izročili pisanje, so prepovedali, da se ne smejo pu-

¹⁾ Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 232, 233) dokazuje, da je papež Pelagij II. poslal to pismo in obe naslednji oglejskemu škofu Heliju leta 585. ali pa vsaj v začetku leta 586. Vsa tri pisma je sestavil poznejši papež Gregor I., ki je bil takrat še dijakon, kar je razvidno iz besed Paula diacona (Hist. Langob., III, c. 20), a tudi iz izrazov in sloga rečenih pisem. — Dijakon Gregor je bil dné. 4. oktobra leta 584. še v Carigradu (Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, št. 1052), pozneje se je vrnil v Rim. Leta 586. je že umrl oglejski škof Helija, kateremu je bilo to pismo poslano. Rubeis dokazuje, da mir, o katerem govori papež v tem pismu, je bil leta 585. Leto poprej pa so Langobardi pritiskali na Rimljane tako, da tem še eksarh ni mogel nič pomagati.

ščati ž njim (s papežem) v kak razgovor. Njih poslanci so izročili pismo kakor kak kapitular ali kak interdikt ter rekli, da nimajo drugega ukaza, kakor to, da ga oddado, kakor bi bili kaki pismonosci. V poslanem pismu niso dokazi (svetih) očetov navedeni na pravem mestu ter se ne nanašajo na sedanje razmere.

Papež pravi, da tega niso pisali iz zlobnosti in zvijačnosti, pač pa se vidi, da niso čitali pisem, iz katerih so jemali svoje dokaze. Zato jih opominja, da bi prav kmalu preklicali zmoto, v katero so zabredli.

Njih poslancem, katere so poslali v Rim, so se prečitale iz kodeksov in starih knjig, ki so v arhivu apostolske stolice [„*ex codicibus et ex antiquis polypticis*“) *scrinii sanctae sedis apostolicae*“] nekatere stvari, iz katerih je razvidno, da se v njih ne nahaja nič takega, kar so oni v svojem pismu navedli o treh poglavjih. Potrebno bi bilo, da bi (Helija in istrski škofje) skrbno pregledali vse sinodalne spise [„*epistolas synodales*“] ter se prepričali, da niso trdili sveti očetje v svojih pismih o chalcedonski sinodi nič drugega, kakor to, kar tudi zapoveduje sveta vera. Potem navaja papež v svojem pismu, kaj je pisal o chalcedonski sinodi papež Leon (I). Iz dotičnih stavkov lahko spoznajo, da je ta papež učil ravno to, kakor on (Pelagij II.).

Papež jih opominja, da naj bi se odrekli zmoti ter se združili s katoliško in apostolsko cerkvijo. Na sodnji dan se ne bodo mogli izgovarjati. Takrat jim ne bodo mogli pomagati niti Teodor iz Mopsuestije, niti pisma Iba (iz Edesse). Večji greh je, ako je kdo razkolnik, kakor pa, če vsled pritiska daruje malikom. Prvi tičf radovoljno v grehu, zadnji je pa grešil, ker je bil prisiljen.

Ako dvomijo o katerih vprašanjih, naj pošljejo v Rim zaupne osebe, da se pomenijo ž njim (s papežem). Zastran tega je (papež) že govoril z eksarhom Smaragdom. Ako se jim pa zdi v Rim predaleč, naj bo shod v Ravenni, kamor hoče (papež) poslati svoje zastopnike.

Datum manjka.²⁾ — „*Dilectionis vestrae per eos.*“

[Baronius, Annales ecclesiastici ad a. 586, c. 37. — Mansi, Concil. coll., (1763) X, 895. — Gallicciolli, Opera S. Gregorij, IX, App. p. 26. — Migne, Patrol., Ser. lat., LXXII, 706. — MG. Epist. II, 445. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1055 (687).]

¹⁾ Polyptycha so bile knjige, v katerih so bili popisani cerkveni dohodki in izdatki. Papež Gelazij je dal v Rimu napraviti „polyptychum universale“, v katerem so bila naštetá vsa posestva rimske cerkve.

²⁾ Glej dotično opazko pod št. 92.

Št. 94.

Okoli 586.

Papež Pelagij (II.) piše jako obširno (tretje) pismo (oglejskemu) škofu Heliju in vsem istrskim škofom [„*Heliae vel universis episcopis Histriae partibus constitutis*“]. Naznanja jim, da jim je pred kratkim [„*dudum*“] poslal pisma [„*scripta*“]¹⁾ z namenom, da bi že dolgo ločene ude združil s Kristusom. V njih (v pismih) jih je bolj prosil, kakor pa opominjal, da bi poslali k njemu (k papežu) za razgovor sposobnih mož, da bi jim zastran treh poglavij pokazal to, kar je jasno, ter odkril to, kar se jim zdi morebiti temno. Naposled [„*tandem*“] je dobil od njih pismo, v katerem mu usiljujejo svoje sklepe. Z žalostjo občuduje njih postopanje.

Papež toži, da vsi njegovi opomini ne izdajo nič. V njih odgovoru ni najti nikakršne dobre volje in nikakršne želje po miru. Kaj naj bi delal drugega, kakor za nje prelival solze. Zunaj hleva stojé, ko hodi okrog rjoveč lev in išče, koga bi požrl. Podobni so mladiki, ki je odrezana od vinske trte. Vidi jih, da delajo v potu svojega obraza, a zunaj vinograda. Po vsem svetu razširjena cerkev se ne more veseliti zaradi rane, katero jej je vsekalo njih razkolništvo.

V svojem pisanju trdijo (Helija in istrski škofje), da se je s tem, kar se je zgodilo za rankega (bizantinskega) cesarja Justinijana (I.)²⁾, uničila veljavnost chalcedonske sinode,³⁾ kar pa ni res. Da to sumničenje, katero so izrazili v svojih spisih, nima podlage, pričujejo pisma in okrožnice [„*in enkycliis*“] njegovega prednika (papeža) Leona,⁴⁾ ki pravi, da so nauki chalcedonske sinode nedotakljivi. Papež potem dokazuje iz pisem tega papeža, da se ne sme dvomiti o pristnosti chalcedonske sinode.

V njih (Helije in istrskih škofov) pisanju se čita, da se ne sme premeniti nobena črka in nobena pika o tem, kar se je sklenilo na chalcedonski sinodi. — Papež pravi, da je tudi on tega mnenja, da se ne sme nič svojevoljno prenarediti, kar je bilo razglašeno kot pravo. Drugo pa je, ako je pisar kje napravil kako pomoto. Kar omenjajo (Helija in istrski škofje) v svojem pisanju, se ne nahaja v okrožnicah.

Pomislijo naj, se li ujemajo spisi Teodora (iz Mopsuestije) in Teodorita (iz Cyra) z nauki prerokov, evangelistov in aposteljnov! Teodor je v svojih spisih zagovarjal cerkvenega sovražnika Nestorija, grajal pa cerkvenega branitelja Cirila. Teodorit je pozneje, ko se je izpreobrn timer, preklical vse to, kar je prej pisal zoper pravo vero.

¹⁾ Glej pod št. 92 in 93.

²⁾ Tu nam je misliti na peti občni cerkveni zbor v Carigradu leta 553.

³⁾ Chalcedonska sinoda je bila leta 451.

⁴⁾ Papež Leon I. je vladal od 440—461.

V svojem pismu so omenili (Helija in istrski škofje), da so od apostolske stolice dobili ukaz, da se jim ni treba ravnati po tem, kar se je sklenilo pod rajnkim cesarjem Justinijanom.¹⁾ V začetku prepira zastran treh poglavij so se tudi papež Vigilij in vsi knezi latinskih pokrajin [„*omnes Latinarum provinciarum principes*“] hrabro držali ter jih niso hoteli zavreči. — Papež Pelagij odgovarja na to, da niso Latinci takoj spoznali napake, ker niso dobro umeli grškega. Ko so pa izprevideli svojo zmoto, so začeli tem stanovitnejše svoj boj za resnico.

Papež piše potem precej obširno o Teodoru (iz Mopsuestije) in njegovem nauku ter navaja razne pisatelje, ki so obsodili njegove spise. Papež pravi, da ne odbija vseh njegovih razprav, temuč le tiste, katere je spisal zoper pravo sveto vero in zoper dvanajstera poglavja aleksandrijskega škofa Cirila.

Proti koncu jih papež še enkrat opominja, da bi se zedinili s cerkvijo. Dokler niso ž njo združeni, nimajo od nje nikakršnega dobička, akoravno bi dobro delali.

Datum manjka.²⁾ — „*Virtutum mater*.“⁴⁾

[Baronius, *Annales eccles.* ad a. 586, c. 44. — Mansi, *Concil. coll.*, IX, 433. — Galliccioli, *Opera S. Gregorii*, IX, App. 34. — Migne, *Patrolog.*, Ser. lat., LXXII, 715. — MG. *Epist.*, II, 449. — Jaffé, *Reg. pont. Rom.*, št. 1056 (688).]

Št. 95.

Okoli 586.

Papež Pelagij II. je gradeškemu patriarhu Heliju, ki se ni hotel odreči trem poglavjem chalcedonskega cerkvenega zbora,³⁾ poslal pismo,⁴⁾ katero je pisal takratni dijakon in poznejši papež Gregor. Neresnično je, da bi bil patriarh Helija vsled papeževega pisma preklical svojo zmoto.⁵⁾

Pauli diaconi *Historia Langob.*, III, c. 20 (MG. *SS. rer. Langob.*, 103): „Hic Pelagius Heliae Aquileiensi episcopo, nolenti tria capitula Cal-

¹⁾ To je, kar se je sklenilo leta 553. na petem občnem cerkvenem zboru v Carigradu.

²⁾ Glej dotično opazko pod št. 92.

³⁾ Ta cerkveni zbor je bil leta 451.

⁴⁾ Gl. št. 94.

⁵⁾ Rubeis (*Mon. eccl. Aquil.*, col. 233) pravi, da je patriarh Helija do svoje smrti ostal razkolnik in da je torej notica v obeh kronikah oglejskih patriarhov napačna, ko trdita, da je spoznal svojo zmoto.

chidonensis synodi suscipere, epistolam satis utilem misit. Quam beatus Gregorius, cum esset adhuc diaconus, conscripsit.“¹⁾

Landulphi Sagacis Additamentum ad Historiam miscellam (Migne, Patrolog., Ser. lat., XCV, 1149): „Hic Pelagius Heliae Aquilegiensi episcopo, nolenti tria capitula Chalcedonensis synodi suscipere, epistolam satis utilem misit, quam beatus Gregorius, cum esset adhuc diaconus, conscripsit.“

Iohannis diaconi Chronicon Venetum. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 72): „Hic Pelagius Helye, Aquilegensi episcopo, nolenti tria capitula Chalcedonensis synodi suscipere, epistolam satis utilem misit, quam beatus Gregorius cum esset adhuc diaconus conscripsit.“

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 7): „Hic (sc. Helias) quia tria capitula Chalcedonensis concilii suscipere noluit, tanquam haereticus reprobatus est. Sed Pelagius papa eidem misit epistolam satis utilem, quam b. Gregorius, dum adhuc esset cardinalis (!) scripsit. Tunc Helias ab errore revocatus . . .“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Hic (sc. Elias) fuit, ut dicitur, haeretica pravitate respersus, eoquia tria capitula synodi Chalcedonensis suscipere noluit; verum postmodum errorem suum cognovit . . . Huic Eliae misit b. Pelagius epistolam valde utilem, quam scripsit s. Gregorius adhuc cardinalis (!) existens.“

Št. 96.

Od 586. do 607.

Po smrti oglejskega patriarha Helija je prišel na njegovo mesto Sever, ki je bil doma iz Ravenne. Njega, potem še tri druge istrske škofe, namreč poreškega škofa Ivana, (tržaškega škofa) Severa in (cenedskega škofa) Vindemija,²⁾ ter priletnega cerkvenega odvetnika Antonija je takratni patricij Smaragd, ko je prišel iz Ravenne na Gradež, izvlekel iz cerkve ter jih s silo prepeljal v Ravenna. Grozil jim je s pregnanstvom, postopal ž njimi okrutno ter jih prisilil, da so se združili z ravennskim škofom Ivanom, kateri ni hotel priznavati ve-

¹⁾ Ta trditev Pavla dijakona ni popolnoma resnična. Patriarh Helija je priznaval tri poglavja chalcedonskega cerkvenega zbora. Papež Pelagij ga je prosil v svojih pismih, da bi se odpovedal nauku treh poglavij, česar pa Helija ni hotel storiti. — Rubeis (op. cit. col. 232) misli, da je dijakon Gregor brez dvoma spisal tudi prvo in drugo pismo papeža Pelagija do patriarha Helija (gl. št. 92. in 93). To se dá sklepati iz enake vsebine in enakega sloga vseh treh pisem.

²⁾ O cenedski cerkvi sem napisal nekoliko vrstic pod št. 85. — Pavel dijakon in drugi za njim trdijo, da Vindemij je bil istrski škof; a v zapisniku izmišljene sinode na Gradežu (št. 85) pa stoji „Vindemius Cenetensis“. Iz nekega poznejšega vira (gl. št. 186) je razvidno, da so včasih vse tiste, ki so bili podložni gradeškemu patriarhom, zvali istrske škofe.

ljavnosti treh poglavij (chalcedonskega cerkvenega zbora).¹⁾ Čez eno leto²⁾ so se povrnili iz Ravenne na Gradež. Tu pa ljudstvo ni več hotelo imeti ž njimi opraviti in tudi drugi škotje jih niso marali še dalje priznavati kot take. Patricija Smaragda je pa za kazen obsedel hudobni duh. Povrnil se je v Carigrad, ko je patricija Romana dobil za svojega naslednika.³⁾

Patriarh Sever je vladal 21 let in 31 dni. Ko je umrl, je bil pokopan v cerkvi sv. Evfemije. Tej cerkvi je prepustil svoje imetje. Svojim duhovnikom je naročil, da naj se zanj daruje vsako soboto sv. maša. Tudi je sklenil, da naj se ustanovi posebna miza za reveže.

- Pauli diaconi *Historia Langob.*, III, c. 26 (MG. SS. rer. Langob., p. 105. p. 105—107): „His diebus defuncto Helia Aquilegensi patriarcha, postquam quindecim annos sacerdotium gesserat, Severus huic succedens regendam suscepit ecclesiam. Quem Smaracodus patricius veniens de Ravenna in Gradus, per semet ipsum e basilica extrahens, Ravennam cum iniuria duxit cum aliis tribus ex Histria episcopis, id est Johanne Parentino et Severo atque Vindemio, necnon etiam Antonio iam sene ecclesiae defensore. Quibus comminans exilia atque violentiam inferens, communicare compulit Johanni Ravennati episcopo, trium capitulorum damnatori, qui a tempore papae p. 106. Vigili || vel Pelagii a Romanae ecclesiae desciverat societate.⁴⁾ Exempto vero anno, e Ravenna ad Grados reversi sunt. Quibus nec plebs communicare p. 107. voluit, nec ceteri || episcopi eos receperunt. Smaracodus patricius a daemonio non iniuste correptus, successorem Romanum patricium accipiens, Constantinopolim remeavit.“

Landulphi Sagacis *Additamentum ad Historiam miscellam* (Migne, *Patrolog.*, Ser. lat., XCV, 1150): „His diebus defuncto Helia Aquilegiensi patriarcha, postquam quindecim annis sacerdotium gesserat, Severus huic succedens regendam suscepit ecclesiam. Quem Smaragodus patricius veniens de Ravenna in Gradus, per semetipsum ex basilica extrahens, Ravennam cum injuria duxit, cum aliis tribus ex Istria episcopis, id est Joanne Parentino, et Severo, atque Vindemio, nec non etiam Antonio jam sene ecclesiae defensore. Quibus comminans exilia atque violentiam inferens, communicare compulit Joanni Ravennati episcopo trium capitulorum damnatori, quia tempore papae Vigili, vel Pelagii, a Romanae ecclesiae desciverat

¹⁾ Najbrže patricij Smaragd ni tako nečloveško postopal z istrskimi škofi, kakor nam poročajo ohranjeni viri, ki pa so pisani s strankarskega stališča.

²⁾ Najbrže leta 587. ali 588.

³⁾ Patricij Smaragd se je najbrže v prvi polovici leta 590. povrnil iz Ravenne v Carigrad. Njegov naslednik v Ravenni je postal patricij Roman.

⁴⁾ Ravennski škof Ivan ni odpadel od rimske cerkve, kajti bil je nasprotnik trem poglavjem chalcedonskega cerkvenega zbora. On torej ni bil razkolnik, kakor trdi zgoraj navedeni vir, pač pa so bili heretiki patriarh Sever in istrski škofje, dokler se niso združili z ravenskimi škofom. Pozneje so zopet prestopili k razkolništvu ter v novič sprejeli nauke treh poglavij.

societate. Exempto vero anno, a Ravenna ad Grados reversi sunt, quibus nec plebs communicare voluit, nec caeteri episcopi eos receperunt. Smaragdus patricius a daemone non iniuste correptus, successorem Romanum patricius accipiens, Constantinopolim remeavit.“

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 9): „Huic (sc. Heliae) successit Severus patriarcha ad regendam ecclesiam; qui omnes suas res, quas de parentum iure habuit, in iam dicta ecclesia sanctę Euphemie reliquit per testamentariam vocem, commendans sacerdotibus ipsius metropolis Gradensis ut ipsi superstites seu posterius eorum pro his rebus specialiter omni die sabbato pro ipso missas celebrarent atque oblationes offerrent, mensamque pauperum instituit; cuius et testamenti cartula apud ecclesiam Gradensem manet,¹⁾ et res quas ibi reliquit ipsa possidet ecclesia. defuncto vero ipso beatissimo viro apud Gradensem metropolim ecclesiam, sepultus est in basilica sanctę Eufemie; qui pontificatum rexit annis numero XXI, dies XXXI.“

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 50): „Huic (sc. Helie) successit Severus patriarcha ad regendam Gradensem eandem ecclesiam, qui omnes suas res, que de parentum iure habuit, in iam dicta ecclesia sancte Eufimie reliquit per testamentariam vocem, comendans sacerdotibus ipsius metropolis Gradensis ut ipsi superstites seu posterius eorum pro his rebus specialiter omni die sabbati pro ipso missas celebrarent atque oblationes offerrent, mensamque pauperum instituit, cuius et testamenti cartula apud ecclesiam Gradensem manet, et res, quas sibi reliquit, ipsa possidet ecclesia. defuncto vero ipso beatissimo viro apud Gradensem metropolim ecclesiam, sepultus est in basilica beatę Eufimie; qui pontificatum rexit annis numero viginti et octo et diebus triginta et uno.“

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 74): „Huic (sc. Helye) succedens Severus regendam suscepit ecclesiam, quem Smaragdus patricius veniens de Ravenna in Grados, per semetipsum ex basilica extrahens Ravennam duxit cum aliis tribus ex Hystria episcopis, id est Iohanne Parentino et Severo atque Vindemio nec non etiam Antonio iam sene ecclesie defensore. quibus comminans exilia atque violentiam inferens, communicare compulit Iohanni Ravennati episcopo, trium capitulorum damnatori, qui tempore pape Vigili, vel Pelagii, a Romane ecclesie describerat societate. exempto vero anno, e Ravenno ad Grados reversi sunt, quibus nec plebs communicare voluit, nec ceteri episcopi eos receperunt. Smaragdus patricius, a demonio non iniuste correptus, successorem Romanum patricium accipiens, Constantinopolym remeavit.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 16): „Cui (sc. Heliae) successit Severus, qui fuit nacione civitatis Ravenne, qui vixit an. 21, d. 21.“

¹⁾ Dotični dokument se nam ni ohranil.

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App., 7): „Severus patriarcha successit Heliae apud Aquilegiam novam, et XV annos sedit. Quem Smaragdus patricius nolentem Ravennati episcopo adhaerere, cum tribus coepiscopis de Grado violenter abstrahens, cum injuria Ravennam duxit, compellens eundem Severum dicto Ravennati episcopo in tribus damnatis capitulis a papa Pelagio adhaerere. Sed justo Dei judicio Smaragdus patricius a daemonio correptus, Constantinopolim remeavit. Severus vero, expleto uno anno, ad Gradum cum tribus coepiscopis rediens, non est receptus a populis, nec sibi voluerunt alii episcopi communicare.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c., App. 9) „Defuncto Elia patriarcha, successit Severus patriarcha, qui sedit annos XV. Hunc quidam Smaragdus patricius cum tribus episcopis Ravennam injuriose duxit, compellens eos communicare episcopo Ravennati, qui erat haeticus. Verum divino judicio dictus Smaragdus a daemonio correptus est. Severus ad ecclesiam revertitur, et bonis operibus vitam finivit.“

Danduli Chronicon, lib. VI, c. 2 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 104): „Severus novae ecclesiae patriarcha infulatus est anno Domini DLXXXVI. Hunc de Ravenna ortum, et patriarcham factum Smaragdus patricius, veniens de Ravenna Gradum, de basilica traxit, et secum duxit cum aliis tribus episcopis ex Istria, videlicet Ioanne Parentino, et Severo Trigestino, et Vindemio Cenetensi, atque Antonio jam sene ecclesiae defensore, quibus comminans exilia, atque violentiam inferens, communicare compulit Joanni Ravennati trium capitulorum damnatori, qui tempore Vigili papae a Romanae ecclesiae desciverat societate. Elapso autem anno de Ravenna in Gradum reversi sunt, quibus nec plebs communicare voluit, nec ceteri episcopi eos receperunt. Smaragdus autem patricius a daemonio non injuste correptus Constantinopolim rediit, cui Romanus successit, et illi Gallicinus.“

Ibid. lib. VI, c. 2, pars 29 (l. c. p. 108): „Hic Severus patriarcha cum sedisset annis XXI, dies XXXI mortuus est, relinquens bona sua ecclesiae sanctae Euphemiae, commendans sacerdotibus, ut omni die sabbati pro ipso missas celebrarent, atque oblationes offerent; mensamque pauperum fieri instituit, et in eadem ecclesia sepelitur.“

Št. 97.

Okoli 587.¹⁾

Langobardski kralj Autari je poslal svojo vojsko v Istro. Za poveljnika jej je postavil tridentinskega vojvoda Evina, kateri je deželo oropal in požgal. Nato je (Evin) za eno leto sklenil mir ter svojemu kralju prinesel domov mnogo denarja.

¹⁾ Kralj Autari je vladal od 584—590. V tem času se je torej izvršil napad v Istro. Z ozirom na to, kar pripoveduje Paul. diac. v tretji knjigi, pogl. 26. in 29., bi smeli trditi, da je Autari najbrže leta 587. poslal svojo vojsko v Istro.

Pauli diaconi Hist. Langob., III, c. 27 (MG., SS. rer. Langob., 107): „Hac tempestate rex Authari ad Histriam exercitum misit; cui exercitui Euin dux Tridentinus praefuit. Qui post praedas et incendia, facta pacem in annum unum, magnam pecuniam regi detulerunt.“

Št. 98.

588.¹⁾

Trume Getov ali Slovėnov, kakor jih tudi imenujejo²⁾, so jako močno pustošile po Traciji.

Theophylacti Simocattae Historiae, III, c. 4, § 7 (ed. C. de Boor, p. 116): „... τὸ δὲ Γερμανόν, ταῦτόν δ' εἰσὶν αἱ τῶν Σκλαυηγῶν ἀγέλαι, τὰ περὶ τὴν Θράκην ἐς τὸ καρτερόν ἐκυμαίνοντο . . .“

Photii in Theophylactum summaria (ed. C. de Boor, p. 8): „... οἱ δὲ Γέρται ἤτοι Σκλάβοι τὰ περὶ τὴν Θράκην ἐκυμαίνοντο . . .“

Št. 99.

585 ali pa 590.

(Ravennski eksarh Smaragd ali pa Roman)³⁾ piše frankovskemu kralju Hildebertu (II.) ter ga prosi pomoči zoper Langobarde. Med drugim mu tudi omenja, da mu je že v prejšnjem pismu, kakor se spominja, poročal, da so mu (eksarhu), ko je hotel oblegati mesta Parmo, Reggio⁴⁾ in Piacenzo, tu nastavljeni langobardski vojvodi kar hitro v Mantovi prišli naproti, hoteč se podati pod oblast svete (bizantinske) države. Eksarh pravi, da jih je nato sprejel kot podanike rečene države ter dobil njih sinove kot talce. Potem se je vrnil v Ravenno ter nato

¹⁾ Theophylakt je vpletel notico o tem navalu med dogodbe, katere so se po Theophanu vršile leta 588.

²⁾ Theophylakt misli, da so se Slovėni nekdaž Geti zvali. On je menil, kakor se kaže, da so bili Geti, ki so svoje dni prebivali po Daciji, pradedje Slovėnov. Primerjaj o tem tudi Theophylactos, VII, c. 2, § 5 in VI, c. 6, § 14. Sploh so pa bizantinski pisatelji radi dajali Slovanom in drugim narodom ter njih pokrajinam stara, a takrat že kolikor toliko pozabljena imena. Nekateri so v tem oziru šli jako daleč. Srbi so jim bili Triballi, Bolgari Mysi ali pa Odrysi, Rumuni Daki ali pa Geti, Albani Akarnani itd. (Jireček, Gesch. der Bulg., str. 71.)

³⁾ To pismo je iz leta 585. ali pa 590. Ako beseda „Romanus“, ki stoji v nadpisu, znači ravenskega eksarha Romana, ki je za Smaragdom leta 590. dobil njegovo dostojanstvo, je bilo pismo spisano v tem letu. Če pa omenjena beseda zaznamuje le rimskega cesarja, kakor n. pr. v nadpisu nekega drugega pisma tistega časa (gl. MG., Epist., III, 145), tedaj bi smeli misliti, da je pismo spisal eksarh Smaragd leta 585.

⁴⁾ Reggio je mesto v severni Italiji med Modeno in Parmo. Od Parme proti severozahodu je mesto Piacenza.

sklenil iti v Istro nad nasprotnika Grasulfa.¹⁾ Ko je došel v rečeno pokrajino, mu je prišel mladi vojvoda Gisulf, sin Grasulfov, naproti, da bi se s svojimi velikaši in z vso svojo vojsko, kakršna je bila, popolnoma vdano podal pod oblast svete (bizantinske) države, hoteč na ta način pokazati, da je boljši kakor njegov oče. [„... *Ravenna remeantes, in Histria provincia contra hostem Grasoulfi deliberavimus ambulare. Quam provinciam venientes, Gisoulfus, vir magnificus, dux, filius Grasoulfi, in iuvennale aetate meliorem se patri cupiens demonstrare, occurrit nobis, ut cum omni devotione sanctae reipublicae se cum suis prioribus et integro suo exercitu sicut fuit, subderet.*“]

Datum manjka.

[Duchesne, Hist. Franc. script., I, 871 — Bouquet, Recueil, IV, 88. — MG., Epist., III, 147]

Št. 100.

Najbrže leta 590.²⁾

Ko se je patriarh Sever povrnil iz Ravenne na Gradež, se je sešlo deset škofov v Maranu³⁾ k sinodi, na kateri so Severa zopet sprejeli kot oglejskega patriarha, ko je v posebnem spisu priznal svojo napako, da se je v Ravenni pridružil tistim, ki so zavrgli tri poglavja.⁴⁾

Naslednji škofje se niso vdali razkolništvu:⁵⁾ Peter iz Altina, Klarisim (iz Concordije), Ingenuin iz Säbena, Agnel iz Tridenta, Junior iz Verone, Horoncij iz Vicenze, Rustik iz Trevisa, Fontež iz Feltra, Agnel iz Asola, Lavrencij iz Belluna, Maksencij iz Zuglia in Adrijan iz Pulja. Na patriarhovi strani pa so bili Sever (iz Trsta), Ivan iz Poreča, Patricij (iz Novega grada), Vindemij (iz Cenede) in Ivan (najbrže iz Celja).⁶⁾

¹⁾ Mogoče je, da je tu omenjeni Grasoulfus isti, o katerem govori Paulus diaconus (Hist. Langob., II, c. 9), ki ga pa imenuje Gisulfa.

²⁾ Leta 586. je bil Sever postavljen za oglejskega patriarha. Eno leto je bil v Ravenni, odkoder se je povrnil na Gradež najbrže leta 587. ali pa 588. Nato je bila sinoda v Maranu in sicer morebiti leta 589. ali pa 590., na vsak način pa pred letom 591., ker meseca januarja tega leta se je bil Sever že ločil od katoliške cerkve (gl. št. 101). V tistem času, ko je bila sinoda v Maranu, je v Concordiji vladal škof Klarisim, v Trevisu pa Rustik. Kaže se, da sta oba kmalu potem umrla, ker leta 591. nahajamo v Concordiji škofa Avgusta, v Trevisu pa Feliksa (gl. št. 102).

³⁾ Marano je blizu morske obali med Taljamentom in Avšo ne daleč od avstrijske meje.

⁴⁾ Patriarh Sever se je v Ravenni združil z rimsko cerkvijo, a se pozneje zopet ločil od nje (gl. št. 96), kar dokazuje tudi pismo papeža Gregorja Velikega do njega (gl. št. 101).

⁵⁾ Prav za prav so pa le vedno ostali razkolniki.

⁶⁾ Celjski škof Ivan se omenja v zapisniku izmišljene sinode na Gradežu, ki je bila bajé leta 579 (gl. št. 85). Prej ko ne je ta Ivan takrat živel na Gradežu ali pa v kakem drugem varnem primorskem kraju, ne pa v Celju.

Pauli diaconi Historia Langob., III, c. 26 (MG. SS. rer. Langob., p. 107): „Post haec facta est synodus decem episcoporum in Mariano, ubi receperunt Severum patriarcham Aquilegenssem dantem libellum erroris sui, quia trium capitulorum damnatoribus communicat Ravennae. Nomina vero episcoporum qui se ab hoc scismate cohibuerunt haec sunt: Petrus de Altino, Clarissimus, Ingenuinus de Sabione, Agnellus Tridentinus, Junior Veronensis, Horontius Vicentinus, Rusticus de Tarvisio, Fonteius Feltrinus, Agnellus de Acilo,¹⁾ Laurentius Bellunensis Maxentius Iuliensis et Adrianus Polensis. Cum patriarcha autem communicaverunt isti episcopi: Severus, Parentinus Iohannes, Patricius, Vindemius et Iohannes.“

Landulphi Sagacis Additamentum ad Historiam miscellam (Migne, Patrolog., Ser. lat., XCV, 1151): „Post haec facta est synodus decem episcoporum in Mariano, ubi receperunt Severum patriarcham Aquilegiensem, dantem libellum erroris sui, quia trium capitulorum damnatoribus communicavit Ravennae. Nomina vero episcoporum qui se ab hoc schismate cohibuerunt haec sunt: Petrus de Altino, Clarissimus, Ingenuinus de Sabione. Angelus Tridentinus, Junior Veronensis, Horontius Vicentinus, Rusticus de Trapisio, Fonteius Feltrinus, Angellus de Altillo, Laurentius Belliniensis. Maxentius Juliensis, et Adrianus Polensis. Cum patriarcha autem communicaverunt isti episcopi: Severus, Parentinus, Iohannes patricius,²⁾ Vindemius, et Joannes.“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 74, 75): „Post hec facta est synodus decem episcoporum in Ma- p. 74.
riano, ubi receperunt Severum patriarcham Aquilegenssem, dantem libellum erroris sui, quia trium capitulorum dampnatoribus communicat Ravenne. nomina vero episcoporum qui se ab hoc scismate cohibuerunt hec sunt: Petrus de Altino, Clarissimus, Ingenuinus de Sabione, Agnellus Tridentinus. Junior Veronensis, Horontius Vicentinus, Rusticus de Tarvisio, Fonteius p. 75.
Feltrinus, Agnellus de Acilo, Laurentius Bellunensis cum patriarcha autem communicaverunt isti episcopi: Severus, Parentinus Iohannes, Patricius, Vindemius et Iohannes.“

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Sed convocata synodo X episcoporum in Mariano, idem Severus dans erroris sui libellum, a fratribus benigne in patriarcham receptus est. Episcopi autem, qui dictae synodo interfuerunt, sunt hi: Petrus de Altino, Clarissimus³⁾ de Sabione, Angelus Tridentinus, Junior Veronensis, Orontius Vicentinus. Laurentius Bellunensis, Rusticus de Tarvisio, Fonteius Feltrensis, Angelus Cenetensis, Maxentius Juliensis, et Adrianus Polensis.“

¹⁾ „Acilio“ je sedanji Asolo, ki se nahaja od Trevisa proti severozahodu. Že Plinij (Hist. nat. III, 19, 130) je poznal to mesto ter ga imenoval *Acelum*, Ptolemaej (Geogr. III, c. 1, § 20) pa ga zove *Ἀσέλιον*. Pri mestu Asolu so našli že več rimskih spomenikov z napisi.

²⁾ Pisava „Parentinus, Iohannes patricius“ je napačna, ker „Iohannes patricius“ ni ena sama oseba, „Parentinus, Iohannes“ pa tudi ne dve.

³⁾ Tu je ime „Ingenuinus“ izpuščeno.

Danduli Chronicon, lib, VI, c. 2 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 104): „Post haec facta est synodus X episcoporum in Mariano, ubi receperunt hunc patriarcham dantem libellum repudii erroris sui. Nomina vero episcoporum, qui se ab hoc schismate cohibuerunt, sunt haec, Petrus Altinas, Clarissimus Concordiensis, Ingenuinus Sabionensis, Agnellus Tridentinus, Junior Veronensis, Herontius Vicentinus, Rauracius Tarvisinus, Joannes Fel-trensis, Agnellus de Asilo, Laurentius Bellunensis, Maxentius Juliensis, et Adrianus Polensis.“

Št. 101.

591, meseca januarja.

Papež Gregor (I.) piše oglejskemu škofu Severu [„*Severo episcopo Aquileiensi*“] ter mu pravi, da se je Gospod jako veselil, ko se je on (Sever), ki je prej hodil po krivih potih, zopet obrnil na pravo stezo. A še bolj se je užalostil (Gospod), ker je na zadnje (Sever) zapustil pot resnice. Manjši greh je, če kdo ne ve za resnico, kakor pa, če jo spozna in se vendar odvrne od nje. Vse kaj drugega je, če kdo kaj stori v nevednosti ali pa vedoma. Kakor se je (papež) veselil, ko je bil (Sever) prej združen s cerkvijo, a še bolj sedaj obžaluje, da se je ločil od katoliške družbe.¹⁾ Velevala mu vsled ukaza najbolj krščanskega gospoda (cesarja Mavricija), da pride s svojimi tovariši²⁾ [„*cum tuis sequacibus*“] do apostolske stolice, da se na sinodi, katera se skliče z božjo pomočjo, razsodi to, kar se jim zdi dvomljivo.

Registrum Hadrianum: Indictio IX, cap 16. — „*Sicut gradientem.*“

[Edit. Gussanvillaei (1675), Maurinorum (1705) et Mon. Germ. (1891): Lib. I, ep. 16. — Jaffé, Reg. pont. Rom. št. 1084 (718). Mansi, Concil. coll., IX, 1038.]

Št. 102.

591.

Prošnja beneških in recijskih škofov do grškega cesarja Mavricija Tiberija. [„*Suggerendum domino nostro clementissimo ac piissimo domno Mauricio Tiberio humiles Venetiarum vel Secundae Retiae Ingenuinus, Maxentius, Agnellus, Fonteius, Laurentius, Agnellus, Felix, Augustus, Junior et Herontius episcopi.*“]

V prošnji poudarjajo imenovani škofje, da jih pač sedaj zaradi njih grehov stiska jako težak jarem (namreč langobardski), vendar niso nikdar omahovali v pravi katoliški veri. Nikoli niso pozabili njegove (bizantinske) svete države [„*nec oblitum sumus sanctam rem publicam*“]

¹⁾ Oglejski škof Sever je bil eno leto v Ravenni, kjer se je združil s katoliško cerkvijo. (Gl. št. 96). Na sinodi v Maranu (okoli 590) se je pa zopet zedinil z razkolniki. (Gl. št. 100.)

²⁾ Nekateri teh tovarišev nam navaja Paul. diac. III, 26. (Gl. št. 100.)

vestram“], v kateri so nekda¹⁾ mirno živeli in s katero bi se z božjo pomočjo zopet radi kmalu združili [„*sub qua olim quieti viximus, et adiuvante Domino redire totis viribus festinamus*“].

Ko je vladal rajnki cesar Justinijan (I.), je razsajal po cerkvah vsega sveta prepir zaradi treh poglavij, to je zaradi pisma škofa Iba iz Edesse, potem zaradi osebe škofa Teodora iz Mopsuestije ter zaradi spisov škofa Teodorita iz Cyra, katere je občna sinoda v Chalcedonu²⁾ sprejela. Rimski papež Vigili³⁾ in skoraj vsa duhovščina so izrekli, da se nauk teh poglavij ne sme zavreči, ker to bi bilo zoper občno sinodo v Chalcedonu.⁴⁾ Papež Vigili⁵⁾ je po vseh pokrajinah poslal svoja pisma ter s prokletstvom zagrozil tistim ljudem, ki bi obsojali tri poglavja.⁶⁾

Posamezniki so sicer polagoma zavrgli vsled cesarskega pritiska nauk (treh) poglavij; čestitljivi predniki po njih pokrajinah (po beneški in recijski), podučeni po (papežu) Vigiliju, pa tega niso mogli storiti. Po zgledih prednikov so se ravнали sami (namreč prosilci) in pa izročeno jim ljudstvo, delali v vseh zadevah po definicijah chalcedonskega cerkvenega zbora, branili nauk (treh) poglavij ter se ločili od tistih, ki so ga zavrgli.

Kartularij Smaragd [„*Smaragdus gloriosus chartularius*“]⁷⁾ je zaradi te zadeve večkrat razžalil njih očeta, ranjkega nadškofa Helija [„*patrem nostrum sanctae memoriae Heliam, archiepiscopum Aquileiensis ecclesiae*“].⁸⁾ Ta pa je po njih nasvetu prosil, da bi najprej sklical vse svoje soduhovnike (škofe) ter potem šel k njemu (k cesarju), da bi razsodil to zadevo. Njegova (cesarjeva) blagosrčnost je to sprejela ter ukazala Smaragdu, da ne sme zaradi združitve (z rimsko cerkvijo) nadlegovati nobenega duhovnika [„*ut nullatenus quemquam sacerdotum pro causa communionis inquietare praesumeret*“], temu⁹⁾ je treba počakati, da bodo premagani divji narodi in da bi potem prišli vsi duhovniki (oglejske) cerkvene pokrajine do svobode pod (bizantinsko) oblastjo [„*quousque compressis gentibus, ad libertatem omnes sacerdotes concilii sub sancta re publica pervenirent*“]. Pozneje je umrl rečeni nadškof Helija.¹⁰⁾ Prosilci pravijo, da so se nato

¹⁾ Pred letom 568., to je pred prihodom Langobardov v Italijo.

²⁾ Ta občna sinoda je bila leta 451.

³⁾ Papež Vigili³⁾ ni hotel l. 553. v svoji pismeni odločbi obsoditi Teodora iz Mopsuestije, Teodoreta iz Cyra in Iba iz Edesse, začetnike treh poglavij. Rekel je, da so že umrli in da jih je že Bog sam sodil. (Križanič, Zgodovina sv. katol. cerkve. I, 149). Privrženci treh poglavij so vsled tega mislili, da stoji papež Vigili³⁾ na njih strani,

⁴⁾ O teh pismih nam ni nič znanega.

⁵⁾ Kartularij (chartularius) je bil v šestem stoletju, kakor je razvidno iz Paula diac. (Hist. Langob.), predstojnik vojske. Paul. diac. imenuje Smaragda vedno le eksarha.

⁶⁾ Tu vidimo, da so razkolniški škofje smatrali oglejskega vladika za svojega nadškofa. Papež ga imenuje le škofa.

⁷⁾ Namreč leta 586.

sami z vsem svojim ljudstvom trudili v tistih dneh, (ko je Heliija umrl), da bi prišli predenj (pred cesarja). Tudi so pridno zanj molili.

Pozneje je bil Sever posvečen za nadškofa oglejske cerkve [„*ordinato in sancta Aquileiensi ecclesia beatissimo archiepiscopo nostro Severo*“]. Koliko sramote, krivice in bičanja je moral pretrpeti, ko so ga s silo privedli v Ravenno in vrgli v ječo, to je (cesar) že brez dvoma slišal. Prosilci pravijo, da so bili jako užaljeni, ko so čuli, da je moral njih oče in nadškof [„*patrem et archiepiscopum nostrum*“] prestatl take nadloge, kakršne se niso nikdar godile pod krščanskimi knezi (bizantinskimi cesarji).¹⁾

Tudi so takrat (prosilci) zvedeli, da je poslal papež Gregor Severu njegov (cesarjev) ukaz, da mora (Sever) zaradi združitve priti v Rim [„*Nam in hoc tempore iterum cognovimus, reverendum papam Gregorium ad eiusdem patris nostri exhibitionem misisse cum sacratissima vestrae pietatis iussione, ut pro causa ipsa communionis ad Romanam deberet civitatem deduci*“].²⁾ Prepričani so bili (prosilci), da so dobili njih nasprotniki ta ukaz od njega (od cesarja) po zvijačnosti. Potrti in žalostni so že skoraj obupali. Njih metropolit naj bi bil sojen od takih ljudi, s katerimi se niso hoteli nikdar zediniti ne sami, ne njih predniki in ne njih ljudstvo, odkar traja ta prepir. Zato jim je moral nadškof večkrat s prisego potrditi, da v njih nena- vzočnosti ničesar ne sklene zastran združitve. Tako vneti so vsi ljudje po njih škofijah [„*omnes homines plebium nostrarum*“] zaradi te stvari, da bi rajši umrli, kakor pa se vsled združitve ločiti od stare katoliške cerkve. Ohraniti hočejo svojo katoliško vero ter se ravnati po vseh naukih chalcedonskega cerkvenega zbora.

Prosilci pravijo, da je sklep njih cerkvene pokrajine [„*totius concilii nostrae parvitatis*“], katerega so že tudi naznanili svojemu očetu in nadškofu, ta, da se hočejo zastran združitve obrniti do njega (do cesarja), kadar bodo barbari premagani [„*contrito Dei iudicio iugo barbarico*“] in bode čas ugoden. Ko bodo užugani divji narodi, mine vojaška sila in povrne se stara svoboda. Sedaj naj vlada premirje (v verskih zadevah); kadar pa pošlje (cesar) svoj ukaz, hočejo priti pred njegov prestol ter tu dati popoln račun o svoji veri in združitvi. Vendar ne morejo priznati kot svojega sodnika tistega človeka, s katerim se prepirajo in s katerim se nočejo združiti.³⁾ V cesarskih postavah je določeno, da nobeden ne more biti sodnik v svoji zadevi. V navzočnosti krščanskih knezov (bizantinskih cesarjev) so se vsakikrat poravnala različna verska mnenja; upati je, da se to tudi sedaj izvrši.

¹⁾ O tem postopanju govori tudi Paul. diac. (Hist. Langob., III, 26). Gl. št. 96.

²⁾ Gl. dotično pismo papeža Gregorja I., spisano v januarju leta 591. (Št. 101.)

³⁾ Namreč s papežem.

Ako bi se pa zgodilo, da bi bil njih nadškof prisiljen se združiti z rimsko cerkvijo, ni upati, da bi vladala potem pravica, pač pa najhujše nasilstvo.

Nato omenjajo prosilci, da so takrat, ko so bili posvečeni, pismeno obljubili svojemu posvečevalcu, da hočejo ohraniti zvestobo sveti (bizantinski) državi [*„nos fidem integram sanctae rei publicae servaturos“*].¹⁾ Gotovo ve (cesar), da so mu bili do sedaj vedno zvesti. Ako ne odstrani (cesar) s svojimi ukazi sedanjih stisk in nadlog, ne bi se več nobena njih škofij zaradi posvečenja obrnila do oglejske cerkve, ako bi kdo izmed njih umrl. Ker so galski škofje v bližini, bi se zatekli brez dvoma zaradi posvečenja k njim in metropolitanska oblast oglejske cerkve, katera je pod njegovim (Mavricijevim) gospodstvom, bi potem nehala. [*„Sed quia Galliarum archiepiscopi vicini sunt, ad ipsorum sine dubio ordinationem accurrent, et dissolvetur metropolitana Aquileiensis ecclesia sub vestro imperio constituta“*].²⁾ Nekaj enakega se je že pred leti začelo vršiti, ker takrat so postavljali galski škofje svoje duhovnike po treh cerkvah oglejske nadškofije, namreč po bekonski,³⁾ tiburnijski⁴⁾ in avgustanski⁵⁾ [*„quod ante*

¹⁾ Ti škofje so živeli večinoma po zemljah, po katerih so gospodovali Langobardi. Vendar so brez dvoma skrivaj prisegli zvestobo bizantinskim cesarjem, katerim so bili iz verskih in narodnih ozirov bolj naklonjeni, kakor pa svojim praviim vladarjem, ki so bili arijanske vere in germanske krvi.

²⁾ Kolikor toliko nam ta stavek potrjuje, da Gradež in primorski kraji so bili leta 591. pod bizantinsko oblastjo, ostali del Beneškega pod langobardsko, srednji in severni del alpskega sveta pa pod frankovsko. Nekako od leta 548. pa do 556. je bila tudi večina beneške zemlje pod frankovskim gospodstvom.

³⁾ O bekonski škofiji se je že veliko pisalo; vendar še sedaj ne vemo natančno, kje je bila. Bollandus (tom. I, febr. f. 669) misli, da je treba namesto „Beconensi“ čitati „Breonensi“ ali „Brennensi“ ter išče to cerkev blizu Brennerja na Tirolskem, kjer so za Rimljanov živeli Breones, Briones ali Breuni. Bollandu so pritrdili Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 191) in drugi. Bollandova hipoteza ne more veljati, ker ni bilo nikdar blizu Brennerja nobene škofije. — Alojzij Huber je hotel dokazati, da je treba čitati „Petenseni“ ter misliti na solnograško cerkev. (Glej njegovo razpravo „Die ecclesia Petena der Salzburger Urkunden“, tiskano v Archiv f. Kunde österr. Gesch., XXXVII, str. 1—103, ter njegovo delo „Geschichte der Einführung u. Verbreitung des Christenthums in Südostdeutschland, II, str. 131—160.) A reči se mora, da se njegova trditev ne strinja z zgodovinskimi dogodki. Dokazano je, da je v Solnogradu ustanovil škofijo sv. Rupert še le na koncu sedmega stoletja. — Hansiz (Germ. sacra, I, p. 94) pravi, da je treba namesto Beconensi čitati „Betovenseni“ ali pa „Betovienseni“, kar bi pomenjalo ptujsko cerkev. Istega mnenja sta tudi Resch (Ann. Sabion., saec. VI, not. 187, p. 412, 413) in pa Glück (Die Bisthümer Noricums v Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe in Wien, 1855). Ti podarjajo; da se črke *c* in *t*, kakor tudi *n* in *u* ali *v* v starih spisih vsled sličnosti lahko zamenjajo. Poetovio je stal nekoliko časa v Panoniji, potem so pa mejo premaknili, da je bil v Noriku, tedaj v isti pokrajini, kakor Tiburnia. V Ptujju so že v tretjem in četrtem stoletju vladali škofje. — Med naštetimi hipotezami je zadnja še najverjetnejša.

⁴⁾ Tiburnijska cerkev je bila na Koroškem tam, kjer je sedaj Lurnsko polje.

⁵⁾ Augustana ecclesia je cerkev v Augsburgu na Bavarskem.

annos iam fieri coeperat, et in tribus ecclesiis nostri concilii, id est, Beconensi, Tiburniensi, et Augustana Galliarum episcopi constituerant sacerdotes^{a)}. Ako ne bi bil takratni knez (cesar) Justinijan (I.) s svojim ukazom odstranil nevarnega gibanja, bi se bili polastili galski duhovniki vseh cerkva oglejske nadškofije. [*Et nisi eiusdem tunc divinae memoriae Justiniani principis iussione commotio partium nostrarum remota fuisset, pro nostris iniquitatibus pene omnes ecclesias ad Aquileiensem synodum pertinentes, Galliarum sacerdotes pervaserant.*“]

Ker pa je on (cesar Mavricij) vedno skrbel za mir v cerkvi ter z božjo pomočjo krotil prepirajoče narode, zato upajo (prosilci), da njih prošnja ne bo zastonj. Kdor bi ga (cesarja) hotel kako drugače pregovoriti, nima pred očmi ne božje sodbe in ne koristi njegove države. Blagovoli naj (cesar) milostno sprejeti to prošnjo ter delati s svojimi ukazi na to, da dobi oglejska cerkev zopet mir [*pro quiete matris nostrae Aquileiensis ecclesiae*“].

Podpisali so se: „*Ingenuinus, episcopus sanctae ecclesiae Sabionensis*,¹⁾ *Maxentius, episcopus sanctae ecclesiae Juliensis*,²⁾ *Laurentius, episcopus sanctae catholicae ecclesiae Bellunatae*,³⁾ *Augustus, episcopus sanctae catholicae Concordiensis ecclesiae*,⁴⁾ *Agnellus, episcopus sanctae Treientinae*⁵⁾ *ecclesiae, Agnellus, episcopus sanctae Acelinae*⁶⁾ *ecclesiae, Junior, episcopus sanctae ecclesiae catholicae Veronensis*,⁷⁾ *Fonteius, episcopus sanctae Feltrinae*⁸⁾ *ecclesiae, Felix, episcopus sanctae Tervisianae ecclesiae*,⁹⁾ *Horontius, episcopus sanctae catholicae ecclesiae Vetentinae*.“¹⁰⁾

Datum manjka.¹¹⁾

¹⁾ Säben blizu Brixena na Tirolskem. — Beseda „Sabionensis“ stoji v Sirmondovem prepisu, Baronius in Harduinus imata „Secundae Retiae“.

²⁾ Sedaj Zuglio pri Tolmezzu v Karniji.

³⁾ Belluno na Beneškem.

⁴⁾ Concordia na Beneškem. — Kaže se, da je ta Augustus še le pred kratkim časom postal škof v tem mestu. Pri Paulu diac. (Hist. Langob. III, 26) in v raznih kronikah je omenjen „Clarissimus“, ki je bil brez dvoma Augustov prednik.

⁵⁾ Trident na Tirolskem.

⁶⁾ Asolo na Beneškem od Trevisa proti severozahodu.

⁷⁾ Verona.

⁸⁾ Feltre na Beneškem.

⁹⁾ Treviso na Beneškem. Pri Paulu diaconu (Hist. Langob., III, 26) in v raznih kronikah je omenjen Rusticus, ki je bil brez dvoma Feliksov prednik.

¹⁰⁾ Vicenza na Beneškem.

¹¹⁾ Ta prošnja je bila spisana brez dvoma leta 591. kmalu potem, ko je oglejski škof Sever dobil od papeža Gregorja pismo, v katerem mu je veleval, da naj pride vsled ukaza cesarja Mavricija s svojimi tovariši v Rim k sinodi, katere se ima sklicati. Sever in drugi razkolniški škofje pa niso marali iti tja ter so se rajši obrnili kar naravnost do cesarja v Carigrad.

[Baronii Annales eccl. ad a. 590, št. 28. — Harduinus, Acta conciliorum, III, 524. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 273. — Mansi, Conc. coll., X, 463. — MG. Epist., tom. I, 17.]

Št. 103.

Najbrže leta 591.

Cesar Mavricij piše rimskemu papežu Gregorju (I.) ter mu nana, da so mu poslali škofje istrskih pokrajin [„*episcopi Istriensium provinciarum*“] po nekaterih duhovnikih tri prošnje. Prvo prošnjo so sestavili škofje tistih mest in gradov, katere imajo Langobardi v svoji oblasti [„*quos Longobardi tenere dinoscuntur*“]¹⁾ drugo oglejski škof Sever z ostalimi svojimi škofi [„*aliam Severi, Aquileiensis episcopi, aliorumque episcoporum, qui cum illo sunt*“]²⁾ tretjo pa rečeni Sever sam [„*tertiam solius eiusdem Severi*“]. V vseh teh prošnjah je zapisano, da je poslal (papež Gregor) k Severu in vsem drugim škofom vojake z enim tribunom in enim ekskubitorjem³⁾ [„*in quibus omnes dixerunt, tuam beatudinem milites ad illos transmississe cum uno tribuno et excubitore*“] ter jih silil, da bi prišli k njemu v Rim zaradi svojih nazorov, katere imajo o naukih svete kato-liške cerkve.⁴⁾ Rečeni škofje ga (cesarja) prosijo, da bi jim bilo za sedaj premirje dovoljeno [„*inducias ad hoc sibi fieri*“] in da bi jih ne silil (papež) priti v Rim. Kadar pa bode čas ugoden, se radi hočejo napotiti v Carigrad [„*ad hanc sacratissimam urbem*“] ter mu (cesarju) povedati, v čem so si needini. Ker so mu (papežu) sedanje zmešnjave po Italiji znane in ker se je treba ozirati na časovne razmere, zato naj za sedaj nikar ne nadleguje rečenih škofov, temuč naj jih pusti pri miru za tako dolgo časa, dokler se ne premené okolnosti po Italiji ter ne pridejo še ostali istrski in beneški škofje do starega reda (namreč pod bizantinsko oblast). Takrat mu bo lažje s svojimi govori poravnati različnosti v verskih zadevah.

¹⁾ Glej št. 102. Drugi dve prošnji sta se izgubili.

²⁾ Tu nam je misliti na tiste škofo, ki so bili pod bizantinsko oblastjo, v prvi vrsti na istrske.

³⁾ Ekskubitorji (excubitores) so bili bo Prokopiju (Anecd. p. 28) stražniki na cesarjevem dvoru (οἱ ἐν παλατίῳ φύλακες), po Theophylaktu (III, c. 11) pa cesarjevi telesni stražniki (οἱ τοῦ βασιλέως σωματοφύλακες). Njih načelnik se je zval „comes excubitorum“, kateri je bil prvi za cesarjem ter predstojnik vojski, tribunom in vikarjem (Const. Porphyrog., De cerim., I, 93: τοῖς στρατιώταις καὶ τριβούνοις καὶ βικαρίοις). Zato se je večkrat zgodilo, da je kak comes excubitorum postal cesar. Cesarji Justin I., Tiberij in Mavricij so bili prej comes excubitorum.

⁴⁾ V prošnji, katero so beneški škofje poslali cesarju Mavriciju, ni omenjeno, da bi bil papež Gregor poslal nad Severa in druge škofo vojakov pod vodstvom enega tribuna in enega ekskubitorja. Trditev „omnes dixerunt“ je torej pretirana.

Datum manjka.¹⁾

[Baronius, Annales eccl. ad a. 590, št. 28. — Harduinus, Acta conciliorum, III, 527. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 278. — Mansi, Concil. coll., X, 467. — MG. Epist., tom. I, 21. —

Št. 104.

591.²⁾

Ko se je (bizantinski cesar Mavricij mudil blizu Herakleje,³⁾ so ujeli njegovi stražniki tri Slověne, ki niso imeli pri sebi niti mečev, niti kakega drugega orožja, le kitare so nosili s seboj. Cesar jih je vprašal, kake narodnosti so, kje prebivajo in zakaj se mudé na rimski zemlji. Oni so odgovorili, da so po rodu Slověni, da prebivajo na meji Zahodnega oceana⁴⁾ in da je (obrski) kakan do tja poslal svoje poslanca z namenom, da bi ondi nabral pomožnih čet, hoteč si pridobiti tamošnje narodne poglavarje z bogatimi darili. Te darove so njih rojaki pač sprejeli, a odklonili pomoč ter rekli, da jim je pot predolga in pretežavna. Oni sami (omenjeni trije Slověni), ki so sedaj njegovi (cesarjevi) ujetniki, so bili poslani h kakanu, da mu to naznanijo. Petnajst mesecev⁵⁾ so že na poti. Kakan, ki je pozabil na pravice poslanca, jih ovira da se ne morejo vrniti. Ko so čuli, da rimsko ljudstvo jako slovi po svojem bogastvu in svoji človekoljubnosti, so porabili ugodno priložnost, da so prišli v Tracijo. Pečajo se s svojimi kitarami, ker se niso navadili nositi orožja. Njih zemlja ne pozna železa in zato je njih življenje mirno in brez bojev. Naučili so se na lire brenkati, ne pa delati šuma s trombami. Vojska jim je neznana in zato je pač naravno, da se jim zde godbene vaje veliko ljubše. Cesar je vsled teh besed pohvalil dotični narod ter gostoljubno sprejel nje same, ki so bili k njemu pripeljani. Čudil se je njih telesni velikosti in pravilnosti njih udov ter jih nato poslal v Heraklejo.⁶⁾

¹⁾ To pismo je bilo najbrže spisano leta 591.; na vsak način pa pred mesecem julijem leta 592., kakor je razvidno iz pisma papeža Gregorja I. do ravenskega škofa Ivana (gl. št. 105).

²⁾ Theophanes pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile leta 591.

³⁾ Herakleia ali Perinthos se je zvalo neko mesto na severni strani Marmorskega morja.

⁴⁾ Ta Zahodni ocean je Baltiško morje.

⁵⁾ Po Theophylaktu so dotični Slověni potovali 15 mesecev, po Theophanu pa 18.

⁶⁾ Mislim, da tem trem Slověnom ne bom delal krivice, ako trdim, da niso bili godci po poklicu, pač pa vohuni v službi Slověnov ali pa Obrov. Omenjeni Slověni so trdili pred cesarjem, da jih ovira obrski kakan in se torej ne morejo vrniti v svojo domovino. Ta izgovor ne velja. Kakan jim je lahko delal zapreke, dokler so bili na njegovi zemlji; ko so pa stopili pri Savi ali Donavi na bizantinska tla, so imeli odprto pot, ako so hoteli iti v svojo domovino. Ako so imeli res

Theophylacti Simocattae Historiae, VI, c. 2, § 10—16. (Ed. C. de Boor, p. 223, 224): „Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἄνδρες τρεῖς Σκλαυηνοὶ τὸ γένος μηδὲν § 10. τι σιδήρου περιβαλλόμενοι ἢ ὀργάνων πολεμικῶν ἐάλωσαν ὑπὸ τῶν τοῦ βασιλέως ὑπασιπιστῶν· κινῆσαι δὲ αὐτοῖς τὰ φορτία, καὶ ἄλλο τι οὐδὲν ἐπεφέροντο. ὁ μὲν οὖν § 11. βασιλεὺς δηρώτα τί τὸ ἔθνος αὐτῶν, καὶ ποῖ τὰς διατριβὰς ἐκληρώσαντο, τὴν τε αἰτίαν τῆς περὶ τοὺς Ῥωμαίκοὺς τόπους ἀναστροφῆς. οἱ δὲ τὸ μὲν ἔθνος ἔφασαν § 12. πεφυκέναι Σκλαυηνοὶ πρὸς τῷ τέρματι τοῦ δυτικοῦ ὠκεῖναι Ὁκεανοῦ, τὸν δὲ Χαγάνον μέχρι τῶν αὐτόθι πρέσβεις ἐκπέμψασθαι ἐπὶ συλλογῇ μαχίμου δυνάμειος θῶρά τε πολλὰ τοῖς ἐθνάρχοις φιλοτιμήσασθαι. τοὺς μὲν οὖν δεξαμένους τὰ θῶρα § 13. τὴν συμμαχίαν αὐτῷ ἀπανήνασθαι, ἀποκινᾶειν τε αὐτοὺς τὰ μήκη τῆς ὁδοπορίας δισχυρίζομένων, ὥς δὲ τὸν Χαγάνον ἐπαποστείλασθαι αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς ἐάλωκότας ἀπολογίᾳς ὑπόθεσιν ἔχοντας· πεντεκαίδεκα τε μῆσι τὴν ὁδὸν διανύσαι. τὸν δὲ Χαγάνον ἐπιλαθόμενον τοῦ νόμου τῶν πρέσβεων δογματίσαι κωλύμην αὐτοῖς τῆς ἀναξέξεως. § 14. αὐτοὺς τε τῶν Ῥωμαίων ἔθνος ἀκηχότας ἐπὶ τε πλούτῳ καὶ φιλανθρωπίᾳ || λίαν, p. 224. ὥς ἔστιν εἰπεῖν, εὐκλεέστατον, ἐμπορευσαμένους τὴν εὐκαιρίαν πρὸς τῇ Θράκῃ ἀναχωρῆσαι. κινῆρας τε ἐπιφέρεισθαι διὰ τὸ μὴ ἐξησκήσθαι ὅπλα τοῖς σώμασι περιβάλ- § 15. λεσθαι, τῆς χώρας αὐτοῖς ἀγνοοῦσθαι τὸν σιδήρον κἀντεῦθεν τὸν εἰρηναῖον καὶ ἀστασίαστον παρεχομένης τὸν βίον αὐτοῖς, λύραις τε καταψάλλεσθαι περιλαλεῖν οὐκ εἰδότας ταῖς σάλπιγγιν· οἷς γὰρ ὁ πόλεμος ἦν ἀνιστόρητος, εἰκότως ἂν ἔφασκον ἀγρότερά πως ὑπεῖναι τὰ τῆς μουσικῆς μελετήματα. ὁ μὲν οὖν αὐτοκράτωρ ἐπὶ τοῖς ῥήθεϊσι τὸ φύλον § 16. ἀγάμενος φιλοξενίας ἡξίου ἐκείνους αὐτοὺς τοὺς ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἐντατυγχνόντας αὐτῷ, θαυμάσας τε τούτων τῶν σωμάτων τὸ μέγεθος τό τε μεγαλοφυῆς τῶν μελῶν ἔς τὴν Ἡράκλειαν τούτους παρεπέμπετο.“

Photii in Theophylactum summaria. (Ibid. p. 12): „ . . . περὶ τῶν τριῶν Σκλαβηνῶν τῶν κινῆρας ἐπιφερομένων, οἱ ἐκ τῶν μερῶν τοῦ Ὁκεανοῦ ἐλῆγοντο πρὸς τὸν Χαγάνον ἀπεστάλθαι· οἱ καὶ ἐνεφανίσθησαν Μαυρικίῳ τῷ βασιλεῖ.“

Theophanis Chronographia ad a. M. 6083 (= 591 a. Chr.) (Rec. C. de Boor, p. 268, 269): „ . . . τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἄνδρες τρεῖς Σκλαυηνοὶ τὸ γένος,

namen, da bi bili prišli v svoje domače kraje ob Baltiškem morju, zakaj niso šli k dolnji Donavi, kjer bi se bili obrnili proti severu ter potem ves čas varno potovali po slovanski zemlji? Zakaj so jo udarili proti jugovzhodu tako daleč, da so na zadnje prišli do Marmorskega morja? — Rečeni trije Slovenci so rekli bizantinskemu cesarju, da njih zemlja ne pozna železa in da njih rojaki niso vajeni vojskovanju. Tudi ta trditev je brez prave podlage. Obrski kakan se je obrnil do omenjenih severnih Slovanov ter jim poslal še celo mnogo darov, ker je hotel med njimi nabrati pomožnih čet. Ako bi bili dotični Slovani res tako malo bojeviti, kakor se je povedalo cesarju Mavriciju, bi obrski kakan ne bil iskal med njimi bojnih trum. — Tudi je neverjetno, da bi si bili Slovenci ob Baltiškem morju izbrali tri godce za svoje poslance, katere so poslali v tujo državo. Kaj niso imeli boljših ljudi, kateri bi jih bili zastopali na dvoru obrskega kakana?

Iz tega, kar nam Theophylakt tu pripoveduje, je razvidno, da se je obrski kakan prizadeval, da bi bil pridobil na svojo stran tudi tiste severne Slovane, ki so bili naseljeni ob Baltiškem morju. Vendar se ti niso ž njim zvezali, ker se jim je bajé pot v južno Evropo zdela pretežavna. Trditi smemo, da so takrat v obče prijateljske razmere vladale med Slovani in Obri.

p. 269. μηδέν τι σιδηροῦν περιβαλλόμενοι, ὑπὸ Ῥωμαίων ἐκρατήθησαν, κιθάρας μόνας βαστάζοντες. ὁ δὲ βασιλεὺς ἠρώτα, πόθεν τε εἶεν καὶ ποῦ τὰς διατριβὰς ἐποιούντο; οἱ δὲ τὸ μὲν γένος ἔφασαν πεφυκέναι Σκλαυνοί· πρὸς τῷ τέλει δὲ τοῦ θυτικοῦ ἠκηκέναι ὠκεανοῦ· τὸν δὲ Χαγάνον πρὸς αὐτοὺς πρεσβεῖαν πέμψαι καὶ δῶρα τοῖς ἐθνάρχασι αὐτῶν τοῦ συμμαχεῖσθαι αὐτῷ κατὰ || Ῥωμαίων· οἱ δὲ ταξίαρχοι αὐτῶν ἀπέστειλαν αὐτοὺς ἀπολογήσασθαι τῷ Χαγάνῳ, ὅτι οὐ δύνανται διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ ἀποστεῖλαι αὐτῷ συμμαχίαν. δοκωκαίδεκα γὰρ μηνῶν ἔφασκον ποιήσασθαι ὁδοπορίαν καὶ οὕτω τοῖς Ῥωμαίοις περιπεσεῖν· κιθάρας δὲ περιφέρεισθαι ὥς μὴ εἰδότες ὅπλα περιβαλλέσθαι τινα, τῆς γῶρας αὐτῶν ἀγνοούσης τὸ σίδηρον. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ θαυμάσας τήν τε ἡλικίαν καὶ τὰ μεγέθη τοῦ σώματος αὐτῶν, ἐπαινέσας εἰς Ἡράκλειαν αὐτοὺς παρέπεμψεν.“

Anastasii Chronographia tripartita. (Ed. C. de Boor, p. 165): „Anno imperii sui (sc. Mauricii) nono . . . postera quoque die viri tres, Slavini genere, nil aliquid ferreum baiulantes a Romanis detenti sunt citharas tantum ferentes, imperator autem interrogabat tam, unde essent, quam ubinam habitatio eorum existeret. qui genere quidem se aiunt esse Sclavinos, circa finem vero Occidentalis habitare Oceani, chaganum autem ad se legationem misisse et munera principibus gentis suae auxiliandi sibi contra Romanos, taxiarchas autem suos direxisse rationem reddituros chagano, quia non possunt propter itineris longitudinem mittere illi auxilium: decem et octo enim menses asseverabant in itinere se fecisse et ita Romanos adiisse. porro citharas ferre tamquam non videntes quemquam suorum armis indutum, regione sua quid ferrum sit ignorante. imperator autem tam aetatem admirans quamque moles corporis eorum collaudans hos Heracliam misit.“

Historia miscella, lib. XVII. (Migne, Patrologiae, Ser. lat., XCV, p. 1009): „Anno imperii sui (sc. Mauricii) nono . . . Postera vero die viri tres, Slavini genere, nil aliquid ferreum bajulantes, a Romanis detenti sunt, citharas tantum ferentes. Imperator autem interrogabat, tam unde essent, quam ubinam habitatio eorum consisteret. Qui genere quidem aiunt se esse Sclavinos, circa finem vero occidentalis habitare Oceani. Chaganum autem ad se legationem misisse, et munera principibus gentis suae, auxiliandi sibi contra Romanos gratia. Taxiarchas autem suos se direxisse rationem reddituros Chajano, quia non possunt propter itineris longitudinem mittere illi auxilia. Decem enim et octo menses asserebant in itinere se fecisse, et ita Romanos adiisse. Porro citharas se ferre, tanquam non videntes quemquam suorum armis indutum, regione sua quid sit ferrum ignorante. Imperator autem tam aetatem admirans, quam moles corporis eorum laudans, hos misit Heracliam.“

Št. 105.

592, meseca julija.

Papež Gregor (I.) piše ravennskemu škofu Ivanu ter mu med drugim omenja, da je to, kar mu je (škof Ivan) pisal o zadevi istr-

skih škofov [*de causa vero episcoporum Histriae*], zvedel že prej iz ukazov, katere je dobil od najpobožnejših knezov [*a piissimis principibus*].¹⁾ ki so mu zapovedali, da naj za sedaj še ne začne s silo zoper nje (istrske škofo) postopati [*quatenus me interim ab eorum compulsione suspenderem*]. Papež pravi, da ga njegova (škofa Ivana) gorečnost in marljivost jako veselita in da mu je zato hvalo dolžan. Obljubljuje mu, da hoče zastran tega pisati svojim vzvišenim gospodom [*serenissimis dominis*].²⁾

Dalje piše papež, da ne kaže pošiljati milodarov [*elemosynam*] pogorelemu mestu razkolnika Severa [*incensae civitati Severi scismatici*]³⁾ že zato ne, ker ta pošilja na cesarski dvor zoper njega (zoper papeža) naperjena darila [*quia quae contra nos praemia in palatio mittat*]. Pa tudi, ko bi tega ne delal, je treba premisliti, da pravoverniki prej zaslužijo usmiljenje, kakor pa sovražniki cerkve. Takoj zraven je mesto „Fanum“,⁴⁾ kjer je veliko ujetnikov. Tja je hotel (papež) že v preteklem letu poslati milodarov, česar se pa zaradi sovražne vojske ni upal storiti.

Registrum Hadrianum: Indictio X, cap 32. — *„Quod multis scriptis.“*

[Edit. Gussanvillaei (1675). Lib. II, ind X, ep. 32. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. II, ep. 46. — Edit. Mon. Germ. (1891): Lib. II, ep. 45. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1198 (833). — Mansi, Concil. coll., IX, 1101.]

Št. 106.

592.⁵⁾

Kakan je hotel, da bi mu (bizantinski) cesar povečal pogojeni davek.⁶⁾ Ko ga pa ta ni hotel uslišati, je takoj začel vojsko. Ukazal je Slovénom, da bi napravili mnogo čolnov, s katerimi bi brez težav prestopil reko Donavo.⁷⁾ Singidunski meščani so po mnogoštevilnih

¹⁾ Namreč od bizantinskih cesarjev. — Papež Gregor je namreč velel oglejskemu škofu Severu in njegovim tovarišem, da naj pridejo v Rim. (Gl. št. 101.) A bizantinski cesar Mavricij je pisal papežu, da naj istrske škofo pusti pri miru, dokler se razmere po Italiji ne premené. (Gl. št. 103.)

²⁾ Namreč bizantinskim cesarjem. — Je li papež spisal to pismo ali ne, ni znano. Ohranilo se nam ni.

³⁾ Ta razkolnik je brez dvoma oglejski škof Sever.

⁴⁾ V Italiji je več mest tega imena in zato ni mogoče reči, katero bi bil papež imel v mislih.

⁵⁾ Theophanes pripoveduje to med dogodbami, ki so se vršile leta 592.

⁶⁾ Leta 583. se je moral bizantinski cesar Mavricij zavezati nasproti obrskemu kakanu, da mu bode na leto plačeval po 100.000 zlatov.

⁷⁾ Ti Slovéni, o katerih se tu govori, so takrat brez dvoma živeli po sedanjem Banatu in Sremu ter bili podložni Obrom. Že okoli leta 550 so bili po teh krajih, kakor nam je znano, Slovéni naseljeni.

napadih uničili delo Slověnov ter z ognjem požgali njih izgotovljeno brodovje. Zarad tega so Slověni začeli oblegati mesto, katero je prišlo v skrajno nevarnost, in tamošnji prebivalci so imeli le malo upanja, da bi se rešili.¹⁾ Čez teden dni pa je kakan velel Slověnom, da naj nehajo oblegati mesto ter naj pridejo k njemu. Slověni so to tudi storili. Ko je nato kakan dobil od oblegancev dva tisoč zlatih darejkov,²⁾ z zlatom okovano mizo in mnogo obleke, je pustil mesto v miru. Pozneje je prehodil pet parasang³⁾ ter postavil svoj tabor pri Sirmiju, mnogoštevilnim Slověnom pa je ukazal pripravljati les, da bi potem šli čez reko Savo. Kakan je vodil vso zadevo. Slověni so napravili čolne ter prebrodili Savo. Nato je kakan velel enemu delu svojih trum iti naprej, da bi tako napravil strah nasprotnikom; sam pa je prišel peti dan v Bononijo.⁴⁾ Nad kakana je cesar poslal Priska, svojega poveljnika v Evropi.

- Theophylacti Simocattae Historiae, VI, c. 3 et 4 (Ed. C. de Boor, c. 3, § 9. p. 225, 226): „Ὁ δὲ Χαγάνος ἐπενοήκας λαμβάνειν τὰς συνθήκας ἐξήτει τὸν Κασάρα. ἐπεὶ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τοῖς λόγοις τοῦ βαρβάρου ὤτων οὐκ ἐδίδου βαλβύδα, p. 226. ἀντελάμβανε παραυτίκα || τὸν πόλεμον. καὶ οὖν ὁ Χαγάνος τοῖς Σκλαυηνοῖς προσ-
- c. 4, § 1. τάττει ἀνακίων πλήθῃ τεκταίνεσθαι, ὅπως πρὸς διάβαιναι σχολή τὸν Ἰστρον πεποιη-
 § 2. νόνους ληΐονται καὶ πυρὶ παρεδίδουσαν τὰ πρὸς ναυτιλίαν τούτων ἐπιχειρεῖν. διὰ τοῦτο πολιορκουσι τὴν Σιγγιδύνα οἱ βάρβαροι, ἥ δὲ πόλις ἐς τοῦσχατον ἀφικομένη
 § 3. κακοῦ ἰσχνὰς ἐπεσέρετο σωτηρίας ἐλπιδας. ἐβδόμη δὲ ἡμέρα, καὶ ὁ Χαγάνος τοῖς βαρβάροις προστάττει τῆς πολιορκίας ἀπέχεσθαι γενέσθαι τε ὡς αὐτόν. ἐπεὶ δὲ τὸ βάρβαρον τούτων αὐτίκωσιν γέγονεν, ἀπολιμπάνει τὸ πόλισμα χρυσῶν θαιρειῶν χιλιῶδες
 § 4. ἀπενεγκάμενον δύο τράπεζάν τε χρυσόπαστον καὶ σπολήν. καὶ οὖν ὁ Χαγάνος παρὰ σάγγας ποιησάμενος πέντε στρατοπεδεύεται ἀνὰ τὸ Σίρμιον πλήθῃ τε Σκλαυηνῶν ξυλουργεῖν παρεσκευάσεν, ὅπως τὸν ποταμὸν τὸν λεγόμενον Σάον ναυτιλλόμενος δια-
 § 5. νήξεται. ὁ μὲν οὖν πρὸς τὴν ἐπιστρατείαν ἡπείγεται, οἱ δὲ σύνδρομον τῷ προστάγματι τὴν ναυτιλίαν παρέρχοντο· τοιαῦτα γὰρ οἶδε τῶν τακτομένων ὁ φόβος ταξιάρχων ἀπεργάζεσθαι. ἐπακτιρίδων γοῦν ἄρτι που τῷ βαρβάρῳ γενομένων τε καὶ προκειμένων, τὸν
 § 6. ἀγγίθυρον ποταμὸν διαπεραιουῦται τὸ βάρβαρον. ὁ μὲν οὖν Χαγάνος δυνάμειος συντάξας ἀποδασμὸν προθέειν ἐκέλευε καὶ φοβεράν τὴν ἐντυχίαν τῆς ἐπιστάσεως Ῥωμαίοις
 § 7. παρέχεσθαι. πέμπτη δὲ ἡμέρα, καὶ τῇ Βονωνίᾳ προσομιλεῖ. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ στρατηγὸν χειροτονεῖ τῆς Εὐρώπης· τὸν Πρίσκον αὐτοσχεδίῳ δυνάμει συμπερᾶσας αὐτόν.“

Theophanis Chronographia ad a. 6084 (= 592) (Rec. C. de Boor, p. 269): „Τούτῳ τῷ ἔτει ὁ Χαγάνος ἐξήτει προσθήκας ταῖς συνθήκαις λαμβάνειν,

¹⁾ Iz teh besed je razvidno, da je obrski kakan, ki se je leta 583 polastil Singiduna (sedanjega Belega grada), pozneje zopet izgubil to mesto.

²⁾ Dareikos se je zval neki zlat denar pri starih Perzijanih. En dareikos je veljal 20 atiških srebrnih drahem.

³⁾ Parasanga se je zvala perzijska milja, ki je obsegala tri četrtnine zemjepisne milje ali pa 5549 m.

⁴⁾ Bononia (sedanji Vidin) je bilo mesto ob Donavi v nekdanji Meziji.

ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τοὺς λόγους τοῦ βαρβάρου οὐ παρεδέξατο. διὰ τοῦτο ὁ Χαγῖνος ἤρατο πάλιν τὸν πόλεμον καὶ πολιορκεῖ τὴν Σιγγιδόνα καὶ στρατοπεδεύει κατὰ τὸ Σέρμιον. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ στρατηγὸν τῆς Εὐρώπης χειροτονεῖ τὸν Πρίσκον.“

Anastasio Chronographia tripartita (Ed. C. de Boor, p. 165): „Decimo imperii Mauricii anno chaganus quaerebat augmenta pactorum accipere, imperator vero sermones barbari non recepit; et idcirco chaganus iterum bellum agit et devastat Siggedonem et castra contra Sirmium movet. imperator autem praetorem Europae Priscum creat.“

Št. 107.

Okoli 592.¹⁾

Takrat kakor tudi že trideset let prej je bila precej huda črevesna kuga okoli Ravenne, na Gradežu in po Istri.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 4. (MG. SS rer. Langob., 117): „Hoc anno fuit pestis inguinaria iterum apud Ravennam, Gradus et Histria nimium gravis, sicut et prius ante triginta annos extiterat.“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Chronache Veneziane, I, 75): „Hoc anno fuit pestis inguinaria iterum apud Ravennam, Gradus et Hystriam nimium gravis, sicut et prius ante triginta annos extiterat.“

Št. 108.

593.

V začetku spomladi (leta 593.) je poslal (bizantinski) cesar svojega poveljnika Priska k Donavi, da bi ta zabranil Slověnom prehod čez to reko ter tako skrbel za varnost Tracije. Cesar je namreč Prisku rekel, da rečeni barbari ne bodo prej mirovali, dokler Bizantinci prav posebno ne zastražijo Donave.²⁾ Prisk je tedaj prevzel vodstvo konjikov, Gentzona je pa cesar imenoval za poveljnika pešcev. V sredi spomladi se je bizantinska vojska zbirala pri Herakleji.³⁾ Sedem dni pozneje je poveljnik ukazal iti naprej. Ko je pregledal pomožne trume ter preštel vso vojsko, je po vrsti določil vojakom plačo. Ko je četrtrič predstavil svoj tabor, je bil v Driziperih,⁴⁾ kjer se je 15 dni mudil. Ko je dvaj-

¹⁾ Paul. diac. je uvrstil to notico med dogodbe leta 592. Kako je postopal zastran kronologije Johan. diac., ni za nas merodajno, ker je dotični stavek prepisal iz Paula diac.

²⁾ Iz teh besedi se dá sklepati, da so Slověni v zadnjih letih pogostoma šli čez Donavo, da bi plenili po Traciji. Mogoče je, da so Slověni tudi leta 592., ko je obrski kakan pustošil po južni Traciji (Theophylaktos, VI, c. 3—5), porabili ugodno priložnost ter napadli Mezijo in severno Tracijo.

³⁾ Zastran lege tega mesta gl. št. 104.

⁴⁾ Kar se tiče lege tega mesta, gl. št. 69.

setič postavil svoj tabor, je bil v Dorostolu.¹⁾ Ko je (obrski) kakan zvedel, kam je prišla bizantinska vojska, je poslal k Prisku svoje poslanca. Ko so ti prišli k bizantinskemu poveljniku, je eden izmed njih, z imenom Koh, poudarjal, da so Bizantinci prelomili mir, kajti on (Prisk), ki je še pred kratkim časom govoril o spravi med Obri in Bizantinci, stoji sedaj tukaj tako oborožen. — Ko je obrski poslanec končal svoj govor, so bili bizantinski vojaki zaradi njegovih trditev nejevoljni. A Prisk jih je znal potolažiti. Ni ugovarjal predrznosti obrskega poslanca, temuč je le rekel, da je bizantinska vojska namenjena nad Slověne. Pogodbe in obljube, storjene z Obri, mu ne branijo, da ne bi se vojskoval s Slověni.²⁾

V dvanajstih dneh si je poveljnik Prisk preskrbel potrebnih ladij ter je nato šel čez Donavo. Ko je slišal, da je Ardagast odposlal slověnske trume na tuje, je šel o polnoči nadenj, da bi ga lažje dobil v svojo oblast. Ardagast, ki je ravno prijetno sanjal, je bil od močnega šuma zburjen; zajezdil je golega konja ter ubežal. Naletel je na Bizantince ter stopivši s konja se peš ž njimi bojeval. Ker pa ni mogel ustaviti nasprotnega navala, je ubežal po nepristopnih krajih. Tako se je Ardagast rešil s svojo urnostjo, katere je bil že po naravi vaje. Med begom mu sreča ni bila mila, ker je zadel ob deblo jako velikega drevesa. Vsled tega bi ga bili kmalu njegovi preganjalci ujeli, ako ne bi mu bila reka postala rešiteljica. Ko jo je preplaval, je ušel nevarnosti. Bizantinci so potem z meči pobili mnogo Slověnov ter opustošili Ardagastovo zemljo, ujetnike pa so zvezali ob lesene drogeve ter jih odpotali v Carigrad.

Prisk je naročil nekemu Tatimeru in njegovim stražnikom, katerih je bilo 300, da bi poslali ujetnike cesarju. Tatimer je sedaj nastopil svojo pot v Carigrad. Šesti dan³⁾ je prišel v nevarnost, ker so se ujeti Slověni nepričakovano vzdignili. To se je zgodilo opoldne, ko je Tatimer mirno in brez skrbi počival ter so se konji po travi pasli. Ko je nastal krik, so bili Bizantinci brez konj. Tatimer je z maloštevilno četo šel nekoliko naprej, približal se preveč barbarom ter tako zagazil v veliko nevarnost. Ker se ni mogel postaviti sovražniku naproti, je moral bežati. Dasi tudi ga smrtni lučaji niso zadeli, je vendar le s težavo utekel poginu. Kar so prišli bizantinski pešci, rešili Tatimera ter se potem zagnali nad Slověne. Po hudem boju so Bizantinci premagali svoje nasprotnike, jih mnogo pobili, petdeset barbarov, katere so bili ujeli, nabodli na kole⁴⁾ ter bizantinski plen od Slověnov dobili

¹⁾ Dorostolus (Δορόστολος), sedaj Silistra ob Donavi na Bolgarskem.

²⁾ Iz tega je razvidno, da so bili ti Slověni popolnoma nezavisni od Obrov.

³⁾ Po Theophanu „tretji dan“.

⁴⁾ Ta čin dokazuje, da niso bili Bizantinci nasproti Slovanom nič manj barbarski, kakor ti nasproti Bizantincem.

zopet nazaj. Ko se je Tatimer nekoliko pozdravil, je prišel v Carigrad ter pripeljal s seboj jako veliko plena. Cesar je bil tako vesel tega dogodka, da je v največji mestni cerkvi praznoval večernice. Potem je z ljudstvom vred napravil molitve ter prosil Boga, da bi mu podelil še slavnnejših trofej.

Ko so Bizantinci opustošili Ardagastovo zemljo, je poveljnik Prisk naslednjega dne velel ogleduhom, da bi šli naprej. Kmalu se je pre-pričal, da so bili ondotni kraji brez sovražnikov. Zato je ukazal (svo-jemu podpoveljniku) Aleksandru, da bi zjutraj na vse zgodaj šel čez reko Helivakijo.¹⁾ Ta je nato tudi prestopil rečeno reko ter potem na-letel na Slovence. Ko so barbari zagledali sovražnike, so ubežali med bližnja močvirja in v gozde. Bizantinci so jih hoteli ujeti. Ko so šli za njimi, so zagazili tako globoko v mlakuže, da bi bili vsi poginili, ako ne bi jih bil Aleksander v pravem času pripeljal nazaj. Nato je ta ob-kolil ves okraj ter ga hotel z ognjem uničiti. Ker je pa bila na vseh straneh mokrota, se ni mogel plamen razširiti, in zato ni ta poskus pri-nesel Aleksandru nikakršne slave. Sedaj je neki Gepid,²⁾ ki je bil nekaj vzgojen po kristjansko, a potem prišel med barbare, pribežal k Bizan-tincem ter jim pokazal pravo pot. Ko so se ti polastili vhoda, so do-bili barbare v svojo oblast. Aleksander je sedaj vprašal ujetnike, kakega rodu so. A ti niso o svojem rodu in o svojih rojakih hoteli ničesar povedati Bizantincem, pač pa so se delali jako nedolžne. Rekli so, da niso nikogar mučili in usmrtili ter da so še celo sami občutili bolečine bičev na tujih telesih.

Nato je Gepid vse razodel, natančno opisal vse razmere ter rekel, da so dotični ujetniki podložniki nekega Mužoka,³⁾ katerega ti barbari zovejo kralja. Njegovo bivališče je odtod za 30 parasang oddaljeno.⁴⁾ Te ujetnike je razposlal, da bi pozvedovali o bizantinski vojski, ker je slišal, kaka nesreča je nekoliko prej zadela Ardagasta. Gepid je nato svetoval Bizantincem, da bi poslali nad Mužoka izdatno krdelo, katero naj bi ga nepričakovano napadlo in ujelo.

Aleksander se je sedaj napotil k Prisku ter pripeljal s seboj tudi ujete Slovence, katere je nato poveljnik dal pomoriti. Tudi Gepid je prišel k Prisku, naznanil mu namene barbarov ter predlagal, da naj bi Mužoka ujeli. Tudi je napravil načrt, kako naj bi ga premotili, da bi se ga polastili. Prisk je z veseljem poslušal njegove besede. S kras-nimi darovi in lepimi obljubami je pridobil uskoka (Gepida) na svojo stran ter ga odposlal, da bi z zvijačo ujel Mužoka.

¹⁾ Helivakija (Ἡλιβακία) je morebiti sedanja reka Jalomita v Valahiji.

²⁾ Leta 567. Gepidje niso bili popolnoma uničeni. Nekaj jih je še v poznejših letih ostalo na obrski zemlji. Gl. št. 133.

³⁾ Theophylakt piše „Μουσάκιος“, Theophanes „Μουσούκιος“, Anastasius pa „Musacius“. Pravo ime je bilo najbrže Mužok.

⁴⁾ O parasangi gl. št. 106. — 30 parasang = 16.6 Mm.

Ko je Gepid prišel k Mužoku, je zahteval od njega mnogo majhnih čolnov, da bi šel na pomoč Ardagastovim ponesrečencem. Mužok je mislil, da bi mu mogel ta zvijačni naklep biti v korist, in zato mu je dal čolnov, da bi Gepid ž njimi rešil Ardagastove ljudi. Dobivši 150 čolnov in 30 veslarjev je šel na drugo stran reke, katero so domačini imenovali Paspirios.¹⁾ Prisk se je, kakor je bilo dogovorjeno, na vse zgodaj napravil na pot. Gepid je prevaril tiste, kateri so šli ž njim, ter se je o polnoči napotil k bizantinskemu poveljniku, od katerega je zahteval sto oborožencev, da bi ž njih pomočjo pomoril barbare na bregu. Poveljnik je nato dal stotniku Aleksandru 200 oboroženih mož. Ko so se Bizantinci približali reki Paspiriju, je postavil Gepid Aleksandra v засedo. Ko je bila noč, so barbari, ker so bili pijani, spali in prijetno sanjali. Gepid se ni izdal, da jih hoče uničiti. Ko se je straža v tretje menjala, se je nekoliko odstranil, prišel do Aleksandrove zasede ter na tihem tega odposlal nad nje. Aleksander je peljal svoje Bizantince do reke Paspirija ter potem, ko je dal in tudi dobil znamenje, se pomaknil proti barbarom. Ker so ti spali, je Gepid dal Aleksandru znamenje, da je zapel neke obsrke pesmi.²⁾ Aleksander je sedaj barbare napadel ter jim ob enem jemal spanje in življenje. Ko se je polastil tudi čolnov, je poslal poslanca k poveljniku, ker je hotel napad še povečati.

Prisk je nato vzel s seboj 3000 mož, jih porazdelil po čolnih ter prestopil reko Paspirij. O polnoči³⁾ je prišel potem na določeno mesto. Mužok je bil takrat vsled pijače ves izgubljen. Obhajal je namreč tisti dan pogrebno slavnost po svojem umrlem bratu, ker taka je ondota navada. Nastala je med Slovčni velika zmešnjava in Mužok je bil živ ujet. Bizantinci so potem vso noč morili; ko je pa dan nastal, je poveljnik ukazal, da naj se vrnejo. Okoli devete ure zjutraj so se s svojim plenom vozili po reki navzdol.

Vsled teh dogodkov so Bizantinci postali brezskrbni ter se hoteli gostiti. S popivanjem so zapravili sadove svojega srečnega podvzetja. Zanimarili so straženje, katero zovejo v svojem domačem jeziku „sculca“.⁴⁾ Mnogoštevilna četa premaganih Slovčnov je Bizantincem vrnila napad. Maščevanje bi bilo sedaj še strašnejše kakor zmaga, ako ne bi bil Gentzon s pomočjo svojih pešcev odbil sovražnikov. Prisk je nato na

¹⁾ Paspirios (Πασπίριος) se je zvala reka v Valahiji blizu Silistre.

²⁾ Če je kdo tedaj med Slovčni, bivajočimi po sedanji Valahiji, prepeval obsrke pesmi, ni na ta način kar čisto nič vznemiril ali pa razžalil ondotnih prebivalcev, kar kaže, da so bili ti in Obri dobri prijatelji med seboj.

³⁾ Med prej omenjeno nočjo in tu navedeno polnočjo je moralo biti več dni, ker ni mogoče, da bi bili Priskovi vojaki v enem dnevu prehodili 30 parasang.

⁴⁾ Beseda „sculca“ (σκούλα) namesto „exculca“ pomenja stražo. Izpeljuje se iz „collocare“ ali „culcare“ (položiti). — Ako bi sodili po tej besedi, bi smeli misliti, da so Priskovi vojaki govorili nekako slabo latinščino.

vse zgodaj dal predstojnike straž križati, nekatere izmed ostalih vojakov pa strašno bičati.

Theophylacti Simocattae Historiae lib. VI, c. 6—9 (Ed. C. de Boor, p. 230—239)

Ibid., c. 6 (p. 230): „ἦρος δὲ ἀρχομένου ὁ στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέως § 2, p. 230. παρὰ τὸν Ἰστρον ἐπέμπετο, ὅπως τὰ τῶν Σκλαυγῶν γένη διανήξασθαι τὸν ποταμὸν κωλύόμενα ἀγορίαν ἄκοντα τῇ Θράκῃ παράσχοντο· ἔφασκε γὰρ ὁ αὐτοκράτωρ τῷ Πρίσκῳ, οὐκ ἂν ἡρεμοίῃ τὸ βάρβαρον, εἰ μὴ τὸν Ἰστρον ἐς τὰ μάλιστα τὸ Ῥωμαϊκὸν περιφρουρήσῃτο. ὁ μὲν οὖν Πρίσκος τῆς ἱππικῆς δυνάμεως τὰς ἡνίας ἐλάμβανεν, § 3. Γέντζων δὲ τῆς πεζικῆς πληθὺς ἐπιστατεῖν ὑπὸ τοῦ βασιλέως προστάττεται· τῇδὲ περὶ τὴν Ἡράκλειαν ἦρος μεσοῦντος τὸ Ῥωμαϊκὸν συναγείρεται. ἑβδομαῖος δὲ ὁ στρα- § 4. τηγὸς τὴν τάφρον μεταφοιτᾷ ἐγκλεούεται, βάσανόν τε τοῦ συμμαχικοῦ ποιησάμενος καὶ τὰς δυνάμεις διαριθμησάμενος, τὰς ἐγκυκλίου τῶν χρημάτων αὐτοῖς διανομὰς ἐποίησατο. ἀπάρας γοῦν ἐντεῦθεν καὶ τέσσαρας ποιησάμενος || χάρακας ἐπὶ τὰ Δρι- § 5, p. 231. ζῖπερα γίνεται, πέντε δὲ πρὸς ταῖς δέκα ἐνδιατρίψας ἡμέραις τῷ χώρῳ εἴκοσι χάραξι πρὸς τὴν Δορόστολον παραγίνεται. ὁ μὲν οὖν Χαγάνος ἀκοῇ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπιστρα- § 6. τεῖαν διέγνωνκε κἀντεῦθεν πρέσβεις ὡς τὸν Πρίσκον ἐξέπεμπε. ἀφικομένων γοῦν τῶν πρέσβεων ὡς τὸν Πρίσκον, ὁ Κόχ (βάρβαρος δὲ οὗτος) τῶνδε τῆς πρεσβείας [ρήμάτων] ἀπέρχεται. . . . || . . . τούτων τοίνυν διαπερατωθέντων τῶν λόγων, καὶ τῆς δυνά- § 13, p. 232. μεις βαρυνομένης ὑπὸ τῆς διαλέξεως, ἐδίδου τῷ θράσει τὴν συγγνώμην ὁ Πρίσκος καὶ βαρβάροις λόγοις συγχώρησιν. οὐκοῦν ἀνθυποφορὰν τῇ προπετεῖα μὴ παρασχό- § 14. μενος κατὰ τῶν Σκλαυγῶν ἔφησεν ἄρασθαι πόλεμον· μὴ γὰρ οὖν ταῖς Ἀβαρικαῖς συνθήκαις τε καὶ σπονδαῖς καὶ τὸν Γετικὸν καταλύσασθαι πόλεμον.¹⁾

Ibid. c. 7 p. 232): „διωδεκάτῃ δὲ ἡμέρᾳ, καὶ ναὺς ὁ στρατηγὸς συμπεξάμενος § 1. τὸν ποταμὸν διενήξατο, ἀκηχοῦς τε τὸν Ἀρδάγαστον ποιησάμενον τὰ τῶν Σκλαυγῶν πλήθη ἀπόδημα, ὅπως λείας ἐπικυρήσειεν, μεσοῦσης νυκτὸς τὴν ἔφοδον ἐμπορεύεται. ὁ μὲν οὖν Ἀρδάγαστος ταῖς ὕψει τῶν ὀνειράτων χαίρειν εἰπὼν τῇ τε τοῦ θρύλου § 2. ἐπιτάσσει διανήψας τοῦ ὕπνου, ἵππου γυμνῆς ἐπιβάς τὴν φυγὴν ἐπεποίητο. περιπίπτει γοῦν Ῥωμαῖος ὁ βάρβαρος καὶ ἀποβάς τῆς ἵππου κατασυστάδην τὴν μάχην ἀσπά- ζεται. ἐπεὶ δὲ φέρειν οὐκ εἶχε τὴν ἀντίθετον ῥύμην, διὰ δυσχωρίας τινὸς τὴν φυγὴν § 3. περιβάλλεται. ὅθεν οὖν Ἀρδάγαστος ἐπροτέρει· τοῖς κινήμασιν ἐθάδα πρὸς τοῦτο κεκτημένος τὴν φύσιν. σκαιότερας τε τύχης συμπεσοῦσας αὐτῷ, πρέμνῳ μεγίστου § 4. δένδρου τινὸς περιπίπτει ὁ βάρβαρος. ἐντεῦθεν τοῖς διώκουσιν ἦν ἂν θήραμα καὶ μάλα εὐκτόν, εἰ μὴ ποταμὸς αὐτῷ σωτήριος γέγονεν· διανήψας γὰρ ἀποδιδράσκει τὸν κίν- δυνον. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι πλήθη Σκλαυγῶν || μαχαίρας ποιησάμενοι δεῖπνον τὴν § 5, p. 233. ἀμφὶ τὸν Ἀρδάγαστον διατέμνονται χώραν, ἐνέρσει τε ξύλων τοὺς ζωγρηθέντας ποι- ήσαντες ἐς Βυζάντιον ἔπεμπον.“

Ibid. c. 8 (p. 234—236): „τοίνυν ὁ Πρίσκος κρατήσας τοῖς λόγοις ἐς βα- § 3, p. 234. σιλέα ἀπέπεμπε τὰ τῶν πόνων ἐπίχειρά τριακοσίοις συμπράξας τὴν λείαν, πρόταγόν τε τούτων τὸν Τατίμερ προεστήσατο. ὁ μὲν οὖν Τατίμερ τῆς ἐς Βυζάντιον πορείας || § 4, p. 235. ἀπῆρχετο, ἕκτη δὲ ἡμέρᾳ Σκλαυγοῖς περιτυχὼν ἐς ἀδόκητον καταγίνεται κίνδυνον·

¹⁾ Zastran izraza „τὸν Γετικὸν πόλεμον“ gl. št. 98.

μεσοσύης γὰρ ἡμέρας ἐκλύτως καὶ φροντίδος ἐκτὸς στρατοπεδεύοντι, καὶ τὴν γλῆν

§ 5. νεμομένης τῆς ἵππου, τὸ βάρβαρον ἐπιτίθεται. βοῆς τοιγαροῦν γενομένης, τῶν τε Ῥω-
μαίων καθεστῶτων ἀρίστων, προθέει μετ' ὀλίγων ὁ Τατίμερ, ἀγγίθυρός τε τῶν
βαρβάρων γενομένος ἐς μέγα ὀλέθρου κατέπιπτεν. φέρειν γὰρ οὐκ ἔχων τὴν ἀντι-
μέτωπον μάχην ἐτέτραπτο πρὸς φυγὴν, βαλλόμενός τε οὐ καίριαις βολαῖς μόλις ἀπέδρα

§ 6. τὸν κίνδυνον. τῶν οὖν Ῥωμαίων ἐπιγινόμενων πεζῶν καὶ διασωσάντων τὸν Τατίμερ,

§ 7. πρὸς τοὺς Σκλαυηνοὺς λοιπὸν ἐχειροῦργουν τὸν πόλεμον. τῆς τοίνυν μάχης ἐς τὸ
καρτερόν γενομένης, κρατοῦσι τῶν Σκλαυηνῶν Ῥωμαῖοι, φόνον τε πολλὸν ἀπεργασά-
μενοι, πεντήκοντα βαρβάρους ζῶντας ἐπαῆσαν πρὸς τὸν χάρακα, λείαν Ῥω-

§ 8. μαίικην ὑπὸ τῶν Σκλαυηνῶν διασωσάμενοι. ὁ μὲν οὖν Τατίμερ τὸ σῶμά πως ἀνεσά-
μενος ἐς Βυζάντιον ἦκεν ἀξιολογώτατην προνομίην ἐπιφερόμενος. ἡσθεῖς τοιγαροῦν ὁ
κῆτοκράτωρ ἐπὶ τοῖς συγκυρήσασιν ἐπὶ τὸ τοῦ θεοῦ μέγιστον ἀνὰ τὴν πόλιν ἐπαννύ-
χῃς τέμενος, εἶτα μετὰ τοῦ λεῶ τὰς ἱκετηρίας εὐχὰς ποιησάμενος ἡΐκει τοῦ θεοῦ
ἐπιστημότερα δοῦναι τὰ τρόπαια.

§ 9. „Ὁ δὲ πολέμαρχος Πρίσκος ἐπὶ κατασκοπῇ προθέειν ἀνδράσιν ἐκέλευεν. ἡμέρα
δὲ δευτέρα, καὶ οὐ διέγνω ἀνὰ τοὺς χώρους πολέμιον οὐκοῦν εἰς τὰ πρόσω τοῦ

§ 10. Ἡλιβακία ποταμοῦ ἐξ ἑωθινῶ ποιείσθαι τὴν βάδισιν τῇ Ἀλεξάνδρῃ προστέταχεν. ὁ
p. 236. μὲν οὖν Ἀλεξάνδρος τὸν γείτονα διανηξάμενος || ποταμὸν ἐντυγχάνει Σκλαυηνοῖς. οἱ
δὲ βαρβαροὶ πολεμῖαν θεασάμενοι ὄψιν πρὸς τὰ πλησίον τεναγῇ ἐπὶ τὴν ὕλην τὴν

§ 11. βαρβαρον τὴν ἀποφυγὴν ἐποιοῦντο. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τούτους ἐνεχείρουν ἐλεῖν. ἐπεὶ δὲ
τῇ ἱλὶ συγγίνονται, περιπίπτουσι δυσκαταγωνίστῳ κακῷ· καὶ ἂν διόλωλεν ἅπαν τὸ
σύνταγμα, εἰ μὴ θάπτον ὁ Ἀλεξάνδρος ὑπεξήγαγε τοὺς Ῥωμαίους τοῦ τέλματος. ὁ

§ 12. μὲν οὖν Ἀλεξάνδρος ὁ ταξίαρχος περιστοιχίσας τὸν χώρον παραδιδόναί τούτους ἐπει-
ράτο πυρὶ ἢ δὲ φλόξ νοσηλευμένη ὑπὸ τῆς ὑγρᾶς κατεμαλθανέμετο φύσεως, καὶ

§ 13. ἦν τῇ Ἀλεξάνδρῳ τὰ τῆς ἐπιβολῆς οὐκ εὐδόκημα. τοίνυν Γήπαις ἀνὴρ, ἐκ τῶν Χρι-
στιανῶν θρησκείας πάλαι ποτὲ πεφυκώς, μετὰ τῶν βαρβάρων ὕπην. οὗτος πρὸς τοὺς
Ῥωμαίους αὐτομολῶν δακτυλοδεικτεῖ καὶ τὴν εἴσοδον. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι τῶν εἰ-
σόδων γενομένοι κύριοι κρατοῦσι τῶν βαρβάρων. ὁ δὲ Ἀλεξάνδρος ἀνετάρχων κατεπυν-

§ 14. θάνετο πόθεν τοῖς ἐαλωκόσι τὸ γένος. οἱ δὲ βαρβαροὶ ἐς ἀπόνειαν καταπεπιτωλότες
θανάτου χαίρειν ἑφραζον ταῖς κολάσεσιν, ὡς περὶ ἀλλοτρίου τοῦ σώματος τὰς ἐκ τῶν
μαστῆρων ἀλγυδόντας διατιθέμενοι.

§ 1, p. 236. Ibid c. 9 (p. 236—239): „ὁ δὲ Γήπαις διεξῆλθε τε ἅπαντα καὶ διήλεγχεν
ἐξ ἐπιλέπτου τὰ πράγματα, φάσκων ὑπὸ Μουσώκιον τὸν λεγόμενον ῥήγα¹⁾ τῇ τῶν
βαρβάρων φωνῇ τοὺς ἐξωγρημένους ὑπεῖναι. τοῦτον δὲ τὸν Μουσώκιον ἐναυλίεσθαι
μετὰ παρασάγγας τριάκοντα, τοὺς δὲ ἄλόντας ἐκπέμψαι ἐπὶ κατασκοπῇ τῆς Ῥωμαίων
δυνάμεως, ἀκηκοέναι τε καὶ τὰ περὶ τὸν Ἀρδάγαστον γεγονότα πρὸ μικροῦ δυστυχί-

§ 2. ματα. παρήγει τε Ῥωμαῖοις ἀθρόαν τὴν ἐπιστάσιαν ποιήσασθαι τὸν τε βάρβαρον ἐλεῖν

p. 237. τῷ ἄδοκῳ τῆς ἐπιθέσεως. ὁ μὲν οὖν Ἀλεξάνδρος παρὰ τὸν Πρίσκον || γενομένος

§ 3. τοὺς βαρβάρους ἠνέγκατο, ὁ δὲ πολέμαρχος ἀναιρέσει τούτους πᾶρέδοτο. γίνεται γοῦν
πρὸς τὸν στρατηγὸν ὁ Γήπαις ἐκείνος ὁ βάρβαρος καὶ διέξεισι Πρίσκῳ τὰ τῶν βαρ-
βάρων διανοήματα, εἰσηγεῖτό τε ἐπιστῆναι τῷ βαρβάρῳ τὸν Πρίσκον, καὶ πῶς τῆς

§ 4. ἐπιτεύξεως ἐδίδου φενακίζειν ὁ Γήπαις τὸν βάρβαρον. ἐπιχαρῶς τοίνυν ὁ Πρίσκος τοὺς

¹⁾ Ῥήξ, gen. ῥηγός, iz latinske besede rex, gen. regis = kralj

λόγους ἀρχάμενος δώροισι τε λαμπροῖς τὸν ἡγετομόληκτον λιπύνας ἐπαγγέλλαις τε πε-
 ριδόξοις ἐχυρωσάμενος, ἐξαπατήσας τοῦτον ἐπεπόμεναι τὸν βάρβαρον. καὶ οὖν ὁ Γήπαις § 5.
 πρὸς Μουσώκιον γίνεται αἰτεῖ τε μονοξύλων πλήθη ἀπὸ τούτου εἰλῆν, ὅπως τοὺς
 ἡτυχηκότας περὶ τὸν Ἀρδάραστον περαιώσῃται. ὁ μὲν οὖν Μουσώκιος ἔρμαιόν τι § 6.
 δοκῶν τὰ ὑπὸ τῆς ἀπάτης αὐτῷ καττυόμενα ἐδίδου μονόξυλα, ὅπως ὁ Γήπαις τοὺς
 περὶ τὸν Ἀρδάραστον διασώσῃται. ἑκάτὸν τοίνυν πρὸς τοῖς πεντήκοντα ἀκατίοις λα-
 βῶν, καὶ προσκώπους τριάκοντα, εἰς τὸ ἀντιπέραν τοῦ ποταμοῦ παραγίνεται, ὃν οἱ
 ἐγγώριοι Πασπίριον ὀνομάζουσιν. ὁ δὲ Πρίσκοις κατὰ τὸ σύνθημα ἐξ ἐωθινοῦ ἀπήρχετο § 7.
 τῆς βαδίσσεως. ἀτὰρ ὁ Γήπαις ἀνὴρ τῶν συνελήλυθόντων κλέψας τὴν αἰσθησιν με-
 σουσῆς τῆς νυκτὸς πρὸς τὸν τῶν Ῥωμαίων πολέμαρχον γίνεται, καὶ ἡξίου ἑκατὸν
 ἐπλίτας ἀποίσσεσθαι, ὅπως στόματι μαχαίρας τοὺς πρὸς τῇ σκοπῇ βαρβάρους ἐλέσειεν.
 τοίνυν ὁ στρατηγὸς ἄνδρας διακρίτους συμπερχῆς τῷ ταξίρχῳ δίδωσιν Ἀλεξάνδρῳ. § 8.
 ἐπεὶ δὲ τὸ Ῥωμαϊκὸν τῷ Πασπίριῳ ἐπλησίαζε ποταμῷ, εἰς ἐνέδραν τὸν Ἀλεξάνδρον
 ὁ Γήπαις ἐκάθισεν. νυκτὸς τοιγαροῦν γεγονούας οἱ μὲν βάρβαροι κατοπερεῖς περὶ τὸν § 9.
 ὕπνον ὄντες ἐτόλχανον ἔξοινοί τε γεγονότες λίαν τῶν ἐνυπνίων ἀντείχοντο. ὁ δὲ
 Γήπαις τοὺς βαρβάρους διαφθείρειν || κατεριπνέετο. τρίτῃ δὲ φυλακῇ, καὶ τι μικρόν § 10, p. 238.
 μεταστὰς καὶ πρὸς τὴν ἐνέδραν γενόμενος ὑπεξῆλθε τοῦ λόχου Ἀλεξάνδρον. καὶ οὖν
 διήθνας Ῥωμαίους ἐπὶ τὸν Πασπίριον ποταμὸν καὶ σύνθημα λαβῶν τε καὶ θοὺς ἐπὶ
 τοὺς βαρβάρους ἐχώρησεν. ἔτι τοίνυν τῶν βαρβάρων προσομιλοῦντων τῷ ὕπνῳ δι'
 Ἀβαρικῶν ἀσμάτων ἐδίδου ὁ Γήπαις τῷ Ἀλεξάνδρῳ τὸ σύνθημα. ὁ δὲ Ἀλεξάνδρος § 11.
 ἐπιστάς τοῖς βαρβάροις ὕπνου καὶ ζωῆς τὴν ἡμίαν παρείχετο. ἐπεὶ δὲ τῶν ἀκατίων
 γέγονεν ἐγκρατής, πρὸς τὸν στρατηγὸν ἀγγέλους ἐξέπεμπε τῆς ἐπιβολῆς τὰς ὀρμάς
 ἐπιτείνων. ὁ δὲ Πρίσκοις τριγυλίδας ἀρχάμενος καὶ διανείμας εἰς τὰ ἀνάκτια τὸν Πασ- § 12.
 πρίριον ποταμὸν διενήξατο. καὶ δῆτα μεσουσῆς νυκτὸς τῇ ἐφοδῷ παρείχον τὴν ἐναρξιν.
 ὁ μὲν οὖν βάρβαρος χάτοιμος ὢν τῇ μέθῃ διέτριπτο· ἦν γὰρ αὐτῷ κατὰ τὴν ἡμέραν
 ἐκείνην ἐπιτάφις ἑορτὴ ἐπὶ ἀδελφῷ κατοικορμένῳ, ὡς ἔθος κυτόις. ὁ μὲν οὖν φόβος § 13.
 μέγας ἐβήρυτο. ζωγρηθεὶς τοίνυν ἤλω ὁ βάρβαρος. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατεπαννυχίζοντο
 ἐν τοῖς αἵμασιν. ἡμέρας δὲ λαμπούσης ἐλάμβανεν ὁ φόρος ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ τὴν
 ἀνάκταλιν. ὑπὸ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ τὴν ἀποσκευὴν τὰς τε δυνάμεις ὁ στρατηγὸς διαπορθ-
 μεύσατο. τοίνυν οἱ Ῥωμαῖοι φρονηματισθέντες ἐπὶ τοῖς συγκυρήσασιν πρὸς τρυφὴν κα- § 14.
 τελλίνοντο, εἶτα τῇ μέθῃ συρράπτονται. καὶ τῇ παροιμίᾳ τὰς εὐπραξίας νοθεύσαντες
 τῆς διαφθορᾶς κατημέλησαν, ἣν σκούλικαν σύνθητες τῇ πατρίῳ φωνῇ Ῥωμαίοις ἀπο-
 καλεῖν. τὸ μὲν οὖν νενικημένον συναθροισθὲν ἀντιπαλιντεύει Ῥωμαίοις τὴν ἐφοδὸν § 15.
 καὶ ἦν ἂν ἡ ἀντίδοσις χαλεπωτέρα τῆς ἐπιτεύξεως, εἰ μὴ ὁ Γέντζων τὰς δυνάμεις
 τὰς πεζικὰς περιστησάμενος τῆς μάχης ἐκράτησεν. ἐξ ἐωθινοῦ δὲ ὁ Πρίσκοις τοὺς || p. 239.
 προερχόχας ἀνεσκολόπισεν, καὶ δὴ καὶ τινὰς τοῦ ἐπληκτικοῦ περὶ τὸς ἐμαστίζουσεν.

Photii in Theophylactum summaria. (Ed. C. de Boor, p. 12):

„πρεσβεία τε Ἀράρων πρὸς Ῥωμαίους. καὶ ὅσα τῷ Ἀρδάραστῳ ἐκ τῆς Ῥωμαίων
 ἀπότης δυνάμεις, ἔτι δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν Τατίμερ. ἀνδραγαθία τε τοῦ Ῥωμαίων
 ταξίρχου Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀνδραγαθία Ῥωμαίων, καὶ Σιλαβήνων ἀναίρεσις, ἐφοδὸς
 τε Σιλαβήνων κατὰ Ῥωμαίων.“

Theophanis Chronographia ad a. M. 6085 (593 a. Chr.) (Rec.
 C. de Boor, p. 270, 271): „Τούτῳ τῷ ἔτει ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος τὸν Πρίσκον p 270.

σὺν πάσαις ταῖς Ῥωμαϊκαῖς δυνάμεσιν ἐπὶ τὸν Ἰστρον ποταμὸν ἔπεμψεν, ὥστε τὰ Σκλαυινῶν ἔσθῃ διαπερᾶσαι κώλυσι. τούτου δὲ ἐλθόντος ἐπὶ τὸν Δορόστολον, ὁ Χαγάνος μαθὼν πρέσβεις ἐξέπεμψε πρὸς αὐτόν, καὶ κατητήχτο Ῥωμαίους ἔναρξιν τῇ πολέμῳ διδόντας. ὁ δὲ Πρίσκος ἀπελογεῖτο, ὅτι οὐ πρὸς Ἀβάρους τὸν πόλεμον ποιῆσαι παραγέγονα, ἀλλὰ πρὸς τὰ Σκλαυινῶν ἔσθῃ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπεστάλην. ἀκηχοῦς δὲ ὁ Πρίσκος, ὅτι Ἀρδάγαστος τὰ πλήθη τῶν Σκλαυινῶν πρὸς τὸ πραιδεύειν¹⁾

- p. 271. διεσκόρπισεν, διαπερᾶσας τὸν Ἰστρον || μεσούσης νυκτός ἀδοκήτως τῷ Ἀρδάγαστῳ συνέμειξεν. ὁ δὲ Ἀρδάγαστος τοῦ κινδύνου αἰσθόμενος ἵππου τε γυμνοῦ ἐπιβάς μόλις διασώζεται. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀνελόντες πλήθη Σκλαυινῶν καὶ τὴν περὶ τὸν Ἀρδάγαστον διατεμόντες χώραν αἰχμαλωσίας τε κρατήσαντες πολλοὺς εἰς τὸ Βυζάντιον ἔπεμπον διὰ Τατίμερος. ὁ δὲ Τατίμερ ἐκλύτως τὴν πορείαν ποιοῦμενος καὶ εἰς μέθην καὶ τρυφὴν ἐπιδιδοὺς ἡμέλει. καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ πλήθη Σκλαυινῶν ἐπιτίθενται αὐτῷ· καὶ δειλὰ συσχεθεῖς, φεύγων εἰς τὸ Βυζάντιον ἦκεν. οἱ δὲ σὺν αὐτῷ Ῥωμαῖοι ἐγχρατῶς τοῖς Σκλαυινοῖς μαχησάμενοι κρατοῦσι τῶν βαρβάρων παραδόξως καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον τὴν αἰχμαλωσίαν τῷ βασιλεῖ ἀποσώζουσιν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ εὐφρανθεὶς εὐχαριστηρίους ὕμνους μετὰ πάσης τῆς πόλεως τῷ θεῷ προσέφερεν. ὁ δὲ Πρίσκος θαρρήσας εἰς τὰ ἐσώτερα μέρη τῶν Σκλαυινῶν ἐχώρει. Γήπαις δὲ ἀνὴρ τῆς θρησκείας τῶν Χριστιανῶν ὑπάρχων αὐτομολεῖ πρὸς Ῥωμαίους καὶ τὴν εἴσοδον τοῖς Ῥωμαίοις ὑπέδειξεν. καὶ τῶν βαρβάρων ἐκράτησαν· ἔφησε δὲ καὶ Μουσούκιον, τὸν ῥῆγχα τῶν βαρβάρων, ἀπὸ τριάκοντα σιμείων διάχειν. προδοσίᾳ δὲ τοῦ Γήπαιδος διαβάς τὸν ποταμὸν ὁ Πρίσκος μεσούσης νυκτός εὐρίσκει τὸν Μουσούκιον διεφθαρμένον τῇ μέθῃ· ἐπιτάφιον γὰρ ἑορτὴν τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ ἐώρταζεν· καὶ τοῦτον συλλαβόμενος ζῶντα φόνον πολλὸν ἐν τοῖς βαρβάροις εἰργάσατο. πολλῆς δὲ αἰχμαλωσίας κρατήσαντες τρυφῇ καὶ μέθῃ ἑαυτοὺς ἐκδεδῶκασιν. συναθροισθέντες δὲ οἱ βάρβαροὶ τοῖς νενικηκόσιν ἐρίστανται· καὶ ἦν ἂν ἡ ἀντίδοσις χαλεπωτέρα τῆς προὑπαρξάσης ἀνδραγαθίας, εἰ μὴ ὁ Γένζων μετὰ τῆς περικῆς δυνάμεως τῶν Ῥωμαίων ἐπιστὰς μάχῃ κραταιᾷ διεκώλυσε τὰς ὁρμὰς τῶν βαρβάρων. ὁ δὲ Πρίσκος τοὺς τὴν φρουρὰν αὐτῷ πεπιστευμένους ἀνεσκόλοπισεν.“

Anastasii Chronographia tripartita. (Ed. C. de Boor, p. 166, 167):

- p. 166. „Undecimo imperii Mauricii anno . . . imperator autem Priscum cum omnibus Romaicis potentatibus ad Histrum fluvium misit, ut Slavinarum nationes transire prohiberet. quo apud Dorostolon habito chaganus hoc coniperit; qui legatis ad eum directis calumniam inferebat Romanis exordium dantibus belli. Priscus autem excusabatur, quod non || venerit adversus barbaros belligeratum, sed quod ad Slavinarum nationes a principe fuerit destinatus. audiens autem Priscus, quod Ardagastus multitudines Slavinarum ad praedandum disperserit, transiens Histrum media nocte inopinate Ardagasto coniunctus est. at vero Ardagastus discrimine senso nudum ascendens equum vix salvus evasit, Romanique multitudinibus Slavinarum occisis et Ardagasti regione perversa praedam copiosam captam Byzantium per Tatemerem direxerunt. porro, cum Tatemer expeditus iter faciens ebrietati sese atque deliciis traderet, Slavinarum in eum multitudines irruunt; qui formidine pressus fugiendo Byzantium venit. ast Romani, qui cum

¹⁾ Πραιδεύειν iz latinske besede „praedare“.

ipso fuerant, valide Sclavini infensi optinent gloriosissime barbaros et captivitatem salvam imperatori praesentant, qui laetatus gratificos deo hymnos una cum tota optulit urbe. Priscus vero fiducia fretus ad interiores Sclavinorum partes accessit. Gipes autem, vir Christianae religionis, transfugiens ad Romanos et ingressum Romanis ostendit et barbaros tenuit. itaque Gipedis proditione transfretato flumine Priscus media nocte repperit Musacium, barbarorum regem, ebrietate corruptum: funebrem quippe proprii fratris celebrat festivitatem; quo comprehenso vivo caedem in barbaris operatus est, multaque copiosa praeda capta ebrietati sese produnt et crapulae. tum barbari coacervati victoribus imminet, foretque vicissitudo reciproca praecedenti virilitate saevior, nisi Genzo cum pedestri virtute Romanorum insistens pugna forti prohibuisset impetus barbarorum.

Historia miscella, lib. XVII (Migne, Patrologiae, Ser. lat., XCV, p. 1010, 1011): „Undecimo anno imperii Mauricii, idem imperator Priscum p. 1010. cum omnibus Romanicis potentatibus ad Istrum fluvium misit, ut Sclavinorum nationes transire prohiberet. Quo apud Dorostolon habito Chajanus comperit. Qui legatis ad eum directis, calumniam inferebat, Romanis exordium dantibus belli. Priscus autem excusabat, quod non venerit adversus barbaros belligeratum, sed quod ad Sclavinorum nationes a principe fuerit destinatus. Audiens autem Priscus, quod Ardagastus multitudines Sclavinorum ad praedandum disperserit, transiens Istrum media nocte inopinate Ardagastum adortus est. At vero Ardagastus discrimine senso, nondum ascenso equo vix salvus evasit. Romani multitudinibus Sclavinorum occisis, et Ardagasti regione eversa, praedam copiosam captam Byzantium per Tatemerem direxerunt. Porro cum Tatemer expeditus iter faciens, ebrietati, atque deliciis sese traderet, Sclavinorum in eum irruunt multitudines Qui formidine pressus fugiendo Byzantium venit. Ast Romani, qui cum ipso fuisse videbantur, Sclavinis valde infensi obtinent gloriosissime barbaros, et captivitatem salvam imperatori praesentant: qui laetatus gratificos Deo hymnos, una cum tota obtulit urbe. Priscus vero, fiducia fretus, ad interiores Sclavinorum partes accessit. Gipes vero vir Christianae religionis, transfugiens ad Romanos, et ingressum Romanis ostendit, et barbaros tenuit. Itaque Gipedis proditione transfretato flumine, Priscus media nocte reperit Musacium barbarorum regem || ebrietate corruptum: funebrem quippe proprii fratris p. 1011. celebrabat festivitatem. Quo comprehenso vivo, caedem in barbaros operatus est, multaque praeda, et copiosa capta, ebrietati sese tradunt, et crapulae. Tum barbari coarcevat victoribus imminet, foretque vicissitudo reciproca praecedenti virilitate saevior, ni Genzo cum pedestri virtute Romanorum insistens pugna forti prohibuisset impetus barbarorum.“

Št. 109.

593, meseca oktobra.

Papež Gregor (I.) piše sirakuzanskemu škofu Maksimijanu [„*Maximiano episcopo Syracusis*“] ter mu priporoča dijakona Feliksa, nositelja tega pisma, ki je sicer zabredel v zmoto krivovercev, vendar se ni ločil od katoliške vere. Navzel se je krivih sumničenj zoper carigrajsko sinodo,¹⁾ a se vendar odstranil od istrskega razkola [„*Histricorum se separatione removerat*“]. Ko je prišel v Rim, ga je on (papež) podučil. Nato je (Feliks) popravil svojo napako ter prejel sv. obhajilo. Ker tedaj ni postal krivoverec, temuč se je samo motil v svetih skrivnostih vesoljne cerkve, ne da bi bil imel slab namen, zato se je treba ozirati na njegovo slabost in potrebe. Posebno zaradi njegove pobožnosti je treba skrbeti za njegovo vzdrževanje. Zato naj mu preskrbi (škof Maksimijan) v svoji sirakuzanski cerkvi službo dijakona ali pa, da bi dobival (Feliks) zaradi svojega uboštva samo dohodke te službe. Izpodbuja ga (škofa Maksimijana), da bi to kmalu storil. Priporoča mu njegovo osebo, da ne bode (Feliks) imel nobenih sitnosti in potreb. Nikar naj ne zanemarija njegovega (papeževega) priporočila, da bi mu manj dajal, kakor zahteva njegov (Maksimijanov) red nasproti revežem [„*quam tuus exigit ordo pauperibus*“]. Kakor mu je on (papež) vsako leto podelil nekoliko podpore od dohodkov svoje (rimске) cerkve, tako naj tudi on (Maksimijan) stori.

Registrum Hadrianum: Indictio XII, cap. 14. — „*Praesentium lator*.“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. III, ep. 14. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IV, ep. 14. — Edit. Mon. Germ. (1891): Lib. IV, ep. 14. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1285 (918).]

Št. 110.

594.

V tem letu je bizantinski poveljnik Prisk iz nova prišel s svojo vojsko do Donave ter potem pustošil po slovenski zemlji. Mnogo ujetnikov je poslal cesarju. Ta je nato k poveljniku poslal Tatimera z ukazom, da bi bizantinska vojska ostala čez zimo v ondotnih krajih. Ko je Tatimer prišel do vojske in ko so vojaki zvedeli za cesarjevo zapoved, je nastal med njimi nemir. Večina se je uprla ter se ni hotela ukloniti cesarjevemu ukazu, ker je želela, da bi doma prebila zimski čas, ne pa na slovenski zemlji, kjer se mraz le težko prenaša in ker so barbari zaradi svojega števila nepremagljivi. Nato je poveljnik Prisk s svojo zgovornostjo omečil razuzdano vojsko, ki je na zadnje sklenila, da ostane na tuji zemlji.

¹⁾ Misliť nam je na peti občni cerkveni zbor, ki je bil leta 553. v Carigradu.

Theophylacti Simocattae Historiae lib. VI, c. 10. (Ed. C. de Boor, p. 239): „Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Τατίμερα ἀντιπέμπει πρὸς τὸν πολέμαρχον βασιλείου § 1. δέλιτους ἐπιφερόμενον· ἦν δὲ ἡ τῶν δέλτων ἀξίωσις τὴν χειμέριον ὥραν αὐτόθι τοῦς Ῥωμαίους ποιήσασθαι. παραγεγονότος τοίνυν τοῦ Τατίμερ, καὶ τῶν βασιλικῶν γνωρισθέντων λογίων, θρύλλος ὑράπτεται τῇ στρατεύματι. καταστασιάζει τοίνυν ἡ τῶν Ῥω- § 2. μάων πλὴθὺς παρωσαμένη τοὺς λόγους τοῦ αὐτοκράτορος, οἵκοι τε τὴν τοῦ ψυχροῦ ὥραν ἐνεχίρει ποιήσασθαι· οὐ γὰρ ἐπὶ βαρβάρου γῆς ἐνκυλιέσθαι· ἔρασκον γὰρ ψύχῃ ὑπείναι δυσυπόμονητα, τὰ τε τῶν βαρβάρων πλῆθη ἀκαταγώνιστα. ὁ δὲ στρατηγὸς § 3. πειθοῖ τινα τακτικῇ τῆς στρατιᾶς τὸ δυσήνιον ὑπεμάχαιπεν. ἐπεὶ δὲ γίνονται αἱ δυσ- νήμεις πειθήνιοι, ἐπὶ βαρβάρου γῆς ὁ τῶν Ῥωμαίων πολέμαρχος διαλύει τὸν χάρακα.“

Theophanis Chronographia ad a. M. 6086 (= 594 a. Chr) (Rec. C. de Boor, p. 272): „Τούτῳ τῷ ἔτει τοῦ Πρίσκου πάλιν τὸν Ἰστρον καταλαβόντος καὶ τὰ Σκλαυινῶν ἔθνη πραιδεύσαντος καὶ πολλὴν αἰχμαλωσίαν τῷ βασιλεῖ ἀναπέμψαντος, ὁ βασιλεὺς τὸν Τατίμερα ἀποστείλας πρὸς Πρίσκον παρακαλεῖσθαι αὐτόθι τὸν χειμῶνα διατρίψαι τοὺς Ῥωμαίους καιρόν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τοῦτο μεμαθηκότες ἀντέλεγον, ὡς οὐκ ἐνδέχεται τοῦτο γενέσθαι διὰ τε τὰ πλῆθη τῶν βαρβάρων καὶ τὸ πολημίαν ὑπείναι τὴν χώραν καὶ τὰ ψύχῃ ἀφόρητα. ὁ δὲ Πρίσκος λόγοις πι- θανοῖς ἔπεισεν αὐτοὺς ἐκεῖ χειμάσαι καὶ τὴν τοῦ βασιλείου κέλευσιν πληρῶσαι.“

Anastasio Chronographa tripertita. (Ed. C. de Boor, p. 167): „Duodecimo imperii Mauricii anno, cum Priscus iterum ad Histrum pervenisset gentesque Sclavinorum depraedatus fuisset, haud modicam imperatori (praedam) direxit, imperator autem misso ad Priscum Tatemere iubet toto illic hiemali tempore commorari Romanos, quo comperto Romani contradicebant asseverantes, id non posse fieri propter copias barbarorum et pro eo, quod regio esset sibi satis adversa. Priscus vero verbis persuasoriis flexit eos ibidem hiemare iussionemque principis consummare.“

Historia miscella, lib. XVII (Migne, Patrologiae, Ser. lat., XCV, p. 1011) „Anno 12 imperii Mauricii, cum Priscus iterum ad Istrum pervenisset, gentesque Sclavinorum depraedatus fuisset, haud modicam imperatori deduxit praedam. Imperator autem misso ad Priscum Tatemere, jubet toto illic hiemali tempore commorari Romanos. Quo comperto Romani contradicebant, asseverantes id non posse fieri propter copias barbarorum, et pro eo quod regio esset sibi satis adversa. Priscus vero verbis suasoriis flexit eos ibidem hiemare, iussionemque principis consummare.“

Št. 111.

595, meseca julija.

Papež Gregor (I.) piše istrskima škofoma Petru in Providenciju |*Petro et Providentio episcopis de Histria*“¹⁾, da ju z

¹⁾ V nekaterih virih se omenja k letu 579. in 590. razkolniški škof Peter, ki je vladal v Altinu. Glej zgoraj pod št. 85 in 100. — Oba, Peter in Providencij, sta navedena tudi v nekem pismu oglejskega patrijarha Ivana do langobardskega kralja Agilulfa. Gl. št. 144.

velikim hrepenenjem želi spraviti v naročje svete vesoljne cerkve ter v njej z njimi združen živeti v složnosti. Ne dvomi, da se to zgodi, ako se resnično potrudita, da se jima razjasni to, o čemer dvomita. Zvedel je (papež Gregor) od svojega notarja Kastorija [*Castorii notarii mei*“],¹⁾ ko se je povrnil, da bi rada prišla k njemu (k papežu), ako se jima obljubi, da se jima ne bodo delale nobene sitnosti. Papež pravi, da jako želi in ju ljubeznivo vabi, da bi se potrudila k njemu ter se z njim pogovorila, kaj je pravo in Odrešeniku dopadljivo. Rad jima pojasni to, o čemer dvomita, ter upa, da se jima njegovo pojasnilo vtisne tako, da bi jima v bodoče ne ostalo nič več dvomljivega. Kar so določili štiri svete sinode in pa njegov prednik, papež Leon (I.), po tem se ravna tudi on (papež Gregor) ter se nikakor noče ločiti od te vere. Prideta naj k njemu, ker se je lažje pogoditi osebno kakor pa pismeno, da bi se zopet združila s sveto vesoljno cerkvijo, ko bi slišala dokaze. Zagotavlja ju, da ju dostojno sprejme ter potem milostno odpusti. Nato jima še enkrat zatrjuje, da se ne bode delala niti njima, niti komu drugemu kaka nadlega ali pa sitnost, ako bi kdo prišel k njemu (k papežu) zarad te zadeve (zarad treh poglavij). Skrbeti hoče, da se povrneti brez škode, in sitnosti, kadar bodeta hotela, naj se že zedinita s sveto cerkvijo ali pa ne.

Registrum Hadrianum: Indictio XII, XIII, c. 93 (Ind. XIII, c. 49). — „*Deus, qui laetatur*.“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. IV, ep. 49. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. V. ep. 51. — Edit. Mon. Germ., Reg. ep. Greg. pp. (1891): Lib. V. ep. 56. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1372 (1003). — Mansi, Concil. coll., IX, 1231.]

Št. 112.

595.²⁾

Bavarski vojvoda Tasilo, katerega je frankovski kralj Hildebert (II.) postavil za vladarja, je šel s svojo vojsko v pokrajino Slovencev, jih premagal ter se z bogatim plenom vrnil v svojo deželo.³⁾

¹⁾ Ime tega Kastorija nahajamo večkrat v raznih pismih papeža Gregorja.

²⁾ Frankovski kralj Hildebert II. je vladal od leta 575—596. Leta 595. je povzdignil Tasila v bavarskega vojvoda. [Cfr. Herimanni Augiensis (Contracti) Chronicon ad a. 595 (MG. SS. V); Sigeberti Gemblacensis Chronographia ad a. 595 (MG. SS. VI)]. Kmalu potem, ko je Tasilo postal vojvoda, šel je nad Slovence, kar se je zgodilo najbrže že leta 595.

³⁾ Jasno je, da so se takrat Slovenci že razširili do bavarske meje, katero nam je iskati tam, kjer je razvodje reke Drave in Mure na eni, Rience in Salice pa na drugi stani. Tudi bi lahko trdili, da so se Slovenci v tistem času že precej dobro udomačili na svoji novi zemlji, katera je postala njih lastnina, kar že besede „in Sclaborum provinciam“ dokazujejo.

Pauli diaconi *Historia Langob.*, IV, c. 7 (MG. SS. rer. Langob., 118): „His diebus Tassilo a Childeperto rege Francorum apud Baioariam rex ordinatus est. Qui mox cum exercitu in Sclaborum provinciam introiens, patrata victoria, ad solum proprium cum maxima praeda remeavit.“

Št. 113.

595.

V tem letu je bizantinski cesar Mavricij odstavil poveljnika Priska ter na njegovo mesto povzdignil svojega brata Petra. Ker Prisk iz prva ni o tem ničesar vedel, je zbral svoje trume ter šel čez reko Donavo.¹⁾ Vojakom je postalo bivanje na slovënski zemlji že neznosno. Prisk se je bal, da ne bi se barbari nanagloma prikazali ter mu ne vzeli plena.

Ko je obrski kakan slišal, da so Bizantinci zapustili slovënsko zemljo, se je jako začudil. Poslal je poslanca k Prisku ter hotel zvedeti, kaj je vzrok temu odhodu. Bizantinski poveljnik ga je hotel kolikor mogoče z besedami premotiti. Rekel je, da mu je bilo naznanjeno, da kakan namerjava v treh dneh napasti bizantinsko vojsko, potem, da je Slovënom ukazal prestopiti reko Donavo, ter, da se jezi in je nejevoljen, ker je bizantinska vojska imela srečo. Sedaj so odgovorili obrski poslanci, med katerimi je bil tudi Targitij, da so kakanu, ki se po krivici jezi nad Bizantinci, odsvetovali vojsko. Nato je Prisk h kakanu poslal svojega poslanca in sicer zdravnika Teodora, kateri ga je pregovoril, da se je z Bizantinci pomiril. Prisk je kakanu odstopil del plena; zato pa je ta dovolil, da je bizantinska vojska, ko se je vračala domov, šla po njegovi zemlji. Tudi je kakan od bizantinskega poveljnika dobil 5000 ujetih barbarov (Slovënov). Pozneje je bizantinska vojska prišla v Drizipera, poveljnik Prisk pa v Carigrad.

Theophylacti Simocattae *Historiae* lib. VI, c. 11 (Ed. C. de Boor, p. 242—245): „... ὁ δὲ βασιλεὺς ἀποχειροτονεῖ τὸν πολέμαρχον, καὶ τὸν ἀδελφὸν p. 242, § 2. (Πέτρος δὲ ὄνομα αὐτῷ) ἡγεμόνα τῶν Ῥωμαίων ποιεῖται δυνάμεων. ὁ μὲν οὖν Πρίσκος τούτων οὕτω ἐπέπυστο, καὶ οὖν τὰς δυνάμεις ἀράμενος διαπεραιούται τὸν ποταμὸν. § 3. δυσανασχέτει γὰρ τὰ πλήθη τὴν τριβὴν πρὸς βάρβαρον χώραν ποιήσασθαι ἐδεδείε· γὰρ μὴ πως ἐξαπινάως ἐξεστηκότες οἱ βάρβαροι τὴν λείαν ἀποίσονται. ὁ δὲ Χαγάνος § 4. ἀκηχώως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ τὴν ἀπέβασιν λίαν ἐθαύμαζεν· εἴτα ἀγγέλους πρὸς τὸν Πρίσκον ἐξέπεμψε τῆς ἀναξεύσεως τὴν αἰτίαν πυθέσθαι γλιχόμενος. ὁ μὲν οὖν Πρίσκος ἀπεβουκόλησεν ὡς οἷον τε τοῖς λόγοις πιθανῶς τὸν Χαγάνον. ἡμέρα δὲ τρεῖς, καὶ ἡγ- § 5. γέλθη τῷ Πρίσκῳ μέλλειν διεγχεῖν τὸν Χαγάνον ταῖς Ῥωμαϊκαῖς δυνάμεσιν ἐπιτίθεσθαι, τὰ δὲ τῶν Σκλαυνηνῶν πλήθη προστάττειν διαπεραιούσθαι τὸν Ἴστρον τῷ ὄντι· γὰρ ἐχλῆπαιεν ἐνεκότες τε λίαν ἐνευδοκίμηθείσας ταῖς Ῥωμαίων δυνάμεσιν. ὁ μὲν οὖν Ταργίτιος οἱ τε τῶν βαρβάρων λογίδες τῷ Χαγάνῳ παρήγουν παραλύειν § 6.

¹⁾ Tedaj na južno stran Donave.

§ 7. τὸν πόλεμον ἔφασκον γὰρ μὴ ἐνδίκως αὐτὸν χαλεπαίνειν Ῥωμαίοις. μεγαλοφρόνως

p 243. τοίνυν ὁ Πρίσκος πρέσβιν ὡς τὸν Χαγάνον ἐξέπεμψε (Θεόδωρος || ὄνομα αὐτῷ), τὴν φύσιν ἀνδρα δεξιὸν τε καὶ εὐεπιβόλον, τὴν τέχνην ἱατρόν, τὴν γλῶτταν ἐλεύθερον.

p. 245, § 20. οὗτος δὲ κραταίος πρὸς τὸν Χαγάνον ἐγίνετο . . . || . . . ἀπέδοντο τοίνυν Ῥωμαῖοι τοὺς ἐαλωκότας τῷ Χαγάνῳ βαρβάρους, τῶν δὲ λοιπῶν λαφύρων ἀμέτοχον αὐτὸν ποιησάμενοι διαλύουσι τὸ ἀμφίβολον. ἀσμενίσας τοίνυν ὁ Χαγάνος τὴν τῶν βαρβάρων

§ 21. ἀπόδοσιν χώραν ἐδίδου ταῖς διαβάτεσιν. οὕτω μὲν οὖν οἱ Ῥωμαῖοι πέντε χιλιάδας βαρβάρων τῷ Χαγάνῳ προῖκα καταβαλόμενοι ἐπὶ τὰ Δριζίπερα γίνονται. ὁ δὲ στρατηγὸς ἀφίκετο ἐς Βυζάντιον. τοιγαροῦν ὁ Μαυρίκιος τῷ Πρίσκῳ ἐμέμψετο σφάλμασί τε εὐηθείας αὐτὸν περιέβαλλεν ἀσυνέτως ἀποδεδωκότα τῷ βαρβάρῳ τὴν λείαν.“

Theophanis Chronographia ad a. M. 6087 (= 595 a Chr.) (Rec. C. de Boor, p. 273): „ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν Πρίσκον τῆς στρατηγίας ἀποπαύει, Πέτρον δέ, τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, στρατηγὸν τῆς δυνάμεως ποιεῖται Ῥωμαίων. ὁ μὲν οὖν Πρίσκος τὰς δυνάμεις ἀράμενος πρὶν ἢ τὸν Πέτρον φθάσαι διαπερᾶν τὸν ποταμὸν ὁ δὲ Χαγάνος τὴν μετὰβασιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ ἀκηκοὺς λίαν ἐθαύμαζε καὶ πρὸς τὸν Πρίσκον ἀπέστειλεν, μαθεῖν τὴν αἰτίαν ἐπιζητῶν καὶ μοῖραν λαβεῖν τῆς πραιίδας ¹⁾ καὶ οὕτω τὸν ποταμὸν διανήξασθαι. λίαν γὰρ ἐχαλεπαινεν ἐπὶ τοῖς εὐτυχήμασι τῶν Ῥωμαίων. πέμπει τοίνυν ὁ Πρίσκος περὶ τούτων πρὸς τὸν Χαγάνον πρέσβιν Θεόδωρον τὸν ἱατρόν ἀγγινοῖα καὶ συνέσει κεκοσμημένον. . . . ὁ δὲ Χαγάνος ταῦτα ἀκηκοὺς καὶ ὑπογελάσας ἔφρσε τὴν εἰρήνην ἄγειν, τῇ δὲ προαιρέσει Πρίσκου, εἴ τι ἂν θέλῃ τῶν λαφύρων τὸν Χαγάνον τιμῆσαι. ὁ δὲ Πρίσκος τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπέδωκε τῷ Χαγάνῳ ὑπὲρ τῆς διαβάσεως. τὰ δὲ λάφυρα πάντα λαβὼν ἀκινδύνως τὸν ποταμὸν διεπέρασεν. ὁ δὲ Χαγάνος ταῦτα δεξάμενος ἤσθη μεγάλως· καὶ ὁ Πρίσκος εἰς Βυζάντιον ἦκεν. ὁ δὲ Πέτρος τὴν στρατηγίαν παρέλαβεν.“

Photii in Theophylactum summaria (Ed. C. de Boor, p. 13): „ . . . ὅπως Πρίσκος ἀποχειροτονεῖται τῷ δοῦναι τῷ Χαγάνῳ ἀπὸ τῆς τῶν Σκλαυήνων λείας, καὶ Πέτρος ἀντιχειροτονεῖται στρατηγὸς τῆς κατὰ τὴν Εὐρώπην μάχης· καὶ περὶ Θεοδώρου τοῦ πρέσβεως τοῦ σταλέντος πρὸς τὸν Χαγάνον ὑπὸ τοῦ Πρίσκου, τῆς τε περὶ αὐτὸν παιδείας καὶ δεξιότητος.“

Anastasii Chronographia tripartita (Ed. C. de Boor, p. 168): „Tertio decimo imperii Mauricii anno . . . at vero imperator Priscum praetura privat et Petrum fratrem suum praetorem Romanae facit virtutis. itaque Priscus quidem virtutibus sumptis, priusquam Petrus pervenisset, transmeat amnem. chaganus autem transitu Romani audito exercitus valde miratus est et ad Priscum misit, discere causam quaerens et praedae sumere partem sicq̃t̃e amnem transire: nimis enim saeviebat super felicitatibus Romanorum. mittit ergo Priscus super hoc ad chaganum legatum, Theodorum videlicet medicum sagacitate ac intelligentia perornatum . . . his chaganus auditis subrisit et ait se pacem sectari. Priscus autem chagano reddidit pro transitu praedam et exuviis omnibus sumptis sine dispendio amnem transivit. porro chaganus his susceptis magnifice laetabatur; Priscusque Byzantium venit, et Petrus praeturam suscepit.“

¹⁾ Πραιδα = praeda (plen).

Št. 114.

596, meseca junija.

Papež Gregor (I.) piše dijakonu Ciprijanu ter mu priporoča Ivana, nositelja tega pisma.¹⁾ Papež pravi, da se je rečeni Ivan odpovedal istrskemu razkolu [„*ex Histricorum scismate*“] ter se povrnil v naročje svete cerkve. Na razpolaganje naj mu bode cerkveno varstvo, kjer bi bilo potreba. Tudi naj mu dá (Ciprijan) za poboljšek njegove (Ivanove) plače od one indikcije [„*ab illa indictione*“] vsako leto kolikor toliko solidov [„*tot solidos*“], katere naj si (Ciprijan) potem zaračuna v svojih računih.

Registrum Hadrianum: Indictio XII, XIII, XIII, cap. 136. (Ind. XIII, cap. 36). — „*Johannem religiosum*.“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. V, ep. 38. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. VI, ep. 39. — Edit. Mon. Germ. (1891): Lib. VI, 36. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1418 (1051). — Mansi, Concil. Coll., X, 27.]

Št. 115.

596, meseca julija.

Papež Gregor (I.) piše fanskemu škofu Leonu [„*Leoni episcopo Fanensi*“]²⁾ ter mu pravi, da je treba karati in obsojati tiste razkolnike, ki so trdovratni; tiste pa, ki so se povrnili v naročje matere cerkve, tolažiti in poživljati. Ivan, nositelj tega pisma, se je združil s sveto cerkvijo ter se odpovedal istrski zmoti [„*ab errore Histricorum*“]. Zato želi (papež), da bi bil (Ivan) v vseh zadevah pri njem (pri škofu) priporočen ter v varstvu njegove naklonjenosti. Da ne bi sedaj, ko se je izpreobrnil, zašel v kako potrebo, naj mu daje vsako leto nekoliko cerkvene podpore.

Registrum Hadrianum: Indictio XII, XIII, XIII, cap. 145. (Ind. XIII, cap. 45.) — „*Sicut scismatis*.“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. V, ep. 47. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. VI, ep. 47. — Edit. Mon. Germ., Reg. ep. Greg. pp. (1891): Lib. VI, ep. 45. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1427 (1052). — Mansi, Conc. coll., X, 32.]

¹⁾ Dijakon Ciprijan (Cyprianus diaconus), kateremu je papež Gregor večkrat pisal, je bil od 593—597 „*rector patrimonii Siciliae*“. Pozneje se je preselil v Rim. Nekateri izmed tistih mož, ki so se odpovedali „istrskemu“ razkolu, so zamenjali potem Istro s Sicilijo. Najbrže so to storili zato, da jih niso nadlegovali njih razkolniški rojaki. Kaže se, da je tu navedeni Ivan, ki je omenjen še v nekem drugem pismu papeža Gregorja (gl. št. 115), tudi iskal mirnejšega zavetja v Siciliji.

²⁾ Mogoče je, da bi namesto „*Fanensi*“ moralo stati „*Catanensi*“. V Fanu je bil meseca novembra leta 596. Fortunat za škofa (lib. VII., ep. 13), pač pa naha-jamo škofa Leona meseca avgusta leta 591. v sicilski Cataniji (lib. I, ep. 70).

Št. 116.

596.¹⁾

Skoraj dva tisoč mož broječa četa Bavarcev je napadla Slovence, a ti so jih s pomočjo obrskega kakan²⁾ premagali ter do zadnjega moža pobili.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 10 (MG. SS. rer. Langob., 120): „Isdem ipsis diebus Baiuarii usque ad duo milia virorum dum super Sclavos inruunt, superveniente cacano omnes interficiuntur.“

Št. 117.

Okoli 596.³⁾

Obrski kakan je poslal poslanca k langobardskemu kralju Agilulfu v Milan ter ž njim sklenil mir.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 12 (MG. SS. Langob., 121): „Per idem tempus cacanus rex Hunnorum legatos ad Agilulfum Mediolanum mittens, pacem cum eo fecit.

Št. 118.

596 in 597.

Bizantinski cesar Mavricij je torej svojega poveljnika Priska odstavil ter na njegovo mesto povzdignil svojega brata Petra.⁴⁾ Nato je temu dal svoje ukaze, vsled katerih je Peter zapustil glavno mesto (Carigrad) ter se napotil k vojski. En cesarjev ukaz se je nanašal na vojno upravo ter določal, kako je treba razdeliti obleko, orožje in zlate novce. Ko je poveljnik zapustil Perinth⁵⁾, je prišel v Drizipera⁶⁾, odtod pa v Odessus.⁷⁾ Ko je ostavil tudi to mesto, se je obrnil na levo, do-

¹⁾ Paulus diaconus, ki to pripoveduje, pravi potem v naslednjem poglavju, da je takrat („hac etiam tempestate“) umrl frankovski kralj Hildepert II. Znano je, da je ta kralj leta 596. končal svoje življenje; brez dvoma je bil tudi tega leta boj med Slovenci in Bavarci.

²⁾ Iz tega je razvidno, da so bili Slovenci takrat pod oblastjo obrskih kakanov, kateri so šli našim prednikom na roko, da so se lažje razširjali proti zahodu.

³⁾ Iz besed Paula diacona, ki takoj za tem stavkom pripoveduje, da je takrat umrl bizantinski eksarh Roman, kateremu je sledil Kalinik, se sme sklepati, da je kakan okoli leta 596. sklenil mir z Langobardi. Kalinik je namreč postal eksarh v Ravenni med letom 595. in 597. Meseca junija tega leta ga papež Gregor že omenja v nekem pismu (MG. Epist. I, 472).

⁴⁾ Gl. št. 113.

⁵⁾ O legi Perintha ali Herakleje gl. št. 104.

⁶⁾ O tem mestu smo že govorili (gl. št. 69 in 108). Bilo je od Herakleje za štiri dni hoda oddaljeno, od Silistre pa za petnajst.

⁷⁾ Odessus se je nekdaj zvala sedanja Varna, ki je na Bolgarskem ob Črnem morju.

spel v Marcianopolis¹⁾ ter potem ukazal, da naj tisoč vojakov gre naprej. Ti so naleteli na 600 Slověnov, ki so s seboj peljali mnogo po bizantinskih mestih nabranega plena.²⁾ Mesta Zaldapa,³⁾ Akys⁴⁾ in Skopis,⁵⁾ katera so bila že prej oropana, so bila sedaj na novo opustošena, in velika množica voz je bila s plenom napolnjena. Ko so Slověni zagledali bližajoče se Bizantince, kateri so tudi opazili svoje nasprotnike, so se vrgli na ujetnike. Pomorili so najprej odrastle moške ujetnike, žene in otroke pa so postavili v sredo tabora, katerega so v naglici naredili tako, da so v krogu zvezali vozove. Ko so se Bizantinci približali Slověnom (Getom),⁶⁾ se niso upali jih napasti, ker so se bali pušic, katere so ti iz svojega tabora metali na njih konje. Nato je bizantinski voditelj Aleksander svoje vojake v njih domačem „rimskem“ jeziku spodbudil, da bi se lotili sovražnika.⁷⁾ Sedaj so Bizantinci stopili s svojih konj ter šli proti taboru. Od obeh strani se je močno s puščicami streljalo. Med hudim bojem je skočil eden izmed Bizantincev naprej, stopil na neki voz, ki je bil zvezan s taborom ter Slověnom služil za brambo; tu stoječ je s svojim mečem pobil tiste, ki so se mu približali. Ta nesreča je Slověne nekoliko zmešala, kar so porabili bizantinski vojaki, da so pridrli v njih tabor. Ko so Slověni videli, da ne zmagajo, so pomorili še ostali del ujetnikov. Bizantinci so se sedaj s silo vrgli na sovražnike ter jih v njih lastnem taboru mnogo pobili. Drugi dan so zmagovalci poveljniku (Petru) naznanili vse to, kar se je bilo zgodilo. Peti dan je poveljnik sam prišel na lice mesta ter razdelil junakom darove, ko je videl čine njih hrabrosti.

Theophylakt nam pripoveduje, da je bil poveljnik Peter naslednjega dne⁸⁾ na lovu, kjer si je poškodoval nogo ter ni potem mogel

¹⁾ Marcianopolis je stal od Odessa (Varne) nekoliko proti zahodu nekako tam, kjer je sedaj bolgarsko mesto Pravadi.

²⁾ Kakor se vidi, Slověni niso imeli pred bizantinsko vojsko veliko strahu. Če prav je Prisk nekoliko časa pustošil po slověnski zemlji, vendar to Slověnov ni oviralo, da ne bi bili hodili plenit na bizantinska tla.

³⁾ Zaldapa se je zvalo mesto v Dolenji Meziji med Marcianopolom in Jatom v bližini Balkanskega gorovja. (Theophylakt, II, c. 10, § 10: „... ἐπὶ Ζαλδαπᾷ ἐπὶ τοῦ Αἰμον τοῦ ὄρους.“)

⁴⁾ „Аквς (= Ad Aquas) je bilo mesto v Meziji.

⁵⁾ Σκόπισ, mesto v Dolenji Meziji.

⁶⁾ Omenilo se je že (gl. št. 98), da Theophylakt včasih Slověne imenuje Gete.

⁷⁾ Dotični vojaki niso bili grškega, temuč romanskega rodu ter so med seboj govorili neko latinsko narečje. Takih prebivalcev, med katerimi je bil razširjen latinski jezik, je bilo takrat precej veliko po Balkanskem polotoku. Kolikor toliko so bili ti ljudje predniki sedanjih Rumunov in Kucovlahov.

⁸⁾ Theophylakt začenja dotični stavek z besedami „τῇ δὲ ὑστεραίᾳ“ (= naslednjega dne), kar kaže, da se je to, kar se v naslednjem odstavku pripoveduje, zgodilo še leta 596.; Theophanes pa je uvrstil vse to, kar Theophylakt od tega mesta dalje navaja, med dogodbe, katere so se vršile leta 597.

iti naprej. Cesar je bil nejevoljen, ker je zarad te Petrove nezgode vojskovanje nekoliko prenehalo, in zato je pisal svojemu bratu ostro pismo. Poveljnik pa ni hotel prenašati v pismu naštetih cesarjevih psovč ter je, če tudi je trpel hude bolečine, vendar premenil svoje bivališče ter postavil četrti tabor tam, kjer so se Slověni mudili. Deseti dan potem je cesar Mavricij poslal svojemu bratu pismo ter mu velel, da naj pride v Tracijo, kajti slišal je, da hoče množica Slověnov napasti Carigrad.¹⁾ Zarad tega je šel poveljnik Peter najprej do trdnjave, Pistos imenovane, potem pa proti Zaldapi. Naslednji dan se je napotil do mesta Jatra,²⁾ potem pa mimo trdnjave Latarkija do Nov,³⁾ kjer je postavil svoj tabor. Ko se je v tem mestu pomudil dva dni, je odrinil odtod ter se utaboril v Theodoropolu;⁴⁾ ob zori prihodnjega jutra pa je bil že v Kuriski.⁵⁾ Tri dni pozneje je v Asemu⁶⁾ napravil svoj tabor. Ko so ondotni prebivalci zvedeli o prihodu poveljnika Petra, so mu prišli naproti ter ga slovesno pripeljali v mesto. V tem kraju je bila že iz prejšnjih časov sem neka vojaška posadka, da bi varovala mesto, kajti barbari so ga večkrat s svojimi napadi vznemirjali.

Šesti dan je poveljnik odposlal tisoč mož, da bi zasledovali sovražnike. Nepričakovano so naleteli na tisoč Bolgarov. Ker je bil takrat med Bizantinci in kakanom mir, so šli ti Bolgari brez skrbi naprej. Bizantinski vojaki so po ukazu svojega voditelja začeli s puščicami streljati na nje. Bolgari so nato poslali poslanca k Bizantincem ter jih prosili, da bi opustili bojevanje ter ne prelomili sklenjenega miru. Voditelj rečene bizantinske čete pošlje bolgarske poslanca k svojemu poveljniku, ki je bil od ondod za kakih 8000 stopinj oddaljen. Ko so bolgarski poslanci prišli pred poveljnika Petra ter se izrazili za mir, jim je ta odgovoril, da hoče takoj uničiti njih čete. Nato se Bolgari pripravijo na boj; postavijo se Rimljanom jako junaško nasproti ter jih zapodé v beg. Pozneje so Bolgari vse, kar se je bilo zgodilo, naznanili (obrskemu) kakanu. Sedaj je ta k poveljniku Petru poslal poslanca ter se pritožil, da so Bizantinci brez pravega vzroka prelomili mir. Peter se je po svojih poslancih izgovarjal, da ni nič o tem vedel. Poslal je kakanu lepa darila, odstopil mu svoj plen ter ga tako zopet potolažil.

¹⁾ Iz tega sklepamo, da so se mnogobrojne slověnske čete takrat potikale tudi po južni Traciji, ker drugače ne bi bila mogla nastati govorica, da se Slověni hočejo lotiti še celo glavnega mesta.

²⁾ Jatros je bilo mesto ob sedanji reki Jantri, ki teče v Donavo.

³⁾ Te Novae (*Νέβαι*) so bile ob Donavi med Janthro in Osmo nekako tam, kjer je sedanje bolgarsko mesto Svištov.

⁴⁾ Theodoropolis nam je iskati med Novami in Kurisko.

⁵⁾ Kuriska ali Sekuriska je bilo mesto ob Donavi med Novami in sedanjim Nikopoljem.

⁶⁾ Aseumus ali Asamus se je zvala sedanja reka Osma, ki teče pri Nikopolju v Donavo. Ob Osmi je stalo mesto Asemon (*Ἀσημων*) ali Asema (*τὰ Ἀσημα*).

Četrty dan se je poveljnik Peter približal sosednji reki (Donavi). Tu je zbral dvajset mož ter jih poslal na nasprotno stran reke, da bi opazovali gibanje sovražnikov. Bizantinski vojaki so šli tedaj čez reko, a bili so vsi ujeti na naslednji način.

Takrat je bila navada, da so ogleduhi vedno po noči hodili okrog, po dnevi pa spali. Rečeni možje so tedaj v neki noči prehodili mnogo zemlje ter bili vsled tega telesno jako utrujeni; zato so se proti jutru obrnili v bližnje grmovje, da bi tu počivali. Okoli tretje¹⁾ ure so vsi spali ter niso nikogar postavili za stražo. Kar pridejo Slovèni do dotičnega grmovja, poskačejo s konj ter se hočejo v senci nekoliko pohladiti, svojim konjem pa dati malo počitka. Nesrečni ogleduhi so bili ujeti ter prisiljeni, da so vse razodeli, kaj Bizantinci nameravajo. Ker so o svoji rešitvi obupali, so povedali vse. Nato je Perogost,²⁾ ki je bil voditelj ondotne slovènske čete, zbral svoje ljudi, pomaknil se naprej, da bi šel čez reko (Donavo), ter se skril v tamošnjih gozdih. Ker poveljnik Peter ni vedel, da so sovražniki v bližini skriti, je ukazal svoji vojski, da bi šla čez reko. Tisoč mož je tudi prestopilo na drugo stran in vse te so Slovèni pobili. Ko je poveljnik to videl, je prisilil vso vojsko, da je skupno, ne pa posamezno šla čez reko, da bi sovražniki ne mogli uničevati manjških oddelkov, ki bi prejadrali reko. Ko je ob bregu urejeval bizantinske trume, so se tudi na nasprotni strani barbari postavili na noge. Bizantinci so iz svojih čolnov metali puščice na nje. Ker Slovèni zarad množine ustreljenih puščic niso mogli na svojem mestu vztrajati, so zapustili breg. Padel je tudi njih voditelj Perogost, katerega je puščica zadela v trebuh ter ga takoj usmrtila. Ko je Perogost izdihnil dušo, je začel sovražnik bežati. Nato so Bizantinci postali gospodarji na bregu ondotne reke ter potem, ko so pomorili mnogo barbarov, prisilili druge, da so bežali. Vendar jih niso mogli dolgo poditi, ker niso imeli konj, in zato so se kmalu povrnili v svoj tabor.

Drugi dan so tisti, ki so vodili pehoto, zašli v take kraje, kjer je moštvo vsled pomanjkanja vode vedno bolj trpelo. Ker vojaki niso mogli prenašati žeje, so pili še celo scalnico. Tretji dan se je ta nadloga še povečala. Vsa vojska bi bila poginila, ako jej ne bi bil neki ujet barbar pokazal reke Helivakije, ki je bila štiri parasange oddaljena. Tako so Bizantinci zjutraj ob zori prišli do vode. Nekateri so upognili kolena ter z usti hlastno pili vodo, drugi so s periščem zajemali pijačo in tretji pa so v posode lovili tekočino. Na nasprotni strani reke je bil zaraščen log, kamor so se barbari poskrili. Odtod so z veliko silo napadli Bizantince ter metali puščice na tiste, ki so prišli pit vodo. In

¹⁾ T. j. okoli devete ure dopoldne.

²⁾ Najbrže se je tako glasilo pravo ime dotičnega slovènskega voditelja. Grki so ime nekoliko po svoje zavili ter pisali Παράγαστος.

tako je bilo nenadoma mnogo mož pobitih. Izmed dveh zlegov je bilo treba izbrati enega, namreč zapustiti vodo ter vsled žeje izgubiti življenje ali pa z vodo vred si nakopati tudi smrt. Sedaj so si Bizantinoi napravili čolne ter šli čez reko, da bi prijeli sovražnike. Ko so dospeli na nasprotno stran, so jih mnogobrojni barbari s svojim navalom premagali. Bizantinske trume so bile potolčene ter so morale bežati. Ker je bil Peter v vojski z barbari nesrečen, je izgubil poveljništvo ter šel v Carigrad. Na njegovo mesto je bil Prisk iz nova postavljen.

Theophylacti Simocattae Historiae, lib. VII, c. 1—5 (Ed. C. de Boor, p. 245—254).

- § 1, p. 245. Ibid. c. 1 (p. 245, 246): „Οὕτω μὲν οὖν Πρίσκος ἀποχειροτονεῖτο, πολέμαρχος δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ὁ Πέτρος ἀναγορεύεται, ὃς καὶ αὐτάδελφος Μαυρικίου ἐτύγγανεν ὢν. ἐγχαράττει τοῖνυν βασιλικὰς ἐπιστολάς ὁ Μαυρίκιος, ταύτας τε τῇ στρατηγῇ ἐπιδοὺς τοῦτον ἀπεκδημεῖν τοῦ ἄστεος παρασκευάζει καὶ πρὸς τὸ στρατόπεδον
- § 2, p. 246. ἀρκεῖσθαι καρεκελεύετο. ἡ μία τοιγαροῦν || τῶν βασιλικῶν ἐπιστολῶν στρατιωτικῆς ἐπιδόσεως τύπος ἐτύγγανεν ὁ δὲ τύπος ἠβούλετο τριτταῖς μοίραις συνάττεσθαι τὴν
- § 3. ἐπιδοσιν, δι' ἐσθῆτος καὶ ὅπλων καὶ χαράγματος χρυσοῦ. ἀποφοιτήσας τοῖνυν τῆς Πειρίνου ὁ στρατηγὸς ἐπὶ τὰ Δριζίπερα γίνεται, καὶ καταλιπὼν τὰ Δριζίπερα τῇ Ὀδησσῷ προσομιλεῖ.
- § 1, p. 247. Ibid. c. 2 (p. 247—249): „ . . . ἀπολιπὼν τε τὴν Ὀδησσὸν ἐπὶ τὰ εὐώνυμα τῶν χώρων μεταφοιτᾷ, τῇ τε Μαυρικίου συγγενόμενος πόλει χιλιούς προθέειν
- § 2. τοῦ στρατοπέδου προσέταξεν. καὶ οὖν ἐντυγγάνουσιν οὗτοι ἑξακοσίους Σκλαυηνοὺς λείαν ἐπαγομένους Ῥωμαίων πολλήν· τὰ γὰρ Ζαλδαπὰ καὶ Ἄκως καὶ Σκόπις καταπρονομεύσαντες αὐτοῖς ἐλαφυραγῶγουν τοὺς ἀτυχήσαντας, ἦν δὲ αὐτοῖς ἐπὶ πλῆθους πολλοῦ
- § 3. ἀμαξίων ἡ ἀποσκευὴ τῶν λαφύρων. ὥς δὲ ἐπιόντας ἔβλεψαν τοὺς Ῥωμαίους οἱ βάρβαροι, εἶτα καὶ ἀντεβλέφθησαν, ἐπὶ τὸν φόνον τῶν αἰχμαλώτων ἐτρέποντο. ἀναρρεῖται
- § 4. τοῖνυν ἡ τῶν ἀρρένων αἰχμαλώτων ἡβηδὼν ἡλικία. ἐπεὶ δὲ δύσφρευκτος τοῖς βαρβάροις ὑπὴν ἡ συνάντησις, τὰς ἀμάξας συνθέντες περιεβάλλοντο χάρακα, ἅμα τοῖς μερικλοῖς
- § 5. τὰ γυναῖκα εἰς τὸ μεσαίτατον τῆς τάφρου ἐναποθέμενοι. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πεπλησιακότες τοῖς Γέταις (τοῦτο γὰρ τοῖς βαρβάροις τὸ πρεσβύτερον ὄνομα) οὐκ ἐθάρρουν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν· ἐδεδίσαν γὰρ τὰ ἐκ τοῦ χάρακος κατὰ τῶν ἵππων ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀκόντια
- § 6. προσρχόμενα. ὁ τοῖνυν τούτων ἐπιστατὴν (Ἀλέξανδρος ὄνομα αὐτῷ) τῇ πατρίῳ τῶν
- p. 248. Ῥωμαίων φωνῇ τοῖς Ῥωμαίοις ἐνεκελεύετο || ἀποβῆναι τῶν ἵππων καὶ κατασυστάδην
- § 7. τῶν πολεμικῶν κινδύνων ἐφάπτεσθαι. ἀτὰρ οἱ Ῥωμαῖοι ἀποβάντες τῶν ἵππων προσ-
- § 8. ομιλοῦσι τῷ χάρακι ἐδίδosan τε καὶ ἀντελάμβανον τὰς ἐκπομπὰς τῶν βελῶν. τῆς μάχης τοιγαροῦν διαρκούσης ἑκατέρᾳ δυνάμει. Ῥωμαῖός τις εἰσπεπήδησε καὶ ἀνείς ἐπὶ μιᾷς ἐπιβαίνει ἀμάξης συνηνωμένης τῷ χάρακι καὶ περιφρουρούσης τὸν βάρβαρον,
- § 9. εἶτα στάς ἐπὶ ταύτῃ τῷ ἔξει τοὺς πλησιάζοντας ἔπαιεν. γίνεται τοῖνυν τοῖς βαρβάροις ἀμεθόδευτον τὸ κακόν· λύουσι γὰρ ἐντεῦθεν οἱ Ῥωμαῖοι τῶν βαρβάρων τὸν χάρακα. οἱ δὲ βάρβαροι ἀπειρηκότες τοῦ σώζεσθαι τὴν ἐπιλοιπον τῆς αἰχμαλωσίας μοῖραν ἀπέσφαττον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐγκρατῶς ἐπιθέμενοι ὅψε που καὶ μόλις τοὺς περὶ τὸν
- § 10. χάρακα βαρβάρους ἀπέκτειναν. δευτέρα δὲ ἡμέρα, καὶ οἱ νενικηκότες τῷ στρατηγῷ τὰ συγκυρήσαντα διεξῆρισαν. πεμπταῖος δὲ ὁ στρατηγὸς κατὰ τοῦτον τὸν χώρον γενόμενος

καὶ δὴ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν προθεσόντων ἰδὼν ἡμέλειτο. τοὺς ἀνδραγαθήσαντας δώροισι. τῇ § 11.
δὲ ὑστεραίᾳ κυνηγετεῖν ὁ Πέτρος πειρώμενος γίνεται πρὸς ἄλσος βαθύ. . . . ὁ τοίνυν § 14.
Πέτρος τὴν ἐν γράμμασι δυσφημίαν μὴ φέρων τοῦ αὐτοκράτορος, ἐτι πικρῶς ὑπὸ τῆς
νόσου κατατρυχόμενος μεταποιεῖται τὸν χάρακα, καὶ τάφρους τέτταρας ἐναλλάξας ἐπὶ
τὰς τῶν Σκλαυνηνῶν ἐνεφοῖτα διατριβὰς. δεκάτῃ δὲ ἡμέρᾳ, || καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Μαυ- § 15, p. 249
ρίκιος βασιλεῖον ἐπιστολὴν τῷ αὐταδέλφῳ ἐξέπεμπεν ἐνδημῆσαι τῇ Θράκῃ ἡμερησίως γὰρ
ὁ Μαυρίκιος τῶν Σκλαυνηνῶν τὰ πλήθη εἰς Βυζάντιον τὰς ὁρμὰς ἐπιφέρειν. ὁ δὲ § 16.
στρατηγὸς ἐκ τούτου ἐπὶ τὸ Πιστοῦ γίνεται φρούριον, μετὰ τοῦτο πρὸς τὰ Ζαλδαπὰ
ἀφικνεῖται. δευτέρᾳ δὲ ἡμέρᾳ, καὶ πρὸς τὴν Ἰατρὸν τὴν πόλιν φοιτᾷ, καὶ δὴ τὰ τὸ
Λαταρκίου φρούριον παραμειψάς εἰς Νόβας στρατοπεδεύεται. . . . ὁ μὲν οὖν Πέτρος § 19.
ἡμέρας δύο ἀνὰ τὸ πόλισμα γεγονώς ἀπαίρει ἐντεῦθεν καὶ ἐπὶ τὴν Θεοδώρου
πόλιν τάφρον ἐχάραξεν, ὑπὸ πρώτῃν δὲ ἔω ἐν τῇ λεγομένῃ Κουρίσκᾳ φοιτᾷ.

Ibid. c. 3 (p. 249): „τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ, καὶ ἐν Ἀσήμε τῇ πόλει τὰς ἐπαύλεις § 1.
ποιεῖται. ἐπεὶ δὲ οἱ τοῦ ἄστος ἐμεμαθήκεισαν προσδόκιμον ὄντα τὸν στρατηγόν, ἔξω
γεγονότες τοῦ ἄστος συναντῶσι τῷ Πέτρῳ καὶ περιφανῆ τὴν περὶ τὸ ἄστυ τούτῳ
ἐπεποιήγντο εἰσοδόν. ἐν τῷ πόλισματι τούτῳ ἀπὸ πρεσβυτέρων χρόνων τινῶν ὀπλιτικῶν § 2.
συνετέτακτο ἐπὶ διαφρουρᾷ τῶν τῆς πόλεως πυκνότερον γὰρ περὶ ταύτην τὴν πόλιν
οἷα διαττοντες οἱ βάρβαροι κατεσπिलाζον.

Ibid. c. 4 (p. 251, 252): „Ἐκτῇ δὲ ἡμέρᾳ, καὶ πρὸς τὸ σκοπῆσαι τοὺς § 1, p. 251.
πολεμίους ἄνδρας χιλίους συντάξεν. οὗτοι ἑκατοντάσι δέκα Βουλγάρους προσπίπτουσιν.
οἱ μὲν οὖν βάρβαροι, ἅτε δὴ εἰρήνης Ῥωμαῖοι καὶ Χαγάνῳ ὑποῦσθες, ἀπεριμερίμνωι § 2.
ἐποιοῦντο τὴν βάδισιν οἱ δὲ Ῥωμαῖοι γνώμῃ τοῦ στρατηγοῦ κατὰ τῶν βαρβάρων
τοῖς ἀκοντίοις ἐκέκρηγντο. οἱ δὲ Βούλγαροι πρέβεις ἐξέπεμπον τὴν τε μάχην ἀπε-
κηρυκεύοντο καὶ παρήνουν Ῥωμαῖοις τὴν εἰρήνην μὴ διαφθεῖρουν. ὁ δὲ τοῦ συντάγματος § 3.
ἔξαρχος πρὸς τὸν στρατηγόν τοὺς πρέσβεις ἐξέπεμπεν ἀπὸ σημείων ὀκτὼ πεφυκότα
τοῦ χωρίου. καὶ οὖν ὁ Πέτρος τοὺς εἰρηναίους λόγους ἀποσεισάμενος τοῖς προθέουσιν
ἐδῆλου φόνῳ μαχαίρας τοὺς βαρβάρους παραχρῆμα ὀλλύναι. οἱ μὲν οὖν Βούλγαροι § 4.
πρὸς μάχην ὡς οἶόν τε ἦν συμφορᾷμενοι πρὸς τὴν μάχην χεῖρας ἐνέμιζαν, καὶ λίαν
ἥρωϊκῶς συνταξάμενοι εἰς φυγὴν ἀποκλῖναι Ῥωμαῖοὺς ἠνάγκασαν. . . . παραγίνονται § 6, p. 252.
τοίνυν ἐπὶ τὸν Χαγάνον οἱ βάρβαροι καὶ τὰ παρηκολουθηκότα παραγυμνοῦσιν αὐτῷ.
ὁ μὲν οὖν βάρβαρος ὡς τὸν Πέτρον πρέβεις ἐξέπεμπε καὶ παρασπονδούντι πως αὐτῷ
κατωνείδιζεν. ὁ δὲ Πέτρος τοὺς πρέσβεις πιθανοῖς λόγοις ἀπεβουκόλησε καὶ ἄγνοιαν § 7.
τοῦ σφάλματος προσέφερετο. δώροισι τοίνυν λαμπροῖς καὶ λαφύρων ζημίαις μετατίθησι
τὸν βάρβαρον πρὸς εὐμένειαν.

Τετάρτῃ δὲ ἡμέρᾳ, καὶ πλησίον γίνεται τοῦ γείτονος ποταμοῦ, καὶ εἰκοσι σὺλ- § 8.
λεξάμενος ἄνδρας ἐπεπόμφει διαπεραιοῦσθαι τὸν ποταμὸν καὶ διανοῆσαι τὰ τῶν πο-
λεμίων κινήματα. οἱ μὲν οὖν τὸν ποταμὸν διαπορθμευσάμενοι ἤλωσαν ἅπαντες. ὁ δὲ § 9.
τρόπος τῆς ἀλώσεως οὗτος. εἴθισται τοῖς ἐπὶ κατασκοπῇ συνταττομένοις ἀεὶ τὰς
νύκτας ποιῆσθαι τὴν βάδισιν, ἡμέρας δὲ λαμπούσης ὑπνοῖς προσομιλεῖν. οὗτοι πολλὴν § 10.
τῇ προτεραίᾳ διαπεποικηότες πορεῖαν, εἴτα κακοπιακότες ἐπὶ τοῖς σώμασιν, ὑπὸ τὸ
λυκώφῳ εἰς ἀνάπαυλιν τρέπονται περὶ τινα πλησίον λόγμην. περὶ δὲ τρίτην ἔω § 11.
πάντων καθευδόντων, καὶ μὴ ὑπόντοε τοῦ διαφρουροῦντός τινας, γίνονται περὶ τὴν
λόγμην οἱ βάρβαροι, ἀποβάντες τοίνυν οἱ Σκλαυνηνοὶ τῶν ἵππων ἐνεχείρουν ψυχάζειν

τοῖς τε ἵπποις ἀναχωγῆς μεταδιδόναι τινός. τοιγαροῦν ἐκ τοῦ παρήκοντος γίνονται οἱ

§ 12. Ῥωμαῖοι κατὰφωροι. καὶ ζωοηρθέντες οἱ δεῖλαιοι ἀνητῶζοντο διεξέλθειν, ὅσα τοῖς

§ 13. Ῥωμαίοις βεβούληται. οἱ μὲν οὖν ἀπογινόντες τὴν σωτηρίαν διεξήσαν ἅπαντα. ὁ δὲ Πειράχαστος (φύλαρχος δὲ οὗτος τῆς πληθύος ἐκείνης τῶν βαρβάρων) τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ἐπὶ τὰς τοῦ ποταμοῦ διαβάσεις στρατοπεδεύεται καὶ ταῖς ὕλαις ἐγκρύπτεται εἴα τις ἐπιφυλλίῃ ἀθώορητος.“

§ 1, p. 253. Ibid. c. 5 (p. 253, 254): ὁ δὲ στρατηγός, ὁ τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφός, ἀπευδοκιμήσας ἐντεῦθεν πολέμιους ὑπεῖναι κελεύει τὸν ποταμὸν διαπεραιοῦσθαι τὸ στράτευμα. χιλιῶν τοῖνον διανηξαμένων τὸν ποταμὸν, ἅπαντας ἀναιροῦσιν οἱ βάρβαροι.

§ 2. τοῦτο διεγνωκὼς ὁ στρατηγός κατεπιβίβει τὰ πλήθη μὴ ἀνακερμάτιστον [ἀλλὰ σύμφωνον] ποιήσασθαι τὴν διάβασιν, ἵνα μὴ κατ' ὀλίγον τὸν ποταμὸν περιούρμενοι παρανόλωμα τοῖς ἀντιπάλοις γενήσονται. οὕτω τοῖνον τῆς Ῥωμαϊκῆς κοσμηθείσης συντάξεως, περὶ

§ 3. τὴν ἔχθρην τοῦ ποταμοῦ οἱ βάρβαροι παρατάττονται. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι ἀπὸ τῶν πορθυμιδίων τοὺς βαρβάρους κατακοντίζονται, οἱ δὲ βάρβαροι τὰ πλήθη τῆς ἐκπομπῆς

§ 4. τῶν βελῶν φέρειν ἀδυνατήσαντες ὄφρα νῆς τὰς ἔχθρας καταλιμπάνουσιν. ἀναιρεῖται τοῖνον ὁ τούτων ταξίαρχος, ὃν Πειράχαστον ὁ λόγος φθάσας ἐδίδαξεν. βέλους γὰρ ἐπὶ τῆς λαγόνος καταβλήθεις αὐτῷ, ἐν κακίῳ τε τῆς πληγῆς γεγονυίας, θάνατος αὐτῷ προκυματεύεται. καὶ οὖν πεπτωκὸς τοῦ Πειραχάστου τρέπεται πρὸς ἀποφυγὴν τὸ πο-

§ 5. λέμιον. γίνονται τοῖνον οἱ Ῥωμαῖοι κύριοι τῆς ἔχθρας τοῦ ποταμοῦ. εἴτα τὰ πλήθη τῶν βαρβάρων περιβαλόντες φόνῳ πολλῷ πρὸς ἀπόδρασιν χωρεῖν αὐτοὺς κατηνάρκάζον. τὴν δὲ δίοξιν ἐς μακρὰν μὴ οἶοι τε ὄντες ποιήσασθαι διὰ τὸ τῆς ἵππου χηρεῦειν,

§ 6. πρὸς τὸν χάρακα ἐπανέξευξαν. γίνεται τοῖνον τῇ ὑστεραίᾳ μεγάλη πλάνη τοῖς ποδηγούσι τὸ στράτευμα, ὅθεν καὶ ἀνδρία τῷ στρατοπέδῳ ἐνέσκηψεν, καὶ τὰ τῆς συμφορᾶς ἐπετείνετο. οὐ φέροντος τοῖνον τοῦ ὀπλιτικοῦ τὴν σπανὴν τοῦ ὕδατος οἶνον παρε-

p 254. μυθοῦντο τὸ δίψος. ἡμέρα δὲ τρίτη, καὶ τὸ κακὸν ἐμικύνετο. καὶ ἂν ἡ στρατιὰ διόλωλεν ἅπαντα, εἰ μὴ βάρβαρός τις ἄλλος τὸν Ἠλιβακίαν αὐτοῖς ἐξέλεξε ποταμὸν,

§ 7. τέτταρας παρασάγγας ἀπέχοντα. οὕτω μὲν οὖν οἱ Ῥωμαῖοι ἐξ ἐωθινοῦ περιτυγχάνουσιν ὕδατι. τοῖνον οἱ μὲν προκλιναντές πως τὰ γόνατα τοῖς χεῖλεσι τὸ ὕδωρ λαφύττουσιν, οἱ δὲ ἐπικεκυφότες ταῖς χερσὶν ἠρύοντο ὕδατα, ἄλλοι ἀπὸντλουν ταῖς ὕδραις τὸ

§ 8. νῆμα. δασέος δὲ τέμπους ὑπόντος εἰς τὸ ἀντιπέρας τοῦ ποταμοῦ, καὶ βαρβάρων ἐγκρυπτομένων αὐτόθι, γίνεται μεγίστη τοῖς Ῥωμαίοις ἐπήρεια ἀκοντίοις γὰρ ἐβαλλον τοὺς

§ 9. ὕδρευομένους οἱ βάρβαροι. οὐκοῦν ἐξ ἀπόπτου φόνος πολὺς ἐπαγίνετο. θυοῖν τοῖνον θάτερον ἦν ἐλθεῖν ἀνάγκη, τοῦ ὕδατος ἀπειπεῖν καὶ ἀπὸ τοῦ δίψους τὸν βίον ἀπολιπεῖν, ἢ μετὰ τοῦ ὕδατος ὑπαντλεῖν καὶ τὸν θάνατον. ἀτὰρ πορθυμία οἱ Ῥωμαῖοι ναυπηγησάμενοι τὸν ποταμὸν διενήξαντο, ὅπως κατὰφωρον τὸ πολέμιον γένοιτο.

§ 10. ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸ ἀντιπέρας τὸ ὀπλιτικὸν παρεγένετο, ἄθρόον οἱ βάρβαροι ἐπιθέμενοι τῶν Ῥωμαίων κρατοῦσιν. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι νενικημένοι πρὸς φυγὴν ἀποκλίνουσιν. καταπολεμηθέντος τοῖνον ὑπὸ τῶν βαρβάρων τοῦ Πέτρου, Πρίσκος γίνεται στρατηγός, καὶ οὖν ἀποχειροτονηθεὶς τῆς ἡγεμονίας ὁ Πέτρος ἐς Βυζάντιον ἦκεν.“

Photii in Theophylactum summaria. (Ed. C. de Boor, p. 13): Ὁ δὲ ἔρδομος λόγος διαλαμβάνει περὶ τῆς γεγενημένης ἀταξίας ταῖς Ῥωμαίων δυνάμεσιν, ἀριστεύειν τε Ῥωμαίων κατὰ Σιλαυήνων ἦτοι Γετῶν. Γέται γὰρ τὸ παλαιὸν ἐκαλοῦντο. καὶ περὶ τῶν ἐν Ἀσίῳ τῇ Θρακίᾳ πόλει Πέτρῳ τε καὶ τοῖς πολίταις

συμβεβηκότων, καὶ ὡς Πιράχαστος ὁ τῆς τῶν Σκλαυήνων δυνάμεως φύλαρχος ἀνῆρται καὶ ἀνδραγαθία Ῥωμαίων. περὶ τῆς ἀνδρείας τῆς παρακολουθησάσης ταῖς Ῥωμαίων δυνάμεσιν. καὶ ὅπως τοῦ Πέτρου καταπολεμηθέντος ὑπὸ Σκλαυήνων Πρίσκος αἰθῆς γίνεται στρατηγός.“

Theophanis Chronographia ad a. M. 6088 (= 596 a. Chr.). (Rec. C. de Boor, p. 274): „ . . . ταῦτα δὲ ὁ Πέτρος τῷ βασιλεῖ κατεμήνυσεν. ἐλθὼν δὲ ἐπὶ Μαρκιανούπολιν ἀποστέλλει χιλιούς προτρέχειν. οὗτοι περιτυχόντες Σκλαυνοῖς ἐπιπερομένοις Ῥωμαϊκὴν λεηλασίαν πολλὴν τούτους τρέπονται· οἱ δὲ βάρβαροι τὴν αἰχμαλωσίαν ἀποσφαῖζαντες . . . καὶ αἰχμαλωσίας πολλῆς κρατήσαντες ἐπὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ ὑπέστρεψαν.“

Ibid. ad a. M. 6089 (= 597 a. Chr.) (p. 274 — 276): „Τούτῳ τῷ p. 274. ἔτει Πέτρου τοῦ στρατηγοῦ κυνηγούτος, καὶ ὕς ἀγρίου αὐτῷ συναντήσαντος, τὸν πίδα τούτου ἐν δένδρῳ ἐξέθλιψεν, καὶ ἀρορήτοις ὀδύναις χρόνῳ πολλῷ ἐνοσιλεύετο. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ γράμμασιν αἰσχίστοις καὶ ἐνεδίπτοις ἀρορήτοις αὐτὸν περιέβαλεν ἀκούων Σκλαυνὰ ἔθνη κατὰ τοῦ Βούζαντιου κινεῖσθαι. ὁ δὲ Πέτρος βικισάμενος εἰς Νόβας παρεγένετο . . . | . . . προπέμπει δὲ (sc. ὁ Πέτρος) χιλιούς ἐπὶ κατασκοπῇ· οἱ δὲ p. 275. περιτυγχάνουσι Βουλγάρους χιλιούς τὸν ἀριθμόν. οἱ δὲ Βούλγαροι θαρσύνοντες τῇ εἰρήνῃ τοῦ Χαγάνου ἀμερίμνως ἐβάδιζον· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς Βουλγάρους τὰς ὁρμας ἐποιούντο. οἱ δὲ Βούλγαροι ἀποστέλλουσιν ἄνδρας ἐπὶ τὰ παραινούντες μὴ παραλῦσαι τὴν εἰρήνην. τούτων ἀκούσαντες οἱ προτρέχοντες μηνύουσι τῷ στρατηγῷ ταῦτα. ὁ δὲ στρατηγὸς ἔρη „οὐδὲ εἰ αὐτοκράτωρ παρέλθῃ, τούτων φείσομαι.“ συμβολῆς δὲ πολέμου γενομένης, τρέπονται Ῥωμαῖοι. οἱ δὲ βάρβαροι οὐκ ἐδίωξαν αὐτούς, ἵνα μὴ νικῶντες κινδύνῳ περιπέσωσιν. ὁ δὲ στρατηγὸς τὸν ταξίαρχον τῶν προτρέχόντων χαλεπῶς ἐμαστίγησεν. τοῦτο μαθὼν ὁ Χαγάνος πρέσβεις πρὸς τὸν Πέτρον ἐξέπεμψε τὴν ἑαρεν αἰτιώμενος, καὶ ὡς Ῥωμαῖοι ἀνευ δικαίας αἰτίας τὴν εἰρήνην διέλυσαν. ὁ δὲ Πέτρος ἀπατηλοῖς λόγοις χρησάμενος μὴ εἰδέναι τὴν κίνησιν διῃσχυρίζετο, διπλασίονα δὲ διδόναι τὰ σκῦλα ἅπαντα· καὶ οὕτως ἐν μοίραις δύο οἱ βάρβαροι τὰ ἀπολωλότα σκῦλα ἀναλαβόντες στέγουσι τὴν εἰρήνην. ὁ δὲ Πέτρος κατὰ Πηραγαστοῦ, τοῦ ἐξάρχου τῶν Σκλαυνῶν, χωρεῖ, οἱ δὲ βάρβαροι περὶ τὴν ἔχθραν τοῦ ποταμοῦ τούτοις ὑπαντήσαντες διεκώλουν τοῦ περᾶσαι. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τῶν πορθμίων τοξεύοντες τούτους ἀπέστρεψαν· καὶ τραπέντων αὐτῶν, πλήττεται κατὰ || τῆς λαγόνος ὁ Πηράχαστος p. 276. καὶ θνήσκει. περάσαντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι αἰχμαλωσίας πολλῆς ἐκράτησαν καὶ εἰς τὰ ἴδια ἐπανέξευξαν. πλανηθέντων δὲ τῶν ὁδηγῶν καὶ ἀνδρῶν τόποις περιπεσόντων, ἐκινδύνευε τὸ στρατόπεδον βαδίσαντες τοῖνον διὰ τῆς νυκτὸς περιτυγχάνουσι τῷ Ἡλιβαλίᾳ ποταμῷ. λόχημις δὲ εἰς τὸ ἀντιπέρα ὑπόουσι τῷ ποταμῷ, οἱ βάρβαροι ἐν ταύτῃ κρυπτόμενοι τοὺς ἀρυσμένους τὸ ὕδωρ ἐτόξευον· μεγάλῃς τοῖνον ἐπηρείας τοῖς Ῥωμαῖοῖς γενομένης στρατεύμασιν, πρὸς φυγὴν ἐχώρησαν καταπολεμηθέντες ὑπὸ τῶν βαρβάρων. ὁ δὲ Μαυρίκιος ταῦτα ἀκηκοὺς τὸν Πέτρον τῆς στρατηγίας ἀπέπαυσε καὶ τὸν Πρίσκον πάλιν στρατηγὸν τῆς Θράκης ἀπέστειλεν.“

Anastasii Chronographia tripertita. (Ed. C. de Boor, p. 169): „Quarto decimo imperii sui (sc. Mauricii) anno . . . haec autem Petrus imperatori denuntiavit. cumque venisset Marcianopolim, dirigit mille prae-

cessuros. hi repertis Sclavinis multam ducentibus Romanam praedam hos insequentes occiderunt multaque praeda recepta Romaica redierunt ad rura.“

- p. 169. Ibid (p. 169, 170): „Quinto decimo imperii Mauricii anno Petro venationem exercenti sus agrestis obviam occurrit pedemque ipsius ad arborem conquassavit, et importabilibus doloribus multo tempore languit. ast imperator litteris pessimis et impropriis gravibus ei detraxit audito, quod multae Sclavinorum gentes fuerint contra Byzantium motae. Petrus autem coactus Novas pervenit. . . praemittit (sc. Petrus) praeterea mille ad explorandum, qui Vulgares consequuntur numero mille. verum Vulgares fisi super pace chagani securi pergebant. Romani autem in Vulgares impetum faciebant; qui mittunt viros septem commonentes pacem minime dissolvendam. hos audientes hi, qui praecurrerunt, significant haec praetori; qui dixit: „nec si imperator venerit, huic parcam.“ congressione vero belli effecta Romani vertuntur. sed barbari non persecuti sunt eos, ne vincentes discrimen incurrerent. porro praetor taxiarchum || praecurrentium flagellavit. et hoc comperto chaganus legatos ad Petrum destinat inceptionem accusans, et quod Romani sine iusta causa pacem dissolverent. at vero Petrus verbis seductoriis usus non se scisse motionem affirmat, duplicia tamen dare spolia universa procurat; sicque barbari amissis spoliis dupla sorte receptis paci consulunt. Petrusque contra Peragastum, Sclavinorum exarchum, properat; et barbari circa ripam fluminis huic obvii facti prohibebant transire. Romani vero a fretis sagittantes hos averterunt; quibus in fugam versis percutitur ilio Peragastus et moritur transeuntes autem Romani praedam multam ceperunt et ad propria remearunt. errantibusque ductoribus et in inaquosa incidentibus loca periclitabatur exercitus. porro, cum iter agerent noctu, veniunt ad amnem Heliciam dictum; cum vero dumi trans fretum fluminis essent. barbari in his absconditi eos, qui hauriebant aquam, iaculabantur. magna igitur molestia Romaicis effecta militis in fugam vertuntur a barbaris debellati. verum Mauricius his auditis Petrum praetura privavit et Priscum praetorem Thraecae denuo misit.“
- p. 170. Ibid (p. 169, 170): „Quinto decimo imperii Mauricii anno Petro venationem exercenti sus agrestis obviam occurrit pedemque ipsius ad arborem conquassavit, et importabilibus doloribus multo tempore languit. ast imperator litteris pessimis et impropriis gravibus ei detraxit audito, quod multae Sclavinorum gentes fuerint contra Byzantium motae. Petrus autem coactus Novas pervenit. . . praemittit (sc. Petrus) praeterea mille ad explorandum, qui Vulgares consequuntur numero mille. verum Vulgares fisi super pace chagani securi pergebant. Romani autem in Vulgares impetum faciebant; qui mittunt viros septem commonentes pacem minime dissolvendam. hos audientes hi, qui praecurrerunt, significant haec praetori; qui dixit: „nec si imperator venerit, huic parcam.“ congressione vero belli effecta Romani vertuntur. sed barbari non persecuti sunt eos, ne vincentes discrimen incurrerent. porro praetor taxiarchum || praecurrentium flagellavit. et hoc comperto chaganus legatos ad Petrum destinat inceptionem accusans, et quod Romani sine iusta causa pacem dissolverent. at vero Petrus verbis seductoriis usus non se scisse motionem affirmat, duplicia tamen dare spolia universa procurat; sicque barbari amissis spoliis dupla sorte receptis paci consulunt. Petrusque contra Peragastum, Sclavinorum exarchum, properat; et barbari circa ripam fluminis huic obvii facti prohibebant transire. Romani vero a fretis sagittantes hos averterunt; quibus in fugam versis percutitur ilio Peragastus et moritur transeuntes autem Romani praedam multam ceperunt et ad propria remearunt. errantibusque ductoribus et in inaquosa incidentibus loca periclitabatur exercitus. porro, cum iter agerent noctu, veniunt ad amnem Heliciam dictum; cum vero dumi trans fretum fluminis essent. barbari in his absconditi eos, qui hauriebant aquam, iaculabantur. magna igitur molestia Romaicis effecta militis in fugam vertuntur a barbaris debellati. verum Mauricius his auditis Petrum praetura privavit et Priscum praetorem Thraecae denuo misit.“

Historia miscella, lib. XVII (Migne, Patrologiae, Ser. lat., XCV, p. 1012): „Quarto decimo imperii Mauricii anno . . . Cumque venisset (sc Petrus) Marcianopolim, dirigit mille praecessuros, qui repertis Sclavinis, multam ducentibus Romanam praedam, hos insequentes occiderunt, multaque praeda recepta, Romanica redditur ad rura.“

- p. 1012. Ibid. (p. 1012 1013): „Quindecimo imperii Mauricii anno Petro venationem exercenti sus agrestis obviam occurrit, pedemque illius ad arborem conquassavit, et importabilibus doloribus multo tempore languit. Ast imperator litteris pessimis, et impropriis gravibus ei detraxit, audito, quod multae gentes Sclavinorum contra Byzantium motae fuerint. Petrus vero coactus Novas pervenit. . . || . . . Petrusque contra exarchum Ardagastum (sic!) properat, et barbari circa ripam fluminis huic obvii facti prohibebant transire. Romani vero a fretis sagittantes, hos vertunt, quibus in fugam
- p. 1013. Ibid. (p. 1012 1013): „Quindecimo imperii Mauricii anno Petro venationem exercenti sus agrestis obviam occurrit, pedemque illius ad arborem conquassavit, et importabilibus doloribus multo tempore languit. Ast imperator litteris pessimis, et impropriis gravibus ei detraxit, audito, quod multae gentes Sclavinorum contra Byzantium motae fuerint. Petrus vero coactus Novas pervenit. . . || . . . Petrusque contra exarchum Ardagastum (sic!) properat, et barbari circa ripam fluminis huic obvii facti prohibebant transire. Romani vero a fretis sagittantes, hos vertunt, quibus in fugam

conversis, percutitur illico Ardagastus, et moritur. Transeuntes autem Romani praedam multam ceperunt, et ad propria remeabant, errantibusque ductoribus, et in inaquosa incidentibus loca, periclitabatur exercitus. Porro cum iter agerent noctu veniunt ad amnem Helicium dictum. Cum vero trans flumen essent barbari ripis absconditi, eos qui hauriebant aquam, jaculabantur. Igitur magna molestia Romanis effecta militiis, in fugam vertuntur a barbaris debellati. Verum Mauricius his auditis, Petrum praetura privavit, et Priscum praetorem Thraciae denuo misit.⁴

Št. 119.

Po letu 596.¹⁾

Obri so pridrli iz Panonije v Turingijo ter se hudo bojevali s Franki. Kraljica Brunhilda, katera je vladala v imenu svojih vnukov Teodeberta in Teoderika, se je z denarjem odkupila. Nato so se Obri vrnili domov.

Pauli diaconi *Historia Langob.*, IV, c. 11 (MG. SS. rer. Langob., 120), „Hunni quoque, qui et Abares dicuntur, a Pannonia in Turingam ingressi, bella gravissima cum Francis gesserunt. Brunichildis tunc regina cum nepotibus adhuc puerulis Theudeperto et Theuderico regebat Gallias, a quibus accepta Hunni pecunia revertuntur ad propria.

Št. 120.

597, med 22. in 29. septembrom.²⁾

Poveljnik Obrov je bajé stavil neke zahteve do rimskega cesarja Mavricija ter zato poslal poslanca k njemu. Ker je pa bila njegova terjatev odbita, se ga je polotila neukrotljiva jeza. Ker se ni mogel znositi nad tistim, ki ga ni uslišal, si je izmislil drug način, po katerem bi mu mogel po svojem mnenju napraviti največ žalosti, kar je bilo v resnici tudi tako. Ko je zapazil, da se pod božjim varstvom stoječa metropola solunska med vsemi mesti po Traciji in Iliriji prav posebno odlikuje po svojem raznovrstnem bogastvu ter po svojih pridnih, razumnih in jako krščanskih prebivalcih, ter spoznal, da je ta metropola zaradi svojih vsestranskih prednosti cesarju posebno na srcu in bi nesreča, katera bi nepričakovano zadela to mesto, ne užalostila vladarja nič manj kakor pa smrt njegovih otrok, je povabil (kakan) k sebi vse neverne in divje rodove Slověnov, ker ves ta narod je bil od njega

¹⁾ Leta 596. je umrl frankovski kralj Hildepert II. Za njim je vladala v imenu njegovih mladoletnih sinov njegova mati Brunhilda. Za njenega kraljevanja so prišli Obri na Frankovsko.

²⁾ Zastran datiranja primerjaj 2. opazko na strani 158.

zavisen,¹⁾ pomešal med nje nekatere barbare drugega rodu ter vsem skupaj ukazal, da naj z vojsko napadejo pod božjim varstvom stoječi Solun.

Ta vojska se je zdela takratnim ljudem največja med vsemi, kolikor so jih videli. Nekateri so mislili, da je bilo čez 100.000 oboroženih mož; drugi so rekli, da jih je bilo nekoliko manj; tretji pa so trdili, da jih je bilo še veliko več. Mnenja tistih, ki so jo videli, so različna. Solunskemu nadškofu Ivanu, ki je vse to videl in popisal, so se zdeli ti oboroženci kakor kaka nova Kserksova vojska ali pa vojska Etijopov in Libijanov zoper Žide. Slišal je, da so izpili reke in studence, pri katerih so se utaborili, ter vso zemljo, po kateri so hodili, izpremenili v puščavo, kakor pravi prerok.

Vsled ukaza se je ta množica pomikala po poti tako hitro, da so Solunjani samo en dan pred njenim prihodom zvedeli, da se približuje. V nedeljo dne 22. septembra²⁾ so mestni prebivalci čuli o njih (o Slověnih), da gredo proti mestu Nato so ugibali: „Bodo li čez štiri ali čez pet dni dospeli blizu?“ Zarad tega so tudi zanemarjali straženje ter brez strahu šli na mestni zid po noči, ko se je pričel ponedeljek. Takoj je bila v tisti noči prva skrb slavnega mučenika Demetrija, da bi uničil sovražnike. Dalj časa jih je zadržaval pri trdnjavi zmagovite mučenice Matrone, ker so nasprotniki mislili, da je dotična trdnjava že mesto samo. Ko pa se je danica prikazala, so spoznali, da so le v bližini mesta. Zagnali so se sedaj vsi skupaj nad mesto kakor kak pleneč in rjoveč lev. Postavili so k zidu lestvice, katere so že narejene prinesli s seboj; oboroženci so se drznili iti po njih. A takrat se je zgodil znamenit in velik čudež svetega Zmagonosilca (sv. Demetrija).

Ta svetnik se sedaj ni prikazal v duševnem obsenčenju, pač pa v vidljivi podobi kot oboroženec na zidovju. Prvega sovražnika, ki je prišel po lestvici navzgor ter stopil z desno nogo na zid, je sunil s sulico v sredi med dvema krestama ter vrgel mrtveca na zunanjo stran tako, da je ta valeč se po lestvici podrl tudi še druge. Mrtvec sam, ko je padel na zemljo, je zapustil na krestah (kaplje svoje krvi), da bi se videlo, kje je lezel in odkod je padel. Da je to bilo delo Zmagonosilčeve, je jasno iz tega, ker se do sedaj ni drznil nobeden, da bi se bil ustavljal tej resnici ter iz slavohlepnosti sebi pripisoval umor smelega barbara, kajti takratni mestni poglavarji so večkrat iskali tistega, ki je umoril barbara, ter mu namenili raznih časti.

Solunjani niso dvomili, da je sam Zmagonosilec izvršil tako velik čin. To so sklepali iz tega, ker je vse ondi navzoče barbare, katerih

¹⁾ Iz drugih virov se lahko dokaže, da je takrat živel le del Slověnov pod oblastjo Obrov, drugi pa so bili samostojni.

²⁾ Za cesarja Mavricija je bila nedelja samo enkrat dne 22. septembra in sicer leta 597. Iz tega sledi, da so Slověni tedaj v tem letu oblegali mesto Solun.

je bilo zadostno število, takoj potem obšel tak neizmeren strah, da so se daleč od mesta odstranili. Tudi so razen nekaterih Solunjanov, ki so ostali na mestnem ozidju, drugi kaj kmalu odšli ter do jutra počivali doma, ker so mislili, kakor je bilo že rečeno, da se množica barbarov prikaže še le čez nekaj dni. Solunjani so mislili, da se je zgodilo po božji volji in po priprošnjah svetnikov, ko je med množico v mestu nastal tak šum, da so skoraj vsi oboroženci tekli na zidovje. — Ko je na zadnje nastal dan, so rečeni divjaki s stražo obkolili vse mestno zidovje tako, da bi še kak ptič ne bil mogel zapustiti pristanišča ali pa priti od zunaj v mesto.

Hitro potem so razločno zagledali neštivilno množico. Od ogla mestnega zidovja, kateri je bil pri morju na vzhodni strani, pa do zidovja pri morju na zahodni strani je nekak smrtonosni venec obdajal mesto. Videti ni bilo nobenega kotička zemlje, katerega ne bi bil barbar zasedel. Namesto zemlje, dreves in trave so bile videti glave nasprotnikov, ki so se gnetli med seboj ter pretili Solunjanom v kratkem času prinesiti neizogibno smrt. Tudi to je čudovito, da niso istega dne samo obkolili zidovja, kakor pesek morje, temuč jako veliko izmed njih si je osvojilo gradove, ki so bili blizu mesta, in pa predmestja, kjer so vse opustošili, požrli, razdrobili ter to, kar je še ostalo, potepali z nogami. Takrat jim ni bilo treba narejati okoli mesta ograje in nasipa; ograja jim je bila neprodorna vrsta ščitov, ki so bili drug zraven drugega, množica ljudi pa nasip, ki je bil podoben mreži.

Pisatelj poudarja, da je Bog poslal to nesrečo nad mesto zaradi pregrešnega življenja ondotnih prebivalcev. Bog je takrat napravil meščanom neizrečen strah, ko so imeli pred seboj tako falango nasprotnikov. Meščani še niso nikdar videli oblegajočih sovražnikov tako blizu; izjema je bila le pri tistih, ki so že služili kot vojaki. Vsi so izgubili upanje, da bi se rešili. Curkoma so jim tekale solze. Strašna žalost je vsem premenila obličje.

Vsi so bili mnenja, da ni mogoče rešiti mesta. Iz raznih vzrokov je med ljudstvom nastala popolna brezupnost. Do meseca julija je nadlegovala mesto strašna kuga. Ko je bil potem kakih 50 dni mir, so napadli mesto takoj potem (22. sept.) rečeni barbari. V Solunu je bilo le majhno število prebivalcev in še te je oslabila žalost zaradi izgube tistih, ki so jim pomrli. Nasproti pa je bilo število oblegovalcev toliko, kolikor je peska. Če bi kdo takrat v Solunu ne zbral samo vseh Makedoncev, temuč tudi Tesalce in Ahajce, bi bili vendar vsi ti le majhen del proti tistim, ki so zunaj oblegali mesto. Izmed tistih, ki so preživelih kugo, je bil takrat le prav neznaten in najnesposobnejši del meščanstva in vojaštva v mestu; večina je bila zunaj na polju, ker je bil ondaj čas trgatve. Ti pa niso mogli priti v Solun, ker so sovražniki kupoma in nepričakovano obdali mesto s stražo.

Mnogo izbranih (solunskih) mladeničev, ki so bili vojaki ali pa služili med pretorijanci, je v tistem času s svojim predstojnikom vred zaradi javnih zadev odšlo na Grško. Zopet drugi, ki so se odlikovali po bogastvu, razumnosti in dostojanstvu ter bili načelniki v uradni ilirskega prefekta, so se s svojimi prijatelji in služabniki napotili proti Carigradu, da bi se sešli s cesarjem. Na razne načine se je število mož v mestu zmanjšalo in mnoge nesreče so uničile vsako upanje na rešitev.

Nato pisatelj pripoveduje, kako prikazen je v sanjah imel takratni solunski nadškof Evzebij kakih osem ali deset dni poprej, kakor so barbari prišli pred mesto.

Pisatelj potem omenja, da so se posamezne čete meščanov napotile na razne strani. Kar so zagledali na zidovju polno neznanih mož, katerih ni prej nikdar videl noben mestni prebivalec. Vsak je bil prepričan, da je to delo božje previdnosti. Pa ne samo meščani, tudi barbari so jih zagledali. Mnogo sovražnikov, ki so v zadnjih dneh izgubili upanje na zmago, je pobegnilo k predstojnikom solunskega mesta ter izpovedalo: „Obrski poveljnik je od mnogih ljudi zvedel, da ima solunsko mesto jako malo bojevalcev, ker je bila nekoliko časa prej ondi kuga. Zato je nas poslal sem ter nam ukazal, da bi takoj razrušili mesto. Mi pa, odkar smo tukaj, smo videli na obzidju take borilce in v tolikem številu, da bi nas po množini in hrabrosti daleč prekosili. Zato smo izgubili upanje, da bi vas mogli premagati. Tudi smo spoznali, da ni neprevidno, ako iščemo pri vas rešitve.“

Barbari, ki so iskali zavetja v Solunu, so tudi izpovedali, da so prvi dan po svojem prihodu tistim Solunjanom, ki so ostali zunaj mesta, vzeli mnogo hrane, denarjev, žita in drugih pridelkov. A vse to jim je zadostovalo komaj za en dan. Nato so bili primorani uživati sadje, koreninice raznih zelišč, travo in še celo pesek.

Potem pisatelj obširno pripoveduje, da so se Solunjani zaupljivo obrnili do Boga ter ga prosili pomoči. Bili so uslišani. Tretji dan, odkar so bili oblegani, so naenkrat dobili tak pogum, da so še celo zasmehovali sovražnike.

Prvi in drugi dan obleganja so sovražniki napravili mnogo strašnih in raznovrstnih strojev, katere so hoteli uporabiti zoper mesto. Med tretjim in sedmim dnevom so pristavili k mestnemu zidu prav vse, kar so imeli, kakor stroje za obleganje, zidolome, lučalnice za kamenje in še druge priprave. Da bi bili še več dni oblegali mesto, ni pripustil sv. mučenik (Demetrij). Ko so barbari najprej poskusili svojo moč pri tako zvanih Kasandreotovih vratih, so zagledali med mestnimi boritelji na zidu neko kratko železno napravo, ki je ondi visela kakor kako strašilo za otroke. Iz strahu pred takim strojem so, ne da bi se bili česa lotili, bežali v svoj tabor. Vse to je storila božja vsegamogočnost.

Nato so se oborožili nekateri Solunjani, katerim je Bog dal poseben pogum. Odprli so mestna vrata ter se vrgli na sovražnike. Ti so se jih tako ustrašili, da so vse popustili ter bežali, ne da bi jih bil kdo podil.

Ko so barbari že sedem dni oblegali mesto, so v nedeljo (dné 29. septembra) počivali. Naslednjega dne so hoteli ponoviti naskok na mesto ter napasti mestno zidovje od vseh strani. Upali so, da bodo na ta način prestrašili stražo, ki je bila na zidu, ali pa, ako bi se jim napad ne posrečil, se vsaj prepričali, da jim obleganje nič ne pomaga.

Solunjani so od uskokov zvedeli, da so sovražniki to sklenili. Zato so bili vsi v velikem strahu zaradi prihodnjega dne. A kar naenkrat okoli osme ure (ob dveh popoldne) istega dne (v nedeljo) so začeli barbari kričati ter bežati na višine, zapustivši na mestu svoje šatore z vso opravo. Tak strah jih je obšel, da so nekateri kar brez orožja bežali. Ko so potem kake tri ure ostali na vršinah sosednjih gora, so prišli ob solnčnem zahodu iz nova k svojim šatorom, jemlječ si drug drugemu orožje tako, da se jih je večina še celo med seboj ranila, kar se je zgodilo vsled Zmagonosilčeve volje. Vso noč so potem sovražniki proti svoji prejšnji navadi ostali mirni. Ko se je začelo daniti, so zagledali Solunjani le tiste barbore, ki so pribežali (kot uskoki) k mestnim vratom; izmed brezštevilne množice drugih pa ni bilo nobenega več videti.

Ker so se meščani bali, da ne bi bila kaka zvijača ali pa kaka zaseda, niso odprli vrat in tudi ne sprejeli tistih sovražnikov, ki so prišli blizu. Ko so pa ti večkrat zatrdili in prisegli, da so po noči vsi sovražniki brez hrupa pobegnili, so odprli še le o peti uri (ob 11. uri dopoldne) vrata ter sprejeli uskoke. Ko so bili ti pozvani, da naj bi brez laži naznanili naklepe sovražnikov, so rekli: „Mi smo pribežali k vam, da bi nas ne uničila kuga; tudi smo bili prepričani, da zmagate. Dobro smo vedeli, da ste imeli svojo vojsko do sedaj skrito v sredi mesta ter jo včeraj skozi vsa vrata poslali nad nas ob osmi uri (ob dveh popoldne), tedaj takrat, ko ste nas videli bežati na gore. Pozneje smo zvedeli, da se je proti večeru ta vojska povrnila v mesto. Nato so se naši rojaki posvetovali ter po noči drug za drugim ubežali. Rekli so, da se pred solnčnim vzhodom ta vojska zopet napravi nad nje. Zato so rajši odšli, le mi smo ostali.“

Meščani so iz teh besed izprevideli, da jim je Bog poslal angelsko pomoč. Zato so ga iz vsega srca hvalili ter se mu zahvaljevali. Povedali so barbarom, da niso prejšnji dan nobenega oddelka poslali zoper nje. Da bi pa razvideli, če tujci govoré resnico, so jih vprašali, kdo da je bil voditelj omenjene vojske. Nato je eden iz med njih odgovoril: „Ognjen in svetel mož, oblečen v belo obleko, katerega je peljal bel konj.“ Sedaj so vsi spoznali, da je bil to sam sv. Demetrij.

Miracula S. Demetrii, c. 107 — 148. (Acta Sanctorum, Octobris tom. IV, ed. 1866, p. 143—156.) ¹⁾

Ibid. c. 109 (l. c. p. 143): „Λέγεται περί τινος πράγματος ἡξιωκέναι τῶν τηνικαῦτα τῶν Ἀβάρων ἡγούμενον στείλαντα πρεσβεῖς πρὸς τὸν τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, καὶ τὰ σκῆπτρα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς κατέχοντα τότε Μαυρίκιον. Ὡς δὲ ἡστόχητο τῆς αἰτήσεως, ὀργῇ ἀκατασχέτῳ φλεχθεὶς καὶ τῷ παρακούσαντι μηδὲν ποιῆσαι δυνάμεως, τρόπον ἐπινοεῖ, δι' οὗ μάλιστα αὐτῷ ὀδυνῆσαι τὰ μέγιστα ὑπετόπαζεν, ὅπερ ἦν καὶ πανάληθες· σκοπήσας γὰρ ὡς ἀπάσης πόλεως κατὰ τε Θράκην, καὶ πᾶν τὸ Ἑλληνικὸν, ἡ Θεοφύλακτος τῶν Θεσσαλονικαίων μητρόπολις ὑπερβαλόντως ὑπερέχει πλούτῳ τε ποικιλῳ, καὶ ἀνθρώποις εὐθεάτοις καὶ συνετοῖς, καὶ Χριστιανικωτάτοις, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν γνοὺς ὡς ἐν καρδίᾳ βασιλέως κεῖται ἡ προλεχθεῖσα μητρόπολις διὰ τὸ λάμπειν ἀπανταχόθεν τοῖς προτερήμασι, καὶ ὅτι ταύτης τῶν ἀπροσδοκῆτων τι παθούσης, οὐχ ἥττον τῆς τῶν τέκνων σφαγῆς ὀδυνήσῃ τὸν τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ἐναστυμιζόμενον, καλεῖ πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἅπασαν τῶν Σιλαβρινῶν θρησκείαν, καὶ θηριώδη φυλὴν, ὑπέκριντο γὰρ αὐτῷ τὸ ἔθνος ἅπαν, καὶ προσμιζας αὐτοῖς καὶ ἀλλογενεῖς τινὰς βαρβάρους στρατεῦσαι πάντας κατὰ τῆς Θεοφρουρήτου Θεσσαλονίκης παρεκελεύσατο.

Ibid. c. 110 (l. c. p. 143): Μέγιστος οὗτος στρατὸς τῶν κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους ὤφθη, ἀγαπητοί· οἱ μὲν γὰρ αὐτοὺς ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ὀπλίτας ἄνδρας ἐδόξαζον· οἱ δὲ ὀλίγον ἦν τοὺς, ἄλλοι δὲ πολλῷ πλείους, τῆς γὰρ ἀληθείας διὰ τὸ πλῆθος μὴ καταληφθείσης, αἱ δόξαι τῶν θεωμένων ἐσχίζοντο. Νέον Ἑξέρξου στρατὸν ἢ τῶν Αἰθιωπῶν καὶ Λιβύων κατὰ Ἰουδαίων τὸ πρὶν ὀπλισάμενον, ἴδομεν τοῦτον· καὶ ποταμούς γὰρ καὶ πηγὰς ἐκλείπειν ἡκούσαμεν,²⁾ οἷς ἂν στρατοπεδεύσαντες παρεκάθησαν, καὶ τὴν ὄλην γῆν, δι' ἧς παρώδευσαν, ὡς πεδίον ἀφανισμοῦ κατὰ τὸν προφήτην κατέστησαν.

Ibid. c. 111 (p. 144): Καὶ ἡ τοσαύτη πληθὺς τοσοῦτῳ τάχει τὴν ὁδὸν διανύσαι προσετάχθησαν, ὡς μηδὲ γινώναι ἡμᾶς τὴν ἔλευσιν αὐτῶν πλὴν πρὸ μιᾶς ἡμέρας· κυριακῇ γὰρ ἡμέρᾳ μηνυθέντων τούτων, τῇ εἰκαδὶ δευτέρᾳ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, καὶ τῶν τῆς πόλεως ἀμφιβόλως ἐχόντων, ὡς μετὰ τέσσαρας, ἢ καὶ πρὸς πέντε ἡμέρας μόλις τὰ ἐνθάδε καταλαμβάνουσιν, κἀντευθεν ἀμελέστερον περὶ τὴν αὐτῆς φυλακὴν διαμεινάντων, αὐτῇ τῇ νυκτὶ δευτέρᾳ σαββάτων ἐπιφωσκούσῃ ἐπὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως ἔφθασαν ἀψοφητὶ καὶ πρώτη εὐθὺς ἐπισκιάσις τοῦ πανενδόξου μάρτυρος Δημητρίου, γεγένηται ἐν τῷ ἀμαυρωθῆναι ἐκείνους τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, καὶ περὶ τὸ φρουρίον τῆς καλλινίκου μάρτυρος Ματρώνης ὥραις ἱκαναῖς ἐνασχοληθῆναι, νομίσαντες ἐκεῖνο τῇ πόλει κατεστηκέναι· ὡς δὲ λοιπὸν ἐωσφόρος διηύγασεν, καὶ πλησίον οὖσαν τὴν πόλιν ἐγνώρισαν, ὥρμησαν ἐπ' αὐτὴν ὁμοθυμαδὸν ὡς λέων ἀρπάζων, καὶ ὠρούμενος. Εἴτα καὶ τῷ τείχει τὰς κλίμακας ἀνορθώσαντες, αὗται γὰρ αὐτοῖς προκατασκευασμέναι διεβαστάζοντο· ὀπλοφόροι γὰρ αὐτῶν ἀνέναι παρεβουλεύσαντο, τότε δὴ τότε τὸ ἐξάκουστον καὶ μέγα θαῦμα τοῦ ἀγίου Ἀθλοφόρου γεγένηται.

¹⁾ Že v slovenskem tekstu sem mnogo izpustil ter navedel le to, kar se mi je zdelo važnejše. V izvirniku naj tu sledé le nekateri odlomki.

²⁾ Izrazi „ἴδομεν, ἡκούσαμεν, ἡδυνήθημεν, ἔγνωμεν“, katere nahajamo tu pa tam v tem sestavku, dokazujejo, da se je pisatelj tega spisa takrat, ko so Slovēni prišli pred Solun, mudil v tem mestu ter lahko s svojimi očmi opazoval, kako so sovražniki zunaj mesta postopali.

Ibid. c. 113 (p. 144): „ . . . ὡς δὲ ἡμέρα λοιπὸν ἐγεγόνει οἱ θῆρες ἐκείνοι τὸ τεῖχος ἅπαν κύκλῳ περιέλιξαν ἀσφαλῶς, ὡς μηδὲ ὄρνεον τὸ δὴ λεγόμενον συγχωρῆσαι τῶν πυλῶν ἐξελθεῖν ἢ ἐξωθεν εἰσελάσαι τῇ πόλει.

Ibid. c. 114 (p. 145): Ὅτε δὴ τότε ὤφθη τηλαυγῶς τὸ ἀναριθμητὸν πλῆθος· ἀπὸ γὰρ τῆς ἄκρας τοῦ πρὸς θάλασσαν τείχους τοῦ πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ πέ-
ρατος τοῦ δυτικοῦ πρὸς θάλασσαν τείχους, ὥσπερ στεφάνη θανατηφόρος περιέσχον τὴν πόλιν, οὐδενὸς τόπου θεωρουμένου τῆς γῆς, ὃν ὁ βάρβαρος οὐκ ἐπάτει, ἀλλ' ἦν ἰδεῖν ἀντὶ γῆς, ἢ δένδρων, ἢ χλόης τὰς κεφαλὰς τῶν ἀντιπάλων, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλων ἔτι καὶ στενοχωρουμένων, καὶ τὸν εἰς τὴν αὔριον ἡμῖν ἐπισιόντων ἄφυκτον θάνατον· καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν ὅτι τῆς ἡμέρας ἐκείνης οὐ μόνον περὶ τὸ τεῖχος ἐκύκλουν ὥστε ἄμμος τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ πλείστοι λίαν ἐξ αὐτῶν τὰ περὶ τὴν πόλιν φρουρία τε καὶ προστασία κατελάμβανον λειζόμενοι πάντα, καὶ κατεσθίοντες, καὶ λεπτύνοντες, καὶ τὰ ὑπόλοιπα τοῖς ποσὶ καταπατοῦντες· οὐκ ἔχρηζον τότε χάρακα βαλεῖν περὶ τὴν πόλιν, ἢ πρόσχωμα· χάραξ γὰρ αὐτοῖς ἢ τῶν ἀσπίδων, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλων, καὶ ἀδιεξόδευτος συμπλοκή· πρόσχωμα δὲ τὸ ὑπονοικὸν τῶν σωμάτων μιμούμενα δίκτυα.“

Ibid. c. 116 (p. 145): „ . . . δεύτερον δὲ τὸ ἰσόψαμμον ἐν ἀριθμῷ τῶν πολιορκούντων· εἰ γὰρ μὴ μόνον τοὺς Μακεδόνας ἅπαντας, ἀλλὰ καὶ Θετταλοὺς, καὶ Ἀχαιοὺς ὑποθεῖτό τις σωρηδὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ τηνικαῦτα συνηθροισμένους, οὐ δὲ τὸ πολοστὸν μέρος τῶν ἐξωθεν περιστοιχησάντων τὴν πόλιν ἐτύγχανον. . . .“

Ibid. c. 133 (p. 152): „ . . . Εἵπαμεν ὡς τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς πολιορκίας καὶ τῇ δευτέρᾳ, τὰς τροφὰς τε αὐτοὶ συνήγαγον οἱ πολέμιοι, καὶ κατὰ τῆς πόλεως πολλὰ καὶ φοβερά, καὶ διάφορα ἡτρέπισαν ἔργα, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ μέχρι τῶν ἑπτὰ· πέρα γὰρ τούτων πολιορκεῖν αὐτοὺς τὴν πόλιν ὁ πανένδοξος μάρτυς οὐ συνεχώρησεν· προσῆγον ἄρδην τοῖς τείχεσι ἅπαντα, τὰς ἐλεπόλεις, καὶ τοὺς κριοὺς, καὶ τοὺς πετροβόλους, καὶ τῶν χελωνῶν τὰ χαμερπῆ ραβδουργήματα· . . .“

Ibid. c. 143 (p. 155): „ . . . Ἀγία ἐτύγχανεν κυριακὴ ἢ ἐβδόμη καὶ τε-
λευταία τῆς πολιορκίας ἡμῶν, καὶ δὴ ταύτην ὡς ἐκ καμάρου τῶν προλαβουσῶν ἡμερῶν καθησυχάσαντες οἱ πολέμιοι ἐσκέπτοντο μέχρι ζωῆς καὶ θανάτου συμπλοκὴν τῇ ἐξῆς κατὰ τῆς πόλεως ἀπεργάσασθαι, πάντων ἄρδην συνεπιτιθεμένων κύκλῳ τῷ τείχει, ἵνα ἡ σφοδρὸν τῆς ἐμβολῆς καταπλήξαν ἀπώσῃται κάτω τοὺς ἐν ταῖς ἐπάλλεσιν φύλακας, ἢ μὴ τούτου κατὰ σκοπὸν ἀποβαίνοντος, τὴν γοῦν ἀπόπειραν λάβοιεν τοῦ μηδὲν λοιπὸν μαχομένους ὠφελεῖν ἀνήνυτα.“

Št. 121.

599, meseca maja.

Papež Gregor (I) piše Kaliniku, eksarhu Italije [„*Callinico exarcho Italiae*“¹⁾], ter mu naznanja, da so prišli k njemu (k papežu) iz Istre [„*de Histriae partibus*“] nositelji tega pisma ter mu povedali,

¹⁾ Kalinik je postal eksarh v Ravenni po smrti eksarha Romana. (Paul. diac., *Hist. Langob.*, IV, 12.) To se je zgodilo med letom 595. in 597. Meseca junija tega leta omenja papež Gregor že Kalinika v nekem pismu. (MG., *Epist.*, I, 472.) Kalinik je potem gospodoval kot eksarh nekako do leta 602.

da se hočejo odpovedati zmoti razkolnikov, med katerimi so se nahajali, ter se združiti s cerkvijo. Papež pravi, da jih je rad sprejel v naročje matere cerkve, ko je videl njih dobri namen. Priporoča mu (Kaliniku) jih sedaj, ko se vračajo v svojo domovino, da jih ne bodo nadlegovali hudobni ljudje zato, ker so se zatekli k trdni skali prvega apostelja, pač pa naj pri njem v vseh zadevah dobivajo pomoč njegovega varstva. Čuva naj jih tako, da bodo tudi razkolniki ganjeni ter po njegovem postopanju vzbujeni se tudi izpreobrnili. Plačilo si pomnoži, ako v vojski varuje svoj život pred vnanjim sovražnikom, svojo dušo pa pred notranjim zalezovalcem.

Registrum Hadrianum: Cap. 80. — „*Apud excellentiam vestram tanto.*“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 98. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 95. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 141. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1666 (1253). — Mansi, Concil. coll., X. 173.]

Št. 122.

599, meseca maja.

Papež Gregor (I) piše ravennskemu škofu Marinijanu [„*Mariniano episcopo Ravennae*“] ter mu naznanja, da so prišli k njemu (k papežu) iz Istre [„*de Histriae partibus*“] nositelji tega pisma ter izrekli željo, da bi se združili s cerkvijo. Papež pravi, da jih je radostno sprejel ter potem, ko so se z njim zedinili, po podučnem nagovoru uvrstil med člane svoje cerkve, kakor so tudi sami želeli. Naroča mu (Marinijanu), da jim z veseljem postreže ter rad pomaga, da jih ne bode, ko se povrnejo domov, noben nasprotnik nadlegoval. Tudi naj vpliva na eksarha, da jih v vseh zadevah varuje s svojimi ukazi do tistih ljudi, kateri so ondi (v Istri) zato postavljeni. Morebiti bo ta varnost, s katero bodo preskrbljeni, vplivala tudi na druge, ki so še v razkolu, da se izpreobrnejo.

Registrum Hadrianum: Indictio, I, II, cap. 83. — „*Latores praesentium de Histriae.*“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 99. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 96. — Edit. Mon. Germ. Reg. ep. Greg. pp. (1893): Lib. IX, ep. 148. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1674 (1254). — Mansi, Conc. coll., X, 174.]

Št. 123.

599, meseca maja.

Papež Gregor (I.) piše Romanu, branitelju Sicilije [„*Romano defensori Siciliae*“]¹⁾ ter mu priporoča neke Istrane [„*de Histriae partibus venientes*“], nositelje tega pisma, kateri bi radi šli k svojemu škofu, ki sedaj prebiva v Siciliji. Ko jih sprejme (Roman) naj jim pomaga, da se kolikor mogoče hitro snidejo s svojim škofom in da jih prej ne dobé, kakor se govori, v svoje roke razkolniki on dotnih krajev. Istrani so tudi naznanili, da želi njih škof priti k njemu (papežu) ter se zediniti s cerkvijo. Potrudi naj se (Roman) osebno, če je škof v bližini, drugače pa pismeno, da ga pregovori, da se napoti do apostolske stolice. Ve naj (škof), da ga hoče (papež) prav ljubeznivo sprejeti. Papež izraža željo, da mu (škofu) dá (Roman) za potrebne potne stroške, kadar bi šel k njemu (k papežu). Ako mu je pa težavno, da bi se napotil (škof) k njemu (k papežu) in želi ostati v Siciliji, kjer bi se združil s cerkvijo, naj (Roman) mu (papežu) blazovoli naznaniti. Tudi naj pomaga nositeljem tega pisma takrat, ko pridejo k svojemu škofu.

Collectio ducent. epistol.: Cap. 30. — „*Praesentium portitores*.“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 97. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 94. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 150. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1676 (1252). — Mansi, Conc. coll., X, 173.]

Št. 124.

599, meseca maja.

Papež Gregor (I.) piše prebivalcem Koprškega otoka v istrski pokrajini [„*habitoribus insulae Capreae Histriae provinciae*“]²⁾, da spoznava božjo voljo v tem, kar so sedaj [„*nunc*“] po lastni želji storili. Postavili so se nasproti trdovratnosti razkolnikov, med katerimi prebivajo, ter se radovoljno napotili v Gospodov hlev. Komur razkol ni všeč, ta želi, da se odpravi. Ko so (Koprčani) zavrgli zmoto, so pokazali, da ljubijo to, kar je pravo, ter se ogibljejo krivih

¹⁾ Romanus defensor je večkrat omenjen v pismih papeža Gregorja, kateri mu je pogostoma poveril kako nalogo. Leta 598. je postal „*rector patrimonii ecclesiae Romanae*“ v vzhodnem delu Sicilije, kjer so bila mesta Messina, Catana, Syracusae in Agrigentum. Dobil je tedaj polovico tistega delokroga, katerega je prej nekaj let imel dijakon Ciprijan. (Gl. opazko pod št. 114.)

²⁾ „*Insula Caprea Histriae provinciae*“ je polotočič, na katerem sedaj stoji mesto Koper. Mesto „*Capris*“, ležeče med Piranom in Trstom, omenja dvakrat Geogr. Ravenn., IV, 31 in V, 14. (Gl. št. 182.) V Edit. Maur. čitamo „*Caprulae*“ in mnogi so mislili, da je to mesto sedanji Caorle na Beneškem.

poti. Razveselila sta ga (papeža) prvič njih prošnja, s katero so se pred kratkim [„*dudum*“] nanj (na papeža) obrnili, drugič pa prihod nositeljev tega pismenega odgovora na njih pismo, v katerem so zahtevali to, kar je za nje (za Koprčane) koristno in naznanili, da ne odobrujejo stranskih korakov krivovercev ter iščejo pravo pot izveličanja, po kateri bi združeni s sveto cerkvijo prišli do plačila, katero čaka tistih, ki dobro delajo. Vseč mu je njih hvalevredna in njih dušam za večnost koristna volja ter ukazuje z božjo pomočjo, kakor je pisal svojemu sobratu in (ravennskemu) škofu Marinijanu¹⁾: če bi škof, za katerega so prosili, da bi jih v njih cerkvi podučeval, hoteli dati zmoti razkolnikov slovo in se združiti s cerkvijo²⁾, naj se ustreže njih prošnji; ako bi se pa, česar ni želeti, ne hotel ločiti od razkola, je pisal rečenemu sobratu in škofu (Marinijanu), na kak način naj bi njih cerkev dobila svojega duhovnika [„*quomodo vestra ecclesia proprium habere valeat sacerdotem*“]. Tako bi v obeh slučajih njih pobožna gorečnost imela svoj uspeh in Gospodova čeda bi bila varna pred puščicami zalezujočega sovražnika.

Registrum Hadrianum: Indictio I, II, cap. 85. — Collectio ducent. epist.: Cap. 32. — „*Redemptor noster*.“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 100. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 97. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 152. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1678 (1167).]

Št. 125.

599, meseca maja.

Papež Gregor (I.) piše Baziliju [„*Basilio*“] ter ga hvali, ker s tako gorečnostjo dela proti istrskemu razkolu [„*contra Historicorum scisma*“] in za zedinjenje s cerkvijo, o čemer je slišal že prej od drugih in se pred kratkim tudi sam prepričal. Zato prosi svojega Odrešenika, da bi mu (Baziliju) v vseh zadevah dodelil svojo milost ter mu pomagal do popolnega uspeha. Čim večji je trud, tem večje je plačilo. Zato ga po očetovsko izpodbuja, da bi tam, kjer je priložnost še bolj napel svoje moči ter z vso marljivostjo delal, dokler ne doseže svojega hvalevrednega namena in ne izpreobrne krivovercev. Priporoča mu svojega kartularja³⁾ [Kastorija⁴⁾] [„*Castorium cartularium nostrum*“], nositelja tega pisma, katerega pošilja zaradi nekih zadev tja, da bi mu

¹⁾ Glej spodaj pod št. 127.

²⁾ Glej zgoraj pod št. 123.

³⁾ Kartularji so imeli nalogo, da so spisovali listine. Besedo „*cartularius*“ rabi papež Gregor v istem pomenu, kakor besedo „*notarius*“.

⁴⁾ Ta Kastorij je bil notar rimske cerkve. Parkrat je bil poslan v Ravenno zaradi raznih zadev ondotne cerkve.

pomagal v vseh stvareh. Proti koncu izraža željo, da bi vsegamogočni Bog varoval vsake nevarnosti njega, njegove sinove in vso njegovo hišo ter jim v tem življenju dodelil srečo, na onem pa veselje.

Registrum Hadrianum: Indictio I, II, cap. 86. — Collectio ducent. epist.: Cap. 33. — „*Multum cor.*“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 94. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. V., ep. 46. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 153. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1679 (1249). — Mansi, Concil. coll., X, 171.]

Št. 126.

599, meseca maja.

Papež Gregor (I) piše Kaliniku, eksarhu Italije [„*Callinico exarcho Italiae*“], da je zvedel iz njegovega poročila o zmagah nad Slovani [„*quod mihi de Sclavis victorias nuntiaſtis*“]. Jako ga je razveselila novica, da je (Kalinik) poslal nositelje tega pisma, ki so se podvzicali, da bi se zedinili s sveto cerkvijo, s Koprškega otoka [„*de Capritana insula*“] k sv. Petru (v Rim). V tem namreč bode (Kalinik) močnejši kakor njegovi sovražniki, ako tiste, katere spozna za božje sovražnike, izvabi zopet pod jarem pravega gospoda (rimskega papeža). Čim bolj bode s čistim in vdanim srcem delal med ljudmi za božjo korist, tem bolj bode pospeševal svojo korist pri ljudeh.

Hotel mu (papežu) je pokazati izvod ukaza, kateri mu (Kaliniku) je bil poslan zato, da bi branil razkolnike. Če prav je ukaz nepristen, vendar naj dobro premisli, da se mu ž njim ne veleva, da bi nadlegoval tiste, ki so se s cerkvijo združili, pač pa, da bi v tem negotovem času ne preganjal tistih, ki tega nočejo storiti. Zato je potrebno, da vse to hitro naznani svojim (bizantinskim) cesarjem, da spoznajo, da se razkolniki prostovoljno izpreobračajo v njih časih s pomočjo vsegamogočnega Boga in vsled njegovega (Kalinikovega) truda.

Kaj je (papež) določil zaſtran posvečevanja na Koprškem otoku [„*de insulae Capritanae ordinatione*“], zve (Kalinik) po njegovem sobratu in škofu Marinijanu.¹⁾ Naznaniti mu hoče le to, kar ga je ne malo užalostilo, da je pristavnik [„*maior domi*“], sprejel prošnjo nekoga škofa, ki se je hotel izpreobrniti, a jo potem izgubil, kakor je sam trdil. Pozneje je prišla prošnja v roke cerkvenih nasprotnikov. Papež pravi, da misli, da pristavnik ni tega storil iz nemarnosti, pač pa, da je bil podkupljen. Zato se čudi, da je on (Kalinik) zarad te krivde tako malo kaznoval tiste ljudi.

Papež piše proti koncu, da pričakuje, da pride (Kalinik) na praznik rojstnega dne sv. Petra [„*ſancti Petri apoſtolorum principis nata-*

¹⁾ Glej naslednjo št. 127.

licium diem“¹⁾ v Rim. Ob enem prosi, da bi ga vsegamogočni Gospod varoval ter mu pomagal, da izvrši svoje obljube.

Registrum Hadrianum: Indictio I, II, cap. 87. — „*Inter hoc, quod.*“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 9. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 9. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 154. — Jaffé, Reg. Pont. Rom., št. 1680 (1165). — Mansi, Concil. coll., X, 117. — Kukuljević, Diplom. sbornik, I, 30, št. 43 (odl.)]

Št. 127.

599, meseca maja.

Papež Gregor (I.) piše ravenškemu škofu Marinijanu [„*Mariniano episcopo Ravennae*“] ter mu naznanja, da je zvedel, da je bil postavljen v gradu, ki se zove Novas²⁾, za škofa neki Ivan, ki je prišel iz Panonije [„*quia in castello quod Novas dicitur episcopus quidam Johannes nomine de Pannoniis veniens fuerit constitutus*“]. Z njegovim gradom so združili Koprski otok v eno škofijo [„*cui castello eorum insula quae Capritana dicitur erat quasi per diocesim coniuncta*“]. Nato je rečenega Ivana s silo pregnal istrski škof [„*ab Histria episcopo*“³⁾] ter ondi posvetil drugega, kateri bi pa ne smel bivati v rečenem gradu, temuč na svojem (Koprskem) otoku. Ko je ta nekoliko časa tu živel, se je obrnil z vsem svojim ljudstvom [„*cum omni plebe sua*“] do eksarha Kalinika ter v svoji prošnji⁴⁾ izrekel, da bi se on in vsi njegovi ljudje združili s katoliško cerkvijo. Pozneje so ga pa, kakor se govori, razkolniki pregovorili, da se je iz nova zedinil z njimi. Njegovo ljudstvo, ki prebiva na rečenem otoku, nima sedaj, ko se hoče združiti s sveto cerkvijo, nobenega nadzorujočega duhovnika [„*sacerdotis protectione privatus est*“], kajti prejšnjega ne more sprejeti, ker je zopet postal razkolnik, in zato prosi, da bi se mu smel kdo drug posvetiti.

Ker je potrebno, da se vse natančno in dobro preiskuje, zato mu (Marinijanu) ukazuje, da bi pozval dotičnega škofa, da naj se iz nova združi s katoliško cerkvijo in s svojo škofijo. Ako bi omenjeni škof, ko je bil opominjan, tega ne storil, ne sme zarad pastirjeve zmote trpeti božja čeda. V tem slučaju naj (Marinijan) posveti za tja novega škofa ter naj ima (cerkveno) oblast čez rečeni otok v njegovi škofiji (v škofiji oglejskega škofa) za tako dolgo časa, dokler ne sprejmejo

¹⁾ Dné 1. avgusta, ako ne 29. junija.

²⁾ Ta grad je sedanji Novi grad (Cittanuova) v Istri. — Geogr. Ravenn. (IV, 31 in V, 14) imenuje to mesto Neapolis.

³⁾ Ta „istrski škof“ je brez dvoma gradeški škof Sever.

⁴⁾ To je morebiti tista prošnja, katero je Kalinikov pristavnik izgubil. Gl. št. 126.

istrski škofje katoliške vere,¹⁾ da na ta način varuje (papež) vsaki cerkvi njene škofijske pravice in da ljudstvo, katero je njegov pastir zapustil, ne pogoša varstva in vodstva. [*„Et idcirco sanctitas tua illic episcopum ordinet eandemque insulam in sua diocesi habeat, quousque ad fidem catholicam Histrici episcopi revertantur, ut et unicuique ecclesiae sua dioceseos iura servemus et destituto a pastore populo non desit protectio et cura regiminis“*]. Pazi naj na to, da se ondotno ljudstvo, katero se je povrnilo k cerkvi, pridno opominja, da bode vztrajalo v svojem izpreobrnjenju ter ne zaide več v zmoto. Tudi naj prosi eksarha (Kalinika), da to v svojih poročilih naznani (bizantinskim) cesarjem. Akoravno se kaže, da je ukaz, katerega je (Kalinik) dobil, nepristen, vendar se mu v njem ne veleva, da bi se ne smeli s cerkvijo združiti tisti, ki to hočejo storiti, pač pa, da ni v tem negotovem času preganjati tistih, ki tega nočejo storiti.²⁾ Sprejme naj tedaj (Marinijan) to njegovo (papeževo) povelje ter naj postopa tako, da ne bode dvomljivo, kar stori. To, kar je (papež) pisal Anatoliju,³⁾ naj natančno naznani (Marinijan) bizantinskim cesarjem.

Registrum Hadrianum: Indictio I, II, cap. 88. — *„Latores ad nos.“*

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 10. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 10. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 155. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1681 (1166). — Mansi, Concil. coll., X, 118. — Kukuljević; Dipl. sbornik, I, 26, št. 37.]

Št. 128.

599, meseca maja ali junija.

Papež Gregor (I.) piše vojaškemu mojstru Gulfaru [*„Gulfari magistro militum“*], da je zvedel od nositeljev tega pisma, ki so prišli iz Istre [*„de Histriae partibus“*] veliko o njegovih slavnih delih, katera so ga močno izpodbudila, da se mu sedaj zahvaljuje. Zvedel je (papež), da je imel razen tistih skrbi, katere so združene z vladanjem ondotnih krajev [*„inter curas iniunctae vobis gubernationis illarum partium“*].⁴⁾ posebno še to, da bi si pridobil duš. Podvizal se je, da bi s cerkvijo združil srca krivovercev, ter hotel, da bi nihče po ondotnih straneh [*„illic“*] ne ostal ločen od apostolske cerkve. Za ta trud naj dobi božje plačilo. Kdor izpreobrne grešnika na njegovi krivi poti, reši njegovo dušo smrti. Kar kdo stori za korist duš, upa lahko na

¹⁾ Koprski škof je bil sufragani oglejskega (gradeškega) škofa. Ker pa je bil ta razkolnik, je postavil papež koprskega škofa za časno pod oblast ravennskega škofa.

²⁾ Glej št. 126.

³⁾ Glej št. 129.

⁴⁾ Namreč Istre.

plačilo večnega življenja. Pošilja mu očetovski pozdrav, ga izpodbuja, da bi z vso navdušenostjo delal za edinstvo svete vere. Tiste, katere je izmed razkolnikov pripeljal v hlev Gospodov, naj tudi brani in varuje, da krivoverci ne bodo mogli na nje vplivati.

Collectio ducent. epist.: Cap. 37. — „*Latores praesentium de Histriae*.“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 96. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 93. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 160. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1687 (1251). — Mansi, Concil. coll., X, 172.]

Št. 129.

599, meseca julija.

Papež Gregor (I) piše (carigrajskemu) diakonu Anatoliju [„*Anatolio diacono*“] ter mu priporoča nositelje tega pisma, ki so se odpovedali istrskemu razkolu [„*de Histricorum scismate*“] ter se zedinili s cerkvijo. Prišli so se v Carigrad pritožiti zaradi zlobnosti tistih škofov, ki bivajo po onih krajih [„*de pravitate episcoporum qui in illis partibus sunt*“].¹⁾ Ker želijo njegove (Anatolijeve) pomoči, zato ga izpodbuja (papež), da jim gre na roko, da jih bodo po onih krajih drugi manj nadlegovali in sami lažje dosegli to, kar je pošteno.

Collectio ducent. epist.: Cap. 117. — „*Latores praesentium, qui*.“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 68. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 66. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 201. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1728 (1221). — Mansi, Concil. coll., X, 158.]

Št. 130.

599, meseca avgusta.

Papež Gregor (I) piše carigrajskemu diakonu Anatoliju [„*Anatolio diacono Constantinopolim*“] ter mu priporoča Marcelina²⁾, nositelja tega pisma, ki si je zastran (solinskega) škofa Maksima in zastran istrskih zadev pridobil mnogo zaslug [„*magnificus Marcellinus sic in causa se fratris et coepiscopi Maximi atque Histricorum exhibuit*“]. Z vso marljivostjo naj mu pomaga v kraljevskem mestu (v Carigradu), da ne bode imel preveč truda. Cesar mu je (Marcelinu) velel, da naj takoj pride pred njegov prestol, a zakasnil se je ne iz neubogljivosti, temuč zastran škofa Maksima. Blagovoli naj (Anatolij) to pri ugodni priložnosti povedati cesarju.

Collectio ducent. epist.: Cap. 143. — „*Bonis devotisque*.“

¹⁾ Namreč po Istri.

²⁾ Marcellin je bil takrat prokonzul v Dalmaciji. (Glej MG., lib. IX, ep. 158.)

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 83. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 82. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 237. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1764 (1238). — Mansi, Concil. coll., X, 166]

Št. 131.

600, meseca julija.

Papež Gregor (I.) piše solinskemu škofu Maksimu [„*Maximo episcopo Salonitano*“] ter mu omenja, da mu ni mogel, ko je prišel v Rim, zarad podagre takoj odgovoriti na njegovo pismo. Zagotavlja mu, da je jako potr in vznemirjen zarad Slovanov, ki mu grozno preté. Potr je zato, ker ž njim (z Maksimom) vred trpi; vznemirjen pa, ker so Slovani že začeli skozi Istro siliti v Italijo. [„*Et quidem de Sclavorum gente, quae vobis valde imminet, et affligor vehementer et conturbor. Affligor in his quae iam in vobis patior: conturbor quia per Histriae aditum iam ad Italiam intrare coeperunt.*“] Potem mu piše papež še o nekaterih drugih zadevah.

Registrum Hadrianum: Indictio I—III, cap. 146. — „*Ad Romanam urbem.*“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VIII, ep. 36. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. X, ep. 36. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. X, ep. 15. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1784 (1320). — Mansi, Concil. coll., X, 231. — Kukuljević, Diplom. sbornik; I, 31, št. 46.]

Št. 132.

600.¹⁾

V tem letu je bili med Bizantinci in Obri sklenjen mir, v katerem je bilo dogovorjeno, da naj med obema državama Donava dela mejo.²⁾ Vendar pa naj bode bizantinskemu cesarju in pa obrskemu kakanu dovoljeno, da lahko gresta čez to reko, ako bi kateri izmed nju hotel napasti Slovence.³⁾ Bizantinci so se tudi zavezali, da bodo Obrom k vsakoletnemu davku dodali še 20.000 zlatov. Tako je bila takrat vojska med Obri in Bizantinci končana.

Theophylacti Simocatae Historiae lib. VII, c. 15, § 14 (Ed. C. de Boor, p. 273): „ . . . διαμολογείται δὲ Ῥωμαίοις καὶ Ἀβάρσις ὁ Ἰστρος μεσότης, κατὰ δὲ Σιλαυρηῶν ἐξουσία τὸν ποταμὸν διανήξασθαι. ἐπεντίθενται δὲ καὶ ἄλλαι εἰκοσι χιλιάδες χρυσῶν ταῖς σπονδαῖς, ἐν τοῦτοις δὴτα Ἀβάρσις καὶ Ῥωμαίοις ὁ πόλεμος πέρας ἔλαβανεν.“

¹⁾ Po Theophanu (ed. Boor, p. 278—280) se je to leta 600 po Kr. zgodilo.

²⁾ Tu nam je misliti na tisti del Donave, ki je med Belim gradom in Železnimi vrati.

³⁾ Tu imamo nov dokaz, da so bili nekateri Slovenci takrat nezavisni od Bizantincev in Obrov.

Št. 133.

601

Ker so barbari (Obri) iz nova pri reki Tisi zbirali svoje trume, zato se je tudi (bizantinski) poveljnik Prisk povrnil tja. Kmalu nato je prišlo v tem okraju do jako velike in znamenite bitke. Barbari so bili popolnoma premagani in mnogo jih je v valovih rečene reke poginilo. Ž njimi vred je bil tudi jako velik oddelek Slověnov uničen. Razen teh je bilo mnogo ujetih in sicer 3000 Obrov, 2200 drugih barbarov¹⁾ ter 8000 Slověnov.²⁾ Vse te je poveljnik dal vkleniti ter jih je potem poslal v mesto Tomis.³⁾ Sedaj se je (obrski) kakan obrnil do cesarja Mavricija, ko še ta ni nič vedel o zmagi svojega poveljnika, ter hotel dobiti ujetnike zopet nazaj. Ker so obrski poslanci s svojimi grožnjami cesarja ostrašili in ga s svojimi besedami premotili, je ta dal Prisku pismen ukaz, da naj kakanu izroči ujete Obre. Nato so ti zapustili mesto Tomis ter se h kakanu povrnili.

Theophylacti Simocattae Historiae, lib. VIII, c. 3 (Ed. C. de Boor,

- § 13. p. 289): „ . . . ἡμέρα δὲ εἰκοστή, καὶ πάλιν ὁ βάρβαρος περὶ τοῦτον δὴ τὸν ποταμὸν συναγείρει δυνάμεις. διὰ τοῦτο ὁ Πρίσκος παλιννοστεῖ περὶ τὸν Τισσὸν τὸν ποταμὸν. γίνεται τοιγαροῦν κατὰ τοῦτον τὸν χώρον μεγίστη καὶ ἀξιολογωτάτη πά-
 § 14. ράταξις. οἱ μὲν οὖν βάρβαροι καταπολεμηθέντες ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐγκρατῶς κατὰ ταύτην δὴ τὴν ἡμέραν ἐπὶ τὰ ῥεῖθρα τοῦ ποταμοῦ ἀποπνίγονται, συναπέλλυνται δὲ τούτοις καὶ
 § 15. Σκλαυηῶν πλείστη ἀπόμειρα. ἐξωγρεῖτο δὲ μετὰ τὴν ἥτταν τὸ βάρβαρον, καὶ ἤλωσαν Ἄβαροι μὲν τρισχίλιοι, ἄλλοι δὲ βάρβαροι πρὸς ταῖς τέτρασι χιλιάσι δισχίλιοι τε καὶ διακοσιοι, καὶ Σκλαυηῶν χιλιάδες οὐκ ὧν. οὕτω μὲν οὖν ζωγρηθέντες δεσμοῖς παρεδίδοντο, ὁ δὲ στρατηγὸς ἐν Τόμει τῇ πόλει τοὺς λαφυραγωγηθέντας βαρβάρους ἐξέπεμπεν.“
 § 1. Ibid. c. 4 (l. c., p. 289): „ὁ δὲ Χαγάνος, πρὶν τι τὸν αὐτοκράτορα τῶν γεγενημένων ἐν εἰδήσει γενέσθαι, πρέσβεις ἐς Μαυρίκιον ἔπεμψεν, ἀναλαβεῖν τοὺς
 § 2. ζωγρηθέντας πειρώμενος. ὁ δὲ Μαυρίκιος ταῖς ἀπειλαῖς τοῦ βαρβάρου καταπλαγεὶς καὶ τοῖς λόγοις ἀποβουκολούμενος δι' ἐπιστολῆς τῷ Πρίσκῳ προσέταξεν ἀποδιδόναι τοὺς ζωγρηθέντας τῷ Χαγάνῳ Ἀβάρους. οὕτω μὲν οὖν ἀπὸ τῆς Τόμews ἀνεδίδοντο τῷ Χαγάνῳ οἱ βάρβαροι.“

Photii in Theophylactum summaria. (Ed. C. de Boor, p. 16): „πέμπτη μάχη, καὶ νίκη Ῥωμαίων, καὶ ἀναίσεις Ἀβάρων, καὶ ἄλλως τῶν μὲν

¹⁾ Po Anastaziju je padlo takrat 3000 Obrov, le 800 Slověnov, 3200 Gepidov ter 2000 drugih barbarov. Pravi vir je Theophylakt.

²⁾ Ta notica nam kaže, iz kakih narodnosti so bile čete obrskega kakana sestavljene. Med ujetniki je bilo največ Slověnov; primeroma malo je bilo Obrov, kateri so bili, kakor se vidi, kakanu posebno pri srcu. Med ostalimi barbari je bilo brez dvoma največ Gepidov. Mnogoličnost obrske vojske v narodnem oziru na nehoté spominja na sedanjo avstrijsko armado, v kateri je sicer največ Slovanov, a vendar imajo v njej Nemci prvo besedo,

³⁾ Mesto Tomis (Τόμις) je bilo v Dobrudži pri Črnem morju blizu sedanjega mesta Constanze tam, kjer je sedaj vas Anadol-köj.

ζωγρηθέντων Ἀβάρων τρισχιλίων, ἄλλων δὲ βαρβάρων τετρακισχιλίων, καὶ ἐτέρων δισχιλίων καὶ διακοσίων, καὶ Σκλαβήνων χιλιάδων ὀκτώ· ἐξ ὧν ὁ Χαγάνος ἀπατήσας τὸν αὐτοκράτορα τοὺς ζωγρηθέντας Ἀβάρους ἀνέλαβεν.“

Theophanis Chronographia ad a. M. 6093 (= 601 a Chr.) (Rec. C. de Boor, p. 282): „ὁ δὲ Χαγάνος πάλιν δυνάμεις συναθροίσας ἐπὶ τὸν Ἴστρον παραγίνεται· καὶ συμβαλόντες πόλεμον ἡττῶνται οἱ βάρβαροι καὶ εἰς τὰ ῥεῖθρα τοῦ ποταμοῦ ἀποπνίγονται, συναπόλλυνται δὲ τούτοις καὶ Σκλαυνοὶ πολλοί. ζῶντας δὲ ἐκράτησαν Ἀβάρους μὲν τρισχιλίους, (Σκλαυνοὺς δὲ ὀκτακοσίους καὶ Γήπαιδας τρισχιλίους) ¹⁾ διακοσίους καὶ βαρβάρους δισχιλίους. ὁ δὲ Χαγάνος εἰς Μαυρίκιον τὸν βασιλεῖα πρέσβεις ἀπέστειλεν ἀναλαβεῖν τοὺς ζωγρηθέντας πειρώμενος. ὁ δὲ Μαυρίκιος μήπω μαθὼν τὴν περιφανῆ τῶν Ῥωμαίων νίκην γράφει τῷ Πρίσκῳ ἀποδοῦναι τῷ Χαγάνῳ τοὺς Ἀβάρους καὶ μόνον.“

Anastasioi Chronographia tripartita. (Ed. C. de Boor, p. 174): „Mundi anno **VIXCIII**, divinae incarnationis anno **DXCIII**, imperii vero Mauricii nono decimo anno . . . chaganus autem rursus potentatibus cumlatis venit ad Istrum, et inito bello barbari superantur et in amnis fluentis necantur, pereuntque simul cum his et plurimi quoque Sclavini: vivos autem optinuerunt Avarum quidem tria milia, Sclavinos vero octingentos et Gipedum tria milia ducentos, nec non et duo milia barbarorum. porro chaganus ad Mauricium imperatorem legatos misit captos recipere nisus. at ille nondum comperta inclyta Romanorum victoria scribit Prisco, quo Avars chagano redderet tantum.“

Historia miscella, lib. XVII (Migne, Patrologiae, Ser. lat., XCV, p. 1016): „Anno imperii Mauricii decimo nono . . . Chaganus autem rursus potentatibus cumlatis, venit ad Istrum, et inito bello barbari superantur, et in amnis fluentis necantur, pereuntque cum his plurimi quoque Sclavinorum. Vivos autem obtinuerunt Avarum quidem tria millia, Sclavinorum vero octingentos, et Gepidum tria millia ducentos, nec non et duo millia barbarorum. Porro Chaganus ad imperatorem Mauricium legatos misit captos recipere nisus. At ille nondum comperta inclyta Romanorum victoria, scribit Prisco, ut Avars tantum Chagano redderet“.

Št. 134.

Okoli 601.

Langobardski kralj Agilulf je poslao obrskemu kakanu rokodelcev, da so mu stesali barke, da je mogel potem podjarmiti neki otok v Traciji.

Pauli diaconi *Historia Langob.*, IV, c. 20 (MG. SS. rer. Langob., 123): „Hoc quoque tempore misit Agilulf rex cacano regi Avarorum artifices ad faciendas naves, cum quibus isdem cakanus insulam quandam in Thracia expugnavit.“

¹⁾ Besede „Σκλαυνοὺς δὲ ὀκτακοσίους καὶ Γήπαιδας τρισχιλίους“ je izdajatelj dostavil, oziraje se na latinski prevod Anastazija bibliotekarja. V rokopisih jih ni.

Št. 135.

602 meseca februarja.

Prisega nekega škofa ¹⁾, ki se je odpovedal razkolništvu.

V tej prisegi pravi dotični škof, da se je po daljšem preudarku svojevoljno odpovedal razkolništvu ter se zedinil z apostolsko stolico. Da se ne bode zdelo, da je to storil iz nečistega namena ali pa na videz, zato obljubuje (škof) njemu (papeževemu odposlancu), sv. Petru kot prvemu aposteljnu, njegovemu namestniku, papežu Gregorju [*„eius vicario beatissimo Gregorio“*], ter tega naslednikom, da se ne povrne nikdar več k razkolništvu, kateremu je po milosti svojega Odrešenika dal slovo, temuč da ostane vedno združen s sveto katoliško cerkvijo in rimskim papežem. Zato prisega pri vsemogočnem Bogu, pri štirih svetih evangelijih, katere ima v roki, in pri svojih gospodih (bizantinskih cesarjih), ki vladajo državo [*„atque illius dominorum nostrorum rempublicam gubernantium“*], da ostane vedno združen s cerkvijo, h kateri se je z božjo pomočjo povrnil, ter v zvezi z rimskim papežem. Ako bi se, kar pa se ne sme zgoditi, ločil od te cerkve, bi zaslužil večno kazen in z začetnikom razkolništva naj bi trpel na drugem svetu.

To prisego je (škof) narekoval z dovoljenjem svojih presbiterov, dijakonov in klerikov, kateri so mu (škofu) radovoljno sledili, se združili s cerkvijo in svojerokočno podpisali to listino [*„hanc cartulam“*]. Tudi sam (škof) jo je podpisal ter jo potem izročil njemu (papeževemu odposlancu).

Registrum Hadrianum: Indictio I—V, cap. 215. — *„Quotiens cordis.“*

[Edit. Gussanvilaei (1675): Lib. X, ep. 31. — Edit. Maurinorum (1705): Appennix X. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. XII, ep. 7. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 285. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a 602. — Mainati, Croniche ossia memorie storiche di Trieste, I, 15.]

Št. 136.

602, meseca marca.

Papež Gregor (I.) piše istrskemu škofu Firminu [*„Firmino episcopo Histriae“*]²⁾ ter mu naznanja, da je dobil njegovo pismo in se jako razveselil, ker se je združil s cerkvijo, od katere je bil ločen vsled ščuvanja svojeglavnih in nevednih ljudi. Ko ga (Firmina) zapazi stari sovražnik, da se je odstranil od njega (od razkolnikov), ne bo

¹⁾ Tako je najbrže prisegel istrski (tržaški) škof Firmin, o katerem vemo iz pisma papeža Gregorja (gl. št. 136), da se je združil z rimsko cerkvijo.

²⁾ Firmin je bil škof v Trstu. Gl. št. 139.

miroval ter ga še bolj zalezoval. Zato naj na vse načine skrbi ter se pripravlja, da odbije njih napade. Nobena želja, nobene grožnje, nobeno dobrikanje in nobena izkušnja naj ga ne premoti in ne pripelje na staro pot. Sedaj, ko se je povrnil v naročje matere cerkve, naj dela jako pridno, da bode mogel izpreobrniti tudi druge. Škode, ki jo je napravil s svojim zgledom kot odpadnik, naj ne popravi samo s svojo izpreobrnitvijo, temuč tudi tako, da pridobi svojemu Gospodu še več ljudi, kakor pa mu jih je pogubil.

Papež piše, da se hoče sedaj, ko se je ž njim združil, prav tako ozirati na njegove koristi, kakor na svoje. O nekaterih njegovih (Firminovih) potrebah mu je že poročal subdijakon Ivan [*„Johannes subdiaconus“*]¹⁾. Sveti Peter, h kateremu se je povrnil, ga ne zapusti. Pred kratkim mu je poslal (papež) neko pripravo [*„paraturam unam“*] za svetinje sv. Petra, katero naj (Firmin) blagovoli sprejeti s tako dobrohotnostjo, s kakršno mu jo je poslal.

Registrum Hadrianum: Indictio I—V, cap. 221. — *„Quem redemptor.“*

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. X, ep. 37. — Edit. Maurinorum (1705); Lib. XII, ep. 33. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. XII, ep. 13. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1863 (1466). — Rubeis, Mon. eccl. Aquil. col. 284 (extr.). — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 602. — Mainati, Croniche ossia memorie storiche di Trieste I, 18. — Mansi, Concil. coll., X. 331].

Št. 137.

602, poletje in jesen

(Bizantinski) cesar Mavricij je v dvajsetem letu svojega vladanja zopet postavil svojega brata Petra za poveljnika v Evropi.

Ko je vročina nastopila, je slišal cesar Mavricij, da (obrski) kakan nalašč odlaša z vojskovanjem, da bi potem nenadoma napadel Carigrad, kadar bi se bizantinske trume brez skrbi okrog potikale. Zato je ukazal svojemu poveljniku, da naj zapusti Drenopolje ter prestopi reko Donavo. Poveljnik Peter se je sedaj pripravljal, da bi šel nad Slověne. Pisal je Bonosu²⁾, ki je bil med člani cesarske telesne straže posebno na glasu ter ga je ljudstvo navadno imenovalo skribona³⁾. Ta je moral v tistem času biti poveljniku Petru na razpolaganje. V pismu do njega je Peter zahteval, da naj z vojaki preskrbi bizantinske ladje, s katerimi hoče

¹⁾ Ta Ivan je bil subdijakon v Ravenni ter ob enem tudi papežev apocrisarius.

²⁾ Bonosus (Βόνωσος) je bilo ime nekemu Bizantincu, ki je kot član telesne straže služil cesarju Mavriciju.

³⁾ Naslov *σκριβων* (pisar) so imeli razni možje na bizantinskem dvoru, tako n. pr. Komentiol (cfr. Theophylakt, I, 4, § 7), potem Bonosus in pa tudi Makrobij pod cesarjem Fokom (cfr. Theophanes, p. 297).

prebroditi reko Donavo. Za podpoveljnika je Peter tem trumam določil nekega Guduisa.¹⁾ Ko je ta prestopil reko, je uničil veliko sovražnikov, nabral mnogo plena ter si pridobil dokaj slave. Nato so se Bizantinci hoteli čez reko povrniti v svojo domovino, česar pa jim Guduis ni hotel dovoliti. Med tem časom je (obrski) kakan zvedel o napadu Bizantincev (na Slovène) ter odposlal svojega poveljnika Apsiha z vojsko, da bi se bojeval z Anti, ki so bili takrat zvezani z Bizantinci. Kmalu nato se je oddelek Obrov izneveril ter se hotel z bizantinskim cesarjem združiti. Ko je kakan to slišal, je bil osupnjen in v velikem strahu; prosil je odpadnike ter jim na razne načine prigovarjal, da bi se mu zopet pridružili.

Ko je bilo še pozno v jeseni, je hotel cesar Mavricij prisiliti svojega brata Petra, da bi čez zimo s svojimi trumami ostal na slovenski zemlji. Bizantinski vojaki so se protivili cesarjevi volji in sicer prvič zaradi pičlega plena (na sovražniških tleh), potem zaradi pomanjkanja v ta namen potrebnih konj ter zaradi množice barbarov, kateri so krožili po zemlji na nasprotni strani Donave²⁾. Ker se je poveljnik hotel ravnati po cesarjevem ukazu, zato je med vojaki nastal jako velik upor. Mavricij je v raznih pismih zapovedal Petru, da naj bizantinski vojaki izvrše njegovo željo; a ti so se z vso odločnostjo ustavljali. Zato so prestopili reko ter jako razdraženi prišli v Palastol³⁾. Mraz in deževje sta kmalu potem nezadovoljnejšem še bolj razburila živce. To priložnost je porabil stotnik Foka, da je peljal bizantinsko vojsko proti Carigradu. Ker se je tudi v glavnem mestu ljudstvo uprlo, je moral Mavricij bežati v Azijo. Foka je v novembru istega leta postal bizantinski cesar ter je pozneje Mavricija ujel in ga dal usmrtiti.

Theophylacti Simocattae Historiae lib. VIII, c. 4—7. (Ed. C. de Boor, p. 291—296.)

Ibid. c. 4, § 9 (p. 291): „ἔτει δὲ εἰκοστῷ τὸν αὐτάδελφον ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος Πέτρον στρατηγὸν προσετήσατο τῆς Εὐρώπης.“⁴⁾

Ibid. c. 5 (l. c., p. 292, 293): „Τοῦ δὲ θέρους ἐπείγοντος ἀκοή γίνεται Μαυρικίῳ τῷ αὐτοκράτορι ὡς ἐπληθὺς ὁ Χαγάνος ἀναβολὴν τῷ πολέμῳ παρέσχετο, ὅπως ὑπορρεμβομένης τῆς Ῥωμαίων πληθύος ἀθρόα κινήσει τινὶ τοῖς περὶ τὸ Βυ-

¹⁾ Guduis (Γουδοῦις) je bil za cesarja Mavricija podpoveljnik v bojih z Obri in Slovèni.

²⁾ Ker Theophylakt kmalu potem omenja, da je bizantinska vojska prestopila Donavo ter prišla v Palastol, smemo iz tega sklepati, da tu omenena „nasprotna stran reke Donave“ je bila na njenem desnem, ne pa na levem bregu. Iz tega bi sledilo, da je takrat, ko je rimska vojska pustošila po slovenskih tleh, razsajala velika množica Slovencev po bizantinski zemlji.

³⁾ Palastol (Παλάστολον) je bil utrjen kraj v Meziji blizu izliva reke Iskra v Donavo nasproti sedanjemu Islašu.

⁴⁾ Iz tega stavka je razvidno, da so se zgoraj naštetih dogodkih vršili v politenskem in jesenskem času leta 602.

ζάντιον ἐπισταίη. καὶ οὖν τὴν Ἀδριανούπολιν καταλιπεῖν τῷ στρατηγῷ ἐγκελεύεται || § 9, p. 293. περὶ τε τὸν Ἰστρον προστάττει τὰς διαβάσεις ποιήσασθαι. ὁ μὲν οὖν Πέτρος κατὰ § 10. τῆς Σκλαυηνίας πληθύος στρατοπεδεύεσθαι παρσκευάζεν ἔγραψέ τε Βωνώσῃ ἀνὴρ δὲ οὗτος τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως ἐπιφανῆς, ὃν σκρίβωνα εἶωθε τὰ πλήθη ἀποκαλεῖν· τοῦτον γὰρ ἐδέησε κατ' ἐκεῖνο καιροῦ διακονεῖσθαι Πέτρῳ τῷ στρατηγῷ. § 11. ἡ δὲ τοῦ γραμμатος ἀξίωσις ἦν ἐφ' ᾧ τὰς τῶν Ῥωμαίων πορθμίδας χορηγεῖν ταῖς δυνάμεσιν, ὅπως τὸν ποταμὸν διανήξονται. τοῦ δὲ μαχίμου ὁ Πέτρος τὸν Γουδοῦν § 12. ὑποστράτηγον προεστήσατο. τοῖνυν ὁ Γουδοῦς τὸν ποταμὸν διαβάς στόματι μαχαίρας πλήθη πολεμίων ἀνείλεν, αἰχμαλωσίας δὲ κρατήσας πολλῆς μεγάλῃ περιβάλλεται εὐκλειαν. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι ἐπανάγκην διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰς τὴν ἑαυτῶν ἐπεφώντο, ὁ δὲ Γουδοῦς τοῦτο ποιεῖν αὐτοὺς διεκώλυε τέως. ἀτὰρ τὰς Ῥωμαίων ἐφόδους ὁ § 13. Χαγάνος μεμαθηκώς τὸν Ἀψίχ μετὰ στρατοπέδων ἐξέπεμπε, ὅπως τὸ τῶν Ἄντων διολέσειεν ἔθνος, ὃ σύμμαχον Ῥωμαίοις ἐτύγχανεν ὄν.

Ibid. c. 6 (l. c., p. 293, 294): „τοῦτων δὴ γιγνομένων, ἀποστατοῦσι τῶν § 1, p. 293. Ἀβάρων πλήθη τινὰ αὐτομολεῖν τε τῷ αὐτοκράτορι κατηπεύγοντο. ταραττεται οὖν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ὁ Χαγάνος, καὶ περιδεῆς γεγονὼς πολὺς ἦν ἀντιβोलῶν καὶ σοφιστεύων μεθόδους πολλὰς ἀντιμεταστῆσαι τὴν ἀποστατήσασαν δύναμιν.“

Ὡρας τοῖνυν μετοπωρινῆς ἐνδημούσης, καὶ Μαυρικίου τοῦ αὐτοκράτορος ἔνο- § 2. χλοῦντος τὸν Πέτρον ἐν ταῖς τῶν Σκλαυηνῶν χώραις τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις τὸν τοῦ χειμῶνος ἐνδιατρίψαι καιρόν, τῶν τε Ῥωμαίων βαρυνομένων ἐπὶ τῇ τοῦ βασιλέως βουλῇ διὰ τε τὴν λείαν αὐτὴν διὰ τε τὴν τῆς ἵππου ταπείνωσιν, ἔτι γε μὴν καὶ διὰ τὸ πλήθη βαρβάρων περικυμαίνειν τὴν χώραν τὴν ἀντιπέραν τοῦ Ἰστροῦ, καὶ || τοῦ στρατηγοῦ τὸ βασιλικὸν κρατύνοντος πρόσταγμα, στάσις μεγίστη τοῖς στρατεύμασι p. 294. γίγνεται. ὁ μὲν οὖν Μαυρίκιος διὰ πυκνῶν συλλαβῶν ἐπετίθετο Πέτρῳ τοῦτο τοὺς § 3. Ῥωμαίους ποιήσασθαι, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀντιπερίσταντο πρὸς συντονωτέραν ἀπόφασιν. διὸ τὸν ποταμὸν παροδικῶς διενήξαντο. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἀφικνούνται ἐν Παλαστόλῃ, μεγίστῳ θυμῷ τὰς ψυχὰς μεθυθέντες . . .“

Photii in Theophylactum summaria. (Ed. C. de Boor, p. 17): „ὅπως Μαυρίκιος ἐπέστελλε Πέτρον παντὶ τρόπῳ τὰς Θρακικὰς δυνάμεις εἰς τὸ ἀντιπέραν τοῦ Ἰστροῦ διατρίβειν, ὅπως τε θεία προσέπεσεν ὁμῇ τῷ Πέτρῳ. καὶ ὅπως στάσις ταῖς Ῥωμαϊκαῖς εἰσῆρρησε δυνάμεσιν, καὶ τυραννὶς συνέστη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, Φωκᾷ τοῦ τυράννου ὑπὸ τοῦ πλήθους ἀναρρηθέντος.“

Theophanis Chronographia ad a. M. 6094 (= 602 a. Chr.) (Rec. C. de Boor, p. 286): „τῆς τοῖνυν μετοπωρινῆς ὥρας καταλαβούσης, καὶ Μαυρικίου τοῦ βασιλέως κελεύσαντος τῷ Πέτρῳ ἐν τῇ τῶν Σκλαυινῶν χώρᾳ τὸν λαὸν παραχειμάσαι, ἀντέστησαν οἱ Ῥωμαῖοι μὴ καταδεχόμενοι τοῦτο ποιεῖν διὰ τε τὴν τῶν ἵππων ταπείνωσιν καὶ διὰ τὸ πολλὴν πρᾶξαν¹⁾ ἐπιφέρεισθαι καὶ διὰ τὸ πλήθη βαρβάρων περιχεῦσθαι τῇ χώρᾳ, καὶ στάσιν ἐμελέτησαν. ὁ δὲ στρατηγὸς διαγανακτῶν κατὰ τοῦ λαοῦ εἰς ἀπόνειαν αὐτοὺς ἐνέβαλεν. ἐπιπίπτουσι τοῖνυν ὑετοὶ λάβροι τῷ λαῷ καὶ ψυχὸς πολὺ. ὁ δὲ Πέτρος ἀπὸ εἰκοσι μιλίων τῆς στρατιάς τὴν διατριβὴν ἐποιεῖτο. Μαυρίκιος δὲ τῷ Πέτρῳ ἐπώλκει διὰ γραμμάτων περᾶσαι τὸν Ἰστρον, καὶ

¹⁾ Πραῖδα = praeda. Cfr. št. 113.

τὰς χειμερινὰς ἀποτροφὰς τοῦ λαοῦ ἐκ τῆς τῶν Σκλαβινῶν χώρας ἀρύσασθαι, ὅπως μὴ δημοσίας σιτήσεις ἀναγκασθῇ τοῖς Ῥωμαίοις παρασχέσθαι.“

Anastasii Chronographia tripertita. (Ed. C. de Boor, p. 176): „Mundi anno **VI**XCIII, divinae incarnationis anno **DX**CIII, anno vero imperii sui (sc. Mauricii) vicesimo . . . igitur autumni tempore accedente, cum Mauricius imperator iussisset Petro, ut in Sclavinorum regione populus hiemaret, restiterunt Romani, hoc facere non consentientes, tam propter equorum humiliationem quam propter quod copiosam circumducerent praedam, nec non et ob multitudines barbarorum, quae per regionem diffusae dinoscebantur; et seditionem meditati sunt. praetor autem indignatus contra populum in dementationem eos immisit, incidunt itaque pluviae creberrimae super populum et frigus multum. Petrus autem viginti milibus procul ab exercitu morabatur. Mauricius autem Petro per litteras molestus erat, ut Histrum transiret et hiemales escas populi de Sclavinorum sumeret regione, ne alimenta publica cogeretur Romanis praebere.“

Historia miscella, lib. XVII (Migne, Patrologiae, Ser. lat., XCV, p. 1017): „Anno vero imperii sui (sc. Mauricii) vicesimo . . . Igitur autumni tempore accedente, cum Mauricius imperator iussisset Petro, ut in Sclavinorum regione hiemaret populus, restiterunt Romani hoc facere non consentientes, tam propter equorum humiliationem, quam quod copiosam circumducerent praedam, necnon et ob multitudines barbarorum, quae per regionem diffusae noscebantur, et seditionem meditati sunt. Praetor autem indignatus contra populum, indemnatione eos dimisit. Incidunt itaque pluviae creberrimae super populum, et frigus multum. Petrus autem viginti millibus procul ab exercitu morabatur. Mauricius autem Petro per litteras molestus erat, ut Istrum transiret, et hiemales escas populi de Sclavinorum sumeret regione, ne alimenta publica cogeret praestare Romanis.“

Št. 138.

Okoli 602.¹⁾

Poslanci langobardskega kralja Agilulfa so se vrnili z obsrke zemlje ter naznanili, da so z Obri sklenili mir za večne čase. Ž njimi je tudi prišel poslanec obsrkega kakana, ki je bil namenjen v Galijo, da bi tu sklenil mir med Obri in frankovskimi kralji. Med tem časom so Langobardi, Obri in Slovani napadli Istro ter po njej ropali in požigali.

Pauli diaconi **Historia Langob.**, IV, c. 24 (MG. SS. rer. Langob., 125): „Hac tempestate legati Agilulfi regressi a cacano, pacem perpetuam factam cum Avaribus nuntiarunt. Legatus quoque cacani cum eis adveniens, ad Gallias perrexit, denuntias Francorum regibus, ut, sicut cum Avaribus, ita

¹⁾ Paul. diac. je uvrstil to med dogodke, ki so se vršili leta 602.

pacem habeant cum Langobardis. Inter haec Langobardi cum Avaribus et Sclavis Histrorum fines ingressi, universa ignibus et rapinis vastavere.“

Danduli Chronicon, VI, c. 2, pars 16 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 106): „Legati Agilulfi regis, unione firmata cum Avaribus contra Romanos, redeuntes legatum cazani illorum regis secum ducunt, qui ad Gallias ivit regi dicens, ut pacem habeat cum Longobardis, sicut cum Avaribus, quia eis confoederati sunt.“

Ibid., pars 17: „Eodem tempore Longobardi cum Avaribus et Sclavis Istriorum fines ingressi universa caede et igne consumunt.“

Št. 139.

603, meseca junija.

Papež Gregor (I.) piše patriciju in eksarhu Smaragdu [„*Smaragdo patricio et exarcho*“]¹⁾ ter mu omenja, da je že zdavnaj zvedel, s kako gorečnostjo je nekda podpiral božjo cerkev po Istri [„*in Histriae videlicet partibus*“]²⁾ Zato mu tudi poroča, kar se mu (papežu) je pred kratkim časom naznanilo iz rečene pokrajine. Tržaški škof Firmin [„*Firminus siquidem frater et coepiscopus noster Tregestinae antistes ecclesiae*“] se je pred njegovim (Smaragdovim) dohodom [„*ante adventum vestrae excelentiae*“]³⁾ odpovedal razkolništvu ter se združil s cerkvijo, potrjen po njegovih (papeževih) pismih,⁴⁾ da bi stanoviten ostal v naročju prave matere cerkve. Ko je to slišal gradeški škof Sever [„*Severus Gradensis episcopus*“], glavar razkolnikov, je hotel Firmina najprej z raznimi nasveti odvrniti od njegovega dobrega naklepa. Ker pa ni na ta način ničesar dosegel, je začel zoper njega (Firmina) k uporju hujskati njegove someščane. Koliko je moral Firmin vsled tega sčuvanja pretrpeti, lahko izvé (Smaragd) natančneje v svoji bližini. Pošlje naj ukaze svojim zastopnikom po Istri [„*qui in Histriae partibus locum vestrum agere Deo auctore noscuntur*“] ter naj jim zapové, kako naj branijo Firmina takih sitnosti ter skrbé za njegov (Firminov) prihodnji mir. Taka previdnost od njegove (Smaragdove) strani bi dobro došla tistim, ki so se izpreobrnili, in bi bila ugodna priložnost za tiste, ki hočejo to storiti. Pozdravlja ga po očetovsko ter ga ob enem prosi, da bi pokazal svojo gorečnost

¹⁾ Eksarh Smaragd je bil naslednik Kalinikov. Leta 591. je bil kartular. Leta 599. je bil Kalinik še eksarh v Italiji, kar je razvidno iz nekega pisma papeža Gregorja do solinskega škofa Maksima, spisanega meseca julija rečenega leta. (MG., Epist. II, 172.) Smaragd je bil prvič eksarh tudi že leta 585.

²⁾ To je bilo takrat, ko je bil Smaragd prvič eksarh. O tem govori Paul. diac., Hist. Lang., III, 18, 26. (Gl. št. 96.)

³⁾ Iz teh besed sledi, da je eksarh Smaragd prišel v Italijo še le po mesecu marcu leta 602.

⁴⁾ Glej pismo papeža Gregorja do škofa Firmina pod št. 136.

v tej stvari še bolj sedaj, kakor nekdanj. Njegova pravovernost naj ga oboroži zoper tiste, ki so na krivih potih. V njegovem (Smaragdovem) času naj se popravi tisti del cerkve, ki je odrezan po onih krajih (po Istri). Dobi naj plačilo za svoj trud, svojo pravičnost in svojo poštenost. Od božjega usmiljenja pričakuje (papež), da bodo tem bolj spoznali zunanji sovražniki njegovo (Smaragdovo) moč, čim bolj se ga bodo bali nasprotniki prave vere.

Registrum Hadrianum: Indictio I—IV, cap. 262. — „*Olim novimus.*“

[Edit. Gussavillaei (1675): Lib. XI, ep. 40. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. XIII, cap. 33. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. XIII, ep. 39. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1901 (1518). — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 603. — Mainati, Croniche ossia memorie storiche di Trieste, I, 21. — Mansi, Concic. coll., X, 364.]

Št. 140.

603, od Julija do novembra.¹⁾

Boj med Langobardi in Rimljani²⁾ zaradi hčere langobardskega kralja, katero je bizantinski eksarh v Ravenni imel zaprto. Kralj Agilulf je v zvezi s Slovani, katere mu je poslal obrski kakan na pomoč, začel meseca julija oblegati Cremono. Ko je dne 21. avgusta vzel in razrušil to mesto, je oblegal Mantovo ter se je polastil dne 13. septembra. Tudi je v svojo oblast dobil grad Vulturino³⁾ in mesto Brexillus.⁴⁾ Vsled teh Agilulfovih uspehov je eksarh Smaragd izpustil kraljevo hčer, njenega soproga in otroke ter meseca novembra sklenil z Langobardi mir do 1. aprila leta 605.

- p. 125. Pauli diaconi Historia Langob. (MG, SS, rer. Langob., 125, 126): „Erat autem his diebus adhuc discordia Langobardis cum Romanis propter captivitatem filiae regis. Qua de causa rex Agilulf egressus Mediolanio mense Julio, obsedit civitatem Cremonensem cum Sclavis, quos ei cakanus rex Avarorum in solacium miserat, et cepit eam duodecimo Kalendas Septembris et ad solum usque destruxit. Pari etiam modo expugnavit etiam Mantuam, et interruptis muris eius cum arietibus, dans veniam militibus
- p. 126. qui in ea erant revertendi Ravennam, || ingressusque est in ea die Iduum Septembrium. Tunc etiam partibus Langobardorum se tradidit castrum quod Vulturina vocatur; milites vero Brexillum oppidum igni cremantes, fugie-

¹⁾ Da je tu letnica 603 prava, je razvidno posebno iz tega, kar nam Paulus diaconus nekoliko prej v 27. poglavju pripoveduje.

²⁾ To je Bizantinci.

³⁾ Sedaj Valdoria na levi strani Pada med Cremono in Brescellom.

⁴⁾ Sedaj Brescello poleg Pada od Cremona proti jugovzhodu.

runt. His ita patratīs, reddita est filia regis a Smaracdo patricio, cum viro ac filiis ac rebus cunctis; factaque est pax mense nono usque Kalendas Aprilis indictionis octavae.“

Št. 141.

Nepristno.¹⁾

Med 590—604.

Papež Gregor (I.) opominja nekega človeka, da naj z zadostno stražo pošlje oglejskega lažiškofa Pavlina in tudi milanskega škofa h knezu (k bizantinskemu cesarju). Prvi, ki prav za prav še škof biti ne more, ker ni bil po kanoničnem običaju postavljen, bi ne mogel potem drugih zapeljevati; drugi pa, ki se je zoper staro navado predrznil prvega posvetiti, bi moral prebiti kanonično kaznen.

Datum manjka.²⁾ — „*Istud est quod.*“

[Gratiani decr. C, XI, qu. 1, c. 20 (Pithoeus, Corp. iur. can. p. 217). — Mansi, Concl. coll., X, 438. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1943 (CCXLI)]

Št. 142.

607.

Po smrti patriarha Severa je bil z dovoljenjem langobardskega kralja in furlanskega vojvoda Gisulfa na njegovo mesto postavljen opat Ivan kot patriarh v Starem Ogleju; na Gradežu pa je bil za škofa posvečen Kandidijan, ki je bil doma iz vasi Candiani pri mestu Rimini. Ivan, ki je bil razkolnik, je vladal v Ogleju dvanajst let (607—619), pravoverni Kandidijan pa na Gradežu pet let (607—612).

Pauli diaconi Hist. Langob., IV, c. 33 (MG. SS. rer. Langob., 127): „His diebus defuncto Severo patriarcha, ordinatur in loco eius Iohannes abbas patriarcha in Aquileia vetere, cum consensu regis et Gisulfi ducis. In Gradus quoque ordinatus est Romanis Candidianus antistis.“

Landulphi Sagacis Additamentum ad Historiam miscellam (Migne, Patrolog., Ser. lat. XCV, 1151): „His diebus defuncto Severo patriarcha, ordinatur in loco ejus Joannes abbas patriarcha in Aquileia vetere, cum consensu regis, et Ghisulfi ducis. In Gradus quoque ordinatus est Romanis Candidianus antistes.“

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 9): „Huic (sc. Severo) successit Marcianus patriarcha,

¹⁾ Po krivici se to pismo pripisuje papežu Gregorju I., ker je le odlomek pisma papeža Pelagija I. do patricija Velerijana. Gl. št. 66.

²⁾ Papež Gregor I. je vladal od leta 590. pa do 604.

qui ecclesiam Gradensem rexit annis numero III, m. I, d. V. mortuo vero ipso apud Gradum, sepultus est in ecclesia beatę Eufemię.¹⁾

Huic (sc. Marciano) successit Candidianus patriarcha in ipsa superscripta metropoli Gradensi, sub cuius tempore per consensum Agiulfi regis Longobardorum Gisulfus dux per vim episcopum in Foroiulii ordinavit Iohannem abbatem, in quo tres episcopi consenserunt, Deo sibi contrario, et eum consecraverunt;²⁾ tamen postea per epistolam domni Bonifacii pape urbis Rome sub eandem metropolim Gradensem se subiugaverunt. defuncto vero Candidiano patriarcha apud Gradense castrum, qui annis rexit ecclesiam numero V...“

Chronicon Gradense (Monticolo, l. c., I, 50): „Huic (sc. Severo) successit Marcianus patriarcha, qui ecclesiam Gradensem rexit annis numero tribus, mense uno, diebus quinque. mortuo vero ipso apud Gradus, id est novam Aquileiam, sepultus est in ecclesia beatę Eufimię.

Huic (sc. Marciano) successit Candidianus patriarcha in ipsa superscripta metropoli Gradensi, sub cuius tempore, per consensum Agilulfi regis Longobardorum, Gisulfus dux per forciam episcopum in Foroiulii ordinavit Iohannem abbatem, in qua tres episcopi consenserunt, Deo sibi contrario, et eum consecraverunt; tamen postea per epistolam domni Bonifacii pape urbis Romę sub eandem metropolim Gradensem se subiugaverunt. defuncto vero Candidiano patriarcha apud Gradense castrum, qui annis rexit ecclesiam numero quinque...“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c., I, 76): „His diebus defuncto Severo patriarcha, ordinatur in loco eius Iohannes abbas patriarcha in Aquilegia vetere cum consensu regis et Gisulfi ducis; in Gradus quoque ordinatus est a Romanis Marcianus antistitis.“

Ibid. (l. c., p. 77): „Defuncto autem Marciano, qui ecclesiam Gradensem rexerat annos tres, dies V, successit Candidianus.“

¹⁾ Razen te kronike poročajo tudi *Chronicon Gradense*, *Johannis diaconi Chronicon Venetum*, *Chronicon Venetum* vulgo *Altinate* in pa *Danduli Chronicon*, da je bil po smrti patriarha Severa na Gradežu postavljen za njegovega naslednika Marcijan, ki je potem v rečenem mestu vladal tri leta, en mesec in pet dni. Še le po Marcijanovi smrti je bil izvoljen Kandidijan.

Najstarejši zgodovinski viri ne poročajo za tisti čas kar nič o kakem škofu ali patriarhu Marcijanu na Gradežu. Po mojih mislih se nanaša to, kar nam naštetih kronisti pripovedujejo o gradeškem patriarhu Marcijanu, na oglejskega patriarha Marcijana ali Martenijana, ki je bil naslednik zgoraj imenovanemu oglejskemu patriarhu Ivanu. — Tudi iz nekega drugega razloga ne moremo Marcijana uvrstiti med gradeške patriarhe tistega časa. Znano je, da je patriarh Sever umrl leta 607. in da je bil leta 628. postavljen za gradeškega patriarha odpadnik Fortunat. Med letom 607. in 628. pa so vladali, kakor je iz raznih virov razvidno, Kandidijan 5 let, Epifanij 1 leto, 3 mesece in 11 dni ter Ciprijan 15 let, 3 mesece in 20 dni. Vsi ti trije so vodili gradeško cerkev 21 let in 7 mesecev, to je od leta 607. pa do 628.

²⁾ Tu nam tedaj kronist pripoveduje o patriarhu Ivanu, da so mu bili trije škofje naklonjeni ter ga posvetili v patriarha.

Ibid.: „Candidiano patriarcha quoque defuncto apud Gradus, qui ecclesiam Gradensem rexerat annos quinque ...“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS. XIV, 16, 17): „Marcianus patriarcha, qui fuit natione Pirani Ystrie, vixit in patriarchatu an. 3 et d. 5.

Candianus patriarcha, qui fuit natione Candiana nomine, proximus Rimani civitate,¹⁾ vixit an. 5.“

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon, eccl. Aquil., App. 8): „Post obitum Severi Johannes abbas cum consensu regis et Agisulphi ducis Forojuliensis in patriarcham in Aquilegia vetere ordinatur. In Grado quoque Candianus caput schismatis²⁾ a Romanis instituitur.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. App. 9): „Defuncto Severo successit Johannes abbas, qui de voluntate Agisulphi regis Longobardorum in Aquilegia veteri factus est patriarcha. In Grado quoque Candianus ... Qui Johannes sedit in Aquilegia annis XII.“

Danduli Chronicon, VI, c. 4 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 109): „Candianus novae Aquilegiae patriarchatum obtinuit anno Domini DCX.³⁾ Hic natione Annoniensis⁴⁾ de vico Candiano a provincialibus episcopis, clero et populo in Grado electus et confirmatus est hujus ecclesiae patriarcha.“

Ibid., VI, c. 4, pars 3 (l. c. p. 109): „Post hoc dies Gisulphus Forojulianus cum consensu Agilulphi regis Longobardorum Joannem abbatem in Aquilegia vetere, Candiano superstite, patriarcham eligi fecit, consentientibus solum tribus episcopis comprovincialibus, a quibus idem exoratus est.“

Ibid., pars 9 (l. c. p. 110): „Candianus itaque patriarcha jam in hac ecclesia, ex electione Johannis exorto schismate, cum sedisset annis V moerore confectus in Grado exspiravit, et in ecclesia sanctae Euphemiae sepelitur.“

Primerjaj tudi **zapisnik mantovanske sinode** z dné 6. junija leta 827. V njem je omenjeno, da je po smrti oglejskega patriarha Severa postal Ivan njegov naslednik takrat, ko je vladal langobardski kralj Agilulf; na Gradežu pa je bil heretik (!) Kandidijan posvečen brez dovoljenja svojih škofov ter proti kanoničnim postavam.

Št. 143.

Okoli 607.

Ko so bili (Vzhodni) Gotje pregnani, so prišli v Italijo Langobardi, kateri niso nikdar (!) spoznavali pravega Boga. Pod njih oblastjo

¹⁾ Campus Candiani in portus Candiani sta bila blizu mesta Rimini v Italiji.

²⁾ Trditev, da je bil gradeški patriarh Kandidijan glavar razkolnikov, je napačna.

³⁾ Letnica 610 na tem mestu ne more biti prava.

⁴⁾ Prav za prav „Ariminiensis“.

je živel krivoverski opat Ivan, ki je k svojemu prvemu grehu dodal še hujšega, da je po zgledu prokletih razkolnikov raztrgal eno cerkev na dvoje. Prav tako je med Izraelci postopal hudobni Jeroboam, ki je zapustil božji tempelj, da bi molil ulita teleta, katera je dal napraviti ta brezbožni kralj. Zatožen in obdolžen krive prisege se je Ivan,¹⁾ ko ga je ljudstvo izvolilo, uprl svojemu furlanskemu škofu Vivenciju²⁾ ter mu vzel njegovo dostojanstvo.

Carmen de Aquilegia numquam restauranda, strophae 15—18, (MG. Poetae lat aevi Carol., II, p. 152):

XV.

Pulso Gotho Langobardus adiit Italiam,
quem deus ad suam numquam perduxit noticiam,
et sub quo Iohannes abbas deguit heretius.

XVI.

Qui super nefanda nefas adiecit scelestius,
ut secutus apostatarum dampnatorum heresim,
ipse primus unam in duas scinderet ecclesias:

XVII.

Quod Hieroboam malignus in Israel egerat,
ut amisso templo dei adoraret vitulos,
quos conflatile erexit rex infidelissimus.

XVIII.

Reus et periurus suo Viventio pontifici
isdem Foroiuliensi Iohannes in plebicula
erectus atque rebellis presulatum arripuit.

Št. 144.

Okoli 607.

Odlomek pisma oglejskega patriarha Ivana do langobardskega kralja Agilulfa.³⁾ Piše mu nekako naslednje: „Kako edinstvo (s katoli-

¹⁾ To je bil oglejski patriarh Ivan. Gl. št. 142.

²⁾ Ivanov sovrstnik na Gradežu je bil Kandidijan, ne pa Vivencij. Mogoče je, da bi se namesto „suo Viventio pontifici“ moralo nekako čitati „suo viventi pontifici“, kar bi pomenjalo „svojemu živečemu škofu“.

³⁾ Po smrti oglejskega patriarha Severa († 607) sta bila na njegovo mesto izvoljena dva moža. Na otoku Gradežu so izbrali za patriarha katoličana Kandidijana, v Ogleju pa heretika Ivana. Onega sta podpirala grški cesar v Carigradu in njegov eksarh v Ravenni, tega pa langobardski kralj Agilulf. Istrska obal je bila takrat pod oblastjo bizantinskih cesarjev, Furlanija pa razen otokov pod gospostvom

ško cerkvijo) se je bajé izvršilo, ako vladajo meč, biči, dolga pregnanstva in strah pred grozovitimi kaznimi? Uboge sufragane naše (oglejske) cerkve, namreč istrske škofe, so vsled odločnega zahtevanja Grkov z največjo silo prepeljali z gradeškega mesta v Ravenna, kjer jim še govoriti niso pustili. Škodljivi Kandidijan, kateri je zaradi velikosti svojega greha¹⁾ moral našemu predniku Severu obljubiti, da ne bo hlepel po višjem dostojanstvu, ker bi bil drugače izobčen, je bil za škofa posvečen, ker se je na istem gradeškem gradu brezbožno izneveril materi cerkvi. Istrske škofe Petra, Providencija in Agnela, ki do sedaj še niso postali nezvesti sveti veri ter niso bili s Kandidijanom enakih misli, so privlekli vojaki po krivici in sramotno iz njih škofij ter jih prisilili, da so prišli k njemu (h Kandidijanu); ako bi bili ž njim istih nazorov, bi se bili približali prostovoljno, ne pa vsled sile.“

Proti koncu pisma naroča patriarh kralju, da naj dela, da se bode prava vera v njegovih časih vedno bolj razširjala tako, da ne bode po smrti nesrečnega Kandidijana več mogoče posvetiti enakega moža v gradeškem gradu ter še na dalje stiskati ljudstva. Ako z božjo pomočjo to izvrši, mu Kristus poplača njegovo pobožnost. [*„Qualis autem unitas dicitur facta, ubi spata, ubi claustra carcerum, ubi flagella fustium et ubi longa exsilia crudeliumque pēnarum discrimina parabantur? Et miseri suffraganei ecclesie nostre, scilicet episcopi Histrie, cum summa vi et necessitate a Gradensi castro Ravennam compulsione districtissima ducebantur Grecorum, necnon et inibi loquendi licentia negabatur. Atque Candidianus inutilis, qui se ob sui sceleris immanitatem . . . , praefatę sanctę recordacionis a domno Severo decessori nostro sub anathematis interposicione obligatus est, ne ad pociorem gradum unquam accederet, quoniam a se eique corde faventibus in praedicto Gradensi castro, adulterium matri ecclesie improbe ingerens, ordinatur episcopus. Et Petrus, Providencius seu Agnellus episcopi Histrie, qui adhuc fidem sanctam tenebant et Candidiano necdum consenciebant, de ecclesiis suis a militibus tracti et cum gravi iniuria et contumeliis ad eum venire compulsi sunt: si enim recte ei consencientes essent, voluntarie illi consentire debuerant, non autem per vim Laborate et agite, quatinus et fides catholica vestris augeatur temporibus et in Gradensi castro, postquam infelix Candidianus*

langobardskih kraljev. Istrski škofje so bili iz prva taki razkolniki, kakor oglejski patriarhi. Kar se tiče Langobardov, so bili do Agilulfovih časov arijanske vere. Ko je vladal papež Gregor Veliki (590–604), so se štirje istrski škofje pokatoličaniili, namreč Peter, Providencij, Firmin (iz Trsta) in še eden, kar je razvidno iz pisem rečenega papeža. (Gl. št. 111, 136, 139.) Ako razkolnik Ivan govori v svojem pismu o pravi veri, ima v mislih svojo vere, ne pa vero patriarha Kandidijana, ki je prestopil v katoliško cerkev.

¹⁾ Njegov greh je bil ta, da je postal katoličan.

de hoc saeculo ad eterna supplicia transmigravit, altera iniqua ordinatio ibi minime celebretur nec populus ille amplius tribuletur. Et vere, si hec Domino auxiliante egeritis, quod primum est: Christus deus pietati vestre erit bonorum omnium retributor.⁴⁾

Datum manjka.

[Iz zapisnika mantovanske sinode, ki je bila dne 6. junija leta 827. Gl. Baronius, Ann. eccl. ad a. 605, št. 6. — Troya, Cod. dipl. Long., I, 560, št. 282. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil, col. 416. — Mansi, Conc. coll., XIV, 495. — MG, Epist., III, 693.]

Št. 145.

Okoli 610.¹⁾

Obrski kakan napade z veliko vojsko beneško zemljo. Nasproti se mu postavi furlanski vojvoda Gisulf z malo množico Langobardov. Obri ga premagajo ter pomoré skoraj vse njegove vojake; le malo jih uide. Gisulfova soproga Romilda najde z ubeglimi Langobardi zavetje pred Obri v obzidanem Čedadu. Tudi po drugih sosednjih gradovih, kakor v Korminu, Nemah, Osoppu, Rtinu, Ragogni, Guminu in Iplisu, se Langobardi branijo, da ne bi prišli Obrom v roke. Ti ropajo in požigajo po vsej Furlaniji. Na zadnje začno oblegati mesto Čedad. Vsled malovrednosti Gisulfove žene Romilde se Obri kmalu polasté utrjenega mesta ter ga oropajo in požgó, prebivalce pa pomoré ali pa odpeljejo v Panonijo. Med ujetniki so tudi Gisulfovi sinovi Taso, Kako, Radoald in Grimoald, katerim se pa posreči, da uidejo. Romilda je morala s smrtjo poplačati svojo nepremišljenost. Na nenavaden način so bajé njene hčere med divjimi Obri ohranile svoje devištvo.

- Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 37 (MG. SS. rer. Langob., p. 128. 128, 129): „Circa haec tempora rex Avarum, quem sua lingua cacenum appellant, cum innumerabili multitudine veniens, Venetiarum fines ingressus est. Huic Gisulfus Foroiulanus dux cum Langobardis, quos habere poterat, audacter occurrit; sed quamvis forti animositate contra inmensam multitudinem bellum cum paucis gereret, undique tamen circumseptus, cum omnibus pene suis extinctus est. Uxor vero eiusdem Gisulfi nomine Romilda p. 129. cum Langobardis qui evaserant sive eorum uxoribus et filiis qui in || bello perierant, intra murorum Foroiulani castris muniit septa. Huic erant filii Taso et Cacco iam adulescentes, Raduald vero et Grimuald adhuc in puerili aetate constituti. Habebat vero et filias quattuor, quarum una Appa, alia Gaila vocabatur, duarum vero nomina non retinemus. Communierant se quoque Langobardi et in reliquis castris quae hies vicina erant, hoc est

¹⁾ Paulus diaconus je uvrstil zgodbo o tem obrskem navalu med razne druge dogodke, ki so se vršili leta 610.

in Cormones,¹⁾ Nemas,²⁾ Osopo,³⁾ Artenia,⁴⁾ Reunia,⁵⁾ Glemona,⁶⁾ vel etiam in Ibligine,⁷⁾ cuius positio omnino inexpugnabilis existit. Pari etiam modo et in reliquis castellis, ne Hunnis, hoc est Avaribus, praeda fierent, se communivere.⁸⁾ Avars vero per omnes Foroiulianorum fines discurrentes, omnia incendiis et rapinis vastantes, Foroiulianum oppidum obsidione claudunt et totis viribus expugnare moliantur. Horum rex, id est cakanus, dum circa muros armatus cum magno equitatu perambulet, ut, qua ex parte urbem facilius expugnare posset, inquireret, hunc Romilda de muris prospiciens, cum eum cerneret iuvenili aetate florentem, meretrix nefaria concupivit, eique mox per nuntium mandavit, ut, si eam in matrimonium sumeret, ipsa eidem civitatem cum omnibus qui aderant traderet. Quod rex barbarus audiens, eidem malignitatis dolo quod mandaverat se facturum promisit eamque se in matrimonium accipere spondit. Illa vero nihil morata, portas Foroiulensis castri aperuit et ad suam cunctorumque qui aderant perniciem hostem introduxit. Ingressi vero Avars cum rege suo Forumiulii, universa quae invenire poterant rapinis diripiunt; ipsamque urbem flammis concremant, universos quos reppererant captivos adducunt, fallaciter tamen eis promittentes, quod eos, unde digressi fuerant, Pannoniae in finibus conlocarent. Qui cum patriam revertentes ad campum quem, Sacrum nominant pervenissent, omnes qui iam in maiori aetate constituti erant Langobardos gladio perimere statuunt, mulieres vero et parvulos captivitatis sorte dividunt. Taso vero et Cacco seu Raduald, filii Gisulfi et Romildae, cum hanc Avarorum malitiam cognovissent, statim ascensis equis fugam arripiunt...“

Št. 146.

Okoli 610.⁹⁾

Po smrti furlanskega vojvoda Gisulfa sta njegova sinova Taso in Kako prevzela vlado. V svojo oblast sta tudi dobila slovenski okraj,

¹⁾ Cormones je Kormin na Goriškem.

²⁾ Nemas so Neme (Nimis) od Vidma proti severu.

³⁾ Osopum je Osoppo blizu Taljamenta od Gumina proti jugozahodu.

⁴⁾ Artenia je sedanji Rtin (Artegna) od Gumina proti jugu.

⁵⁾ Reunia je Ragogna blizu S. Daniela na Furlanskem.

⁶⁾ Glemona je Gemona ali Gumin na Furlanskem.

⁷⁾ Ibligo je Iplis od Čedadu proti jugu.

⁸⁾ Iz tega stavka je razvidno, da so v začetku sedmega stoletja Langobardi bivali v Korminu, Čedadu, Iplisu, Nemah, Osoppu, Rtinu in Guminu. Njim so bili podložni prvotni prebivalci, ki so govorili latinski jezik. V Korminu, Iplisu, Čedadu, Nemah, Rtinu in Guminu ni bilo tedaj takrat Slovencev. Dandanes so ti kraji furlanski, a leže prav blizu slovenske jezikovne meje. Iz tega se dá sklepati, da Slovenci ob jezikovni meji med Korminom in Guminom niso izgubili dosti sveta in da se jih je na tej strani primeroma le prav malo pofurlanilo.

⁹⁾ Iz vsebine te notice je razvidno, da se je to zgodilo okoli leta 610. in sicer po Gisulfovi smrti (gl. št 145). Paulus diaconus jo je uvrstil med dogodke, ki so se vršili leta 610. in 611.

ki se je zval „Zellia“, do kraja, „Medaria“ imenovanega.¹⁾ Ondotni Slovenci so morali furlanskim vojvodom plačevati davek do časov vojvoda Ratchisa.

¹⁾ Jako veliko se je že pisalo in ugibalo, kje nam je iskati okraj „Zellia“ in kraj „Medaria“. Nekateri zgodovinarji, kakor Valvasor (Ehre d. H. Krain, II, 173 in 213), Muchar (Gesch. der Steierm., IV, 157), Dimitz (Gesch. Krains, I, 97), Bethmann (MG. SS. rer. Langob., 132) in še drugi so trdili, da „regio Zellia“ je sedanje „mesto“ Celje na južnem Štajerskem.

Drugi so mislili, da Zellia je Zilska dolina na Koroškem. Tega mnenja so bili: Linhart (Versuch einer Gesch. von Krain, II, 127), Pleteršnik („Najstarejša doba slovenske zgodovine“ v Geršakovi „Čitalnici“), Ankershofen (Handbuch der Gesch. des H. Kärnten, II, 39), Rutar (Letopis Mat. Slov. za 1885, str. 312), Krones (Grundriss der österr. Gesch., str. 145) in še več drugih.

Zeuss (Die Deutschen und die Nachbarstämme, str. 617) je bil mnenja, da Zellia je popačeno iz „Carniolia“.

Perger (Hormayr's Archiv f. Gesch. 1828, str. 513) išče imenovani okraj na Beneškem in sicer tam, kjer stoji mesto Asolo in teče reka Sile. Njemu je sledil Hormayr (Herzog Leopold, str. 19.)

Kar se tiče kraja „Medaria“, mislijo nekateri na vas Materijo v Istri (gl. Linhart), drugi na Slovensko Matrejo (Windisch-Matrey) na Tirolskem (Šafařík, Slov. starož., nemški prevod, II, 315), tretji na Modrinjo ves (Möderndorf) v Zilski dolini na Koroškem (Janull, Carinthia, 1813, št. 27; Ankershofen; Rutar.)

Ako bi Zellia bila res Celje, Medaria pa Slovenska Matreja na Tirolskem ali pa Materija v Istri, bi iz tega sledilo, da sta Taso in Kako gospodovala od Furlanije pa do Celja in Slovenske Matreje, da sta tedaj imela v svoji oblasti vso Kranjsko, potem sedanjo Koroško in vzhodni del Tirolskega. To pa nikakor ni mogoče, ako pomislimo, da so Slovenci okoli leta 611. pri Aguntu na vzhodnem Tirolskem premagali Bavarce, ne pa Furlanov (gl. št. 147), in da so kmalu potem udarili v Istro (gl. št. 148). Ako bi se bila Taso ni Kako res polastila zemlje med Furlanijo in Celjem, ne bi bili mogli Slovenci napasti Tirolskega in Istre, ker bi jih bili v takih slučajih ovirali Furlani. Tudi bi bilo Slovencem kazalo, da bi ne napadali oddaljenih nasprotnikov na Tirolskem in v Istri, pač pa, da bi najprej pregnali tujce, ki so bili takorekoč v njih središču. — Dalje je treba pomisliti, da Celje je in je bilo mesto, ne pa „regio“ (okraj), kakor piše Paulus diaconus. — Ako bi bila Zellia res Celje na južnem Štajerskem, bi iz tega sledilo, da je furlanska oblast do dobe vojvoda Ratchisa segala do Celja. Slovenci, stanujoči med Celjem in Furlanijo, tedaj tudi Kranjci, bi bili furlanskim vojvodom plačevali davek. To pa ne more biti res, ker je vojvoda Ratchis, kakor trdi Paulus diaconus (VI, c. 52), napadel Kranjsko, pobil tu mnogo prebivalcev in opustošil deželo. Je li vojvoda Ratchis takrat napadel svoje podložnike po Kranjskem? — Znano je, da niso mogli okoli leta 610. furlanski vojvodi ubraniti Čedadu pred obrsko silo; tem manj bi jim bilo mogoče kar sto let dolgo obdržati zemljo med Čedadom in Celjem.

Nekoliko boljša bi bila hipoteza, da Zellia je Zilska dolina na Koroškem, Medaria pa Modrinja ves. Če pa pomislimo, da so bili Furlani okoli leta 610. tako od Obrov tepeni, da so še celo izgubili svoje glavno mesto in da sta Taso in Kako za nekoliko časa postala obrska ujetnika, ni verjetno, da bi si bila, ko sta kot beguna pribežala v domovino, razširila svojo oblast še čez oddaljeno Zilsko dolino. Njuna naloga je bila, da sta se iz nova polastila Čedadu in bližnje okolice.

Tu naj opomnim, da v raznih rokopisih se ime okraja in mesta, do katerih je okoli leta 610. segala oblast furlanskih vojvodov, prav različno piše. Za okraj se

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 38 (MG. SS. rer. Langob., p. 132): „Mortuo, ut diximus, Gisulfo duce Foroiulensi, Taso et Cacco, filii eius, eundem ducatum regendum susceperunt. Hi suo tempore Sclavorum regionem quae Zellia appellatur usque ad locum qui Medaria dicitur possiderunt ¹⁾ Unde usque ad tempora Ratchis ducis ²⁾ idem Sclavi pensionem Foroiulani ducibus persolverunt.“

Št. 147.

Okoli 611.³⁾

Po smrti bavarskega vojvoda Tasila so Slovenci premagali njegovega sina Garibalda pri Lienzu⁴⁾ ter opustošili bavarske meje. Ko so nato Bavarci zbrali svoje moči, so vzeli sovražniku plen ter ga pregnali iz svoje dežele.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 39 (MG. SS. rer. Langob., 133): „His temporibus mortuo Tassilone duce Baiuvariorum, filius eius Garibaldus in Agunto a Sclavis devictus est, et Baiuvariorum termini depraedantur. Resumptis tamen Baiuarii viribus et praedas ab hostibus excutiunt et hostes de suis finibus pepulerunt.“

Št. 148.

611.⁵⁾

Langobardski kralj Agilulf je sklenil z bizantinskim cesarjem mir za eno leto in potem še za drugo. Tudi s Franki je ponovil mir. Vkljub temu so Slovani napadli Istro, jo opustošili ter pobili mnogo vojakov. nahajajo oblike Zellia, Azellia, Agellia in Cagellia, za kraj pa Medaria, Meclaria, Mecharia, Melaria in Neclaria. Kaže se, da se nam ni ohranilo niti eno, niti drugo ime v pravi, nepokvarjeni obliki.

Strakosch-Grassmann (Gesch. der Deutschen, I, 319) misli, da Zellia in Medaria sta Cegle in Medana nad Korminom. Da je Medaria najbrže Medana, je jako verjetno. Kdor pozna pisavo v srednjeveških virih, ta vé, da je med *n* in *ri* kaj malo razlike in da je morebiti kak površen prepisovalec nehoté namesto Medana zapisal Medaria. Kar pa se tiče okraja, bi smeli misliti, da Zellia ali Cagellia je morebiti Colles, Collia (sedanji Coglio) = goriška Brda. Ako bi bila ta hipoteza prava, potem bi lahko trdili, da Taso in Kako sta se razen glavnega mesta Čedadada tudi polastila bližnje slovenske okolice ter vladala Slovencem po zahodnih goriških Brdih do Medane.

¹⁾ „Possiderunt“ od glagola possido (= polastiti se česa, v oblast dobiti), ne pa „possederunt“ od glagola possideo (= imeti v oblasti).

²⁾ Tedaj nekako do leta 740. Gl. št. 215 in 218.

³⁾ Paulus diaconus pripoveduje to med drugimi dogodbami, katere so se vršile leta 611.

⁴⁾ Mesto Aguntum je stalo ob Dravi nekako tam, kjer je sedaj Lienz na Tirolskem. Cfr. Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 29, op. 4.

⁵⁾ Paulus diaconus, ki nam to poroča, takoj nato omenja, da je naslednjega meseca marca umrl tridentinski škof Sekund, kar se je zgodilo leta 612.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 40 (MG. SS. rer. Langob. 133): „Rex vero Agilulf pacem cum imperatore in annum unum itemque in alterum faciens, cum Francis quoque iterato pacis concordiam renovavit Hoc nihilominus anno Sclavi Histriam, interfectis militibus, lacrimabiliter depraedati sunt.“

Št. 149.

Od 612. do 613.¹⁾

Gradeški patriarh Epifanij je bil po rodu Istran iz Omaka. Mož je bil prave vere ter dobro podučen v svetih spisih. Patriarh Helija ga je postavil za prezbiterja in notarja oglejske stolice. Dandulus pravi, da je Epifanij precej dobro izvršil svojo nalogo na gradeškem cerkvenem zboru.²⁾ Pod patriarhom Severom je postal prvi notar. Po Kandidijanovi smrti so na Gradežu izvolili Epifanija za patriarha tisti škofje, duhovniki in ostali prebivalci, ki so živeli pod rimsko (bizantinsko) oblastjo. Kot patriarh je vladal eno leto, tri mesece in enajst dni.³⁾ Svoje premoženje je zapustil cerkvi sv. Evfemije, kjer je bil tudi pokopan.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 33 (MG. SS. rer. Langob., 127): „Candidiano quoque defuncto, apud Grados ordinatur patriarcha Epiphanius, qui fuerat primicerius notariorum, ab episcopis qui erant sub Romanis. Et ex illo tempore coeperunt duo esse patriarchae.“⁴⁾

Landulphi Sagacis Additamentum ad Historiam miscellam. (Migne, Patrolog., Ser. lat., XCV, 1151): „Candidiano vero defuncto, apud Grados ordinatur patriarcha Epiphanius, qui fuerat primicerius notariorum ab episcopis qui erant sub Romanis; et ex illo tempore coeperunt duo esse patriarchae.“

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 10): „... defuncto vero Candidiano patriarcha... successit Epiphanius, qui sanctam ecclesiam Gradensem rexit annum I, mensem tres, dies XI; qui mortuus et sepultus est in ecclesia sancte Eufemie.“

Chronicon Gradense (Monticolo, l. c. I, 50): „... defuncto vero Candidiano patriarcha... successit Epiphanius, qui sanctam ecclesiam Gra-

¹⁾ Zastran datiranja gl. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 295.

²⁾ V zapisniku izmišljene gradeške sinode iz leta 579. je omenjen tudi notar Epifanij (gl. št. 85).

³⁾ Boljši in starejši viri navajajo, da je Epifanij vladal 1 leto, 3 mesece in 11 dni. Napačno je to, kar čitamo v obeh beneških kronikah, da je vodil svojo cerkev 5 let ter 3 ali 4 mesece. Primerjaj tudi dotično opazko pod št. 142.

⁴⁾ Zadnji tu navedeni stavek, v katerem je rečeno, da sta po nekdanji oglejski cerkvi začela po dva patriarha vladati, se prav za prav nanaša na prva dva stavka dotičnega poglavja, kjer je omenjeno, da sta po smrti patriarha Severa bila izvoljena v Ogleju Ivan, na Gradežu pa Kandidijan.

densem anno uno, mensibus tribus, diebus undecim gubernavit; qui mortuus et sepultus est in ecclesia beate Eufimie.“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, I, 77): Candiano patriarcha quoque defuncto . . . ordinatur patriarcha Epyphanus, qui fuerat primicerius notariorum, ab episcopis qui erant sub Romanis, et ex illo tempore ceperunt esse duo patriarche.“

Ibid. (Monticolo, I, 79): „Anno ab incarnatione Domini sexcentesimo secundo¹⁾ Epyphanus patriarcha mortuus est, qui ecclesiam Gradensem rexit annos V et menses III.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS. XIV, 17): „Epiphanius patriarcha, qui fuit natione Ystro Umago, alie Sipars, vixit an. 5, men. 4, d. 10.“

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Candiano defuncto apud Gradum Epiphanius non sine schismate ordinatur: et ex tunc incepit nominari patriarcha Gradensis. Qui Epiphanius erat primicerius notariorum Romanorum.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. App. 9): „Candiano defuncto ordinatur Epiphanius primus . . . notariorum. Et tunc ortum est schisma, et incepit Gradus patriarcham habere.“

Danduli Chronicon, VI, c. 5 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 110): „Epiphanius Gradensis episcopus laudatus est anno Domini DCXV.²⁾ Hic natione Istriae de oppido Humaghi vir catholicus, et scripturis divinis satis eruditus, presbyter et notarius hujus sedis ab Helia patriarcha factus, in concilio Gradense officium sibi commissum sufficienter exercuit, et a Severo patriarcha postea primicerius notariorum constitutus est, nunc vero ab episcopis, clero et populo, qui in devotione Romanorum existebant patriarcha in Grado electus et consecratus est, et propterea Gradensis deinceps appellatus est“

Ibid., VI, c. 5, pars 4 (l. c. p. 111): „Interea Epiphanius patriarcha cum sedisset anno uno, mensibus III, diebus II moriens, suam ecclesiam heredem instituit, et in ea sepulturae traditur.“

Št. 150.

Od 613. do 628.

Po smrti gradeškega patriarha Epifanija je Ciprijan prišel na njegovo mesto. Rojen je bil v istrskem mestu Pulju. Po petnajstletnem vladanju³⁾ je umrl ter bil pokopan v gradeški cerkvi sv. Evfemije.

¹⁾ Ta letnica je napačna.

²⁾ Ta letnica ni prava.

³⁾ Cronica de sing. patr. in pa Chronicon Gradense navajata, da je patriarh Ciprijan vladal 15 let, 3 mesece in 20 dni; Dandulus je pa mesece in dneve izpustil ter navedel samo število let. Tudi obe beneški kroniki imata 3 mesece in 20 dni, a ob enem pa tudi 25 let, kar je na vsak način previsoko in tedaj napačno.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 10): „Huic (sc. Epiphanio) successit Ciprianus patriarcha ad regendam ecclesiam Gradensem, qui rexit ann. numero XV, m. III, dies XX, et hoc mortuo atque sepulto in eadem basilica, ubi suprascripti precessores humati sunt.“

Chronicon Gradense (Monticolo, I, 51): „Huic (sc. Epiphanio) successit Ciprianus patriarcha ad regendam ecclesiam Gradensem, qui eam rexit annis numero quindecim, mensibus tribus, diebus viginti, et hoc mortuo sepultus est in eadem basilica (sc. beatę Eufimie), ubi suprascripti predecessores eius humati sunt.“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, I, 79): „Huic (sc. Epyphanio) successit Cyprianus patriarcha . . . Circa hec namque tempora Cyprianus patriarcha hominem exivit, qui Gradensem ecclesiam rexerat annos viginti quinque, menses tres, dies viginti.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Cyprianus patriarcha, qui fuit natione Pole civitate, vixit in patriarchatu an. 25, m. 3, d. 20.“

Danduli Chronicon, VI, c. 6 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 111): „Cyprianus Gradensis patriarcha electus est anno Domini DCXVI.¹⁾ Hic in Pola civitate Istriae natus puritate mentis et integritate corporis, hoc tempore huic sedi praepositus est.“

Ibid., VI, c. 6, pars 12 (l. c. p. 112): „Subsequenter Cyprianus patriarcha, quem merito bonorum operum, recitantes Venetorum gesta sanctissimum affirmant, XV. anno suae sedis, humanae sortis tributum solvit et in Gradensi ecclesia sanctae Euphemiae sepelitur.“

Št. 151.

Med 612. in 615.²⁾

Vsled prepira, ki je leta 612. nastal med frankovskim kraljem Teodorikom II. in njegovim bratom Teodebertom II., je sklenil sveti Kolumban zapustiti mesto Bregenz, da bi kje drugod oznanjeval krščanstvo. Najprej je hotel iti k Slovincem,³⁾ da bi med njimi razširjal Kristusov nauk ter jih pripeljal na pot resnice. A iz prikazni, katero je imel v spanju, je sklepal, da dotično ljudstvo še ni zrelo za sveto vero. Zato je še nekoliko časa ostal na rečenem mestu, dokler se mu ni odprla pot v Italijo.

¹⁾ Ta letnica ne more biti prava.

²⁾ Vse to se je zgodilo med letom 612. in 615. V onem letu je nastal prej omenjeni prepir, v tem pa je najbrže sv. Kolumban umrl.

³⁾ Če pomislimo, da se je sv. Kolumban leta 612. mudil v Bregenzu ob Bodenskem jezeru, potem pa se napotil v Italijo, moramo z ozirom na zemljepisno lego slovenske zemlje sklepati, da je rečeni svetnik namerjal, da bi prišel Slovincem oznanjevat sveto vero, ne pa kakemu drugemu slovanskemu razrodu.

Vita s. Columbani abbatis Bobiensis, c. 56 (Mabillon, Acta Sanctorum ord. s. Benedicti. Saec II, p. 27, ed. Paris 1669): „ . . . cogitatio in mentem ruit, ut Venetiorum, qui et Sclavi dicuntur, terminos adiret caecasque mentes evangelici luce illustraret, ac ab origine per avia aberrantibus veritatis viam panderet. Cum haec votis patrandum esset, angelus Domini ei per visum apparuit, parvoque ambitu velut in paginali solent stylo orbis describere circulum, mundi compagem monstravit. Cernis, inquit, quod maneat totus orbis descriptus? perge dextera laevaue qua eligis, ut laboris tui fructus comendas. Intellexit ergo ille, non esse gentes illius in promptu fidei profectum, quievitque in loco illo, donec aditus in Italiam panderetur.“

Št. 152.

Najbrže od 619. do 628.

Oglejski patriarh Marcijan je bil morebiti doma iz Pirana. Mogoče je, da ga je v duhovnika posvetil patriarh Helija. Kot patriarh je najbrže vladal devet let.

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Marcianus patriarcha sedit annis IX.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. App. 9): „Martianus patriarcha post Johannem sedit annis III.“¹⁾

Danduli Chronicon, VI, c. 3 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 108): „Marcianus novae Aquilegiae patriarcha ordinatus est anno Domini DCVII. Hic ex Pirano oppido Istriae ortus, et ab Helia patriarcha edoctus, presbyterque consecratus, in synodo Gradense translationem sedis cum ceteris approbavit, posteaue sub Severo gradatim ascendens, nunc illo defuncto patriarcha unanimiter est electus.“

Ibid. VI, c. 3, pars 3 (l. c. p. 108): „Hic Marcianus patriarcha plenus dierum elapsis in sede sua annis tribus, mense I, diebus V in Grado mortuus est, et in ecclesia sanctae Euphemiae sepultus“²⁾

Št. 153.

Okoli 620.³⁾

Lopichis, praded langobardskega pisatelja Pavla dijakona, je živel mnogo let v obrski sužnosti. Nato je sklenil, da se hoče povrniti v

¹⁾ Mogoče je, da je vsled površnega prepisovanja iz IX nastalo III.

²⁾ Dandulus, Cronica de sing. patr., Chronicon Gradense in obe beneški kroniki poročajo, da je po smrti patriarha Severa († 607) na Gradežu vladal patriarh Marcijan tri leta, en mesec in pet dni. Omenil sem že (gl. št. 142), da je jako neverjetno, da bi bil na Gradežu od 607—610. vladal kak patriarh Marcijan. Najbrže se to, kar nam kronisti poročajo o tem Marcijanu, nanaša na oglejskega patriarha Marcijana.

³⁾ Lopichis je prišel najbrže okoli leta 610. v obrsko sužnost, ker takrat so Obri pridrli v Furlanijo, jo opustili ter se polastili Čedadu (gl. št. 145). Nekaj let

svojo domovino. Več dni je blodil po goratih krajih. Trohica kruha, katero je vzel s seboj, mu je kmalu pošla. V nevarnosti je bil, da ne bi umrl lakote. Nato pride v neki kraj, kjer so stanovali Slovani.¹⁾ Neka stara žena se ga usmili, skrije ga v svoji hiši ter mu daje potrebne hrane, da se zopet opomore. Potem ga še založi s potrebnim živežem za na pot ter mu pové, na katero stran se mora obrniti. Čez nekoliko dni pride Lopichis v Italijo.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 37 (MG. SS. rer. Lagob., 132): „ . . . Qui (sc. Lopichis) statim surgens, in illam partem quam in somnis audierat pergere coepit; nec mora, ad habitaculum hominum pervenit. Erat enim Sclavorum habitatio in illis locis. Quem cum una mulier iam vetula vidisset, statim intellexit, eum fugitivum esse et famis penuria laborare. Ducta autem misericordia super eum, abscondit eum in domo sua et secreto paulatim ei victum ministravit, ne, si ei usque ad saturitatem alimoniam praeberet, eius vitam funditus extingueret. Denique sic conpetenter ei pastum praebuit, quousque ipse recuperatus vires accipere potuisset. Cumque eum iam validum ad iter faciendum vidisset, datis ei cibariis, ad quam partem tendere deberet, admonuit. Qui post aliquod dies Italiam ingressus, ad domum in qua ortus fuerat pervenit . . .“

Št. 154.

623.²⁾

Slovani ali Vinidi³⁾ se vzdignejo zoper Obre, svoje tlačitelje, za katere so morali navadno kri prelivati. V raznih obrskih vojskah so morali Slovani iti nad sovražnike, Obri pa so ostali v svojih taborih.

prej, tako n. pr. okoli leta 596, 601. in 602. so Langobardi živeli z Obri v prijateljskih razmerah ter so še celo skupno napadali druge pokrajine (gli. št. 117, 134, 138). — Lopichis je bil več let („per multos annos“) v sužnosti. Ko so Obri njega in njegove brate pripeljali iz Čedad v Panonijo, je bil Lopichis še mladoleten; ko je pa pobegnil iz Panonije, je bil že v moški dobi. Med tem časom, ko je bival med Obri, je pokrilo grmovje in trnje razvaline njegovega nekdanjega domovja. Med podrtimi stenami je zrastel jesen, na katerega je Lopichis po svoji vrnitvi obesil svoj tul. Kaže se, da je bil vsaj kakih deset let v obrski sužnosti. V domovino se je torej povrnil okoli leta 620. ter se potem oženil. Letnica 620 ne bi bila v nasprotju z rojstnim letom Lopichisovega pravnuka Pavla dijakona, ki je nekako med letom 720. in 725. prišel na svet.

¹⁾ Tu omenjeni Slovani so bili brez dvoma Slovenci. Kdor hoče potovati iz nekdanje Panonije (sedanje jugozahodne Ogrske) naravnost v Čedad, mora iti po slovenskih tleh. Ko je Lopichis zapustil svojo rešiteljico, je hodil le nekoliko dni, da je prišel v Italijo. Slovenska ženica je s svojo postrežljivostjo indirektno pripomogla, da je v osmem stoletju živel langobardski zgodovinar Paulus diaconus.

²⁾ Štirideseto leto vladanja kralja Klotarja II. je bilo leta 623. po Kr.

³⁾ Izraza „Slovani“ (Sclavi) in „Vinidi“ (Winidi) pomenjata eno in isto. Razlika je le ta, da prvo ime je domače, drugo pa v rabi pri tujcih, posebno pri Germanih. (Gl. Izvestja Muz. dr., VIII, str. 77.)

Ako so zmagali Slovani, so se Obri polastili plena; ako se pa Slovanom ni posrečil njih napad, so jim pomagali Obri. Tudi so ti prišli vsako zimo k Slovanom, jemali jim žene in hčere, nalagali davščine in jih še drugače zatirali.¹⁾ Sinovi, katere so slovanske žene in hčere imele z Obri, niso hoteli več prenašati takega jarma ter so se vzdignili zoper svoje zatiralce. Ko so se Slovani napotili nad Obre, se jim je pridružil trgovec Samo iz frankovske pokrajine „Senonago“²⁾, ki je bil najbrže slovanskega rodu³⁾ ter se v bojih odlikoval s posebno hrabrostjo. Mnogo Obrov je posekal slovanski meč. Ko Slovani vidijo Samovo hrabrost, ga postavijo za svojega kralja. Vladal jim je 35 let.⁴⁾ Pod njegovim vodstvom so Slovani večkrat premagali Obre ter si priborili samostojnost.⁵⁾ Samo je imel 12 žen slovanskega rodu, katere so mu rodile 22 sinov in 15 hčera.

¹⁾ V šestem stoletju so se Slovani in Obri navadno dobro razumeli, kar se dá lahko dokazati. Brez dvoma so Obri v začetku sedmega stoletja jeli drugače postopati s podložnimi Slovani, kar je potem povzročilo, da so se ti uprli njih oblasti ter si priborili samostojnost.

²⁾ Ne ve se, kje je bila pokrajina Senonago; nikjer je ni najti. Nekateri misljo, da je bila v Galiji v departementu Yonne, kjer je stala „civitas Senonum“, sedaj Sens, drugi pa menijo, da v belgijskem Hennegau-u, kjer je bil kraj Sonegia, sedaj Soignies. Nekateri iščejo to pokrajino še drugod, tako n. pr. ob srednji Labi, kjer so nekdaž prebivali germanski Semnoni.

³⁾ Veliko se je že pisalo o tem, katere narodnosti je bil Samo. Fredegar pravi, da je bil po rodu Frank iz pokrajine Senonago, pisatelj spisa „*Conversio Bag. et Carant.*“ pa trdi, da je bil Slovan. — Goll (Mith. des Inst. f. österr. Geschichtsforschung, XI, 444) je hotel dokazati, da je dotična notica v *Conversio* neposredno ali posredno posneta po Fredegarjevi Kroniki. To se mi pa ne zdi verjetno, ker tiste štiri besede, na katere se Goll sklicuje in ki se najbrže le slučajno nahajajo v obeh tekstih, še ne zadostujejo, da bi mogli odobriti njegovo trditev.

Pa tudi, ako ne bi čitali v *Conversio*, da je bil Samo slovanskega rodu, bi imeli vendar še mnogo razlogov za to, da je bil Slovan. Franki so bili v tistem času kristjani, Samo in njegovi podložniki pa pogani. Med Franki in Slovani je takrat vladalo tako nasprotstvo, da ti nikakor ne bi bili izročili najvišje oblasti tujcu Franku. Na Samovem dvoru so gospodovale slovanske šege tako, da se je še celo frankovski poslanec Siharij oblekel po slovanskem načinu, da je mogel priti pred kralja Sama. Ta si je tudi izbral svoje žene med Slovani, ne pa med Franki. Ime Samo ali Samoslav je slovansko. — Ker pa Fredegar vendar o Samu trdi, da je bil Frank, si smemo to njegovo izjavo tolmačiti tako, da je bil Samo nekaj časa frankovski podložnik (cfr. št. 48, op. 6), a pri vsem tem pa vendar Slovan po rodu, po duhu in po zunanosti. On je bil pač frankovski podanik, ne pa frankovskega rodu; on je bil „natione Francus“, ne pa „genere Francus“.

⁴⁾ Samo je vladal, kakor Fredegar trdi, 35 let. Ker je bil tretji del Fredegarjeve Kronike, v katerem se opisuje Samovo delovanje, spisan okoli leta 660., sledi iz tega, da je Samo postal kralj že leta 623., ko je premagal Obre, ne pa še le leta 627., kakor misli Palacky (Gesch. von Böhmen, I, 77). Samo je tedaj vladal od leta 623—658.

⁵⁾ Središče Samove države je bilo Češko s sosednjimi deželami. Na severu so se s Samom združili polabski Srbi, katerim je takrat vladal knez Drvan. Na

Fredegarii Chronicon, lib. IV, c. 48 (MG. SS. rer. Meroving, II, 144, 145): „Anno 40. regni Chlothariae homo nomen Samo natione Francos de pago Senonago plures secum negutiantes advivit, exercendum negucium in Sclavos coinomento Winedos perrexivit. Sclavi iam contra Avaris coinomento Chunis et regem eorum gagano ceperant revellare. Winidi befulci Chunis fuerant iam ab antiquito, ut, cum Chuni in exercitu contra gentem qualibet adgrediebant, Chuni pro castra adunatum illorum jugu so bili Slovenci Samovi zavezniki. Samova slovanska država je bila nekaka narodna zveza med Čehi, Slovenci in polabskimi Srbi.

Nekateri zgodovinarji (cfr. Goll. I. c. str. 445) so trdili, da je pač Samo vladal Čehom, ne pa tudi Slovencem. Ni težko dokazati, da so se motili. *Conversio Bag. et Carant.* trdi kar naravnost, da je bil Samo vladar karantanskim Slovencem. *Fredegarjeva Kronika* pa omenja, da je frankovski kralj Dagobert pregovoril tudi Langobarde, da so šli nad Slovane. S katerimi Slovani naj bi se bili Langobardi vojskovali, ako ne s Slovenci? — Kralj Dagobert je nabral vojaštva po vsej Avstraziji ter se napotil s temi armadami nad Slovane. Razen Frankov so se vzdignili še Langobardi in Alemani, da bi Dagobertu pomagali. Je li mogoče, da bi bili Čehi sami premagali toliko sovražnikov! Nehoté si moramo misliti, da so bili s Samom tudi Slovenci združeni ter mu šli na roke, da je lažje pobil Franke in njih zaveznike.

Pa tudi, ko bi o kralju Samu ne vedeli ničesar, bi morali trditi, da je neka mogočna roka osvobodila Slovence obrskega jarma. Dokazati se dá, da so bili Slovenci iz prva podložni Obrom, pozneje pa ne več. Leta 631. so bili Slovenci nezavisni od Obrov in Bavarcev, ker drugače ne bi bili pri njih iskali zavetja tisti Bolgari, ki so morali najprej bežati z obrske, potem pa tudi z bavarske zemlje (gl. št. 164). A tudi pozneje so bili samostojni nasproti Bavarcem, kar kaže to, da so okoli leta 725. opustošili v njih deželi ležeče kraje (gl. št. 205). Svobodni so bili tudi nasproti Obrom, ker drugače ne bi bili ti napadli slovenske zemlje ob času vojvoda Boruta (gl. št. 220). Tisti Slovenci, ki so leta 795. pod poveljstvom svojega vojvoda Vojnomira pomagali Frankom potolči Obre (št. 293), gotovo niso bili od teh zavisni, ker drugače bi se bili morali v obrskih vrstah vojskovati. A tudi nasproti Langobardom so bili Slovenci samostojni, kar pričujejo razni boji med obema narodoma v teku sedmega in osmega stoletja.

Slovenci so se torej s Samovo pomočjo najbrže leta 623. otesli obrskega jarma. Leta 629. so bili že svobodni (gl. št. 161).

Zdi se mi, da je Samov vpliv segal še dalje proti jugovzhodu k sedanjim Srbom in Hrvatom. Prav verjetno je, da je Samo leta 623., to je takrat, ko je v Carigradu vladal cesar Heraklij, pozval tudi Slovéne po sedanjih srbsko-hrvaških zemljah, da naj se upró Obrom. Mogoče je, da jim je pri tej priložnosti poslal kake pomožne čete, katere so bile doma „unkraj Madjarskega in unkraj Bavarskega na zemlji Boikov v bližini frankovske države“. (Cfr. Konstantinos Porphyrr., *De adm. imp.*, c. 30, 31, 32). Morebiti je bilo med temi pomožnimi četami tudi nekoliko lužiških Srbov, kajti njih knez Drvan se je bil tudi združil s Samom. Mogoče je, da je dobil del balkanskih Slovénov od teh s severa došlih Srbov svoje me. (Gl. *Izvestja Muz. dr. za Kranjsko*, VIII, str. 210.)

Ako pomislimo, da so bili Slovéni ob Savi in Dravi še v začetku sedmega stoletja podložni Obrom, v poznejših stoletjih pa ne, moramo trditi, da so se prej ko ne vzdignili zoper svoje tlačitelje za cesarja Heraklija. Temu je bil ta upor Slovénov zoper Obre gotovo všeč in najbrže je bil on bolj naklonjen stiskanim Slovénom in njim pomožnim četam, kakor pa gospodujočim Obrom. Na ta način je med Bizantinci mogla nastati govorica, da je cesar sam poklical te čete s severa.

stabant exercitum, Winidi vero pugnabant: si ad vincendum prevalebant, tunc Chuni predas capiendum adgredebant; sin antem Winidi superabantur, Chunorum auxilio fulti virebus resumebant. Ideo befulci ¹⁾ vocabantur a Chunis, eo quod dublicem in congressione certamine vestila priliae ²⁾ facientes, ante Chunis prederint. Chuni aemandum annis singulis in Esclavos veniebant, uxores Sclavorum et filias eorum strato sumebant; tributa super alias oppressiones Sclavi Chunis solvebant. Filii Chunorum, quos in uxores Winodorum et filias generaverant, tandem non subferentes maliciam ferre et oppressione, Chunorum dominatione negantes, ut supra memine, ceperant revellare. Cum in exercito Winidi contra Chunos fuissent aggressi, Samo negucians, quo memoravi superius, cum ipsos in exercito perrexit; ibique || p. 145. tanta ei fuit utilitas de Chunis facta, ut mirum fuisset, et nimia multitudo ex eis gladio Winidorum trucidata fuisset. Winidi cernentes utilitatem ³⁾ Samones, eum super se eligunt regem, ubi 30 et 5 annos regnavit feliciter. Plures prilia contra Chunis suo regimini Winidi iniaerunt; suo consilio et utilitate Winidi semper Chunos superant. Samo 12 uxores ex genere Winodorum habebat, de quibus 22 filius et quindecim filias habuit.“

Št. 155.

Okoli 626.

Po smrti Tasona in Kakona⁴⁾ je Grasulf, brat njunega očeta Gisulfa, postal vojvoda furlanski.

Pauli diaconi Hist. Langob., IV, c. 39 (MG. SS. rer. Langob., 133): „His (sc. Tasone et Caccone) ita premissis, dux Foroiulani Grasulfus, Gisulfi germanus, constituitur.“

Št. 156.

628, pred 18. februarjem.⁵⁾

Za gradeškim patriarhom Ciprijanom je sledil razkolnik Fortunat, ki ni hotel priznati sklepa petega cerkvenega zbora⁶⁾. Zarad svoje zmote bi bil moral delati pokoro. A rajši je oropal stolno cerkev na Gradežu in pa glavne (krstne) cerkve po Istri ter gostišča, katera so bila zavisna od rečene stolne cerkve. Vzel je iz njih zlatnino, obleko

¹⁾ Že Zeuss (Die Deutschen und die Nachbarstämme, str. 736) je opomnil, da je etimologična razlaga imena „befulci“ v tem stavku napačna. Primerjaj v italijanščini izraza „bifolco“ = kmet, „bifolca“ = njiva.

²⁾ Vestila priliae = vexilla proelii.

³⁾ Utilitas = fortitudo.

⁴⁾ Gl. št. 146.

⁵⁾ Zarad datiranja primerjaj pismo papeža Honorija I., ki je bilo spisano dne 18. februarja leta 628.

⁶⁾ Leta 553.

in nakit. Nato je zbežal k Langobardom ter si izbral svoj sedež v korminskem gradu¹⁾, ki je od Ogleja za 15 (rimskih) milj oddaljen. O Fortunatovi hudobiji in razkolništvu so potem beneški in istrski škofje ter gradeški duhovniki v posebnem pismu poročali papežu Honoriju. Nato je ta poslal na Gradež Primogenija, subdijakona in regionarija apostolske stolice, da bi vodil gradeško cerkev. Tudi mu je dal pismo²⁾, v katerem je obsodil razkolništvo rečenega Fortunata³⁾.

Cronica de sing. patriarchis nove Aquileie. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 10): „Fortunatus quidam hereticus pontificatum arripuit; qui quintam synodum minime credens, ob sui erroris piaculum pavens, totam ecclesiam Gradensem metropolitanam denudans in auro et vestibus vel ornamento, simul et ecclesias baptismales⁴⁾ provincie Histrie et sinochagia⁵⁾ que ad eandem ecclesiam Gradensem pertinere videbantur, fugam in Longobardiam petiit apud castrum Cormones super civitatem Aquileiam miliario XV. contra cuius nequitiam et heresim episcopi Venetiarum et Histriensium et clerici Aquileiensi, qui etiam Gradensis ecclesie, scripta sua ad Honorium papam direxerunt.“

Danduli Chronicon, lib. VI, c. 6, pars 13 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 113): „Post hunc Fortunatus haereticus Longobardorum audacia sedem invasit, qui quintam universalem synodum minime credens, ob sui erroris piaculum pavens, totam Gradensem ecclesiam metropolitanam denudans auro, vestibus et ornamentis, simul et ecclesias baptismales Istriae et xenodochia, quae huic ecclesiae subjecta erant, fugam apud Cormones castrum Forojulii petiit, ibique pestilenter sedem tenuit; contra quem Gradensis ecclesia ad Honorium papam scripta direxit.“

Št. 157.

628, dne 18. februarja.

a) Papež Honorij (I.) piše beneškim in istrskim škofom [„*universis episcopis per Venetiam et Istriam constitutis*“] ter jim odgovarja na pismo, katero mu je poslala duhovščina gradeške cerkve [„*per clericos Gradensis ecclesie*“]. Papež pravi, da je že prej sklenil, da se mora Fortunatu vzeti njegova duhovniška čast in sedaj ga z novim

¹⁾ Da so nekateri oglejski patriarhi prebivali v Korminu, ne pa v Ogleju ali pa v katerem drugem mestu, je razvidno tudi iz Paula diacona (Hist. Langob., VI, c. 51.) Gl. št. 213.

²⁾ Gl. št. 157.

³⁾ Gl. št. 158.

⁴⁾ Ecclesiae baptismales so bile glavne cerkve, po katerih se je smelo krstiti. Mašniki po takih cerkvah so bili predstojniki drugim nižjim duhovnikom.

⁵⁾ Sinochagia stoji namesto xenodochia. Xenodochium (ξενοδοχείον) pomenja kraj, kjer sprejemajo tuje, tedaj gostilno, gostišče. Rečeni izraz pa tudi zaznamuje samostan, sirotišnico ali pa še celo bolnišnico.

dekretom obsoja zaradi njegovega odpada od vere [„*et nunc iterato paginalis auctoritatis decreto eius perfidiam innodantes, damnamus*“]. Papež piše rečenim škofom, da so gotovo ž njim vred enakih misli in da je treba hvaliti Boga, ki je vrgel volka, oblečenega v ovčjo kožo, zaradi njegove verolomnosti iz srede božje črede v prepad. Veseliti se je treba, da se je vsled pogube enega človeka vsem drugim postavila in popravila podlaga trdne vere.

b) Papež piše dalje rečenim škofom ter jim svetuje, da bi se namesto Judeža (t. j. Fortunata) izbral drug sposoben mož, kateri naj bi vladal Gospodovo čredo. Pošilja jim Primogenija, subdijakona in regionarija¹⁾ apostolske stolice, kateri naj se posveti za škofa gradeške cerkve. [„*Primogenium subdiaconum et regionarium nostrae sedis Gradensi ecclesiae episcopali ordine cum pallii benedictione direximus consecrandum*“]. Imenovanim škofom velevala, da naj po cerkvenih postavah vse uredi ter njega samega (papeža) ubogajo. Papež tudi piše, da je poslal k langobardskemu kralju svoje ljudi ter mu rekel, da naj prime rečenega Fortunata, kateri je zapustil (bizantinsko) državo, napotil se k drugim ljudem, odrekel se (verskemu) edinstvu ter tako postal božji upornik in izdajalec. Ob enem ga je prosil (namreč kralja), da bi od njega (od Fortunata) zahteval stvari, katere je ta, ko je pobegnil, vzel s seboj. Tisti, kateri bi ustregli takim prošnjam, smejo računati na enako postrežljivost od strani (bizantinske) države.

„*Data XII. Kalendas Martii, regnante domino piissimo Heracleo anno XVIII.*“

[Ughelli, Italia sacra, V, (ed. 1653), p. 1173; (ed. 1717), p. 1085 (odl. b.). — Danduli Chron. VI, c. 7, pars 1, (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 113 (odl. b.). — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 297 (odl. b.). — Mansi, Concil. coll., X, 577 (odl. b.). — Migne, Patrol., Ser. lat., LXXX, 469 (odl. b.). — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 628 (odl. b.). — Troya, Codice dipl. Longob., I, 595 (odl. b.). — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, str. 224, št. 2016 (odl. a.). — MG., Epist. III, 695 (odl. a, b)]

Št. 158.

Od 628. do 648.²⁾

Ko je papež Honorij (I.) zvedel o postopanju (gradeškega) patriarha Fortunata, mu je vzel duhovniško čast ter ga preklel kot razkolnika. Na njegovo mesto je postavil subdijakona in regionarija rimske

¹⁾ O regionarijih piše Brinckmeier (Gloss. diplom.): „Regionarii, a pontificibus constituti in schola notariorum et subdiaconorum, quos liceat per absentiam pontificis in conventu sedere clericorum et caeteros habere honores.“

²⁾ Zastran datiranja gl. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 298.

cerkve¹⁾ Primogenija, ki je bil doma iz Arezza²⁾. Izročil mu je palij ter ga poslal na Gradež, kjer je bil posvečen.

Primogenij bi bil rad v svojo oblast dobil Fortunata od langobardskega kralja. Ker pa ta ni hotel ustreči njegovi prošnji, je poslal (Primogenij) svojega poslanca k cesarju Herakliju ter se pri njem pri tožil zoper Langobarde. Cesar je nato Primogeniju povrnil škodo tako, da mu je poslal še več zlata in srebra, kakor ga je bil Fortunat odnesel, in pa vrh tega še stolico sv. Marka evangelista.

Primogenij je bil bajé v spanju pozvan, da naj spravi ostanke sv. Hermagora, sv. Feliksa in sv. Fortunata z oglejske zemlje na Gradež. Dobil jih je menda pri tretjem milniku na njivi neke pobožne žene, Aleksandrina imenovane, prepeljal v čolnu na Gradež ter jih tu spravil na varen in skrit kraj.

Primogenij je vladal 20 let, 3 mesece in 7 dni. Umrli je na Gradežu ter bil pokopan v cerkvi sv. Evfemije.

- Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie. (Monticolo, Cro-
 p. 10. nache Veneziane, I, p. 10 et 11): „ . . idem vero papa (Honorius) providens utilitati sanctę Dei ecclesię, Primogenium diaconum et regionarium sedis apostolicę ad eandem metropolim regendam direxit, dans et epistolam auctoritatis apostolicę innodantem memorati Fortunati heresim³⁾. idem autem Primogenius per visionem ammonitus corpora beati Hermachore et martiris atque pontificis et sancti Felicis et Fortunati, sita miliario tercio, in Gradensem civitatem adduxit ibique diligenti cura deposuit, et usque hodie
 p. 11. pontifex || civitatis Gradensis pallei benedictionem a summa sede apostolica promeruit.

At vero supra memoratus patriarcha Primogenius apocrisarium suum dirigens in regiam urbem ad virum piissimum Iustinianum augustum⁴⁾, huius rei indagandę causa, qualiter ipse baptismales ecclesię denudatę fuissent, quod et Longobardi suos episcopos a diocesi eius subtrahere voluissent, et ipsum thesaurum apud se ipsi retinuissent, tunc demum ipse piissimus imperator aurum et argentum plus remisit quam perdiderant, et insuper sedem beatissimi Marci evangeliste dirigens, quam ab Alexandria Heraclius augustus in regiam urbem adduxerat, mortuo vero beatissimo viro Primogenio, qui ann. numero XX, ms. III, d. VII rexit pontificatum, sepultus est iuxta corpus antecessoris sui beatissimi Cypriani in basilica beatę Eufemię.“

Chronicon Gradense. (Monticolo, l. c. p. 51): „Isdem vero papa providens utilitati sanctę Dei ecclesię, interventu supradictorum Primogenium

¹⁾ Chron. Venet. vulgo Altinate pravi o Primogeniju, da je bil „regionarius sanctę Romane ecclesię“, Chron. de sing. patr. pa zove „diaconum et regionarium sedis apostolicę“, v pismu papeža Honorija z dne 18. febr. leta 628. in pa v Chronicon Gradense pa stoji „subdiaconum et regionarium nostrae sedis“.

²⁾ Arezzo (Aretium) je mesto na Toskanskem.

³⁾ Gl. pismo papeža Honorija I. z dné 18. febr. 628. (Št. 157.)

⁴⁾ Prav za prav cesar Heraklij.

subdiaconum regionarium sedis apostolicę ad eandem metropolim regendam direxit.“

Johannis diaconi Chronicon Venetum. (Monticolo, l. c. p. 79): „Huic (sc. Cypriano) successit Primogenius Romane sedis subdiaconus regionarius.“

Ibid. (Monticolo, p. 84): „Anno autem ab incarnatione Domini sexcentesimo quadragesimo septimo Primogenius patriarcha ex hac luce migravit, que ecclesiam Gradensem gubernavit annos viginti, mensibus III, dies VII.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate. (MG. SS., XIV, 17): „Primogenius patriarcha, qui fuit regionarius sancte Romane ecclesie, qui fuit natione Reci¹⁾ civitate; qui corpora sanctorum martirum Hemarchore et Fortunati ex Aquilegia sua diocesi in Gradum transtulit; vixit in patriarchatu an. 20, men. 3, d. 6.“

Danduli Chronicon, lib. VI, c. 7 (Muratori, Script rer. Ital., XII, 113): „Primogenius patriarcha consecratus est anno Domini DCXXX.²⁾ Nam Honorius papa, veritate comperta, Fortunatum sedis invasorem non solum sacerdotio exuit, sed etiam eum ut haereticum condemnavit; et hunc natione Aretinum subdiaconum promovit et consecrandum cum pallii benedictione ad hanc regendam ecclesiam misit.“

Ibid. c. 7, pars 2 (p. 113): „Primogenius itaque intronizatus, cum a rege Longobardorum nihil obtinere potuisset, apocrisarium suum ad Heraclium misit, et de nunciationem suae ecclesiae et subtractionem suorum suffraganeorum, quam Longobardi faciebant, seriose enarrari fecit. Tunc piissimus imperator ei auri et argenti plus remisit, quam perdidit, et insuper sedem beatissimi Marci Evangelistae ob confirmationem dictae metropolis direxit, quam ab Alexandria Constantinopolim secum duxerat.“

Ibid. VI, c. 7, pars 3 (l. c. p. 114): „Nunc etiam Primogenius in somnis monitus corpora beatorum Hermacrae et Fortunati de Aquilegiense confinio Gradum transferre curavit. De agello igitur sanctae mulieris Alexandrinae sumuntur et ad scaffam reverenter cum orationibus deferuntur, locusque ille, de quo navi imponuntur, dictus est Recessus, quia sanctus Hermacoras inde recessit, et virenti deinde germine semper decorus apparet. In Grado autem occulto loco paucis arbitris reponuntur.“

Ibid. VI, c. 7, pars 25 (l. c. p. 118): „Primogenius itaque patriarcha, finitis in sede sua annis XX, mensibus III, diebus VII in Grado quievit in pace, sepultusque in ecclesia sanctae Euphemiae fuit.“

¹⁾ Arezzo.

²⁾ Zafran te letnice gl. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 298.

Št. 159.

Morebiti od 628 do 637.

Od leta 628. naprej je v Ogleju za Marcijanom vladal patriarh Fortunat. Ni znano, če je res le tri ali pa devet let vodil svojo cerkev.

Chronicon patr. Aquil. primum. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Fortunatus patriarcha sedit annis III.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Fortunatus patriarcha post Martianum sedit annis IX.“

Št. 160.

Okoli 628.

Vsled prizadevanja papeža Honorija (I) so se istrski prebivalci odpovedali razkolništvu ter se zedinili z rimsko cerkvijo. To nam potrjujejo nekatere vrstice dveh epigramov, katere je Rubeis ponatisnil.

Epigramma in laudem Honorii pontificis. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 299):

„Histria testatur possessa hostilibus armis
Septies et decies¹⁾ scismate pestifero.
Esset ut impletum Hieremiae voce canentis
Ultio captivis tam numerosa fuit.
Sed bonus antistes, dux, plebis, Honorius armis
Reddidit ecclesiis membra revulsa piis.“

Aliud epigramma in laudem Honorii (Rubeis, col. 300):

„Utque sagax animo divino in carmine pollens
Ad vitam pastor ducere novit oves.
Histria nam dadum saevo sub schismate fessa
Ad statuta patrum teque monente redit.“

Št. 161.

629.

Narodi, ki so živeli ob obrski in slovanski meji (namreč nemški Bavarci), so prosili frankovskega kralja Dagoberta, da bi jim

¹⁾ „Septies et decies“ pomenja tu sedemdeset. Nekako tako dolgo so bili istrski prebivalci ločeni od rimske cerkve. Okoli leta 557., ko je Pavlin postal oglejski škof, se je razkolništvo zaradi treh poglavij med njimi začelo. Nehalo je pa še le okoli leta 628. po tistih straneh, po katerih so gospodovali bizantinski cesarji. Po Beneškem pa, kjer so vladali langobardski kralji, se je razkolništvo obdržalo do konca sedmega stoletja. (Cfr. št. 192.)

zavaroval hrbet ter pod svojo oblast spravil Obre, Slovane in druge narode tja do zemlje bizantinskega gospostva¹⁾.

Fredegarii Chronicon, lib. IV, c. 58 (MG. SS. rer. Meroving., II, 150): „Dagobertus cum iam anno septimo regnans²⁾ Timorem vero sic forte sua concusserat utelitas, ut iam devotione adreperint suae se tradere dicionem; ut etiam gente, que circa limite Avarorum et Sclavorum consistent, ei prumptae expetirint, ut ille post tergum eorum iret feliciter, et Avaros et Sclavos citerasque gentium nationes usque manum publicam suae dicioni subiciendum fiducialiter spondebant.“

Gesta Dagoberti I. regis Francorum, c. 22 (MG. SS. rer. Meroving., II, 408): „Timorem vero tam fortem sua concusserat iudicialis potentia, ut iam devotione concurrerent eius se tradere dicioni, quatinus gentes etiam, quae circa limitem Avarorum et Sclavorum consistent, eum prompte expecterent, ut ille post tergum eorum iret feliciter, in tantum ut et Avari et Sclavi ceterarumque gentium nationes manu publica ipsius dicioni se subiciendas fiducialiter sponderent.“

Št. 162.

Okoli 630.

Ko je sveti Amand slišal, da so Slovenci³⁾ še pogani, se je napotil k njim, da bi dosegel med njimi mučeniško krono. Ko se je prepeljal čez Donavo, je prišel v njih kraje ter jim oznanjeval sv. evangelij. Nekatere je pač pridobil Kristusovi veri. Ker je imel od svojega delovanja le malo sadu ter je spoznal, da še ne more doseči mučeniške krone, katero je vedno iskal, se je vrnil k svojim prejšnjim ovcam, za katere je odslej skrbel ter jih s svojimi pridigami privedel v nebeško kraljestvo.

Vita s. Amandi episc. Traiectensis auctore Baudemundo mon. El-nonensi, c. 14 (Acta Sanct. Boll. 6. febr., I, p. 848): „Audivit denique (sc. Amandus), quod Sclavi nimio errore decepti a diaboli laqueis tenerentur oppressi: illucque martirii palmam se assequi posse confidens, transfretato Danubio eadem circumiens loca, libera voce evangelium Christi gentibus

¹⁾ Z izrazom „manus publica“ zaznamuje Fredegar bizantinsko (rimsko) oblast. (Gl. tudi lib. IV, c. 69.) Ako govori Fredegar tu o Slovanih, katerih bivališča so segala „usque manum publicam“, nam je misliti v prvi vrsti na Slovence. Teh naselbine so se razprostirale na severozahodu do nemške (bavarske) zemlje, na jugu pa do bizantinske oblasti v Istri. Slovenci so bili takrat samostojni ter niso bili podložni ne Obrom, ne Bavarcem in ne kakemu drugemu narodu.

²⁾ Sedmo leto vladanja frankovskega kralja Dagoberta I. je bilo 629. po Kr.

³⁾ Besede „transfretato Danubio eadem circumiens loca“ kažejo, da je sveti Amand prišel med Slovence, ne pa med Čehe ali pa polabske Slovane. Sv. Amand je živel v sedmem stoletju ter bil škof v Utrechtu. Okoli leta 630. se je napotil med Slovence, tedaj takrat, ko so ti živeli pod Samovim gospostvom.

praedicat. Paucis vero ex eis in Christo regeneratis, videns etiam sibi non satis accrescere fructum et martyrium, quod semper quaerebat, nondum adepturum, ad proprias iterum reversus est oves; curamque gerens earum, ad coelestia regna praedicando perduxit.“

Vita s. Amandi metrica auctore Milone monacho Elnonensi, lib. III, c. 5, v. 149 – 179 (MG., Poetae lat aevi Carolini, III, 591, 592):

- „Te neque, apostolica numquam purgata securi
v. 150. Ac fidei sulcis ullo neque vomere culta,
Pertransisse virum doleas, Sclavinia tellus.
Sicut avaro etenim, cum multa pecunia crescit,
Crescit amor summamque famem completio gignit,
Sic hic, si liceat fatuis conferre benigna,
v. 155. Crescere quo crevit virtutum lucra bonarum,
Accumulare parans et avarior amplius extans.
Partibus et multis cum sparso semine verbi
Surgeret hinc atque hinc feliciter inclita messis,
Comperit adstrictos Sclavos errore inimici.
v. 160. Quo se martyrium pro Christo posse mereri
Confidens sanctus glaciale transiit Histrum.
Incipit et glebas durae proscindere terrae;
Inde evangelii semen dispergit ubique
Per loca perque domos, per rura et competa iactans;
v. 165. Fundit aquas siccis superis de nubibus arvis.
Suggerit inmittit concludit conpluit ambit:
Nil facto superest, quod dignum duxit agendum.
Is tamen ut segetem pleno non gramine votis
Respondere videt propriis cassumque laborem
v. 170. Se saxis inferre dolens, resilire retrorsum
Cernens conspicuum ferrum sulcantis aratri,
Per vacuumque tuens in spinis quaerere messem
Martyriique piam nec palmam prendere posse,
Ad proprias iterum Christo est comitante reversus
v. 175. Pastor et agnus oves, ovium dux ipse suarum.
Ne tamen in cassum tantos fudisse labores -
Poeniteat longumque itiner properanter adisse
Nec quivisse aliquem vel parvum sumere fructum,
Paucula grana legens caelestibus indidit horreis.“

Št. 163.

631.

Slovani, imenovani Vinidi, so ubili mnogo frankovskih trgovcev, ki so kupčevali po Samovem kraljestvu, ter se polastili njih blaga. To je dalo povod k vojski med frankovskim kraljem Dagobertom I. in slo-

vanskim kraljem Samom. Dagobert pošlje k Samu poslanca Siharija ter zahteva zadoščenja za ubite trgovce in odškodnino za ugrabljeno blago. Samo noče Siharija sprejeti. Nato se Siharij obleče po slovansko, pride potem k Samu ter mu pove vse, kar se mu je bilo naročilo. Samo dovoli, da naj se postavi sodišče, katero bi na obeh stranéh razsodilo pravico. Siharij pa začne kot nepreviden poslanec groziti in zahtevati, da bi Samo in njegovo ljudstvo morala biti pokorna kralju Dagobertu. Nato odgovori Samo že nekoliko razžaljen, da hoče biti Dagobertu vdan, ako bode ta živel z njim kot prijatelj. Siharij pa pravi, da ni mogoče, da bi živeli kristjani s poganskimi psi v prijateljstvu. Samo na to reče: „Ako ste vi božji služabniki, mi pa božji psi, smemo vas raztrgati s svojimi zobmi, ker se tako obnašate proti svojemu Bogu.“ Potem Siharija odstranijo izpred Samovega obličja.

Ko Dagobert zve vse to, ukaže po vsej Avstraziji zbrati vojsko, katera se potem v treh oddelkih napoti nad Sama in Slovane. Dagobert izpodbudi tudi Langobarde, da se vzdignejo zoper Slovane. A tudi ti se pripravljajo na vseh stranéh na boj¹⁾. Alemanska vojska pod vodstvom vojvoda Krodoberta premaga Slovane, ravno tako tudi langobardska. Alemani in Langobardi ujamejo mnogo Slovanov ter jih odpeljejo s seboj. Drugače se je godilo avstrazijski vojski pri gradu Wogastisburgu²⁾, kjer se je zbral glavni oddelek hrabrih Slovanov. Tri dni je trajal boj. Dagobert je izgubil velik del svoje vojske. Na zadnje je moral zapustiti svoj tabor in vse drugo, kar je imel pri sebi, ter je bil prisiljen bežati v svojo domovino. Kmalu potem so začeli Slovani napadati Turingijo in druge frankovske pokrajine. Tudi srbski vojvoda Drvan, ki je bil slovanskega rodu, a je priznaval frankovsko nadoblast, se je pridružil s svojim ljudstvom Samovemu kraljestvu.

Fredegarii Chronicon, IV, c. 68 (MG. SS. rer. Meroving., II, 154, 155): „Eo anno (sc. anno nono regni Dagoberti)³⁾ Sclavi coinomento Winidi in regno Samone neguciantes Francorum cum plure multitudine interfecissent et rebus expoliassint, haec fuit initium scandali inter Dagobertum et Samonem regem Sclavinorum. Dirigensque Dagobertus Sycharium legatarium ad Samonem, paetens, ut neguciantes, quos sui interfecerant aut res inlecete usorpaverant, cum iusticia faceret emendare. Samo nolens Sicharium vedere, nec ad se eum venire permetteret, Sicharius vestem indutus ad instar Sclavinorum, cum suis ad conspectum pervenit Samonem; universa quod iniunctum habuerat eidem nunciavit. Sed, ut habit gentiletas et superbia pravorum, nihil a Samone, que sui admiserant, est emendatum, nisi tantum

¹⁾ Brez dvoma bi bili Obri takrat porabili ugodno priložnost ter napadli Slovane od nasprotne strani, ako ne bi bila v tistem času med njimi razsajala domača vojska (gl. št. 164.)

²⁾ Kje je bil Wogastisburg, ni znano.

³⁾ Deveto leto Dagobertovega kraljevanja je bilo leta 631. po Kr.

placeta vellens instetuere, de hys et alies intencionibus, que inter partes orte fuerant, iustitia redderetur in invicem. Sicharius, sicut stultus legatus, verba inproperiae, quas iniunctas non habuerat, et menas adversus Samonem loquitur, eo quod Samo et populus regni sui Dagobertum dixerint servitium. Samo respondens, iam saucius dixit: „Et terra quam habemus Dagoberto est, et nos sui sumus, si tamen nobiscum disposuerit amicitias conservare.“ Sicharius dicens: „Non est possebelem, ut christiani et Dei servi cum canebus amicitias collocare possint.“ Samo ae contrario dixit: „Si vos estis Dei servi, et nos Dei canes, dum vos adsiduae contra ipsum agetis, nos p. 155. permissum accepimus vos morsebus lacerare.“ || Aegectus est Sicharius de conspectum Samones. Cum haec Dagoberto nunciassit, Dagobertus superveter iubet de universum regnum Austrasiorum contra Samonem et Winidis movere exercitum; ubi trebus turmis falange super Wenedus exercitus ingreditur, etiam et Langobardi solucione Dagoberti idemque osteleter in Sclavos perrixerunt. Sclavi his et alies locis e contrario preparantes, Alamannorum exercitus cum Crodoberto duci in parte qua ingressus est victuriam optenuit. Langobardi idemque victuriam optenuerunt, et pluremum nummerum captivorum de Sclavos Alamanni et Langobardi secum duxerunt. Aostasiae vero cum ad castro Wogastisburc, ubi plurima manus forcium Venedorum inmuraverant, circumdantes, triduo prilantes, pluris ibidem de exercito Dagoberti gladio trucidantur et exinde fogaceter, omnes tinturius et res quas habuerunt relinquentes, ad proprias sedebus revertuntur. Multis post haec vecebus Winidi in Toringia et relequos vastandum pagus in Francorum regnum inruunt; etiam et Dervanus dux gente Surbiorum, que ex genere Sclavinorum erant et ad regnum Francorum iam olem aspecserant, se ad regnum Samonem cum suis tradedit. Estaque victoria, qua Winidi contra Francos meruerunt, non tantum Sclavinorum fortitudo optenuit, quantum dementatio Austrasiorum, dum se cernebant cum Dagoberto odium incurrisse et adsiduae expoliarintur.“

Gesta Dagoberti I. reg. Francorum, c. 27 (MG. SS. rer. Meroving., II, 410): „Eo igitur anno Sclavi cognomento Winidi, quorum regnum Samo tenebat, negotiatores Francorum cum plurima multitudine interficiunt et rebus expoliant. Haec autem res fuit initium scandali inter Dagobertum regem Francorum et Samonem regem Sclavorum. Dirigens itaque Dagobertus Sicharium legatarium ad Samonem, rogabat, ut negotiatores, quos sui interfecerant et res eorum inlicite usurpaverant, cum iustitia faceret emendare. Samo autem nolens Sicharium videre, Sicharius veste indutus ad instar Sclavorum, cum suis ad conspectum pervenit Samonis atque universa quae sibi fuerant iniuncta eidem nuntiavit, de his et aliis contentionibus, quae inter partes ortae fuerant, regans ut iustitia redderetur in invicem, eo quod Samo et populus regni sui Dagoberto regi deberent servitium. Samo respondens, iam saucius dixit: „Et terra quam habemus Dagoberti est, et nos sui sumus, si tamen disposuerit nobiscum amicitias conservare.“ Sicha-

rius dixit: „Non est possibile, ut christiani et Dei servi cum canibus amicitias coniungere possint.“ Samo e contrario dixit: „Si vos estis servi Dei, et nos Dei canes, dum vos assidue contra ipsum agitis, nos permissum habemus vos morsibus lacerare.“ Statimque eiectus est Sicharius de conspectu Samonis. Cumque haec Dagoberto regi nuntiata fuissent, ilico iubet de universo regno Austrasiorum contra Samonem et Winidos movere exercitum. Igitur cum tribus turmis legionum super Winidos exercitus ingreditur, etiam et Langobardi ad solatium Dagoberti hostiliter in Sclavos perrexerunt. Sclavi autem his et aliis locis se e contrario reparantes, Alamannorum exercitus cum Rodoberto duce in parte qua ingressus est victoriam optinuit. Langobardi item cum Dagoberto victoriam optinuerunt, et plurimum numerum captivorum de Sclavis Alamanni et Langobardi secum duxerunt. Rex vero terram illam devastans, ad proprium regnum reversus est.“ (Iz Fredegarjeve Kronike.)

Conversio Bag. et Carant., c. 4 (MG. SS., XI, 7): „Temporibus gloriosi regis Francorum Dagoberti Samo nomine quidam Sclavus manens in Quarantanis fuit dux gentis illius. Qui venientes negotiatores Dagoberti regis interficere iussit et regia expoliavit¹⁾ pecunia. Quod dum conperit Dagobertus rex, misit exercitum suum, et damnum quod ei idem Samo fecit vindicare iussit. Sicuti fecerunt qui ab eo missi sunt et regis servitio subdiderunt illos.“

Auct. Garst. ad a. 655 (MG. SS., IX, 563): „Dagobertus rex misit exercitum in Karinthiam contra Samonem ducem Sclavorum qui negotiatores predicti regis interfecerat.“ (Iz Conv. Bag. et Carant.)

Vita s. Virgilii, lect. III (MG. SS., XI, 87): „Temporibus vero gloriosi regis Francorum Dagoberti Samo nomine quidam Sclavus manens in Quarantanis, fuit dux gentis illius. Qui venientes negotiatores Dagoberti regis interficere iussit, et regia expoliavit pecunia. Quod dum comperit rex, misso exercitu suo, damnum quod ei idem Samo contumaciter intulerat iusta precepit ultione puniri, et sic demum regis servitio subacti sunt.“ (Iz Conv. Bag. et Carant.)

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 15): „Tempore Dagoberti regis Francorum preerant Karentanis dux Samo...“ (Iz Conv. Bag. et Carant.)

¹⁾ Ker je Goll (Mitth. d. Inst. f. österr. Geschichtsforschung, XI, 444) izraze „nomine, negotiatores, interficere, expoliavit“ našel v 48. in 68. poglavju Fredegarjeve Kronike, trdi vsled tega, da je notica o Samu v Conversio zajeta iz rečene Kronike. Te štiri besede, ki se prej ko ne le slučajno nahajajo v obeh tekstih, nam še ne dajejo pravice, da bi mogli kaj takega sklepati. (V Fredegarjevem tekstu stojé namreč izrazi: nomen, neguciantes, interfecissent in expoliassent.)

Št. 164.

631.

Med Obri v Panoniji je nastal hud razpor, ker sta se neki Ober in neki Bolgar prepirala zaradi nasledstva na prestolu¹⁾. Vojskovala sta se med seboj tako dolgo, dokler ni Ober premagal bolgarskega pretendenta²⁾. Ta in 9000 njegovih pristašev je bilo ž njih družinami vred pregnanih iz Panonije. Obrnili so se do frankovskega kralja Dagoberta I. ter ga prosili, da bi jim dal stanovališč na svoji zemlji. Dagobert jim je ukazal, da naj ostanejo čez zimo na Bavarskem; sam se hoče posvetovati s Franki, kaj se ima storiti. Ko so se Bolgari raztresli po Bavarskem, da bi tu prezimovali, je prišel od kralja Dagoberta ukaz, da naj Bavarci po svojih hišah v eni noči pomoré vse Bolgare z ženami in otroki vred. To se je tudi zgodilo³⁾. Vsi so bili pobiti; le Alciok se je rešil s 700 Bolgari ter prišel v deželo Slovencev. Mnogo let so potem Bolgari živeli pod oblastjo slovenskega vojvoda Valuka⁴⁾. Pozneje (okoli leta 663) so se napotili ti Bolgari in njih knez Alciok (Alzeko)⁵⁾ v Italijo h kralju Grimaldu. Ta jih je poslal v Benevent k svojemu sinu Romualdu, kateri jim je odkazal bivališča v Sepinu, Bovianu, Isernii in na drugih mestih⁶⁾. Potomci teh Bolgarov so še okoli leta 790. živeli po rečenih krajih. Akoravno so latinsko znali, vendar tudi niso pozabili svojega materinega jezika.

Fredegarii Chronicon, IV, c. 72 (MG. SS. rer. Meroving., II, 157): „Eo anno⁷⁾ in Abarorum cuinomento Chunorum regnum in Pannia surrexit viaemens intentio, eo quod de regnum certarint, cui deberetur ad succedendum: unus ex Abares et alius ex Bulgaris, collecta multitudine, uterque in invicem inpuñarint. Tandem Abaris Burgarus superant. Burgaris superatis, nove milia verorum cum uxoris et liberis de Pannonias expulsi, ad Dagoberto expetint, petentes, ut eos in terra Francorum manendum

¹⁾ Znano je, da je med Obri prebivalo mnogo Slovanov in Bolgarov. Kakor se kaže, so bili ti tako mnogoštevilni in mogočni, da so si hoteli iz svoje srede postaviti vladarja.

²⁾ Najbrže je bila ta domača vojska kriva, da niso Obri napadli Slovanov takrat, ko so se ti vojskovali s frankovskim kraljem Dagobertom. (Gl. št. 163.)

³⁾ Mogoče je, da se je hotel kralj Dagobert nekako maščevati nad Bolgari zato, ker so ga bili Slovani pri Wogastisburgu premagali.

⁴⁾ Samo je kot kralj vladal zahodnim Slovanom, namreč Čehom, Slovencem in nekaterim polabskim Slovanom. Od njega so bili zavisni razni vojvodje, kateri so gospodovali posameznim slovanskim razrodom. Tak vojvoda je bil Drvan med polabskimi Srbi, Valuk pa med Slovenci.

⁵⁾ Prej ko ne sta „Alciocus“, katerega omenja Fredegar, in pa „Alzeko“, o katerem govori Paulus diaconus, ena in ista oseba.

⁶⁾ Sepinum (sedaj Sipicciano), Bovianum (sedaj Boiano) in Isernia (sedaj Sergna) so bila mesta v južnih Abruzzih na Laškem.

⁷⁾ Namreč „anno nono regni Dagoberti“ = 631 po Kr.

recepit. Dagobertus iobit eos iaemandum Badowarius recipere, dummodo pertractabat cum Francis, quid exinde fierit. Cumque dispersi per domus Baioariorum ad hyemandum fuissent, consilium Francorum Dagobertus Baioariis iobet, ut Bulgarus illus cum uxoris et liberis unusquisque in domum suam una nocte Baiuariae interficerint. Quod protinus a Baioaries est impletum; nec quisquam ex illis remansit Bulgaris, nisi tantum Alciocus¹⁾ cum septinientis viris et uxoris cum liberis, qui in marca Vinedorum²⁾ salvatus est. Post haec cum Wallucum³⁾ ducem Winedorum annis plurimis vixit cum suis.⁴⁾

Pauli diaconi *Historia Langob.*, V, c. 29 (MG. SS. rer. Langob., 154): „Per haec tempora⁵⁾ Vulgarum dux Alzezo nomine, incertum quam ob causam, a sua gente digressus, Italiam pacifice introiens, cum omni sui ducatus exercitu ad regem Grimuald venit, ei se servitutum atque in eius patria habitaturum promittens. Quem ille ad Romualdum filium Beneventum dirigens, ut ei cum suo populo loca ad habitandum concedere deberet, praecepit. Quos Romualdus dux gratanter excipiens, eisdem spatiosa ad habitandum loca, quae usque ad illud tempus deserta erant, contribuit, scilicet Sepinum, Bovianum et Iserniam et alias cum suis territoriis civitates, ipsumque Alzeconem, mutato dignitatis nomine, de duce gastaldium vocitari praecepit. Qui usque hodie⁶⁾ in his ut diximus locis habitantes, quamquam et Latine loquantur, linguae tamen propriae usum minime amiserunt.“

Št. 165.

632.

Ko je frankovski kralj Dagobert I. zvedel, da je slovanska vojska⁶⁾ napadla Turingijo, je nabral velike trume po Avstraziji ter se ž njimi napotil iz Metza čez Ardene v Mainz, da bi tu šel čez Ren. Pod seboj je imel tudi oddelek hrabrih vojakov, ki so bili prišli iz

¹⁾ Razen imena Alciocus se v rokopisih tudi nahajajo inačice: Altiaus, Alticus, Alticcus in Alticeus.

²⁾ Tu omenjena „marca Vinedorum“ je slovenska Karantanija in „Wallucus dux Winedorum“ je vojvoda ondofnih Slovencev. Da je to res, imamo več razlogov. Tisti Bolgari, ki so morali zapustiti obrsko zemljo in potem bežati iz frankovske države, so mogli dobiti zavetje v taki deželi, katera je bila od Obrov in Bavarcev nezavisna in čegar prebivalci so tudi bili obema tema narodoma sovražni. Dotična dežela je morala segati do bavarske meje in do Italije. Taka dežela je bila Karantanija. (Gl. Kaemmel, *Anfänge deutschen Lebens in Österreich*, str. 185, op. 2.)

³⁾ V nekaterih rokopisih se nahajajo izrazi: Walluco, Walduco in Vālduco

⁴⁾ Pavel dijakon pripoveduje to med drugimi dogodbami, katere so se vršile okoli leta 663.

⁵⁾ Pavel dijakon je spisal zgodovino svojih rojakov proti koncu svojega življenja najbrže okoli leta 790., ko je bival v montecasinskem samostanu. Monte Casino ni posebno oddaljeno od Isernije in drugih prej omenjenih mest.

⁶⁾ Namreč slovanska vojska, kateri je ukazoval kralj Samo.

Nevstrije in Burgundije. Zapovedovali so jim njih vojvodje in grofje. Med tem časom so Sasi poslali poslanca k Dagobertu ter ga prosili, da bi jim odpustil vsakoletni davek; zato se pa sami hočejo Slovonom postaviti nasproti ter na dotičnih stranéh varovati frankovske meje. To jim je Dagobert po nasvetu svojih svetovalcev iz Nevstrije tudi dovolil. Sasi so s prisego potrdili, da hočejo postopati tako, kakor so zatrdili. A njih obljuba je imela le malo uspeha. Vendar niso odslej več plačevali vsakoletnega davka. Dajali so namreč prej na leto po 500 krav že od kralja Klotarja I. sem¹⁾.

Fredegarii Chronicon, lib. IV, c. 74 (MG. SS. rer. Meroving., II, 158): „Anno decemo regni Dagoberti.²⁾ cum ei nunciatum fuisset, exercitum Winitorum Toringia fuisse ingressum, cum exercito de regnum Austrasiorum de Mettis urbem promovens, transita Ardinna, Magancia cum exercito adgreditur, disponens Renum transire, scaram³⁾ de electis viris fortis de Neuster et Burgundia cum ducebus et grafionibus secum habens. Saxones missus ad Dagobertum dirigunt, petentes, ut eis tributa, quas fisci dicionibus dissolvebant, indulgerit; ipse vero eorum studio et utilitate Winidis resistendum spondent et Francorum limete de illis partibus custodire promittent. Quod Dagobertus consilio Neustrasiorum adeptus prestetit; Saxones, qui uius petitionibus suggerendum venerant, sacramentis, ut eorum mos erat, super arma placata pro universis Saxonebus firmant. Sed parum haec promissio sortitur aeffectum; tamen tributo Saxones, quem reddere consueverant, per preceptionem Dagoberti habent indultum. Quincentas vaccas inferendalis⁴⁾ annis singolis a Chlothario seniore censiti reddebant, quod a Dagoberto cassatum est.“

Gesta Dagoberti I. reg. Francorum, c. 30 (MG. SS. rer. Meroving., II, 412): „Denique anno 10. regni sui (sc. Dagoberti), cum ei nuntiatum fuisset, exercitum Winidorum Toringam fuisse ingressum, cum exercitu nil moratus ex regno Austrasiorum ab urbe Mettis promovens, transita Ardena, Magontiam adgreditur; disponensque Renum transire, scaram de electis viris fortibus ex Neustria et Burgundia cum ducibus et grafionibus secum habens, Saxones missos ad eum dirigunt, petentes, ut eis tributa, qua e fiscorum dicionibus dissolvebant, indulgeret. Ipsi vero suo studio et utilitate Winidis resistendum spondent et Francorum limitem de illis partibus custodire promittunt. Rex itaque Dagobertus consilio Neustrasiorum adeptus, eis quod poscebant prestitit. Saxones autem, qui huius petitionis suggerendi causa venerant, sacramentis, ut eorum mos erat, super arma patratris, pactum pro universis Saxonibus firmant; sed parum haec promissio sortitur effectum.

¹⁾ Frankovski kralj Klotar I. je umrl leta 561.

²⁾ Deseto leto Dagobertovega vladanja je bilo leta 632. po Kr.

³⁾ Scara = Schar (truma).

⁴⁾ „Vaccas inferendales“ so se zvale zato tako, ker jih je bilo treba vsako leto odposlati ali privesti (inferre) dotični frankovski davčni gosposki.

Attamen Saxones tributum, quod reddere consueverant, per praeceptionem Dagoberti hactenus habent indultum. Quingentas enim vaccas inferendales annis singulis a Lothario seniore censiti reddebant, quod tunc a Dagoberto rege cassatum est.“ (Iz Fredegarja.)

Št. 166.

633.

Slovani so vsled povelja kralja Sama večkrat napadli frankovsko kraljestvo ter plenili po Turingiji in drugih pokrajinah. Zato je kralj Dagobert po nasvetu svojih škofov in drugih velikašev prišel v Metz, tu povzdignil svojega sina Sigiberta za kralja po Avstraziji ter mu dovolil, da je v rečenem mestu imel svojo stolico. Pozneje je s pomočjo avstrazijskih prebivalcev z uspehom branil frankovsko državo in njene meje nasproti Slovanom.

Fredegarii Chronicon, lib. IV, c. 75 (MG. SS. rer. Meroving., II, 158, p. 158. 159): „Anno undecimo regni Dagoberti,¹⁾ cum Winidi iusso Samone forteter severint et sepius, transcesso eorum limite, regnum Francorum vastandum Toringia et relequos pagus ingrederint, Dagobertus Mettis orbem veniens, cum consilio pontevercum seo et procerum, omnesque primatis regni sui consencientibus, Sigybertum, filium suum, in Auster regem sublimavit sedemque ei Mettis civitatem habere permisit. || . . . Deinceps Austrasiae eorum p. 159. studio limetem et regnum Francorum contra Winedus utiliter definsasse nuscuntur.“

Gesta Dagoberti I. regis Francorum, c 31 (MG. SS. rer. Meroving., II, 412): „Anno itaque 11. regni sui (sc. Dagoberti), cum Winidi iussu Samonis iterum fortiter seurent et sepe, transcenso proprio limite, regnum Francorum vastandum Toringam et reliquos pagos ingrederentur, Dagobertus rex Mettis urbem veniens, cum consilio pontificum seu et procerum omnibusque primatibus regni consentientibus, Sigebertum, filium suum, in regno Austriae sublimavit sedemque Mettis civitatem habere permisit. . . . Deinceps enim Austrasiorum studium limitem et regnum Francorum contra Winidos utiliter defensare noscitur.“ (Iz Fredegarja.)

Št. 167.

634.²⁾

Radulf, sin Chamarov, katerega je frankovski kralj Dagobert I. postavil za turinškega vojvoda, se je v mnogih bitkah vojskoval s Slovani³⁾ ter jih tudi premagal. To ga je naredilo ošabnega, da se je

¹⁾ Enajsto leto Dagobertovega kraljevanja je bilo leta 633. po Kr.

²⁾ Fredegar pripoveduje to med dogodbami, ki so se vršile leta 634.

³⁾ To so bili brez dvoma tisti Slovani, katerim je vladal kralj Samo.

začel puntati. Pri raznih priložnostih je pokazal svoje sovraštvo do (palatinskega) vojvoda Adalgisela in na zadnje tudi do kralja Sigiberta samega.

Fredegarii Chronicon, IV, c. 77 (MG. SS. rer. Meroving., II, 159): „Radulfus dux, filius Chamaro, quem Dagobertus Toringia docem instetuit, pluris vecibus cum exercito Winedorum demicans, eosque victus vertit in fogam. Uius superbiae aelatus et contra Adalgyselum ducem diversis occationibus inimicicias tendens, paulatem contra Sigibertum iam tunc ciperat revellare.“

Št. 168.

641.

Vojvoda Radulf je postal jako ošaben ter se obnašal nekako tako, kakor bi bil kralj v Turingiji. S Slovani¹⁾ je sklenil prijateljstvo ter si na svojo stran pridobil tudi druge sosednje narode. Z besedami se sicer ni zoperstavljal oblasti frankovskega kralja Sigiberta (III.), a v dejanju mu je vedno nasprotoval. Kralj Sigibert je šel nadenj ter ga premagal²⁾.

Fredegarii Chronicon, IV, c. 87 (MG. SS. rer. Meroving., II, 165): „... Radulfus superbia aelatus admodum, regem se in Toringia esse cinsibat; amicicias cum Winidis firmans, ceterasque gentes, quas vicinas habebat, cultum amiciciae oblegabat. In verbis tamen Sigiberto regimini non denegans; nam in factis forteter eiusdem resistebat dominacionem.“

Št. 169.

641 ali pa 642³⁾

Papež Ivan (IV.), po rodu Dalmatinec, je poslal v Dalmacijo in Istro mnogo denarja, s katerim naj bi opat Martin odkupil tiste ljudi, kateri so postali ujetniki ondotnih ljudstev⁴⁾. Isti papež je takrat sezidal

¹⁾ Brez dvoma so to bili tisti Slovani, katerim je gospodoval kralj Samo.

²⁾ To se je zgodilo v osmem letu vladanja kralja Sigiberta III. Kralj Dagobert I. je leta 633. povzdignil svojega sina za kralja (gl. št. 166)

³⁾ Papež Ivan IV. je bil posvečen dne 25. decembra leta 640. (Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, p. 227), pokopan pa je bil dne 12. oktobra leta 642. (Jaffé, p. 228.) Med tem časom se je tedaj to zgodilo, kar se tu navaja.

⁴⁾ Dotična ljudstva so bili brez dvoma Slovenci in Hrvatje, ki so si nekako takrat osvojili skoraj vso zemljo na vzhodni strani Jadranskega morja. Pritisk Slovanov na prvotno prebivalstvo je moral biti precej velik, kar se dá sklepati iz tega, da so naši predniki nabrali mnogo ujetnikov in ker se katoličanom ni zdelo varno puščati ostanke svetnikov na istrskih in dalmatinskih tleh. Iz besed Konstantina Porphyrogeneta (De admin. imp., c. 29), ki je okoli leta 950 sestavil svoje delo, je razvidno, da se je romansko prebivalstvo moglo ohraniti le po utrjenih mestih ob obali Jadranskega morja, drugod so si Slovani osvojili zemljo. To se je zgodilo v Istri in še v večji meri po Dalmaciji.

cerkev na čast sv. Venanciju, Anastaziju, Mavru in drugim mučenikom, katerih svetinje je dal prenesti iz Dalmacije in Istre ter shraniti v imenovani cerkvi.

Liber pontificalis, LXXIII (Johannes IV.), § 1, 2 (MG. Gest. pont. § 1. Rom., I, 177): „Iohannis, natione Dalmata, . . . Hic temporibus suis misit per omnem Dalmatiam seu Histriam multas pecunias per sanctissimum et fidelissimum Martinum abbatem propter redemptionem captivorum, qui depraedati erant a gentibus. || Eodem tempore fecit ecclesiam baeatis mar- § 2. tyribus Venantio, Anastasio, Mauro et aliorum multorum martyrum, quorum reliquias de Dalmatias et Histrias adduci praeceperat, et recondit eas in ecclesia supra scripta . . .“

Bernoldi Chronicon ad a. 641 (MG. SS., V, 415): „Romae Johannes IV., qui missa pecunia, multos captivos in Histria et Dalmatia a barbaris redemit.“

Danduli Chronicon, lib. VI, c. 7, pars 13 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 116): „Joannes IV. natione Dalmaticus sedit anno I, mensibus VIII, diebus XVIII. Hic thesauris ecclesiae distractis multa millia hominum per Istriam et Dalmatiam ab Hunnorum servitute redemit“

Št. 170.

Okoli 642.¹⁾

Ko je vladal v Beneventu vojvoda Ajon, so prišli Slovani²⁾ z mnogimi ladjami čez morje ter se utaborili ne daleč od mesta Siponta.³⁾ V bližini svojega tabora so krog in krog izkopali skrivne jame. Ko je hotel Ajon iti nad nje, da bi jih premagal, je padel njegov konj v eno izmed teh jam. Nato so Slovani planili nadenj ter umorili njega in še nekoliko drugih mož. Ko je to zvedel Radoald, sin Gisulfov, je prišel hitro blizu ter s Slovani pričel govoriti v njih jeziku.⁴⁾ Vsled tega so ti postali mlačnejši ter jim vojskovanje ni bilo več tako mar. Ko je Radoald to opazil, je planil nad nje, jih premagal, maščeval Ajonovo smrt ter prisilil tiste, ki so še živi ostali, da so zapustili ondotne kraje.

¹⁾ Okoli l. 641 je umrl beneventski vojvoda Arichis. Njegov naslednik je bil Ajon, katerega so pa, ko je eno leto in pet mesecev vladal, Slovani pobili.

²⁾ Ti Slovani so bili brez dvoma predniki sedanjih Srbohrvatov, ki žive po Dalmaciji.

³⁾ Mesto Sepontum ali Sipontum (sedaj Siponto) je bilo v Apuliji tik Jadranskega morja ne daleč od Garganske gore.

⁴⁾ Radoald, sin furlanskega vojvoda Gisulfa, se je brez dvoma v svoji mladosti v Čedadu naučil slovenščine. Še dandanes govoré prebivalci eno uro nad Čedadom slovenski jezik. Ker je Radoald torej znal slovensko, se je lahko razgovarjal s slovanskimi četami, ki so prišle čez Jadransko morje v Apulijo. Razlika med slovenščino in hrvaščino še dandanes ni velika, v sedmem stoletju po Kristusu pa je bila še manjša.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 44 (MG. SS. rer. Langob., 135): „Qui Aio cum iam annum et mensibus quinque Beneventanorum ducatum regeret, venientes Sclavi cum multitudine navium, non longe a civitate Seponto castra posuerunt. Qui occultas foveas circa sua castra facientes, cum Aio super eos, absentibus Raduald et Grimoald, venisset eosque debellare vellet, equus eius in unam de eiusdem foveis cecidit, atque inruentibus super eum Sclavis, simul cum aliquantis aliis extinctus est. Quod cum Raduald nuntiatum fuisset, cito veniens, eisdem Sclavis propria illorum lingua locutus est Cumque eos propter hoc segniores ad bellum reddidisset, mox super eos inruens magnaue eos strage prosternens, et Aionis mortem ultus est et de illis finibus eos qui remanserant hostes fugam petere coegit.“

Št. 171.

Med 642. in 648.

Papež Teodor (I.) piše gradeškemu patriarhu Primogeniju [„*Primogenio patriarchae Gradensi*“] ter mu naznanja, da je prišel v Rim eksarhov svetovalec Marijan ter se zoper njega pritožil. Temu Marijanu se je namreč od strani (gradeške) cerkve obljubilo, da se vsled ukaza, katerega si je v Carigradu od cesarja izprosila, hiša nekega Štefana ne sme prodati, pač pa se mu mora (namreč Marijanu) brez kake davščine vsled dane obljube dati v najem [„*ut domus ipsa salva quadam pensione eidem Mariano eloquentissimo ex posita emphiteosin dari deberet*“]. Tudi je pokazal (papežu) pismeno zagotovilo, katero je bilo v imenu (gradeške) cerkve podpisano od hereetikov (od Fortunata in njegovih prednikov). Ker se posebno duhovnikom ne spodobi, da bi ne izpolnjevali svojih obljub, zato naj dela (patriarh) na to, da se dana beseda izvrši.

Datum manjka.¹⁾ — „*Marianus eloquentissimus*.“

[Danduli Chronicon, lib. VI, c. 7, pars 16 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 116). — MG. Epist., III, 697. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2056 (1592^a).]

Št. 172.

Od 648. do 668.

Gradeški patriarh Maksim, po rodu Dalmatinec, je bil pravičen in pobožen mož. Ko je postal patriarh, je obdaroval samostan Marije Device na Barbani z raznimi posestvi v Tržaški okolici. Po dvajsetletnem vladanju je umrl na Gradežu ter bil pokopan v cerkvi svete Evfemije.

¹⁾ Papež Teodor I. je vladal od 24. novembra l. 642, pa do 14. maja 649 l. 648 je najbrže umrl gradeški patriarh Primogenij.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 11): „Huic (sc. Primogenio) successit Maximus presul, qui ann. numero XX rexit pontificatum, et sepultus est in eadem basilica (sc. in basilica beate Eufemie).“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c. I, 84): „Huic (sc. Primogenio) successit Maximus . . .“

Ibid. (p. 87): „Mortuo quoque Maximo hac tempestate, qui ecclesiam Gradensem gubernavit annos XX.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Maximus patriarcha, qui fuit nacione Dalmacie civitatis, vixit an. 20.“

Danduli Chronicon, VI, c. 8 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 118): „Maximus patriarcha Gradensis approbatus est anno DCL.¹⁾ Hic origine Dalmatinus, vir justus et pius, nunc patriarcha factus monasterium sanctae Mariae de Barbano in territorio Tergestino plurimis possessionibus dotavit.“

Ibid. VI, c. 8, pars 18 (l. c. p. 121): „Hic Maximus postquam annis XX Gradensem rexit ecclesiam, moriens in Grado in ecclesia sanctae Euphemiae tumulatur.“

Št. 173.

649, meseca oktobra. Rim.

Papež Martin I. je v Lateran sklical sinodo, katere se je udeležilo 105 škofov. Prvi za papežem je podpisan oglejski (gradeški) škof Maksim [„Μάξιμος ἐπίσκοπος Ἀκυλας“]. Sinoda je zavrгла formulo, „τύπος“ imenovano, katero je takratni bizantinski cesar Konstant dal razglasiti o Kristusovi volji, ter iz nova preklela glavarje monoteletov. Zbrani škofje so petkrat zborovali, namreč dne 5., 8., 17., 19. in 31. oktobra.

Pri prvem zborovanju se je k besedi oglasil tudi oglejski škof Maksim (cfr. Mansi, X, 886), ki je poudarjal, da ima Kristus dve volji, božjo in človeško. Pri drugem zborovanju je dvakrat kot govornik nastopil (Mansi, X, 903 in 942). Tudi pri zadnjem zborovanju je v daljšem govoru dokazoval, da ima Kristus dve volji (Mansi, X, 1130).

„*Imperii domini Constantini*²⁾ *piissimi Augusti anno nono, sub die tertio Nonas Octobris, indictione octava.*“

[Mansi, Concil. coll., X, 863—1186.]

¹⁾ Zastran datiranja gl. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 303. — Da je bil Maksim že leta 649. gradeški patriarh, je razvidno iz št. 173.

²⁾ Bizantinski cesar Konstant, ki je vladal od 641—668, se je uradno zval Konstantinos.

Št. 174.

Okoli 650.

Nekako v tem času je 14 let vladal oglejski patriarh Felix. Užival je zaupanje langobardskega kralja, ki mu je bil naklonjen ter mu izkazal mnogo dobrot

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Johannes¹⁾ patriarcha sedit annis XIV.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Felix patriarcha sedit annis XIV. Hic apud regem Langobardorum familiaris extitit: cui ipse rex multum fuit benignus et gratus.“

Št. 175.

Okoli 661.

Po smrti furlanskega vojvoda Grasulfa je Agon dobil vojvodstvo.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 50 (MG. SS. rer. Langob., 137): „Circa haec tempora mortuo apud Foroiuli Grasulfo duce, Foroiulensem ducatum Ago regendum suscepit.“

Ibid., V, c. 17 (l. c. p. 151): „Siquidem, ut superius praemiseramus, Grasulfo Foroiulanorum duce defuncto, successor ei in ducato Ago datus, de cuius nomine usque hodie domus quaedam intra Foroiuli constituta domus Agonis appellatur.“

Št. 176.

Okoli 663.

Po Agonovi smrti je postal Lup furlanski vojvoda. Nekdaj je prišel po nekem nasipu, kateri se je že od starih časov sem nahajal v morju, s svojimi konjiki na otok Gradež, ki ni daleč od Ogleja. Na otoku je opustošil mesto ter s seboj odnesel zaklade oglejske cerkve.

Pauli diaconi Historia Langob., V, c. 17 (MG. SS. rer. Langob., 151): „Quo Agone mortuo, Foroiulanorum ductor Lupus efficitur. Hic Lupus in Grados insulam, quae non longe ab Aquileia est, cum equestri exercitu per stratam quae antiquitus per mare facta fuerat introivit, et depraedata ipsa civitate, Aquileiensis ecclesiae thesaurus exinde auferens, reportavit.“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 87): „Circa hec tempora Lupus dux Foriulanus in Grados insula

¹⁾ Da mora tu stati „Felix, ne pa „Johannes“, ne kaže samo tu navedeni citat iz *Chron. patr. Aquil. alterum*, ampak tudi „*Catalogus patr. Aquil.*“ Rubeis, l. c. p. 6), kjer so za patriarhom Fortunatom naštet: Felix, Joannes, Joannes, Petrus itd.

cum equestri exercitu per strata que antiquitus per mare facta fuerat introivit, et depredata ipsa civitate, Aquilegensis ecclesie thesauros exinde auferrens reportavit.“

Danduli Chronicon, VI, c. 8, pars 16 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 120): „Inter haec Lupus dux Foro-Julianus, qui Agadoto successerat, in Gradum insulam transiens cum equestri exercitu.“

Št. 177.

Okoli 663.

Ko je langobardski kralj Grimoald šel nad Benevent, je izročil vodstvo svoje palače v Paviji furlanskemu vojvodu Lupa. Ta si je mislil, da Grimoald morebiti ne pride več nazaj in zato je jako ošabno gospodoval po rečenem mestu. Ko se je pa Grimoald povrnil, je šel Lup na Furlansko ter se tu spuntal zoper svojega kralja. Grimoald je nato pozval Obre, da bi prišli na Furlansko ter ugonobili Lupa, kar se je tudi zgodilo.¹⁾ Obrski kakan je premagal Lupa v štiridnevnem boju pri nekem kraju, ki se je zval „Flovius“. ²⁾ Vojvoda je izgubil svoje življenje, begunci pa so iskali zavetja po utrjenih gradovih. Obri so potem nekoliko dni plenili in požigali po vsej deželi. Nato jim je kralj Grimoald velel, da bi nehali ropati. A Obri so mu odgovorili, da ne zapusté Furlanije, katero so si s svojim orožjem priborili. Sedaj je bil Grimoald prisiljen zbrati svojo vojsko, da bi pregnal Obre iz dežele. Sredi polja je postavil svoj tabor. Ker je pa okoli sebe imel le majhen del vojske, je z zvižgačo premotil obrske poslanca, da so mislili, da ima mnogobrojno armado na razpolaganje. To je prestrašilo obrskega kaka tako, da se je takoj z vso vojsko vrnil v svojo državo.

Pauli diaconi Historia Langob., V, c. 17 (MG. SS. rer. Langob., 151): „Huic Lupo, quando Grimoald Beneventum perrexit, suum palatium commendavit.“

¹⁾ Po kateri poti so Obri prišli v Furlanijo in po kateri so se vrnili, ni znano. Napačno bi bilo, ako bi iz tega slučaja, da so vsled poziva langobardskega kralja v tistem času Obri prišli v Italijo, ne pa Slovenci, hoteli sklepati, da so bili ti takrat pod obrsko oblastjo. Najbrže kralj Grimoald ni zato poklical Slovencev na pomoč, ker so bili ti bolj naklonjeni furlanskim nezadovoljnejšem, kakor pa njemu samemu. (Cfr. št. 178.) — Reči moram, da nimamo nobenih razlogov, iz katerih bi mogli sklepati, da so bili Slovenci takrat Obrom podložni.

²⁾ Kraj „Flovius“ je sedanja vas Fiume na Furlanskem. Poleg nje teče rečica Fiume, ki se izliva v Livenco. (Cfr. Rutar v Letopisu Matice Slov. za 1885, str. 318.) Brez pravih razlogov je Linhart (Gesch. von Krain, II, 142) mislil, da je bila ta bitka ob Hubelju (Fluvius Frigidus) v Vipavski dolini, kjer pa ni nobenega kraja, ki bi se zval „Flovius“. — Popolnoma neverjetno pa je, da bi bil pri Pavlu diakonu omenjeni kraj Flovius sedanja Reka (Fiume) ob Kvarnerskem zalivu, ker je vendar iz njegovega pripovedovanja razvidno, da so Obri premagali Lupa na Furlanskem, ne pa v Liburniji.

Ibid. c. 18: „Qui Lupus dum rege absente multa insolenter apud Ticinum egisset, quippe quem reversurum non aestimaret: revertente rege, sciens, eidem ea quae non recte gesserat displicere, Forumiuli petens, contra eundem regem suae nequitiae conscius rebellavit.“

Ibid. c. 19: „Tum Grimuald, nolens civile bellum inter Langobardos excitare regi Avarum cacano mandavit, ut in Forumiuli contra Lupum ducem cum exercitu veniret eumque bello protereret. Quod et factum est. Nam veniente cacano cum magno exercitu, in loco qui Flovius dicitur, sicut nobis retulerunt seniores viri qui in ipso bello fuerunt, per tres dies Lupus dux cum Foroiulani adversus cacani exercitum confligit. Et prima quidem die validum eius exercitum, paucis suis vulneratis, prostravit. Secunda vero die, iam aliquantis e suis vulneratis et mortuis, pari modo multos ex Avaribus extinxit. Tertia vero die, iam pluribus ex suis sauciatis sive peremptis, nihilominus magnum cacani exercitum delevit praedamque copiosam invasit. At vero die quarto tantam super se multitudinem conspexerunt venientem, ut vix per fugam evadere possint.“

Ibid. c. 20 (l. c. p. 152): „Ibi itaque Lupo duce perempto, reliqui qui remanserant sese per castella communiunt. Avars vero per omnes eorum fines discurrentes, cuncta rapinis invadunt vel subposito igni conburnunt. Qui cum per aliquot dies hoc facerent, a Grimualdo eis mandatum est, ut iam a devastatione quiescerent. Qui legatos ad Grimualdum mittunt, dicentes, Foroiuli se minime relicturos, quam armis propriis conquisissent.“

Ibid. c. 21: „Tunc Grimuald necessitate compulsus exercitum quoadunare coepit, quatenus Avars de suis finibus exturbaret. In medio itaque campo sua castra et Avarum hospitium componens cum exercitus partem exiguam haberet, eosdem ipsos quos habebat diverso habitu variisque instructos armis ante oculos legatorum per dies aliquot, quasi novus iugiter exercitus adventaret, frequenter transire fecit. Avarum vero legati dum eundem ipsum exercitum aliis et aliis modis praeterire conspiciunt, immensam Langobardorum multitudinem esse, crediderunt. Quibus Grimuald ita dixit: „Cum omni hac quam vidistis exercitus multitudine statim super cacana inruam et Avars, nisi de Foroiulanorum finibus velociter exierint.“ His visis et auditis legati Avarum cum haec suo regi nuntiassent, mox cum omni suo exercitu ad proprium reversus est regnum.“

Št. 178.

Okoli 664.

Po Lupovi smrti je hotel njegov sin Arnefrit postati vojvoda furlanski. Ker se je pa zbal kralja Grimoalda, je ubežal k Slovencem v Karantanijo. Ž njih pomočjo si je hotel potem podvreči vojvodstvo, a Furlani so ga napadli ter ne daleč od Čedadu pri gradu Nimisu (pri Nemah) umorili.

Pauli diaconi Historia Langob., V, c. 22 (MG. SS. rer. Langob., 152): „Denique Lupo hoc modo ut praemisimus interempto, Arnefrit, eius filius, voluit in loco patris apud Foroiuli optinere ducatum. Sed metuens Grimualdi regis vires, fugiit ad Sclavorum gentem in Carnuntum, quod corrupte vocitant Carantanum.¹⁾ Qui postea cum Sclavis adveniens, quasi ducatum eorum viribus resumpturus, apud Nemas castrum, quod non longe a Foroiuli distat, inruentibus super se Foroiulanicis, extinctus est.“²⁾

Št. 179.

Okoli 664.

Po Lupovi smrti je Vektari postal vojvoda furlanski. Rodil se je v Vicenzi ter je bil dober in milostljiv vladar. Ko so Slovenci čuli, da se je Vektari napotil v Pavijo, so zbrali močno vojsko ter so hoteli napasti Čedad. Ne daleč od tega mesta pri Briščah³⁾ so postavili svoj tabor. Prigodilo se je pa, da se je bil vojvoda Vektari povrnil iz Pavije že prejšnji večer, česar pa Slovenci niso kar čisto nič opazili. Ker so Vektarijevi grofje odšli in sicer vsak na svoj dom, se je vzdignil le on sam s 25 možmi ter šel nad Slovence. Ko so ti videli to malo krdelce, so se smejali ter rekli, da gre pač nad nje patriarh s svojimi duhovniki. Ko je Vektari dospel do mosta nad reko Nadižo⁴⁾, pri katerem so se postavili Slovenci, je vzel z glave svojo čelado ter se jim dal spoznati; imel je namreč plešasto glavo. Ko so Slovenci videli, da je Vektari sam prišel, so se prestrašili tako, da so mislili bolj na beg, kakor pa na boj. Vektari je nato s svojim malim krdelcem napadel Slovence ter jih pobil toliko, da jih je izmed 5000 mož le prav malo ubežalo.⁵⁾

¹⁾ Pisatelj je tu zamenjal ime mesta Carnuntum z imenom slovenske dežele Carantanum.

²⁾ Ta notica Pavla dijakona nam dovolj jasno kaže, da so bili Slovenci po Karantaniji okoli leta 664. popolnoma samostojni. Puntarski sin kakega kneza ne bo iskal zavetja in vojne pomoči pri zavisnem narodu!

³⁾ „Broxas“ so Brišče. Tako se zove vas blizu Nadiže na zemlji beneških Slovencev. To ime (in fines Broxias, in Broxianis montibus) se nahaja tudi v neki listini kralja Berengarja iz l. 888. (Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsquellen, IX, 88.)

⁴⁾ Tu nam je misliti na most v bližini Ažle nad Čedadom. Pri tem mostu je dandanes jezikovna meja med Slovenci in Furlani.

⁵⁾ Kakor na nekaterih drugih mestih, tako hoče Paulus diaconus tudi tukaj nekoliko proslaviti svoje rojake in njih hrabrost, in sicer na račun zgodovinske resnice. Razume se, da mu ne moremo verjeti, da bi bilo 5000 oboroženih Slovencev, ki so se lahko branili v svojem taboru in ki so se hoteli polastiti utrjenega mesta, bežalo pred 25 možmi ter se dalo od njih pobiti. Ako bi bil Vektari res tako predrzer, kakor ga nam opisuje langobardski zgodovinar, bi bil gotovo moral plačati svojo smelost z življenjem ali pa vsaj s svojo prostostjo.

- Pauli diaconi *Historia Langob.*, V, c. 23 (MG. SS. rer. Langob., p. 152. 152, 153): „Deinde ordinatus est apud Foroiuli dux Wechtari, qui fuit oriundus de Vincentina civitate, vir benignus et populum suaviter regens. Hunc cum audisset Sclavorum gens Ticinum profectum esse, congregata valida multitudo, voluerunt super Foroiulanum castrum intruere; et venientes castrametati sunt in loco qui Broxas dicitur, non longe a Foroiuli. Secundum divinam autem dispositionem contigit, ut dux Wechtari superiori vespere a Ticino reverteretur nescientibus Sclavis. Cuius comites cum ad p. 153. propria, ut adsolet fieri, remeassent, ipse hoc nuntium de Sclavis || audiens, cum paucis viris, hoc est viginti quinque, contra eos progressus est. Quem Sclavi cum tam paucis venire conspicientes, intriserunt, dicentes, patriarcham contra se cum clericis adventare. Qui cum ad pontem Natisionis fluminis, qui ibidem est ubi Sclavi residebant, propinquasset, cassidem sibi de capite auferens, vultum suum Sclavis ostendit; erat enim calvo capite. Quem dum Sclavi, quia ipse esset Wechtari, cognovissent, mox perturbati, Wechtari adesse clamitant, Deoque eos exterrente, plus de fuga quam de proelio cogitant. Tunc super eos Wechtari cum paucis quos habebat intruens, tanta eos strage prostravit, ut ex quinque milibus viris vix pauci qui evaderent remanerent.“

Št. 180.

668, po 15. juliju.

Ko je bil bizantinski cesar Konstant v Sirakuzah umorjen¹⁾, se je spuntal Mezezij, ki se je takrat z vzhodno (bizantinsko) vojsko mudil v Siciliji ter se hotel polastiti države. Nato so se vzdignili zoper njega oddelki italske vojske, ki so prišli iz Istre, Kampanije, Sardinije in Afrike. Zbrali so se v Sirakuzah, premagali Mezezija ter ga umorili.

Gesta pont. Rom., Adeod. (MG. Lib. pont., I, 190): „Huius temporibus Mezezius, qui erat in Sicilia cum exercitu Orientale, intartizavit et arripuit regnum. Et perrexit exercitus Italiae per partes Istriae, alii per partes Campaniae, nec non et alii per partes Sardiniae Africae; pari modo venerunt Sicilia in civitate Syracusana, et deo auxiliante interemptus est nec dicendus Mezezius; ...“

Pauli diaconi *Hist. Langob.*, V, c. 12 (MG. SS. rer. Langob., 150): „Interfecto igitur apud Siracusas Constante imperatore, Mecetius in Sicilia regnum arripuit, sed absque orientalis exercitus voluntate.²⁾ Contra quem Italiae milites alii per Histriam, alii per partes Campaniae, alii vero a partibus Africae et Sardiniae venientes in Siracusas, eum vita privarunt.“

¹⁾ Bizantinski cesar Konstant je bil dné 15. julija leta 668. unorjen.

²⁾ Pavel dijakon je to, kar tu pripoveduje, posnel po *Lib. pont.*, a je, kakor se kaže, površno postopal, ko trdi, da se je Mezezij vzdignil proti volji vzhodne vojske.

Št. 181.

Od 668 do 673.

Gradeški patriarh Štefan II. je bil doma v Poreču. Za patriarha so ga izvolili tisti škofje, duhovniki in prebivalci Nove Venecije in Istre, ki niso živeli pod langobardskim jarmom. Vladal je pet let in dva meseca. Ko je umrl, je bil pokopan na Gradežu v kapeli sv. Ivana.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, *Cronache Veneziane*, I, 11): „Deinde (sc. post Maximum) successit ad regendam ecclesiam Stephanus presul, qui ann. numero V pontifex fuit, eo vero mortuo atque sepulto in eodem castro (sc. Gradensi) iuxta basilicam beati Johannis evangeliste.“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, I. c. I, 87): „Huic (sc. Maximo) successit Stephanus patriarcha.“

Ibid. (p. 88): „Anno ab incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo secundo¹⁾ Stephanus patriarcha ex hac luce migravit, qui ecclesiam Gradensem rexit annos quinque.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Huic (sc. Maximo) successit Stephanus patriarcha, qui fuit nacione Parenthane civitatis; vixit in patriarchatu an. 5.“

Danduli Chronicon, VI, c. 9 (Muratori, *Script. rer. Ital.*, XII, 121): „Stephanus secundus patriarcha creatus est anno Domini DCLXX.²⁾ Hic Parentio civitate Istriae natus, ab episcopis, clero et populo novae Venetiae et Istriae, qui a Longobardorum jugo exempti erant, patriarcha electus et consecratus est.“

Ibid. VI, c. 9, pars 8 (I. c. p. 122): „Stephanus itaque patriarcha finitis annis V, mensibus II in ecclesia sua moritur et in capella sancti Joannis in eadem urbe sepultus est.“

Št. 182.

Okoli 670.³⁾

Anonymus Ravennas omenja v svoji *Cosmographiji* (IV, c. 19, ed. Pinder et Parthey, p. 215, 216) med drugimi panonskimi mesti tudi

¹⁾ Primogenij je postal gradeški patriarh leta 628. Ako je res vladal 20 let in 3 mesece, njegov naslednik Maksim tudi 20 let, Štefan II. pa 5 let in 2. meseca, tedaj moramo trditi, da je ta umrl leta 673., ne pa 672., kakor piše kronist.

²⁾ Zastran datiranja gl. Rubeis, *Mon. eccl. Aquil.*, col. 303 in 305.

³⁾ Anonymus Ravennas je sestavil svoje geografično delo med letom 667. in 670. po Kr. — Ker je gradivo zajemal iz starejših spisov, zato za naše kraje večinoma ni orisal takratnega zemljepisnega stanja. Kar nam navaja, se navadno nanaša še na razmere v rimski dobi.

- p. 216. naslednja: „... *Aquaviva*¹⁾, *Remista*²⁾, || *Petaviona*³⁾, *Vincensimo*⁴⁾, *Ligano*⁵⁾, *Salla*⁶⁾, *Aravona*⁷⁾, *Savaria*⁸⁾.“

Kar se tiče panonskih rek, navaja le štiri, med njimi tudi

- p. 218. Dravo in pa Blatno jezero (IV, c. 19, p. 218, 219): „*Per quas Pannonias transeunt plurima flumina, inter cetera quae dicuntur, id est Ira, Bustricius. In qua Pannonia est lacus maximus qui dicitur*
p. 219. *Pelsois*⁹⁾, *item flumina || Parsium, Dravis*.“

On pravi, da med Gorenjo in Dolenjo Panonijo je bila pokrajina Valeria, ki je imela več mest. Potem našteva nekatera mesta, ki so bila v tej pokrajini (IV, c. 20, p. 219, 220): „*Item iuxta ipsam Pannoniam est patria quae dicitur Valeria, quae et media appellatur provincia, pro eo quod reiacet inter supra scriptas Pannonias.*¹⁰⁾ *ipsi eandem descripserunt philosophi; sed ego secundum praefatum scriptorem Marcummirum Gothorum philosophum civitates inferius designatas eiusdem Valeriae nominavi in qua Valeria plurimas civitates fuisse legimus, ex quibus aliquantas designare volumus, id est Acunum*¹¹⁾, *Usum*¹²⁾, *Malatis*¹³⁾, *Catio*¹⁴⁾, *Cornacum*¹⁵⁾, || *Alusione*¹⁶⁾, *Annama*¹⁷⁾, *Clautiburgum*¹⁸⁾, *Li-*

¹⁾ Aquaviva je bila blizu tam, kjer je sedaj Varaždin na Hrvaškem. Cfr. Letopis Maticе slov. za leto 1897, str. 13.

²⁾ Remista (Ramista) je bila nekako v sredi med Varaždinom in Ptujem.

³⁾ Petaviona je sedanji Ptuj.

⁴⁾ Vincensimo (Ad vicesimum) je bil morebiti blizu sedanjega Središča na Štajerskem. Cfr. Letopis, stran 12.

⁵⁾ Ligano (Alicano, Halicano) je bil morebiti pri Dolenji Lendavi ali pa pri Miklovcu. Cfr. Letopis, str 12

⁶⁾ Salla (Salle) je bil kraj pri reki Sali morebiti blizu tam, kjer je sedaj Lovo.

⁷⁾ Aravona (Arrabone) je bil kraj pri reki Rabi najbrže nekako tam, kjer je sedaj Körmönd.

⁸⁾ Savaria se je zvala sedanja Ogrska Sobotica (Szombathely, Steinamanger).

⁹⁾ Lacus Pelsois je Blatno jezero.

¹⁰⁾ Pannonia prima ali superior je bila bolj na severozahodu tik Norika, Pannonia secunda ali inferior pa v sedanjem Sremu med Savo, Dravo in Donavo. Vmes med obema na zahodni strani ondotnega dela Donave nekako do Blatnega jezera je bila Valeria.

¹¹⁾ Acunum ali Acumincum je bil tam, kjer je sedaj Slankamen ob Donavi na vzhodnem Hrvaškem.

¹²⁾ Usum ali Cusum je bil na mestu sedanjega Petrovaradina.

¹³⁾ Malatis ali Bononia, sedaj Banostor.

¹⁴⁾ Catio ali Cuccio, sedaj Ilok v Slavoniji.

¹⁵⁾ Cornacum je bil za 16 rimskih milj (kakih 6 ur) od Iloka proti zahodu.

¹⁶⁾ Alusione (prav za prav Lussonium, Λουσσόνιον) je bil blizu Donave v sedanji Tolnski županiji na Ogrskem tam, kjer je sedaj Kömlöd.

¹⁷⁾ Annama (Annamatia) se je zvala rimska postaja od Lussonija za 25 rimskih milj proti severu ter je bila blizu sedanjega Duna-Földvara.

¹⁸⁾ Clautiburgum (prav za prav Teutoburgium, Τευτοβούργιον) je bil v Slavoniji pri Dalji ne daleč od izliva Drave v Donavo.

vorin. Donatianis, Antiana¹⁾, Lugione²⁾, Belsalino³⁾, Lumano, Cardelaca.⁴⁾)

Nato dostavlja ravenški geograf, da na neki drugi strani iste (?) pokrajine, ki sega do Save in po kateri so po Jordanovi trditvi nekdanj prebivali Markomani⁵⁾, so bila še druga mesta, katera potem po imenih navaja. (IV, c. 20, p. 220, 221): „*Item ad aliam partem p. 220. sunt civitates, id est Sicce, Fines, Romula, Nomiduni, Cruppi, Acerbo, Atamine. || Quam Valeriam aliquando Marcannorum gens p. 221. obtinuit, sicut testatur multotiens supra scriptus Iordanis sapientissimus chronographus. quam Valeriam finit fluvius maximus qui dicitur Saus.*“⁶⁾)

Tik (posavske) Valerije je bila dežela Carneola ali Carnech, ki se je v starih časih tudi Alpes Iuliana zvala. V tej deželi je bilo več mest, izmed katerih pisatelj tudi nekatera navaja. Visoko v gorah Carneole je neko jezero; dalje ima ta dežela več rek, med katerimi je tudi „Corcac“. (IV, c. 21, p. 221—223): „*Item iuxta ipsam p. 221. Valeriam ponitur patria que dicitur Carneola, quae et Alpes Iuliana antiquitus dicebatur. quam patriam Carnech, qui Valeriam*

¹⁾ Antiana je bila med Osekom (Mursa) in Pečuhom (Sopianae).

²⁾ Lugione (nom. Lugio) je bil od Antiane za 25 rimskih milj proti severu nekako tam, kjer je sedaj Szekcső.

³⁾ Belsalino (Σελτινον, Vetus salinas, Vetusalio). Ta kraj je bil pri Donavi tam, kjer je sedaj Adóny nasproti Csepelskemu otoku.

⁴⁾ Lega tu navedenih krajev nam kaže, da je bila Valeria, o kateri Anonymus Ravennas na tem mestu govori, tista pokrajina, ki je bila kot taka tudi drugim pisateljem znana.

⁵⁾ Jordanes (Romana, § 217, ed. MG. Auct. ant. tom. V, p. 27) pravi: „*Marcomanni namque et Quadi in illa Valeria, que inter Draum Danubiumque interiacet, ab eodem tunc ductore oppressi . . .*“ Tu omenjena Valeria ni bila tedaj kaka pokrajina ob Savi, pač pa tista, katero sta reki Drava in Donava oklepali.

⁶⁾ Kje so stala zgoraj naštetá mesta? — Ni težko uganiti, da Sicce je sedanji Sisek pri izlivu reke Kolpe v Savo. V besedi Nomiduni tiči ime rimskega mesta Noviodunum ali Neviodunum, čegar ostanki se nahajajo na Krškem polju na Dolenjskem. Fines je nekdanja rimska postaja „Ad fines“, kakor jo navaja Tab. Peutingeriana. Ta postaja je bila za 20 rimskih milj oddaljena od Siska ter je stala ob cesti, ki je peljala v Neviodunum. Ob isti cesti le za deset rimskih milj od Nevioduna proč je stala postaja Romula. Cruppi je isto, kar Crucio. To ime navaja Peutingerjeva tabla. Dotični kraj je bil na Dolenjskem in sicer 16 rimskih milj oddaljen od Nevioduna in ravno toliko tudi od sedanjega Trebnjega. Postaja Acerbo (na Peutingerjevi tabli stoji Aceruone) je bila tam, kjer je sedaj vas Hudo med Višnjo goro in Zatičino. V besedi Atamine tiči morebiti ime nekdanje Emone (Ad Emonam).

Iz tega je razvidno, da en del tiste Valerije, o kateri govori neznani ravenški geograf, je obsegal tudi sedanje Dolenjsko nekako do mesta Ljubljane ter tudi sosednje strani Hrvaškega. Rečeni pisatelj pozna pravo Valerijo tam daleč na vzhodu pri Donavi; a z istim imenom nazivlje tudi nekdanjo pokrajino Savijo. Se je li to zgodilo vsled kake pomote ali iz drugih razlogov, ni mogoče sedaj razsoditi.

patriam, ipsi eandem descripserunt philosophi: sed ego secundum supra scriptum Marcomirum Gothorum philosophum civitates inferius designatas eiusdem Carnech patriae nominavi. in qua Carnech patria quasdam fuisse civitates legimus, ex quibus aliquantas designare volumus, id est Carnium. Scoldium, Bipplium,

p. 222. || *Ris, Planta, Clemidium, Sedo.*

Item in valle eiusdem patriae sunt civitates, id est Seution, Patiuma, Sorbam, Eperunto, Precona, Lebra, Ambito, Barneo, Paris, Elebra, Ecuno, Selunto, Poreston, Artara, Ranio, Rinubio, Benela, Cliena. ||

p. 223. *In cuius patriae summitate montium lacum esse legimus. quae patria diversa habet flumina, inter cetera fluvijs qui dicitur Corcac.⁽¹⁾*

¹⁾ Ne bo odveč, ako nekoliko pretresujemo to, kar nam ravennski geograf o Carneoli pripoveduje. On trdi, da se ta zemlja nahaja tik pokrajine Valerije. Ker je ta, kakor smo prej omenili, obsegala Dolenjsko, se nam nehoté vsiljuje v glavo, da se je Carneola rečenega zemljepisca razprostirala po sedanjem Gorenjskem. To dokazuje tudi njegova trditev, da se je Carneola nekdaž Alpes Iuliana zvala. Alpes Iuliana so Julijske Alpe, katere nam je iskati po severozahodnem Gorenjskem in severnem Goriškem tja do Bele pri Pontebi, kjer se pričenjajo Karnske Alpe. Proti jugu segajo Julijske Alpe do kraškega gorovja po Notranjskem.

Ravennski geograf je tudi zapisal, da je v Carneoli visoko v gorah neko jezero. Brez dvoma je mislil na Bohinjsko ali pa Blejsko jezero. V Karniji na Beneškem ni nobenega jezera in tako je tedaj to nov dokaz, kje nam je iskati Carneolo in njena nekdanja mesta. Ne morem pritrditi Hitzingerju (Mitth. des hist. Ver. f. Krain, 1862, str. 92), ki misli na Cirkniško jezero, ker to ni visoko v gorah in tudi ne v Julijskih Alpah.

Dalje pravi rečeni pisatelj, da ima omenjena zemlja več rek, med katerimi je tudi „Corcac“. — Katera je ta reka? Dolenjska Krka ne more biti, ker je ta tekla po pokrajini, katero ravennski zemljepisec imenuje Valerijo. Še manj bi bilo mogoče misliti na Krko, ki teče po Koroškem. Tudi ne more biti Ljubljana, katero je Strabon po pomoti imenoval Κορνόρα. Ako bi šli v beneško Karnijo, ne dobili bi tam nobene rečice, katere ime bi bilo le nekoliko podobno besedi „Corcac“. Po mojih mislih je ta Corcac sedanja K o k r a, ki se pri Kranju izliva v Savo.

Če imamo vse to pred očmi, moramo reči, da je Carneola, o kateri govori ravennski kozmograf, sedanje Gorenjsko. Mesta, katerih imena nam je ohranil neznani pisatelj iz Ravenne, so večinoma stala po sedanjem Gorenjskem v tistem času, ko še ni bilo ondi naših prednikov. Prvo izmed navedenih mest je Carnium, katero je po mojem mnenju stalo tam, kjer je sedaj Kranj; ni pa sedanji Zuglio (nekdanji Iulium Carnicum) na severnem Beneškem, kakor se je dosedaj v obče mislilo. Mesta, katera so naštetá „in valle eiusdem patriae“, so se nahajala najbrže v dolini reke Save med Kranjem in Trbižem, ne pa v dolini gorenjega Taljamenta, kajti ravennski geograf prišteva to reko beneškemu vodovju in ondotno zemljo tja do Karantanije Italiji. Morebiti bi kdo opomnil, da so gorenjska tla premajhna za toliko mest, kolikor jih je navedel neznani pisatelj iz Ravenne. Temu se lahko odgovori, da po dolini gorenjega Taljamenta je še manj prostora, kakor pa po Gorenjskem. Sicer je pa morebiti ta ali oni izmed naštetih krajev stal v kaki drugi dolini Julijskih Alp, tako n. pr. v gorenji Soški dolini.

Ob morju je bila trsatska Liburnija, ki je tudi obsegala več mest. Ta pokrajina se je (na zahodu) dotikala Istre. (IV, c. 22, p. 223 p. 223. do 225): „*Iterum ad mare magnum, id est ad colfum occidentalem, ponitur patria quae dicitur Liburnia Tarsaticensis. quam patriam Liburniam supra scripti qui Carnech patriam nominaverunt, ipsi eandem descripserunt philosophi*¹⁾ *sed ego secundum praefatum Marcomirum Gothorum philosophum civitates inferius dictas eiusdem Liburniae patriae nominavi. in qua patria plurimas fuisse civitates legimus, ex quibus aliquantas designare volumus, id est civitas Elona*²⁾, *item Dan, Coriton*³⁾, *|| Argerunto*⁴⁾, p. 224. *Bigi*⁵⁾, *Ospela*⁶⁾, *Puplisca*⁷⁾, *Senia*⁸⁾, *Turres*⁹⁾, *Raparia*¹⁰⁾, *Tharsaticum*¹¹⁾, *Lauriana*¹²⁾, *Albona*¹³⁾.

Rekel sem, da Carnium je najbrže sedanji Kranj. Kar se tiče ostalih krajev, katerih imena nam je zapisal ravenski kozmograf, moram reči, da jih ne morem najti, naj jih že iščem po Karniji ali pa po Gorenjskem. Najbrže so dotični kraji večinoma stali po sedanjih gorenjskih tleh. A v teku časa, posebno med ljudskim preseljevanjem, so bili razrušeni. Ko so proti koncu šestega stoletja Slovenci posedli sedanjo gorenjsko stran, so na razvalinah zgoraj naštetih krajev in mest postavili nove naselbine ter jim navadno dali domača slovenska imena, kakor Loka, Kamnik, Radovljica, Tržič, i. t. d. Stara imena so se polagoma pozabila ali pa v ustih novih naselnikov predrugačila tako, da jih sedaj ni več mogoče spoznati. Iz vsega je jasno, da je bila gorenjska stran v rimski dobi gosto naseljena.

Hitzinger (Mitth., op. cit., str. 92 in 114) išče zgoraj navedene kraje po Gorenjskem, Notranjskem, Goriškem in Beneškem. Ker je jako svojevoljno razlagal razna imena, nima njegov spis prave znanstvene veljave. Nikakor mu ne morem pritrditi, da Scoldium je Solkan, Planta Planina, Precona Bračan pri Korminu itd. Tudi ni na mestu, da bi identificirali krajevna imena, katera čitamo v kozmografiji ravenskega pisatelja, s takimi sedanjimi krajevnimi imeni, katera imajo brez dvoma slovenski izvir, kajti spisi, iz katerih je rečeni geograf zajemal, so gotovo starejši, kakor pa dotični slovenski kraji. Napačno bi bilo, ako bi trdili, da je v besedah Planta in Planina, Lebra in Labore, Selunto in Sela, Poreston in Porečje, Rinubio in Ravnica, Benela in Bela, Clien in Klanec itd. kaka filologična zveza.

¹⁾ Mommsen in nekateri drugi učenjaki trdijo, da so gotovski filozofi Aitanarid, Eldevald in Markomir, katerih imena ravenski zemljepisec večkrat navaja, izmišljene osebe; a zopet drugi pisatelji pa mislijo, da so živeli takrat, ko je vladal vzhodnogotovski kralj Teodorik.

²⁾ Elona je stara Aenona, sedanji Nin v severni Dalmaciji.

³⁾ Coriton je rimski Corinium (*Koplivon*) ter sedanji Karin v severni Dalmaciji.

⁴⁾ Argerunto je nekdanji Argyruntum (*Ἀργυρούντων*), ki je stal blizu tam, kjer se Zrmanja izliva v morje.

⁵⁾ Bigi je stari Vegium (*Ὀβυγία*), ki je stal ob morju blizu sedanje hrvaško-dalmatinske meje.

⁶⁾ Ospela je Plinijeva Ortopula in Ptolomejeva *Ὀρτοπλα* ter se je nahajala na zemlji sedanjega hrvaškega Primorja.

⁷⁾ Puplisca je rimska Lopsica, ki je stala najbrže nekoliko proti jugu od sedanjega Senja v hrvaškem Primorju.

⁸⁾ Senia je sedanji Senj.

⁹⁾ Turres je rimski Ad turres med Senjem in Trsatom.

¹⁰⁾ Kraj Raparia je bil blizu Trsata.

¹¹⁾ Tharsaticum je sedanji Trsat blizu Reke v hrvaškem Primorju.

¹²⁾ Lauriana je sedanja Lovrana v Istri.

¹³⁾ Albona je sedanji Labin v Istri.

Item supersunt in ipsa provincia Liburnia, id est Olisa,
p. 225. *Tarneum, Abendone*¹⁾, *Parupion*²⁾, || *Ethetia*³⁾, *Ancus*⁴⁾.

*Item iuxta ipsam Liburniam litus mare magnum est patria quae dicitur Istria, quae ex ista pertinet.*⁴

Italija je imela 18 pokrajin, med njimi tudi Beneško in Istro. (IV, c. 29, p. 247): „*Quae Italia habet infra se provincias famosissimas decem et octo, id est Liguria, provincia Venetiarum, Istria: . . .*“

Na Beneškem je bilo mnogo mest. (IV, c. 30, p. 253—254):

p. 253. „*Item in regione Venetiarum sunt civitates, id est Vicentia*⁵⁾, ||
p. 254. *Patauium*⁶⁾, *Tarbisio*⁷⁾, *Altinum*⁸⁾, *quae et Altilia quondam dicebatur, antequam ab Attyla esset capta, Opitergium*⁹⁾, *unde dicuntur Opitergini, Concordia*¹⁰⁾.

*Item supersunt civitates, id est Filtrio*¹¹⁾, *Sussonia*¹²⁾, *Ceneda*¹³⁾ *Aquileia, Foroiulium*¹⁴⁾.

Tudi po Istri je bilo več mest. (IV, c. 30, p. 255): „*Item in regione Istriae sunt civitates, id est Tregeste*¹⁵⁾, *Sapparis*¹⁶⁾, *Humago*¹⁷⁾, *Neapolis*¹⁸⁾, *Parentio*¹⁹⁾, *Ruigno*²⁰⁾, *Pola*²¹⁾.“

Pisatelj nato našteva razna primorska mesta Italije, začeni pri Raši, kjer je bila meja med Liburnijo in Istro, pa do Galskega

p. 255. zaliva. (IV, c. 31, p. 255—257): „*Dicere civitates eiusdem Italiae*

p. 256. *circa maris litora positas ab ima Italia inchoemus, id est a civitate Arsiae*²²⁾, *quae finitur inter provinciam Liburniam et Istriam.*

¹⁾ Abendone je rimski Avendone ter je stal v sedanjem hrvaškem Primorju.

²⁾ Parupion je nekdanji Arupium, ki je bil blizu tam, kjer je dandanes Otočac v hrvaškem Primorju.

³⁾ Ethetia je to, kar Epidotio na Peutingerjevi tabli.

⁴⁾ Ancus je bil v hrvaškem Primorju.

⁵⁾ Sedaj Vicenza na Beneškem.

⁶⁾ „ Padova „ „

⁷⁾ „ Treviso „ „

⁸⁾ „ Altino „ „

⁹⁾ „ Oderzo „ „

¹⁰⁾ „ Concordia „ „

¹¹⁾ „ Feltre „ „

¹²⁾ „ Susigana „ „

¹³⁾ „ Ceneda „ „

¹⁴⁾ „ Čedad „ „

¹⁵⁾ Tregeste je sedanji Trst.

¹⁶⁾ Sapparis ali Siparis je sedanji Sipar v zahodni Istri.

¹⁷⁾ Humago je sedanji Omak (Umago) v zahodni Istri.

¹⁸⁾ Neapolis je sedanji Novi grad (Cittanuova) v Istri.

¹⁹⁾ Parentio ali Parentium je sedanji Poreč.

²⁰⁾ Ruigno je sedanji Rovinj. Tu se mesto prvokrat omenja v zgodovini.

²¹⁾ Pola je sedanji Pulj.

²²⁾ Mesto ali kraj Arsia nam je iskati v Istri pri reki Raši.

sed quia iam antea alias civitates nominavimus, ut membratim eas per singulas provincias exponeremus, attamen ut significemus quae sint civitates vel civitatum territoria, ideo exponimus nominando, id est Arsia, Nessatio ¹⁾, Pola, Ruginio, seu Ruigno, Parentium, Neapolis, Humago, || Siparis, Silbio ²⁾, Piranon ³⁾, p. 257. Capris ⁴⁾, Tregesten, Foroiulium, Puciolis ⁵⁾, Aquileia, Concordia, Altinum . . . “

Dalje navaja razne reke po Beneškem in po Istri. (IV, c. 36, p. 290, 291): „*In provincia autem quam praediximus Vene-* p. 290.
tiarum pertinente ex Italia sunt diversa flumina, inter cetera quae dicuntur Retron ⁶⁾ *quod Redenovo dicebatur, Astago* ⁷⁾, *Brinta* ⁸⁾, *Sile* ⁹⁾, *Liguentia* ¹⁰⁾, *Plave* ¹¹⁾, *Taliamentum*.

Nominavimus etiam Istriam ex Italia pertinentem; in qua p. 291.
Istria sunt diversa flumina, inter cetera quae dicuntur, id est Rusano ¹²⁾, *Argaone* ¹³⁾, *Nengone* ¹⁴⁾ *et Arsia.*“

Italija je na (severni) strani za mejo imela visoke gore (Alpe), ki se na enem koncu dotikajo Galskega morja pri Ventimiglii ¹⁵⁾, na drugem pa Jadranskega pri Plominu ne daleč od liburnijskega mesta Trsata. Na eni strani tega gorovja je bila Italija, na drugi pa razne druge dežele, med njimi tudi Karantanija in padomovina Karnov. Vrhove na zemlji Karnov so že od nekdaj imenovali Julijske Alpe ¹⁶⁾ (IV, c. 37, p. 292, 293): „*Completur autem praedicta Italia habens* p. 292.
finem ab ipso latere excelsos montes quos quidam Titanos dicunt, qui pertingunt mari Gallico non longe a praedicta civitate Viginti-

¹⁾ Mesto Nesactium (Νέσακτον), katero že Plinij in Ptolemaej omenjata, je bilo v južni Istri.

²⁾ Silbio je sedanja Žalborna (Salvore) blizu Pirana.

³⁾ Piranon je sedanji Piran.

⁴⁾ Capris je sedanji Koper.

⁵⁾ Puciolis je sedanja vas Pozzuolo blizu Vidma na Beneškem.

⁶⁾ Retron, t. j. ῥέτρων = reka. Najbrže so tako zvali kak del padskega ustja.

⁷⁾ Astago je sedanja Adiža.

⁸⁾ Brinta je sedanja Brenta.

⁹⁾ Sile. — Tako se še dandanes zove reka, ki teče mimo mesta Trevisa.

¹⁰⁾ Liguentia je sedanja Livenza.

¹¹⁾ Plave je sedanja Piave.

¹²⁾ Rusano je sedanja Rižana v severni Istri.

¹³⁾ Argaone je sedanja Dragonja.

¹⁴⁾ Nengone je sedanja Mirna v Istri. Omenim naj, da Itin. Ant. pozna postajo „Ad Ningum“.

¹⁵⁾ Mestice Ventimiglia je pri Sredozemskem morju blizu sedanje italijansko-francoske meje.

¹⁶⁾ Iz tega je razvidno, da je italska zemlja takrat segala do Karantanije, ali z drugimi besedami, da je zemlja ob gorenjem Taljamentu, kjer je sedaj Karnija, spadala pod Italijo.

milia. qui montes dividunt inter provinciam Septimanam¹⁾ et Italiam, inter Burgundiam et Italiam, inter Maurianos²⁾ et Italiam, p. 293. inter Ránicos³⁾, quae modo a Bauvariis dominatur, et Italiam || inter Carontanos⁴⁾, et Italiam, inter patriam Carnium⁵⁾ et Italiam; quod iugum Carnium dicebatur ab antiquis Alpibus Iuliae. qui montes finientes ipsam Italiam descendunt ex parte ad mare Adriaticum nono longe a civitate Tharsatico provinciae Liburniae in loco qui dicitur Phanas⁶⁾. a secundo autem latere habet ipsa Italia finem praedictum mare magnum Adriaticum, cuius litore ponitur ipsa Italia, usque ad completam superius dictam provinciam Istriam.“

Kar se tiče mest med Dračem in Ravenno, omenja ravennski pisatelj razen drugih tudi naslednje (V, c. 14, p. 381—383): „... p. 381. *Enona, Agit⁷⁾, Corinthon, Argerunton, Bigi, Ospela, Publisca,* p. 382. *Senia, Turres, Raparia, Tharsaticum, Lauriana, Albona, Arsia, || Nesatium, Pola, Revingo⁸⁾, Parentium, Neapolis, Humago, Siparis, Silbonis, Pirano, Capris, Tergeste, Adbessicin⁹⁾, Foroiulium,* p. 383. *Putiolis, Aquileia, || Concordia, Altinum, ...“*

Guidonis Geographica, c. 5 (ed. Pinder et Parthey, p. 453): „Italia habens fines ab occidente montes excelsos, quos quidam Titanos dicunt, alii Alpes Iovias nominant, incipientes a mari Gallico, quod et Tirrenum, haud longe a praedicta civitate Vigintimiliò, qui videlicet montes dividunt inter provinciam Septimanam et Italiam, inter Retianos et Italiam, inter Carantanos et Italiam, inter patriam Carnuntum et Italiam, quod iugum Carnich ab antiquis Alpes Iuliae dicebantur, quique etiam tali modo claudentes Italiam descendunt ad sinum maris Adriatici non longe a civitate Tharsatico provinciae Liburniae in locum qui dicitur Fanas.“

¹⁾ Pokrajina Septimania je bila v južnem delu Galije.

²⁾ Prebivalce „Maurianos“ nam je iskati po sedanjem Savojskem, kjer so se, kakor čitamo v letopisih osmega in devetega stoletja, nahajali „vallis Maurienna“ in „Maurienna urbs“.

³⁾ Namesto „Ránicos“ ima Guidon v svoji geografiji „Retianos“. Misliti nam je na prebivalce stare Recije.

⁴⁾ Tu se prvičkrat v zgodovini omenjajo „Carontani“ (Karantani).

⁵⁾ Patria Carnium je ravno to, kar Carneola ali pa Carnech patria.

⁶⁾ Phanas je sedanji Plomin (Fianona) v Istri. Sosednji del morja so nekdanj zvali „sinus Flanaticus“.

⁷⁾ Namesto „Agit“ ima ravennski geograf na nekem drugem kraju (IV, c. 22) besedo „Dan“.

⁸⁾ Namesto „Revingo“ ima rečeni pisatelj drugod (IV, c. 30 in 31) Ruigno in Ruginio.

⁹⁾ Adbessicin je morebiti nekdanja postaja „Anesica“, ki je stala nekako med Prosekom in Opčino pri 24. miljniku od Ogleja. Mogoče je pa tudi, da se je kraj prav za prav glasil „Ad vicesimum“ ter bil pri 20. miljniku od Ogleja.

Ibid., c. 6 (p. 453, 454): „A secundo latere est Italiae finis per || litora p. 453. praedicti sinus maris Adriatici usque ad expletum tractum totius provinciae p. 454. Histriae.“

Ibid., c. 17 (p. 459): „Item in regione Venetiarum sunt civitates Vicentia, Patavium, Altinum, Concordia, Trabium¹⁾, Opitergium.“

Ibid., c. 18 (p. 459, 460): „Item desuper sunt civitates Filaria²⁾, p. 459. Sosonia, Ceneda, || Aquilegia, Foroiulii.“ p. 460.

Ibid., c. 19 (p. 460): Item in regione Histriae sunt civitates Treiesta, Sapara, Umagum, Neapolis, Parentia, Ribingium, Pola.“

Ibid., c. 20 (p. 460, 461): „Nominare itaque litoreas Italiae civitates volens, ab inferioribus partibus inchoandum est, id est a civitate Arsia, quae confinium Liburniae Histriaeque provinciarum est, sed quia iam superius dictas ingressi civitates, ut membratim eas in unaquaque provincia exponerem, nunc easdem non incongrue reiterans ordinatius explicabo: Arsia, Nissacium, Pola, Ribingium, Neapolis, Umagum, || Sapara quae et Sibaris, Silvium, p. 461. Piranium, Capris, Treiesta, Foroiulii, Puciolis, Aquileia, Concordia, Altinum ...“

Kar se tiče mest med Dračem in Ravenno, omenja Guidon c. 115. razun drugih tudi naslednje (c. 115, 116, 117, p. 543, 544): „... Ebona, p. 543. Agit, Corinthon, || Argerunton, Bigi, Ospella, Publisca, Senia, Turres, Ra- c. 116. paria, Tharsaticum, Laureana, Albona, Arsia, Nesacium, Pola, Remigium, Parentium, Neapolis, Humagum, Sipparis, Silbonis, Piranum. || Capris c. 117. Tergeste, Alessiccion, Foroiulium, Puciolis, Aquileia nobilis et olim inclita: hanc Attila saevissimus cepit et diruit: Concordia, Altinum ...“

Št. 183.

Okoli 670.

Za oglejskim patriarhom Feliksom je sledil Ivan II., ki je vladal devet let.

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 8): „Johannes patriarcha sedit annis IX.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Johannes patriarcha sedit annis IX.“

Št. 184.

Od 673. do 683.

Gradeški patriarh Agaton je bil rojen v Kopru. Za patriarha so ga izvolili sufragani Nove Venecije in Istre. Vladal je deset let ter bil pokopan zraven svojega prednika.

¹⁾ Trabium. — Anon. Rav. ima Tarbision.

²⁾ Filaria. — Anon. Rav. ima Filtorio.

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 88): „... hic successit Agathon.“

Ibid. (Monticolo, p. 89): „Hoc quoque tempore mortuo Agathone patriarcha, qui ecclesiam Gradensem rexerat annos decem“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Agaton patriarcha, qui fuit nacione Continopolis¹⁾ caput Ystrie civitatis, vixit in patriarchatu an. 10.“

Danduli Chronicon, VI, c. 10 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 122): „Agatho patriarcha Gradensis factus est anno Domini DCLXXV.²⁾ Hic in Justinopoli civitate Istriae natus, his diebus electus patriarcha a suffraganeis suis novae Venetiae et Istriae consecratus est.“

Ibid. VI, c. 10, pars 13 (l. c. p. 123): „Hic quoque Agatho patriarcha postquam Gradensem sedem anno X tenuisset, vitae suae finem feliciter tetigit, et iuxta suum praedecessorem sepulturae traditus est.“

Št. 185.

Okoli 678.

Za Vektarijem je Landari dobil furlansko vojvodino, po tega smrti pa Rodoald.

Pauli diaconi Hist. Langob., V, c. 24 (MG. SS. rer. Langob., 153) „Post hunc Wechtari Landari apud Foroiuli ducatum tenuit. Quo defuncto, ei Rodoald in ducato successit.“

Št. 186.

680, dné 27. marca.³⁾ Rim.

Papež Agaton je sklical v Rim zoper monotelete cerkveni zbor, katerega se je udeležilo 125 škofov. Sklepi tega zbora so bile nekake inštrukcije papeževim poslancem, ki so se napotili k takratnemu običnemu cerkvenemu zboru v Carigrad. Papež je izročil svojim poslancem tudi dve pismi do bizantinskega cesarja Konstantina (IV.)⁴⁾, podpisani od tistih škofov, ki so prišli v Rim k zborovanju. Razen drugih so bili tudi podpisani:

„*Agatho episcopus sanctae ecclesiae Aquilejensis provinciae Istriae* (Ἀγάθων ἐκκλησιαστικὸς ἐπίσκοπος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀκουλητικῆς ἐπαρχίας Ἰστρίας).

„*Cyriacus episcopus sanctae ecclesiae Polensis Istriae* (Κυριακὸς ἀμπαρτωνλὸς καὶ ἀνάθιος ἐπίσκοπος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Πολήντου ἐπαρχίας Ἰστρίας).

¹⁾ Prav za prav Iustinopolis.

²⁾ Zastran datiranja gl. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., coll. 303 in 305.

³⁾ Dotično zborovanje je bilo „in sancto pascha tertia die“. (Gl. Eddius in Vita s. Wilfridi, c. 51, ap. Gale, Historiae Brit., Sax. Scriptores, I, 80.)

⁴⁾ Po smrti bizantinskega cesarja Konstanta je vladal njegov sin Konstantin IV. Pogonat od 680—685.

Aurelianus episcopus sanctae ecclesiae Parentine provinciae Istriae (Αὐρηλιανὸς ἐλάχιστος ἐπίσκοπος τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Παρέντου ἐπαρχίας Ἰστρίας).

Ursinus episcopus sanctae ecclesiae Cenetensis provinciae Istriae (Οὐρσίνος ἐλάχιστος ἐπίσκοπος τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Κεΐσου ἐπαρχίας Ἰστρίας).

Andreas episcopus sanctae ecclesiae Vejentinae¹⁾ provinciae Istriae (Ἀδρέας ἐλάχιστος ἐπίσκοπος τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Κελαϊάνης ἐπαρχίας Ἰστρίας).

Gaudentius episcopus sanctae ecclesiae Tergestinae provinciae Istriae (Γαυδέντιος ἐλάχιστος ἐπίσκ. τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Τεργυώνης ἐπαρχίας Ἰστρίας).

Benenatus episcopus sanctae ecclesiae Opitergiensis provinciae Istriae (Βενενάτος ἐλάχιστος ἐπίσκ. τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Ὀπετεργίης).

Ursinianus episcopus sanctae ecclesiae Paduanae²⁾ provinciae Istriae (Οὐρσίνος ἐλάχιστος ἐπίσκ. τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Παταβίης ἐπαρχίας Ἰστρίας).

Paulus episcopus sanctae ecclesiae Patavine³⁾ provinciae Istriae (Παῦλος ἐλάχιστος ἐπίσκοπος τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Ἀλτινέσου, ἐπαρχίας Ἰστρίας).⁴⁾

[Mansi, Conc. coll., XI, p. 185, 311, 775. — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, p. 238.]

Št. 187.

Okoli 680.

Za oglejskim patriarhom Ivanom II. je sledil Ivan III., ki je vladal deset let.

Chron. patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 8): „Johannes patriarcha sedit annis X.“

Chron. patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „... cui (sc Johanni) successit alter Johannes, qui sedit annis X.“

¹⁾ „Ecclesia Vejentina“ v istrski eparhiji nam ni znana. Če se oziramo na grški tekst, bi morali trditi, da ta Andrej je bil celjski škof. Ker pa v Celju takrat ni bilo škofov, je morebiti kak drug škof, živeč v vladikovini gradeških patriarhov, imel ta naslov. Holstenius in za njim Rubeis (Mon. eccl. Aquil., coll. 306) mislita, da je treba čitati „Veglentanae“ v latinskem in „Βεγλιάνης“ v grškem tekstu in tako bi bil ta Andrej škof na otoku Krku.

²⁾ Rubeis (l. c.) pravi, da ni bilo takrat v Padovi nobenega Ursiniana, ter misli, da je treba čitati „ecclesiae Petinensis“. Mogoče je, da se Rubeis moti. Že v nepristnem zapisniku gradeške sinode (dat. 3. nov. 579) se omenja padovski škof Virgilij (gl. št. 85).

³⁾ Namesto „Patavine“ bi se moralo čitati „Altinensis“, kar kaže tudi grški tekst.

⁴⁾ Iz zgoraj navedenih citatov je razvidno, da so škofje, katere so bile zavisne od gradeških patriarhov, prištevali istrski eparhiji. Gradeški patriarhi so nekaj časa v Istri imeli največ svojih podložnikov. In tako so po glavni pokrajini imenovali vso eparhijo.

Št. 188.

Morebiti od 683. do 717.

Okoli leta 683. je bil Kristofor postavljen za gradeškega patriarha. Doma je bil v Pulju. Rad je podpiral reveže in stavil cerkve. Ko je 35 (P) let vladal, je umrl ter bil pokopan v cerkvi sv. Ivana evangelista na Gradežu.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, *Cronache Veneziane*, I, 11): „Cristoforus presul suscepit ecclesiam Gradensem regendam; qui in patriarchatu vixit ann. numero XXXII et mortuus est atque sepultus in eadem basilica (sc. beati Johannis evangeliste).“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c., I, 89): „Huic (sc. Agathoni) successit Cristoforus.“

Ibid. (l. c. p. 92): „Anno incarnationis Domini DCCXVII. Cristoforus patriarcha ex hac luce migravit.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Huic (sc. Agatoni) successit Christoforus, qui fuit natione Pulie Varis¹⁾ civitate; vixit in patriarchatu an. 35.“

Danduli Chronicon, VI, c. 11 (Muratori, *Script. rer. Ital.*, XII, 123): „Christophorus patriarcha Gradensis intronizatus est anno Domini DCLXXXV.²⁾ Hic natione Polanus, vir in pauperes pius et in fabricandis ecclesiis studiosus hoc tempore patriarcha factus est.“

Ibid. VII, c. 1, pars 25 (l. c. p. 130): „Christophorus patriarcha anno XXXII. suae sedis in Grado mortuus est et sepultus in ecclesia sancti Joannis Evangelistae.“

Št. 189.

Okoli 690.³⁾

Ko je nekdanj furlanski vojvoda Rodoald zapustil mesto Čedad, je prišel Ansfriz iz utrjenega gradu, Reunia⁴⁾ imenovanega, ter se brez kraljevega dovoljenja polastil vojvodstva. Rodoald je nato bežal v Istro, potem pa čez morje v Ravenno in odtod v Pavijo h kralju Kuning-

¹⁾ Brez dvoma je beseda „Varis“ napačna ter bi namesto nje moralo stati „Istriae“ ali pa kaj drugega enakega. Nikakor pa ne kaže, da bi „Pulie Varis“ pomenjalo Bari v Apuliji.

²⁾ Dandulus pravi, da je Kristofor leta 685. postal patriarh. Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 303 in 309) je dokazal, da je ta letnica previsoka ter da bi moralo stati 683. Dijakon Ivan pravi v svoji Beneški kroniki, da je Kristofor leta 717. umrl. Če sta letnici 683. in 717. resnični, ima tisti vir bolj prav, ki trdi, da je Kristofor vladal 35 let, kakor pa dva druga, ki mu pripisujeta le 32 let.

³⁾ To se je godilo takrat, ko je vladal langobardski kralj Kuningpert, tedaj med letom 679. in 700.

⁴⁾ Da je Reunia sedanja Ragogna blizu S. Daniela na Furlanskem. je bilo že povedano. (Gl. št. 145.)

pertu. Ansfrít pa ni bil zadovoljen samo s furlanskim vojvodstvom, hotel je v svojo oblast dobiti vse kraljestvo. Spuntal se je zoper svojega kralja; a v Veroni so ga prijeli, pripeljali pred Kuningperta, oslepili in poslali v pregnanstvo. Nato je Rodoaldov brat Adon kot namestnik vladal čez Furlansko eno leto in sedem mesecev.

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 3 (MG. SS. rer. Langob., 165): „At vero Rodoald, quem aput Foroiuli praemisimus ducatum tenuisse, cum ab eadem civitate abesset, Ansfrít de castro Reunia ducatum eius absque regis nutu pervasit. Quo comperto Rodoald in Histriam fugiit ac deinde navigio per Ravennam Ticinum ad Cunincpertum regem pervenit. Ansfrít vero non contentus ducatum Foroiulansium regere, insuper contra Cunincpertum rebellans, regnum eius invadere voluit. Sed comprehensus in Verona, ad regem deductus, evulsis oculis, in exilium trusus est. Foroiulano autem ducatu post haec Ado, frater Rodoaldi, lociservatoris nomine per annum et menses septem gubernavit.“

Št. 190.

Med 695. in 698. dné 15. novembra

Ko je (v Carigradu) vladal cesar Leoncij¹⁾, je prišla truma Slovencev od južne strani čez Alpe na Bavarsko.²⁾ Pridrla je do kočé puščavnika Marina ter zahtevala od njega, da bi jej kazal pot. Ker pa puščavnik ni hotel tega storiti ter ni maral zapustiti svoje celice, zato so se Slovenci močno razjezili. Napravili so ogenj ter prisilili svetega moža, da jim je moral donašati drva. Nato so ga vrgli na grmado ter ga sežgali. To se je zgodilo dné 15. novembra.³⁾

V nekem poznejšem viru čitamo, da so bili Slovenci takrat še pogani, da so na dolgo in široko opustošili bavarsko zemljo ter da so Marínu vzeli vse njegovo imetje, njega samega pa pretepli in nato vrgli v ogenj.

Vita ss. Marini et Anniani authentica (ed. B. Sepp, p. 6): „Tempore Leoncii imperatoris contigit, quod gens nefandissima Wandalorum⁴⁾

¹⁾ Bizantinski cesar Leoncij je vladal od leta 695. do 698. V tem času so tedaj Slovenci prihrumeli na Bavarsko.

²⁾ Slovenci niso prišli iz Italije, kakor trdi prvi vir, in tudi ne odtam pribežali, pač pa so pridrli od južne strani. Kaže se, da so prihrumeli iz zahodne Karantanije ter jo potem udarili po Zillerski in Achenski dolini, da so prišli na sedanja bavarska tla.

³⁾ Opisani dogodek se je izvršil na južnem Bavarskem med Innom in Isarjem blizu tam, kjer se rečica Mangfall zavije proti vzhodu k Innu. — Kakor čitamo v životopisu, so Slovenci napravili ogenj, kajti okoli srede meseca novembra je na Bavarskem že hladno.

⁴⁾ V obeh virih se Slovenci zovejo „Wandali“. Znano je, da tudi v Anu. Alam. ad a. 798 (MG. SS., I, 48) ta izraz zaznamuje Slované.

de Italia fugientes et nescientes viam, et venerunt per viam per cisalpinos montes, et illum virum sanctum, cum errando per montes ibant, invenerunt, precipientes ei, ut illis dux itineris esset. Ille vero vir sanctus votum Deo suo factum habuit, ne ab illa specu vivus recederet, non illis acquievit. Illi vero nefandissimi hoc audientes indignati sunt valde et furore nimio repleti fecerunt ignem succendi ipsumque virum sanctum ligna vehere et ipsum vivum cum ipsa congerie lignorum incendebant eumque in medio posuerunt. Hac de re vitam finivit XVII k. decembrium.*

- p. 12. **Legenda ss. Marini et Anniani** (ed. B. Sepp, p. 12, 13): „Igitur crudelissima gens Wandalorum eadem tempestate idolatriam¹⁾ colens ritu paganorum de propria egrediens patria longe lateque plura desiderabilia loca vastaverat in provintia Bawaria. Quam circumquaque percurrrens pervenit etiam ad cellam sancti Marini, quem repperit nil hostilem incursionem formidantem intente officiis assistere serviminis divini. Unde feroces homines nimio concitati furore sanctum virum studuerunt maximo perturbare dolore. Omnia namque eius utensilia primitus despoliando violenter ei abstulerunt moxque illum, ut Christum negaret, plurimis tormentis compellere studuerunt. Diutinis vero illum verberibus affligebant posteaque eum sevis ungularum lacerationibus eculeo suspensum usque ad nuditatem costarum constringebant. Sanctus autem vir inter tantas poenas corde et ore Christum confessus hilari mente illud psalmigraphi²⁾ carmen Domino canebat indefessus: „Dominus mihi adiutor non timebo, quid faciat mihi homo“ et reliqua. Illos etiam, qui se cruciabant, totis nisibus ad Dominum convertere desideravit, quibus verbum salutis constanter quasi nil mali sustinens praedicavit. Sed nullo modo durum eorum cor et inpenitens potuit salutiferis doctrinis emollire, qui ut apostolus³⁾ ait „sibi thesaurizaverunt iram in die irae“. Quid plura. Supra modum ergo idem hostes ex patientia sancti viri truculentiores facti et plus quam ille beatus corpore torqueretur cordibus suis cruciati novissimam hanc sententiam super ipsum
- p. 13. fieri statuerunt, scilicet ut grandi igne eum comburerent || quem praefatis atrocibus poenis superare non valuerunt. Tali quoque tormento martyr sanctus carnem relinquere optavit, qui cum sancto Laurentio et cum aliis sanctis per ignem necetenus coronatis palmam martyrii sibi concedere Dominum semper oravit. Concupivit enim post obitum suum cum psalmista⁴⁾ Domino gaudens concinere: „Probasti Domine cor meum et visitasti nocte; igne me examinasti et non est inventa in me iniquitas.“ Succenso utique a Wandalis cumulo lignorum copioso inmissus flammis vir Dei Marinus XVII k. Dec. ad Christum migravit fine glorioso.“

¹⁾ Prav za prav „idololatriam“.

²⁾ Ps. 117, 6.

³⁾ Jakob, 5, 3.

⁴⁾ Ps. 16, 3.

Št 191.

Okoli 698.

Langobardski kralj Kuningpert ¹⁾ je ukazal sklicati v Pavijo oglejske razkolnike, kateri niso hoteli verovati v sveto Trojico in tudi ne priznavati, da se sklepi petega cerkvenega zbora ²⁾ popolnoma strinjajo s sklepi četrtega. ³⁾ Kralj je namreč želel, da bi po vsem zapadu vladala le ena vera. V dvorani, kjer se je zborovalo, so pravoverniki nasproti krivovercem zagovarjali knjige, potrjene po svetih očetih, ter dokazovali, da so bili Pavel, ⁴⁾ Pir, ⁵⁾ Teodor, ⁶⁾ Iba ⁷⁾ in Teodorit ⁸⁾ krivoverci.

Ko so razkolniki izprevideli, da so premagani, so prosili kralja, da naj pravoverniki prisežejo, da so sklepi petega cerkvenega zbora veljavnejši, kakor so to do sedaj mislili. Ako se to stori, hočejo se ž njimi v veri zediniti. To se je tudi potem zgodilo v cerkvi, kjer so razkolniki nato s prisego potrdili svoje zedinjenje s katoliško cerkvijo. Pozneje so vsi skupaj prejeli sv. obhajilo. Od veselja se nobeden ni mogel zdržati solz. Nato je kralj Kuningpert ukazal, da naj vsaka stranka izbere svoje poslance ter jih pošlje do svete stolice.

Takratni papež Sergij I. ⁹⁾ je v navzočnosti svojih škofov z veseljem sprejel obe poslanstvi, namreč duhovnika Tomaža in v postavah zvedenega Teodoalda na eni strani ter oglejske zastopnike na drugi.

Ko je sedel pred navzočimi, so mu izročili poslanci pismo (pavijskega) škofa Damijana, v katerem je ta popisal to, kar se je zastran rečenega razkolništva zgodilo. Papež Sergij je izjavil, da dobi kralj zaradi svojega dela usmiljenje pri Bogu, ker tisti, ki je izpreobrnil grešnika, je tudi rešil svojo dušo smrti. Potem je ukazal z ognjem uničiti tiste spise, katere so sestavili prej naštetih možje, da bi se ž njimi razkolniki več ne pohujševali.

Carmen de synodo Ticinensi ¹⁰⁾ (MG. SS. rer. Langob., p. 190, 191):

VII.

„Fontis labacro recepere simile,
nobiscum simul Trinitatem credere

¹⁾ Langobardski kralj Kuningpert je vladal od 688—700.

²⁾ Peti občni cerkveni zbor je bil leta 553. v Carigradu.

³⁾ Četrty občni cerkveni zbor je bil leta 451. v Chalcedonu.

⁴⁾ Pavel, carigrajski patriarh, — ⁵⁾ Pir, carigrajski patriarh. — ⁶⁾ Teodor iz Mopsuestije. — ⁷⁾ Iba iz Edesse. — ⁸⁾ Teodorit iz Cyra.

⁹⁾ Papež Sergij I. je vladal od leta 687—701.

¹⁰⁾ Ta pesem obsega 19 kitic. Tu navajam le kitice od 7. do 17. (incl.). Iz začetnih črk posameznih kitic se sme sklepati, da je pesem sestavil neki „Stefanus mg.“ (magister). — Pesem nam kaže, kako se je pod papežem Sergijem I. končal razkol zaradi treh poglavi. Da se je to zgodilo, ima posebne zasluge langobardski

Aquiligenses dissedentes synodum
quinta, qui totus concordat cum quarta,
una tempnentes rei facti omnium.

VIII.

Fides ut esset in tota Hesperia
coadunata, advocari praecepit
Aquiligenses urbi ubi resedet,
Ticino dicta ab amne qui confluet,
proprium gerens Papia vocabolum.

IX.

Aulam ingressi orthodoxi pariter,
adversus prabos coeperunt contendere,
libros legentes sancitos a patribus,
Pauli et Pyrri detegentes heresem,
Theodori, Hibae simulque Theodoriti.

X.

Ast se iam victos cognoscentes, ilico
petunt a rege, ut iurent catholici
melius quintam recepere synodum,
et se promittunt consensuros postea
ac iuratos credendum recepere.

XI.

Namque ovantes ingressi ecclesia,
iureiurandum adfirmant concordiam
adque uniti karitatis vinculum,
ostias simul offerentes Dominum,
eucharistiam concordis participant.

XII.

Nullus de tanto gaudio potuerat
se temperare a fletu et lacrimis,
catholicique sive de scismaticis,
omnibus tanta supplevit conpunctio,
cernerent Christum ibi acsi patule.

kralj Kuningpert. Razkol zaradi treh poglavij je trajal na Gradežu in po Istri, kjer so vladali bizantinski cesarji, le nekako do leta 628., po oglejski zemlji pa, katera je bila pod oblastjo langobardskih kraljev, se je odstranil še le okoli 698., tedaj 70 let pozneje. Langobardskim vladarjem je bilo všeč, da so njih podložniki po Beneškem gojili sovraštvo do rimskih papežev in bizantinskih cesarjev, in zato so podpirali razkolnike, da so lažje ostali trdovratni.

XIII.

Utreque parti rex pius elegere
 Cuninperct iubet legatos, dirigere
 sedem ad sanctam, ubi Christo presole
 data potestas nectere et solvere
 Petro piscanti caeli archeclavio.

XIV.

Ubi resedens papa pius Sergius,
 suos qui iussit adesse episcopos,
 gaudens recepit Thomam Christi ministrum,
 Theodoaldo simul legum peritissimum;
 aderant quoque Aquiligenses pariter.

XV.

Sedenti pape ante ora omnium
 scedula datur continens praeterita,
 quae acta erant praedicto de scismate;
 quam vir excellens Dammianus pontifex
 pio direxit dictata effamine.

XVI.

Sergius papa regi est pollicitus
 sua a Deo adempta facinora;
 illud prophetae ¹⁾, ubi inquit, recolet:
 „Qui peccatore ab errore convertet,
 sua a morte liberavit anima.“

XVII.

Merito iuste pastor apostolicus
 digni quod erant sectae pravae codices,
 quos antefati conscripserunt auctores,
 iussit conburi, ultra ne pulluerent
 pravorum mentes, qui erant de scismate.“

Št. 192.

Okoli 698.

Vsled prizadevanja rimskega papeža Sergija I. sta se v tistem času oglejski nadškof in pa njegova cerkev, katera dolgo

¹⁾ Epist. Jacobi, V, 20.

nista hotela priznati sklepov petega cerkvenega zbora, zedinila z rimsko cerkvijo. Razsvetljena po papeževem poduku¹⁾ sta se odpovedala zmoti ter se mirno poprijela resnice.²⁾

Liber pontificalis, LXXXVI (Sergius I.), § 15 (MG. Gest. pont. Rom., I, 215): „Huius temporibus Aquilegiensis ecclesiae archiepiscopus et synodus, qui sub eo est, qui sanctum quintum universalem concilium utpote errantes suscipere diffidebant, eiusdem beatissimi papae spiritalibus monitis atque doctrinis instructi conversi sunt eundemque venerabilem concilium satisfacti susceperunt. Et qui prius sub erroris vitio tenebantur, doctrina apostolicae sedis illuminati, cum pace consonantes veritati ad propria relaxati sunt.“

Bedae Chronica ad a. 572 (!) (MG. Auct. ant. tom. XIII, 317): „Synodus Aquileie facta³⁾ ob imperitiam fidei quintum universale concilium suscipere diffidit, donec salutaribus beati papae Sergii monitis instructa et ipsa huic cum ceteris Christi ecclesiis adnuere consentit.“

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 14 (MG. SS. rer. Langob., 168): „Hoc tempore synodus Aquileiae facta ob imperitiam fidei quintum universalem concilium suscipere diffidit, donec salutaribus beati papae Sergii monitis instructa et ipsa huic cum ceteris Christi ecclesiis annuere consentit.“

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 1, pars 1 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 127): „Hoc tempore synodus Aquilegiae facta V. universalem synodum a Justiniano imperatore et a Vigilio papa Constantinopoli celebratam suscipere diffidit; sed a Sergio papa dum salubriter redarguitur, ad concordiam revocatur.“

Št. 193.

Okoli 700.⁴⁾

Nekako v tem času je 13 let vladal oglejski patriarh Peter.

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8) „Petrus patriarcha sedii annis XIII.“

¹⁾ Iz tega pa še ne sledi, da je bil takratni oglejski nadškof osebno v Rimu.

²⁾ Cfr. št. 191.

³⁾ Beda, ki je to notico zajel iz Lib. pontif., ni dobro razumel svojega vira. Če čitamo v Lib. pontif. besede „synodus, qui sub eo est“, ne smemo misliti na kako oglejsko sinodo, pač pa na cerkev, ki je bila pod vodstvom oglejskega nadškofa. To kaže že sedanjik „est“, ki se nahaja v tem stavku. Poznejši pisatelji, ki so iz Bedovega spisa zajemali, so vsi govorili o neki oglejski sinodi, ki se je sklicala za papeža Sergija. Prava zgodovina popolnoma molči o oglejski sinodi; pač pa nam je znana sinoda, katera je bila v tistem času v Paviji.

⁴⁾ Pavel dijakon omenja smrt tega patriarha (VI, c. 33) med drugimi dogodkami, katere so se vršile med letom 705. in 712.

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Petrus patriarcha sedit annis XIII Huius tempore universalis synodus apud Aquilegiam celebratur.“¹⁾

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 1, pars 8 (Muratori, *Script. rer. Ital.*, XII, 128): Eodem tempore Petrus Aquilejensem gubernabat ecclesiam.“

Št. 194.

Izmišljeno.²⁾

Okoli 700.³⁾

V neki poznejši legendi čitamo, da je sv. Rupert prehodil alpske pokrajine ter prišel do karantanskega kralja (!). Na tega priprošujo je izpreobrnil njegove podložnike in jih krstil. Ko je prekoračil Visoke Ture, je oznanjeval božjo besedo Slovincem ter dosegel med njimi mnogo uspehov. Nato je med njimi postavil več cerkva in ustanovil mnogo samostanov. Ko je pustil med Slovenci svoje verne učence, duhovnike in klerike, da bi čuvali krščansko vero, se je povrnil na bavarsko zemljo

Vita s. Ruperti Salisburg. ep. Rosweydiana. (*Acta Sanctorum Boll.*, tom. III. Martii, p. 705): „Pertransiens vero omnem Alpiarum regionem ad Carentanorum regem pervenit, cujus rogatu regnum illud convertens Christi baptismate purgavit, transcensoque monte altissimo mons Durus appellato, praedicavit Wandalis plurimumque fructum ex eis Domino largiente consecutus est, aedificavitque ibi ecclesias multas, atque plurima monasteria fundavit. Demum dimissis ibi discipulis religiosis, presbiteris et clericis ad Christianae religionis custodiam reversus est in terram Batavorum.“

Št. 195.

Okoli 705.⁴⁾

Po smrti furlanskega namestnika Adona je vojvodstvo dobil *Ferdulf*, ki je prišel iz Ligurije. Bil je nestanoviten in ošaben človek.

¹⁾ Prava zgodovina te sinode v Ogleju ne omenja. Cfr. št. 192.

²⁾ Na podlagi spisa „*Vita s. Ruperti Salisb. ep. primogenia*“, ki je bil najbrže leta 873. sestavljen, so razni možje v poznejših stoletjih izdelali več životopisov o sv. Rupertu, ki so tu in tam mnogo obširnejši, a ne povsod zanesljivi. Ni težko dokazati, da so zgoraj navedeni stavki neresnični. Kakor se vidi, je pisatelj to, kar se je zgodilo pod slovenskim vojvodom Hotimirom in solnograškim škofom Virgilijem, pripisoval že sv. Rupertu.

³⁾ Sveti Rupert je prišel leta 696. iz Wormsa na Bavarsko in sicer najprej v Režno. Nato se je napotil ob Donavi navzdol v Lauriacum, potem se naselil ob Wallerskem jezeru. Na zadnje je prišel v Solnograd, kjer je postavil svojo škofovsko stolico ter tudi tu dal napraviti moški in ženski samostan. Je li umrl leta 718. ali pa že prej, ni znano.

⁴⁾ Z ozirom na druge dogodke, med katere je Pavel dijakon uvrstil popis teh bojev, smemo sklepati, da se je vse to, kar tu čitamo, vršilo okoli leta 705

Hotel je premagati Slovence, a napravil je veliko škodo sebi in Furlanom. Podkupil je nekatere Slovence, da bi vsled njegovega poziva poslali svojo vojsko na Furlansko.¹⁾ To se je tudi zgodilo. Slovenske roparske čete so pridrle v neki furlanski okraj, napadle pastirje in črede ter napravile mnogo plena. Župan ali po langobardskem jeziku „sculdahis“²⁾ dotičnega okraja, plemenit, hraber in čvrst mož, je šel za roparji, a jih ni mogel dohiteti. Ko se je povrnil, ga je srečal vojvoda Ferdulf ter ga vprašal, kaj se je zgodilo z roparji. Argait, tako je bilo namreč županu ime, je odgovoril, da so ušli. Sedaj reče Ferdulf zaničljivo: „Kdaj bi ti mogel izvršiti kaj hrabrega, ker prihaja tvoje ime Argait iz arga.“³⁾ Argait kot hraber mož odvrne jezo nato: „Dal Bog, da ne bi umrla prej, dokler se ne izkaže, kateri izmed naju je večji arga!“

Ne dolgo potem so Slovenci, katere je Ferdulf z denarjem izvabil na Furlansko, prišli z veliko močjo ter se utaborili na vrhu neke gore, kamor se je moglo zarad strmine le težko priti. Vojvoda Ferdulf je s svojo vojsko dospel do gorskega podnožja ter iskal kake primerne poti, da bi mogel napasti Slovence. Sedaj pravi Argait Ferdulfu: „Spomni se, vojvoda, da si me imenoval bojazljivega in nesposobnega človeka ali po domače „arga“! Sedaj pa naj pride božja jeza nad tistega izmed naju, kateri bi pozneje prišel do Slovencev!“ Ko to izpregovori, obrne svojega konja proti gorski strmini ter začne jezdit proti slovenskemu taboru. Ferdulfu se je zdelo sramotno, ako ne bi tudi na tej težavni poti napadel Slovencev. Zato je jezdil za Argaitom po nepripravnih in nepristopnih tleh. Ko to opazi ostala vojska, si misli, da bi bilo nečastno, ako ne bi sledila svojemu vojvodu, in zato se tudi napoti za njima. Ko vidijo Slovenci, da se jim sovražniki po strmini približujejo, se hrabro postavijo v bran ter se bojujejo bolj s kamenjem in sekirami kakor z orožjem. Vrgli so jih s konj ter skoraj vse pobili. Tako so zmagali in sicer ne vsled svoje moči, temuč le slučajno. V tej bitki je bilo vse furlansko plemstvo uničeno; tu je padel vojvoda Ferdulf, in umrl je tudi Argait, ki je izvabil vojvoda na boj. Hrabri možje, ki so tu padli vsled prepira in nepremišljenosti, bi bili pokončali več tisoč sovražnikov, ako bi se bilo složno in pametno postopalo.

¹⁾ Ta trditev Pavla dijakona je jako neverjetna. Slovenci niso bili tako nemumni, da bi bili v svojo škodo prišli na Furlansko takrat, kadar bi to bilo všeč furlanskemu vojvodu Ferdulfu.

²⁾ Sculdahis, tudi sculdachius, scultais itd. je germanska beseda. V sedANJI nemščini nahajamo za dotični pojem izraza Schultheiss in Schulze. Sculdahis (Schultheiss) je bil tisti, ki je nalagal globe („Schuld“) ter jih potem izterjeval (heißen = ukazati).

³⁾ A r g a je najbrže grška beseda. Ἀργός = brez dela, len, zanikaren. Po langobardskih postavah je moral tisti, kdor je komu rekel „arga“, plačati 12 solidov globe. Cfr. edict. Rothari, c. 381 (MG. Legg., IV, 88).

Le en Langobard, kateremu je bilo ime Munichis, in ki je pozneje postal oče furlanskemu vojvodu Petru in cenedskemu vojvodu Urzu, je izvršil hrabro in moško delo. Ko je padel s konja in mu je že neki Slovenec, ki se je vrgel nanj, zvezal roki, je vendar z zvezanima rokama izvil nasprotniku sulico iz desnice ter ga prebodel. Nato se je zvalil zvezan po strmini navzdol ter ušel.¹⁾

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 24. (MG. SS. rer. Langob., 172, p. 172. 173): „Mortuo quoque apud Foroiuli Adone, quem dixeramus lociservatorem fuisse, Ferdulfus ducatum suscepit, qui de partibus Liguria exiit, homo lubricus et elatus. Qui dum victoriae laudem de Sclavis habere cupiit, magna sibi et Foroiulani detrimenta invexit. His praemia quibusdam Sclavis dedit, ut exercitum Sclavorum in eadem provinciam sua adhortatione inmitterent. Quod ita quoque effectum est. Causa autem magnae in eadem Foroiulana provincia perditionis ista fuit. Inruerunt latrunculi Sclavorum super greges et pastores ovium, quae in eorum vicinia pascebantur, et de eis praedas abigerunt. Subsecutus est hos rector loci illius, quem „sculdahis“ lingua propria dicunt, vir nobilis animoque et viribus potens; sed tamen eosdem latrunculos adsequi non potuit. Cui exinde revertenti dux Ferdulfus p. 173. obviam factus est. Quem dum interrogaret, quid de illis latrunculis factum esset, Argait ei — sic enim nomen habebat —, eosdem fugisse, respondit. Tunc ei Ferdulfus indignans ita locutus est: „Quando tu aliquid fortiter facere poteras, qui Argait ab arga nomen deductum habes?“ Cui ille maxima stimulatus ira, ut erat vir fortis, ita respondit: „Sic vellit Deus, ut non antea ego et tu, dux Ferdulfe, exeamus de hac vita, quam cognoscant alii, quis ex nobis magis est arga.“ Haec cum sibi invicem vulgaria verba locuti fuissent, contigit non post multos dies, ut exercitus Sclavorum, pro quorum adventu dux Ferdulfus praemia dederat, cum magnis viribus adventaret. Qui cum castra in summo montis vertice posuissent, et pene ex omni parte difficile esset ad eos accedere, Ferdulfus dux cum exercitu superveniens, coepit eundem montem circuire, ut per loca planiora super eos possit inruere. Tunc Argait, de quo praemisimus, ita Ferdulfo dixit: „Memento, dux Ferdulfe, quod me esse inertem et inutilem dixeris et vulgari verbo arga vocaveris. Nunc autem ira Dei veniat super illum, qui posterior e nobis ad hos Sclavos accesserit.“ Et haec dicens, verso equo, per asperitatem montis, unde gravis erat ascensus, ad castra contendere coepit Sclavorum. Ferdulfus vero opprobrium ducens, si non ipse per eadem difficilia loca super Sclavos inruerit, cum per aspera quaeque et difficilia inviaque loca secutus est. Quem suus exercitus, turpe ducens ducem non sequi, subsequi et ipse coepit. Videntes itaque Sclavi, eos per devexa loca super

¹⁾ Če Pavel dijakon tu trdi, da je izmed vse furlanske vojske ostal en sam mož pri življenju, je to ravno tako malo verjetno, kakor to, ako na nekem drugem mestu pravi (gl. št. 199), da je v neki bitki s Slovenci padel en sam Langobard. — Na kateri gori se je tu omenjeni boj vršil, ni znano.

se venire, praeparaverunt se viriliter, et magis lapidibus ac securibus quam armis contra eos pugnantes, pene omnes deiectos equis perimerunt. Sicque victoriam non viribus, sed casu adepti sunt. Ibi omnis nobilitas periit Foroiulanorum; ibi Ferdulfus dux cecidit; ibi et ille qui eum provocaverat extinctus est. Tantique ibi viri fortes per contentionis malum et improvidentiam debellati sunt, quanti possent per unam concordiam et salubre consilium multa milia sternere aemulorum. Ibi tamen unus e Langobardis nomine Munichis, qui pater post Petri Foroiulani et Ursi Cenetensis ducum extitit, solus fortiter et viriliter fecit. Is cum de equo eiectus esset, et eum unus e Sclavis subito invadens eius manus fune conligasset, ipse manibus ligatis lanceam ab eiusdem Sclavi dextera extrahens, eum cum ipsa percussit, et ligatus per aspera se loca deiciens evasit.“

Št. 196.

Okoli 706.

Po smrti furlanskega vojvoda Ferdulfa je K o r v u l postal njegov naslednik, vendar ne za dolgo časa. Ker je razžalil svojega kralja, so ga oslepili ter mu vzeli njegovo dostojanstvo.

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 25 (MG. SS. rer. Langob., 173): „Mortuo itaque Ferdulfo duce hoc modo,¹⁾ in eius loco ordinatus est Corvolus. Qui pauco tempore ducatum tenens, dum regem offendisset, evulsis oculis dedecorose vixit.“

Št. 197.

Okoli 707.

Za Korvulom je P e m o n postal furlanski vojvoda. Bil je razumen mož ter je mnogo koristil svoji deželi. Njegov oče Bilon je zarad neke vstaje prišel iz Belluna na Furlansko ter tu potem v miru živel. Pemon se je oženil z neko Ratpergo, ki je bila sicer kmetiškega (grdega) lica, a plemenitega značaja. Rodila mu je tri sine, ki so se zvali Ratchis, Ratchait in Ahistulf. Pemon je tudi skrbel za sinove tistih furlanskih plemenitašev, kateri so pod vojvodom Ferdulfom padli v boju s S l o v e n c i .²⁾

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 26 (MG. SS. rer. Langob., 174): „Deinceps vero Pemmo ducatum promeruit, qui fuit homo ingeniosus et utilis patriae. Hic patre genitus Billone, qui de Belluno fuerat, sed propter seditionem, quam illuc fecerat, in Forumiuli post veniens, ibi pacifice vixit. Hic Pemmo habuit coniugem Ratpergam nomine; quae cum esset facie rusticana, saepe maritum deprecata, ut se dimissa aliam uxorem duceret, quam tanti ducis coniugem esse deceret. Sed ipse, ut erat vir sapiens, plus

¹⁾ Cfr. št. 195.

²⁾ Cfr. št. 195.

eius mores et humilitatem verecundamque pudicitiam quam corporis pulchritudinem sibi conplacere, dicebat. De hac igitur coniuge tres Pemmo filios, hoc est Ratchis et Ratchait et Ahistulfum, viros strenuos, genuit. Quorum nativitas humilitatem matris ad gloriam erexit. Qui dux, congregatis omnium nobilium qui in bello de quo diximus obierant filiis, sic eos cum suis natis pariter nutrit, acsi et ipsi ab eo geniti fuissent.“

Št. 198.

Najbrže od 717. do 724.¹⁾

Gradeški patriarh Donat, naslednik Kristoforov, je bil doma iz Piacenze. Po sedemletnem vladanju je umrl ter bil pokopan na Gradežu v cerkvi sv. Evfemije.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 11, 12): „Huic (sc. Cristoforo) successit Donatus antistes mortuo vero Donato patriarcha, qui ann. numero VII rexit pontificatum, sepultus est in basilica sanctę Eufemię.“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c. I, 92): „Huic (sc. Cristoforo) successit Donatus.“

Ibid. (l. c. p. 94): „Circa hec tempora Donatus patriarcha ex hac luce migravit, qui ecclesiam Gradensem rexit annis VII.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Donatus patriarcha, qui fuit natione Placentium, rexit ecclesiam an. 7.“

Danduli Chronicon, VII, c. 1, pars 26 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 130): „Donatus patriarcha, natione Placentinus, sedit annis VII moriensque in Grado in ecclesia s. Euphemie sepultus est.“

Št. 199.

Okoli 720.

Za časa, ko je bil Pemon furlanski vojvoda, je napadlo veliko število Slovencev kraj, kateremu so rekli Lauriana.²⁾ Ko je Pemon to zvedel, je šel nad nje s tistimi plemenitimi sinovi, katere je vzrejeval skupno s svojimi otroki in ki so takrat že postali mladeniči.³⁾ Ko je

¹⁾ Zastran datiranja je treba vedeti, da je bil patriarh Donat dné 1. marca leta 725. že mrtev, kar je razvidno iz štev. 203. Ker je sedem let vladal, je trajalo njegovo gospostvo najbrže od leta 717. pa do leta 724.

²⁾ Ta Lauriana je sedanja vas Lavariano med Vidmom in Palmanuovo na Furlanskem. Nikakor pa ne smemo misliti na Lovrano v Istri, ker ta pokrajina je bila takrat razen tistega dela, ki je bil brez dvoma v slovanskih rokah, v bizantinski oblasti, ne pa v langobardski.

³⁾ Gl. št. 197. — Z ozirom na to, da so Slovenci okoli leta 705. pobili furlanskega vojvoda Ferdulfa, bi smeli misliti, da se je Pemon okoli leta 720. vojskoval z našimi predniki.

Pemon v tretje napadel Slovence, jih je popolnoma premagal. Izmed Langobardov je padel v tem boju samo jako priletni Siguald, kateri je že v prejšnji vojski pod Ferdulfom izgubil dva sina. Zarad tega se je v treh bojih maščeval nad Slovenci. — Pemon je sicer takrat pobil mnogo sovražnikov, a ker se je bal, da ne bi izgubil še katerega izmed svojih ljudi, je kar na bojišču sklenil mir s Slovenci. Od tistih časov so se ti čedalje bolj začeli bati furlanskega orožja.¹⁾

Pauli diaconi Hist. Langob., VI. c. 45 (MG. SS. rer. Langob., 180): „Quo, ut diximus,²⁾ in tempore Pemmo Foroiulani praecerat Langobardis. Is cum iam nobilium, quos cum suis natis nutrierat, filios eos iam ad iuvenilem perduxisset aetatem, repente ei nuntius venit, immensam Sclavorum multitudinem in locum qui Lauriana dicitur adventasse. Cum quibus ille iuvenibus super eosdem Sclavos tercio inruens, magna eos clade prostravit; nec amplius ibi aliquis a parte Langobardorum cecidit quam Sicualdus, qui erat iam aetate grandaevus. Iste namque in superiori pugna, quae sub Ferdulfo facta est, duos filios amiserat. Qui cum prima et secunda vice iuxta voluntatem suam se de Sclavis ultus esset, tercia vice, prohibente duce et aliis Langobardis, non potuit inhiberi, sed ita eis respondit: „Iam satis“, inquit, „meorum filiorum mortem vindicavi, et iam, si advenerit, laetus suscipiam mortem.“ Factumque est, et ipse solus in eadem pugna peremptus est. Pemmo vero cum multos inimicorum prostravisset, metuens ne aliquem suorum amplius in bello perderet, cum eisdem Sclavis in eodem loco pacis concordiam iniit; atque ex illo iam tempore magis ac magis coeperunt Sclavi Foroiulanorum arma formidare.“

¹⁾ Kaže se, da Pavlovo pripovedovanje ne odgovarja popolnoma resnici. Čeprav je bilo Slovencev silno veliko („imensam multitudinem“), niso Langobardom naredili druge škode, kakor to, da so pobili enega samega starikavega vojaka. Kdo naj to verjame? Pavel dijakon pravi, da so Slovenci v tej bitki izgubili mnogo svojih ljudij ter bili premagani, a vendar so ostali na bojišču. Tudi to je neverjetno. Ako je kak poveljnik izgubil mnogo vojakov ter bil premagan, je gotovo prisiljen, da prej ko mogoče zapusti bojišče. — Pavel dijakon omenja, da se je vojvoda Pemon bal, da ne bi izgubil še kakega vojaka in zato je kar na bojišču sklenil mir s sovražniki. Tako ne govori pravi poveljnik. Če bi bil Pemon res pri Lavarianu premagal Slovence, ne bi bil ž njimi sklepal mira, pač pa bi jih bil zapodil s furlanske zemlje. Kak strah naj bi imeli Slovenci pred Furlani, ako vidijo, da je njih vojvoda hitro pripravljen skleniti mir, ko mu vendar sovražnik še ni naredil nobene druge škode, kakor to, da mu je pobil enega samega moža! Iz vsega pripovedovanja bi se smelo sklepati, da so takrat Slovenci premagali Furlane, česar pa Pavel dijakon ni hotel povedati.

Kaže se, da je Pemon v tistem času res sklenil mir s Slovenci, ker v naslednjih letih se nam ne poroča o nobenem slovenskem napadu na Furlansko. Da je odslej dalj časa med Pemonom in Slovenci vladal mir, je razvidno iz neke notice Pavla dijakona, v kateri pripoveduje, da je Pemon hotel s svojimi pristaši zbežati v deželo Slovencev, ko se je zameril langobardskemu kralju Liutprandu (gl. št. 213). Ako se Pemon ne bi bil izpoprijaznil s Slovenci, ne bi bil mogel misliti na to, da bi med njimi našel varno zavetje.

²⁾ Cfr. Paul. diac., VI, c. 26.

Št. 200.

Okoli 723.¹⁾

Po smrti oglejskega patriarha Petra je Seren prevzel vodstvo oglejske cerkve. Bil je dober, pobožen in priprost mož ter je rad služil Kristusu.

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 33 (MG. SS. rer. Langob., 175): „Mortuo denique his diebus patriarcha Petro, regimen Aquileiensis ecclesiae suscepit Serenus, qui fuit vir simplicitate praeditus et ad Christi servitium pronus“

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil. App. 8): „Serenus patriarcha sedit annum I.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Mortuo Petro patriarcha successit Serenus, vir bonus et pius, ac omni simplicitate praeditus, et ad Christi servitia pronus, qui sedit anno uno.“

Št. 201.

723, dne 1. decembra.

Papež Gregor (II.) piše furlanskemu škofu Serenu [„*ad Serenum Foroiuliensem episcopum*“] ter ga spominja, da mu je poslal palij, ker je zanj prosil (langobardski kralj,²⁾ posebno pa zato, ker je zvedel, da sta se on (Seren) in pa njegova cerkev oklenila prave vere. Prepovedal mu je dotikati se tujih pravic ali pa se predrzno lastiti jurisdikcije kateregakoli; pač pa naj bo zadovoljen s tem, kar ima. Papež piše, da je zvedel, da si hoče (Seren) sedaj prisvojiti pravice gradeškega patriarha ter mu vzeti vse, kar ima. [„*Nunc vero, ut cognovimus, Gradensis presulis niteris prevadere iura: atque ex his, quae possedit nunc usque, usurpare*“.] Papež pravi, da mu prepoveduje prestopiti njegovo mejo (mejo gradeškega patriarha), pač pa naj ostane na zemlji langobardskega naroda [„*in finibus gentis Longobardorum*“], da se ne izkaže nevrednega, da je dobil palij. Ako bi ne hotel ubogati, bi zaslužil kazen.

Datum manjka. Le „Cronica de sing. patr. nove Aquileie“ ima: „*Data kalendis decembribus, in dictione VII.*“ — „*Tanto munere.*“

[Cronica de sing. patr. nove Aquileie, (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 12). — Johannis diaconi Chronicon Venetum, (Monticolo, l. c. I, 96). — Danduli Chronicon, VII, c. 2, pars 15, (Muratori,

¹⁾ Patriarh Seren je vladal okoli leta 723., kar je razvidno iz pisma, katero mu je papež Gregor II. dné 1. decembra rečenega leta odposlal. (Gl. št. 201.) Mogoče je, da je bil dalj časa predstojnik svoji cerkvi, ne pa samo eno leto.

²⁾ Ta kralj je bil Liutprand, kateri je leta 712. nastopil vladlo. (Rubeis, col. 312.)

Script. rer. Ital., XII, 132). — Rubeis. Mon. eccl. Aquil., 313. — Ughelli, Italia sacra, V, (ed. 1653) p. 1175; (ed. 1717) p. 1087. — Mansi, Conc. coll., XII, 247. — Cappelletti, Le chiese d'Italia, VIII, 73. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 715. — Troya, Cod. dipl. Longob., III, 441. — Migne, Patrol. LXXXIX, 526. — Jaffé, Reg. pont. Rom., (ed. 1885) 251, št. 2166; (ed. 1851) št. 1659 (reg.). — MG., Epist., III, 699, št. 8.]

Primerjaj tudi:

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, str. 11 in 12): „ cuius tempore (sc. Donati patriarchae) Longobardi per fortiam Sereno Foroiulensis ecclesie archiepiscopo a summa sede pallem detulerunt apostolica primitus, cui beatissimus papa Gregorius epistolam direxit, interdicentem inter cetera ne umquam aliena iura invaderet aut temeritatis ausu usurparet iurisdictionem cuiusquam, sed in his esset contentus que usque tunc possedisset, et ex auctoritate apostolica precepit ipse beatissimus papa ne ullo modo terminos excederet a Donato presule Gradense possessos, sed sibi sufficeret in his que possidebat, nec amplius quam in finibus procul dubio gentis Longobardorum gressum tendere presumeret; quod si inobediens fuisset, apostolici vigoris indignus iudicaretur.“ (Nato sledi tekst pisma, o katerem smo zgoraj govorili.)

Johannis diaconi Chronicon Venetum, (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 96): „Hisdem etiam diebus Foriulensis ecclesia a Sereno presule regebatur, qui nullius iustitie expertus, sed usurpationis causa regia potestate ab apostolica sede pallium primus tantummodo acquisivit, ac huiusmodi epistolam a Gregorio antistite Romano accepisse dinoscitur. (Potem sledi tekst zgoraj omenjenega pisma.)

Danduli Chronicon, VII, c. 2, pars 13 et 14 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 132): „Ad huius regis (sc. Liutprandi) preces Gregorius papa misit pallium Sereno antistiti Aquilegiensi, qui Petro successerat, quem a tempore renovationis suae sedis praedecessores sui obtinere minime potuerunt; eique inhibuit, ne umquam aliena iura invaderet, aut temeritatis ausu usurparet iurisdictionem cuiusquam, sed in his esset contentus, quae usque hactenus possederat. —

Serenus posthac papalis inhibitionis contemtor regio potitus auxilio fines Gradensis ecclesiae minorare nititur: quod dux, patriarcha et episcopi atque plebs Venetiae et Istriae grave ferentes, papae cum querimonia insinuant et ultionem exposcunt. Papa autem de inobedientia Sereni turbatus, ei rescribit et conquerentibus responsum tradidit continentiae subsequenteris.“ (Nato sledi tekst zgoraj navedenega papeževga pisma.)

Št. 202.

(723, dne 1. decembra.)¹⁾

Papež Gregor (II.) piše (gradeškemu) patriarhu Donatu, škofom, doždu Marcelu ter prebivalcem po Beneškem in Istri [„*Donato patriarchae et episcopis atque Marcello duci et plebi Venetiae et Istriae*“], da je zvedel o njih pritožbi zoper furlanskega škofa [„*contra Foroiuliensem antistitem*“], ki je hotel napasti zemljo gradeškega patriarha [„*ditionem Grandensis patriarchae*“]. Naznanja jim, da mu (furlanskemu škofu) je vsled tega prepovedal, da bi prestopil svojo mejo ter se dotaknil tujih pravic; zadovoljen naj bo s tem, kar ima sedaj. Skrbno naj se varujejo, da ne bode langobardsko ljudstvo vsled kake krivice ali pa kakega prepira po svoji navadi zvijačno napadalo njih (gradeške) zemlje

Datum manjka. — „*Quamquam ex ministerio.*“

[Cronica de sing. patr. nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 13), kjer pa ni omenjen niti patriarh Donat, niti dožd Marcel; naslov pismu se glasi: „Gregorius, servus servorum dei, episcopus universis episcopis Venetiensis seu Hystrie vel plebi eiusdem.“ — Danduli Chronicon VII, c. 2, pars 16 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 133). — Rubeis, Mon. eccl. Aquil. 314. — Ughelli, Italia sacra, V, (ed. 1653) str. 1176; (ed. 1717) stran 1087. — Mansi, Conc. coll. XII, 248. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 74. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 717. — Migne, Patrol. LXXXIX, 527. — Jaffé, Reg. pont. Rom., (ed. 1885) 251, št. 2167; (ed. 1851) št. 1660 (reg.). — Troya, Cod. dipl. Long., III, 443. — MG. Epist., III, 700, št. 9.]

Št. 203.

725, dne 1. marca.

Papež Gregor (II.) piše škofom in prebivalcem Beneškega in Istre [„*Venetiae seu Istriae*“] ter jim naznanja, da je po smrti gradeškega prelata Donata [„*Donato Gradensi presule*“] zapustil puljski škof Peter [„*Petrus Pollensis antistes*“] svojo cerkev ter ne oziraje se na kanonične določbe šel v drugo. Vsled tega bi ga bil po vsej pravici škofovski zbor izobčil ter mu vzel duhovsko službo, ako ne bi bil našel milosti pri apostolski stolici. Papež pravi v svojem pismu, da naj prizanesljivost nekoliko ublaži ostrost postav. Zato zapoveduje, hoteč v prvi vrsti ustreči njih prošnjam, da se povrne škof Peter na stari sedež. Ob enem naj pomni, da se mu je to storilo iz usmiljenja; tudi naj obžaluje svoje dejanje. — Proti koncu velevala (papež) škofom, da

¹⁾ Ako primerjamo vsebino tega pisma s prejšnjim (gl. št. 201), smemo trditi, da sta bili obe v istem času spisani.

bi složno volili v gradeški cerkvi [„in Gradensi ecclesia“] takega prelata, ki bi se odlikoval po svojem obnašanju in po svojih činih.

„Data Kalendis Martii, imperante domino nostro piissimo augusto Leone a Deo coronato magno imperatore anno nono, post consulatum eius anno nono, sed et Constantino maiore imperatore eius filio anno sexto, indictione octava.“ — „Creditae speculationis.“

[Ughelli, Italia sacra, V, 1088. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 315 (odl.). — Cappelletti, Le chiese d' Italia, IX, 21. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 726. — Jaffé, Reg. pont. Rom. I, (ed. 1885) 251, št. 2172; (ed. 1851) št. 1665 (reg.). — MG. Epist., III, 700 št. 10.]

Primerjaj tudi:

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 2, pars 22 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 134): „Post obitum Donati patriarchae Petrus Polensis episcopus contra statuta canonum ad Gradensem sedem se contulit, et a Gregorio papa indignus utraque sede iudicatus, ad supplicationem cleri et populi Venetiae et Istriae in prima sede restitutus est. Papa vero supplicantes monuit, ut sine pretio pastorem idoneum eligere procurarent, offerens electo pallium in signum metropolitanae dignitatis.“

Cronica de singulis patriarchis (Monticolo. Cronache Veneziane, I, 13): „ beatissimus Gregorius papa tercius (!), qui post obitum Donati Gradensis patriarche epistolam suam direxit universis Venetiensis seu Histrie et cuncto populo, ut electionem in Gradensem patriarcham facerent.“

Št. 204.

Najbrže od 725 do 747.¹⁾

Gradeški patriarh Antonij (Antonin) je bil po rodu Pado-
vanec. Iz prva je bil menih, potem pa opat v benediktinskem samostanu sv. Trojice v Brondulu,²⁾ kjer je pobožno živel. Kot patriarh je vladal 22 let, 10 mesecev in 20 dni. Vdan je bil pravi veri in rimski cerkvi ter je skrbel da se ni takrat preteče krivoverstvo razširilo po njegovi patriarhiji. Ko je umrl, je zapustil svoje premoženje svoji cerkvi. Pokopan je bil v cerkvi sv. Evfemije.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane I, 14): „ . . . qui (sc. Venetienses seu Histrie) precepto eiusdem papae Gregorii elegerunt Antoninum, virum probatissimum, in nova sancta Aquileiensi patriarcham ecclesiam mortuo vero ipso

¹⁾ Da je bil Antonij leta 725. izvoljen za gradeškega patriarha, se sme sklepati iz pisma papeža Gregorja I., spisanega dné 1. marca rečenega leta. (Glej štev. 203.)

²⁾ Kraj Brondulo je bil v chioggijski škofiji na Beneškem.

Antonino patriarcha, qui ann. rexit pontificatum XXII, ms. X, d. XX, sepultus est in eodem castro in ecclesia sanctę Eufemię.“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c., I, 94): „Huic (sc. Donato) successit Antoninus patriarcha.“

Ibid. (l. c. p. 96): „His quoque temporibus Antoninus Gradensis patriarcha a presenti luce migraverat, cuius regimen annis XXII et mensibus X, insuper et diebus XX fuerat.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Antonius patriarcha, qui fuit natione Patue civitatis; abbas fuit Brendulu cenobii; vixit in patriarchatu an. 22, men. 10, d. 11.“¹⁾

Danduli Chronicon, VII, c. 2, pars 23 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 134): „Antonius patriarcha natione Paduanus sedit annis XXII, mensibus X, diebus XX. Hic primo monachus, postea abbas monasterii sanctę Trinitatis de Brondulo ordinis s. Benedicti religiosam agens vitam, patriarcha nunc effectus est. Qui rectam fidem tenens, ab haereticis et erroribus suo tempore imminentibus ecclesiam suam immaculatam servavit et Romanę semper adhaesit, moriensque ecclesiam sponsam in bonis suis patrimonialibus heredem instituit, et in ecclesia sanctę Euphemie sepultus est.“

Št. 205.

Okoli 725.²⁾

Sveti Rupert je poslal k bavarskemu vojvodu Teodonu duhovnika Deonunga ter ga prosil, da bi smel v Bichofshofenu poleg Salice postaviti cerkev in samostan, kar je vojvoda tudi dovolil. Nato je škof Rupert prišel v rečeni kraj s svojimi ljudmi, začel trebiti ondotni svet ter potem postavil tam malo cerkev in razna bivališča. Med tem časom je umrl Teodon ter prepustil bavarsko vojvodino svojemu sinu Teodebertu. Tudi mu je naročil, da naj rad uboga škofa Ruperta ter mu povsod pomaga.

¹⁾ Trije rokopisi navajajo XX dni.

²⁾ Bavarski vojvoda Teodon je živel okoli leta 700. Njegov naslednik je bil njegov sin Teodebert. Ta je imel sina Hugberta, ki je umrl pred 1. novembrom leta 735. Hugbertu je sledil Odilon, ki je kot bavarski vojvoda vladal od 735. do 748 leta. Leta 743. se je Odilon napolil v frankovsko državo. Vprašanje je, kdaj so Slovenci pridrli na Solnograško in razrušili cerkev sv. Maksimiljana. Reči moramo, da na vsak način med letom 700. in 743. Naš vir nam pravi, da je cerkev mnogo časa stala, preden so jo Slovenci uničili; potem je pa zopet preteklo mnogo časa, da so jo kristjani iz nova postavili. Zato bi smeli trditi, da so Slovenci okoli leta 725. prišli na Solnograško plenit. — Ker niso pongauski prebivalci iz strahu pred Slovenci („propter imminentes Sclauos“) mnogo let postavili nove cerkve in samostana, se sme iz tega sklepati, da naši predniki niso samo enkrat pridrli na Solnograško, temuč večkrat. Slovenci so bili takrat še poganske vere, kar je razvidno tudi iz našega vira, ki jih enkrat imenuje „crudeles paganos“, drugikrat pa „crudelissimos paganos“.

Ko je bila cerkev v Bischofshofenu izgotovljena, je sv. Rupert poklical vojvoda Teodeberta ter mu naznanil, iz katerega vzroka je postavil cevkev. Posvetil jo je na čast sv. Maksimilijanu ter imenoval ondotni kraj Pongau. Nato je poslal tja menihe in duhovnike, katerim je dal nekatera posestva solnograške cerkve v fevd. Mnogo časa so potem ti uživali dotične fevde. Pozneje se je zgodilo, da so sosednji Slovenci pregnali te brate, katere je solnograška cerkev poslala v Pongau. Mnogo časa je bila potem rečena cerkev podrta, ker je vedno pretila nevarnost od strani poganskih Slovencev.

Ko se je bavarski vojvoda Odilon napotil (v frankovsko državo), ga je spremljal duhovnik Urz, ki je bil doma v kraju, Albina¹⁾ imenovanem. Ta kraj je vojvoda Teodebert podaril cerkvi sv. Maksimilijana takrat, ko jo je škof Rupert postavil. Ker je bila rečena cerkev zaradi poganskih Slovencev mnogo časa podrta, je duhovnik Urz prosil vojvoda Odilona, da bi mu dal v fevd to, kar je vojvoda Teodebert podelil cerkvi sv. Maksimilijana in pa škofu Rupertu.

- p. 21. Breves notitiae, c. 3 (Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, p. 21, 22): „Beatus quoque Rūdbertus tunc misit eundem presbiterum Deoningum ad Theodonem ducem, ut diceret ei hoc totum per ordinem et ut rogaret ipsum ducem sancto Rudberto dare licentiam ecclesiam ibi construere et habitacula servorum dei, et Theodo dux ita ei licentiam dedit. Venitque ibidem domnus Rūdpertus episcopus et cepit ibi cum hominibus suis extirpare et purgare ipsum locum et parvam ecclesiam ceteraque habitacula edificare. Interea vero Theodo infirmabatur commendavitque filio suo Theoderto ducatum Bawarie et domni Rūdberti episcopi causam fideliter tuendam et iuniorum eius, eique ad christianitatem suam libenter obedire et ad omne opus dei diligenter illi auxiliari, et ut ad ipsum locum, in suam elevando mercedem fideliter per omnia adjuvaret. Facta autem ibi ecclesia sanctus Rūdbertus convocavit ibidem Theodbertum ducem et nunciavit ei ipsam causam per ordinem, et ita accepta ab eo potestate consecravit ipsam ecclesiam in honore sancti Maximiliani et ipsum locum nominavit Pongō . . .
- p. 22. . . . Quod dum factum fuisset, multis temporibus hoc habebant in beneficio ab ipsa sede, quamvis versuta intencione ibidem servirent. Interea contigit, ut a vicinis Sclauis²⁾ illi fratres, qui ad Pongō de Salzburgensi sede ibidem destinati erant, inde expellebantur, et ita multis temporibus erat devastata eadem cella propter imminentes Sclauos et crudeles paganos.“

Ibid. c. 8 (l. c. p. 27): „In peregrinatione Otilonis ducis fuit cum eo quidam presbiter capellanus eius Ursus nomine, qui de illa genealogia erat

¹⁾ Najbrže sedanji Oberalm pri Halleinu na Solnograškem.

²⁾ Iz besed „a vicinis Sclauis“ je razvidno, da nam je tu misliti na Slovence, ne pa na kake druge Slovane. Ne daleč od Pongaua unstran Tur po Lungau-u, severnem Koroškem in severozahodnem Štajerskem so v osmem stoletju prebivali Slovenci.

supradictorum hominum de Albina, quos Theodbertus dux tradidit deo et sancto Maximiliano ad Pongō, quando domnus Rudbertus episcopus illam ibi ecclesiam dedicavit. Et quia propter Sclaus crudelissimos paganos eadem cella multis erat temporibus desolata, idem Vrsus presbiter venit ad Otilonem ducem et peccit dari sibi in beneficium hoc ipsum, quod Theodbertus dux ut predictum est dedit sancto Maximiliano et domino Rudberto episcopo ad sedem suam . . .“

Št. 206.

Po 11. februarju 731.¹⁾

Papež Gregor III. podeli gradeškemu patriarhu Antoninu palij.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 14): „ . . . qui (sc. Antoninus patriarcha) a beato Gregorio papa tercio iuxta decessorum suorum exemplar privilegium cum benedictione pallei consecutus est.“

Št. 207.

731, pred mesecem septembrom.

Papež Gregor (III.) piše gradeškemu nadškofu Antoninu [„*Antonino Gradensi archiepiscopo*“] in pa njegovim sufraganom ter jih vabi k cerkvenemu zboru, kateri bode v Rimu dne 1. novembra prihodnje 15. indikcije²⁾ [„ . . . *ad defendendam et confirmandam veritatem Kalendas Novembris succedentis quintedecimae indictionis apud hanc apostolicam sedem convenite omnes*“] zastran češčenja svetih podob. Papež pravi, da je nastala neka brezbožnost v kraljevem mestu (v Carigradu) in po raznih pokrajinah, ker se zametujejo in uničujejo podobe svetnikov, cerkve pa se prenarejajo v človeška bivališča in hleve. Zato prosi Antonina in njegove sufragane, da bi svarili in podučevali po vseh podložnih cerkvah, kako je treba braniti sveto vero.

Datum manjka. — „*Inter diversas*.“

[Ughelli, Italia sacra, V, (ed. 1717) 1090. — Mansi, Conc. coll., XII, 300. — Cappelletti, Le chiese d'Italia, IX, 25. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 732. — Migne, Patrol., LXXXIX, 586. — Jaffé, Reg. pont. Rom., (ed. 1885) 257, št. 2232; (ed. 1851) št. 1720 (reg.). — MG. Epist., III, 703, št. 13.]

¹⁾ To se je zgodilo po 11. februarju leta 731., ker tega dne je umrl papež Gregor II., na čegar mesto je pil potem izvoljen Gregor III.

²⁾ Petnajsta indikcija se je pričela z mesecem septembrom leta 731. Iz papeževih besed, da bo cerkveni zbor dné 1. novembra prihodnje („succedentis“) 15 indikcije, sledi, da je bilo zgoraj omenjeno pismo spisano še za 14. indikcije, tedaj pred septembrom leta 731.

Primerjaj tudi:

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, *Cronache Veneziane*, I, 14): „Hic Antoninus patriarcha ammonitus est a predicto Gregorio papa Romam ad synodum occurrere, ad quam synodum Johannes archiepiscopus Ravenas vocatus est, propter imagines quę in regia urbę deponere iubebant Leo atque Constantinus augusti et inclita coniugia quę per diversa loca fiebant.“

Št. 208.

731, okoli 1. novembra.¹⁾ Rim.

Papež Gregor (III.) skliče v Rim sinodo, katere so se udeležili gradeški nadškof Antonin, ravenski nadškof Ivan ter 93 drugih škofov. Tudi so bili na sinodi navzoči presbiteri apostolske stolice, dijakoni in vsa druga duhovščina, potem plemenitniki in ljudstvo. Na tej sinodi zbrani možje so sklenili in s svojimi podpisi potrdili, da je treba iz svete katoliške cerkve izključiti tiste, kateri bi uničevali, oskrunjevali ali pa zasramovali svete podobe Jezusa Kristusa, Device Marije, svetih apostelnov in drugih svetnikov.²⁾

Liber pontificalis (Gregorius III) (ed. L. Duchesne, I, 416): „... maiore fidei ardore permotus synodale decretum cum sacerdotali conventu quorum sacrosancta confessione sacratissimi corporis beati Petri apostoli, residentibus cum eodem summo et venerabili papa archiepiscopis id est Antonino Gradense archiepiscopo Johanne archiepiscopo Ravenne cum ceteris episcopis istius superiore partis numero³⁾ seu presbiteris sanctae huius apostolicae sedis, adstantibus diaconibus vel cuncto clero, nobilibus etiam consulibus et reliquis christianis plebibus stantes, ut si quis deinceps antiquae consuetudinis apostolicae ecclesiae tenentes fidelem usum contemnens, adversus eandem venerationem sacrarum imaginum, videlicet dei et domini nostri Jesu Christi et genitricis eius semper virginis immaculate atque gloriosae Mariae beatorum apostolorum et omnium sanctorum, depositor atque

¹⁾ Zastran datiranja gl. št. 207.

²⁾ Na to sinodo se nanaša, kar čitamo v „*Epitome chronicorum Cassinensium*“ skoraj z istimi besedami, kakor so v *Lib. pontificalis*. Ta „*Epitome*“, kateri se po krivici pripisuje bibliotekarju Anastaziju, je dal na svetlo Muratori (*Script. rer. Ital.*, II., pars I., str. 351–370). Dotični citat, ki pa je izmišljen, je bil večkrat natisnjen. (Cfr. Muratori, p. 357. — Mansi, *Conc. coll.*, XII, 302. — Migne, *Patrol. Ser. lat.*, LXXXIX, 587. — Jaffé, *Reg. pont. Rom.* [ed. 1885], št. 2233 a).

V rečenem citatu stoji zapisano, da je papež Gregor III. v Rim sklical sinodo, katere so se udeležili gradeški nadškof Antonin („Antonino Gradensi archiepiscopo“), ravenski nadškof Ivan ter še 93 drugih škofov. Na sinodi se je sklenilo, da je treba prebivalce v Orleansu in Mansu izobčiti iz cerkve, ako ne povrnejo svetinj, katere so do takrat imeli pri sebi. (Orleans in Mans sta mesti na Francoskem.)

³⁾ Id est „XCHII“.

destructor et profanator vel blasphemus extiterit, sit extorris a corpore et sanguine domini nostri Jesu Christi vel totius ecclesiae unitate atque conpage. Quod et subscriptione sua solemniter firmaverunt et inter cetera instituta probabilium praecessorum orthodoxorum pontificum annectenta sanxerunt.“

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 3, pars 11, 12 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 136): „Papa Gregorius synodum DCCCIII (!) episcoporum Romae congregavit, ubi veneratio imaginum sanctorum confirmatur, et violatores anathematizantur. Huic synodo Antonius patriarcha cum episcopis Venetiae et Istriae, suffraganeis suis, per literas papales admonitus, personaliter adfuit, et inconcussam fidem tenens, quod gestum est, comprobavit.“

Št. 209.

Nepristno.

731, okoli 1. novembra.¹⁾ V cerkvi sv. Petra (v Rimu).

Papež Gregor (III.) omenja, da je zbral škofo [„*coetu episcoporum*“] v cerkvi sv. Petra, da bi ž njih pomočjo uredil cerkvene zadeve posebno zarad svetih podob [„*ob imagines*“], katere se zametujejo in cerkve same se pa v kraljevem mestu [„*in regia urbe*“]²⁾ prenarejajo v človeška stanovališča. Tudi je sklical zbor zarad nekih nepostavnih zvez [„*propter illicitas quasdam coniunctiones*“].

Na zboru je takrat tožil novoogleski ali gradeški patriarh Antonin [„*Antoninus unus ex residentibus Nove Aquilegie id est Gradensis patriarcha*“] zoper furlanskega škofa Serena [„*Serenum Foroiulensem antistitem*“], da se ta ne zmeni za razglas rajnkega papeža Gregorja (II.), kateri mu je (sc. Serenu) po prošnji langobardskega kralja poslal palij s pogojem, da nikdar več ne napade mej gradeške cerkve [„*Gradensis ecclesie terminos*“]³⁾ Vendar se je predrzno lotil rečenih mej, ker se ne boji niti Boga, niti ljudi.

Nato je rekel Seren, da njegova (Antoninova) pritožba ni pravična. Bolje bi bil storil, ako bi bil molčal.

Antonin mu je odgovoril, da naj bo zastran njunega prepira mero-dajna razsodba škofov apostolske stolice.

Papež pravi, da je nato ukazal, da naj oba prineseta v sredino zbora svoje listine [„*instrumenta*“], katere je treba pazljivo pregledati. Še le potem je mogoče končati prepir tako, da bode mir med njima in njunimi nasledniki.

¹⁾ Zastran datiranja primerjaj št. 207.

²⁾ Namreč v Carigradu.

³⁾ Glej zgoraj št. 201.

Gradeški patriarh Antonin je nato pokazal svoja pisma [„*monimenta*“], v katerih je stalo, da se je za papeža Pelagija (II.) preložila njegova stolica iz starega Ogleja v gradeško mesto [„*ex veteri Aquilegia in Gradensen civitatem*“] da se je ta stolica na sinodi, katere se je udeležilo 20 škofov, potrdila kot metropola vsega Beneškega in Istre [„*totius Venetiae et Istrię metropolim confirmatam*“] ter da se je imenovala novoogledjska [„*Novam dictam fuisse Aquilegiam*“]¹⁾

Ko se je vse to pregledalo, bi bil moral temu nasproti tudi Seren pokazati svoje spise. A ta je priznal, da nima nič drugega, kakor privilegij, katerega je s palijem vred dobil od papeža Gregorja (II.). V tem privilegiju je stalo, da je dobil palij vsled prošnji langobardskega kralja in sicer ne zato, da bi se bahal, temuč zato, da bi se zadovoljil s furlansko škofijo [„*Foroiulensi episcopatu*“] in se nikdar ne dotaknil pravic gradeškega patriarha. Ako ne bi hotel ubogati, bi se pokazal nevrednega, da je prejel palij.²⁾

Ko se je vse to zvedelo, ni mogla prikrita ostati krivda Serenova, ki je preziral ukaze (cerkvenih) očetov in cerkvene postave. Vsled tega bi ga bil škofovski zbor izobčil ter mu vzel duhovsko službo, ako ne bi bil priznal svoje krivde ter s prisego obljubil, da ne stori v prihodnosti nikdar kaj takega.

Papež pravi, da je nato vsled sklepa navzočih škofov določil, da naj imajo novoogledjski patriarhi, to je gradeški patriarh Antonin in njegovi nasledniki, za vselej primat po vsem Beneškem in Istrskem; furlanski škof Seren in njegovi nasledniki v korminskem gradu, v katerem sedaj stolujejo, naj se pa za zmeraj zadovolje samo z langobardsko zemljo [„*ut Novę Aquilegie id est Gradensis civitatis Antoninus patriarcha suique successores totius Venecię et Istrię... primates perpetuo habeantur, Foroiulensem antistitem Serenum suosque successores Cormonensi castro, in quo ad presens cernitur sedere in finibus Longobardorum, solumodo semper esse contentos*“]. Tudi je vsled apostolske oblasti ukazal, da ne sme nobeden v kateremkoli oziru prelomiti ali prestopiti tega, kar je razglasil iz pobožnih ozirov na korist cerkvene edinosti. Kdor bi delal zoper to določbo, naj bo izobčen in zadene naj ga na onem svetu večna kazen.³⁾

¹⁾ Glej zgoraj št. 85.

²⁾ Glej zgoraj št. 201.

³⁾ Ta dokument, s čegar vsebino smo se tu seznanili, ni pristen. Nekdo ga je iz raznih spisov sestavil. Iz aktov rimske sinode, ki je bila leta 721. ali pa 722., je posnel začetek in pa imena prič, katere je pa še za nekatere škofo pomnožil, kakor n. pr. za tržaškega škofa Ivana. Tudi je nekaj dodal, kar mu je bilo znano o rimski sinodi iz leta 731. Ni gotovo, da bi bil oglejski škof Seren leta 731. še med živimi. Kaže se, da leta 827., ko je bila mantovanska sinoda, še ni bilo tega dokumenta, pač pa že takrat, ko je bila spisana „Cronica de sing. patr. nove Aquileie“, v kateri se tudi omenja. (Cfr. MG. Epist., III., 723.)

Podpisanih je na tej listini 30 škofov ter mnogo presbiterov in dijakonov. Med njimi so tudi: „*Antoninus sancte Nove Aquilegie ecclesie patriarcha*, . . . *Serenus Foroiulensis episcopus*, . . . *Johannes episcopus Tergestine ecclesie* . . .“

Datum manjka. — „*Cum simus dominice plebis*.“

[Hormayer, Archiv f. Süddeutschland, II, 209. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 732. — Jaffé, Reg. pont. Rom., (ed. 1885) 258, št. 2234; (ed. 1851) št. 1722 (reg.). — MG. Epist., III, 704, št. 14.]

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 14): „ . . . post hanc vocationem Antoninus patriarcha cum suis suffraganeis Romam ad synodum perrexit; in qua synodo definitive divisio facta est inter Antoninum Gradensem patriarcham et Serenum Foroiulensem antistitem iuxta edictum beati Gregorii secundi, confirmante tota synodo, et sententiam anathematis in huius confirmationis violatores dictante.“

Št. 210.

Okoli leta 733.¹⁾

Po smrti oglejskega patriarha Serena je vsled prizadevanja langobardskega kralja Liutpranda Kalist postal njegov naslednik. Ta izvrstni mož je bil prej arhidijakon trevisanske cerkve

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 45 (MG. SS. rer. Langob., 180): „Aput Foroiuli igitur sublato e rebus humanis patriarcha Sereno, Calistus, vir egregius, qui erat Tarvisianae ecclesiae archidiaconus, adnitente Liutprando principe, Aquileiensem ecclesiam regendam suscepit.“

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Sublato itaque de medio Sereno, ei successit Calistus, vir egregius, ecclesiae Tarvisianae archidiaconus, qui adnitente Luitprando rege Longobardorum, regimen ecclesiae Aquilegensis suscepit.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Calistus successit Sereno. Hic sedit annis XL, vir nobilis atque conspicuus.“

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 3, pars 1 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 134): „Sereno quoque Aquilegiensi praesuli Callistus ecclesiae Tarvisinae archidiaconus, annitente Luitprando rege, successit.“

Št. 211.

Med letom 731. in 733.

Papež Gregor (III.) piše (oglejskemu nadškofu) Kalistu [„*Callisto*“], da je že tri leta preteklo, odkar je bilo v dneh njegovega

¹⁾ Leta 723. je oglejski patriarh Seren še živel (gl. št. 201) in leta 762. je bil že Sigvald oglejski patriarh (gl. štev. 233). Iz tega je tedaj razvidno, da Kalist ni 40 let vladal oglejske cerkve.

prednika (papeža Gregorija II.) vsled mnogih prošenj sklenjeno [*„iam triennium evolutum, decessoris nostri tempore plurimis fuerat supplicationibus constitutum“*]¹⁾ ter sam (Kalist) opozorjen, kar tudi dokazujejo spisi, shranjeni v arhivu rimske cerkve [*„ut in sanctę nostrę ecclesię scrineis testantur volumina“*], da zasluži palij le s pogojem, da se niti on (Kalist), niti njegovi nasledniki ne dotaknejo tujih pravic. Papež pravi, da je sedaj izvedel, da je (Kalist) predrzno grešil zoper cerkvene postave, kar mora jako obžalovati. Iz lakomnosti se je protizakonito polastil posestev, katera se zovejo Centenara in Morsano²⁾ ter spadajo pod samostan Matere božje na otoku Barbani. Ta samostan je pa že dolgo časa po vsej pravici lastnina gradeške cerkve [*„... quia aviditate devictus ausu illicito pervaseris possessiones, que Centenaria et Musiones nuncupantur, pertinentes monasterio sanctę Dei genitricis sito in insula Barbiana, quod prisco et longo tempore sancta iure possidet Gradensis ecclesia et eius hactenus fuerat ditionis“*]. Ker si ne sme nihče osvojiti tujega blaga, posebno pa duhovnik ne, zato mu (Kalistu) zapoveduje, da za sedaj povrne vse to z vsemi priteklinami, česar se je protipostavno polastil, gradeškemu nadškofu [*„Gradensi archiepiscopo“*], pod čegar oblast spadajo rečena posestva. Ako bi pa ostal svojeglaven in ne hotel povrniti tujega imetja, ga zadene cerkvena kazen.

Datum manjka. — *„Iam triennium.“*

[Danduli Chronicon, VII, c. 3, pars 8. (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 136). — Ughelli, Italia sacra, (ed. 1653), V, 1177. — Baronius, Ann. eccl., ad a. 729, št. 6. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 318. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 734. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 75. — Troya, Cod. dipl. Long, III, 624, št. 506. — MG. Epist., III, 707, št. 15. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2240 (1725).

Primerjaj tudi:

Danduli Chronicon, VII, c. 3, pars 8. (Muratori, l. c.): *„Callistus praesul Aquilegiensibus hoc tempore insulas, quae Centenaria et Musiones iurisdictionis Gradensis ecclesiae vocantur, occupans, subsequentes literas a Gregorio papa suscepit.“* — (Nato sledi tekst papeževega pisma, potem pa besede): — *„Callistus receptis admonitionibus papalibus, ad cor rediens, invasas insulas ecclesiae Gradensi resignavit.“*

¹⁾ Iz navedenih besed je razvidno, da je bilo to pismo spisano v prvem, drugem ali tretjem letu po smrti papeža Gregorja II., katerega so dné 11. februarja leta 731 pokopali. (Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, str. 257.)

²⁾ Centenara in Morsano sta dva kraja tik morja med Oglejem in Gradežem. Blizu tam je tudi otok Barbana.

Št. 212.

Med 726. in 737.

Papež Gregor (II. ali pa III.) piše (gradeškemu patriarhu) Antoninu [„*dilectissimo fratri Antonino Gregorius*“] ter mu naznanja, da se je langobardsko ljudstvo polastilo ravennskega mesta in da se eksarh (Evtihij), kakor je zvedel (namreč papež), mudi na Beneškem. Naroča mu (Antoninu), da pomaga eksarhu ter se ž njim vred bojuje, da pride ravensko mesto iz nova do starih razmer ter pod oblast cesarjev Leona in Konstantina.

Datum manjka.¹⁾ — „*Quia peccato faciente.*“

[Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 95). — MG. Epist., III, 702. — Jaffé, Reg. pont. Rom, št. 2178 (1671).]

Št. 213.

Okoli 737.

Takrat je nastal hud prepir med oglejskim patriarhom Kalistom in furlanskim vojvodom Pemonom. Vzrok temu prepiru je bil naslednji. Že v prejšnjem času je prišel škof Fidencij iz Zuglia²⁾ ter z dovoljenjem furlanskih vojvodov prebival v Čedadu, kamor je tudi prestavil svoj škofovski sedež. Ko je umrl, je prišel Amator na njegovo mesto. Do takrat so imeli patriarhi pred njim svoj sedež v Korminu, ne pa v Čedadu, kajti v Ogleju niso mogli zaradi bizantinskih napadov prebivati. Ker je pa hotel patriarh Kalist biti imeniten gospod, mu ni bilo všeč, da bi njegov škof stanoval pri vojvodu in Langobardih, sam pa bi moral živeti med priprostim ljudstvom. Zato se je postavil svojemu škofu Amatorju nasproti, pregnal ga iz Čedada ter v njegovi hiši pripravi sebi stanovanje. Nato se je vojvoda Pemon z mnogimi plemenitimi Langobardi združil zoper patriarha, ga ujel ter odpeljal v grad „Potium“,³⁾ kateri je stal tik morja. Tu ga je hotel vreči v morje, kar pa se vendar ni zgodilo. Zaprl ga je v ječo, da bi tu okusil kruh bridkosti. Ko je kralj Liutprand to zvedel, se je močno razjezil; vzel je Pemonu vojvodstvo ter njegovega sina Ratchisa izbral za vojvoda.

¹⁾ Nekateri pisatelji, kakor Martens (Politische Geschichte des Langobardenreiches unter König Liutprand, str. 69—71) mislijo, da je to pismo ponarejeno, drugi pa trdijo, da je pristno. Ako ni izmišljeno, je bilo izdano takrat, ko je v Benetkah vladal dožd Orso, ki je dobil od papeža Gregorja prav tako pismo, kakor gradeški patriarh. Dožd Orso je najbrže vladal od leta 726—737.

²⁾ „Iuliense castrum“ je sedanji Zuglio v beneški Karniji, kjer so že v šestem stoletju vladali škofje. Gl. št. 85, 100 in 102.

³⁾ Kje je bil „castellum Potium“ ali „Pontium“, kakor je tudi v nekaterih rokopisih zapisano, ni znano. Mogoče je, da je bil ta grad tik zaliva Panzano pri Tržiču.

Sedaj je hotel Pemmon s svojimi pristaši zbežati v deželo Slovencev; ker je pa njegov sin zanj prosil pri Liutprandu, ga je kralj iz nova sprejel v svojo milost.

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 51 (MG. SS. rer. Langob., 182): „Gravis sane per idem tempus inter Pemmonem ducem et Calistum patriarcham discordiae rixa surrexit. Causa autem huius discordiae ista fuit, Adveniens anteriore tempore Fidentius episcopus de castro Iuliensi, cum voluntate superiorum ducum intra Foroiulani castris muros habitavit ibique sui episcopatus sedem statuit. Quo vita decedente, Amator in eius loco episcopus ordinatus est. Usque ad eundem enim diem superiores patriarchae, quia in Aquileia propter Romanorum incursionem habitare minime poterant, sedem non in Foroiuli, sed in Cormones habebant. Quod Calisto, qui erat nobilitate conspicuus, satis displicuit, ut in eius diocesi cum duce et Langobardis episcopus habitaret et ipse tantum vulgo sociatus vitam duceret. Quid plura? Contra eundem Amatorem episcopum egit eumque de Foroiuli expulit atque in illius domo sibi habitationem statuit. Hac de causa Pemmo dux contra eundem patriarcham cum multis nobilibus Langobardis consilium iniit adprehensumque eum ad castellum Potium, quod supra mare situm est, duxit indeque eum in mare praecipitare voluit, sed tamen Deo inhibente minime fecit; intra carcerem tamen eum retentum pane tribulationis sustentavit. Quod rex Liutprand audiens, in magnam iram exarsit, ducatumque Pemmoni auferens, Ratchis, eius filium, in eius loco ordinavit. Tunc Pemmo cum suis disposuit, ut in Sclavorum patriam fugeret; sed Ratchis, eius filius, a rege supplicavit patremque in regis gratiam reduxit.“

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 8): „Et nota, quod a Severo patriarcha usque ad Calistum qui sequitur, patriarchae propter incursionem Romanorum non audebant stare in Aquilegia, sed habitationem sibi elegerunt in Cormons. Hoc tempore in castro Forojuliano, quod nunc Civitas Austria appellatur, Pemmo dux praeerat. Calistus vero in Cormons habitabat. De consensu et voluntate ducum priorum Fidentius in castro Forojuliano episcopus constituitur: ipso vero decedente Amator subrogatur, et in episcopum ordinatur. Calistus autem, qui erat vir egregius et nobilitate conspicuus, videns quod in ditione sua cum ducem et nobilibus Amator episcopus habitaret, et ipse Calistus rurali vulgo sociatus vitam duceret, valde sibi displicuit: et ad praedictam civitatem veniens, Amatorem de Forojulii expulit, atque domum illius sibi habitationem statuit. Qua de causa magna inter Calistum patriarcham et Pemmonem ducem discordia orta est. Quid plura! Dux Pemmo contra patriarcham cum multis Longobardis nobilibus consilium iniit: et apprehensum eundem patriarcham ad castellum Pucium supra mare, ut ipsum submergeret, duxit. Quod Deo prohibente non fecit: tantum ipsum diebus pluribus tribulationis pane in carcere sustentavit. Quod rex Liutprandus audiens, contra Pem-

monem ducem in iram exarsit, et de ducatu deposuit. Pemmo timore regio in Sclavorum patriam cum suis fugit.¹⁾ Rex vero dicti Pemmonis filios et omnes qui Pemmoni adhaeserant, longo tempore carceribus cruciavit.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Et notandum, quod ab Elia patriarcha supradicto usque ad hunc Calistum patriarchae habitabant in Cormono: et in Civitate Austria, quae tunc ut supradictum est Castrum Forojuliense appellabatur, duces sibi episcopum fecerunt; et erat tunc temporis Fidentius episcopus, quo decedente Amator successit. Quod advertens Calistus patriarcha, qui erat nobilis et egregius vir, quod episcopus habitaret in sua diocesi cum ducibus et nobilibus, et ipse patriarcha sociatus vulgo rurali vitam duceret, displicuit sibi et dictum Amatorem de Civitate Austriae expulit et in eadem sibi suam habitationem elegit. Qua de causa Pemo dux Forojuliensis contra Calistum discordias habuit: et inito consilio cum multis nobilibus Longobardis, ipsum Calistum apprehendit; et eum ducens ad quoddam castrum juxta mare ipsum submergere voluit. Sed jubente Deo non fecit, sed ipsum in carcerem diebus pluribus pane tribulationis sustentavit. Quod rex Luitprandus Longobardorum audiens, capto Pemone et aliis nominatim, qui sibi adhaeserant, ipsum Pemmonem deposuit et alios in carceribus longo tempore cruciavit.“

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 4, pars 1 (Muratori, Script. rer. Ital. XII, 137): „Gravis sane per idem tempus inter Penonem ducem Forojulii et Callistum patriarcham discordiae rixa surrexit, quia Callistus in Aquilegia propter Romanorum incursiones nequiens habitare, in Cormono sedem suam tenebat; et contra Amatorem episcopum Fidentii successorem, qui in castro Forojulii dioecesis Aquilegiensis cum voluntate ducis sedem habebat, indignatus, eum de Forojulio expulit, et in ejus domo sibi habitationem fecit. Quem dux propterea capiens ad castrum Putium, quod supra mare est, adduxit et in mare praecipitare voluit; sed tamen Deo inhibente minime fecit. Intra carcerem tamen detentum pane tribulationis sustentavit. Quod Luitprandus audiens, ducatum Penoni abstulit et Ratchis ejus filium sub rogavit.“

Št. 214.

Po letu 737.

Ko je oglejski patriarh Kalist prišel iz ječe, v katero ga je vrgel vojvoda Pemon,²⁾ se je povrnil v Čedad, kjer je sezidal cerkev sv. Ivana in tudi sebi postavil palačo. Užival je milost pri kralju. Strogo je vladal svojo cerkev. Ko je umrl, so shranili njegovo truplo v cerkvi, katero je bil dal napraviti.

¹⁾ Vojvoda Pemon je le hotel pribežati v domovino Slovencev, ni pa v resnici tega storil.

²⁾ Glej št. 213.

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Post haec patriarcha ad Civitatem rediens, ibi ecclesiam et baptisterium s. Johannis atque palatium patriarchale construxit: et regis suffultus favore, ecclesiam strenue gubernavit. Post haec vero XL. ordinationis suae anno ¹⁾ felici pace quievit: cujus corpus in praedicta, quam construxit, ecclesia quiescit.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Calistus vero cum honore rediens et susceptus, palatium et ecclesiam in dicta Civitate Austria construxit; in qua feliciter omnibus succedentibus in pace quievit.“

Št. 215.

Okoli 738.²⁾

Ko je Ratchis postal vojvoda furlanski, je napadel s svojimi ljudmi **Kranjsko**, ki je domovina **Slovencev**. Pomoril je mnogo ondotnih prebivalcev ter uničil njih imetje. Ko so ga nato Slovenci nena doma napadli, ni imel časa, da bi bil vzel svojo sulico iz rok svojega oproda. Zato je ubil prvega, ki mu je prišel blizu, s svojo palico, katero je imel v roki.³⁾

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 52 (MG. SS. rer. Langob., 183): „Ratchis denique aput Foroiuli dux, ut dixeramus, effectus, in Carniolam Sclavorum patriam cum suis ingressus, magnam multitudinem Sclavorum interficiens, eorum omnia devastavit. Ubi cum Sclavi super eum subito inruissent, et ipse adhuc lanceam suam ab armigero non abstulisset, eum qui primus ei occurrit clava, quam manu gestabat, percutiens, eius vitam extinxit.“

Št. 216.

Okoli 741.

Papež Gregor (III.) piše gradeškemu patriarhu Antoninu ter mu naznanja, da ga je že večkrat poklical, da bi prišel s svojimi škofi do apostolskega praga (v Rim); a on (Antonin) mu je odgovoril, da mu

¹⁾ Neverjetno je, da je patriarh Kalist vladal 40 let. — Glej št. 210.

²⁾ Ratchis je najbrže leta 737. postal furlanski vojvoda. Morebiti se je potem naslednjega leta napravil na Kranjsko. Leta 744. so ga po Liutprandovi smrti izvolili za langobardskega kralja.

³⁾ Kaj se je potem zgodilo, nam Pavel dijakon ne omenja. Mi tedaj ne vemo, so li Langobardi odbili nepričakovani napad Slovencev, ali pa so morali bežati. Z ozirom na to, da so Slovenci, ki so bivali po okraju, „Zellia“ imenovanem, v tistem času nehali furlanskim vojvodom plačevati nekak davek (gl. štev. 146), bi smeli sklepati, da se Ratschisu njegova ekspedicija na Kranjsko ni posrečila. To je potem Slovence po okraju „Zellia“ osrčilo tako, da so furlanskim vojvodom odpovedali vsakoletni davek.

je nemogoče, da bi zarad raznih prepirov varno potoval. A treba je v prvi vrsti skrbeti za krščansko vero in za hišo Gospodovo. Papež pravi, da ga je prosil langobardski kralj, da bi njegovi (langobardski) nadškofje prišli k njemu (k papežu) tretji dan po vstajenju [*„post tertium diem dominicę resurrectionis“*]; zato želi (papež), da bi se napotil do njega tudi on (Antonin) s svojimi škofi. Papež omenja, da je pisal v enakem smislu tudi beneškim škofom. Kdor ne bode delaven, bode dajal zarad tega Bogu natančen račun. Zato ga še enkrat izpodbuja, da bi prišel v določenem času.

Datum manjka.¹⁾ — *„Saepius evocatus.“*

[Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2256 (1738). — MG. Epist., III, 703, št. 17.]

Št. 217.

743.

Bavarski vojvoda Odilon, hoteč narediti svojo zemljo popolnoma nezavisno od frankovske države, zbere mnogobrojno vojsko. Tudi mu pridejo na pomoč Sasi, Alemeni in Slovani.²⁾ Frankovska majordoma Karlman in Pipin ga premagata ob Lech-u. Vojvoda Odilon jima komaj uide čez reko Inn, alemanski vojvoda Teobald pa na neko drugo stran. Zmagovalca sta potem 52 dni pustošila po Bavarskem. Odilon je pozneje dobil svojo vojvodino nazaj, vendar je moral priznati frankovsko nadoblast.

Ann. Mettenses ad a. 743 (MG. SS., I, 327): „Ogdilo, dux Baioariorum, qui Hiltrudem filiam Caroli ad se fugientem in coniugium sibi copulaverat contra voluntatem Pippini et Karlomanni, se et etiam ducatum suum, quem largiente olim Karolo principe habuerat, a dominatione Francorum subtrahere nitebatur. Qua de causa compulsi sunt gloriosi germani exercitum contra ipsum ducere. Venientes autem super fluvium qui dicitur Lech, castra metati sunt in planicie super ripam praedicti amnis. Baioarii quoque ex alia parte contra eos exercitum adunaverunt, conductoque in adiutorium Saxones et Alemannos et Sclavos secum habuerunt. Sedit autem uterque exercitus in eodem loco 15 diebus. Erat autem in eodem loco ipse fluvius intransmeabilis. Nam memoratus Ogdilo dux vallum firmissimum fecerat inter se et hostes. Provocati tandem Franci invisionibus gentis illius, indignatione commoti, periculo se dederunt, et per loca per quae plaustra ducebantur nocte irruentes, divisus exercitibus improvisos Baioarios occupaverunt. Commissoque proelio, Ogdilo dux, caeso exercitu, vix cum paucis turpiter fugiendo, Innum fluvium transiit, et sic manus invictorum principum evasit. Teobaldus quoque timore perterritus in aliam partem fugam

¹⁾ To pismo je bilo pred 29. novembrom leta 741. spisano, ker rečenega dne je bil papež Gregor III. že pokopan.

²⁾ Tu omenjeni Slovani so bili najbrže karantanski Slovenci.

iniit. Ipsi vero victores cum exercitu suo Baioariam circumeunt, et moram fecerunt in eadem regione quinquaginta duorum dierum.“

O tej vojski govoré ali pa jo vsaj omenjajo tudi naslednji viri: Fredegarii contin., c. 112 (MG. SS. rer. Merov., II, 180), Ann. s. Amandi ad a. 743 (MG. SS., I, 10), Ann. Lauriss. ad a. 743 (ibid., I, 134), Ann. Juvav. min. ad a. 743 (ibid., I, 88), Ann. Guelf. ad a. 742 et 744 (ibid., I, 27), Ann. Nazar. ad a. 742 et 744 (ibid., I, 27), Ann. Alam. ad a. 742 et 744 (ibid., I, 26), Ann. Altah. ad a. 743 (ibid., XX, 782), Ann. Fuld. ad a. 743 (ibid., I, 345), Ann. Mosell. ad a. 744 (ibid., XVI, 495), Breves notitiae, c. 7 (ed. Hauthaler, p. 27).

Št. 218.

744.

Ko so odstranili langobardskega kralja Hildepranda, je furlanski vojvoda Ratchis postal njegov naslednik. Za furlanskega vojvoda so sedaj postavili Aistulfa, Ratchisovega brata.

Pauli diaconi Continuatio Lombarda (MG. SS. rer. Langob., 216): „Hic Aritheis (sc. Lombardorum rex) filius fuit Pemmonis ducis Foroiuliani. Frater vero Aritheis fuit Astulphus, qui ei in ducatu successit, vir fortissimus et animosus.“

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 9, pars 6 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 139): „Ratchis dux Forojulii subsequenter in regno Longobardorum Ilprando successit.“

Št. 219.

Morebiti od 745 do 787.

Oglejski patriarh Sigvald, naslednik patriarha Kalista, je bil sorodnik langobardskega kralja Grimoalda. Doma je bil iz Čedadada ter je tudi kot patriarh v tem mestu prebival. V dveh virih čitamo, da je 42 let srečno vladal svojo cerkev.

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Sigualdus patriarcha de genere Grimoaldi regis sedit annos XLII. Hic natione Civitatensis, ibi habitavit et ecclesiam prospere gubernavit.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Sigualdus patriarcha sedit annis XLII. Hic etiam in praedicta habitans Civitate, eam multipliciter augmentavit.“

Št. 220.

Okoli 745.¹⁾

Obri so hudo začeli nadlegovati karantanske Slovence,²⁾ katerim je takrat vladal vojvoda Borut. Da bi ta mogel pregnati obrsko vojsko, se je obrnil do Bavarcev ter jih prosil, da bi mu prišli pomagat. Ti so to tudi kmalu storili ter premagali Obre. Za to dobroto so morali Karantanci in njih sosedje³⁾ priznavati vrhovno oblast njih (frankovskih) kraljev. Vojvoda Borut je tudi moral dati Bavarcem talnikov, med katerimi sta bila tudi njegov sin Gorazd in njegov nečak Hotimir. Pri tej priložnosti je vojvoda izrekel željo, da bi oba postala kristjana, kar se je tudi zgodilo.

Conv. Bag. et Carant., c. 4 (MG. SS., XI, 7): „Non multo post tempore coeperunt Huni eosdem Quarantanos hostili seditione graviter affligere. Fuitque tunc dux eorum Boruth nomine qui Hunorum exercitum contra eos iturum Bagoariis nunciari fecit rogavitque eos sibi in auxilium venire. Illi quoque festinando venientes expugnaverunt Hunos et obfirmaverunt Quarantanos, servitutique eos regum subiecerunt, similiterque confines eorum. Duxeruntque inde secum obsides in Bagoariam. Inter quos erat filius Boruth nomine Cacatius, quem pater eius more christiano nutrire rogavit et christianum facere; sicut et factum est. Et de Cheitmaro filio fratris sui similiter postulavit.“

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 15): „... post quem Boruch.“

Vita S. Virgilii, lect. III (MG. SS., XI, 87): „Non multo post tempore coeperunt Huoni eosdem Quarantanos hostili seditione graviter affligere, fuitque tunc dux eorum Borûth nomine, qui Huonorum exercitum contra eos iturum Bawaris nuntiari fecit, rogans eos sibi in auxilium venire. At illi cum magna festinatione venientes expugnaverunt Huonos, et obfirmaverunt Quarantanos, servitutique eos regum subiecerunt, similiter et confines eorum. Duxeruntque secum inde obsides in Bawariam, inter quos erat filius Borûth nomine Karastus, quem pater eius more christiano nutriri et baptizari postulavit, quod ita factum est. Similiter de Chethmaro filio fratris sui fieri rogavit.“

¹⁾ To se je zgodilo po letu 743., ker od takrat so bili Bavarci podložni kraljem in sicer frankovskim. Najbrže je Slovincem pomagal bavarski vojvoda Odilon, ki je umrl dné 18. januarja leta 748. Njegov naslednik Tasilo je bil rojen še le leta 741 (Cfr Ann. Juvav. mai. ad a. 741); bil je takrat, ko je postal vojvoda, še jako mlad in ni verjetno, da bi se bil hotel vtikati v bojne zadeve tuje dežele. Obri so tedaj, kakor se vidi, med letom 743. in 748. napadli karantanske Slovence.

²⁾ Primerjaj besede (Conv. Bag. et Carant., c. 3, l. c. p. 6): „Sclavi qui dicuntur Quarantani et confines eorum.“

³⁾ Najbrže so bili ti mejni sosedje ali krajinščani („confines“) takratni prebivalci Kranjskega. Na panonske Slovence ne moremo misliti, ker so bili takrat še podložni Obrom. Slovanski prebivalci okoli Reke so pa še le leta 799. prišli s Franki v dotiko.

Št. 221.

Najbrže od 747 do 755.

Gradeški patriarh Emilijan, ki je bil doma iz Emilije, je vladal osem let in pet dni. Iz prva je bil diakon, potem pa arhidijakon gradeške cerkve. Ko je umrl, je bil pokopan v cerkvi sv. Evfemije.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 14): „Huic (sc. Antonino) successit Emilianus patriarcha, qui rexit pontificatum ann. VIII, dies VI; mortuo vero, sepultus est in eadem ecclesia (sc. sanctę Eufemie).“

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo l. c., I, 97) „Eodem etiam tempore Emilianus patriarcha, qui Gradensem ecclesiam annis VIII et dies V gubernaverat, in pace vitam finivit.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Emilianus patriarcha, qui fuit nacione Emilianensem civitatem, vixit in patriarchatu an. 8, d. 25.“¹⁾

Danduli Chronicon, VII, c. 9, pars 8 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 139): „Aemilianus patriarcha, natione Aemiliae, sedit annis VIII, diebus V. Hic primo diaconus, postea archidiaconus Gradensis ecclesiae fuit, moriensque in ecclesia s. Euphemiae sepultus est.“

Št. 222.

749.

Aistulf, ki je bil do takrat vojvoda furlanski, je postal kralj langobardski, ko se je njegov brat Ratchis odrekel kroni ter šel v samostan.

Pauli diaconi Continuatio Romana, c. 2 (MG. SS. rer. Langob., 201): „Post hunc (sc. Ratchisum) vero Langobardi germanum eius Aistulfum ad regni gubernacula levaverunt.“

Pauli diaconi Continuatio tertia, c. 23 (ibid., 208): „Monachi scemate cooperto Ratheis rege, frater eius Haistulphus, Pemmonis filius, super Langobardos in regem elevatur circa annum Domini nostri septingentesimum quinquagesimum.“²⁾

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 9, pars 11 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 140): „Aistulphus, qui dux Forojulii erat, fratre Ratchis facto monacho, hoc tempore in regno Langobardorum succedit.“

¹⁾ Dva rokopisa navajata V dni.

²⁾ V resnici leta 749.

Št. 223.

Okoli 750.¹⁾

Po smrti karantanskega vojvoda Boruta so Bavarci z dovoljenjem Frankov poslali v Karantanijo njegovega sina Gorazda, ki je bil takrat že kristjan. Zanj so namreč prosili ondotni Slovenci ter ga potem, ko je prišel k njim, povzdignili za svojega vojvoda.

Conv. Bag. et Carant. c. 4 (MG. SS., XI, 7): „Mortuo autem Boruth, per iussionem Francorum Bagoarii Cacatium iam christianum factum penitentibus eisdem Sclavis remiserunt, et illi eum ducem fecerunt.“

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 15): „... post quem Karastus.“

Vita S. Virgilii, lect. III (MG. SS., XI, 87): „Mortuo autem Borúth iussu Francorum Bawari Karastum²⁾ christianum factum petentibus eisdem Sclavis remiserunt, et illi eum ducem fecerunt.“

Št. 224.

Med 741 — 752.³⁾

Papež Caharija določi, da naj Karantanija v cerkvenem oziru spada pod solnograško škofijo.

¹⁾ Letnice, na katere se moremo ozirati, ako hočemo približno dognati, kdaj sta vladala slovenska vojvoda Gorazd in Hotimir, so 743, 751, 772 in 784. Leta 743. so bili Bavarci, katerim so pomagali tudi Slovenci, premagani ob Lechu ter morali odslej priznavati vrhovno oblast frankovskih kraljev (gl. št. 217); leta 751. je Pipin postal frankovski kralj; leta 772. je prišel bavarski vojvoda Tasilo s svojo vojsko nad karantanske Slovence (gl. št. 244) in leta 784. je umrl solnograški škof Virgilij (gl. št. 265). Med leto 743. in 784. nam je uvrstiti naslednje dogodbe: 1) Obri napadejo karantanske Slovence (okoli 745). — 2) Smrt vojvoda Boruta; njegov naslednik je bil Gorazd (okoli 750). — 3) Po triletnem vladanju je umrl Gorazd, kateremu je za vlade frankovskega kralja Pipina sledil Hotimir (okoli 753). — 4) Škof Virgilij pošlje Hotimiru pokrajinskega škofa Modesta in več duhovnikov (okoli 755). — 5) Solnograški duhovniki postavijo med Slovenci prve tri cerkve (okoli 760). — 6) Modest umrje; poganski Slovenci se prvikrat vzdignejo zoper krščansko stranko (okoli 765). — 7) Druga vstaja poganskih Slovencev (okoli 767). — 8) Hotimirova smrt; Slovenci se vzdignejo v tretje; več let ni bilo nobenega duhovnika med njimi (okoli 769—772). — 9) Slovenski vojvoda Volkun; škof Virgilij mu pošlje prvikrat duhovnikov (okoli 773). — 10) Škof Virgilij v drugič pošlje Volkunu duhovnikov (okoli 775). — 11) Isti škof mu pošlje v tretje dušnih pastirjev (okoli 777). — 12) Četrta pošiljatev (okoli 779). — 13) Volkun dobi v petič duhovnikov iz Solnograda (okoli 781). — 14) Škof Virgilij pošlje Volkunu v šestič mašnikov (okoli 783). — Ko se je vse to zgodilo, je škof Virgilij umrl dné 27. novembra leta 784.

²⁾ Dva vira poznata obliko „Karastus“, eden pa „Cacatius“. Na vsak način zasluži prednost beseda Karastus, ki je nekoliko pokvarjen izraz za slovansko osebno ime Gorazd. To ime med Slovenci ni bilo neznano v prvih stoletjih srednjega veka. Gl. Letopis Matice Slov. za leto 1886, stran 119, štev. 89.

³⁾ Papež Caharija je vladal od 3. decembra 741. pa do 15. marca leta 752. (Gl. Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, p. 262 et 270.)

Primerjaj dotične besede v listini cesarja Karola z dne 14. junija leta 811. (Zahn, Urkundenbuch d. H. Steiermark, I, 6): „... Arno uero archiepiscopus asserebat se auctoritatem habere pontificum sancte Romane ecclesie, Zacharie, Stephani atque Pauli quorum preceptis et confirmationibus predicta prouincia (sc. Karantana) tempore antecessorum suorum ad Iuuauensis ecclesie dyocesim fuisset adiuncta.“

Št. 225.

Okoli 753.¹⁾

Po triletnem vladanju je umrl slovenski vojvoda Gorazd. Z dovoljenjem kralja Pipina je na prošnjo Slovencev prišel med nje Hotimir,²⁾ ki je bil tudi že kristjan.³⁾ Temu je duhovnik Lupo, kateri je bil od solnograškega škofa postavljen čez otok Au v Chiemskem jezeru,⁴⁾ prepustil svojega nečaka Majorana, katerega je bil solnograški škof Virgilij⁵⁾ posvetil za duhovnika. Ker je bil Lupo Hotimirov boter, zato ga je opomnil, da naj bi bil v cerkvenih zadevah vedno pokoren solnograški cerkvi. Prav tako mu je prigovarjal tudi duhovnik Majoran, katerega je Hotimir zaradi njegovega znanja v krščanskem nauku vzel s seboj med Slovence. Hotimir je vse to obljubil. Leto za letom je izkazoval svojo pokorščino in vdanost rečeni cerkvi, od katere je ves

¹⁾ Zastran datiranja glej dotično opazko pod št. 223.

²⁾ V rokopisih čitamo imena Cheitmar, Cheitmarus, Chettumarus, Chetumarus, v Vita S. Virgilli Cheumarus, v Lib. confrat. (MG. Necrol., II, 15) pa Cheitamar. — Že Kopitar (Glagolita Cloz., p. LXXII, op. 2) je poudarjal, da pravo ime je Hotimir. Znani so nam še drugi Slovenci, ki so živeli v 9. stoletju ter se Hotimir zvali. (Glej Letopis Mat. Slov. za leto 1886, str. 120, št. 96.)

³⁾ Gorazdov naslednik Hotimir je postal slovenski vojvoda z dovoljenjem kralja Pipina, ki je prišel do te časti v novembru leta 751. Pred tem časom Hotimir tedaj še ni bil vojvoda, pač pa brez dvoma Gorazd. Dne 15. marca leta 752. je umrl papež Caharija. Ko je še vladal, je bilo po Karantaniji že toliko kristjanov, da je papež določil, da naj spada rečena pokrajina v cerkvenem oziru pod solnograško škofijo. (Gl. listino cesarja Karola z dne 14. junija leta 811.) Zasluga, da se je za papeža Caharija pokristjanilo veliko Slovencev, se ne more prištevati vojvodu Hotimiru, ki je še le po letu 751. postal vladar po Karantaniji, a tudi ne vojvodu Borutu, ki je bil še poganske vere, temuč le vojvodu Gorazdu.

⁴⁾ Verjetno je, da sta se na otoku Au mudila tudi Gorazd in Hotimir, ko sta prebivala na Bavarskem.

⁵⁾ Ta Virgilij je prišel z Irskega k frankovskemu majordomu Pipinu v „Kariasiaco“ po bitki pri Lechu, kjer je bil bavarski vojvoda Odilon premagan, tedaj po letu 743. Dve leti je ostal pri njem, kateri ga je nato poslal k Odilonu na Bavarsko ter mu dal solnograško škofijo. Vojvoda Odilon je umrl dne 18. januarja leta 748. Virgilij je torej prišel na Bavarsko med letom 745. in 748. Tu je dve leti prikrival svoje škofovsko dostojanstvo, kajti pripeljal je iz domovine s seboj drugega moža, ki je bil tudi škof. Še le pozneje je ljudstvo prisililo Virglijia, da se je dal posvetiti za škofa.

čas svojega življenja dobival poduk in dušno oskrbovanje. Ko je Hotimir prišel med Slovence, so ga ti povzdignili za svojega vojvoda.

Conv. Bag. et Carant., c. 4 (MG. SS., XI, 7): „Sed ille (sc. Ca-catius) postea tertio anno defunctus est. Iterum autem permissione domni Pippini regis ipsis populis petentibus redditus est eis Cheitmar christianus factus. Cui etiam Lupo presbyter ordinatus de Iuvavense sede in insulam Chemingi lacus, quae et Auua vocatur, dedit ei nepotem suum nomine Maioranum ad presbyterum iam ordinatum.

Et quia compater eius erat idem Lupo presbyter docuit eum ut ad Iuvavense monasterium se devota mente ad christianitatis officium subdidisset. Quem suscipientes idem populi ducatum illi dederunt. Ille vero secum habens Maioranum presbyterum in Iuvavensi monasterio ordinatum ad presbyterum. Qui admonuit eum ad ipsum monasterium suum caput declinare in servitium Dei. Et ille ita fecit, ac promisit se ad ipsam sedem serviturum. Sicut et fecit atque annis singulis ibidem suum servitium persolvebat, et inde semper doctrinam et officium christianitatis percepit usque dum vixit.“

Quia compater eius erat isdem Lupo presbiter. Suggestente vero Maiorano presbitero qui a sancto Virgilio in Iuvavensi monasterio manus inpositionem acceperat, quem secum propter doctrinam christianae religionis detinuit, ad Iuvavense monasterium specialiter caput suum in servitium Dei declinavit, singulis annis quo dum vixit in signum subiectionis suae aliquod obsequium illuc persolvendo.“

Cod. B.

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 15): „... et post hunc Cheumarus.“

Vita S. Virgilii, lect. III, (MG. SS., XI, 87): „... sed postea ille (sc. Karastus) tertio anno defunctus est. Iterum autem permissione domini Pippini regis, ipsis populis item petentibus, Chethmarus ducatum suscepit. Suggestente vero quodam presbytero nomine Maiorano, qui a sancto Virgilio in Iuvavensi monasterio manus impositionem acceperat, quem secum propter doctrinam christianae religionis detinuit, ad Iuvavense monasterium specialiter caput suum in servitium Dei declinavit, singulis annis quo dum vixit in signum subiectionis suae aliquod obsequium illuc persolvendo.“

Št. 226.

Nepristno. ¹⁾

754, najbrže meseca aprila.

Rimski patricij Pipin obljubi papežu Štefanu (II.), ki ga je prosil pomoči zoper Langobarde ter čez zimo (753/754) tudi prebival pri

¹⁾ Nepristnost te listine je dokazal Abel (Forschungen zur deutschen Geschichte, I, 453), kateremu sta sledila tudi Sickel (Acta Karol., II, 380) in Mühlbacher (l. c.). — Primerjaj tudi Ölsner (Jahrbücher, str. 497) in Ficker (Forschungen, II, 329 in III, 447).

njem v Franciji, da mu hoče v slučaju zmage povrniti vse kraje, katerih so se polastili Langobardi. Med drugimi deželami in mesti omenja listina tudi „*ducatum Venetiarum et Istriae*“.

Datum manjka.¹⁾

[Codice Trevisani v Benetkah. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 753. — Mühlbacher, Reg. der Karoling., št. 75 (73) (reg.)]

Št. 227.

Okoli 755.²⁾

Ko je preteklo nekoliko časa, odkar je nastopil vlado med Slovenci vojvoda Hotimir, je prosil solnograškega škofa Virgilija, da bi prišel obiskat njegovo ljudstvo ter ga potrdil v sveti veri.³⁾ Tej želji Virgilij ni mogel ustreči in zato je med Slovence poslal škofa Modesta za svojega namestnika ter ž njim duhovnike Wattona, Reginberta, Kozharja in Latina, potem dijakona Ekeharda in več drugih klerikov.⁴⁾ Modestu je dal oblast, da je smel po cerkvenih postavah posvečevati cerkve in duhovnike; a prepovedal mu je storiti kaj takega, kar bi nasprotovalo naukom svetih očetov.

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 7): „Peractis aliquantis temporibus prænominatus dux Carantanorum petiit Virgilium episcopum visitare populum gentis illius, eosque in fide firmiter confortare. Quod ille tunc minime adimplere valuit, sed sua vice misso suo episcopo nomine Modesto ad docendam illam plebem, et cum eo Wattonem, Reginbertum, Cozharium atque Latinum presbyteros suos, et Ekihardum diaconum cum aliis clericis, dans ei licentiam ecclesias consecrae et clericos ordinare iuxta canonum diffinitionem, nihilque sibi usurpare quod decretis sanctorum patrum contraireret.“

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 14): „Karentanis primo predicavit Modestus episcopus missus et consecratus a beato Virgilio sub Pippino Francorum rege.“

Vita S. Virgilii, lect IV. (MG. SS., XI, 87): „Peractis autem aliquantis temporibus, prænominatus dux Quarantanorum petiit sanctum Virgilium episcopum visitare populum gentis illius, eosque in fide firmiter

¹⁾ Zastran datiranja glej Mühlbacher, I. c.

²⁾ Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223.

³⁾ Kakor se vidi, je pridobil Majoran, ki je prišel s Hotimirom med Slovence, precej veliko ljudi za sveto vero. Drugače ne bi bil Hotimir prosil kar škofa Virgilija, da bi prišel potrditi njegovo ljudstvo v veri. Virgilij je poslal na slovensko zemljo posebnega škofa in veliko duhovnikov, kar kaže, da število kristjanov ni bilo neznatno.

⁴⁾ Imena teh duhovnikov kažejo, da so bili večinoma nemške narodnosti; le tu in tam je bil kak potomec nekdanjih Rimljanov, katerih je v tistem času še precej veliko živelo po zemlji sedanjega Solnograškega.

confortare. Quod tunc ille minime implere valuit, sed sua vice misso suo episcopo nomine Modesto ad docendam illam plebem, et cum eo Watonem, Reinbertum, Gozarium atque Latinum presbyteros suos, et Ekkehardum diaconum cum aliis clericis, dansque ei licentiam ecclesias consecrare, clericos ordinare iuxta canonum diffinitionem, nichilque sibi usurpare, quod decretis sanctorum patrum contrairent.“

Vita Gebeh. archiep. Salisb. et succ., c. 6 (MG. SS., XI. 38): „Beatus enim Virgilius episcopus octavus a beato Rudberto gentem Karantanam tempore Tassilonis ducis Bawariae quibusdam occasionibus ad fidem Christi convertit, et episcopum illic Modestum dictum in loco Lyburnia dicto instituit, per quem et per cuius successorum instantiam eadem gens Sclavonica a ritibus ydolatriae revocaretur.“

Št. 228.

Najbrže od 755 do 767.

Gradeški patriarh Vitalijan je vodil svojo cerkev 12 let in 15 dni. Prej je bil dijakon in protonotar na Gradežu. Ko je umrl, je bil pokopan v cerkvi sv. Evfemije.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 14): „Huic (sc. Emiliano) successit Vitalianus, qui rexit ecclesiam metropolitanam ann. XII, ms. II, d. XV et sepultus est in eadem basilica (sc. sanctę Eufemie).“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c., I, 97): „Cui (sc. Emiliano) deinde Vitalianus in eadem successerat sede.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Vitalianus patriarcha, qui fuit nacione Loca Butenici;¹⁾ qui vixit in patriarchatu an. 12, d. 15.“

Danduli Chronicon, VII, c. 10, pars 1 (Muratori, Script, rer. Ital., XII, 141): „Vitalianus patriarcha natione Lucanus interea sedit annis XII, diebus XV. Hic diaconus et protonotarius Gradensis ecclesiae fuit.“

Št. 229.

Med 749 in 756.²⁾

Langobardski kralj Aistulf, ki je bil jako zvijačen in silovit človek, je premagal bizantinskega patricija Evticija, osvojil si mesti Comacchio³⁾

¹⁾ Kje je „Loca Butenici“, ni znano. Dandulus ima Lucanus, kar bi pomenjalo mesto Lucca. En Bottenicco ali Bottenigo je pri Čedadu, eden pa na Beneškem v okraju mesta Mestre.

²⁾ Vse to se je zgodilo med letom 749. in 756., t. j. v tistem času, ko je vladal kralj Aistulf.

³⁾ Comacchio je mesto od Ravenne proti severu.

in Ferraro¹⁾ ter se polastil tudi Istre.²⁾ Tu je za vojvoda postavil Deziderija, ki je po njegovi smrti postal njegov naslednik na langobardskem prestolu.

Chronicon Salernitanum (MG. SS., V, 471): „Post hunc in regnum elevatus est Aystulfus, vir per omnia astutissimus et ferox. Per idem tempus Euthicius Romanorum patricius se Aystulfo tradidit, simulque Comiaculum, atque Ferrariam seu et Istriam pugnando obtinuit.“

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 11, pars 6 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 142): „Desiderius itaque, qui dux Istriae erat, auxilio papae factus est rex Longobardorum.“

Št. 230.

Najbrže leta 756.³⁾

Papež Štefan (II.) dovoli vsled prošnje kopsrke duhovščine in ljudstva, da naj bode odslej v Kopru škofija. Ko sta duhovščina in ljudstvo kopsrke cerkve izvolila za škofa nekega Ivana, ga je nato takratni patriarh (Vitalijan) potrdil in posvetil. Rečeni Ivan je moral patriarhu kot svojemu metropolitu obljubiti dolžno pokorščino. Ravno to je po Ivanovi smrti storil njegov naslednik Senator.

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 10, pars 2 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 141): „Hoc favente Stephanus papa supplicatione cleri et populi Justinopolitani placatus indulsit, ut Justinopolitana ecclesia amodo cathedralis existeret, sicque Ioanni a clero et populo ejusdem ecclesiae electo hic patriarcha (sc. Vitalianus) confirmationem et consecrationem contulit et sponsonem metropolitano debitam ab eo suscepit, et eo mortuo Senatori successori ejus subsequenter fecit.“

Št. 231.

Med 752—757.⁴⁾

Papež Štefan (II.) potrdi določbo papeža Caharija, da naj Karantanija v cerkvenem oziru spada pod solnograško škofijo.

Primerjaj citat pod št. 224.

¹⁾ Ferrara je mesto od Ravenne proti severozahodu.

²⁾ Kaže se, da so langobardski kralji le malo časa imeli Istro v svoji oblasti, nekako do leta 774. (cfr. št. 241) ali pa le do neke pogodbe, sklenjene med Bizantinci, Franki in Langobardi še pred letom 772. (cfr. št. 243). Iz št. 259. je razvidno, da je bila Istra okoli leta 780. v bizantinskih rokah. Dalje je tudi verjetno, da so Langobardi okoli leta 756. gospodovali le po severnem delu istrskega polotoka, po južnih straneh, posebno pa po primorskih krajih so vladali najbrže nepretrgoma bizantinski vladarji.

³⁾ To se je zgodilo pod papežem Štefanom II., ki je vladal od meseca marca leta 752. pa do aprila leta 757.

⁴⁾ Papež Štefan II. je vladal od meseca marca 752. pa do 26. aprila 757. leta. (Gl. Jaffé, I. c., p. 271 et 277.)

Št. 232.

Okoli 760.¹⁾

Ko je škof Modest s svojimi duhovniki prišel v Karantanijo, je posvetil cerkev Marije Device pri Gospej Sveti,²⁾ potem cerkev v Liburniji,³⁾ dalje cerkev ob Ingeringu⁴⁾ in še več drugih po ostalih krajih imenovane dežele.

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Qui venientes Carantanis dedicaverunt ibi ecclesiam sanctae Mariae [„in Solio“, cod. 4]. et etiam in Liburnia civitate, seu ad Udrimas, et in aliis quam plurimis locis.“

Vita S. Virgilii, lect. IV. (MG. SS., XI, 87): „Qui venientes Carantanis, dedicaverunt ibi ecclesiam sanctae Mariae, et aliam in Liburnia civitate et in aliis quam plurimis locis.“

Št. 233.

762, meseca maja. Nonantula pri Modeni.

Trije bratje, Erfo, Zanto in Marko utemelé takrat, ko je vladal oglejski patriarh Sigvald [„*Siguald patriarcha*“] opatijo v Sestu

¹⁾ Zastran datiranja glej dotično opazko pod št. 223.

²⁾ Gospa Sveta in Krnski grad sta nekako v sredi med Celovcem in Št. Vidom na sedanjem Koroškem. Brez dvoma sta bila ta dva kraja tako rekoč središče karantanskih Slovencev. Kakor se je poznejši frankovski vladar Arnulf rad mudil v Krnskem gradu, tako tudi najbrže slovenski vojvodje osmega stoletja. To nam potrjuje med drugim tudi starodavni obred, kateri se je v teh dveh krajih vršil takrat kadar je bilo v Karantaniji treba postaviti kakega novega vojvoda. Ne daleč od rečenih krajev so bili ostanki rimskega mesta, Virunum imenovanega. Ako je bil Krnski grad navadno bivališče slovenskih vojvodov, je pač umevno, da so ti kot dobri katoličani hoteli v bližini imeti tudi svojo cerkev in ta cerkev je bila pri Gospej Sveti.

³⁾ Ta kraj je bil na Lurnskem polju (Lurnfeld) blizu Špitala na Gorenjem Koroškem na tistem mestu, kjer sedaj stoji vas St. Peter im Holz. Proti koncu starega veka je stalo tam rimsko mesto Teurnia ali Tiburnia. V tem kraju je bil še v šestem stoletju škofovski sedež (gl. št. 102). Najbrže so Slovenci, ko so si osvojili karantansko zemljo, razrušili mesto Tiburnijo in uničili ondotno škofovsko stolico. Verjetno je, da je bilo znano škofu Modestu, da so nekdanji škofje vladali v Tiburniji. Ko je tedaj v tem kraju, katerega so pa namesto Tiburnija začeli Liburnija zvati, postavil cerkev, je mislil morebiti na to, da bi se iz nova ustanovila stara škofovska stolica v Tiburniji. Mogoče je, da se je smatral za nekakega naslednika nekdanjih tiburnijskih škofov.

⁴⁾ Ingering se dandanes zove ta potok in vas na sedanjem Gorenjem Štajerskem blizu Knittelfelda. Večina štajerske dežele je bila nekdanj del stare Karantanije, tako tedaj tudi zemlja ob Ingeringu.

[„Sexto“]¹⁾ in nunski samostan v Saltu [„Salto“]²⁾ ter ju bogato obdarujejo.

„Hoc actum ad monasterium sanctorum omnium apostolorum, sito Nonantula territorio in Notinense,³⁾ anno dominorum nostrorum Desiderii et Adelchis regibus sexto, tertio, mense Madio, indictione quintadecima.“⁴⁾

[Prepis v čedadskem arhivu. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 336 do 341. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 80—86.]

Št. 234.

Okoli 765.⁵⁾

Škof Modest je ostal v Karantaniji do konca svojega življenja. Ko je umrl,⁶⁾ je prosil vojvoda Hotimir iz nova škofa Virgilija, da bi prišel k njemu. Škof mu ni mogel ustreči, ker so se Slovenci začeli med seboj vojskovati.⁷⁾ Pozneje, ko se je posvetoval s svojo duhovščino, je poslal med nje duhovnika Latina.⁸⁾

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Ibique permansit (sc. Modestus) usque ad vitae suae finem. Eo igitur defuncto episcopo postulavit iterum idem Cheitmar dux Virgilium episcopum, si fieri posset ut ad se veniret. Quod ille rennuit orta seditione quod carmula dicimus. Sed inito consilio misit ibidem Latinum presbyterum.“

Vita S. Virgilii, lect. IV (MG. SS., XI, 87): „... ibique Modestus episcopus permansit usque ad vitae suae finem. Eo igitur defuncto episcopo, postulavit iterum Chetmar dux Virgilium episcopum, si fieri potuisset, ad se veniret; quod ille rennuit, orta seditione quod carmula dicimus, sed inito consilio dimisit ibidem Latinum presbyterum.“

¹⁾ Sesto je v Furlaniji med Livenzo in Taljamentom.

²⁾ Salto je pri Teru od Čedada proti zahodu. Ondotni menihi so bili pozneje prestavljeni v čedadski samostan „di santa Maria in Valle“.

³⁾ Stati bi moralo „Mutinense“.

⁴⁾ Petnajsta indikcija, šesto leto Deziderijevega in tretje leto Adelchisovega kraljevanja, vse to je bilo leta 762.

⁵⁾ Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223.

⁶⁾ Kdaj je škof Modest umrl, ni znano; najbrže okoli leta 765.

⁷⁾ Brez dvoma je bil to verski boj med poganskimi in krščanskimi Slovenci. Kaže se, da je bila takrat krščanska stranka močnejša ter premagala nasprotnike, kar je razvidno iz tega, ker je solnograški škof kmalu potem med Slovence poslal duhovnika Latina.

⁸⁾ Najbrže je bil ta duhovnik Latin isti mož, kateri je pred mnogimi leti prvi-krat s škofom Modestom prišel v Karantanijo. (Gl. št. 227.)

Št. 235.

Med 757—767.¹⁾

Papež Pavel (I.) iz nova potrdi določbo papeža Caharija, da naj Karantanija v cerkvenem oziru spada pod solnograško škofijo.

Primerjaj citat pod št. 224.

Št. 236.

Okoli 767.²⁾

Nekoliko časa po prvi domači vojski se je del Slovencev iz nova vzdignil zoper svoje sobrate. Duhovnik Latin se ni več čutil varnega v deželi ter je ubežal. Ko se je boj polegel, je poslal škof Virgilij med Slovence najprej duhovnika Madalhoha, za njim pa duhovnika Warmanna.

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „... et non multo post orta alia seditione exivit inde ipse Latinus presbyter. Sedata autem carmula misit iterum Virgilius episcopus ibidem Madalhohum presbyterum, et post eum Warmannum presbyterum.“

Vita S. Virgilii, lect. IV (MG. SS., XI, 87): „Et non multo post orta alia seditione, exivit inde ipse Latinus presbyter. Ea vero sedata, misit iterum Virgilius episcopus Madelhohum presbyterum et post eum Warmannum presbyterum.“

Št. 237.

Najbrže od 767. do 803.

Gradeški patriarh Ivan, po rodu Tržačan, je bil 36 let predstojnik svoji cerkvi. Ta pobožni in pravoverni mož je žalostno končal svoje življenje.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 14): „Huic (sc. Vitaliano) successit Iohannes patriarcha, qui rexit ecclesiam metropolitanam ann. XXXVI et sepultus est in eadem basilica (sc. sanctę Eufemię).“

Chronicon Venetum vulgo Altinate. (MG. SS., XIV, 17): „Iohannes patriarcha, qui fuit nacione Ystrie Tergestine civitatis, vixit in patriarchatu an. 35.³⁾“

Danduli Chronicon, VII, c. 12, pars 2 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 143): „Joannes patriarcha natione Tergestinus sedit annis XXXVI. Hic vir pius et catholicus suae sedis tristem consecutus est exitum.“

¹⁾ Papež Pavel I. je vladal od aprila 757. pa do 28. junija 767. leta. (Gl. Jaffé 1. c., p. 277 et 283.)

²⁾ Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223.

³⁾ Trije rokopisi navajajo XXXVI let.

Št. 238.

Okoli 769—772.¹⁾

Po Hotimirovi smrti je v tretje nastala domača vojska med Slovenci. Poganska stranka je bila močnejša ter je pregnala vse duhovnike tujce iz dežele. Več let ni bilo med Slovenci nobenega mašnika. Kaže se, da je premagana katoliška stranka iskala pomoči pri Bavarcih ter jo leta 772. tudi dobila.²⁾

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Mortuo autem Cheitmaro et orta seditione aliquot annis nullus presbyter ibi erat.“

Vita S. Virgilii, lect. IV, (MG. SS., XI, 87): „Mortuo autem Ketmaro, et orta tertia seditione, aliquot annis nullus presbyter ibi erat.“

Št. 239.

770. Bolcan.

Bavarski vojvoda Tasilo daruje z dovoljenjem bavarskih velikašev Attonu³⁾, opatu cerkve sv. Petra⁴⁾, kraj Innichen, ki se tudi „Campogelau“ imenuje [„*locum nuncupantem India*⁵⁾ quod uulgu Campogelau⁶⁾ uocantur“], in zemljo od potoka „Tesido“⁷⁾ pa do slovenske meje [„*a riuo quae uocatur Tesido usque ad terminos Sclauorum*“], to je do potoka, ki teče z Anrasske gore⁸⁾ [„*id est ad riuolum montis Anarasi*“]. Tasilo podeli to zemljo, ki je bila že

¹⁾ Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223.

²⁾ Cfr. št. 244.

³⁾ Tu omenjeni opat Atton je podpisan v neki listini z dne 26. aprila 768 (Resch, Ann. Sabion., I, 670, št. 340), potem v listini vojvoda Tasila iz l. 777 (glej št. 256) in drugod. Pozneje je postal freisinški škof ter vladal od l. 784—810.

⁴⁾ Ta cerkev je bila v Scharnitz-u na severnem Tirolskem. Cerkev in samostan sta bila postavljena leta 764.

⁵⁾ Tu imamo za Innichen besedo „India“. V listini ces. Ludovika z dne 5. februarja 816. stoji „Hinticha“, v listini z dne 10. julija 822. čitamo „Intihha“, v listini cesarja Otona I. iz l. 972. pa je zapisano „Intica“.

⁶⁾ Campogelau je najbrže „Jelovo polje“, to je polje, kjer rastejo jelke.

⁷⁾ Resch (Ann. Sabion. I, 671, št. 344) misli, da je potok Tesido sedanji Tassenbach, ki teče s Tessenberga in se blizu Sillianu pri kapeli sv. Ivana Krstnika izliva v Dravo. — Sinnacher (Gesch. der bischöfl. Kirche von Säben u. Brixen I, 328) pa pravi, da je ta potok Taistner = ali Gsiesserbach, ki teče pri Welsbergu v Rienz, kar je tudi jako verjetno.

⁸⁾ Mons Anarasi je sedanja Anras-Alpe na severni strani Drave na Tirolskem. S te gore teče potok Mühlbach mimo vasi Anrass in se potem izliva v Dravo. Ta potok, ki je nekako na sredi pota med Lienzom in Innichenom, je delal mejo med slovensko in bavarsko zemljo. Do tu sem se je razprostiralo slovenstvo v osmem stoletju po Kr. Odtod proti vzhodu nahajamo še sedaj mnogo krajevnih imen, o katerih lahko trdimo, da so bila prvotno slovenska.

od starodavnih časov sem pusta in brez prebivalcev [„*quia et ipsa loca ab antiquo tempore inanem atque inhabitabilem esse cognovimus*“], ¹⁾ v ta namen, da bi se ondi sezidal samostan ²⁾ in da bi se neverni Slovenci pripeljali na pot resnice [„*et propter incredulam generationem Sclauanorum ad tramitem ueritatis deducendam*“].

„*Actum in Bausono rediente [Tassilone] de Italia, anno ducatus eius XXII.*“ ³⁾

[Cod. 187, f. 73 in 238, f. 18' v kr. drž. arhivu v Monakovem. — Meichelbeck, Hist. Fris., I^b, 38, št. 22. — Facsimile v Archiv f. Kunde österr. Gesch. qu., XXVII. — Resch, Ann. Sabion, I, 669. — Zahn, Cod. dipl. Austr. - Fris., I, 3, št. 2. — Ankershofen, Handbuch der Gesch. d. H. Kärnten, II^b, 9, št. 5 (reg.).]

Št. 240.

771, dne 28. aprila Holzhusir. ⁴⁾

Neki Peigiri podeli freisinški cerkvi svoja posestva pri cerkvi sv. Mihaela arhangelu v Holzhusir-u; pridrži si pa še dve kmetiji („*colonias duas*“), kateri sta obdelovala Puzzii in Tenno, ter tri služnice, katerih imena so se glasila Tagapald, Slovenka Saska in Paldwiha [„*et mancipias tres nomine Tagapaldum et Sasca Sclavam*“ ⁵⁾ et *Paldwicha*“].

Več prič je bilo navzočih.

„... *anno XXIII. inlustrissimi Tassilonis duci regni... Actum in villa Holzhusir... sub die consule, quod est IV. Kalendas Mad*“

[Meichelbeck, Hist. Frising., I^b, 36, št. 19.]

¹⁾ Mogoče je, da je vsled tega dobila ondotna dolina ime „Pusta dolina“ (Pusterthal).

²⁾ Samostan in cerkev, katera je postavil opat Atton v Innichenu, sta bila posvečena sv. apostolu Petru in sv. mučeniku Kandidu. Tu sem so prišli benediktinci iz Scharnitza.

³⁾ Tasilov oče Odilon je umrl leta 748. Dvaindvajseto leto Tasilovega vladanja je bilo tedaj 770.

⁴⁾ Ta kraj je bil nekje na Bavarskem.

⁵⁾ Ni dvomiti, da je bila tu omenjena Saska po rodu Slovenka. V tistem času so med Slovenci razsajali domači boji med katoliško in pogansko stranko (gl. št. 238). Vojvoda Tasilo je leta 770. ustanovil samostan v Innichenu, tedaj tik takratne slovenske meje (gl. št. 239). Leta 772. pa se je napotil rečeni vojvoda v Karantanijo, kjer se je vojskoval s poganskimi Slovenci (gl. št. 244). Iz tega je razvidno, da je okoli leta 771. imel bavarski vojvoda mnogo opraviti s sosednjimi Slovenci, ne pa s kakim drugim slovanskim razrodом.

Št. 241.

Med 768—772.¹⁾

(Gradeški) škof Ivan piše papežu Štefanu (III.) ter mu naznanja, da se je že prej obrnil nanj zarad brezbožnega langobardskega ljudstva [*„gens perfida Langobardorum“*], katero je napadlo dedščino [*„hereditatem“*] gradeške cerkve²⁾, razen tega vzelo v istrski pokrajini zupanje v pravega pastirja [*„insuper et fidei pastoralem rectitudinis in ipsa Istriensi provincia abdicarunt“*] ter nedavno tudi branilo izvršiti cerkvena posvečevanja [*„ordinationes ecclesiasticas“*].

Tudi sedaj se obrača do njega (do papeža) ter mu javlja, kaj počenjajo grozoviti Langobardi po ukazu svojega kralja. Po stari navadi nasprotujejo njemu (gradeškemu škofu) in njegovi cerkvi v vseh rečeh. Prišlo je tako daleč, da ne dovolijo (istrski) škofje gradeške cerkve, da bi mu (gradeškemu škofu) (istrski) prebivalci vsled njegovega ukaza kaj odrajovali; pač pa so postali ti škofje svojeglavni odpadniki [*„protervi praevaricatores“*], ki čimdalje manj ubogajo in vedno bolj kljubujejo.

Gradeški škof prosi papeža, da oi se ž njegovo pomočjo povrnila raztresena istrska čreda v rešilni hlev, v katerem je že bila v starih časih, ter bi se iztrgala iz langobardskih rok. Ako se to zgodi, bi se povečala slava sv. Petra in njegova (papeževa); brezbožni Langobardi bi več ne prelomili kanoničnih postav svetih očetov; luči svetih cerkva bi več ne otemnele, in ubogo ljudstvo, katero neprestano prenaša njih strahoviti jarem [*„horribile iugum“*], osvobodilo bi se njih zatiranja. Istrsko ljudstvo [*„populus Istriae provinciae“*] hrepeni po rešitvi, katero pričakuje od apostolske stolice. Langobardski vojaki in pa služabniki vseh njih cerkva terjajo vsak dan od ubogih istrskih prebivalcev kolekte [*„collectas“*]. Enake kolekte od pšenice in pa živino [*„aequales collectas ex tritico et singula animalia“*] zahtevajo tudi od služabnikov rimske, gradeške in drugih cerkva.

Gradeški škof naznanja papežu proti koncu svojega pisma, da pošilja soglasno z Mavricijem, konzulom in cesarskim doždom beneške pokrajine [*„Mauricio consuli et imperiali duci huius Venetiarum provinciae“*] k njemu (k papežu) dva poslanca, presbitera Magna, svojega kancelarja, [*„Magno presbitero et scriniario nostro“*] in pa tribuna Konstantina [*„Constantino tribuno“*], katera naj blagovoli zadovoljno poslušati, ko mu pojasnita neznosne razmere.

Datum manjka. — „*Si omnes capilli.*“

¹⁾ Papež Štefan III. je bil izvoljen dne 1. avgusta 768. (Jaffé, Reg. ed. 1885, str. 285), umrl pa je dne 24. januarja leta 772. (Jaffé, str. 288.) V tem času je bilo spisano to pismo.

²⁾ To je bila namreč istrska zemlja, katere so se Langobardi polastili takrat, ko jim je vladal kralj Aistulf. (Gl. št. 229.)

[Cappelletti, Le chiese d'Italia, IX, 27. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 768. — Troya, Cod. dipl. Long., V, 618, štev. 945. — M G., Epist., III, 712, št. 19]

Primerjaj tudi:

Danduli Chronicon, VII, c. 12, pars 8 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 144): „Huic papae (sc. Stephano III.) Joannes patriarcha de rege Longobardorum, qui clerum et populum Istriensem personaliter et realiter affligebat, et de episcopis Istriae, qui eiusdem favore a iurisdictione sua se subtraxerant, mutuo se consecrantes, per suas literas querelam deposuit et opportunum requirit remedium.“

Ibid. pars 13 (Muratori, str. 145): „His diebus Mauricius dux Venetiarum et imperialis consul iam effectus, compatiens Istriensi populo et dolens de minoratione Gradensis ecclesiae propter intolerabilem Longobardorum saevitiam, per suos legatos Magnum presbyterum scriniarium et Constantinum tribunum una cum patriarcha Stephano papa insinuat. Sed papa superveniente obitu, ut optabat, plene providere non potuit.“

Št. 242.

Med 768—772.¹⁾

Papež Štefan (III.) piše vsem istrskim škofom [„*episcopis per universam provinciam Istriam constitutis*“] ter jim naznanja, da je s težkim srcem zvedel, da hočejo s pomočjo posvetne oblasti odpasti od gradeške nadškofije [„*Gradensis ecclesiae archiepiscopatus*“], katera ima po kanoničnih poročilih že od starodavnih časov sem pravico, da jih sodi in posvečuje [„*sub iuris districtione ac consecratione*“]. Tudi je izvedel, da se (istrski škofje) med seboj posvečujejo, kar se prej ni nikdar slišalo. Zato jih opominja s svojim apostolskim pisanjem, da bi opustili tako napačno in nezaslišano drznost. Ukazuje jim pod kaznijo izobčenja, da se morajo vsi tisti, ki so se predrznili posvetiti druge škofo ali pa bili protipostavno posvečeni, odpovedati svoji duhovski časti ter nehati izvrševati božjo službo. Z veliko ponižnostjo in s skesanim srcem naj se podvržejo svojemu nadškofu ter se zarad takega prestopka uklonijo njegovi rzsodbi in izjavi. Ako bi se pa ne hoteli ravnati po tem ukazu, bodo iz cerkve izobčeni.

Datum manjka. — „*Quisquis sacerdotali.*“

[Ughelli, Italia sacra, V, 1093. — Cappelletti, Le chiese d'Italia, IX, 31. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 768. — Jaffé, Reg. pont. Rom., (ed. 1885) 288, št. 2390; (ed. 1851) 202, št. 1831 (reg.). — M G. Epist., III, 714, št. 20.]

¹⁾ Zarad datiranja primerjaj dotično opazko pod št 241.

Št. 243.

Med 768—772.¹⁾

Papež Štefan (III.) piše (gradeškemu) škofu Ivanu [„*Iohanni episcopo*“] ter mu naznanja, da je prejel njegovo pisanje ter s potrtem srcem zvedel iz njega o nezvestobi in hudobnosti istrskih prebivalcev [„*a perfidis et malignis aemulis vestrae Istriarum provinciae*“]. Vendar ne bi bilo primerno, da bi vsled tega preveč žalovali. Tolaži ga ter mu obljubuje, da hoče po zgledu svojega prednika, papeža Štefana (II.), vse storiti za njegovo srečo in varnost. V glavni pogodbi, katero so med seboj sklenili Rimljani (Grki), Franki in Langobardi, se mu je potrdila njegova istrska pokrajina in ž njo združila tudi beneška [„*in nostro pacto generali, quod inter Romanos, Francos et Longobardos dignoscitur provenisse, et ipsa vestra Istriarum provincia constat esse confirmata atque annexa simulque et Venetiarum provincia*“]. Zato naj zaupa v Boga, ker fevdniki sv. Petra (papeževi) so s prisego obljubili, da hočejo vedno braniti ne samo rimske pokrajine [„*nostram Romanam provinciam*“] in ravennskega eksarhata, temuč tudi njegovo pokrajino [„*vestram provinciam*“ = pokrajino gradeškega škofa] pred napadi sovražnikov.

Kar se tiče njegove (gradeškega škofa) prošnje, da bi bili istrski škofje kaznovani [„*corripi episcopos Istriae*“], odgovarja mu papež, da je hotel ustreči njegovi želji ter poslal pismo upornim škofom. Ostro je zaukazal tistim, ki so se drznili protipostavno posvetiti druge, kakor tudi tistim, ki so bili od takih posvečeni, da ne smejo več izvrševati božje službe ter se morajo odpovedati svoji duhovski časti.

Datum manjka. — „*Suscepit (Susceptis) itaque.*“

[Danduli Chronicon, VII, c. 12, pars 9. (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 144). — Ughelli, Italia sacra (ed. 1653) V, 1178. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, IX, 29. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 769. — Jaffé, Reg. pont. Rom., (ed. 1885) 288, št. 2391, (ed. 1851) 202, št. 1832 (reg.). — Mainati, Croniche ossia memorie storiche di Trieste, I, 28. — Troya, Cod. dipl. Long., V, 624, št. 946. — MG. Epist., III, 715, št. 21.]

Danduli Chronicon VII, c. 12, pars 10) Muratori, Script. rer. Ital., XII, 144) dostavlja k temu pismu, da se istrski škofje niso hoteli poboljšati, ko so dobili papeževe opomine, ker so se opirali na posvetno oblast. [„*Episcopi quoque Istriae, receptis papalibus admonitionibus, seculari contagione polluti resipiscere noluerunt.*“]²⁾

¹⁾ Zarad datiranja primerjaj dotično opazko pod št. 241.

²⁾ Trditev, katero je Dandulus tukaj zapisal, ne more biti popolnoma resnična. Langobardi so se pač že med letom 749. in 756. polastili Istre ali pa vsaj nekatere njih delov, po katerih so po ukazu svojega kralja posebno nasprotovali gradeškemu patriarhu ter delali na to, da bi istrski škofje priznavali nadoblast oglejskih cerkvenih pastirjev (gl. št. 241). Dosegli so, da so se puljski prebivalci obr-

Št. 244.

772.

Bavarski vojvoda Tasilo je premagal Karantance.¹⁾

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 772 (MG. SS., I, 92): „Carolus in Saxonia conquesivit Eresburc et Irminsul,²⁾ et Tassilo Carentanus.“

Auct. Garst. ad. a. 772 (ibid., IX, 563): „Tassilo Carentanos vicit.“

Ann. Admunt. ad a. 772 (ibid., IX, 572): „Tassilo Carentiam subiugavit.“

Ann. s. Rudberti Salisburg. ad a. 772 (ibid., IX, 769): „Tassilo Karinthiam subicit.“

Št. 245.

Okoli 772.

Neki Klement piše bavarskemu vojvodu Tasilu [„*duci Tassiloni*“], bavarskim škofom in plemenitašem ter jih izpodbuja k hrabrosti. Bog se bode ž njimi vojskoval in za nje. Pogani in ajdje so tisti, ki ne verujejo v njih Boga, pač pa molijo malike. [„*Qui sunt autem pagani atque gentiles,*³⁾ *qui non credunt Deum vestrum, sed adorant idula.*“] Gospod naj bode s Tasilom [„*cum Daissilone*“], kakor je bil z Abrahamom, ko je ta šel z vojsko nad pet kraljev ter se potem vrnil z zmago in s plenom. Gospod naj udari na njih sovražnike pred njih očmi, kakor je udaril na mnoga ljudstva pred očmi izraelskih sinov. Bog naj jim podeli zmago nad njih nasprotniki, kakor jo je podelil

nili do oglejskega patriarha Sigvalda ter ga prosili, da bi posvetil njihovega izvoljenega škofa. [Gl. zapisnik mantovanske sinode iz leta 827. (Mansi, Conc. coll. XIV, 496), kjer čitamo: „Sed et populi Polensis. quae civitas caput est Histriae, decretum ab universo et cuncto populo missum ad Sigualdum patriarcham Aquilejensem . . . verum et probatissimum invenimus, ut electum ab eis episcopum ordinarer.“] Nikjer pa ni rečeno, da bi bil Sigvald tudi to storil, kar bi bilo proti volji takratnega papeža Štefana III., ki je leta 772. umrl.

Dve leti pozneje je bila langobardska država uničena. Kar so Langobardi do takrat imeli na istrskih tleh v svoji oblasti, to so jim sedaj brez težave vzeli Bizantinci, kajti okoli leta 788. je Istra izpod bizantinskega gospostva prišla naravnost pod frankovsko. Istrski škofje niso od leta 774. naprej imeli pri Langobardih nobene zaslombe ter so morali biti pokorni svojemu višjemu cerkvenemu pastirju, ki je bil še takrat gradeški patriarh.

¹⁾ Brez dvoma se je bavarski vojvoda Tasilo takrat napotil na zemljo slovenskih Karantancev zato, da bi se tu vojskoval s poganskimi Slovenci ter katoški stranki pripomogel do gospostva v deželi. Gl. tudi št. 238.

²⁾ Irminsul = Irminsäule. Tako se je zvalo, kakor se kaže, neko velikansko drevo, katero so nekdanji Sasi po božje častili. Eresburc (Eresburg) je bilo neko utrjeno mesto na Vestfalskem.

³⁾ Riezler (Gesch. Baierns, I, 155) misli, da se to pismo nanaša na boje, katere je imel Tasilo leta 772. s poganskimi Slovenci v Karantaniji. Bavarski vojvoda Tasilo je vladal od leta 748–788.

voditelju Gideonu. Gospod naj dá pogum vojvodu Tasilu [„*duci nostro domino Daissiloni*“], kakor ga je dal Samsonu. Bog naj bode ž njimi, kakor je bil z Davidom, ko je ubil velikana Goljata. Gospod naj podeli zmago Tasilu in vsemu njegovemu ljudstvu, kakor jo je dal kralju Konstantinu, kateremu je pred bitko na nebu pokazal znamenje križa. Vsegamogočni Bog naj varuje Tasila vse dni njegovega življenja.

Datum manjka.

[MG. Epist., IV, 496.]

Št. 246.

Okoli 773.¹⁾

Po Hotimirovi smrti in po končanih domačih vojskah je Volkun²⁾ postal karantanski vojvoda. Tudi ta je prosil škofa Virgilija, da bi mu preskrbel duhovnikov. Virgilij mu je ustregel ter mu poslal duhovnika Heimona in Reginbalda, diakona Majorana ter mnogo drugih pobožnih in omikanih klerikov.

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „... usque dum Waltunc dux eorum misit iterum ad Virgilium episcopum, et petiit ibidem presbyteros mittere. Qui tunc misit eis Heimonom presbyterum et Reginbaldum presbyterum atque Maioranum diaconum cum aliis clericis.“

Ibid., cod. B.: „... usque dum Waltunc dux eorum misit iterum ad Virgilium episcopum, et intende postulavit ut ad confortandam in fide praedictam terram aliquos destinaret presbiteros. Petitioni igitur memorati ducis, incremento etiam sanctae ecclesiae consulens misit Heimonom et Reginbaldum presbiteros atque Maioranum diaconum cum aliis clericis, viris utique religiosis et honestae conversationis.“

¹⁾ Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223.

²⁾ V besedah Waltunc, Waltunch, Waltinch in Waltunch, katere nahajamo po raznih rokopisih, tiči lahko nemško ali pa slovensko ime. Nekateri mislijo, da je bil Hotimirov naslednik v Karantaniji tujec, katerega je vojvoda Tasilo pripeljal z Bavarskega (cfr. Huber, Geschichte der Einführung und Verbreitung des Christenthums in Südostdeutschland, IV, 165), drugi pa, da je bil domačin, morebiti še celo Hotimirov sin. Ako pomislimo, da so bili Volkunovi predniki na vojvodskem stolu Slovenci in prav tako nekoliko časa tudi njegovi nasledniki, smemo trditi, da je bil tudi on slovenske krvi. Kaj bi bil takrat opravil kak tujec med Slovenci, ko so bili duhovi po treh domačih vojskah posebno Bavarcem nasprotni! Kako bi bil mogel v takih razmerah nedomačin pridobiti krščanstvu več kakor polovico Slovencev! S strogostjo ne bi bil ničesar opravil. Cesar Karol Veliki, ki je bil mnogo močnejši kakor bavarski vojvoda Tasilo, je bil tako previden, da je Slovincem pustil njih domače vojvode. Gotovo je bil tudi Tasilo vsaj toliko političen, da ni vsilil Slovincem tujca za vladarja. V izrazu Waltunc tiči po mojih mislih slovensko ime Volkun. (Cfr. Letopis Matice Slov. za 1886, str. 147, št. 333.) Po nekaterih knjigah čitamo tudi imena Valhun, Valjhun in Vladuh. Je li bil ta vojvoda Hotimirov sin ali ne, ni znano; noben zanesljiv vir nam ničesar ne poroča o tem.

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 15): „... et post hunc Waltunc.“

Vita S. Virgilii, lect. IV (MG. SS., XI, 87): „...usque dum Waltunc dux eorum misit iterum ad Virgilium episcopum, et intente postulavit, ut ad confortandam in fide predictam terram aliquos destinaret presbyteros. Petitioni igitur memorati ducis satisfaciens, incremento etiam sanctae ecclesiae consulens, misit Heimonem et Reginbaldum presbyteros atque Maioranum diaconum cum aliis clericis viris utique religiosus et honestae conversationis.“

Št. 247.

774, dné 6. aprila. V cerkvi sv. Petra (v Rimu).

Frankovski kralj Karol obljubi podariti svetemu Petru in papežu Hadrijanu (I.) nekatera mesta in dežele, med njimi tudi beneške pokrajine in pa Istro [„... *provincias Venetiarum et Histriam.*“]¹⁾

„... *quarta feria* ...“

[Dotična listina se je izgubila, le ekstrakt se nahaja v Vita Hadriani, c. 42. (Gl. Vignolius, Liber pontificalis seu de gest. Roman. pontificum, II, 193.) — Muratori, Script. rer. Ital., III, 186. — Mansi, Conc. coll., XII, 737. — Migne, Patrolog., XCVI, 1184. — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, str. 291; ed. 1851, str. 205. — Böhmér, Reg., ed. Mühlbacher, št. 163 (159).]

Št. 248.

774, meseca junija. Pavia.

Frankovski kralj Karol se polasti mesta Pavije. V njegove roke pridejo langobardski kralj Deziderij, njegova soproga in hči. Vsi Langobardi se podvržejo frankovski oblasti in Karol se odslej imenuje tudi kralj langobardski.²⁾

[Ann. s. Amandi ad a. 773 et 774 (MG. SS., I, 12). — Ann. Laubac. ad a. 774 (ibid., I, 13). — Ann. Petav. ad a. 773 et 774 (ibid., I, 16). — Ann. Lauresh. ad a. 773 et 774 (ibid., I, 30). — Ann. Alam. cont. ad a. 773 et 774 (ibid., I, 40). — Ann. Guelferb. cont. ad a. 773 et 774 (ibid., I, 40). — Ann. Nazar. cont. ad a. 773 et 774 (ibid., I, 40). — Ann. Sangall. brev. ad a. 774 (ibid., I, 64). — Ann.

¹⁾ O tej daritvi, katera se pa ni nikdar izvršila, so pisali Abel (Zur Forschungen deutscher Geschichte, I, 457 in pa Jahrbücher, str. 131), Sickel (Acta Karol. II, 380), Ficker (Forschungen zur ital. Rechtsgesch., II, 329, 341, 347) in Sybel (Histor. Zeitschrift, XLIV, 67). — Primerjaj to listino z nepristno pod št. 226.

²⁾ Ko si je frankovski kralj Karol osvojil langobardsko kraljestvo, je dobil v svojo oblast tudi Furlanijo in pa najbrže sosednje dele slovenske zemlje, namreč Beneško Slovenijo in pa Goriško.

Aug ad a. 773 (ibid., I, 67). — Ann. Juvav. mai. ad a. 774 (ibid., I, 87). — Ann. Juvav. min. ad a. 774 (ibid., I, 88). — Ann. Lauriss. min ad a. 774 (ibid., I, 117). — Ann. Lauriss. et Einhardi ann. ad a. 773 et 774 (ibid., I, 151, 152). — Poeta Saxo ad a. 773 et 774 (ibid., I, 229, 230). — Chron. Moiss. ad a. 774 (ibid., I, 295). — Ann. Fuld. ad a. 773 et 774 (ibid., I, 348). — Ann. Mosell. ad a. 773 et 774 (ibid., XVI, 496). — Pauli diaconi Continuatio tertia, c. 52—57 (MG. SS. rer. Langob., 213, 214). — Andreae Bergomatis Historia, c. 4 (ibid., 224). — Einhardi Vita Karoli M., c. 6 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 514, 515).]

Št. 249.

775, dné 27. oktobra

Papež Hadrijan (I.) piše frankovskemu kralju Karolu ter mu naznanja, da je dné 27. oktobra [*„vicesima septima enim die Octobrii mensis“*] prejel pismo od gradeškega patriarha Ivana [*„a Iohanne patriarcha Gradense“*]. Hitro potem še v tisti uri tako, da niti on (papež), niti njegov pisar nista imela časa jesti, je poslal njemu (Karolu) patriarhovo pismo s svojim pisanjem vred. Z žalostjo je opazil (papež), da je bil pečat patriarhovega pisma pokvarjen. (Ravennski) nadškof Leon je prej (patriarhovo) pismo prečital ter ga še le potem njemu (papežu) poslal. Iz tega lahko (kralj Karol) sklepa, kako nezanesljiva je zvestoba nadškofa Leona. Gotovo je pismo zato odprl in prečital, da bi vse, kar je bilo v njem zapisanega, naznanil beneventskemu vojvodu Arghis-u in drugim njegovim (Karolovim) sovražnikom. Ni dvomljivo, da je rečeni škof tudi v resnici poročal o vsem tem, kar je čital v pismu.

Datum manjka.¹⁾ — *„Dum tanta amoris.“*

[Cenni, Monumenta dominationis pontificiae, I, 327. — Duchesne, Historiae Francor. script., III, 771. — Muratori, Script. rer. Ital., III^b, 202. — Savioli, Annali Bolognesi, I^a, 16. — Migne, Patrol., Ser. lat., XCVIII, 288 — Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 182 (Monumenta Carolina). — Jaffé, Reg. pont. Rom., štev. 2415 (1848). — MG., Epist., III, 576).]

Št. 250.

775.²⁾

Takrat je bila sinoda (v Benetkah), katere so se udeležili (beneški) dožd, (gradeški) patriarh, vsa beneška duhovščina in ljudstvo.

¹⁾ Iz pisma je razvidno, da je bilo spisano dne 27. oktobra. Njegova vsebina nam kaže, da se je to zgodilo leta 775. med prvo in drugo vojsko kralja Karola z Langobardi.

²⁾ Dandulus pravi, da se je ta sinoda vršila v 11. letu vladanja dožda Mavricija, ki je leta 764. nastopil vlado.

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 12 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 145): „Post haec Venetorum populi et cleri synodus adunata, assistantibus duce et patriarcha ...“

Bernardus Justinianus, Histor. Venet., lib. XII: „Coacta igitur synodo totius cleri populique, assistantibus duce et patriarcha ...“

Št. 251.

Okoli 775.¹⁾

Solnograški škof Virgilij pošlje na novo med Slovence v Karantanijo duhovnike Heimona (tega v drugič), Duplitera, Majorana²⁾ (tega v drugič) in najbrže tudi Reginbalda (tega v drugič) ter še več drugih klerikov.³⁾

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Et non multo post misit iterum ibidem eundem Heimonem et Duplitterum ac Maioranum presbyteros et alios clericos cum eis.“

Ibid., cod. B.: „Et non multo post misit iterum ibidem Heimonem et Reginbaldum presbiteros aliosque clericos cum eis.“

Vita S. Virgilii, lect. IV (MG. SS., XI, 87): „Et non multo post misit iterum ibidem eundem Heimonem et Duplitterum ac Maioranum presbyteros aliosque clericos cum eis.“

¹⁾ Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223. — V prvih stoletjih srednjega veka je bila navada, da so tisti duhovniki, kateri so po oddaljenih krajih nestalno izvrševali svojo službo, prišli vsako leto med veliko nočjo in binkošti k svojemu škofu ter mu poročali o svojih uspehih. Jako verjetno je, da so se duhovniki, ki so po Karantaniji oznanjevali božjo besedo, zaradi velike oddaljenosti napotili vsako drugo leto v Solnograd in tu škofu povedali, kaj so vse v zadnjem času storili, ter od njega tudi dobili raznih inštrukcij za svoje nadaljno delovanje. Ne smemo si misliti, da bi se bili v takem času vsi duhovniki napravili iz Karantanije proti Solnogradu. To so storili le nekateri kot nekaki zaupniki ostale duhovščine, in sicer brez dvoma najimenoitnejši in najvplivnejši. Ko so izvršili svoje delo pri škofu, jih je ta iz nova poslal med Slovence ter jim dodal še novih tovarišev. Ako je škof Virgilij leta 773. prvikrat vojvodu Volkunu poslal mašnikov, se je to zgodilo v drugič leta 775, v tretje leta 777. itd.

²⁾ Pomniti je, da ta Majoran ni bil enakoimenovani nečak Lupov, ki je bil že za vojvoda Hotimira presbiter. Tu omenjeni Majoran je bil še dijakon, ko je prvikrat šel na Slovensko, kar se je zgodilo, ko je že vladal vojvoda Volkun.

³⁾ Ker nahajamo med tu naštetimi duhovniki Heimona, Majorana in Reginbalda, kateri so bili že pri prvem poslanstvu okoli leta 773., si moramo misliti, da so bili prav ti izbrani, da so šli v Solnograd škofu poročat, kako napreduje razširjevanje krščanstva med Slovenci.

Št. 252.

775, proti koncu leta

Papež Hadrijan (I.) piše Karolu, kralju frankovskemu in langobardskemu, da bi mu bil že večkrat poročal o sovražnih naklepih, katere so zoper oba (papeža in kralja) napravili vojvoda Hildebrand iz Spoleta,¹⁾ vojvoda Arighis iz Beneventa ter Hrodgaud iz Furlanije [*„Rodcausum Foroiulanum“*]. Rečeni Arighis iz Beneventa, Hrodgaud iz Furlanije in pa Reginbald iz Chiusi-ja²⁾ so poslali poslanca k Hildebrandu v Spoleto ter sklenili, da se hočejo naslednjega marca [*„proximo Martio mensae adveniente“*]³⁾ združiti s četo Grkov in pa z Deziderijevim sinom Adalgis-om. Vsi skupaj napadejo potem oba (papeža in kralja) z vojsko na suhem in na morju, lotijo se rimskega mesta ter iz nova ustanové langobardsko kraljestvo. Zato ga prosi (papež), da mu pride (kralj) prej ko mogoče na pomoč.

Datum manjka.⁴⁾ — *„Reminiscere consideramus.“*

[Cenni, Mon. dom. pontif., I, 343. — Duchesne, Historiae Franc. script., III, 778. — Muratori, Script. rer. Ital., III^b, 212. — Mansi, Concil. coll., XII, 824. — Migne, Patrol., Ser. lat., LXXXIX, 300. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 191 (Monumenta Carolina). — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2419 (1852) (extr.). — Mon. Germ., Epist. III, 582.]

Št. 253.

776, proti koncu leta.

Ko je frankovski kralj Karol slišal,⁵⁾ da mu je furlanski vojvoda Hrodgaud, katerega je bil sam povzdignil do tega dostojanstva, postal nezvest, si pridobil na svojo stran več mest ter hotel napraviti upor po Italiji, se je napotil z nekaterimi Franki proti jugu ter praznoval božič v Schlettstadtu.⁶⁾ Odtod je šel hitro proti Italiji.

Ann. regni Franc. (Lauriss. mai.) ad a. 775 (ed. F. Kurze, p. 42): „Tunc audiens, quod Hrodgaudus Langobardus fraudavit fidem suam et omnia sacramenta rumpens et voluit Italiam rebellare, tunc illis in partibus

¹⁾ Spoleto je mesto v srednji Italiji.

²⁾ Chiusi (Clusium) je mesto na Toskanskem.

³⁾ Namreč meseca marca leta 776.

⁴⁾ Leta 776 so se Langobardi spuntali zoper frankovskega kralja Karola. To pismo je bilo najbrže spisano proti koncu leta 775., na vsak način pa pred marcem leta 776. in sicer toliko časa pred tem mesecem, da bi bil mogel kralj Karol poslati papežu pomoč do rečenega meseca. Primerjaj to pismo s pismom istega papeža z dne 27. okt. leta 775. (Gl. št. 249.)

⁵⁾ To je frankovski kralj zvedel iz pisem papeža Hadrijana I. Eno pismo mu je papež poslal dne 27. oktobra istega leta (gl. št. 249), drugo pa nekoliko pozneje (gl. št. 252).

⁶⁾ Schlettstadt je mesto v Alzaciji.

cum aliquibus Francis domnus Carolus rex iter peragens. Et celebravit natalem Domini in villa, quae dicitur Scldadistat.“

Ann. Einhardi ad a. 776 (ibid., p. 43): „Regi domum revertenti nuntiatur, Hruodgaudum Langobardum, quem ipse Foroiuliensibus ducem dederat, in Italia res novas moliri et iam conplures ad eum civitates defecisse. Ad quos motus comprimendos cum sibi festinandum iudicaret, strenuissimum quemque suorum secum ducens raptim Italiam proficiscitur;...”

Št. 254.

776, v prvi polovici leta.

Frankovski kralj Karol je prišel na Furlansko ter tu premagal ondotnega vojvoda Hrodgauda. Temu sta pomagala njegov tast Stabilinius iz Trevisa ter Gaidus iz Vicenze. Andreas Bergom. omenja boj, ki se je bil ob Livenzi. Hrodgaud je bil v vojski ubit,¹⁾ ne pa obglavljen, kakor se čita v nekem poznejšem viru. V Trevisu je kralj Karol praznoval veliko noč, ki je bila tistega leta dné 14. aprila. Dobil je v svojo oblast Čedad, Treviso in druga uporniška mesta ter jih razdelil med frankovske grofe. Monachus Sangallensis vé povedati, da je kralj Karol v čedadski okolici šel na lov.

Ann. reg. Franc. (Lauriss. mai.) ad a. 776 (ed. Kurze, p. 42, 44): „Tunc domnus Carolus rex Italiam ingressus est partibus Foroiulensium pergens. Hrodgaudus occisus est, et supradictus domnus Carolus rex ad Tarvisium civitatem pascha celebravit, et captas civitates Foroiulem, Tarvisium cum reliquis civitatibus, quae rebellatae fuerant; et disposuit omnes per Francos.“

Ann. Einhardi ad a. 776 (ibid., p. 45): „... Hruodgaudoque, qui regnum adfectabat, interfecto, civitatibus quoque, quae ad eum defecerant, sine dilatione receptis et in eis Francorum comitibus eadem, qua venerat (sc. rex Karlus), velocitate reversus est.“

Einhardi Vita Karoli M., c. 6 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 515): „Hruodgausum, Foroiuliani ducatus praefectum, res novas molientem opprimeret (sc. rex Karlus); totamque Italiam suae ditioni subiugaret, subactaque filium suum Pippinum regem inponeret.“

Ann. Petav. ad a. 776 (MG. SS., I, 16): „Perrexit domnus rex Karolus in Italiam, et occiso Hrotgaudo, qui illi rebello extiterat, obsederuntque Stabilinium socerum suum Taraviso civitate. Eo capto dispositisque omnibus, prosper redit cum suis in Franciam.“

Ann. Mosell. ad a. 776 (ibid., XVI, 496): „... perrexit Karolus iterum in Italia et illa castella, quae residua erant, recepit; et Rothgaus interfectus est.“

¹⁾ Gl. tudi št. 225.

Ann. Lauresh. ad a. 776 (ibid., I, 30): „Perrexit rex Carlus iterum in Italia, et illa castella quae residua erant recepit; et Hrotgauzus interfectus est.“

Ann. Guelferb. ad a. 776 (ibid., I, 40): „Karolus in Langobardia occiso Rotcauzo.“

Ann. Nazar. ad a. 776 (ibid., I, 40): Carolus rex perrexit in Langobardiam interfecto Rotgauzo“

Ann. Alaman. ad a. 776 (ibid., I, 40): „Karolus rex in Italiam, interfecto Ruodgauzo.“

Chron. Moiss. ad a. 776 (ibid., I, 296): „Et in sequenti anno abiit iterum rex Karolus in Italia, et recepit illa castella quae residua erant, et Rotgault interfectus est.“

Ann. Fuld. ad a. 776 (ibid., I, 349): „Karolus contra Hruodgaudum in Italiam profectus, eundem interficit.“

Pauli diaconi Continuatio Romana ad a. 776 (MG. SS. rer. Langob., 202): „Rotchaus dux Furoiuliensis rebellis occiditur.“

Pauli diaconi Continuatio tertia, c. 63 (ibid., p. 214): „Rex (sc. Carolus) preterea, audito, quod Rothaudus Langobardus in perfidiam versus esset, denuo Italiam repetiit, septingentesimo septuagesimo sexto anno incarnationis dominice. Occiso quoque Rothgaudo, Foroiulium, Tharvisium atque alias civitates in sua ditione recipiens, Francis eas ad custodiam permisit.“

Ibid., c. 68 (l. c. p. 215): „Primo anno Leonis imperatoris¹⁾ quibusdam rebellionem in Italia meditantibus, Italiam repetit rex potens Karolus Magnus, urbem Forumiulii cepit et ducem eius Heirolandum²⁾ rebellionis incentorem decollari mandavit, ceteris autem maiestate sui nominis timorem incussit.“³⁾

Andreae Bergomatis Historia, c. 4 (ibid., p. 224): „Foroiulanorum dux tunc temporis Rotcausus preerat, et in Vincentia Gaidus. Qui, auditu Francorum devastatione et eius adventum quod in Foroiuli properaret, congregatisque ut poterant, obviam eorum ad ponte qui dicitur Lipientia⁴⁾ exierunt, et ibidem magna strages de Francis fecerunt. Karolus vero haec audiens, mandans eorum fidelitatis fidem suscepturos et honoraturos, Rotcausus et Gaidus ducibus cum nobilis Foroiulanorum consilio inito, ut se viriliter contenisset. Erat quidem ex ipsis, cui iam munera Caroli excecaverat cor, tale dedit consilio: „Quid faciemus? Quomodo eorum resistere possumus? Capud⁵⁾ non habemus. Regem confortationis nostrae iam devictus

¹⁾ Bizantinski cesar Leon IV. je vladal od 775—780.

²⁾ Prav za prav „Hrodgaudum“.

³⁾ Pisatelj je iz dveh virov zajemal in tako je dvakrat (c. 63 in c. 68) o istih dogodkih govoril.

⁴⁾ Reka Livenza v Furlaniji.

⁵⁾ T. j. caput.

est Eamus, eorum fidelitate bene nobis erit.“ Quid dicam? Ut obtabat, fecerunt. Et tamen eorum Carolus servavit honorem.“¹⁾

Monachus Sangallensis de Carolo Magno, lib. II, c. 17 (Jaffé, p. 693. Bibl. rer. Germ., IV, p. 693, 694): „Exin ad ulteriora progressus, venit religiosissimus Karolus ad urbem Furiolanam, quam, qui sibi scioli videntur, Forum Iuliensem nuncupant. Contigit autem, ut eodem tempore episcopus civitatis illius aut, ut modernorum loquar consuetudine, patriarcha occasui vitae propinquaret. Ad quem cum religiosissimus Karolus visitandi gratia properaret, ut successorem suum ex nomine designare deberet, ille religiose admodum, ex imis praecordiis suspiria trahens: „Domine“, inquit, „episcopatum istum, || diu sine aliqua utilitate vel profectu spirituali retentum, p. 694. iudicio divino et vestrae dispositioni relinquo; ne ad cumulum peccatorum, quem vivens exaggeravi, etiam mortuus aliquid superinicare apud inevitabilem et incorrumpendum iudicem deprehendar.“ Quod sapientissimus Karolus ita accepit, ut cum antiquis patribus non inmerito coaequandum iudicaverit.

Cum autem in eadem regione aliquantis per demoratus fuisset exercitatissimus exercitatissimorum Francorum Karolus, donec episcopo decedente dignum ei successorem substitueret,²⁾ quadam festiva die post missarum celebrationem dixit ad suos: „Ne otio torpentes ad ignaviam perducamur, eamus venatum, donec aliquid capiamus; et singuli in eodem habitu pergamus, quo nunc induti sumus. „Erat autem ymbrifera dies et frigida...“ (Pisatelj pripoveduje nato, kako je na lovu dež kraljevim dvornikom pokvaril njih dragoceno obleko, a priprosta obleka kralja Karola je ostala nepoškodovana.)

Poeta Saxo, a. 776, lib. I, v. 265—281 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV. 552):

v. 265. „Cumque domum rediens princeps (sc. Carolus) iter acceleraret,
Comperit, Ausoniis in partibus esse tyrannum
Nomine Hrodgaudum, nova qui molimina temptans
Nec, quem illi dederat, contentus honore,
Italiae latum voluit sibi subdere regnum.

¹⁾ Kar nam pisatelj v tem odstavku pripoveduje, je nekaka anekdota, v kateri so nekateri dogodki iz leta 774. spojeni z drugimi iz leta 776.

²⁾ Monachus Sangallensis je med letom 884. in 887. opisal nekatere dogodke iz življenja Karola Velikega, a ob enem pa vpletel v svoj spis več neverjetnih anekdot. V zgoraj navedenih stavkih nam pripoveduje, da je bil takratni (oglejski) patriarh bolan in da so pričakovali njegovo smrt; da bi bil pa v tistem času res umrl, tega vir ne omenja. Mogoče je, da je bil takratni patriarh l. 776. hudo bolan, a je potem okreval ter še le leta 787. umrl. Tudi je neverjetno, kar nam naš vir pripoveduje, da se je kralj Karol nekoliko časa mudil v Čedadu s tem namenom, ker je čakal, da bi patriarh umrl in da bi mu potem postavil naslednika.

- v. 270. Quippe ducem comitemque Foroiulensibus ipsum
Constituit Carolus, primo cum clara triumpho
De Langobardis victor vexilla revexit.
Huic nimis ingratus dono, male sollicitabat
Urbibus ex multis populos; ac fecit, ut ad se
- v. 275. Deficerent, iusto Caroli spreto dominatu.
Hos ut comprimeret motus, nil ipse moratus,
Strenua quam celeri raptim vocat agmina iussu.
Cum quibus Italiam properans meritoque tyrannum
Interitu plectens, urbes servare receptas
- v. 280. Francorum comites, quos ipse locabat in illis,
Iussit. Et ut venit velox, sic inde recessit.“

Št. 255.

776, dné 17. junija. Ivrea.

Frankovski kralj Karol podeli Pavlinu, učitelju gramatike¹⁾ [*„viro valde venerabili“*²⁾ *Paulino artis grammaticae magistro“*], tista posestva, katera je izgubil Valdand, sin rajnkega Mimona iz Lavariana³⁾, ker se je na strani Rotgaudovi zoper njega bojeval ter bil v vojski ubit [*„... quae fuerunt Valdandi, filii quondam Mimonis de Labariano, quae ad nostrum devenerunt palatium pro eo, quod in campo cum Rotgaudo“*⁴⁾ *nostro inimico a nostris fidelibus fuerit interfectus“*].

„XV. Kal. Julii anno VIII regni nostri ex Eborea⁵⁾ civitate.“

¹⁾ „Paulinus artis grammaticae magister“ je poznejši oglejski patriarh istega imena, ne pa Pavel dijakon, kakor misli Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 358). — Büdinger (Österr. Gesch., str. 142), Sickel (Acta Karol., II, 246, 247), Abel-Simson (Jahrb. des fränk. Reiches, I, 252), Giannoni (Paulinus, str. 12 in 15, op. 2) in še drugi zgodovinarji trdijo, opiraje se na razne razloge, da sta Paulinus grammaticus in Paulinus patriarcha identična. Pavel dijakon leta 776. ni bil obdarovan, ker je bil takrat vsled vstaje svojega brata pri kralju nekoliko kompromitiran. Alkuinov prijatelj je bil iz prva Paulinus grammaticus, pozneje pa Paulinus patriarcha, kar kaže, da sta ta dva Pavlina prav za prav le ena oseba. Iz tega pa tudi sledi, da Pavlin v tem času, ko je bila ta listina izdana, še ni bil oglejski patriarh, temuč je pozneje prišel do te časti.

²⁾ Beseda „venerabilis“ v Pavlinovem naslovu nam kaže, da je bil takrat že duhovnik.

³⁾ Lavariano je vas od Vidma proti jugu. (Gl. št. 199.)

⁴⁾ Rotgaudo, namesto Hrodgaudo. To je bil furlanski vojvoda, ki je bil par mesecev prej premagan.

⁵⁾ Eborea je Ivrea, ki se nahaja v severozahodnem kotu Italije.

[Baronius, Annales ecclesiastici ad a. 802, N^{ro} 13. — Madrisius, S. Paulini patr. opera, 258. — Migne, Patrol., Ser. lat., XCVII, 957. — Ideler, Karl d. Gr., II, 136. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 776. — Mühlbacher, Reg. d. Karol., št. 202 (198).]

Št. 256.

777. Kremsmünster.

Bavarski vojvoda Tasilo je ustanovil (v Kremsmünstru) ob reki Kremsi [„*Chremsa*“]¹⁾ samostan na čast sv. Odrešeniku ter postavil v njem Fatra [„*Fater*“] za opata in pa menihe. Nato je s svojim sinom Deotom [„*Deoto*“] podelil samostanu najprej tiste ljudi, ki so v rečenem kraju prebivali, potem ves ondotni obdelani svet; izmed neobdelanega pa na raznih stranéh toliko, kolikor ga hočejo potrebiti. Tudi mu je podelil solino pri Sulzbachu [„*salinam, que ad Sulzibach est*“]²⁾ ter tri osebe, ki tam kuhajo sol; tudi v tem kraju naj potrebiijo toliko zemlje, kolikor jim je drago. V tretjem kraju, ki se zove Sipbach [„*in tercio loco nuncupante Sippach*“]³⁾, naj naredé toliko njiv in travnikov, kolikor jih za rečeni kraj potrebujejo. Enako naj se postopa tudi v kraju Leonbachu [„*Livpilinspach*“]⁴⁾. Dalje je podaril samostanu v kraju, Ipfa imenovanem [„*in loco uero, quod uocatur Ipfa*“], vso obdelano in neobdelano zemljo, kar je je med obema Ipfa [„*inter utrasque Ipfas*“]⁵⁾ od njunih izvirov pa do tja, kjer se združujeta. V teh krajih naj se sestavi tistih 40 (lesenih) hišic [„*casatas*“], katere so od drugod privlekli. — Potem vojvoda podari samostanu dekanijo⁶⁾ Slovanov s tistimi davčnimi dohodki vred, katere je poprej on (vojvoda) dobival. Odstopa mu vse te Slovane, katerim zapovedujeta uradnika Taljub in Sparuna⁷⁾ in ki živé med mejami, katere je ondotni

¹⁾ Tako se zove na Gorenjem Avstrijskem med Anizo in Travno neka reka, poleg katere je sedaj trg Kremsmünster.

²⁾ Sulzbach je potok, ki teče mimo Halla. Ta kraj se nahaja od Kremsmünstra proti vzhodu.

³⁾ Sipbach je vas od Kremsmünstra proti severu.

⁴⁾ Leonbach je tudi vas, ki se nahaja od Kremsmünstra proti severu.

⁵⁾ En potok Ipf je blizu St. Florianu na Gorenjem Avstrijskem. Misli se, da drugi potok tega imena je sedanji Samareinbach, ki se izliva v Ipfbach.

⁶⁾ „Decania“ se je zval okraj, v katerem je prvotno živelo po deset družin. Tu omenjena dekanija je bila natančno omejena. Posebna komisija je na vseh stranéh določila njene meje. V tej dekaniji in sploh po ondotnih krajih živéči Slovani so bili Slovenci, o čemer ni dvomiti.

⁷⁾ Kaže se, da je bila ta slovenska dekanija precej obširna, ker sta jo nadzorovala kar dva uradnika. Imeni „Talivp“ in „Sparuna“ sta, kakor se vidi, slovanskega izvira. Primerjaj drugo ime z imenom „Σουαρβούνας“ pri Agathiju (gl. št. 58). Slovenci v Dietachu in Sierningu so torej domačine imeli za svoje uradnike, ne pa tujcev. Brez dvoma sta bila uradnika Taljub in Sparuna zavisna od ondotnega

župan „Physo“¹⁾ s prisego odobril ter so jo tudi vsled njegovega (Tasilovega) povelja obhodili opat Fater, arhipresbiter, sodnik Chunipreht, grof Hleodro in Kernpreht. Tudi podeli samostanu 30 Slovanov v Dietachu²⁾ z davčnimi dohodki vred. Dalje mu prepušča zemljo, katero so ti Slovani brez njegovega (Tasilovega) dovoljenja obdelovali³⁾ v gozdu med Dietachom in Sierningom⁴⁾. [*„Tradimus autem et decaniam Sclauorum cum opere fiscali seu tributo iusto“*⁵⁾, *quod nobis antea persolui consueuerant, hos omnes predictos Sclauos, quos sub illos actores sunt, qui uocantur Taliw et Sparuna quos infra terminum manet, que coniurauit ille jopan, qui uocatur Physo, et conduxit per gyrum illos nominantes Fater abbatem et archipresbyter et Chunipreht iudex et Hleodro comes et Kernpreht iussi a summo principe Tassilone definire decreuerunt et terminum posuerunt, totum et integrum ad eum tradimus locum et XXX Sclauos ad Todicha cum opere fiscali seu tributo iusto. Tradimus autem et terram, quam illi Sclaui cultam fecerant sine consensu nostro infra qui uocatur forst ad Todicha et ad Sirnicha.“*] — Tudi podeli Tasilo samostanu svojo vas Alkoven [*„ad vilam publicam nuncupantem Allinchofa“*⁶⁾] z vsemi priteklinami za tako dolgo časa, dokler z dovoljenjem ondotnega opata in njegovih bratov ne zamenja te vasi za kako drugo. Potem mu prepusti pri Pettenbachu [*„Petinpach“*⁷⁾] gozde in travnike, kateri se razprostirajo od stučenca, „Zvffinprvno“ imenovanega, do reke Alm [*„Albina“*⁸⁾]

župana, čegar ime si tudi ne smemo tolmačiti iz nemščine, kajti med Nemci ni bilo takrat „županov“. Iz vsega bi torej smeli sklepati, da Slovenci v Dietachu in Sierningu so bili proti koncu osmega stoletja pač podložni bavarskemu vojvodu Tasilu, drugače pa so imeli popolnoma svojo upravo.

¹⁾ Prvikrat se tu omenja slovenski župan. Tako ime ima pri Slovanih predstojnik kake občine ali pa kake pokrajine.

²⁾ Dietach je vas na Gorenjem Avstrijskem od mesta Steyera proti severu.

³⁾ Vsa neobdelana zemlja, ako ni bila lastnina posameznih ljudi ali pa občin, je pripadala kralju (oziroma tukaj vojvodu). Kdor se je hotel na taki zemlji naseliti ali pa jo obdelovati, je moral imeti dovoljenje od kralja (oziroma tukaj od vojvoda). (Waitz, Deutsche Verfassungsgeschichte, IV (1861) str. 115, 116.) Tu vidimo, da so Slovenci brez vojvodovega dovoljenja začeli trebiti zemljo v gozdu, ki je bil med Dietachom in Sierningom.

⁴⁾ Sierning je vas od Steyera proti zahodu.

⁵⁾ „Cum opere fiscali et tributo iusto.“ — Podjarmljeni Slovani so na mnogih krajih vsako leto morali odrajtovati neko davščino, katera se je zvala „tributum“. Da ta davščina v tem slučaju, o katerem govori ta listina, ni bila posebno velika, nam kaže beseda „iusto“. K tej davščini je nato prišla še druga, namreč „opus fiscale“. To so bili tisti davki, katere je bilo treba v tistem času dajati, in razne služnosti, katere so morali podložniki izvrševati.

⁶⁾ Alkoven se zove neka vas od Linza proti zahodu.

⁷⁾ Pettenbach je vas od Kremsmünstra proti judozahodu.

⁸⁾ Rečica Alm, dotok reke Travnje, se nahaja od Pettenbacha nekoliko proti zahodu.

ter segajo proti jugu do gore „Warminc“, kjer je sam (namreč Tasilo) določil meje. Dalje mu podeli njive in gozd v Eberstallzelli [„in loco, qui dicitur Eporestal“]¹⁾. — V Aschachu [„ad Ascha“]²⁾ mu odstopi dva vinograda, pri Rotelu [„ad Racotulo“]³⁾ pa tri, potem ravno toliko vinogradnikov, dva bučelarja in šest kovačev, na polju ob reki Alm [„ad campos Alboni“]⁴⁾ dva ribiča, v Albpurch-u⁵⁾ pa cerkvene dohodke. Tudi v Sulzbachu [„in Sulzipach“]⁶⁾ podari samostanu to, kar je pripadalo ondotni cerkvi; enako mu odstopi v Vilshofenu [„ad Nordfilusa“]⁷⁾ cerkvene dohodke. Pri Veliki solini [„in salina uero maiore“]⁸⁾ mu podari enega moža, ki tam kuha sol. Dalje mu odstopi pašnike, katere ljudstvo zove „Forst“ ter v „Crunzinwiten-u“⁹⁾ enega Slovana in pa njegov zmerni davek, katerega odrajtuje [„ad Crunzinwiten Sclauum unum cum iusto tributo“].

Med pričami so tudi omenjeni „Virgilius episcopus, Sinpreht episcopus, Walther episcopus.“¹⁰⁾

„... anno ducati mei (sc. Tassilonis) tricesimo, indictione prima.“¹¹⁾

[Izvirna listina se ni ohranila, pač pa dva prepisa in sicer: 1) Cod. tradit. Patav. iz 13. stoletja ter 2) Cod. Friderician. v Kremsmünstru iz 14. stoletja. — Rettenpacher, Annal. Cremifan., 24. — Mon. Boica, XXVIII^b, 196. — Hagn, Urkundenbuch v. Kremsmünster, stran 1. — Urkundenbuch des Landes ob der Enns, II, 2, št. 2. — Schumi, Archiv f. Heimatkunde, I, 2.]

¹⁾ Eberstallzell je od Kremsmünstra proti zahodu.

²⁾ Trg Aschach je ob Donavi od Linza proti zahodu.

³⁾ Potok Rotel izvira v Šumavi ter se pri Ottensheimu izliva v Donavo.

⁴⁾ Polje ob reki Alm najbrže tam, kjer je sedaj vas Feldham.

⁵⁾ Kateri „Albpurch“ je ta, ni znano, ker jih je bilo več. Hagn misli na Alburg pri Straubingu na Bavarskem.

⁶⁾ To je sedanja vas Pfarrkirchen blizu Halla.

⁷⁾ Nordfilusa je bila najbrže na Bavarskem tam, kjer je sedaj Vilshofen. (Pritz, Gesch. d. Landes ob der Enns, I, str. 185.)

⁸⁾ Pritz (str. 182) misli na soline v Hallstattu.

⁹⁾ „Crunzinwiten“ je najbrže vas Kronawithet blizu Urfahr-a na severni strani reke Donave.

¹⁰⁾ Prvi je bil solnograški, drugi rezenski, tretji pa pasovski škof.

¹¹⁾ Trideseto leto Tasilovega vladanja se je pričelo dne 18. januarja leta 777. — „Indictio prima“ je trajala od septembra leta 777. pa do istega meseca leta 778. Ta listina je bila torej spisana v zadnjih štirih mesecih leta 777.

V tej listini navedena krajevna imena nam kažejo, da so med Travno in Anizo leta 777. večinoma Nemci prebivali; le bolj na vzhodu v bližini sedanjega mesta Steyera so živeli Slovenci. Primerjaje navedena slovenska in nemška krajeva imena bi smeli trditi, da je bil na koncu osmega stoletja le šesti del traungauskega prebivalstva slovenske narodnosti; drugi so bili večinoma Bavarci. Še več odstotkov Bavarcev in manj odstotkov Slovencev je bilo v Attergauu in Mattinggauu. O narodnostnih razmerah po Gorenjem Avstrijskem v devetem stoletju sem že nekoliko govoril v svoji Spornici tisočletnice Met. smrti, str. 93–96.

Št. 257.

Okoli 777.¹⁾

Solnograški škof Virgilij pošlje med Slovence duhovnike Gozharja, Majorana (tega v tretje) in Erchanberta.

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Iterumque misit eis Gozharium presbyterum, Maioranum et Erchanbertum“

Ibid., cod. B.: „Iterum misit eis Gozarium, Maioranum, Erchenbertum presbiteros.“

Vita S. Virgilii, lect. IV. (MG. SS., XI, 87): „Iterum misit eis Gozarium presbyterum, Maioranum presbyterum, Erchenbertum.“

Št. 258.

Okoli 779.²⁾

Solnograški škof Virgilij pošlje med Slovence duhovnika Reginbalda (tega v drugič, ako ne v tretjič) in Reginharja.

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Post eos Reginbaldum et Reginharium presbyteros.“

Vita S. Virgilii, lect. IV (MG. SS., XI, 87): „Post eos Reginbaldum et Reinharium presbyteros.“

Št. 259.

Med 776—780.

Papež Hadrijan (I.) piše Karolu, kralju frankovskemu, ter mu naznanja, da so nesramni Grki [„*nefandissimi Graeci*“], ki bivajo po istrski pokrajini [„*in territorio Histriense*“], in pa nekateri Istrijanci [„*de ipsis Histriensibus*“] oslepili istrskega škofa Mavricija [„*de episcopo Mauricio Histriense*“], kateremu je bil (kralj Karol) naročil da naj poterja po Istri dohodke sv. Petra [„*pensiones beati Petri*“] ter jih pošlje njemu (papežu). Očitali so mu (Mavriciju), da hoče njemu (kralju Karolu) izdati njih pokrajino.

Zato ga (kralja Karola) prosi, da bi ukazal furlanskemu vojvodu Markariju [„*ad Marcario duce Foroiuliense*“], ki naj bi pomagal rečenemu Mavriciju, da bi prišel v svojo škofijo. Papež pravi, da je Mavricij najprej prihitel k njemu (k papežu); a on (papež) ga je potem poslal k vojvodu Markariju z namenom, da bi mu ta pomagal, kadar dobi njegov (Karolov) ukaz.

Datum manjka.³⁾ — „*Credimus, quod iam.*“

¹⁾ Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223 in 251.

²⁾ Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223 in 251.

³⁾ V začetku leta 776. je bil še Rodgaud furlanski vojvoda. Ko je bil pa ta ubit, je prišel Markarij na njegovo mesto.

[Duchesne, *Historiae Franc. script.*, III, 776. — Muratori, *Rer. Ital. script.*, III^b, 209. — Cenni, *Monum. dom. pontif.*, I, 372. — Mansi, *Concil. coll.*, XII, 773. — Migne, *Patrol.*, Ser. lat., XCVIII, 320. — Kandler, *Codice dipl. Istr. ad a. 778.* — Jaffé, *Bibl. rer. Germ.*, IV, 207, št. 65. — Jaffé, *Reg. pont. Rom.*, št. 2427 (1859). — MG, *Epist.*, III, 590.]

Št. 260.

Okoli 781.¹⁾

Solnograški škof Virgilij pošlje med Slovence duhovnika Majorana (tega v četrtič) in Avgušтина.

Conv. Bag. et Carant. c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Ac deinde Maioranum et Augustinum presbyteros.“

Št. 261.

782, v začetku poletja (meseca julija).²⁾

Obrski poslanci, katere sta kakan in jugur poslala, so prišli k frankovskemu kralju Karolu, ki se je takrat s svojo vojsko mudil pri izviru reke Lippe. Kralj je odposlance, kateri so se imeli ž njim zastran miru dogovoriti, zaslišal ter potem odposlal.³⁾

Ann. Einh. ad a. 782 (Ed. F. Kurze in *Script. rer. Germ. in usum schol.*, p. 59, 61): „Aestatis initio, cum iam propter pabuli copiam p. 59. exercitus duci poterat, in Saxoniam eundum et ibi, ut in Francia quotannis solebat, generalem conventum habendum censuit. Traiectoque apud Coloniam Rheno, cum omni Francorum exercitu ad fontem Lippiae venit, et castris positus, per dies non paucos ibidem || moratus est. Ubi inter cetera p. 61. negotia etiam legatos Sigifridi, regis Danorum, et quos ad se Caganus et Iugurrus, principes Hunorum⁴⁾ velut pacis causa miserunt, et audit et absolvit.“

Ann. reg. Francor. (Ann. Lauriss.) ad a. 782 (Ed. F. Kurze, l. c., p. 58, 60): „Tunc domnus Carolus rex iter peragens, Renum transiens ad Coloniam p. 58. et synodum tenuit, ubi Lippia consurgit ... || ... Similiter et Avari illuc p. 60. convenerunt, missi a Cagano et Iugurro.“

¹⁾ Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223 in 251.

²⁾ Da se je to zgodilo nekako meseca julija leta 782., je razvidno iz besed „aestatis initio, cum iam propter pabuli copiam ...“, katere čitamo v Ann. Einh. — Cfr. Mühlbacher, *Ræg.* št. 254 (245).

³⁾ Ako hočemo dobro razumeti zgodovino Slovencev tistega časa, se moramo večkrat ozreti na zadeve njih sosedov Obrov.

⁴⁾ Kakor se vidi, je mislil letopisec, da sta kakan in jugur bila dva obrska kneza, kar pa ni resnično. Kakor nam je znano, se je najvišji glavar Obrov zval k a k a n. Tudi beseda j u g u r pomenja neko knežje dostojanstvo pri Obrih ter ni nikakršno lastno ime.

Ann. Petav. ad a. 782 (MG. SS., I, 17): „Hoc anno dominus et religiosus rex Karolus habuit magnum placitum in Saxonia super flumen Lippia: et ibi venerunt legationes Unorum ad praesentiam principis.“

Poeta Saxo, II, v. 7—14 (MG. SS., I, 237):

- v. 7. „... et ad fontes fluvii cui Lyppia nomen,
Conventum fieri procerum iussit generalem.
Illic disponens complura negocia regni,
v. 10. Danorum regis Sigifridi nomine missos,
Et quos Iugurgus pariterque Caganus ad ipsum,
Hunorum misere duces, pro pace petenda,
Audiit. absolvitque datis prudenter eisdem
v. 14. Responsis.“

Ann. Fuld. ad a. 782 (MG. SS., I, 349): „Karolus habuit conventum in loco, ubi Lippia oritur, . . . Ubi ad eum venerunt . . . missi quoque Hunorum Cagani et Iugurri.“

Št. 262.

783.

Obri so prišli do Aniže, kjer pa niso naredili (Bavarcem) nobene škode.¹⁾

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 783 (MG. SS., I, 92): „Huni ad Enisam venerunt, sed ibi nocuerunt nihil.“

Št. 263.

Okoli 783.²⁾

Solnograški škof Virgilij pošlje med karantanske Slovence duhovnika Reginbalda (tega v tretjič, ako ne v četrtič) in Gundharja.

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Iterumque Reginbaldum et Gundharium. Et hoc sub Virgilio factum est episcopo.“

Vita S. Virgilii, lect. IV. (MG. SS., XI, 87): „Item Reinbaldum et Guntharium.“

¹⁾ Ker so se Obri leto poprej s frankovskim kraljem Karolom dogovorili o miru (gl. št. 261), niso sedaj nastopali kot sovražniki. — Simon (Jahrbücher des fränk. Reiches unter Karl d. Gr., I (ed. 1888), str. 426. op.) misli, da so Obri prišli do Aniže že leta 782. v tistem času, ko so poslali svoje poslanca v frankovski tabor k izviru reke Lippe.

²⁾ Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223 in 251.

Št. 264.

Neresnično.

Pred 784.¹⁾

Solnograški škof Virgilij je polagoma prišel čez Koroško do obsrke zemlje, kjer se Drava izliva v Donavo. Do tu sem so segale meje solnograške oblasti pod njenim prvim nadškofom Arnom, kakor pričujejo kronike.²⁾ Škof Virgilij je obiskal te kraje, zasadil po njih mladike nebeškega vinograda ter postavljajl ondi duhovnike.³⁾

Vita S. Virgilii, lect. V, (MG. SS., XI, 87): „...et per Karinthiam sensim transeundo ad fines Huonorum ubi Trabus influit Danubium, quo etiam postea tempore Arnonis primi archiepiscopi territorii Salzpurgensis termini chronicis attestantibus extendebantur, saluberrimae visitationis usus officio pertransiit, palmitesque coelestis vineae propagando clericis ad sacros ordines promovendis, ut singulos arbitrabatur dignos, benedictionis suae manum imposuit.“

Št. 265.

784, dne 27. novembra.

Takrat je umrl solnograški škof Virgilij.

Ann. Salisb. ad a. 784 (MG. SS., I, 89): „Sanctus Virgilius transivit.“

Ann. Iuvav. mai. ad a. 784 (MG. SS., I, 87): „Transitus Virgilii episcopi.“

Ann. S. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 785⁴⁾ (MG. SS., I, 92): „Virgilius episcopus et Oportunus abbas⁵⁾ obierunt.“

Necrol. S. Rudberti Salisburg. ad 27. nov. (MG. Necrol., II, 188): „Virgilius ep. Iuvauensis Scottigena ob.“

Auct. Garst. ad a. 784 (MG. SS., IX, 564): „Sanctus Virgilius Iuvavensis episcopus obiit, pro quo abbas Bertricus in episcopum eligitur⁶⁾.“

Ann. Admunt. ad a. 784 (MG. SS., IX, 572): „Sanctus Virgilius Iuvavensis episcopus obiit.“

Ann. S. Rudberti Salisburg. ad a. 784 (MG. SS., IX, 769): Sanctus Virgilius obiit; pro quo abbas Bertricus eligitur... Arn episcopus factus est.“

¹⁾ Ako bi bilo to resnično, bi se bilo moralo zgoditi takrat, ko je še živel solnograški škof Virgilij.

²⁾ Cfr. Conv. Bag. et Carant., c. 6 (MG. SS., XI, 9.)

³⁾ Starejši viri nič ne poročajo o vsem tem. Tudi nî bila Panonija še takrat, ko je škof Virgilij živel, pod frankovsko vladjo. Trditev, da je škof Virgilij prišel na Koroško in v Panonijo, ni resnična.

⁴⁾ Letnica 785 je napačna.

⁵⁾ Oportunus je bil opat v Mondsee.

⁶⁾ Bertricus ni bil nikdar škof, temuč le opat. Niti Virgilij, niti Arno nista Bertrika priznala za škofa. Neka listina navaja Arna kot naslednika škofa Virgilija. (Mon. Boica, XIV, 351.)

Vita S. Virgilii, lect. VI (MG SS., XI, 88): „Celebrato denique divini sacramenti mysterio, leni morbo correptus (sc. Virgilius), anno dominicae incarnationis 784, 5. Kalendas Decembris obdormivit in Domino.“

Št. 266.

785, dne 11. junija.

Takrat je bil Arno, naslednik Virgilijev, posvečen za solnograškega škofa.

Ann. Juvav. min. ad a. 785 (MG. SS., I, 88): „Arn episcopus est ordinatus 3. Idus Iunii.“

Ann. s. Emmer. Ratisp mai. ad a. 786 (MG. SS., I, 92): „Arn episcopus ordinatus est.“

Conv. Bag. et Carant., c. 7 (MG. SS. XI, 9): „... Arn episcopus successor Virgilii.“

Auct. Garst. ad a. 785 (MG. SS., IX, 564): „Arn primus archiepiscopus ordinatus est Salzburge.“

Ann. Admunt. ad a. 785 (MG. SS., IX, 572): „Arn primus archiepiscopus Invavensis ordinatus est.“

Št. 267.

Med 785. in 798.¹⁾

Kakor solnograški škof Virgilij, tako je tudi njegov naslednik Arno skrbel za razširjenje krščanstva med Slovenci. Tudi ta je posvečeval duhovnike ter jih pošiljal v Slovenijo, to je v Karantanijo in Dolenjo Panonijo, da bi ustregel ondotnim vojvodom in grofom.

Conversio Bag. et Carant., c. 7 (MG. SS., XI, 9): „Simili modo etiam Arn episcopus successor Virgilii sedis Juvavensis deinceps curam gessit pastorem, undique ordinans presbyteros et mittens in Sclaviniam, in partes videlicet Quarantanas atque inferioris Pannoniae illis ducibus atque comitibus, sicut pridem Virgilius fecit.“²⁾

¹⁾ Leta 785. je Arno postal škof v Solnogradu, leta 798. pa nadškof. V Dolenjo Panonijo, ki je tu omenjena, je Arno pošiljal duhovnike še le od leta 796. naprej, ker prej ta dežela še ni bila pod frankovsko oblastjo.

²⁾ Iz tega citata je razvidno, da je Slovenija obsegala proti koncu osmega stoletja nekdanjo Karantanijo (kolikor toliko sedanje Koroško, Štajersko in Kranjsko) in pa Dolenjo Panonijo. Po Sloveniji so gospodovali, kakor trdi naš vir, vojvodje in grofje [„illis ducibus atque comitibus“]. Ker pa stari Slovani prav za prav niso poznali grofov, pač pa so imeli po raznih krajih svoje župane, smemo reči, da izraz „comitibus“ zaznamenuje na tem mestu to, kot beseda župan.

Št. 268.

Med 774—787.

Oglejski patriarh Sigvald [„*Sigwaldus humilis episcopus Aquileiae*“] piše (frankovskemu) kralju Karolu ter ga prosi, da bi se ne dotikal pravic oglejske cerkve.

Datum manjka.¹⁾

[To pismo je na obeh straneh močno poškodovano. — MG. Epist., IV, 505.]

Št. 269.

Od 787. do 802.

Oglejski patriarh Pavlin II. je vladal 15 let. Ko je postal patriarh, je bilo langobardsko kraljestvo že uničeno in kralj Deziderij s svojo družino ujet. Pavlin se je napotil k frankovskemu kralju Karolu, da bi pridobil svoji cerkvi kakih predprav, kar se mu je tudi posrečilo. Nato se je povrnil v Čedad, svojo prestolnico, kjer je jako pobožno živel. Ko je umrl, so shranili njegovo truplo v rečenem mestu.²⁾

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 8): „S. Paulinus patriarcha sedit annos XV,³⁾ qui finito jam regno Longobardorum et in captivitate ducto Desiderio ipsorum rege una cum uxore et filiis, ad gloriosum Karolum Magnum imperatorem pro iuribus ecclesiae ampliandis profectus est: et vir iste mirae sanctitatis ab imperatore Karolo privilegia valde pulchra obtinuit.“⁴⁾ Et rediens in Civitatem Austriae, multis

¹⁾ Leta 774. je frankovski kralj Karol postal vladar langobardskega kraljestva, leta 787. pa je najbrže patriarh Sigvald umrl.

²⁾ Iz stavka „Tunc Paulinus homo pietatis, munere presul, in clero cuncto hęc sua verba dedit“, ki se nahaja v nekem montecassinskem epigramu (cfr. Amelli, Paolo diacono, Carlo Magno e Paulino d' Aquileja. Montecassino, 1899, p. 9), se ne more sklepati, da je oglejski patriarh Pavlin bil kdaj v Rimu, še manj pa, da je bil v tem mestu leta 781.

Nekateri zgodovinarji trdijo, da je Pavlin že leta 776. postal oglejski patriarh. — Znano je, da je leta 802. umrl. Če je vladal 15 let, je brez dvoma leta 787. prišel do svojega dostojanstva. (Cfr. Giannoni, Paulinus II., Patr. von Aquileia, str. 14, 15.) Kar nam monachus Sangallensis pripoveduje o kralju Dezideriju, o bivanju kralja Karola v Čedadu ter o ondotnem bolnem škofu, vse to je posebno v kronološkem oziru jako površno. (Cfr. št. 254.)

Ni nam znano, kdaj je bil patriarh Pavlin rojen in tudi ne, kje je bil doma. Iz Alkuinovih besed „O laus Ausoniae, patriae decus“ (Alcuini carm., XVII, v. 14, Poetae lat. aevi Carol., p. 239) se sme trditi, da je bil iz Italije. Njegovo rojstno mesto nam ni znano.

³⁾ Series patriarch. Aquilegiensium (MG. SS., XIII, 368) navaja, da je patriarh Pavlin 16 let vladal.

⁴⁾ Gl. št. 284 in 285.

in vita miraculis claruit et in morte: cujus corpus in praedicta civitate quiescit et veneratur."

Chron. patr. Aquil. alterum (Rubeis, I. c., p. 9): „S. Paulinus patriarcha sedit annis XV. Hujus tempore cessante regno Longobardorum b. Paulinus ad gloriosum Karolum Magnum imperatorem ivit, a quo obtinuit privilegia valde pulchra; et rediens prospere in Civitatem Austriae, in vita multis claruit miraculis et in morte; cujus corpus in praedicta civitate quiescit."

Št. 270.

787, poletje.

Frankovski kralj Karol je pozval bavarskega vojvoda Tasila, da bi prišel pred njega, a ta ni hotel ubogati. Zato je Karol s tremi vojskami šel nadenj. Ko je bil Tasilo od vseh strani od sovražnikov zajet, se je podal kralju, mu izročil svojo deželo ter dne 3. oktobra prisegel zvestobo.

Ann. Lauresh., fragm. Chesnii, ad a. 787 (MG. SS., I, 33): „Et inde Carlus rex perrexit in partibus Bagoarii. Quinto Non. Octobris Dasilo dux ad regem venit, et ei reddidit regnum Bagoariorum, et semetipso Carlo rege in manu tradidit et regnum Bagoariorum."

Gl. tudi **Ann. Lauriss.** ad a. 787 (MG. SS., I, 172). — **Ann. Einhardi** ad a. 787 (ibid., I, 173). — **Einhardi Vita Karoli M.**, c. 11 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 519). — **Ann. Petav.** ad a. 787 (MG. SS., I, 17). — **Ann. Alam.** ad a. 787 (ibid., I, 43). — **Ann. Guelf.** ad a. 787 (ibid., I, 43). — **Ann. Nazar.** ad a. 787 (ibid., I, 43). — **Ann. Iuvav. min.** ad a. 787 (MG. SS., I, 88) — **Ann. s. Emmer. Ratisp.** mai ad a. 787 (ibid., I, 92). — **Ann. Lauriss. min.** ad a. 787 (ibid., I, 118). — **Poeta Saxo** ad a. 787, lib. II, v. 35–58 (ibid., I, 243). — **Chron. Moissiac.** ad a. 787 (ibid., I, 298).

Št. 271.

Najbrže leta 787.

Alkuin piše (oglejskemu) patriarhu Pavlinu (II.) [„*Paulino sanctissimo patriarchae*“], da telesna odsotnost ne sme deliti ljubezni, ker prijateljstvo, katero se more iz lahka opustiti, ni bilo nikdar pravo. Odkar ga je spoznal, ga je vedno ljubil in srce obeh je sklenilo prijateljsko zvezo. Alkuin pravi, da ni zapisal imena svojega Pavlina v vosek, kateri se lahko pokonča, temuč v dušo, katera se ne more uničiti. Prosi ga, da bi v svojih svetih molitvah ne pozabil imena svojega prijatelja Albina [„*amici tui Albini (sc. Alcuini)*“]. V svoj spomin naj si vtisne njegovo ime ter naj ga v primernem času izgovori, ko bode pri maši blagoslavljal kruh in vino.

Alkuin pravi, da že dolgo pričakuje tega, kar je obljubil, namreč oživljajočega Kristusovega križa in drugih svetinj.¹⁾ Razveseli naj ga s tem darilom. Nikar naj se ne izgovarja zaradi dolge poti. Dovolj je zvestih poslancev na kraljevem dvoru, kateri radi sprejemajo (take stvari) ter jih potem tudi vestno izročajo [*„Sufficiunt alae fidei in palatio regis, quibus nec voluntas deest in accipiendo nec fides in reddendo“*].²⁾

Kako vzvišeno je to ime (ime patriarh)! Zato naj se prizadeva, da bodo njegove zasluge primerne njegovemu imenu.³⁾ S pobožnimi pridigami naj najprej sebi odpre nebesa. Dela naj po zgledu Kristusovem, kateri je oznanjeval evangelij po mestih, gradovih, ulicah in vaséh; tudi se ni ogibal hiš colnarjev in grešnikov. Upanje na plačilo naj bo tolažba za trud.

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 202. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 162, ep. 11. — MG. Epist. IV, 70, ep. 28]

Št. 272.

788, pred 6. julijem. Ingelheim.

Državni zbor v Ingelheimu, kamor so prišli tudi bavarski vojvoda Tasilo in njegovi vazali. Ker so ti kralju Karolu naznanili, da mu je Tasilo postal nezvest in da se je zavezal s poganskimi Obri, je bil zaradi veleizdaje obsojen k smrti. Kralj mu je nato kot svojemu sorodniku olajšal kazen tako, da je moral iti v samostan. Dne 6. julija so ga kot meniha ostrigli. Enaka usoda je zadela njegovo soprogo Liutbergo, njegovi hčeri in njegova sina. Bavarsko je sedaj popolnoma prišlo v oblast frankovskega kralja.*)

¹⁾ Alkuin in Pavlin sta se že od leta 777. poznala (Gl. Giannoni, Paulinus II. Patriarch von Aquileia, str. 11 in 12.) Alkuin je rad zbiral svetinje, kar je razvidno iz nekaterih njegovih pisem.

²⁾ Ta kraljevi dvor si moramo misliti v Italiji. Kralj Karol se je mudil v Italiji leta 787., ko je Pavlin postal oglejski patriarh ter proti koncu leta 800., ko je Karol dobil cesarsko krono. Lahko se razvidi, da je Pavlin bolj gotovo dobil to pismo leta 787., kakor pa 800.

³⁾ Iz teh besed bi tudi smeli sklepati, da je Alkuin pisal Pavlinu to pismo kmalu potem, ko je postal patriarh, tedaj leta 787.

*) Leta 788. je Bavarsko prišlo neposredno pod frankovsko oblast. Z Bavarskim vred je od frankovskih vladarjev postala zavisna večina slovenske zemlje, namreč nekdanja Karantanija, katera je obsegala sedanje Koroško, Kranjsko, Štajersko razen vzhodnega roba, Pustersko dolino na Tirolskem, solnograški Lungau ter južni kos sedanje Dolenje Avstrije. (Kar se tiče velikosti tedanje Karantanije in njenih mej, gl. mojo Spomenico, katero je leta 1885. izdala Matica Slovenska, str. 71—84.) Slovenci, stanujoči po Panoniji, so bili takrat pokorni Obrom.

[Ann. regn. Francor. (Ann. Lauriss. mai.) ad a. 788 (Ed. F. Kurze, p. 80). — Ann. Einh. ad a. 788 (ibid. p. 81). — Ann. Petav. ad a. 788 (MG. SS., I, 17). — Ann. Lauresh. ad a. 788 (ibid. I, 33). — Ann. Alam. ad a. 788 (ibid. I, 43). — Ann. Guelf. ad a. 788 (ibid. I, 43). — Ann. Nazar. ad a. 788 (ibid. I, 43). — Ann. Juvav. mai. ad a. 788 (ibid. I, 87). — Ann. Juvav. min. ad a. 788 (ibid. I, 88). — Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 788 (ibid. I, 92). — Ann. Lauriss. min. ad a. 788 (ibid. I, 119). — Chron. Moiss ad a. 788 (ibid. I, 298). — Ann. Fuld. ad a. 788 (ibid. I, 350). — Ann. Max. ad a. 788 (ibid. XIII, 21). — Einhardi Vita Karoli M., c. 11 (ibid. II, 444). — Ann. Mosell. ad a. 787 (ibid. XVI, 497). — Auctar. Garst. ad a. 787 (ibid. IX, 564).]

Št. 273.

788, med 6. julijem in 25. oktobrom¹⁾.

Obri prihrumé kot zavezniki bavarskega vojvoda Tasila²⁾ z eno vojsko do meje Bavarskega³⁾, z drugo pa do meje Furlanskega. A na obeh straneh so bili premagani ter izgubili veliko število svojih vojakov; zato so bili prisiljeni, da so se vrnili v svojo domovino. — Kmalu potem je blizu reke Ipuše prišlo do tretje bitke med Bavarci in Obri. Prvim je pomagala četa Frankov, katero sta vodila kraljeva preglednika Grahman in Avdaker. Iz nova so bili Obri premagani. — Nato so se zarad te sramote hoteli nad Bavarci maščevati in tako se je vnela četrta bitka, katere sta se tudi kraljeva preglednika udeležila. Obri so bili poraženi prav tako, kakor v prejšnjih vojskah. Veliko jih je bilo ubitih, mnogo jih je v valovih Donave izgubilo življenje, ko so jo hoteli preplavati.

Ann. Einh. ad a. 788 (Ed. F. Kurze, Script. rer. Germ. in usum schol., p. 83): „Huni vero, sicut Tassiloni promiserunt, duobus exercitibus comparatis uno marcam Foroiuliensem,⁴⁾ altero Baioariam adgressi sunt, sed frustra; nam in utroque loco victi fugatique sunt et multis suorum amissis cum magno damno ad loca sua se receperunt. Quam iniuriam velut vindicatorum iterum Baioariam maioribus copiis petierunt, sed in prima congres-

¹⁾ Ti obrski boji so se najbrže vršili še le potem, ko je bavarski vojvoda Tasilo postal menih (po 6. juliju) ter pred prihodom frankovskega kralja Karola v Režno (pred 25. oktobrom), kamor je došel, ko so bili že vsi njegovi sovražniki premagani

²⁾ Najbrže Obri niso vedeli, da so se bavarskemu vojvodu Tasilu njegovi lastni vazali izneverili ter ga na ta način odstranili.

³⁾ Takratno vzhodno mejo Bavarskega je delala reka Aniza. Gl. št. 280.

⁴⁾ Tu omenjena „marca Foroiuliensis“ ne zaznamuje mejne grofije Furlanske, pač pa mejo Furlanskega. (Cfr. Simon, Jahrbücher, I, 639, op. 2.) Ker je mejna grofija Furlanska na vzhodu segala do slovenske zemlje, si lahko mislimo, da so bili Obri premagani na slovenskih tleh ali pa vsaj blizu njih.

sione pulsi a Baioariis et innumera multitudo eorum caesa, multi etiam ex eis, qui per fugam evadere conati Danubium tranare voluerunt, gurgitibus fluminis absorpti sunt.“

Ann. reg. Francorum (Ann. Lauriss.) ad a. 788 (Ed. F. Kurze, I. c., p. 82): „Idem similiter et alia pugna commissa est inter Avaros in loco, cuius vocabulum est...¹⁾), et Francis, qui in Italia commanere videntur; opitulante Domino victoriam obtinuerunt Franci, et Avari cum contumelia reversi sunt, fuga lapsi sine victoria. Tertia pugna commissa est inter Baioarios et Avaros in campo Ibose²⁾, et fuerunt ibi missi domni regis Caroli Grahamannus et Audacerus cum aliquibus Francis; Domino auxiliante victoria fuit Francorum seu Baioariorum. Et ista omnia supradictus dux Tassilo seu malivola uxor eius, Liutberga Deo odibilis, per fraudem consiliaverunt. Quarta pugna fuit commissa ab Avaris, qui voluerunt vindictam peragere contra Baioarios. Ibi similiter fuerunt missi domni regis Caroli, et Domino protegente victoria christianorum aderat Avari fugam incipientes, multa stragia ibidem facta est occidendo, et alii in Danubio fluvio vitam necando emisunt.“

Ann. Tiliani ad a. 788 (789) (MG SS., I, 221): „Alia pugna facta est inter Avaros et Francos, qui in Italia commanere videbantur; auxiliante Domino Franci victores extiterunt. Quarta pugna fuit commissa ab Avaris, qui voluerunt vindictam exercere contra Baioarios; et ibidem fuerunt missi regis, et victores extiterunt.“

Ann. s. Emmerammi Ratisp. mai. ad a. 788 (MG. SS., I, 92): „Huni ad Furgali³⁾ et in Baiowaria.“

Ann. Fuld. ad a. 788 (MG. SS., I, 350): „Avares in marcha Baioariae atque Italiae a regis exercitibus victi atque fugati sunt.“

Ann. Sithiens. ad a. 788 (MG. SS., XIII, 36): „Similiter et Avaros in marca Baioariae atque Italiae a regis exercitibus victi atque fugati sunt.“

Ann. Max. ad a. 788 (MG. SS., XIII, 22): „... et alium bellum commissum est in campestribus Foroiuli contra Avaros, qui cum contumeliam reversi sunt patriam, et tertium bellum habuerunt idem Avari cum Baiowariis, et inde similiter confusi redierunt ad sua.“

Ann. Lobiens. ad a. 788 (MG. SS., XIII, 229): „Quater eo anno triumphatum est de gente Avarorum id est Hunorum.“

Poeta Saxo, a. 788, lib. II, v. 370—379 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 570):

v. 370. „At vero Huni, studiis gens aspera belli,
Praefato promissa duci⁴⁾ complere studentes,

¹⁾ Ime kraja, kjer je bila dotična bitka, je tu izpuščeno. V Ann. Max., katerih pisatelj je zajemal iz Ann. regn. Franc., stoji „in campestribus Foroiuli“. Iz tega bi smeli sklepati, da so te besede najprej stale v Ann. reg. Franc.

²⁾ Ibose je sedanja Ipuša (Ips) na Dolenjem Avstrijskem.

³⁾ Ad Furgali = in Friuli.

⁴⁾ Sc. Tassiloni.

Instructis exercitibus coepere duobus
 Francorum regni fines invadere quosdam.
 Italiae partes unum penetraverat agmen;
 v. 375. Quaque Foro nomen dederas, clarissime Iuli,
 Urbis ad eiusdem confinia venerat hostis.
 Invasit Baioarios exercitus alter.
 Sed frustra; totus quoniam conatus inanis
 Is fuerat, victique loco ceduntur utroque.“

Št. 274.

788, jesenski čas. Režno.

Frankovski kralj Karol, prišedši v Režno na Bavarskem, uredi odnotne razmere. Namesto prejšnjega vojvoda nastavi več grofov.¹⁾ Tudi stori potrebne korake, da bi vzhodne meje svoje države zavaroval pred napadi Obrov.²⁾

Ann. regni Franc. (Ann. Lauriss. mai.) ad a. 788 (edit. F. Kurze, p. 84): „Post haec omnia domnus rex Carolus per semet ipsum ad Reganesburg pervenit et ibi fines vel marcas Baioariorum disposuit, quomodo salvas Domino protegente contra iamdictos Avaros esse potuissent.“

Ann. Einhardi ad a. 788 (ibid., p. 85): „Rex autem in Baioariam profectus eandem provinciam cum suis terminis ordinavit atque disposuit.“

Einhardi Vita Karoli M., c. 11 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 519): „... neque provincia, quam tenebat (sc. Tassilo), ulterius duci sed comitibus ad regendum commissæ est.“

Ann. Lauresh. Cod. Lauresh. ad a. 788 (MG. SS., I, 33): „Et ipse domnus rex perrexit in Paioariam ad Reganesburg, et ibi venerunt ad eum Paioarii et dati sunt obsides³⁾ et ordinata ipsa patria.“

Ann. Lauresh., Fragm. Chesnii, ad a. 788 (ibid., I, 33): „Tunc Carlus rex in Bagoariam perrexit, et omnes fines Bagoariorum in sua propria ditione recepit.“

Ann. Maxim. ad a. 788 (ibid., XIII, 22): „Eodem anno venit Carolus rex in Reginespurc, ibi prout libuit ordinavit.“

¹⁾ Kakor se kaže, je kralj Karol najbrže takrat postavil svojega svaka Gerolda, brata svoje rajnke žene Hildegarde, za predstojnika na Bavarskem („praefectus Baioariae“). Kot tak je brez dvoma imel dokaj večjo oblast kakor kak drug grof. — Kar se tiče karantanskih Slovencev in njih vojvodov, se niso takrat vzdignili zoper Franke, še manj pa se zavezali z Obri zoper kralja Karola. Zato je pa tudi ta pustil Slovincem njih domače vojvode in njih prejšnjo ustavo.

²⁾ Tu nam je misliti tudi na mejo med Karantanijo in obrsko državo.

³⁾ Na Bavarskem je bilo takrat še nekoliko velikašev, ki so bili sovražni frankovskemu kralju ter naklonjeni bivšemu vojvodu Tasilu. Da bi bil kralj Karol varen pred njimi, je od Bavarcev zahteval porokov.

Chron. Moiss. ad a. 788 (ibid., I, 298): „Et perrexit rex in Baioaria ad Reganesburg, et ibi venerunt ad eum Baioarii, et dati sunt ei obsides; et ordinata ipsa patria.“

Ann. s. Amandi ad a. 788 (ibid., I, 12): „Carolus capto Tassilone subiugavit Baioarios.“

Ann. Tiliani ad a. 788 (789) (ibid., I, 221): „Et rex reversus est ad Ragnisburg.“

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 788 (ibid., I, 92): „Carolus primo in Baiowaria.“

Poeta Saxo ad a. 788, lib. II v. 427—429 (Jaffé, I. c., p. 571):

„Tum Baioariam se contulit in regionem

Rex Carolus; cunctisque suis cum finibus ipsam

Disponens, commendavit rectoribus aptis.“

Št. 275.

Nepristno.¹⁾

789, meseca marca. Aachen.

Cesar (!) Karol naznanja, da ga je Waldarik, škof pasovske cerkve [*Waldaricus sanctę Patauiensis ecclesię pręsul*“], prosil, da bi potrdil daritev tistih krajev, katere je bavarski vojvoda Tasilo podelil samostanu, ki ga je sam v njegovem (cesarjevem) gozdu v kraju, Krems imenovanem, postavil na čast sv. Odrešeniku [*„quod ipse in honorem sancti Saluatoris infra waldam nostram in loco qui vocatur Chremsa a fundamentis construxit*“]. Ti kraji so v traungauskem okraju Sulzbach, Sipbach, Leonbach, zemlja med obema Ip fama, ena dekanija tistih Slovanov, čez katere sta bila Taljub in Sparuna postavljena, potem pa trideset Slovanov pri reki Dietachu ter ves svet ki spada k rečeni dekaniji, v tistem obsegu, kakor sta ga Physso in, škof Arno s prisego odobrila, dalje tista zemlja, katero so Slovani brez Tasilovega dovoljenja obdelovali pri rekah Dietachu in Sierningu; enako tudi v kraju Eberstallzellu. Če ti Slovani hočejo dajati primeren davek in izvrševati častne služnosti, naj obdržé tisto zemljo; ako pa ne, naj svobodno odidejo [*hoc est in pago Traungaeu Sulzpach et Syfpach, Liwbilinpach et quicquid inter duo flumina quę uocantur Ipphas esse cernitur, nec non decaniam vnā de illis Sclauis super quos actores sunt Taliw et Sparuna, et XXX Sclauos iuxta*

¹⁾ Ta listina je nepristna ter je bila spisana v 10. stoletju. Njen pisar je imel pred seboj pristno listino kralja Karola iz leta 791. (gl. št. 279), jo nekoliko pre naredil, posebno proti koncu, ter namesto imena opata Faterja zapisal ime pasovskega škofa Waldarika, da bi tako pokazal, da je kremsmünsterski samostan spadal pod pasovsko škofijo. Na listini se nahaja ponarejen pečat Karola III. Debelega, ki je, kakor je znano, leta 888. umrl.

fluuium Todicha, nec non territorium ad eandem decaniam pertinens, ut Physso et Arno episcopus coniurauerant. Insuper etiam terram illam, quam Sclauī prope flumina Todicha et Sirnicha sine licencia Tassilonis ducis stirpauerunt, similiter et in loco qui uocatur Eporestal. Si uero illi Sclauī rectum censum et laudabile seruicium facere uoluerint, terram illam possideant, sin autem, liberi discedant.“] Tudi je Tasilo samostanu daroval Pettenbach [„*Pettenbache*“] in tisto, kar spada k temu dvoru, potem Alkoven [„*Allinchoua*“, v Aschachu [„*in Aschacha*“] dva vinograda, v Rotelu [„*in Rotola*“] pa tri ter še druga posestva.¹⁾ Cesar Karol izjavlja, da je uslišal prošnjo rečenega škofa ter na novo potrdil daritve vojvoda Tasila.

„*Data in mense Marci, [indictione IIII, anno dominicae incarnationis DCCCII.],²⁾ anno XXI. regni nostri. Actum Aquis palatio.*“

[Izvirna nepristna listina v Monakovem. — Buchinger, *Gesch. von Passau*, II, 481. — (Hagn), *Urkundenbuch v. Kremsmünster*, 7, št. 3 (z letnico 802). — *Urkundenbuch d. Landes ob der Enns*, II, 6 (z letnico 802). — Mühlbacher, *Reg. der Karolinger*, št. 299 (290).]

Št. 276.

789, okoli sredine leta.

Alkuin piše nekemu opatu na Saskem ter ga med drugim tudi proprašuje, kaj misli kralj Karol nasproti Obrom storiti³⁾ [„*et quid de Hunorum hoste domnus rex acturus sit*“].

Datum manjka.

[Jaffé, *Bibliotheca rer. Germ.*, VI (Mon. Alcuiniana), 165, ep. 13. — *M.G. Epist.* IV, 31, ep. 6.]

Št. 277.

790, v začetku leta.

Alkuin piše nekemu magistru, Colcu imenovanemu, ter mu med drugim pripoveduje, da so se Obri napotili v Italijo. A tu so bili od

¹⁾ Kar se tiče lege tu naštetih krajev, gl. št. 256.

²⁾ To, kar je v tem datumu v oklepih, je isti pisar, ki je spisal nepristno listino, pozneje nad vrsto pripisal. Ostali del datuma je najbrže vzel iz kake pristne listine. — Če se oziramo na število let vladanja, dobimo letnico 789., indikcija nam dá leto 796, annus incarnationis pa 802.

³⁾ Obri so namreč leta 788. prihrumeli v Italijo in na Bavarsko. Gl. št. 273. V spomladi leta 789. pa se je frankovski kralj Karol napotil nad polabske Slovane, Veletabe ali Vilce imenovane, o katerih tudi Alkuin v tem pismu govori, ko pravi, da si jih je kralj pred kratkim časom pridobil [„*et si Wilti vel Vionudi, quos nuper adquisiuit rex, fidem Christi accipiant*“]. Iz tega je razvidno, da je bilo to pismo spisano okoli sredine leta 789.

kristjanov premagani ter se morali sramotno vrniti. Tudi so pridrli na Bavarsko, kjer jih je krščanska vojska premagala in razkropila.¹⁾ [*„Similiter et Avari, quos nos Hunos dicimus, exarserunt in Italiam et, a christianis superati, domum cum obprobrio reversi sunt. Nec non et super Baugariam intruerunt, qui et ipsi ab exercitu christiano superati et dispersi sunt.*

Datum manjka.

[Jaffé, Bibl., rer. Germ. VI (Mon. Alcuiniana), 167, ep. 14. — MG. Epist., IV, 32, ep. 7.]

Št. 278.

790, spomlad²⁾ Worms.

Obrski poslanci pridejo k frankovskemu kralju Karolu v Worms in nato pošlje tudi ta svoje k Obrom. Dogovarjali so se o mejah med obema državama³⁾; a ker se niso mogli zediniti, je prišlo do vojske.

Ann. Einh. ad a. 790 (Kurze, Script. rer. Germ. in usum schol., p. 87): „Hoc anno nullum iter exercitale a rege factum; sed in Wormacia residens legatos Hunorum et audivit et suos vicissim ad eorum principes misit. Agebatur inter eos de confiniis regnorum suorum, quibus in locis esse deberent. Haec contentio atque altercatio belli, quod postea cum Hunis gestum est, seminarium et origo fuit.“

Poeta Saxo, lib. II, v. 6—14 (MG. SS., I, 246):

v. 6. „Cui cum Wormatiae tandem residere liceret,

Illic Hunorum missos audivit, ad illos

Ipsae suos etiam misit: nam maxima causa

Hoc inter populos litem commovit atrocem,

v. 10. Dum quo regnorum confinia certa suorum

Esse loco veteri deberent iure statuta,

Ingenti studio disceptaretur utrimque.

Haec et origo fuit belli, quod posteriori

v. 14. Tempore cum Hunis Franci gessisse probantur.“

Ann. Lauresh., Fragm. Chesnii, ad a. 790 (MG. SS., I, 34): „Anno 790. habuit rex Carolus suum conventum in Warmatiam, et venit ibidem legatio Hunorum; et transmisit maximam partem de exercitu suo in Bagoariam contra ipsam nefandam gentem Hunorum.“⁴⁾

¹⁾ Obrske čete so prišle leta 788. v Italijo in na Bavarsko. Gl. št. 273.

²⁾ Frankovski kralj Karol se je leta 790. spomladi meseca marca in aprila mudil v Wormsu. Cfr. Böhmer-Mühlbacher, Reg. št. 304 (295) in 305 (296).

³⁾ Verjetno je, kar navajajo Büdinger (Oesterr. Gesch., I, 130), Kämmer (Anfänge deutschen Lebens in Oesterreich, str. 200), Simson (Karl d. Gr., II, 11, op. 5) in dr., da so se takrat najbrže pogajali in potem razprli zaradi mej med Karantano in obrsko državo.

⁴⁾ Iz besed, da je kralj odposlal velik del svoje vojske na Bavarsko, bi se smelo sklepati, da se je frankovski vladar že leta 790. jel pripravljati na boj z Obri.

Št. 279.

791, dne 3. januarja. Worms.

Karol, kralj frankovski in langobardski ter patricij rimski, izjavlja, da mu je opat Fater naznanil, da je bivši bavarski vojvoda Tasilo [*Tassilo dudum Baieariorum dux*“] v njegovem (kraljevem) gozdu v kraju, Krems imenovanem, v traungauskem okraju [*infra uualdo nostro loco qui dicitur Chremisa in pago nuncupante Drungaoe*“] ustanovil samostan na čast sv. Odrešeniku ter mu z darilno listino [*per cartolam donationis*“]¹⁾ podelil nekatere kraje v rečenem okraju in v imenovanem gozdu, namreč Sulzbach, Sipbach, Leonbach, zemljo med obema Ipfama, eno dekanijo tistih Slovanov, čez katere sta bila postavljena uradnika Taljub in Sparuna, potem trideset Slovanov pri reki Dietach-u ter ves svet, ki spada k rečeni dekaniji, kakor ga je Phisso s prisego odobril ter so ga obhodili škof Arno, opat Fater, grof Hleodro in sodnik Chunibert; razen tega pa tudi tisto zemljo v Dietachu in Sierningu, katero so obdelovali ti Slovani brez Tasilovega dovoljenja [*id est Sulzibah et Sicbah, Liubilinbah et quicquid inter duo flumina quę uocantur Ipphas esse cernitur nec non decania una de illis Sclauis super quos fuerunt actores Taliup et Sparuna, nec non secus fluuium quod dicitur Thodicha, triginta Sclauos et terretorium sicut ad supra dictam decaniam pertinet uel Phisso coniurauit et Arno episcopus seu Fater abbas simul cum Hleodro comiti et Chuniberto iudici circumierunt, insuper etiam terram illam ad Thodicham et Sirnicam, quam illi Sclaui sine licentia Tassiloni ducis stirpauerunt*“]²⁾ dalje zemljo v Eberstallzelli [*Epo-restal*“] in Pettenbachu [*ad Bettinbah*“], vas Alkoven [*uillam nuncupante Allinchoua*“], v Alburgu [*Adalburo*“] cerkev sv. Martina s priteklinami, v Sulzbachu [*Sulzibah*“] neko drugo cerkev s priteklinami ter v Vilshofenu [*Nordfilusa*“] tretjo cerkev s priteklinami v Donaugau-u [*in Tonahgaoe*“]. — V Traungau-u je Tasilo podelil samostanu dva vinograda z dvema vinogradnikoma v Aschach-u [*in loco nuncupante Aschaha*“], v Rotelu [*Raotola*“] pa tri s tremi vinogradniki, dva ribiča, dva bučelarja in šest kovačev. — Vsled prošnje opata Faterja je kralj Karol na novo potrdil te daritve vojvoda Tasila.

„Data III. Nonas Januarii, anno incarnationis Domini DCCLXXXVIII.³⁾ indictione XIII, anno XXIII. regni domini Caroli serenissimi regis. Actum Wormacie.“

¹⁾ Gl. št. 256. — Tu je tudi povedano, kje nam je iskati razne kraje, ki se cmenjajo v tej listini.

²⁾ Latinski citati pod to št. so vzeti iz Hagnove izdaje.

³⁾ Ta letnica se ne ujema z indikcijo in letom vladanja ter je po Mühlbacherjevem mnenju podtaknjena.

[Izvirna listina se ni ohranila, pač pa dva kodeksa, ki se nahajata v Kremsmünstru, namreč Cod. millenar. iz 12. stoletja (A) in Cod. Frider. iz 14. stoletja (B). — Rettenpacher, Annal. Cremifan, 28 (iz B). — Urkundenbuch d. Landes ob der Enns, II, 5, št. 3 (iz B). — Migne, Patrol., Ser. lat., XCVII, 1065 (iz B). — (Hagn), Urkundenbuch v. Kremsmünster, 5, št. 2 (iz A in B). — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 311 (302).]

Št. 280.

791, poletje in jesen.

Vojska z Obri. — V začetku poletja je zapustil frankovski kralj Karol Worms ter se napotil na Bavarsko, kjer je zbral svoje čete, sestavljene iz Frankov, Sasov, Bavarcev, Alemanov, Frizov, Turingov in po Ann. Alam. tudi iz Slovanov.¹⁾ En del armade je vodil kralj sam na južni strani Donave, drug oddelek pod vodstvom grofa Teodorika in komornika Meginfrida se je pomikal dalje po njenem severnem bregu; po reki sami pa so plavale ladje, napolnjene z živežem in drugimi potrebnimi rečmi. Prvikrat je kralj postavil svoj tabor pri Anizi, kjer je bila meja med bavarsko in obrsko zemljo. Tu je ostal tri dni in prosil božjega blagoslova srečnemu izidu.²⁾ Potem je šel dalje proti vzhodu.

Poseben oddelek, katerega je Karolov sin Pipin poslal iz Italije skozi Ilirik³⁾ v Panonijo, je po tej pokrajini požigal in pustošil prav tako, kakor kralj sam na severnem bojišču.⁴⁾

Ko Obri zagledajo tako veliko množico sovražnikov na obeh straneh reke Donave, popusté svoja utrjena mesta ob reki Kampu⁵⁾ in na Kumbergu⁶⁾ ter začno bežati. Frankovska vojska se je brez posebnih izgub pomikala dalje in kmalu je prišel Karol med potjo pleneč, požigajoč, pokončujoč in moreč v Panonijo do izliva Rabe v Donavo. Ostal je vsega skupaj 52 dni v deželi Obrov in se vrnil potem z neizmernim

¹⁾ Ti Slovani so bili brez dvoma karantanski Slovenci, ki so se tem lažje udeležili obrske vojske, ker so imeli najkrajšo pot do sovražnikove meje. Tudi jim je bilo ljubo, da bi se obrska sila zatrla.

²⁾ To je bilo namreč dne 5., 6. in 7. septembra. Gl. št. 281.

³⁾ V virih omenjeni „Illyricum“ ne more pomenjati druge pokrajine, kakor slovensko zemljo, kajti le-ta leži med Italijo in nekdanjo Panonijo.

⁴⁾ Vojska, ki se je iz Italije napotila nad Obre, je te premagala dne 23. avgusta. Pri tem oddelku so bili istrski vojvoda, več grofov in tudi neki škof. Štiri-najstletni Pipin se ni udeležil obrske vojske. Gl. št. 281.

⁵⁾ Kamp je reka, ki se na Dolenjem Avstrijskem izliva v Donavo. Najbrže je bila pri tem izlivu dotična obrska trdnjava.

⁶⁾ „In monte Cumeoberg.“ Tu ne smemo misliti na kak kraj, temuč na severo-zahodno pobočje Dunajskega lesa blizu Tulna. (Gl. Böhmer - Mühlbacher, Reg, str. 133 (119).)

plenom, vodeč s seboj neštevilno množico ujetih mož, žen in otrok čez Sobotico¹⁾ nazaj na Bavarsko v Rezno. Kralj Karol je v tej vojski izgubil jako malo vojakov; le neka živinska bolezen mu je pobrala toliko konj, da jih je komaj deseti del zopet prišlo nazaj. Obrske vojske sta se tudi udeležila Angilram, nadškof iz Metza, in pa rezenski škof Sintbert. Oba sta med potjo na tuji zemlji umrla. Sasi in Frizi, katerim sta Teodorik in Meginfrid ukazovala, so se vračali skozi Češko.

p. 86. *Ann. regn. Franc.* (*Ann. Lauriss. mai.*) ad a. 791 (Ed. F. Kurze, p. 86, 88): „Inde autem itinere permoto partibus Baioariae perrexit, ad Reganes-

p. 88. burg pervenit, ibi exercitum || suum coniunxit. Ibique consilio peracto Francorum, Saxonum, Frisonum, disposuerunt propter nimiam malitiam et intollerabilem, quam fecerunt Avari contra sanctam ecclesiam vel populum christianum, unde iustitias per missos impetrare non valuerunt, iter peragendi; cum Dei adiutorio partibus iamdictis Avarorum perrexerunt. Ad Anisam vero fluvium properantes ibi constituerunt laetantias faciendi per triduo missarumque sollempnia celebrandi; Dei solatium postulaverunt pro salute exercitus et adiutorio domini nostri Iesu Christi et pro victoria et vindicta super Avaros. Supradictus vero princeps de australi parte Danubio iter peragens, Saxones autem cum quibusdam Francis et maxime plurima Frisonum de aquilonale parte Danubii similiter iter peragentes, ubi ad loca pervenerunt, ubi iamdicti Avari firmitates habuerunt praeparatas: de australi vero parte Danubii ad Cumeoberg, de alia vero ripa in loco, qui dicitur Camp, quia sic nominatur ille fluvius, qui ibi confluit in Danubio. Avari enim cum vidissent utrasque ripas exercitum continentes et navigia per medium fluvium venientes, a Domino eis terror pervenit: dereliquerunt eorum loca munita, quae supra nominata sunt, firmitatesque eorum vel machinationes dimiserunt fuga lapsi; Christo perducente populo suo utrosque exercitus sine laesione introduxit. Supradictus exercitus sic iter peragens usque ad fluvium, cuius vocabulum est Raba; et exinde uterque exercitus de ambobus ripis ad propria reversi sunt, magnificantes Deum de tanta victoria.“

p. 87. *Ann. Einhardi* ad a. 791 (Ed. F. Kurze, p. 87, 89, 91): „Transacta verni temperie circa aestatis initium rex de Wormacia movens Baioariam

p. 89. profectus || est, ea meditatione, ut Hunis factorum suorum vicem redderet et eis, quanto celerius posset, bellum inferret. Comparatis igitur ad hoc ex omni regno suo quam validissimis copiis et comitatibus congregatis bipertito exercitu iter agere coepit. Cuius partem Theoderico comiti et Meginfrido camerario suo committens eos per aquilonalem Danubii ripam iter agere iussit. Ipse cum alia parte, quam secum retinuit, australem eiusdem fluminis ripam Pannoniam petiturus occupavit, Baioariis cum comitatibus

¹⁾ V virih omenjena Sabaria je sedanja Sobotica (Steinamanger) blizu Sarvara na Ogrskem, kjer je bilo križišče rimskih cest.

exercitus, qui navibus devehebantur, per Danubium secunda aqua descendere iussis. Ac sic inchoato itinere prima castra super Anesum posita sunt; nam is fluvius inter Baioariorum atque Hunorum terminos medius currens certus duorum regnorum limes habebatur. Ibi supplicatio per triduum facta, ut id bellum prosperos ac felices haberet eventus; tum demum castra mota, et bellum genti Hunorum a Francis indictum est. Pulsis igitur Hunorum praesidiis ac destructis munitionibus, quarum una super Cambum fluvium, altera iuxta Comagenos civitatem in monte Cumeoberg vallo firmissimo erat exstructa, ferro et igni cuncta vastantur. Cumque rex cum eo, quem ducebat, exercitu usque ad Arrabonis fluentia venisset, transmisso eodem fluvio per ripam eius usque ad locum, in quo is Danubio miscetur, accessit ibique per aliquot dies stativis habitis per Sabariam reverti statuit. Alias vero copias, quibus Theodericum et Meginfridum praefecerat, per Beehaimos via, qua venerant reverti praecepit. Sic peragrata ac devastata magna parte Pannoniae cum incolomi exercitu Francorum in Baioariam se recepit. Saxones autem et Frisiones cum Theoderico et Meginfrido per Beehaimos, ut iussum erat, domum regressi sunt. Facta est haec || expeditio sine omni rerum incom- p. 91. modo, praeter quod in illo, quem rex ducebat, exercitu tanta equorum lues exorta est, ut vix decima pars de tot milibus equorum remansisse dicatur. Ipse autem cum dimissis copiis Reginum civitatem, quae nunc Reganesburg vocatur, venisset et in ea hiematurus consedisset, ibi natalem Domini et pascha celebravit “

Ann. Lauresh. ad a. 791 (MG. SS., I, 34): „Et vertente anno¹⁾, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, movit exercitum suum, innumerabilem multitudinem, contra superbissimam gentem Avarorum; divisitque exercitum suum in tres partes; et sic introivit ipse per Paioariam in fines Hunorum ex meridiana parte Danovii; sed et de alia parte Danovii alius exercitus Ribuariorum et Fresionum et Saxonorum cum Toringos; sed et navalis hostis per Danovium, ut ex utraque ripa rex potestatem habere potuisset cum exercitu suo: et sic introivit in terram illam, isti hinc et ille inde, medium autem exercitus navalis. Et terruit eos Dominus in conspectu eius, ita ut nullus ei resistere ausus esset; sed ubicumque aut fossas aut aliquam firmitatem sive in montibus seu ad flumina aut in silvis factam habuerunt, statim, ut ipse aut exercitus eius ibi advenit, continuo aut se tradiderunt, aut occisi sunt, aut per fuga dilapsi. Sed et ille tunc eius exercitus quem Pippinus filius eius de Italia transmisit, ipse introivit Illyricum et inde in Pannonia et fecerunt ibi similiter, vastantes et incendentes terram illam, sicut rex fecit cum exercitu suo ubi ipse erat. Cum autem vidisset rex Carlus, quod nullus ei de parte Avarorum resistere ausus esset aut suis, tunc circumvit terram illam per dies 52. incendiando et vastando terram illam; sed et predas sine mensura vel numero, et captivos,

¹⁾ Tedaj v začetku poletja.

viros et mulieres et parvulos, innumerabilem multitudinem exinde ducebant. Et in ipso itinere obiit bone memorie Enghilramnus, Mediomatrice ecclesie archiepiscopus, sed et Sindbertus episcopus (sc. Ratisbonensis) ibi defunctus est; et rex Carlus rediit in Paioaria, ibidemque gemavit.⁴

Chron. Moissiac. ad a. 791 (MG. SS., I, 299): „Anno 791. fuit Karolus rex in Wormacia et ibi celebravit pascha; et vertente anno, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, movit exercitum suum innumerabilem, et abiit contra superbissimam gentem Avarorum. Divisitque exercitum suum in tres partes, et introivit ipse per Baioariam in fines Hunorum ex meridiana parte Danubii, et de alia parte Danubii alius exercitus introivit Ribuariorum et Fresionum et Saxonum cum Toringis; sed et navalis hostis per Danubium, ut ex utraque parte rex potestatem habere potuisset cum exercitu suo; et sic introivit in terram illam, isti hinc. et illi inde, medius autem exercitus navalis. Et exterruit eos Dominus in conspectu eius, ita ut nullus ei resistere auderet, sed ubicumque aut fossatum aut aliquam firmitatem sive in montibus aut in flumina aut in silvis factum habuerunt, statim ut ipse aut exercitus eius ibi advenit, continuo aut se tradiderunt, aut occisi sunt, aut per fugam dilapsi. Sed et ille alius exercitus, quem Pippinus filius eius de Italia transmisit, introivit in Illyricum, et fecerunt ibi similiter vastantes et incendentes terram illam, sicut rex fecit cum exercitu suo ubi ipse erat. Cum autem vidisset rex Karolus, quod nullus ei de parte Avarorum resistere ausus esset aut suis, tunc circumivit terram illam per dies quinquaginta duos incendiando et vastando terram illam; sed et praedam sine mensura et numero, et captivos, viros et mulieres et parvulos, innumerabilem multitudinem exinde tulerunt.“

Ann. Alam. ad a. 790 (MG. SS., I, 57): „Karolus rex, commoto exercitu magno Francorum et Saxonum atque Sclavorum, perrexit in regionem Wandalorum¹⁾, terram devastavit, et cum praeda reversus est in pace. Angilrammus et Sindbertus de hac luce migraverunt.“

Ibid. ad a. 791 (l. c.): „Karolus rex Hunnorum regnum vastat.“

Ann. Petav. ad a. 791 (MG. SS., I, 17): „Hoc anno domnus rex Karolus commoto magno exercitu perrexit in Hunia, ibique habuit conflictum magnum cum Hunis, et vastavit Hunia plaga magna usque flumen Rafa; cum praeda magna, Deo protegente, victor revertit in Franciam.“

Ann. Guelf. ad a. 791 (MG. SS., I, 45): „Karolus rex perrexit cum tres exercitus in Hunia; et devastavit terram illorum ex parte, et reversus est absque bello²⁾, et resedit Reganespuruc.“

Ann. Mosell. ad a. 790 (MG. SS., XVI, 498): „Et eodem anno praefatus Karlus rex fuit in Hunia circa tempus autumnii, et eandem provinciam

¹⁾ I. e. „in regionem Avarorum“.

²⁾ Ker so Obri takoj bežali ter se niso merili s Franki v kaki odločilni bitki, zato ima analist prav, ko trdi, da ni bilo nobenega boja.

ex magna parte vastatam, non tamen ex integro subactam eo ipso anno ad propria rediit, atque in civitate quae Reganesbrug dicitur, usque ad innovationem anni, id est usque ad nativitatem Domini quietus resedit.“

Ann. Xant. ad a. 791 (MG. SS., II, 223): „Perrexit domnus rex cum exercitu in Pannoniam. Inde regressus rediit ad Reganesburg, et nativitatem Domini ac pascha ibidem celebravit.“

Ann. Tiliani ad a. 791 (792) (MG. SS., I, 222): „Inde autem itinere permoto partibus Baioariae, pervenit ad Ragnisburg, et inde promovens venit ad Anisam, inde ad Comisberg; Avari enim cum vidissent, timore perterriti loca munita dereliquerunt, in fugam lapsi. Rex cum exercitu ipsos fines ingressus, usque ad fluvium Raba pervenit, inde reversus ad Ragnisburg celebravit natale Domini et pascha.“

Ann. s. Amandi ad a. 791 (MG. SS., I, 12): „Carolus rex primum fuit in Chunia “

Ann. Laubac. ad a. 791 (792) (MG. SS., I, 13): „Karolus rex primum fuit in Chunia.“

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 791 (MG. SS., I, 92): „Carolus primo in Huniam.“

Ann. Augiens. ad a. 791 (MG. SS., I, 67): „Karolus rex Hunorum regnum vastat.“

Ann. Sangall. brev. ad a. 791 (MG. SS., I, 65): „Karolus rex Hunorum vastat regnum.“

Ann. Fuld. ad a. 791 (MG. SS., I, 350): „Karolus propter multa mala et praedationes ac caedes, quas Huni exercuerant in populo Dei, provocatus, congregato exercitu in Baioaria iuxta Anisam fluvium, cum omni populo suo ieiuniis et obsecrationibus triduo celebratis, exercitum dividit. Ipse cum Francis, Alamannis et Baioariis ex australi parte Danubii per Cummiberg, Saxonibus et Thuringis cum parte Francorum per litus septentrionale pergentibus, Frisonibus vero et qui cum ipsis deputati sunt navali erectione per alveum euntibus, Pannoniam ingressus, Hunis perterritis et fugientibus, omnes eorum regiones usque ad Raba fluvium ferro et igne devastat.“

Regin. Chron. ad a. 791 (MG. SS., I, 561): „Anno dominicae incarnationis 791. Carolus partibus Baioariorum perrexit, et ad Reganesburg venit, ubi et exercitum suum convenire iussit; ibique cum consilio optimatum regni disposuit ire in Avarorum regnum propter maliciam intolerabilem, quam in Galliorum populos commiserunt et in ecclesiis Dei. Venit ergo cum exercitu usque ad Anisum fluvium, ubi triduanum ieiunium cum letaniis fecerunt, postulantes pro salute exercitus, et adiutorio Dei, et vindictam inimicorum. Rex itaque litora Danubii de australi parte tenuit, Saxones autem cum quibusdam Francis et plurima multitudine Fresonum de aquilonali, et ita pergentes venerunt ubi iam dicti Avars munitiones habe-

bant paratas, de australi parte ad Chumberch, de aquilonali vero ripa in loco qui dicitur Camp; sic enim nominatur ille fluvius qui ibi influit in Danubium. Itaque Avars cum ex utraque ripae parte vidissent exercitum, et classem per medium fluvium venientem, tantus terror, Deo faciente, super eos cecidit, ut dimissis praesidiis munitionum, fugae latibula quaerent, et sic Christo duce uterque exercitus absque laesione Pannoniam introivit. Pervenit autem rex usque ad fluvium qui vocabatur Raba, omnia caedibus, incendiis, rapinisque devastans, et inde reversus Reganesburgh celebravit ibi natalem Domini, et pascha similiter.

Chronographus Corbeien. ad a. 790 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., I, 43): „Hoc anno hostili peragatione Karolus rex Pannoniam devastavit.“

Poeta Saxo, a. 791, lib. III, v. 50—94 (MG. SS., I, 248):

- v. 50. „Sed numerosa nimis quoniam produxerat ex hoc
Agmina, per partes eadem seiunxerat, ac sic
Pannoniam, gens Hunorum quam seva tenebat,
Tramite distantem longo penetrare satigit.
Tunc unam populi partem comiti Theodrico
- v. 55. Atque Magenfrido, ducibus hoc tempore primis,
Committens, aquilonales per fluminis horas
Danubii praecepit eos iter accelerare.
Ipse per australis tendebat litoris agros
Milibus innumeris stipatus et agmine forti.
- v. 60. In medio fluvius cunctis alimenta vehebat
Agminibus, regis speciosa classe repletus,
Quam Baioariis fuit ingens cura tueri.
Ipsos in ratibus descendere quippe secunda
Iussit aqua. Sic ad fluvium rex venit Anesum,
- v. 65. Qui medius Baioarios seiungit et Hunos.
Hunc iuxta positus per prata virentia castris,
Communi voto ternis statuere diebus
Suppliciter celebrare preces, ac pectore toto
Auxilium regis regum deposcere Christi,
- v. 70. Ut coeptis pius annueret, quo cuncta darentur
Prospera, tot populis in tam longinqua profectis,
Munitis signo fidei, contraque nefandos
Gentiles felix fieret certamen agendum.
Atque dehinc motis memoratae proelia castris
- v. 75. Intulerat genti, cuius munimina statim
Pulsis praesidiis destruxerat, ex quibus unum
Non operis parvi Cambus praeterfluit amnis,
Atque super dictum Cumberg munitio montem
Altera pregrandi fuerat circumdata vallo.

- v. 80. Destructis utrisque tamen cum robore forti,
 Aequatisque solo, ferro vastabat et igni
 Hostiles late terras, ad ostia donec
 Pervenians Arrabonis, qua fertur in undas
 Danubii, lassib. ibidem statione locata
- v. 85. Militibus parvum dederat requiescere tempus.
 Sic ubi Pannoniae fuerat pars maxima latae
 Divitiis spoliata suis ac tradita flammis,
 Incolumen victor populum rex inde reduxit,
 Cui fuit hostilis haec tota profectio plane
- v. 90. Prospera, res in ea nec contigit ulla moleste,
 Excepto quod tanta lues eius legionis,
 Quam rex duxit, aequos morbo consumpsit atroci,
 Ut decimam partem vix de tot milibus huius
 Expertem cladis tradant potuisse reduci.“

Št. 281.

791, po 7. septembru. (Na poti proti Obrom.)

Frankovski kralj Karol piše svoji soprogi (Fastradi) ter ji poroča najprej to, kar mu je naznanil poslanec, ki je prišel od trum njegovega sina (Pipina) [„*missus quidem dilecti filii nostri ill.¹⁾ nomine ill. nobis nuntiavit*“]. Povedal mu je, da so državne meje po onih krajih²⁾ očiščene sovražnikov [„*de salvatione confinium nostrorum illis partibus positis*“]. Tudi mu je naznanil, da je vojska, ki se je po njegovem (Karolovem) ukazu napotila iz Italije proti obrski deželi, da bi posedla ondotne meje, prišla tja dne 23. avgusta [„*qualiter illa scara nostra, que prius de Italia iussimus pergere partibus Avariae in ill. confinia resedendum, perrexerunt*³⁾ *infra fines ipsorum decimo Kalendas Septembris*“]. Začela je boj z Obri ter jih premagala. Veliko Obrov je bilo ubitih in že dolgo časa ni bilo bajé tako slavne zmage. Vojska je oplenila (obrski) tabor ter ostala tu vso noč ter drugi dan (dne 24. avg.) do tretje ure. [„*Et inierunt pugnam cum eis. Et dedit eis Deus omnipotens pro sua misericordia victoriam, et multitudinem de ipsis Avaris interfecerunt; in tantum, ut dicunt, quod in multis diebus maior stragis de ipsis Avaris factum non fuit. Et expoliaverunt ipsum uualum; et sederunt ibidem ipsa nocte*

¹⁾ Ta sin je bil Pipin, kralj italski, ki je živel od 777—810.

²⁾ To je na meji Pipinovega kraljestva in obrske države.

³⁾ Kralj Pipin sam ni šel na obrsko zemljo, temuč je le poslal svoje trume tja. Cfr. Ann. Lauresh. a. 791 (MG. SS. I, 34): „... exercitus quem Pippinus filius eius de Italia transmisit, ipse (exercitus) introivit Illyricum“ — Te frankovske čete so morale iti po slovenskih tleh, da so prišle do obrske dežele.

vel in crastina usque hora diei tertia.“] Ko so vojaki vzeli plen s seboj, so se vrnili v miru. Dobili so tudi v svojo oblast 150 Obrov in sedaj čakajo njegovega (Karolovega) ukaza, ki jim pove, kaj je treba s temi ujetniki storiti. Kateri škof, kateri vojvoda in kateri grofje imed njegovih (Karolovih) fevdnikov so pomagali izvršiti to delo, ni v pismu povedano. Med njimi je bil istrski vojvoda, ki se je, kakor se mu je (Karolu) naznanilo, hvalevredno obnašal s svojimi ljudmi. [*„Fideles Dei ac nostri, qui hoc egerunt, fuerunt ille episcopus,¹⁾ ill. dux, ill. et ill. comites. Ill. dux de Histria,²⁾ ut dictum est nobis, quod ibidem benefecit ill. cum suis hominibus. Vassi vero nostri fuerunt illi.“*]

Kralj Karol potem pripoveduje v svojem pismu, da je s svojimi ljudmi tri dni zaporedoma imel molitve in sicer od ponedeljka dne 5. pa do srede dne 7. septembra ter prosil Boga, da bi mu dodelil mir, zdravje, zmago in srečno vrnitev³⁾ Tudi naj bi mu bil pomočnik, svetovalec in branitelj v vseh njegovih stiskah. Ob enem so takrat njegovi (Karolovi) duhovniki določili, da naj se v teh treh dneh zdržé vina in mesa vsi razen bolehnih, prav starih in jako mladih. Tisti pa, ki bi vendar hoteli piti vino, naj plačajo, če so bogatejši in mogočnejši, za tako dovoljenje v rečenih dneh po en „solidus“ na dan, manj premožni pa v primeri s svojim premoženjem, vendar ne manj, kakor po denarju. Vsak naj dá tudi nekoliko miloščine in sicer toliko, kolikor more in hoče. Vsak duhovnik naj v ta namen bere tudi po eno mašo, ako mu bolehnost tega ne brani.⁴⁾ Izmed tistih klerikov, ki znajo peti psalme, naj jih vsak po petdeset odpoje. Ko bi se opravljale te tridnevne prošnje, naj hodijo (duhovniki) bosí. Tako so sklenili duhovniki, in vsi so odobrili ta sklep ter ga izvršili.

Proti koncu pisma naroča kralj svoji soprogi, da bi skrbela, da bi se tudi ondi (v Reznem) napravile take molitve.

Datum manjka.

¹⁾ Kdo je tisti škof, ki je leta 791. šel nad Obre, ni znano. Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 362) in še nekateri drugi mislijo na oglejskega patriarha Pavlina, kar pa je jako neverjetno. Ne gledé na to, da pismo govori o „škofu“, ne pa o patriarhu, vemo tudi, da patriarh Pavlin ni rad zapustil svoje vladikovine. Najbrže se je takrat udeležil obrske vojske kak škof iz oglejske patriarhije. Glej tudi, kar piše Giannoni (Paulinus II. Patr. von Aquil., str. 41.)

²⁾ Med poveljniki frankovske vojske je bil takrat tudi „dux de Histria“. Iz tega sklepamo, da je bila Istra v tistem času (leta 791.) že pod frankovsko oblastjo. Kar se tiče imena istrskega vojvoda, nam je znano, da se je udeležil rižanskega zborovanja med letom 803. in 810. vojvoda Ivan. Mogoče je, da je ta vojvoda že leta 791. gospodoval po Istri.

³⁾ To se je zgodilo ob reki Aníži takrat, ko je kralj Karol s svojo vojsko šel nad Obre. Gl. št. 280.

⁴⁾ Glej Ann. Lauriss. (št. 280): „missarumque sollempnia celebrando.“

[Sirmond, Conc. ant. Galliae, II, 158; Opera varia, III, 403. — Duchesne, Histor. Franc. script., II, 187. — Labbe, Conc. ed. Coleti, VIII, 549. — Cointius, Annal. eccles. Franc., VI, 460. — Baluzius, Capitularia reg. Franc., I, 255. — Pez, Script., I, XLV. — Mansi, Conc. coll., XII, 843; XIII, App. 185. — Migne, Patrolog., Ser. lat., XCVIII, 897. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 791. — Zeumer, Formulae, 510. — MG. Epist., IV, 528, št. 20. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 349. — Böhm-Mühlbacher, Reg., št. 315 (306).]

Št. 282.

792, morebiti meseca julija.

Sinoda v Reznem, katero je sklical frankovski kralj Karol. Med navzočimi je bil tudi takratni oglejski patriarh Pavlin. Urgelski škof Feliks, ki se je udeležil te sinode, je po končani disputaciji, pri kateri je bil tudi oglejski patriarh navzoč, preklical svojo zmoto ter izrekel, da Kristus po svoji človeški naturi ni božji posinovljenec.

Ann. Einhardi ad a. 792 (ed. F. Kurze, p. 91): „Orgellis est civitas in Pyrinei montis iugo sita, cuius episcopus nomine Felix, natione Hispanus, ab Elipando Toleti episcopo per litteras consultus, quid de humanitate salvatoris dei et domini nostri Jesu Christi sentire deberet, utrum secundum id, quod homo est, proprius an adoptivus Dei filius credendus esset ac dicendus, valde incaute atque inconsiderate et contra antiquam catholicae ecclesiae doctrinam adoptivum non solum pronuntiavit, sed etiam scriptis ad memoratum episcopum libris, quanta potuit pertinacia, pravitatem intentionis suae defendere curavit. Huius rei causa ductus ad palatium regis, — nam is tunc apud Reginum Baioariae civitatem, in qua hiemaverat, residebat, — ubi congregato episcoporum concilio auditus est et errasse convictus; ad praesentiam Adriani pontificis Romam missus ibi etiam coram ipso in basilica beati Petri apostoli heresim suam damnavit atque abdicavit. Quo facto ad civitatem suam reversus est.“

Ann. regni Franc. (Ann. Lauriss.) ad a. 792 (ibid., p. 90): „Natalem Domini et pascha in Reganesburg. Heresis Feliciana primo ibi condempnata est; quem Angilbertus¹⁾ ad praesentiam Adriani apostolici adduxit, et confessione facta suam heresim iterum abdicavit.“

Ann. Iuvav. min. ad a. 791 (MG. SS., I, 89): „Felix haeresio convincitur in Reganespurc.“

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 792 (ibid., I, 92): „Synodus contra Felice in Reganesburg.“

¹⁾ Abbas S. Richarii.

Da je bil oglejski patriarh Pavlin pri sinodi navzoč¹⁾, je razvidno iz njegovih besed, katere je napisal v svoji razpravi proti Feliksu, škofu urgelskemu. Dotični stavek se glasi (Paulini contra Felicem, lib. I, c. 5, ed. Migne, XCIX, 355): „In hoc quippe gymnasticae disputationis conflictu contigit etiam humillimae nostrae parvitatatis personaliter praesentiam adfuisse.“

Št. 283.

792.

Frankovski kralj Karol se je takrat celo leto mudil v Reznem. Čez Donavo je iz ladij dal napraviti premakljiv most, da bi se lažje vojskoval z Obri.

Ann. regni Franc (Ann. Lauriss. mai.) ad a. 792 (ed. F. Kurze, p. 92): „Eodem anno nullum iter exercitale factum est. Pons super navigia flumina transeuntia factus est, anchoris et funibus ita coherens, ut iungi et dissolvi possit. Ibi natalem Domini, ibi pascha celebratum est.“

Ann. Einhardi ad a. 792 (ed. F. Kurze, p. 93): „Rex autem propter bellum cum Hunis susceptum in Baioaria sedens pontem navalem, quo in Danubio ad id bellum uteretur, aedificavit ibique natalem Domini et sanctum pascha celebravit.“

Einhardi Vita Karoli M., c. 20 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 528): „... cum pater bello contra Hunos suscepto in Baioaria hiemaret, ...“

Poeta Saxo, ad a. 792, lib. III, v. 43—46 (MG. SS., I, 249):

„In Baioarica vero regione moratus,
Instabat princeps navalem condere pontem,
Qui per Danubium bello prodesset agendo,
Quod contra saevos olim susceperat Hunos.“

Št. 284.

792, dne 4. avgusta. Režno.

Frankovski in langobardski kralj Karol dovoli vsled prošnje oglejskega patriarha Pavlina [„*Paulinus sancte Aquilegiensi ecclesie patriarcha*“], da sme po njegovi (Pavlinovi) smrti oglejska duhovščina [„*sancta congregatio, que ibidem sub sancto ordine vitam gerere videtur*“] po kanoničnih postavah voliti sposobnega naslednika, ki bi bil v vseh zadevah zvest in všeč njemu (kralju Karolu), njegovemu sinu Pipinu in vsemu njegovemu ljudstvu, ako ni to na škodo njegovi

¹⁾ Da je bil oglejski patriarh meseca avgusta leta 792. v Reznem, se dá tudi sklepati iz obeh listin frankovskega kralja Karola, ki je takrat vsled prošnje patriarha Pavlina podelil oglejski cerkvi razne pravice. Gl. št. 284 in 285.

kraljevski oblasti [„*salva principali potestate nostra*“]. Kralj Karol pravi, da mu (Pavlinu) ni hotel te prošnje odreči iz treh vzrokov in sicer prvič zato ne, da bi ondodna duhovščina tem pridnejše zanj in za njegovo (Karolovo) rodovino prosila božje milosti, drugič, da bi še bolj napredovala v duševnih znanostih, in tretjič zaradi njegovih (Pavlinovih) zaslug. — Ker je oglejski patriarh tudi prosil, da ne bi bilo treba dajati podložnikom [„*homines servientes*“] oglejske cerkve v državno blagajnico [„*in publico*“] žitne in živinske desetine [„*decimam de annona aut de peculio*“] ter pašnega davka [„*herbaticum*“]¹⁾ od tiste živine, katera bi šla v Istro [„*partibus Istriensibus*“] na pašo, zato ukaže kralj Karol, da ne sme nobeden zahtevati od podložnikov oglejske cerkve prenočišča in krme za vojsko [„*mansionaticos vel foderos*“].²⁾ Njegovi (Karolovi) ljudje naj dobivajo od njih prenočišča [„*mansiones*“]³⁾ le takrat, kadar bi prišel na Furlansko [„*partibus Foroiuliensibus*“] ali pa na zemljo trevisansko [„*in fine Tarvisiani*“] on sam (Karol), njegov sin Pipin ali pa kaka kraljeva posadka [„*presidium*“] zaradi katerihkoli sovražnih napadov. V Verono, Vincenzo ali pa v kak drug še bolj oddaljen kraj jim ni treba ničesar pošiljati.⁴⁾

„*Facta pridie nonas Augusti anno XXIV. et XIX. regni nostri. Actum Reganesburg palacio publico.*“

[Kartular iz 15. stoletja (Consultori in iure, 366) v državnem arhivu v Benetkah; tudi se je ohranilo več kopij. — Madrisius, S. Paulini

¹⁾ Herbaticum pomenja 1) na travnikih pokošeno, a še ne suho travo, 2) pravico, kositi travo na občinskih tleh ali pa v gozdu, 3) odškodnino v novcih, katera se je zahtevala za tako pravico, 4) pravico, da sme kdo zahtevati tako odškodnino za travo.

²⁾ Mansionaticus (mansionaticum) zaznamuje prenočišče, stanovanje in hrano za vladarja, njegovo spremstvo, njegove odposlance in njegovo vojsko, ako so prišli v kak kraj. Izraz pa tudi pomenja pravico do prenočišča in hrane. S to besedo so včasih zaznamovali tudi stroške, katere so imeli podložniki zastran prenočišča in hrane. — Fodrum (foderum, fodrium, fotrum) so zvali žito, katero je bilo treba dajati kot hrano vojakom ali njih konjem ali pa tudi obojim. Dotični izraz se je ohranil v nemški besedi „Futter“. Včasih fodrum ne pomenja samo žita, temuč tudi slamo in drugo krmo, katera je bila namenjena vojakom in njih konjem.

³⁾ Mansio pomenja: 1) bivališče ali stanovanje, kjer se kdo mudi in ostaja, 2) prenočišče, kjer so vojaki ostajali čez noč (manere), 3) en dan hoda dolga pot od enega prenočišča do drugega, 4) prenočišče sploh, postaja, 5) več bivališč skupaj = vas, selo, 6) družina, ki je živela v kakem stanovanju, 7) dvor, 8) nadstropje pri kaki hiši.

⁴⁾ Nekateri so sicer dvomili o pristnosti te listine, vendar po krivici. Sickel (Acta Karol., II, 270) misli, da so v listini naštetih razlogi, zaradi katerih je bajé kralj Karol podelil patriarhu Pavlinu naštete pravice, pozneje prišli v njo. Zanimivo je tudi, da kralj Karol s to listino ni podaril oglejskemu patriarhu prav tega, za kar ga je prosil. Ta je namreč želel, da bi bili njegovi podložniki oproščeni žitne in živinske desetine ter pašnega davka, dosegel pa je, da jim ni bilo treba dajati prenočišča in krme vojakom in njih konjem.

patr. opera, 258. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 92. — Migne, Patrol., Ser. lat., XCVIII, 1447. — Kandler, Codice dipl. Ist. ad a. 792. — Mühlbacher, Reg. der Karoling., št. 319 (310).]

Št. 285.

792, dne 4. avgusta. Režno.

Rimski cesar (!) Karol, ki je tudi kralj frankovski in langobardski,¹⁾ potrdi vsled prošnje oglejskega patriarha Pavlina [„*Paulinus patriarcha Aquilegiensis ecclesiae*“] njegovi cerkvi vsa njena v svoji državi ležeča posestva in vse pravice, katere so jej podelili langobardski kralji, (furlanski) vojvodje in druge bogaboječe osebe. Med temi posestvi so tudi samostan Matere božje v Organu zunaj obzidja mesta Verone [„*coenobium sanctae Mariae semper virginis . . . in Verona foras muros civitatis in loco qui vocatur ad Organum*“],²⁾ katerega je sezidal opat Feroxs [„*Ferox*“], potem cerkev sv. Lovrenca v Bujah na Furlanskem [„*ecclesia sancti Laurentii, quae sita est in Foro-julii, loco qui nuncupatur Boga*“] z vsem njenim premoženjem ter gostišče svetega Ivana v Čedadu, katero je postavil vojvoda Roduald [„*senodochium, quod dux Roduald aedificavit in Foro-julii, vocabulo sancti Joannis*“]. Kralj Karol ukazuje, da ne sme nihče sedaj ali pa pozneje po vaséh, dvorovih, moških in ženskih samostanih, gostiščih ali drugih krajih oglejske cerkve zasliševati ljudi, od njih izterjevati globe, jih tirati k sodnji, siliti jih, da bi dajali prenočišče in pojedine, ali pa zahtevati od njih katerokoli davščino [„*. . . ad causas audiendum, vel freta*“³⁾ *undique exigendum, nec homines ipsarum ecclesiarum distringendum*⁴⁾, *nec mansiones aut paratas*⁵⁾ *faciendum, nec ullas redibutiones*⁶⁾ *requirendum ullo umquam tempore in-*

¹⁾ Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 384 sq.) je hotel dokazati, da je ta listina ponarejena, a Sickel (Acta Karol., II, 270) je razjasnil, da je pač nekoliko pokvarjena, drugače pa nesumljiva. Brez dvoma je nekdo v teku časa k izvirni listini pripisal kralju Karolu cesarski naslov ter premenil še nekoliko drugih stvari.

²⁾ Dandanes St. Maria in Organo pred Verono.

³⁾ Fredum (freda, fredus, fridus) se je zvala globa, katero je kak krivec moral plačati fisku, da je potem imel mir. Fredum se izpeljuje iz nemške besede „Friede“.

⁴⁾ Distringere pomenja: 1) koga ostro kaznovati, 2) koga k čemu siliti z grožnjami ali pa s tem, da se mu odtegne zastavljeno blago ali pa fevd, 3) koga nadlegovati, k sodnji tirati in ga obsoditi.

⁵⁾ Paratae. S tem izrazom se zaznamujejo: 1) stroški za prenočevanje in hrano tujcev, posebno javnih poslancev, 2) denarni izdatki za pojedine pri raznih priložnostih, 3) gostije, pojedine.

⁶⁾ Redhibitio je: 1) dohodek kake stvari (= redditus, proventus), 2) terjatev, davščina (= vectigal, tributum, praestatio), 3) globa (= multa).

gredere aut exactare praesumatis"]. Patriarh Pavlin in njegovi nasledniki naj pod imuniteto [„*sub munitatis*¹⁾ *nomine*“] živé in prebivajo po vseh svojih krajih ter naj molijo zanj (za kralja Karola), za njegovo rodovino in za stalnost njegovega vladarstva. Karol pravi, da ni hotel iz treh vzrokov odreči patriarhu njegove prošnje in sicer prvič zato, da bi ondotna (oglejska) duhovščina tem pridnejše prosila zanj in za njegovo (Karolovo) rodovino božje milosti, drugič, da bi še bolj napredovala v duševnih znanostih, in tretjič zaradi njegovih (Pavlinovih) zaslug.

„*Data pridie nonas Augustas anno XXIIII., XVIII. regni nostri.*“) *Actum Reganesburg palacio publico.*“

[Notariatski transsumpt iz leta 1195. v Vidmu (bibl. com.). Poznejši prepisi te listine, ki se nahajajo v Bujah, Veroni, Benetkah in Vidmu. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 381. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 102. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 801.³⁾ — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 320 (311).]

Št. 286.

792. (?)

Pripoveduje se⁴⁾, da je (oglejski) patriarh Pavlin vsled ukaza (frankovskega) kralja Karola prišel na njegov dvor. Ko je patriarh nekega dne v cerkvi pel psalme, se je zgodilo, da se mu je približal kraljev sin Karol. Pavlin je vprašal svojega služabnika, kdo da je ta človek. Ko je zvedel, da je najstarejši sin kralja Karola, je molčal, kraljev sin pa šel dalje. Čez nekaj časa se je približal patriarhu Pipin, (drugi sin kralja Karola). Ko je Pavlin po svojem služabniku zvedel, da je to (italski) kralj, se mu je priklonil, a Pipin se je kmalu odstranil. Na zadnje je prišel tja Ludovik, (najmlajši sin kralja Karola),

¹⁾ Munitas = immunitas. S tem izrazom se zaznamuje: 1) varstvo, 2) svoboda, katera se je podeljevala cerkvam, cerkvenim osebam in k cerkvi pripadajočim stvarim, 3) vsak privilegij, katerega je vladar podelil ljudem ali cerkvam, da jih je sprejel pod svoje posebno varstvo.

²⁾ Števili XXIIII in XVIII ima le notariatski transsumpt iz leta 1195. Poznejši prepisi in tudi razne tiskane knjige imajo pokvarjen datum XXXIIII in XXVIII, torej v obeh številih za en „X“ preveč.

³⁾ K letu 801. je Kandler priobčil še drugo nepristno listino, ki se od besede do besede glasi tako, kakor ta, o kateri smo tukaj razpravljali; le namesto imena oglejskega patriarha Pavlina stoji ime gradeškega patriarha Fortunata. Kandler navaja kot vir Rubeisa, ki pa ni nikjer v svojih knjigah objavil take listine.

⁴⁾ To, kar se tu pripoveduje, je neverjetna anekdota že zaradi tega, ker tudi Vita Alchuini, c. 10 (Jaffé, Bibl. rer. Germ, VI, 23) prav nekaj enakega pripisuje opatu Alkuinu, Pavlinovemu prijatelju. Uvrstil sem to anekdoto k letu 792, ker je znano, da je bil oglejski patriarh Pavlin takrat na dvoru frankovskega kralja Karola.

kateri se je takoj ponižno vrgel pred oltarjem na tla ter v dolgi molitvi prosil Kristusa pomoči. Ko ga je patriarh zagledal, se je vzdignil s svojega sedeža ter ga nagovoril. Ko sta Pipin in Karol mimo šla, je patriarh ostal na svojem mestu ter ni odprl svojih ust, a Ludovika je pozdravil. Ko se je patriarh sešel s kraljem Karolom, mu je rekel: „Če je Bog kateregakoli izmed frankovskega rodu izbral za kralja, je Ludovik najsposobnejši.“ Vse to je modri Karol razodel le nekaterim osebam.

Ermoldi Nigelli Carmina in honorem Hludowici lib. I, v. 565—600
(MG. Poetae lat. aevi Carol., II, p. 22, 23.)

- v. 565. Paulinus quondam — fama est — patriarcha benignus
Venerat ad sedes rege iubente pias.
Cumque die quadam ecclesia resideret in alma,
Attonitus Christo psalleret ille melos,
Contigit, ut Carolus, soboles praeclara, parentis
- v. 570. Oratu procerum pergeret auctus ope;
Isque aram properans cum processisset ad illam,
Quo sacer antistes munia digna dabat,
Paulinus, quis at ille foret, mox flagitat ultro;
Intendes famulus reddidit orsa sibi.
- v. 575. Ille ut cognovit primam sobolem hunc fore regis,
Conticuit; coeptum ille peragrat iter.
Denique post spatium Pippinus venerat heros
Magnanimum iuvenum cum comitante choro,
Paulinus celerans famulum compellat eundem,
- v. 580. Et rogat; ille iterum vera referre parat.
Praesul ut agnovit nomen, regique recordans
Mox caput inclinans: pergit at ille celer.
Ultimus ecce venit Hludowicus, et ocius aram
Amplectens supplex sternitur atque solo.
- v. 585. Inlacrimansque diu precibus poscebat Olympi
Regnantem Christum, quo sibi ferret opem.
Hoc sacer aspiciens, sella se sustulit ardens
Compellare sacrum cum pietate virum.
Antea nam, Pippin Caroloque abeunte, sedili
- v. 590. Haeserat, et nullis vocibus orsa dabat.
Denique rex vatem prostrato corpore adorat,
Paulinus regem suscipit ecce pium.
Hymnica dicta dedit vario sermone referta:
„Perge“, ait, „ad Carolum pro pietate. Vale.“
- v. 595. Caesaris ut primo vates pervenit ad aurem,
Ordine cuncta suo haec recitavit ei:

„Si deus e vestro Francorum semine regem
Ordinat, iste tuis sedibus aptus erit.“

Haec paucis sapiens Carolus pandebat alumnis,
v. 600. Quorum causa sibi credula sive placens.

Št. 287.

793.

Ko je frankovski kralj Karol hotel z Obri končati boj, katerega je bil pričel, ter se pripravljaj, da bi iz nova šel v Panonijo, je dobil naznanilo, da so Sasi v pokrajini Hriustri¹⁾ ob reki Wezeri napadli in uničili tisti del vojske, katerega je peljal grof Teodorik po friski zemlji. Vsled te nesreče se Karol takrat ni napotil v Panonijo. Vendar se kaže, da so posamezni oddelki pač prišli na obrska tla ter jih pustošili.²⁾

Ann. Einhardi ad a. 793 (ed. F. Kurze, p. 93): „Cum rex bellum a se inchoatum conficere cuperet Pannoniam iterum petere disposuisset, allatum est copias, quas Theodericus comes per Frisiam ducebat, in pago Hriustri iuxta Wisuram fluvium a Saxonibus esse interceptas atque deletas. Cuius rei nuntio accepto magnitudinem damni dissimulans iter in Pannoniam intermisit.“

Ann. Petav. ad a. 793 (MG. SS., I, 18): „Gloriosus rex Karolus iterum resedit Bawarios, missisque exercitibus suis, vastavitque Hunia, victorque resedit Bawarios.“

Ann. Guelf. ad a. 793 (ibid., I, 45): „Karolus resedit Reganespuruc; inde transmisit scara³⁾ sua ubi necesse fuit.“

Poeta Saxo ad a. 793, lib. III, v. 147—155 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 579):

v. 147. „Cum rex ad coeptum statuisset conficiendum

Belli certamen Hunos invadere rursus,

Comperit, extinctas Theodricus dux legiones

v. 150. Quas per Fresonum pagum Hriustri vocitatum

Ducebat. Nam Saxonum periere dolosis

Insidiis captae Wisure prope litora pulchra.

Dissimulans igitur tanti infortunia dampni,

Intermisit iter, quo disponebat adire

v. 155. Pannonias et cum Hunis committere pugnam.“

Št. 288.

794, dne 1. junija in naslednje dni. Frankfurt.

Frankovski kralj Karol je v Frankfurtu zbral državni zbor in pa sinodo, katerih se je med drugimi udeležil tudi oglejski patriarh

¹⁾ Sedaj Rüstringen pri izlivu reke Wezere na njenem levem bregu.

²⁾ Morebiti je frankovski kralj poslal nekoliko trum na obrsko zemljo, da bi lažje obvaroval meje svoje države pred sovražniki.

³⁾ Scara = Schar (truma, četa).

Pavlin. Na ondotni sinodi so zavrgli nauk toledskega ¹⁾ škofa Elipanda in urgelskega ²⁾ škofa Feliksa, ki sta učila, da je Kristus pravi božji sin le po svoji božji naturi; a po svoji človeški naturi je samo posinovljenec božji.

Ann. Lauresh. ad a. 794 (MG. SS., I, 35): „In ipso anno domnus rex apud villam Franconofurt celebravit pascha; sed in estivo tempore congregavit universalem synodum cum missis domni apostolici Adriani, seu ipsum patriarcham Aquiliensem domnum Paulinum...“

Chron. Moiss. ad a. 794 (ibid, I, 300): „Rex Karolus apud villam Franconefurt celebravit pascha. Sed in aestivo tempore, anno 26 sui principatus, congregavit universalem synodum cum missis domni apostolici Adriani papae, seu patriarcha Aquileiensi Paulino archiepiscopo...“

Pauli diaconi Continuatio Romana (MG. SS. rer. Langob., p. 202): „Anno 794. in Galliis in loco qui Frankinisfurth dicitur adversum Elifandum Hispaniarum Tolletane sedis episcopum et Felicem eius socium magna synodus congregata est. Hii asserebant, Dei filium adoptivum, non proprium esse; quam heresim viri sanctissimi Paulinus Aquilegensis patriarcha et Petrus Mediolanensis archiepiscopus seu Alchuinus insule Britanniae archidiaconus, cum ceteris episcopis, divinarum scripturarum adsertionibus destruentes, proprium eum et non adoptivum dici sanxerunt.“

Ann. Mosell. ad a. 793 (MG. SS., XVI, 498): „Ibi (sc. Franconofrud) Kalendis Iunii sinodum congregavit.“

Ann. Einhardi ad a. 794 (ed. F. Kurze, p. 95): „Rex propter condemnandam heresim Felicianam aestatis initio, quando et generalem populi sui conventum habuit, concilium episcoporum ex omnibus regni sui provinciis in eadem villa (sc. Franconovurd) congregavit...“

Št. 289.

794, po 1. juniju. Frankfurt.

Oglejski patriarh Pavlin, milanski nadškof Peter in pa razni italški škofje [*„Paulinus licet indignus peccator omniumque servorum Domini ultimus servus Aquilejensis sedis Hesperii oris accinctae, cui Deo auctore deservio, nomine non merito praesul, una cum reverendissimo et omni honore digno Petro Mediolanensis sedis archiepiscopo cunctisque collegis, fratribus et consacerdotibus nostris, Liguria, Austriae³⁾, Hesperiae⁴⁾, Aemiliae catholicarum ecclesiarum venerandis praesulibus“*] spišejo na frankfurtski sinodi

¹⁾ Toledo, mesto na Španskem od Madrida proti jugozahodu.

²⁾ Urgel, mesto na severovzhodnem Španskem med Pirenejskim gorovjem.

³⁾ Namesto „Austriae“ bere Mansi (l. c. XIII, 874) „Istriae“; Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 365) pa misli, da Austria na tem mestu pomenja severovzhodni del Italije, namreč Beneško in Furlansko. Ta trditev je verjetnejša.

⁴⁾ „Hesperia“ pomenja tu Italijo. Gl. Giannoni, Paulinus II., str. 19, op. 6.

v navzočnosti kralja Karola posebno razpravo [„*libellus sacrosyllabus*“] o božji in človeški naturi Jezusa Kristusa ter jo pošljejo španskim pokrajinam in pa Elipandu, metropolitu toledskemu.

„... *in loco celebri, qui dicitur Franconofurd, sub praesentia clementissimi principis domini Caroli gloriosique regis, anno felicissimo regni ejus XXVI.*“

[Mansi, Conc. coll., XIII, 873—883.]

Št. 290.

794, po 1. juniju.

Frankovski kralj Karol piše Elipandu, metropolitu toledskemu, in drugim španskim škofom pismo zastran dogme o božji in človeški naturi Jezusa Kristusa ter se sklicuje med drugim tudi na dotični spis Pavlina, patriarha oglejskega, ki se je udeležil frankfurtske sinode. [„... *et Paulino Foroiulianensi vel Aquilejanensi patriarcha, viris in Domino valde venerabilibus, intelligi vel firmiter credi voluissent, suis propriis responsionibus exaratum posuimus libellum, quia ipsi quoque praesentes nostro synodali conventui adfuerunt.*“]

Datum manjka.¹⁾

[Sirmond, Concilia Galliae, II, 184. — Mansi, Conc. coll., XIII, 899. — Frobenius, Alcuini opera, II, 582. — Migne, Patrolog., Ser. lat., XCVIII, 889. — Mühlbacher, Reg. d. Karolinger, št. 326 (317).]

Št. 291.

795, v jesenskem času.²⁾

Ko se je frankovski kralj Karol mudil v svojem taboru ob Labi blizu Lüneburga³⁾, so prišli k njemu poslanci obrskega tuduna⁴⁾ ter mu naznanili, da se hoče (tudun) podati, postati kristjan in se tudi sam osebno priti poklonit.⁵⁾

¹⁾ To pismo je bilo spisano leta 794. po 1. juniju, kar je razvidno iz št. 288. in 289.

²⁾ Kralj Karol se je v jesenskem času napotil nad Sase k dolnji Labi (cf. Ann. Mosellan.). Pozneje se je povrnil v Aachen, kjer je praznoval božične praznike.

³⁾ Ta tabor je bil po Ann. Einh. in Ann. Lauresh. „in pago Bardengoi iuxta locum, qui Bardenwih vocatur“, po Ann. reg. Franc. pa „Hliuni . Bardenwih je Bardowiek, Hliuni pa Lüne in Lüneburškem.“

⁴⁾ Tudun ni osebno ime, temuč zaznamuje neko dostojanstvo pri Obrih. Tuduni so se zvali varuhi po posameznih krajih (Τούδουνοι οἱ τοποτηρηταὶ παρὰ Τούρκοις). Gl. moja Spomenico, str. 163, op. 49. Enako dostojanstvo z istim imenom je bilo tudi pri Kazarjih in Turkih.

⁵⁾ Tudi Alkuin v svojem pismu do oglejskega patriarha Pavlina (gl. št. 299) omenja, da so obrski poslanci prišli h kralju Karolu ter mu naznanili, da se hočejo podvreči in sprejeti krščansko vero

Ann. reg. Franc. (Ann. Lauriss.) ad a. 795 (ed. F. Kurze, p. 96): „... Ibi (sc. in Hliuni) etiam venerunt missi tudun, qui in gente et regno Avarorum magnam potestatem habebat; qui dixerunt, quod idem tudun cum terra et populo suo se regi dedere vellet et eius ordinatione christianam fidem suscipere vellet.“

Ann. Einhardi ad a. 795 (ibid., p. 97): „In hac expeditione, dum castra super Albim haberet, venerunt ad eum legati de Pannonia unius ex primoribus Hunorum, qui apud suos tudun vocabatur: is et suum adventum et se christianum fieri velle promisit.“

Ann. Lauriss. min. (ad a. 795 (MG. SS., I, 119): „Hunorum legatio ad regem veniens thesauros adducunt, quos rex obtimatibus suis distribuit, legatos abire permittit.“

Ann. Fuld. ad a. 795 (ibid., I, 351): „In quo loco (sc. Hliuni) Tudun, qui in gente Hunorum magnae potestatis erat, per legatos suos se et terram cum populo cui praeerat regi daturum, et christianum futurum esse promisit.“

Poeta Saxo ad a. 795, lib. III, v. 266—269 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 582):

„Tunc ex Hunorum quidam primoribus illuc,
Tudun habens nomen, venit per longa viarum;¹)
Velle fatebatur regi qui subdere sese
Et Christo domino devota credere mente.“

Št. 292.

Okoli 795.

Alkuin piše (oglejskemu patriarhu) Pavlinu ter mu naznanja, da je že željno pričakoval njegovega pisma. Na zadnje je prišlo njegovo pisanje, katero je zanj (za Alkuina) slajše kakor med ustom ter veljavnejše kakor zlato očem. Z veseljem je list sprejel ter mislil, kaj mu ta novega naznani o njegovem Pavlinu [*suspensus, quid mihi de meo nuntiaret Paulino?*]. Ko je odtrgal pečat in prečital list, je poljubil prejeto pisanje. Zahvaljuje se mu, da ga je s pismom tako razveselil.

Alkuin hvali potem Pavlinove kreposti. Med drugim pravi, da so v njegovem srcu skriti vsi zakladi modrosti in znanosti. Nato izraža bojazen, da ga v tem življenju ne bode več videl [*Sed vereor — quod sine maximo cordis dolore non dico — me ulterius in hac vita*

¹) Poeta Saxo, ki je pred seboj imel Einhardove letopise, je na dotičnem mestu čital „unus“ in ne „unius“ ter vsled tega zapisal, da je tudun osebno prišel leta 795. h kralju Karolu v Bardowiek.

tuae beatudinis faciem non visurum“].¹⁾ Njuna pota, po katerih hodita, so ločena; po solzni dolini se približujeta negotovemu koncu. Kmalu se meso povrne tja, kjer je bilo vzeto, in vsa njegova lepota izgine; duša pa pojde v hišo večnosti. Na tej poti si (Alkuin) želi njega (Pavlina) za voditelja. On naj mu z božjo pomočjo pomaga, da se reši spon grehov ter postane vreden, da bode enkrat med Kristusovimi gosti pri večerji večnega izveličanja.

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, coll. 200. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 651, ep. 185. — MG. Epist., IV, 128, ep. 86.]

Št. 293.

795, proti koncu leta ²⁾

Ko so se obrski knezi med seboj slabili v domačem boju, v katerem sta bila kakan in jugur premagana in ubita, je poslal frankovski kralj Karol nad Obre furlanskega vojvoda Erika. Ta se je napotil s slovenskim vojvodom Vojnomirom³⁾ ter z velikim številom vojakov v Panonijo, kjer je brez posebnih ovir premagal Obre, razrušil njih trdnjavo, katero so Franki zarad njene okrogle podobe imenovali „ring“, Langobardi pa „campus“.⁴⁾ Polastil se je obilnih zakladov, katere so Obri nabrali v teku dveh stoletij ter jih nakopičili v sredini svoje trdnjave. Te zaklade je vojvoda Erik prinesel kralju Karolu v Aachen. Nekoliko tega bogastva je kralj podelil rimskemu papežu, nekoliko cerkvam in samostanom, ostalo je pa razdelil med svoje velikaše duhovskega in posvetnega stanu, potem med dvornike in služabnike.

¹⁾ Iz teh besed bi smeli sklepati, da je bilo to pismo spisano po letu 794. ali z drugimi besedami po sinodi v Frankfurtu, kjer sta se Alkuin in Pavlin sešla. Ker Alkuin v tem pismu mnogo govori o smrti, je mislil Jaffé, da ga je spisal proti koncu Pavlinovega življenja leta 801. ali pa še celo v začetku 802. Patriarh Pavlin je namreč umrl dne 11. januarja leta 802.

²⁾ Ker je kralj Karol namenil del obrskih zakladov že papežu Hadrijanu I., ki je dne 25. decembra leta 795. umrl, a ga potem v resnici poslal njegovemu nasledniku Leonu III., ko je zvedel, da je Hadrijan že mrtev, zato smemo trditi, da sta vojvoda Erik in Vojnomir že leta 795. premagala Obre, a ne še le leta 795. — Tudi postavljajo nekateri viri ta dogodek pod leto 795., ne pa pod 796.

³⁾ Vojnomir je bil slovenski vojvoda. To je razvidno že iz tega, ker se je s svojimi četami pridružil frankovski vojski, da bi se potem bojeval zoper Obre. Slovenci so bili v tistem času frankovski podložniki, če prav so imeli svoje vojvode; do Obrov so gojili staro sovraštvo (gl. št. 220). Kar se tiče Hrvatov, naj omenim, da ti še niso bili leta 795. od Frankov zavisni. Ž njimi so se morale frankovske čete v naslednjih letih vojskovati, namreč leta 797. (gl. št. 312), 798. (št. 323) in 799 (št. 326). O Vojnomiru pravi Kurze (p. 98, op.): „Slovenorum, ut videtur, principe.“ Istega mnenja je tudi Simson, Jahrb. des fränk. Reiches, II, 99, op. 1.

⁴⁾ Gl. Ann. Einhardi pod št. 301.

Ann. regni Franc. (Ann. Lauriss. mai.) ad a. 796 (ed. F. Kurze, p. 98): „Sed et Henricus dux Foroiulensis missis hominibus suis cum Wonomyro¹⁾ Sclavo in Pannonias hringum gentis Avarorum longis retro temporibus quietum, civili bello fatigatis inter se principibus, spoliavit, — chagan sive iuguro intestina clade addictis et a suis occisis — thesaurum priscorum regum multa seculorum prolixitate collectum domno regi Carolo ad Aquis palatium misit. Quo accepto peracta Deo largitori omnium bonorum gratiarum actione idem vir prudentissimus atque largissimus et Dei dispensator magnam inde partem Romam ad limina apostolorum misit per Angilbertum dilectum abbatem suum; porro reliquam partem obtimatibus clericis sive laicis, ceterisque fidelibus suis largitus est.“

Ann. Einhardi ad a. 796 (ibid., p. 99): „Missus est ad hoc (sc. Romam) Angilbertus, abbas monasterii sancti Richarii²⁾; per quem etiam tunc ad sanctum Petrum magnam partem thesauri, quem Ericus dux Foroiuliensis spoliata Hunorum regia, quae hringus vocabatur, eodem anno regi de Pannonia detulerat, misit; reliquum vero inter optimates et aulicos ceterosque in palatio suo militantes liberali manu distribuit.“

Ann. Lauresh. ad a. 795 (MG. SS., I, 36): „Et in eo anno a parte Avarorum venerunt thesauri, magna multitudo, pro quibus domnus rex omnipotenti regi gratias agens, et distribuit ipsum thesaurum inter ecclesias et episcopos, seu abbates et comites; nec non et universos fideles suos de eodem thesauro mirifice honoravit.“

Ann. Guelf. ad a. 795 (ibid., I, 45): „Et tunc tradiderunt se Huni et Zotan³⁾, et iterum hiemavit (sc. rex) ad Aquas, et pervenit ei thesaurus de Hunia.“

Ann. Fuld. ad a. 796 (ibid., I, 351): „Cagan et Iugurro principibus Hunorum civili bello et intestina clade a suis occisis, campus eorum, quem vocant Hringum, primo per Ehericum ducem Foroiuliensem, deinde per Pippinum filium regis⁴⁾ aditus et captus est; et omnes Hunorum opes ac thesauri sublatis, et Karolo in Aquisgrani palatio allati sunt.“

Chron. Moiss. ad a. 795 (ibid., I, 302): „Et in eo anno a parte Avarorum venerunt thesauri, magna multitudo, pro quibus domnus rex omnipotenti regi gratias agens, distribuitque ipsum thesaurum inter ecclesias et episcopos seu abbates et comites, nec non et universos fideles suos de eodem thesauro mirifice honoravit.“

Pauli diaconi Continuatio tertia, c. 69 (MG. SS. rer. Langob., 215): „Henricus dehinc Foroiulianorum dux, expoliato in Pannonia Avarorum principe Hyringo⁵⁾, inestimabilem thesaurum eius regi misit Carolo.“

¹⁾ V nekaterih rokopisih stoji „uonomyro“ ali pa „uonomyro“.

²⁾ Sedaj St. Riquier na severnem Francoskem pri reki Somme blizu Abbeville.

³⁾ Zotan stoji tukaj namesto „tudun“. Cf. št. 291.

⁴⁾ Cf. št. 301.

⁵⁾ Pisatelj je na tem mestu napravil iz imena, s katerim so Franki zaznamovali obrski tabor, novega obrskega kneza.

Conv. Bag. et Carant., c. 6 (MG. SS., XI, 9): „Igitur Carolus imperator anno nativitatis Domini 796 Aericum comitem destinavit, et cum eo inmensam multitudinem, Hunos exterminare. Qui minime resistentes reddiderunt se per praefatum comitem Carolo imperatori.“

Ibid. c. 3 (l. c., XI, 7): „... quousque Franci ac Bagoarii cum Quarantanis ¹⁾ continuis affligendo bellis eos (sc. Hunos) superaverunt.“

Poeta Saxo ad a. 796, lib. III, v. 282—293 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 583):

Missus ad hoc Angilbertus, qui corpore sancti

Richarii clare decoratam rexerat abbas

Ecclesiam; pariter regalia detulit illuc

v. 285. Devote sancto misit que munera Petro.

Nam spoliata fuit Hunorum regia, Hringum

Quam vocitant. Hanc dux Erichus hoc ceperat anno;

Multimodos etiam regi devexerat inde

Thesauros, aevo quos collegere vetusto,

v. 290. Innumeris crebro spoliatis gentibus, Huni.

Ex quibus est Romam tunc maxima copia missa;

De reliquo summos procures aulaeque ministros

Multum larga manus ditavit principis omnes.“

Št. 294.

Okoli 787—796.

Alkuin in še trije drugi njegovi prijatelji pošljejo oglejskemu patriarhu Pavlinu [„*optimo Timotheo*“] ²⁾ pismo čez alpinsko vodovje [„*trans Alpinas aquas*“]. Naznanjajo mu, da so prejeli njegov list, ki je bil spisan z ljubeznijo ter napolnjen z medenim okusom duševne sladkosti. Kot njegovi (Pavlinovi) učenci so se veselili množine nektarja, katerega so v obilnosti zajemali iz pisma, ter bili nato okrepčani in poživljeni.

Alkuin in njegovi prijatelji omenjajo, da so večkrat prebrali pismo. Izrazili so željo, da bi še mnogokrat dobili kak list od njega. Mraz v Alpah, slaba pota in povodnji naj ne ovirajo pošiljanja pisem. Ljubezen vse premaga.

¹⁾ Tu nam vir pravi, da so tudi slovenski Karantanci pomagali Frankom v bojih z Obri. Iz tega bi lahko sklepali, da je zgoraj imenovani slovenski knez Vojnomir, ki je šel s furlanskim vojvodom Erikom nad Obre, gospodoval po Karantaniji.

²⁾ Iz očetovega imena se lahko v nekaterih jezikih napravi samostalnik, ki zaznamuje otroke, tako n. pr. je v grščini Pelides = Pelejev sin = Ahilej, v slovanskih jezikih Petrovič = Petrov sin itd. Kakor se kaže, se je morebiti Alkuinu zdelo, da je Pavlin = Pavlov sin, ter je pri tej priložnosti mislil na sv. Pavla aposteljna, čegar učenec je bil Timotej. Učenci so duševni sinovi svojih učiteljev. Po tej poti je najbrže Alkuin prišel do tega, da je z besedo „Timotej“ zaznamoval oglejskega patriarha Pavlina.

Proti koncu pisma prosijo patriarha, da bi jim pomagal s svojimi molitvami. Posvetni opravki jim kalé čas, podé jih sem ter tja in jih hočejo pri bregu najglobokejšega močvirja potopiti.¹⁾ Vsled njegovih prošenj jim bo voditelj vseh stvari pomagal, da se rešijo take nevarnosti ter srečno prispejo do postaje večne stalnosti.

Datum manjka.

[Migne, Patrol, Ser. lat., C, col. 172. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 515, ep. 129. — MG. Epist. IV, 103, ep. 60.]

Št. 295.

796, najbrže spomladi.²⁾

Neki obrski tudun³⁾ je prišel, kakor je bil prejšnje leto obljubil po svojih poslancih⁴⁾, z veliko množico Obrov h kralju Karolu v Aachen ter se mu podvrgel.⁵⁾ On in njegovi spremljevalci so se dali krstiti ter so se potem bogato obdarovani povrnili v svojo domovino. Tu se je tudun kmalu potem izneveril Frankom ter se vsled tega moral pozneje pokoriti.

Ann. regni Franc. (Ann. Lauriss.) ad a. 796 (ed. F. Kurze, p. 98): „In eodem anno tudun secundum pollicitationem suam cum magna parte Avarorum ad regem venit, se cum populo suo et patria regi dedit; ipse et populus baptizatus est; et honorifice muneribus donati redierunt.“

Ann. Einhardi ad a. 796 (ibid., p. 101): „Tudun etiam ille, de quo superius mentio facta est, fidem dictis suis adhibens ibidem ad regem venit ibique cum omnibus, qui secum venerant, baptizatus ac remuneratus post datum servandae fidei sacramentum domum rediit; sed in promissa fidelitate diu manere noluit nec multo post perfidiae suae poenas dedit.“

Ann. Lauresh. ad a. 795 (MG. SS., I, 36): „Tunc ad Aquis palatio de terra Avarorum regulus quidam nomine Todanus ad domnum regem

¹⁾ Dümmler misli, da je Alkuin, ker tu govori o posvetnih opravkih, spisal to pismo pred letom 796. ali pa z drugimi besedami prej, kakor je pa dobil opatijo v Toursu.

²⁾ Mühlbacher [Reg. der Karol., str. 131 (147)] stavi ta dogodek v spomladanski čas leta 796. nekako med april in junij. Simson (Jahrb. des fränk. Reiches unter Karl d. Gr., II, 117, op. 4) misli, da se je to zgodilo po zimi leta 795/796. — Iz št. 300 bi smeli sklepati, da so obrski velikaši prišli na Frankovsko pred 25. majem leta 796.

³⁾ Kaj beseda tudun pomenja, gl. št. 291. Nekateri letopisci so v svojih spisih to ime nekoliko predrugačili (n. pr. Todanus, Thodanus, Rotanus, Zotan, Zotanus) ter mislili, da je lastno, ne pa občno.

⁴⁾ Gl. št. 291.

⁵⁾ Tudi Alkuin pripoveduje v svojem pismu do oglejskega patriarha Pavlina (gl. št. 299), da so obrski poslanci prišli h kralju Karolu ter mu obljubili, da se hočejo podati in sprejeti krščanstvo. — Glej tudi št. 300.

veniens cum comitibus suis; quem dominus rex honorifice suscepit, et baptizare iussit, et eos qui cum eo venerunt, et cum magno honore et donis eum remeare fecit ad probria.“

Ann. Alam. ad a. 795 (ibid., I, 47): „Et Rotanus dux de Pannonia venit ad Karolum regem ad Achas, et se ipsum dedit et patriam quam habebat, et ipse baptizatus est et omnes qui cum eo venerant, et reversus est cum pace et honore in patriam suam.“

Ann. Alam., cod. Mod et Veron. ad a. 795 (ibid., I, 47): „ . . . et Zotanns dux de Pannonia venit ad Karolum, se ipsum dedit et patriam, et baptizatus est.“

Ann. Guelf. ad a. 795 (ibid., I, 45): „Et tunc tradiderunt se Huni et Zotan.“

Ann. Iuvav. mai. ad a. 796 (ibid., I, 87): „Hunni se dediderunt. Zotan baptizatus est.“

Ann. Iuvav. min. ad a. 795 (ibid., I, 89): „Huni se dediderunt. Zotan baptizatus est.“

Ann. Lauriss. min. ad a. 27 reg. Car. (= 795 p. Chr) (ibid., I, 119): „Hunorum legatio ad regem veniens thesauros adducunt, quos rex optimatibus suis distribuit, legatos abire permittit.“

Chron. moiss. ad a. 795 (ibid., I, 302): „Tunc ad Aquis palatium de terra Avarorum regulus quidam nomine Thodanus ad dominum regem veniens cum comitibus suis, quem dominus rex honorifice suscepit, et baptizari iussit, et eos qui cum eo venerunt, cum magno honore et donis eum remeare fecit ad probria.“

Ann. Fuld. ad a. 796 (ibid., I, 351): „Tudun secundum pollicitationem suam cum populo suo ad regem veniens, baptizatus et honorifice remissus esset.“

Poeta Saxo ad a. 796, lib. III, v. 313—319 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 584):

„Cum quo iam dictus Tudun quoque venerat illuc,
Promissisque fidem propriis adhibere satagit;
v. 315. Cum toto comitum numero baptisma suorum
Percipiens, etiam per sacramenta spondit,
Se fore subiectum Francis fidumque per aevum.
Sed postquam rediit, mutans promissa fidemque.
Perfidiae luerat parvo post tempore poenas.“

Št. 296.

796.

Alkuin piše (oglejskemu) patriarhu Pavlinu [„*Paulino patriarchae*“], da je po nositelju tega pisma prejel njegovo pismo in njegova darila, kar ga je jako razveselilo. Prosi ga, da bi se ga vedno v svojih molitvah

spominjal. Potem mu priporoča nositelja tega pisma, da bi mu šel na roko. Ta nositelj mu z besedami pove, kake potrebe imata (nositelj in Alkuin). Njegov (Alkuinov) pozdrav mu (Pavlinu) prinese tudi Angilbert¹⁾, ki pojde v Rim [*„Maiorem nostrae salutationis seriem Angilbertus, filius communis noster, Romam iturus volente Deo vobis dirigit“*].

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 185. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 280, ep. 52. — MG. Epist. IV, 139, ep. 95.]

Št. 297.

796.

Alkuin piše (oglejskemu patriarhu) Pavlinu, da bi rad ž njim govoril, ako mu ne bi bila velika oddaljenost zemlje na poti. Zarad nepričakovanih vzrokov je (Alkuin) izročil enemu nositelju kar tri pisma. Eno pismo mu je pisal v zadevi Liutgarde²⁾, pobožne in Bogu vdane žene [*„Liutgardae, feminae religiosae ac Deo devotae“*]. Ta mu (Pavlinu) namreč pošilja dve zapestnici iz čistega zlata, kateri tehtata 24 denarjev manj kakor eno libro novega kova [*„duas direxit armillas auri obrisi, pensantes XXIII denarios minus de nova moneta regis quam libram plenam“*].³⁾ Zato naj pa s svojimi duhovniki za njo moli.

Datum manjka.

[Migne, Patrol., Ser. lat., C, col. 186. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 280, ep. 53. — MG. Epist., IV, 140, ep. 96.]

Št. 298.

796.

Alkuin piše (furlanskemu) vojvodu Eriku [*„Erico duci“*], da sta mu jako všeč njegova pazljivost pri čitanju svetih spisov in pa njegovo ponižno govorjenje; a tudi to mu ugaja, da ni opustil svojega obiska v njegovem neznatnem bivališču [*„et quoniam meae parvitatit familiariter mansiunculam visitare non sprevisit“*]. Zato se mu zahvaljuje za njegovo blagovoljnost. Pogostoma prosi Boga, da bi njegovi hrabri desnici povsod dal zmago nad sovražniki svojega svetega

¹⁾ Ta Angilbert je bil opat samostana sv. Riharja pri mestu Abbeville na severnem Francoskem. Po smrti papeža Hadrijana I († 25. dec. 795) je bil poslan v Rim, da bi nasledniku Leonu III. izročil del Obrom vzetega plena

²⁾ Ta Liutgarda je bila, kakor se kaže, takrat še devica. Pozneje je postala soproga kralja Karola Velikega. Umrla je dne 4. junija leta 800.

³⁾ Ker je Alkuin v pismu naznanil, kako težki sta zapestnici, ni se bilo Pavlinu bati, da bi ga bil pismonoša kako prevaril.

imena [„*quatenus tuae fortitudinis dexteram contra adversarios sui sancti nominis victricem ubique faciat*“]. Božja moč naj ga milostno varuje zvijač hudobnih nasprotnikov in prevar vseh sovražnikov. Njegovo (božjo) sveto voljo, ki obsega izvrševanje njegovih ukazov, najboljšo izvršuje tako, da se brzda v sreči, v nesreči pa varuje.

Marsikaj bi mu morebiti še pisal, kako naj gleda na krščansko pobožnost, ako bi ne imel v bližini Pavlina¹⁾, izvrstnega učitelja in pobožnega voditelja v nebeško življenje [„*si tibi doctor egregius et pius caelestis vitae praeceptor Paulinus meus presto non esset*“]. Iz njegovega (Pavlinovega) srca teče studenec žive vode proti večnemu življenju. On naj mu bode svetovalec v večno srečo, da se v svojem govorjenju kje ne izpodtakne, pač pa, da po božji milosti gre po pravi poti ter dospe do vrat večnega življenja.

Datum manjka.²⁾

[Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Monum. Alcuiniana), 283, št. 55. — M G. Epist., IV, 142, ep. 98]

Št. 299.

796.

Alkuin piše (oglejskemu) patriarhu Pavlinu [„*Paulino patriarchae*“], da bi se ga nikdar ne naveličal poslušati, če tudi bi bil ž njim vsak dan skupaj. A oddaljenost krajev mu brani, da se ne more ž njim razgovarjati.

Kakšna je pač modrost božja, da je bilo vsled njegove mogočnosti in milosti na čudovit način premagano obrsko ljudstvo. Obrski poslanci so prišli h kralju ter obljubili, da se hočejo podvreči ter se dati krstiti³⁾ [„*Qui est virtus et sapientia Dei in cuius potentia et gratia mirabiliter de Avarorum gente triumphatum est. Quorum missi ad dominum regem directi sunt subiectionem pacificam et christianitatis fidem promittentes*“].

In če je to res, da jih je došla božja milost⁴⁾, kateri izmed božjih služabnikov bi se smel odtegniti tako pobožnemu in hvalevrednemu delu, da ne bi pomagal uničiti vragove besnosti in množiti Kristusove službe. Alkuin piše, da oči mnogih so obrnjene nanj (na Pavlina), da vidijo, kaj hoče storiti. To delo bi bilo zanj lahko zarad bližine krajev,

¹⁾ Ta Pavlin je bil takratni patriarh v Ogleju.

²⁾ Iz tega pisma je razvidno, da ga je Alkuin poslal Eriku leta 796. in sicer še le potem, ko je ta proti koncu leta 795 premagal Obre. V začetku leta 796. se je Erik napotil v Aachen z zakladi, katere je bil vzel Obrom. Najbrže je tu tudi obiskal takrat Alkuina v njegovi samostanski celici, kar ta omenja v svojem pismu.

³⁾ Gl. št. 291.

⁴⁾ Kakor se kaže, je Alkuin takrat dvomil, da bi bili Obri obljubili, da hočejo sprejeti krščansko vero.

zarad njegove modrosti in zarad njegove izvenredne veljave. Vse se je (pri njem) združilo, kar se zdi (človeku) za tako delo potrebno. [*„Et si hoc, divina eos praeveniente gratia, verum est, quis se servorum Dei tam pio et laudabili labori subtrahere debet, ut diaboli diruatur saevitia et Christi dei crescat servitium? Sed quam plurimorum oculi in te, pater optime, respiciunt, quid vestra veneranda sanctitas facere velit. Quia et vicinitas locorum tibi competit, et sapientiae decus subpetit et auctoritatis excellentia tibi appetit; et cuncta conveniunt, quae tali operi necessaria esse videntur“*]. Rad bi o tej zadevi od njega zvedel resnico. Prosi ga, da mu pove, kaj je sklenil.

Alkuin mu tudi naznanja, da mu je nekoliko prej poslal dve pismi, eno za istrskega škofa, drugo pa za vojvoda Herika¹⁾. [*„Binas vestrae paternitati paulo ante direxi cartulas, unam per sanctum episcopum Histriensem, aliam per virum venerabilem Hericum ducem“*]. Ob enem ga prosi da bi ne molčal še dalje, pač pa naj bi mu večkrat pisal, da bi pokrepčan po njegovih opominih in svetih nagovorih ž njim vred zaslužil večno življenje.

Datum manjka.

[Migne, Patrolog, Ser. lat., C, col. 198. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 284, ep. 56. — MG. Epist., IV, 143, ep. 99.]

Št. 300.

796, po 25. maju.

Alkuin piše solnograškemu škofu Arnu [*„amico Aquilae superspeculatori“*²⁾], da je v sredo po binkoštih [*„quarta feria post sanctam pentecosten“*³⁾] dobil njegovo pismo, katero je bilo z ljubeznijo spisano, z nasveti potrjeno in z vero zapečaten. Iz pisma je zvedel, da njegovi opomini niso bili zastoj.⁴⁾

Pred kratkim se je (po kralju) njegova (Arnova) pot uredila, da pojde (k Obrom) učiti resnico. Hrabra vojska, katera ga bode spremljala, ima nalogo, da ga bode varovala in branila⁵⁾. Ta sklep, (da bi se

¹⁾ Namreč za furlanskega vojvoda Herika. Gl. pismo št. 298.

²⁾ „Aquila“ je latinski izraz namesto germanskega Arno, „superspeculator“ pa latinski prevod grške besede ἐνδοσκοτός.

³⁾ Sreda po binkoštih je bila leta 796. dne 25. maja.

⁴⁾ Iz tega bi smeli sklepati, da je Alkuin tudi škofa Arna, ne samo patriarha Pavlina (gl. št. 299) pozval, da bi skrbel za razširjanje krščanstva med Obri, kar se je moralo zgoditi leta 796. pred 25. majem.

⁵⁾ Škofa Arna je tedaj na njegovem misijonskem potu spremljala frankovska vojska.

med Obri razširjevalo krščanstvo), je nekako od njih samih prišel¹⁾, in zato naj zaupa v božjo voljo ter veselo nastopi to pot. [*„Vestrum vero iter ad probandam rei veritatem modo in praesentia dispositum est. Fortitudo vero exercitus, qui tecum vadit, ad cautelam et defensionem vestri directa est. Et hoc consilium quodammodo ab ipsis processit Hunis; et ideo in spe voluntatis Dei laetus hoc iter perage.“*]

Alkuin pravi, da ga hoče med tem časom v svojem kraju pričakovati. Kakor hitro se vrne, naj mu piše, da iz njegovih besed razvidi, kako stvari stojé. (Obrsko) kraljestvo je bilo dolgo časa trdno in nepremagljivo. [*„Regnum itaque illud diu stabile fuit et forte.“*] A še močnejši je tisti, ki ga je premagal. V njegovih rokah so vsi kralji in vsa kraljestva; kogar hoče, tega povzdigne; kogar srce si izbere, to potem obiše, razsvetli in izpreobrne, da mu služi. In če se njegova milost ozre na kraljestvo Obrov [*„super regnum Hunorum“*], kdo se upa odtegniti, da ne bi delal za njih (Obrov) izveličanje.

Srečno naj (Arno) gre na delo Gospodovo in z veseljem naj se potem povrne. Gleda naj, da bode oznanjevalec pobožnosti, ne pa izterjevalec desetini. [*„Et esto praedicator pietatis, non decimarum exactor.“*] Sasi so se bajé zaradi desetini zopet izneverili. Napravi naj se (Arno) na pot, on (Alkuin) bode v duhu pri njem. Moliti hoče zanj, da bi ga božja milost povsod spremljala in da bi njegovo delo prineslo mnogo sadu.

Na svoji strani ima dobre in verne tovariše [*„bonos et relegiosos tecum habes socios“*]²⁾, katerih usta in govorica poveljujejo ime Jezusovo. On (Alkuin) ga hoče skrbno pričakovati, dokler se ne vrne.

Kralj mu je (Arnu) za njegov trud podelil tretji del dohodkov po tistih krajih, ki bi spadali pod (solnograško) škofijo ali pa pod (solnograški) samostan, ako bi ga njegov dan (?) spremljal na poti. In to je ukazal potrditi s posebnim pismom. [*„Tertiam vero partem de laboribus tuis per singula loca seu episcopatus seu monasterii concessit tibi rex in aelimosinam tuam tradere, si dies tuus te prosequeretur in via. Et hoc indiculis confirmari praecepit.“*]³⁾

Datum manjka

[Pez, Thesaur. anecdot., II, 1. — Hansiz, Germania sacra, II, 108. — Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 284. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 361, ep. 64. — MG. Epist., IV, 153, ep. 107.]

¹⁾ Gl. zgoraj pod št. 299: „Quorum (sc. Avarorum) missi ad dominum regem directi sunt subiectionem pacificam et christianitatis fidem promittentes.“

²⁾ Škof Arno je tedaj vzel s seboj več duhovnikov.

³⁾ Tega stavka ne razlagajo vsi enako. Zeissberg (Sitzungsber. der kais. Akad., XLIII, 24) misli, da „labores“ pomenja tukaj to, kar „decimae“. Jaffé je besedo „dies“ svojevöljno nadomestil z izrazom „clerus“.

Št. 301.

796, v poletnem in jesenskem času.

Frankovski kralj Karol se je s svojo vojsko napotil na Sasko, svojega sina Pipina, kralja italskega, je pa še istega poletja¹⁾ odpravil v Panonijo. Odtod je Pipin dvakrat poslal svojemu očetu poslanca na Sasko. Prvikrat mu je naznanil, da so mu prišli naproti obrski velikaši in pa njih novi kakan, katerega so postavili potem, ko so bili ubili njegovega prednika. Drugič mu je poročal, da je šel čez Donavo ter se nahaja v razrušeni obrski trdnjavi, ki se zove ring. Ta trdnjava je stala med Donavo in Tiso. Bila je velikanska ograja, sestavljena iz devet koncentričnih, po dvajset komolcev visokih in ravno tako širokih krogov, narejenih iz drevesnih debel, kamenja in ilovice, ter tako obširna, da je obsegala več vasi.

Obri so se večinoma podali frankovski vojski; le en del izmed njih ni hotel tega storiti ter se je umaknil čez reko Tiso²⁾. Pipin se je v svojem taboru poleg reke Donave posvetoval z navzočimi škofi, kako naj bi se med Obri razširjalo krščanstvo. Oglejski patriarh Pavlin je bil mnenja, da je obrski narod neotesan in bedast ter nesposoben, da bi spoznal božje skrivnosti.³⁾

Ko se je Pipin vračal proti domu, je izročil zemljo po Dolenji Panoniji okrog Blatnega jezera onostran reke Rabe do Drave ter do izliva Drave v Donavo, kolikor je je bilo v njegovi oblasti, solnograškemu škofu Arnu, da bi med ondrotnimi Obri in Slovani skrbel za poduk in božjo službo. To je storil s pristavkem, da tudi njegov oče Karol potrdi to daritev.

Ko je frankovski kralj prehodil sasko deželo, se je vrnil domov ter je v Aachenu sprejel svojega sina Pipina. Ta je v jesenskem času prišel iz Panonije in pripeljal s seboj ostanke obrskega zaklada ter mnogo ujetnikov. Alkuin je pri Karolu in Pipinu prosil za ujete Obre ter bil tudi uslišan.⁴⁾ Tudi je trdil, da ne bi bilo prav, ako bi se med obrskim ljudstvom izterjevala desetina.⁵⁾

- p. 98. Ann. regni Franc. (Ann. Lauriss.) ad a. 796 (ed. F. Kurze, p. 98, 100): „Rex collectis exercitibus suis Saxoniam ingressus est, filium suum Pippinum regem Italiae in Pannonias cum exercitu misso. Cuius legationes ad

¹⁾ Ann. Lauresh.: „in ipso aestate.“

²⁾ Kakor se kaže, se je Pipin z Obri le malo vojskoval ali pa nič, ker ti so se mu večinoma podali. Pipin je torej šel med Obre še le potem, ko sta mu vojvoda Erik in Vojnomir odstranila vse večje težave.

³⁾ Gl. št. 303.

⁴⁾ Gl. št. 310, 311.

⁵⁾ Gl. št. 304.

eum in eadem Saxonia venerunt, una, quae dixit occurrisse ei kagan cum ceteris optimatibus, quem sibi Avars post interfectionem || priorum consti- p. 100.
tuerunt; altera, quae dixit Pippino cum exercitu suo in hringo sedere. Et dominus rex peragrata Saxonia cum integro exercitu suo in Gallias se recepit et in Aquis palatio filium suum Pippinum e Pannonia redeuntem et partem thesauri, quae remanserat, adducentem laetus aspexit. Atque ibidem natalem Domini ac pascha celebravit.“

Ann. Einhardi ad a. 796 (ibid., p. 99): „Atque his expletis ipse cum exercitu Francorum Saxoniam petiit, Pippinum vero filium suum cum Italicis ac Baioaricis copiis in Pannoniam ire iussit. Et ipse quidem Saxonia ex magna parte vastata ad hiemandum Aquasgrani revertitur; Pippinus autem Hunis trans Tizam fluvium fugatis eorumque regia, quae, ut dictum est, hringus, a Langobardis autem campus vocatur, ex toto destructa, directis pene omnibus Hunorum opibus ad patrem Aquisgrani hiberna habentem venit ac spolia regni, quae secum detulit, eidem praesentavit.“

Ann. Lauresh. ad a. 796 (MG. SS., I, 37): „In ipso aestate transmisit rex Carolus Pippinum filium suum cum suis quos in Italia secum habebat, et Paioarios cum aliqua parte Alamaniae in finibus Avarorum; et coadunatus est Pippinus cum omnibus quos pater eius ei transmisit in solacium, et transito Danovio, cum exercitu suo pervenit ad locum, ubi reges Avarorum cum principibus suis sedere consueti erant, quem et in nostra lingua Hringe nominant; et inde tulit thesauros multiplices et transmisit patri suo, et ipse postea cum exercitu suo et magnis thesauris Avarorum pervenit in Francia.“

Ann. Mosell. ad a. 795 (ibid., XVI, 498): „Inde autem in Saxoniam pergens (sc. rex Karlus) eamque latius vastando peragrans, iterum prospere tempore autumnii ad Aquis venit.“

Ann. s. Amandi ad a. 796 (ibid., I, 14): „Carolus rex filium suum Pippinum transmisit in Chunia: et ipsi eum receperunt cum pace; et thesauros multos accepit et in Franciam adduxit.“

Hist. Langob. cod. Gothani, c. 9 (MG. SS. rer. Langob., p. 11): „... per quem (sc. Pippinum) Tratia provincia una cum Abaris ad Francorum servitutem est redacta. Illi qui ab inicio malorum stirpe progeniti inimici aecclesiarum, persecutores christianorum semper fuerunt, per isto, ut diximus, domno Pippino seu et patri suo solatium supradicti Abari sunt evacuati et superati, et sanctae aecclesiae defensatae, et multa vasa sanctorum, quae illi crudeles et impii rapuerunt, per istum defensatorem sunt ad propriam reversa.“

Pauli diaconi Continuatio Romana ad a. 796 (ibid., p. 202): „Hunorum gens, quae erat ultra Danubium, per Pippinum, Caroli regis filium, Francorum potestati subiecta, deleta est.“

Ann. Guelf. ad a. 796 (MG. SS., I, 45): „Et Pippinum misit in Hunia ad Hrinc, et duxit inde thesaurum magnum ad Aquas, et ibi hiemavit.“

Ann. Iuvav. min. ad a. 796 (ibid., I, 89): „Pippinus in Pannonia ad Hringe.“

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 796 (ibid., I, 92): „Huni se reddiderunt.“

Ann. Lauriss. min. ad a. 28 reg. Car. (= 796 p. Chr.) (ibid., I, 119): „Pippinus rex Italiae Pannoniam pergit.“

Ann. Alam. ad a. 796 (ibid., I, 48): „Et Pipinus rex Langobardorum cum ipsis Langobardis et Bauguariis perrexit in regionem Wandalorum, et ipsi Wandali venerunt obviam illi, et tradiderunt patriam atque principatum eorum Pipino regi atque Francis; et rex Pipinus reversus est cum pace et thesauro magno in Franciam ad patrem suum Karolum regem, ad palatium qui dicitur Aquas.“

Ann. Alam. cod. Modoet. et Veron. ad a. 796 (ibid., I, 48): „... et Pippinus cum Langobardis et Bauguariis in Wandalos, et ipsi patriam principatumque dederunt.“

Chron. Moiss. ad a. 796 (ibid., I, 302): „Anno 796. aestatis tempore transmisit rex Carolus Pippinum, filium suum, cum suis quos in Italia habebat, Francos, Langobardos et Bagoarios cum aliqua parte Alamannorum, in finibus Avarorum; et venit Pippinus cum omnibus illis quos pater eius miserat ei in auxilium, et transito Danubio, cum exercitu suo pervenit ad locum, ubi reges Avarorum cum principibus suis sedere consuevi sunt, quem et in nostra lingua Rinnc nominant, et inde tulit thesauros multiplices, et transmisit patri suo; et ipse postea cum exercitu suo et cum magnis thesauris Avarorum pervenit in Francia.“

Conv. Bag. et Carant., c. 6 (ibid., XI, 9): „Eodem igitur anno (sc. 796) misit Carolus Pippinum filium suum in Hunia cum exercitu multo; qui perveniens usque ad celebrem eorum locum qui dicitur Rinch, ubi iterum omnes eorum principes se reddiderunt Pippino. Qui inde revertens partem Pannoniae circa lacum Pelissa inferioris, ultra fluvium qui dicitur Hrapa, et sic usque ad Dravum fluvium et eo usque ubi Dravus fluit in Danubium, prout potestatem habuit, praenominavit cum doctrina et ecclesiastico officio procurare populum qui remansit de Hunis et Sclavis in illis partibus. Arnoni Iuvavensium episcopo usque ad praesentiam genitoris sui Karoli imperatoris.“

Monachus Sangallensis de Carolo Magno, lib II, c. 1 (Jaffé, Bibl. p. 667. rer. Germ., IV, 667, 668): „... gens Hunorum, prius per Franciam et Equitaniam vel Gallias sive Hispanias latrocinari solita, tota simul egressa quasi latissimum incendium cuncta devastans, reliquias, quae remanere poterant, ad tutissima latibula comportavit. Quae huiusmodi fuerunt, sicut

praefatus Adalbertus¹⁾ mihi narrare consueverat: „Terra“, inquit „Hunorum novem circulis cingebatur.“ Et cum ego, alios circulos nisi vimineos cogitare nescius, interrogarem: „Quid illud miraculi fuit domine?“ respondit: „Novem begin²⁾ muniebatur.“ Cumque et illos alterius generis esse nescirem, nisi quales segetibus solent praetendi, inquisitus etiam de hoc, dixit: „Tam latus fuit unus circulus, hoc est tantum intra se comprehendit, quantum spacium est de castro Turico ad Constantiam; ita stipitibus quernis faginis vel abiegnis exstructus, ut de margine ad marginem 20 pedes tenderetur in latum, et totidem subrigeretur in altum; cavitas autem universa aut durissimis lapidibus aut creta tenacissima repletur; porro superficies vallorum eorundem integerrimis cespitibus tegetur. Inter quorum confinia plantabantur arbusculae, quae, ut cernere solemus, abscisae atque proiectae comas caudicum foliorumque proferunt. Inter hos igitur aggeres ita vici et villae erant locatae, || ut de aliis ad alias vox humana posset audiri. Contra p. 668. eadem vero aedificia inter inexpugnabiles illos muros portae non satis amplae et latae erant constitutae; per quas latrocinandi gratia non solum exteriores sed etiam interiores exire solebant. Item de secundo circulo, qui similiter ut primus erat exstructus, 20 miliaria Theutonica, quae sunt 40 Italica, ad tertium usque tendebantur; similiter usque ad nonum³⁾; quamvis ipsi circuli alius alio multo contractiores fuerint. De circulo quoque ad circulum sic erant possessiones et habitacula undique ordinata, ut clangor tubarum inter singula posset cuiusque rei significativus adverti.“ Ad quas ergo munitiones per ducentos et eo amplius annos qualescunque omnium occidentalium divitias Huni congregantes cum et Gothi et Wandali quietem mortalium perturbarent, orbem occiduum pene vacuum dimiserunt. Quos tamen invictissimus Karolus ita in annis acto perdomuit, ut de eis ne minimas quidem reliquias remanere permiserit. A Bulgaribus vero ideo manum retraxit, quia, videlicet Hunis extinctis, regno Francorum nichil nocituri viderentur. Porro praedam in Pannonia repertam per episcopia vel monasteria liberalissima divisione distribuit.⁴⁾

Poeta Saxo ad a. 796, lib. III, v. 297—312 (Jaffé, *Bibl. rer. Germ.*, IV, 583):

„At dux Italiae Pippinus, regia proles,
Adiunctis Baioaricis legionibus illi,
Hunis intulerat bellum, sic patre iubente.

¹⁾ Tu omenjeni Adalbert se je pod vodstvom grofa Gerolda (cf. št. 326) vojskoval z Obri, Sasi in Slovani. Ko je bil že v letih, je pripovedoval svoje dogodke tudi tistemu dečku, ki je pozneje postal menih v St. Gallenu ter kot tak opisal življenje Karola Velikega.

²⁾ „Hegin“ je to, kar Gehege (ograja).

³⁾ Če pisatelj pravi, da je bilo od prvega kroga do drugega dvajset nemških milj, od drugega do tretjega tudi toliko in tako dalje do devetega, je taka trditev pretirana. Vsaj med Donavo in Tiso še toliko prostora ni. Znano je, da monachus Sangallensis ni zanesljiv pripovedovalec. Primerjaj tudi dotično opazko pod št. 254.

- v. 300. Cum quibus eventu certamina prospera laeto
Trans fluvium Tizan gessit; cunctisque fugatis
Hostibus, a Francis Hunorum regia tota
Est aequata solo, quam Hringum diximus ante.
Cuius poene gazae gentis tunc funditus omnes,
- v. 305. Magnus erat quarum numerus, cunctaeque priorum
Diripiunter opes regum; quas, depopulantes
Plures in variis sacras regionibus aedes,
Temporibus multis male congessisse feruntur.
Tunc quibus ablatis, tam clari iure triumphi
- v. 310. Ad patrem victor memorata venit in aula
Pippinus; regni cui thesauros spoliati
Attulit exuviasque ducum vexillaque capta.“

Št. 302.

796.

Neki pesnik je opeval zmago kralja Pipina nad Obri. V pesmi pravi, da so Obri v teku časa storili mnogo zlega, ker so uničevali cerkve, samostane ter zlate, srebrne in lončene cerkvene posode. One-snažili so večkrat mašno obleko ter oskrunili haljo levitov in nun. Nato se je napravil zoper nje kralj Pipin, ki je postavil svoj tabor ob reki Donavi¹⁾ ter jo s svojimi trumami od vseh strani zasedel. Neki boječ Ober, z imenom Unguimeri, je sedaj pomiloval kakana; njegovi soprogi Katuni pa je rekel, da je prišel konec obrskemu gospodstvu, kajti pri-bližuje se kralj Pipin s svojo hrabro vojsko, da zasede obrsko zemljo ter jo spravi pod svojo oblast. Zato naj hitro vzame v roko mnogo-brojne darove ter naj mu (Pipinu) jih izroči, da je ne usmrti. Ko je kakan slišal te besede, se je prestrašil. Takoj je zajahal mulo ter prišel s svojimi velikaši h kralju (Pipinu)²⁾, da bi ga počastil ter z darovi pomiril. Rekel mu je: „Pozdravljen bodi, knez! Postani naš gospod! Izročam ti svoje kraljestvo, svoje gozde, gore in hribe z vsem, kar tu živi. Vzemi s seboj naše otroke, da ti bodo pokorni! Ne prizanašaj (mojim) velikašem! Tvoja vojska naj se vrne! Svoje vratove in svoje otroke prepuščamo tvoji oblasti.“ — Pesnik nato pozivlje kristjane, da naj zahvalijo Boga, ki je podelil kralju zmago čez poganske narode ter mu pripomogel, da si je osvojil hunsko kraljestvo. Kralj Pipin naj

¹⁾ Cf. št. 303: „... supra ripas Histri.“

²⁾ Cf. Ann. Lauriss. ad a. 796 (gl. št. 301): „... Cuius (sc. Pippini) lega-tiones ad eum (sc. Carolum) in eadem Saxonia venerunt, una quae dixit, occurrisset ei Kagan cum ceteris obtimatibus ...“

še mnogo let živi v strahu Gospodovem ter naj še kot stari oče¹⁾ vlada in vzreja svoje sinove. Ti pa naj varujejo njegove palače do njegove smrti in tudi še potem.

Rhythmus de Pippini regis victoria Avarica (MG. Poetae lat aevi Carol, I, 116, 117):

I.

p. 116.

Omnes gentes qui fecisti, tu Christe, dei sobules,
terras, fontes, rivos, montes et formasti hominem,
Avaresque convertisti ultimis temporibus.

II.

Multa mala iam fecerunt ab antico tempore,
fana dei destruxerunt atque monasteria,
vasa aurea sacrata, argentea, fictilia.

III.

Vestem sanctam polluerunt de ara sacratissima,
linteamina levitae et sanctaemonialium
muliebribus tradata suadente demone.

IV.

Misit deus Petrum sanctum, principem apostolum,
in auxilium Pippini magni regis filium,
ut viam eius comitaret et Francorum aciem.

V.

Rex accintus dei virtute Pippin, rex catholicus,
castra figit super flumen albidum Danubium,
hostibus accingens totum undique presidia.

VI.

Unguimeri satis pavens, Avarorum genere,
regi dicens satis forte: „Tu Cacane perdit!“
atque Catunae mulieri, maledictae coniugi:

VII.

p. 117.

„Regna vestra consumata, ultra non regnabitis,
regna vestra diu longe cristianis tradita,
a Pippino demollita, principe catholico.

VIII.

Adpropinquat rex Pippinus forti cum exercitu,
fines tuos occupare, depopulare populum,
montes, silvas atque colles ponere presidia.

¹⁾ Kralj Pipn je bil leta 796. še le 19 let star.

IX.

Tolle cito, porta tecum copiosa munera;
sceptrum regis adorare, ut paullum possis vivere,
aurum, gemmas illi offer, ne te tradat funeri.“

X.

Audiens Cakanus rex, undique perterritus,
protinus ascendens mulam cum Tarcen primatibus,
regem venit adorare et plagare munere.

XI.

Regi dicens: „Salve princeps, esto noster dominus,
regnum meum tibi trado cum festucis et foliis,
silvas, montes atque colles cum omnibus nascentiis.

XII.

Tolle tecum proles nostras, parent tibi obsequia,
de primatibus nec parcas, terga verte acie,
colla nostra, proles nostras dicioni tradimus.“

XIII.

Nos fideles cristiani deo agamus gratiam,
qui regnum regis confirmavit super regnum Uniae,
et victoriam donavit de paganis gentibus.

XIV.

Vivat, vivat rex Pippinus in timore domini,
avus regnet et senescat et procreat filios,
qui palatia conservent in vita et post obitum.

XV.

Qui conclusit regnum crande, amplum, potentissimum,
quae regna terrae non fecerunt usque ad diem actenus,
neque cesar et pagani, sed divina gratia.

Št. 303.

796, poletje.¹⁾ Pri bregu Donave.

Zapisnik²⁾ oglejskega patriarha Pavlina, sestavljen pri zborovanju škofov, katero je kralj Pipin sklical z namenom, da bi se posvetovali,

¹⁾ Zastran datiranja primerjaj št. 301.

²⁾ Že Giannoni (Paulinus II., Patr. v. Aquil., str. 43) je poudarjal, da je ta spis patriarha Pavlina nekak zapisnik, spisan ali vsaj sestavljen leta 796. na obrski zemlji vpricho drugih škofov, ne pa kaka razprava, ki bi obsegala samo nje-

kako je treba krstiti podjarmljene Obre [*„Paulinus Aquileiensis patriarcha in collegio episcoporum a Pippino rege convocato de ratione, qua Huni subacti baptizandi sint, disserit“*].

V zapisniku se omenja, da se je krščanska vojska pod kraljem Pipinom zbrala ob bregovih Donave ter tu postavila svoj tabor [*„quatenus christianas exercituum legiones per dilectissimum Pippinum suum, . . . supra ripas Histri Danubii adgregandas non retardaret, castra calcatius metatus in eodem loco isdem venerabilis Pippinus rex“*]. Tu se je sešlo tudi nekoliko škofov [*„quorundam episcoporum“*], da bi se razgovarjali o nekaterih točkah, ki so v zvezi s cerkvenimi obredi in krščansko vero. Najprej se je razpravljalo o sv. krstu [*„requisitum est primum de sacro regenerationis lavacro“*], kdaj naj se praviloma [*„principaliter“*] in kdaj pa izjemoma [*„specialiter“*] deli katehumenom. Poudarjali so, da le dvakrat v letu naj se praviloma krščuje, namreč o veliki noči in o binkošti. Trikrat naj se krščenec potopi v vodi, kar pomenja, da je Gospod tretji dan potem, odkar je bil pokopan, vstal od mrtvih. V slučajih smrtne nevarnosti se sme krstiti v vsakem času; isto velja tudi za takrat, ko se oblega kako mesto, ali pa, če je nevarnost, da bi se ladja potopila, ali pa, če preti zaprtija v ječi.

Nato se je govorilo o tem, ali naj se pri poganskih narodih, kateere je treba še le pripeljati k pravi veri, tudi le dvakrat na leto krščuje. Reklo se je, da tu so drugačnejše razmere. Posebno obrski narod je neotesan, nerazumen, nekako bedast, brez vsake omike ter nesposoben, da bi spoznal božje skrivnosti [*„haec autem gens bruta et inrationabilis vel certe idiotae et sine litteris tardior atque laboriosa ad cognoscenda sacra mysteria invenitur“*]. Tako ljudstvo je treba prej podučiti v sveti veri. To je zapovedal sam Gospod svojim učencem z besedami: „Učite vse narode“, potem še le „krščujte jih v imenu Očeta, Sina in sv. Duha“, in na zadnje „učite jih izpolnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal.“ Iz tega sledi, da je treba katehumene najprej podučiti v verskih resnicah, potem jim podeliti sveti krst in nato jih navajati k pobožnemu življenju.

gove osebne nasvete. Da imamo tu opraviti z zapisnikom, to med drugim kažejo izrazi „requisitum est“, „inventum est“, „placuit“, še bolj pa to, da Pavlin na koncu svojega spisa trdi, da je bil „horum venerabilium fratrum socius et auditor“. Zapisnik je bil spisan na podlagi pogovorov navzočih škofov (cfr. p. 313: „definitum quippe est in superiore locutione“). Ko so zbrani škofje o sv. krstu dovolj razpravljali, so se lotili še drugih točk, kar Pavlin tudi na koncu svojega spisa poudarja z besedami: „De his igitur ita satis dixisse sufficiat. Nunc autem ad alia festinantes . . .“ Mogoče je, da so pri drugih točkah, o katerih so se posvetovali, imeli tudi druge zapisnikarje. Verjetno je, da so razpravljali tudi o vprašanju, kako naj bi se novo misijonsko okrožje razdelilo med oglejsko in solnograško cerkev. (cfr. Gruden v Dom in Svet-u za leto 1902, str. 152.)

Poduk naj bode mil in prizanesljiv, ne pa begajoč. Strah pred peklom, groza pred krvavim mečem ter sila naj ne tirajo ljudi h krstnemu kamenu. pač pa naj se krstijo takrat, ko bodo to sami želeli. Dotični duhovnik naj določi, kako dolgo je treba pri njih s svetim krstom čakati. Priprava za sv. krst naj traja več kakor sedem dni, a manj kakor 40. Da bi se krščevalo pri teh naradih le o veliki noči in o binkoštih, ni mogoče že zaradi majhnega števila ondotnih duhovnikov. Vendar naj se sv. krst redoma deli ob nedeljah; izjeme so dovoljene v slučajih smrtne nevarnosti.

Kaka dva, tri ali tudi več tednov naj duhovnik podučuje katehumene. Sedem dni pred sv. krstom naj se krščenec s postom pripravlja na rečeni zakrament. V soboto pred sv. krstom naj se voda blagoslovi in krščenec pomazili s sv. oljem. Pred sv. krstom naj slovesno izpove vero v sv. Trojico ter se odpove vragu in njegovemu napuhu. Nato naj ga duhovnik v imenu sv. Trojice trikrat potopi v vodo. Ko ga je krstil, ga izroči botru.

Pri krščenju otrok se je treba držati navadnih cerkvenih časov, namreč velike noči in binkoštnega praznika; izjema je le v slučaju smrtne nevarnosti

Tistih, katere so že duhovniki ondotne zemlje [*„a sacerdotibus terrae istius“*]¹⁾ krstili v imenu sv. Trojice, ni treba več krstiti. Isto velja tudi o tistih, katere so krstili kleriki [*„a clericis“*] v imenu svete Trojice s tako vodo, katero je mašnik [*„sacerdos“*] blagoslovil, kar naj dokaže krstitelj ali pa krščenec. Vendar naj takim krščencem duhovnik še položi roke na glavo. — Potem navaja zapisnik nekatere slučaje, v katerih prvi krst ne more biti veljaven ter se mora ponoviti.

Ko so zbrani škofje o sv. krstu dovolj razpravljali, so se lotili še drugih vprašanj [*„nunc autem ad alia festinantes“*].

Podpisan je: *„Paulinus licet indignus servorum Domini ultimus servus, valvula sanctae et orthodoxae Aquiligensis ecclesiae sedis horum venerabilium fratrum socius et auditor fui.“*

[Mansi, Concil. coll., XIII, 921—926; Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI, 311—318.]

Št. 304.

706, po 10. avgustu.

Alkuin piše kralju Karolu (Velikemu) ter mu čestita, da je podvrgel divje in hrabre Obre, njih ponosne vratove spravil pod jarem svete vere ter njih slepim dušam prižgal luč resnice. [*„Gentes popu-*

¹⁾ Lahko rečemo, da se o krščanskih duhovnikih obrske zemlje pred l. 796. ne more govoriti, pač pa o duhovnikih karantanske zemlje. Mislimi nam je tedaj tu na duhovnike, ki so živeli in krščevali med Slovenci.

losque Hunorum, antiqua feritate et fortitudine formidabiles, tuis suo honori militantibus subdidit sceptris; praevenienteque gratia colla diu superbissima sacra fidei iugo devinxit et caecis ab antiquo tempore mentibus lumen veritatis infudit"] Sedaj naj preskrbi novemu ljudstvu pobožnih pridigarjev, kateri naj bodo lepega obnašanja, podučeni v sveti veri, vzgojeni po evangelskih naukah ter bi po vzgledu svetih apostelnov z navdušenjem oznanjevali božjo besedo.

Premisli naj prej, če kaže, da se neomikanim narodom takoj v začetku naložé desetine tako, da se popolnoma izterjajo v vsaki hiši. Preudariti je treba, so li apostelni, katere je Kristus poslal po svetu pridigovat, zahtevali desetine. Pobiranje desetin sicer množi naše imetje; a boljše je, da jih nimamo, kakor pa, da bi pri tem vera trpela. Še tisti, ki so rojeni, vzgojeni in podučeni v katoliški veri, neradi dovoljujejo, da se jim desetine nalagajo; a mnogo bolj so proti temu tisti, ki so ravnokar sprejeli vero. Še le potem, ko se je njih (Obrov) vera utrdila, jim je mogoče dati strožjih ukazov, katerih se prava krščanska duša ne ustraši.

Tudi je paziti na to, da se v redu vršita verski poduk in pa sveti krst. Človeka je treba prej podučiti v katoliški veri, potem še le pride krst. Zato naj verski oznanjevalci postopajo tako, kakor je že sveti Avgustin pisal v svoji knjigi „De catechizandis rudibus“. Najprej je treba podučiti človeka o neumrjocnosti duše, o prihodnjem življenju ter o plačilu dobrih in slabih del. Potem o tem, da ve, zaradi katerih grehov zasluži človek večne kazni in zaradi katerih dobrih del dobi večno izveličanje. Temu naj sledi poduk o sv. Trojici, o prihodu Kristusovem na ta svet, o njegovem trpljenju, vstajenju in vnebohodu ter o poslednji sodbi. Ko je človek dovolj podučen, naj se krsti. A tudi potem naj se mu večkrat oznanja božja beseda.

Datum manjka ¹⁾

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 187. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI. (Mon. Alcuiniana), 307, ep. 67. — MG. Epist., IV, 157, ep. 110.]

Št. 305.

796, po 10. avgustu.

Alkuin piše svojemu prijatelju in kraljevemu komorniku Megenfridu [„*amico et regalis palatii arcario Megenfrido*“] ²⁾ ter ga izpod-

¹⁾ Da je bilo to pismo spisano po 10. avgustu 796., je razvidno iz nekega pisma, katero je Alkuin poslal solnograškemu škofu Arnu. (Gl. št. 306.)

²⁾ Ta Megenfrid ali Meginfried se omenja že leta 791., ko je šel s frankovsko vojsko nad Obre. (Gl. št. 280.) Ann. Einh. ga imenujejo „camerarius“. Alkuin pravi o njem, da je bil „regalis palatii arcarius“ in pa „dispensator thesaurorum“ (oskrbnik zakladov).

buja, da bi opomnil kralja Karola, da bi ta poslal miroljubnih in pametnih pridigarjev, ki naj bi poganske (Obre) učili sveto vero. [*„Unde et praedicatores paganorum populum pacificis verbis et prudentibus fidem docere debent.“*] Ko so pogani sprejeli vero in krst, naj se jim dajejo le mile zapovedi, ker njih duše še niso utrjene. Od Boga izvoljeni oznanjevalec vere naj v korenu zatre vsako lakomnost; uduši naj vsako pohlepnost ter naj samo iz ljubezni do Kristusa oznanjuje božjo besedo. Božji učitelji naj bodo vzgojeni po apostolskih zgledih; oni naj bodo oznanjevalci, ne pa roparji [*„sint praedicatores, non praedatores“*]. Alkuin pravi, da mu piše zato, da bi (Megenfrid) s svojimi opomini koristil tistim, kateri želé slišati njegov nasvet.¹⁾

Datum manjka.²⁾

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 204. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 318, ep. 69. — M.G. Epist., 159, ep. 111.]

Št. 306.

796, po 10. avgustu.

Alkuin piše solnograškemu škofu Arnu ter mu naznanja, da je prejel njegovo pismo. Rešil ga je (Arno) velike skrbi, ko mu je naznanil, kaj se je izvršilo na obrski zemlji [*„quid in Avaria gestum est“*]. Kar se tiče njegovih sinov³⁾, katere mu je hvalil in ki že koristijo⁴⁾, se bode prepričal o njih, da so še boljši, ter jih priporočil kralju. [*„De filiis vero tuis, quos mihi commendasti, et iam proficiunt donante Deo, et meliores eos accepturus eris vel commendaturus domno regi.“*]

Alkuin potem prosi Arna, da bi kaj storil za dušo (yorškega) nadškofa Eanbalda (I.).⁵⁾

Naročil mu je bil (Arno), da bi (Alkuin) kaj pisal, kako naj se med pogani vera oznanjuje. A ker je čas prekratek in se nositelju (pisem) mudi, zato mu za sedaj ne more tega storiti. Da mu pa ustreže, mu pošilja pismo, katero je malo dni prej o istem predmetu spisal za kralja.⁶⁾

¹⁾ Tu nam je v prvi vrsti misliti na kralja Karola.

²⁾ Vsebina tega pisma kaže, da je bilo spisano takrat, kakor pismo do kralja Karola. (Gl. št. 304.)

³⁾ Prav za prav Arnovih učencev, ki so s svojim škofom šli Obrom oznanjevat sveto vero.

⁴⁾ To je, da že razširjajo sveto vero.

⁵⁾ Yorški nadškof Eanbald I. je umrl dne 10. avgusta leta 796. Iz omenjenega stavka sledi, da je bilo to pismo spisano po rečenem dnevu.

⁶⁾ Namreč pismo, katero je pod št. 304. Iz navedenih besed sledi, da je Alkuin spisal za kralja Karola dotično pismo po 10. avgustu leta 796.

Kadar bode čas ugoden, mu hoče natančneje pisati o rečeni zadevi.¹⁾ Za sedaj naj ima to pismo, dokler ne dobi daljšega, ki ga poduči, kako je treba učiti sveto vero.

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 191. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 323, ep. 70. — M G. Epist., IV, 162, ep. 112.)

Št. 307.

796, po 10 avgustu

Alkuin piše (solnograškemu) škofu Arnu [*praesuli Aquilae*], kako naj med Obri oznanjuje sveto vero. V pismu, katero je precej obširno, pravi, da najprej je treba učiti ljudi v katoliški veri, potem pride krst in nato naj se krščenci še podučujejo v evangelijskih naukah. Po tem redu naj se postopa pri odrastlih ljudeh. Kar pa se tiče otrok, je cerkev dovolila, da v njih imenu drugi ljudje pri krstu napravijo obljubo. Ako ne bi bilo tega, koliko otrok bi bilo pogubljenih. Sveti Avgustin uči, da naj ljudje prostovoljno sprejemajo sveto vero, ne pa primorani. Kako je mogoče siliti človeka, da bi veroval, česar ne veruje? S tistimi, kateri so še le postali kristjani, je treba mehko postopati, da ne bi jih prevelika strogost odtujila novi veri.

Datum manjka.²⁾

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 192. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 325, ep. 71. — M G. Epist., IV, 163, ep. 113.]

Št. 308.

796. Čedad.

Oglejski patriarh Pavlin je v Čedadu zbral sinodo in njene seje so bile v cerkvi Marije Device v navzočnosti precejšnjega števila škofov in duhovnikov. Zunaj pred cerkvenimi vrati je bila zbrana velika množica ljudi. Na sinodi patriarh navede vzroke, zakaj že ni prej imel zborovanja. Zadržavali so ga mnogoteri opravki; na mejah njegove patriarhije so vihrale neprestane vojske³⁾; on sam se je udeležil večkrat sinod, katere je sklical frankovski kralj Karol⁴⁾. Sedaj pa, ko je potihnil bojni hrup, mu je mogoče zbrati okoli sebe svoje brate (škofe) na posvetovanje, da bi se nato še z večjo gorečnostjo poprijeli dela, katerega je če dalje več.

¹⁾ Gl št. 307.

²⁾ Zastran datiranja gl. št. 306.

³⁾ Ohrske vojske. Gl. št. 273, 280, 293, 301.

⁴⁾ Namreč leta 792. v Reznem (gl. št. 282) in leta 794. v Frankfurtu (gl. št. 288).

Potem so prišle na vrsto razprave o verskih dogmah. Nasproti krivovercem so trdili na sinodi zbrani očetje, da izhaja sveti Duh od Očeta in Sina. Gledé učlovečenja Jezusa Kristusa sta učila Elipand, škof toledski, in Feliks, škof urgelski, da je Kristus po svoji božji naturi pravi sin božji, po svoji človeški naturi pa le posinovljenec. Pavlin in njegovi škofje so zavrgli ta nauk, opiraje se na besede svetega pisma ter na sklepe občnih cerkvenih zborov v Nicaeji in Carigradu.

Ko je bila razprava o verskih dogmah končana, so sprejeli še 14 točk o cerkveni disciplini. Glavnejše stvari naj tu sledé:

1) Duhovniki naj živé pobožno in denar jih ne sme omamiti, da bi zanj delili darove svetega Duha.

2) Oni naj bodo dobri pastirji in svoji čredi naj svetijo kakor luč.

3) Njih življenje naj bo zmerno v jedi in pijači.

4) Prepovedano jim je imeti in vzdržavati v svojem stanovanju osebe ženskega spola; tudi sorodnic ne, ker zarad njih potem prihajajo v hišo tudi druge ženske.

5) Po posvetnem blagu naj ne hrepené preveč, da se jim bode lažje bojevati zoper izkušnje.

6) Tudi naj ne iščejo posvetnega razveseljevanja, h kateremu se prištevajo lov, posvetne pesmi itd.; pač pa naj rajši popevajo svete pesmi in čitajo dobro spise.

7) Nihče naj se ne predrzne brez patriarhove vednosti obsoditi kakega škofa, duhovnika, dijakona ali pa opata (arhimandrita).

8) Zakoni se ne smejo sklepati na skrivnem in v naglici, da se odvrne protipostavna možnost in ženitev med sorodniki; pač pa je treba, da se po sklenitvi zakonske pogodbe nekoliko počaka in da se povabijo k poroki sosedje in starejšine dotičnega kraja, ker poznajo ženinov in nevestin rod. Tudi se mora vse naznaniti duhovniku tiste fare. Ako se dva zakonska nista ravnala po kanoničnih postavah, bodisi da sta v sorodstvu, ali pa da je bila njuna poroka skrivna in protipostavna, se morata ločiti, delati pokoro in se v drugič ne več omožiti, oziroma oženiti. Otroci nepostavnega zakona so brezpravni in ne morejo podedovati po svojih stariših.

9) Prepovedan je zakon mladim ljudem, ki še niso dosegli godnosti, kakor tudi dvema takima, katerih starost je prerazlična.

10) Mož se ne sme v drugič oženiti, dokler živi njegova žena, ki je postala prešestnica; ženi prešestnici pa tudi po moževi smrti ni dovoljena zopetna možnost.

11) Ako se je kaka oseba moškega ali pa ženskega spola odločila za vedno devištvo in v znamenje tega dobila črno obleko, ne sme odstopiti od svojega sklepa, če tudi je duhovnik še ni posvetil. Ako bi se na skrivnem pregrešila ali pa javno poročila, naj dela pokoro ves

čas svojega življenja. Tudi ne sme brez papeževega dovoljenja prejemati svetih zakramentov razen na smrtni postelji. Črno obleko sme premeniti le z dovoljenjem svojega škofa.

12) Vstop v ženski samostan imajo moški le takrat, kadar bi bila največja sila, in tudi duhovniki, diakoni in opatje smejo iti noter na obisk ali pa pridigovat le s škofovim dovoljenjem. Opatičam in drugim nunam ni dovoljeno iti na božjo pot v Rim ali pa v druge svete kraje, ker bi bilo brezvestno, da bi morale zaradi tega priti na poti v dotiko z moškimi.

13) Zvečer pred nedeljo naj bodo večernice. Ob nedeljah je treba praznovati, vzdržati se vsakega greha, dela in hotljivosti, iti v cerkev in moliti. Isto velja o praznikih. Duhovniki naj o takih dneh s pridigami poučujejo ljudstvo.

14) Cerkvi naj se odrajujejo desetine in prvine [*„primitiae“*].

„Anno igitur felicissimo principatus eorum (sc. Caroli et Pipini) tertio et vicesimo et 15. canonicis siquidem evocatum syllabis fraternum quorundam episcoporum contubernium Foro-Julium municipium metropolim Aquilejensem veneranter coaceratum convenit.“¹⁾

[Mansi, Concil. coll., XIII, 833—853.]

Št. 309.

Najbrže leta 796.

Oglejski patriarh Pavlin piše (frankovkemu) kralju Karolu [*„domno Carolo divina coronante clementia regi“*] obširno pismo ter mu nazonja, da je tam, kjer ima svojo stolico²⁾, sklical cerkveni zbor [*„... in hac, cui Deo auctore licet indignus indignoque famulatu deservio, sede, concilium habitum alti“³⁾ fuisse sub nomine regis“*]. Sedaj mu hoče v tem pismu o tej sinodi nekoliko poročati. Ko so se duhovniki sešli, so večkrat z največjo natančnostjo pretresovali razne točke dnevnega reda, ki so se nanašale na pravo vero, na njeno veljavo, na stvari, katere jej škodujejo, na razne prošnje in pritožbe itd. Sedaj prepuščajo njemu (kralju), da razsodi, kako vrednost imajo njih sklepi. Pavlin prosi kralja, da bi mu to, kar mu ugaja ali pa ne ugaja,

¹⁾ Pri tem datiranju nam je misliti na 23. leto Karolovega vladanja v Italiji, katero se je pričelo že leta 773. ter na 15. leto Pipinovega, ki je leta 781. postal kralj italjski. Mansi misli, da je bila ta sinoda že leta 791., kar pa ni resnično.

²⁾ Pavlin je imel svojo stolico v Čedadu.

³⁾ Beseda „alti“ je nekatere pisatelje premotila, da so mislili, da je bil ta zbor v Altinu. Mansi (Concil. coll., XIII, 827) je dokazal, da ta sinoda ni bila v Altinu, temuč v Čedadu in sicer takrat, ko je bil Karol Veliki še kralj, ne pa cesar. Ker vemo, da je Pavlin sklical eno sinodo v Čedad leta 796., smemo misliti, da je to pismo nastalo takrat, ko je bilo zborovanje končano.

naznanil v svojem pismu. Vedeti je treba, da mu je hotel s svojimi enakomislečimi sufragani objaviti sklepe rečene sinode ne kot občevaljavne, pač pa kot take, ki so le lokalnega pomena [„... *quoniam huius statuta concilii, non quasi generalia, sed localia vel etiam specialia, cum provincialibus istius sedis consentaneisque episcopis aequum ratumque prospeximus delegare*“]. On (kralj) in njegovi fevdniki jih lahko odobré ali pa tudi ne; zahvala gre vsem tistim, ki jih bodo presojali.

Datum manjka.

[Baronius, Annal. eccles. ad a. 802, n. 7 [začetek in konec]. — Baluzius, Miscellanea, VII, 6—13. — Mansi, Conc. coll., XIII, 829—833. — Madrisius, S. Paulini opera, 191—193. — Cappelletti, Le chiese d'Italia, VIII, 94—98. — Migne, Patrolog., Ser. lat., XCIX, 511—516. — M G. Epist., IV, 517—520.]

Št. 310.

796, proti koncu leta.

Alkuin piše frankovskemu kralju Karolu ter ga med drugim prosi, da bi se spominjal (obrskih) ujetnikov sedaj, ko je njegov sin Pipin pri njem,¹⁾ zarad velike milosti, katero mu je Bog izkazal, da mu je pomagal zoper Obre. [„*Domine mi, memor sit pietas vestra captivorum, dum est Pipinus tuus tecum, propter gratiarum actiones mirabilis beneficii, quod vobiscum de Hunis divina fecit clementia.*“]

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 196. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 342, ep. 76. — M G. Epist., IV, 173, ep. 118.]

Št. 311.

796, proti koncu leta.

Alkuin piše Pipinu, sinu (kralja Karola), ter se zahvaljuje njemu in njegovemu očetu, da sta uslišala njegovo (Alkuinovo) prošnjo ter osvobodila (obrske) ujetnike. [„*Gratias agimus benevolentiae tuae, simul et pietati domni regis, qui pie consentit petitioni (de) redemptione captivorum.*“] S takimi deli si zaslužita božji blagoslov ter dosežeta državi trajno srečo.

Datum manjka.²⁾

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 197. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 342, ep. 77. — M G. Epist., IV, 174, ep. 119.]

¹⁾ Pipin, sin Karola Velikega in kralj italški, je prišel proti koncu leta 796. iz Panonije k svojemu očetu v Aachen. (Gl. št. 301.)

²⁾ To pismo je bilo brez dvoma nekaj časa pozneje spisano, kakor pismo pod št. 310.

Št. 312.

797.

V tem letu je bil kralj Pipin z bavarskimi in langobardskimi četami poslan nad Slované,¹⁾ katerim je opustošil njih zemljo. Fur-lanski vojvoda Erik je pa peljal vojsko, sestavljeno iz Langobardov in Frankov, nad Obre, kateri so se iz nova izneverili frankovski oblasti. Erik jih je premagal ter se v drugič polastil njih zemlje. Obri so se morali podati ter iskati milosti pri zmagovalcu. Meseca novembra so poslali svoje poslanca z bogatimi darili h kralju Karolu v Herstelle pri Wezeri.

Ann. Alam. ad a. 797 (MG. SS., I, 48): „Pipinus cum Baguariis et quosdam de Langobardis super Slavos, terram devastavit, et cum pace reversus est ad patrem suum domnum regem Karlum . . . Ericus cum quibusdam Francis et Langobardis in Wandalis prelium commisit, victoriam cepit, terram ipsam cum dominatione domni regis Karoli conquistavit.“

Ann. Guelf. ad a. 797 (ibid., I, 45): „ . . . et transmisit (sc. Karolus rex) Pippinum cum hoste²⁾ in Wenedum, et aliam hostem in Hunia.“

Ann. regni Franc. (Ann. Lauriss.) ad a. 797 (ed. F. Kurze, p. 102): „Et Novembrio mense mediante ad hibernandum cum exercitu Saxoniam intravit positisque castris apud Wisoram fluvium locum castrarum Heristelli vocari iussit. Illuc legati gentis Avarorum cum muneribus magnis venerunt“

Ann. Einh. ad a. 797 (ed. F. Kurze, p. 103): „Illuc (sc. in Heristelli) Pippinum de Italia . . . regressum ad se venire iussit, ibi legatos Hunorum cum magnis muneribus ad se missos audivit et absolvit.“

Cf. Monachus Sangallensis de Carolo M., lib. I, c. 27 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 658): „Ne vero ab imperitis arguar imperitiae, quia mare, quod nomine gurgitali maximus appellavit imperator, inter nos et Grecos ex eius ore situm retulerim, noverint qui volunt: adhuc Hunos et Bulgares et plures alias immanissimas gentes intactas et integras iter ad Greciam terrestre negare. Quas tamen postea bellicosissimus Karolus vel terrae coaequavit, ut omne Sclavorum genus et Bulgarum, vel penitus eradicavit, ut ferreorum adamantinorumve progeniem et nomen Hunorum.“

Št. 313.

798, pred 20. aprilom.³⁾

Solnograški škof Arno se je z mnogimi drugimi poslanci napotil v Rim, kjer ga je papež Leon III. povzdignil za nadškofa ter mu podelil palij.

¹⁾ Brez dvoma nam je tu misliti na Južne Slované. To je razvidno že iz tega, da so bili razen Bavarcev tudi Langobardi nad nje poslani. Slovenci niso bili, ker so bili takrat že Frankom podložni, pač pa njih sosedje Hrvatje. Kakor se kaže, so se Slovani in Obri med seboj podpirali, ko so se oboji v istem času uprli frankovski oblasti. Vidi se, da so bili Obri in Slovani Frankom nasprotni.

²⁾ Hostis = vojska, armada.

³⁾ Zastran datiranja primerjaj št. 314.

Ann. Iuvav. mai. a. 798 (MG. SS., I, 87): „Domnus Arn episcopus cum magna legatione ad Romam, et ibidem a Leone papa pallium accepit et archiepiscopus constituitur.“

Ann. Iuvav. min. a. 797¹⁾ (MG. SS., I, 89): „Arn episcopus et multi alii cum eo missi in Roma, et ibi pallium suscepit.“

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. a. 798 (MG. SS., I, 93): „Arn archiepiscopus factus est“

Auctar. Garst. a. 800²⁾ (MG. SS., IX, 564): „Et Arn archiepiscopus pallium accepit a Leone papa.“

Št. 314.

798, dné 20 aprila. Rim.

Papež Leon (III.) piše solnograškemu nadškofu Arnu [„*Arnoni archiepiscopo ecclesie Iuvauensium que et Petena*³⁾ *nuncupatur, provinciae Baiouvariorum*“] ter ga izpodbuja k vztrajnemu naporu. Mesta, katero je dosegel, ni sprejel, da bi počival, pač pa, da bi delal. S svojo besedo naj utrjuje srca vernikov, nevernike pa naj pridobiva k pravi veri. Prizadeva naj se, da tega ne doseže samo s pridigami, temuč tudi z dobrimi zgledi. Palij, katerega je dobil od apostolskega stola, naj rabi tako, kakor njegovi predniki, namreč iz zakristije do oltarja [„*a sacrario usque ad sacrum altare*“] in od oltarja do zakristije. Papež pravi v pismu, da je zvedel, da se duhovniške službe [„*sacri ordines*“] v njegovih pokrajinah oddajajo za plačilo [„*cum datione commodi*“] Ta napaka se med podrejenimi duhovniki vrši še v večji meri. Kdor je s kupčijo kaj dosegel, je pripravljen, da to tudi drugim proda. Zato ga prosi in opominja (papež), da bi ga (Arna) pri izbiranju duhovnikov ne premotili ne kako plačilo, ne kako prijateljstvo in ne kake prošnje, pač pa naj bi dobil tako službo le tisti, katerega priporočata njegova nrvnost in marljivost.

„ in mense Aprili, indictioni VI. — Data epistola XII. Kalendas Maii Deo propitio pontificatus domini nostri in apostolica sanctissima beati Petri sede tertio atque domini Karoli excellentissimi regis Francorum et Langobardorum et patricii Romanorum a quo coepit Italiam, anno XXV., indictione VI.“ — „*Officium sacerdotis.*“

¹⁾ Tu je napačna letnica, kakršnih je več v teh analih.

²⁾ Tudi tu je napačna letnica.

³⁾ Mnogo mož je že hotelo besedo „Petena“, ki se nahaja v treh listinah, razložiti (cfr. Huber v Archiv f. Kunde österr. Gesch., str. 82—96), a reči moram, da mi nobena razlaga popolnoma ne ugaja.

[Prepis na pergamentu iz 11. stoletja v c. kr. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn), Nachrichten von Juvavia, Anh., 53, št. 12. — Zahn, Urkb. d. H. Steierm., I, 1, št. 1. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2498 (1910).]

Št. 315.

798, okoli 20. aprila.

Papež Leon (III.) piše bavarskim škofom, namreč Alimu säbenskemu ¹⁾, Attonu freisinškemu ²⁾, Adalwinu rezenskemu ³⁾, Waltriku pasovskemu in Sintpertu neuburškemu ⁴⁾ [*„Alim ecclesiae Sabionensis seu Attoni ecclesiae Frigisingae ac simul Adalwino ecclesiae Reginensis, necnon Waltrico ecclesiae Pataviensis et Sintperto ecclesiae Nivwinburgensis, provinciae Baiowariorum episcopis“*] ter jim naznanja, da je z veseljem prejel njih pisma, v katerih so prosili, da bi v bavarski deželi postavil nadškofa. Ker je frankovski kralj Karol popolnoma uredil to pokrajino (v političnem oziru), spodobi se, da se ravno to zgodi tudi v cerkvenem. Naznanja jim, da je s privoljenjem kralja Karola za nadškofa postavil pobožnega in v svetem pismu jako izvedenega Arna, škofa solnograške cerke ⁵⁾ [*„videlicet Arnonem ecclesiae Iuvavensium, quę et Pętena nuncupatur“*], ter mu dal palij z ukazom, da naj skrbi za vse cerkve, katere se nahajajo v njegovi nadškofiji ⁶⁾ [*„ut secundum canonicas institutiones omnes ecclesias superius nominatas vestras cum diocesibus illi subiectas canonice valeat adminiculo impertire...“*]

Datum manjka ⁷⁾. — *„Dilectionis vestrae.“*

[Hund - Gewold, Metropolis Salisburgensis, (ed. 1582) I, 4; (ed. 1620) I, 4. — Mezger, Histor. Salisburg., 1009. — (Kleimayrn), Juvavia, Anh., 51, št. 10. — Hansiz, Germ. sacra, II, 106. — Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXIX, col. 970. — Zahn, Urkb. f. Steierm., I, 3, št. 2. — MG. Epist., V, 58, št. 3. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2495 (1907).]

Št. 316.

798, okoli 20. aprila.

Papež Leon (III.) piše frankovskemu kralju Karolu ter mu naznanja, da je po njegovi želji, katero je čul iz ust njegovih poslancev,

¹⁾ Sabiona (Säben) je tik Brixena na Tirolskem. V desetem stoletju so škofovski sedež prestavili iz Säbena v Brixen.

²⁾ Freisinški škof Atton je vladal od leta 784—810.

³⁾ Rezenski škof Adalwin je pastiroval od 792. pa do 816. ali pa 817.

⁴⁾ Neuburg je ob Donavi od Ingolstadta proti zahodu.

⁵⁾ Škof Arno se je takrat kot poslanec kralja Karola mudil v Rimu.

⁶⁾ Tudi velik del slovenske zemlje je v cerkvenem oziru spadal pod solnograškega škofa, oziroma nadškofa.

⁷⁾ Kdaj je to pismo nastalo, je razvidno iz št. 314.

posebno pa iz ust opata Fardulfa¹⁾, povzdignil škofa Arna v nadškofa čez bavarsko pokrajino ter mu dovolil rabo palija.

Datum manjka.²⁾ — „*Dum per vestra.*“

[(Kleimayrn), Juvavia, Anh., 52, št. 11. — Zahn, Urkb. d. H. Steierm., I, 4, št. 3. — M G. Epist, V, 59, št. 4. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2496 (1908).]

Št. 317.

Okoli 798.

Alkuin piše (oglejskemu) patriarhu Pavlinu [„*Paulino patriarchae*“] ter pravi o njegovih pismih, da se mu zdé slajša kakor satovje. Pregledal je njegov (Pavlinov) spis o sveti veri [„*sacratissimae fidei vestrae libellum*“]³⁾, ki se odlikuje po mirnosti, ljubeznivi zgovornosti in istinitem mišljenju. Njegova duša ga je bila jako vesela. Spis se mu je zdel podoben rajskemu studentu, iz katerega tekó štiri reke kreposti, ki ne namakajo samo italskih travnikov [„*Ausoniae prata*“], temuč vso krščansko zemljo. Rečeno delo je mnogim koristno in jako potrebno, ako hočejo katoliško vero prav spoznati. Dolgo je želel (Alkuin) in večkrat svetoval kralju, da bi v razumljivem in lepem jeziku dal spisati izpoved katoliške vere [„*symbolum catholicae fidei*“] na list ter to izpoved potem poslal vsem duhovnikom po posameznih farah raznih škofij, da jočitajo in se je naučé na pamet. Tako bi se zgodilo, da bi se v različnih jezikih povsod glasila ista vera.

Kar je želel (Alkuin), to je on (Pavlin) izvršil.⁴⁾ Zato dobi pri Bogu plačilo, pri ljudeh pa zahvalo.

Dalje piše Alkuin, da se je sedaj na španski zemlji vzdignila stara kača ter hoče k prejšnji zlobnosti dodati še novega strupa. Mrzel veter udarja na trdno steno katoliške cerkve ter hoče premeniti sedanjo navado pri sv. krstu. Alkuin pravi, da je treba pri sv. krstu krščenca trikrat v vodo pomočiti, ne pa samo enkrat⁵⁾ Tudi razjasnjuje še nekatere druge dvomljive točke.

¹⁾ Fardulf je bil opat v St. Denis-u blizu Pariza. On in pa solnograški škof Arno sta se z drugimi možmi vred v imenu svojega kralja kot njegova poslanca v začetku leta 798. napotila v Rim.

²⁾ Zastran datiranja primerjaj št. 314.

³⁾ Giannoni (Paulinus II. Patr. von Aquileja, str. 76) pravi, da ta „*fidei libellus*“ je Pavlinova „*regula fidei*“, ne pa njegov tri knjige obsegajoči „*libellus Felicianus*“.

⁴⁾ Namreč to, da je sestavil simbol katoliške vere.

⁵⁾ O istem predmetu govori Alkuin še natančneje v svojem pismu do menihov v Septimaniji. (M G. Epist. IV, ep. 137; Jaffé, ep. 93.) Kaže se, da sta bili obe ti dve pismi pisani okoli leta 798.

Proti koncu Alkuin pozivlje Pavlina, da bi, ker je dovolj učen, z enim mahljajem resnice razdrobil Filistejce, ki zasramujejo vojsko živega Boga.¹⁾ Nanj (na Pavlina) so uprte oči vseh. On je goreča in razsvetljujoča luč, katere se vsi veselé.

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 341. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana) 392, ep. 94. — MG. Epist., IV, 220, ep. 139.]

Št. 318.

798, po 20. aprilu.

Ko je papež Leon III. povzdignil solnograškega škofa Arna v nadškofa ter mu izročil tudi palij²⁾, je ta zapustil Rim, da bi šel h kralju Karolu ter mu poročal o svojem poslanstvu. Med potjo ga je srečal unstran reke Pada kraljev poslanec, izročil mu pismo ter mu v imenu svojega gospoda ukazal, da naj gre kar naravnost med Slovence, katerim naj oznanjuje božjo besedo ter se ob enem prepriča, kako je njih mišljenje. Arno tega takrat ni mogel storiti, ker je moral prej s kraljem govoriti. Hitro se torej napoti k njemu³⁾ ter mu pové, kar mu je naročil rimski papež. Ko je to storil, mu je kralj osebno rekel, da naj gre med Slovence, skrbi kot škof po njih zemlji za božjo službo ter s pridigami potrjuje ljudstvo v veri in krščanstvu. Ko je Arno prišel na slovensko zemljo, je to tudi storil ter med Slovenci posvečeval cerkve, postavljajl mašnike in s pridigami učil ljudstvo.

Conv. Bag. et Carant. c. 8 (MG. SS., XI, 9, 10): „Interim contigit anno videlicet nativitatis Domini 798, Arnonem iam archiepiscopum a Leone papa accepto pallio remeando de Roma venisse ultra Padum eique obviassse missum Caroli cum epistola sua, mandans illi ipso itinere in partes Sclavorum ire et exquirere voluntatem populi illius et praedicare ibi verbum Dei. Sed quia hoc facere nequivit antequam responsum referret suae legationis, festine perrexit ad imperatorem, et retulit ei quicquid per eum dominus Leo papa mandavit. Post expletam legationem ipse imperator praecepit Arnoni archiepiscopo pergere in partes Sclavorum et providere omnem illam regionem et ecclesiasticum officium more episcopali colere, populosque in fide et christianitate praedicando confortare. Sicuti ille fecit illuc veniendo consecravit ecclesias, ordinavit presbyteros, populumque praedicando docuit.“

¹⁾ V mislih ima tu španske razkolnike.

²⁾ Dne 20. aprila leta 798. je papež Leon III. s posebnim pismom naznanil nadškofu Arnu, da mu podeljuje palij (gl. št. 314). Nekoliko prej ga je povzdignil v nadškofa (gl. št. 313).

³⁾ Arno se je napotil h kralju Karolu, kateri se je takrat najbrže mudil v Aachenu. Prej ko ne je meseca junija Arno hodil čez Alpe (cfr. št. 319), meseca julija pa se je menda že povrnil iz Rima v Nemčijo (cfr. št. 321).

Št. 319.

798, meseca junija.

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu [„*amantissimo Aquilae*“], da bi rad slišal veselo novico, da je prekoračil Alpe ter prišel v Recijo.¹⁾ Željno pričakuje, kaj mu pove o cerkvi sv. Pavla²⁾ in o rimskih zborih. Zato prosi vse angele v nebesih, da bi njegovega Arna [„*Aquilam meum*“] hitro zdravega in srečnega pripeljali k njemu.

Alkuin pravi, da meseca julija poleti kakor kaka poletenska lastovica na kraljev dvor (v Aachen). [„*Nos vero velut aestiva hirundo ad palatium mense Iulio properamus.*“]³⁾ Tu ostane, kakor upa, do meseca avgusta, če bode tako vseč Bogu in kralju (Karolu), kateremu hoče povedati, kar bi slišal o njegovi (Arnovi) zaželeni vrnitvi.

Alkuin prosi Arna, da naj, ko prečita to pismo, hitro odpošlje drugo, iz katerega bi (Alkuin) zvedel, kaj stori (Arno) s svojimi tički (učenci), kaj dela in veruje o brska zemlja [„*vel quid Avaria faciat vel credat*“], kaj je rimsko plemstvo zopet iznašlo (zoper papeža Leona III.), kaj je slišal o grški oholosti in pa če mu je prinesel s seboj katere ostanke svetnikov.

Datum manjka.

[Pez, Thesaur. anecdot., II, 1, 5. — Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 190. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana) 427, ep. 101. — M G. Epist., IV, 235, ep. 146.]

Št. 320.

798, najbrže dne 22. julija.

Alkuin piše frankovskemu kralju Karolu ter izraža svoje veselje, ker hoče (kralj) skrbeti, da se v brambo katoliške vere odgovori na spis (urgelskega škofa) Feliksa, ki ni nikak učitelj, pač pa nekak prekucuh. [„*De libello vero infelicis non magistri sed subversoris placet mihi valde, quod vestra sanctissima voluntas et devotio*

¹⁾ Arno se je napotil v začetku leta 798. v Rim, dobil tu dne 20. aprila palij ter se potem vrnil na Nemško, kamor je prišel najbrže proti koncu meseca julija. Ker se je Alkuin napotil meseca julija h kralju v Aachen, je spisal to pismo najbrže meseca junija rečenega leta.

²⁾ Ni prav znano, na katero cerkev nam je tu misliti. Morebiti je bil to samostan sv. Pavla v Cormeri ob reki Indre na Francoskem. Cfr. Simson, Jahrb. des fränk. Reiches, II, 116.

³⁾ Da nam je tu treba misliti na kraljev dvor v Aachenu, je razvidno iz pisma pod št. 321, ker v njem naštetih kraji, po katerih se je Alkuin mudil, niso od Aachena posebno oddaljeni.

habet curam respondendi ad defensionem fidei catholicae“] Alkuin prosi kralja, da bi po en izvod rečenega spisa poslal papežu, (oglejskemu) patriarhu Pavlinu, (trierskemu) škofu Rihbodu in (orleanskemu) škofu Teodulfu, da bi vsak posebej napravil odgovor. [„*Sed obsecro, si vestrae placeat pietati: ut exemplarium illius libelli domno dirigatur apostolico, aliud quoque Paulino patriarchae; similiter Richbodo, et Theodulfo episcopis doctoribus et magistris, ut singuli pro se respondeant.*“]

Datum manjka.¹⁾

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 274. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana) 421, ep. 100. — MG. Epist., IV, 242, ep. 149.]

Št. 321.

798, nekoliko dni pred 4. avgustom.²⁾

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu [„*dilectissimo patri Aquilae Transalpino*“] ter izraža svoje veselje, ker je slišal, da se je bajé povrnil (iz Rima) [„*gaudeo, quod vel aliquam famam de vestro adventu audiui*“]. Željno pričakuje, da bi ga videl in poslušal njegove besede. Potem Alkuin naznanja Arnu, da pride prihodnjo soboto, to je dne 4. avgusta, do samostana sv. Amanda³⁾ ter ostane tu čez nedeljo, potem hoče štiri ali pet dni preživeti v vasi Baralle⁴⁾, nato se napoti za en teden v Choisy au Bac⁵⁾ in nazadnje k Sv. Lupa⁶⁾. V teh krajih ga dobi (Arno) meseca avgusta in tudi prve dni meseca septembra. [„*Secundum quod iter meum dispositum habeo, volente Deo die sabbati proximo, id est (II) Nonas Augustas*“⁷⁾, *ad monasterium Sancti Amandi habemus dispositum venire; et ibi die dominica*

¹⁾ To pismo je bilo v nedeljo spisano, kakor je razvidno iz enega stavka, ki se v njem nahaja. Dotične besede se glasé: „... de psalmis, quos vespertina praesentis diei in capella cantavimus hora.“ Ta nedelja je bila v drugi polovici meseca julija. (Gl. Jaffé, p. 423, op.; MG. Epist., IV, 243, op.) Zgodovinar Sickel (Alcuin-studien v Sitzungsber. der phil.-hist. Cl. der Wiener Akad., LXXIX) se je odločil za nedeljo, ki je bila dne 22. julija.

²⁾ Iz tega pisma je kolikor toliko razvidno, v katerem času se je Arno kot nadškof vračal iz Rima na Bavarsko, da se je potem napotil h kralju Karolu, nato pa šel razširjati krščansko vero med Slovence. (Gl. št. 318.)

³⁾ Sedaj Saint Amand, mesto na severnem Francoskem blizu belgijske meje.

⁴⁾ Baralle je od mesta Arras-a proti jugovzhodu, od Saint Amand pa proti jugozahodu.

⁵⁾ Choisy au Bac je na severnem Francoskem od mesta Compiègne proti vzhodu.

⁶⁾ Samostan sv. Lupa je bil v Troyes-u na Francoskem.

⁷⁾ Številko „II“ pred Nonas Augustas je dostavil Jaffé. Leta 798. je bila sobota dne 4. avgusta = II Nonas Augustas, ne pa Nonas Augustas (= 5. avgusta).

stare; et tunc ad Baralla villam nostram quattuor aut quinque dies remanere, non longe a Sancto Amando, sed quasi quinto decimo miliario; et sic ad Causiaco pervenire et ibi ebdomada stare; et sic ad Sanctum Lupum. Inter haec loca Deo propitio habes me totum Augustum et aliquam partem Septembri mensis.“]

Datum manjka.

[Pez, Thesaur. anecdot., II, 1, 7. — Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 235. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana) 429, ep. 102. — M G. Epist., IV, 245, ep. 150.]

Št. 322.

798, po 13. septembru.

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu [„*dilectissimo filio Aquilae*“] ter mu naznanja, da je dobil njegovo pismo dne 13. septembra. Sedaj je (Alkuin) na potu k sv. Martinu (v Tours), kjer hoče čez zimo ostati. Jako želi, da bi ga v rečenem kraju (Arno) obiskal. Tu bi ga vprašal, zakaj mu ne pove, kako ga je papež sprejel, kaj mu je bilo po tistih krajih (po Italiji) všeč, kako se je (oglejski patriarh) Pavlin ž njim pogovarjal in kam se je (potem) obrnil. [„... *vel quomodo Paulinus pater meus egisset vobiscum, et quo se devertisset?*“]

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 237. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana) 439, ep. 106. — M G. Epist., IV, 255, ep. 157.]

Št. 323.

798.

Obri so legali.¹⁾

Ann. Alam. ad a. 798 (MG. SS., I, 48): „Wandali mentiti sunt.“

Št. 324.

799, najbrže v spomladi.²⁾

Ko se je solnograški nadškof Arno vrnil s slovenske zemlje h kralju Karolu (Velikemu), mu je naznanil, da bi bilo jako koristno, ako

¹⁾ Kakor se kaže, so se v tem letu iz nova vzdignili Obri in Hrvatje, s katerimi so se leto poprej vojskovala frankovske čete (gl. št. 312). Frankovska poveljnika Erik in Gerold sta vsled tega leta 799. morala prijeti za orožje, da bi se vojskovala z nasprotniki, in sicer ta z Obri, oni s Hrvati (gl. št. 326.)

²⁾ Teodorik je bil najbrže v začetku leta 799. postavljen za škofa čez Karantanjo in sosednje pokrajine. Na vsak način se je to zgodilo pred 1. septembrom leta 799, ker takrat so Obri ubili grofa Gerolda, t. j. tistega moža, kateri je spremljal rečenega škofa, ko je prvokrat šel med Slovence. Gl. tudi št. 326.

bi namesto njega kdo drug nadaljeval apostolsko delo med Slovenci. Na Karlovo vprašanje, ako li pozna kakega sposobnega moža, ki bi mogel z uspehom delati med rečenim ljudstvom ter ga voditi, odgovori nadškof, da ve za takega človeka. Nato je Arno po želji frankovskega kralja posvetil Teodorika za škofa, katerega sta potem nadškof¹⁾ in grof Gerold²⁾ pripeljala v Slovenijo, priporočila ga ondotnim knezom ter mu v oskrbovanje izročila Karantanijo in sosednje pokrajine na severni strani Drave do njenega izliva v Donavo. Novi škof je dobil oblast, da je po rečeni zemlji s pridigami in podučevanjem delal v korist slovenskega ljudstva, posvečeval postavljene cerkve, nastavljal mašnike ter sploh skrbel za božjo službo tako, kakor v tem oziru predpisujejo kanonične postave. Vendar je moral priznati solnograške nadškofe za svoje višje cerkvene pastirje. Vse to je škof Teodorik izvrševal, dokler je bil živ.

Conversio Bag. et Carant. c. 8 (MG. SS., XI, 10): „Et inde rediens nunciavit imperatori³⁾ quod magna utilitas ibi potuisset effici, si quis inde habuisset certamen. Tunc interrogavit illum imperator, si aliquem habuisset ecclesiasticum virum, qui ibi lucrum potuisset agere Deo. Et ille dixit se habere talem, qui Deo placuisset, et illi populo pastor fieri potuisset. Tunc iussu imperatoris ordinatus est Deodericus episcopus ab Arnone archiepiscopo Iuvavensium; quem ipse Arn et Geroldus comes perducentes in Sclaviniam, dederunt in manus principum, commendantes illi episcopo regionem Carantanorum et confines eorum occidentali parte Dravi fluminis, usque dum Dravus fluit in amnem Danubii, ut potestative populum regeret sua praedicatione, et euangelica doctrina doceret servire Deo, et ut ecclesias constructas dedicasset, presbyteros ordinando constituisset, totumque ecclesiasticum officium in illis partibus prout canonicus ordo exposcit perficeret, dominationem et subiectionem habens Iuvavensium rectorum. Sicuti ille fecit quamdiu vixit.“

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 14): „Post hunc (sc. Modestum) missus et consecratus est Theodoricus episcopus in presentia Karoli imperatoris ab Arnone archiepiscopo.“

Vita Gebehardi archiep. et succ., c. 6 (MG. SS., XI, 38): „Item ab Arnone primo archiepiscopo Theodoricus episcopus (sc. prelatus est Karentanis).“

¹⁾ Nadškof Arno se je najbrže proti koncu leta 799. vrnil skozi Karantanijo v svojo domovino.

²⁾ Grof Gerold je bil brat Hildegarde, soproge kralja Karola, ter od leta 788. naprej oskrbnik na Bavarskem. Dne 1. septembra leta 799. so ga Obri ubili.

³⁾ Leta 799. Karol (Veliki) še ni bil cesar, temuč le kralj frankovski in langobardski.

Št. 325.

Najbrže leta 799.

Oglejski patriarh Pavlin spiše zoper krivoverske nauke urgelskega škofa Feliksa tri knjige¹⁾. V njih je omenil, da se je Feliks že enkrat v njegovi navzočnosti odpovedal svoji zmoti²⁾, a je pozneje zopet odpadel od prave vere. Oglejski patriarh je v rečenih knjigah dokazoval iz besed sv. pisma in iz citatov cerkvenih pisateljev, da je Kristus pravi sin božji, ne pa samo božji posinovljenec.

[Madrisius, S. Paulini opera, p. 95—168. — Migne, Patrol., Ser. lat., p. 355 sq.]

Cf. Pauli diaconi Continuatio Romana ad a. 794 (MG. SS. rer. Langob., 202); „Nam et Paulinus, vir mire scientie, patriarcha adversum hanc nefandissimam heresim tres libros luculento sermone composuit.“

Št. 326.

799, najbrže v poletenskem in jesenskem času.

V tem letu so Obri iz nova postali Frankom nezvesti. Gerold, predstojnik Bavarskega, je bil dne 1. septembra leta 799. v Panoniji ubit, ko je ravno urejeval svoje čete, jahaje pred njimi sem ter tja in izpodbujaje posameznike, hoteč se bojevati z Obri. Ž njim vred sta bila umorjena še dva druga moža. Kdo je to storil, se ne ve. — Erik, vojvoda furlanski, je bil po mnogih bitkah in slavnih zmagah zvijačno ujet in ubit od prebivalcev liburnijskega mesta Trsata³⁾

V tem letu je bila osemletna vojska z Obri končana. Koliko bojov je bilo v tem času in koliko krvi se je prelilo, to dokazuje Panonija, katera nima skoraj nič več prebivalcev. Kraj, kjer je bila kakanova prestolnica, je tako zapuščen, da ni videti v njem sledu človeškega bivališča. V tej vojski je bilo uničeno vse obrsko plemstvo. Pobrani so zakladi, katere so Obri že od starodavnih časov sem spravljali, in kolikor je znano, ni še nobena vojska Frankom prinesla toliko bogastva, kakor ta. Dobili so v obrski prestolnici veliko zlata in srebra ter v raznih bitkah mnogo dragocenega plena.

Einhardi Vita Karoli M. c. 13 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 520): „Maximum omnium, quae ab illo (sc. Karolo) gesta sunt, bellorum praeter

¹⁾ Te knjige je patriarh Pavlin najbrže sestavljal in pisal leta 799. Iz nekega Alkuinovnega pisma je razvidno, da je Pavlin pričel svoje delo po 22. juliju leta 798. (Gl. št. 320.) Leta 800. so pa bile knjige že končane, kar kaže Pavlinovo pismo do frankovskega kralja Karola. (Gl. št. 333.)

²⁾ Gl. št. 282.

³⁾ Gl. št. 329.

Saxonicum huic bello successit; illud videlicet, quod contra Avars vel Hunos susceptum est. Quod ille et animosius quam cetera et longe maiori apparatu administravit. Unam tamen per se in Pannoniam — nam hanc provinciam ea gens tum incolebat — expeditionem fecit;¹⁾ cetera filio suo Pippino ac praefectis provinciarum, comitibus etiam atque legatis perficienda commisit. Quod cum ab his strennuissime fuisset administratum, octavo tandem anno completum est. Quot proelia in eo gesta, quantum sanguinis effusum sit, testatur vacua omni habitatore Pannonia et locus, in quo regia Kagani erat, ita desertus, ut ne vestigium quidem in eo humanae habitationis appareat. Tota in hoc bello Hunorum nobilitas periit, tota gloria decedit; omnis pecunia et congesti ex longo tempore thesauri direpti sunt. Neque ullum bellum contra Francos exortum humana potest memoria recordari, quo illi magis ditati et opibus aucti sint. Quippe cum usque in id temporis pene pauperes viderentur, tantum auri et argenti in regia repertum, tot spolia praetiosa in proeliis sublata, ut merito credi possit, hoc Francos Hunis iuste eripuisse, quod Huni prius aliis gentibus iniuste eripuerunt. Duo tantum ex proceribus Francorum eo bello perierunt: Ericus dux Foroinlanus in Liburnia iuxta Tharsaticam, maritimam civitatem, insidiis oppidanorum interceptus; et Geroldus Baioariae praefectus, in Pannonia cum contra Hunos proeliaturus aciem strueret, incertum a quo, cum duobus tantum, qui eum obequitantem ac singulos hortantem comitabantur, interfectus est. Ceterum incruentum pene Francis hoc bellum fuit et prosperrimum exitum habuit, tametsi diutius sui magnitudine traheretur“.

Ann. Einhardi ad a. 799. (ed. F. Kurze, p. 109): „Accepit (sc. rex) etiam tristem nuntium de Geroldi et Erii interitu, quorum alter, Geroldus videlicet Baioariae praefectus, commisso cum Hunis proelio cecidit, alter vero, id est Ericus, post multa proelia et insignes victorias apud Tharsaticam Liburniae civitatem insidiis oppidanorum interceptus atque interfectus est.“

Ann. reg. Franc. (Ann. Lauriss.) ad a. 799 (ibid., p. 108): „Eodem anno gens Avarum a fide, quam promiserat, defecit, et Ericus dux Foroiulensis post tot prospere gestas res iuxta Tharsaticam Liburniae civitatem insidiis oppidanorum oppressus est, et Geroldus comes, Baioariae praefectus, commisso contra Avars proelio cecidit.“

Ann. Fuld. ad a. 799 (MG. SS., I, 352): „Ehericus dux Foroiuliensis iuxta Tharsaticam Liburniae civitatem insidiis oppidanorum occisus est: et Geroldus Baioariae praefectus, cum Hunis dimicans interfectus est.“

Ann. Alam. ad a. 799 (ibid., I, 48): „Kerolt occiditur.“

Ann. Guelf. ad a. 799 (ibid., I, 45): „Erih, Kerolt occisi.“

Ann. Weingart. ad a. 799 (ibid., I, 65): „Kerolt occiditur.“

Ann. Augien. ad a. 799 (ibid., I, 67): „Gerolt occiditur.“

¹⁾ Gl. št. 280.

Ann. Sangall. mai. ad a. 799 (ibid., I, 75): „Kerolt occiditur.“

Ann. Juvav. min. ad a. 799 (ibid., I, 89): „Kerold mortuus.“

Monachus Sangallensis de Carolo M., lib. I, c. 34 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 666): „... qui (sc. Adalbertus, pater monachi Werinberti) cum domino suo Keroldo et Hunisco et Saxonico vel Sclavico bello interfuit...“

Poeta Saxo ad a. 799, lib. III, v. 527—536 (ibid., IV, 590):

„Unus erat Baioariae comes isque vocatus
Geroldus; qui, cum, populum defendere Christi
Conatus, bello saevis obsisteret Hunis,

v. 530. Finivit vitam fragilem sumpsitque perennem.

Italici vero fuerat dux limitis alter

Nomen habens Erichus; qui post bene plurima gesta

Praelia, post crebro sumptos ex hoste triumphos,

Oppugnare Liburnorum contenderat urbem.

v. 535. Tharsaticam; civesque loci, quem robore semper

Invictum novere, dolis ac fraude necarunt.“

Epitaphium Geroldi comitis (MG. Poetae Latini aevi Carolini, I, 114):

„Mole sub hac magni servantur membra Geroldi,
Huius iura loci¹⁾ cunctis qui viribus auxit,
Pannoniis vera ecclesiae pro pace peremptus,
Oppetiit saevo Septembribus ense Kalendis,
Sideribusque animam dedit, artus Saxo fidelis
Abstulit, huc²⁾ retulit, dignoque hic clausit honore.“

Walahfridi Strabi Visio Wettini, v. 822, 823 (MG. Poetae Latini aevi Carolini, II, 330):

„Bella movet Karolus duos tum Caesar in Hunos,
Hoc cecidit bello, populo certante, Geroldus.“

Necrol. S. Galli ad Kal. Sept (MG. Necrol., I, 480): „Transitus Kerolti.“

Necrolog. Augiense ad Kal. Sept. (ibid., I, 279) „Keroldus comes.“

Št. 327.

799, najbrže proti koncu poletja.

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu med drugim tudi to, da je iz njegovih besed zvedel, da je njih (Frankov) malomarnost kriva, ako so izgubili Obre [*„Hunorum vero, sicut dixisti, perditio nostra*

¹⁾ Id est Augiensis = Reichenau.

²⁾ Sc. Reichenau.

est negligentia"/¹⁾ Tudi mu omenja, da so poganske (normanske) ladje napravile veliko škodo na otokih pred akvitanskim pobrežjem.²⁾

Datum manjka.³⁾

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 326. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana) 511, ep. 127. — M G. Epist., IV, 309, ep. 184.]

Št. 328.

799, po 1. septembru.

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu [*„evangelico Aquilae“*] med drugim tudi to, da so kar hipoma pomrli jako hrabri možje,⁴⁾ ki so varovali meje krščanske oblasti in jih razširjevali. Sedaj (Alkuin) ne objokuje samo te škode, pač pa se boji še večje nesreče. [*„Ecce quomodo recesserunt subito viri fortissimi, qui terminos custodierunt, etiam et dilataverunt, christiani imperii. Non solum hoc damnum plangimus, sed maioris periculi signum timemus.“*] Alkuin pravi tudi, da bi mu (Arnu) rad večkrat pisal, ko bi vedel, kje naj ga pismo išče.⁵⁾

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 308. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 506, ep. 125. — M G. Epist., IV, 310, ep. 185.]

Št. 329.

799.

Oglejski patriarh Pavlin je v posebni pesmi slavil furlanskega vojvoda Erika, kateri je bil leta 799. pri obleganju Trsata ubit.

Patriarh Pavlin pravi, da naj po Eriku žaluje skalovje ob reki Timavi, katero iz devetih izvirov napaja devet rek, a te pa potem požirajo slani valovi Jonskega (Jadranskega) morja. Tudi naj žalujejo za njim Donava, Sava, Tisa, Kolpa, Mura, Nadiža, Krka⁶⁾ in

¹⁾ V tem letu so se Obri zopet izneverili Frankom ter dne 1. septembra ubili Gerolda, predstojnika Bavarskega. (Gl. št. 326)

²⁾ Gl. tudi Ann. Einhardi a. 800; Vita Karoli M., c. 17.

³⁾ Iz vsebine tega pisma je razvidno, da je bilo spisano proti koncu poletja leta 799. V tem letu so se Obri na novo spuntali. Normani so opustošili galsko in germansko obrežje. Proti koncu leta pa se je nadškof Arno napotil v Italijo, ko je z drugimi poslanci kralja Karola pripeljal papeža Leona III. v Rim.

⁴⁾ To se nanaša na furlanskega vojvoda Erika, ki je bil pri Trsatu ubit, in na Gerolda, predstojnika Vzhodne krajine, ki je dne 1. sept. 799. izgubil svoje življenje.

⁵⁾ Ker se je v tistem času Arno napotil v Italijo, da bi spremljal papeža Leona III., ni Alkuin vedel, kam naj bi za svojim prijateljem poslal pismo.

⁶⁾ Tu omenjena reka je najbrže Krka na Dolenjskem. (Cfr. Dümmler, Über die älteste Gesch. der Slawen in Dalmatien, natisnjeno v Sitzungsber. der kais. Akad. in Wien, XX, 385, op. 2.) — Mogoče je pa tudi, da je Kokra.

vrtinci reke Soče. Erikovo ime naj objokujejo Srem, Pulj, oglejska zemlja, Čedad, korminsko polje, osoppske¹⁾ pečine, cenedska²⁾ sedla ter estenska (!³⁾) in albenganska (!⁴⁾) tla. Plaka naj po njem njegovo rojstno mesto Strassburg⁵⁾, ker je izgubilo svojega slavnega meščana plemenitega rodu in žlahtne krvi. Ukrotil je divje narode ob Dravi, Donavi in dalmatinski meji. Ob Liburnijskem obrežju je gora, ki jo zovejo „Laurentus“. Tja naj nikdar več ne pade ne dež ne rosa. Ondotna zemlja naj ne rodi več rdečih cvetic in pšeničnega sadu. Brest naj ondi več ne podpira vinske trte in njenih klijočih popkov ter naj v svojih vejah več ne ziblje grozdja. Smokva naj ima tam svoje mladike na suhem deblu. Tamošnji granatovec naj ne rodi več granatovih jabelk. V bodečih lupinah naj ne bode več kostanja tam, kjer je v bitki padel ta hrabri mož takrat, ko se mu je zlomil ščit in ko je bil meč ves krvav. Govori se, da so sovražniki razmesarili njegovo od puščic prebodeno truplo s kamenjem, katero so s pračami nanj metali. Oh, kako žalostna in objokovanja vredna novica se je takrat raznesla! Strašno vpitje se je razlegalo po ulicah, ko se je s tužnimi besedami naznanila njegova smrt. Vse je plakalo, matere in očetje, dečki in deklice, gospodje in služabniki, moški in ženske, nežna mladina in čestita množica duhovnikov.

Paulini Aquileiensis versus de Herico duce (MG Poetae lat aevi Carol, I, 131—133):

p. 131.

I.

Mecum Timavi saxa novem flumina
flete per novem fontes redundantia,
que salsa gluttit unda ponti Ionici,
Istris Sausque, Tissa, Culpa, Marua,
Natissa, Corca, gurgites Isontii.

II.

Hericum mihi dulce nomen plangite,
Sirmium, Pola, tellus Aquileiae,
Iulii Forus, Cormonis ruralia,
rupes Osopi, iuga Cenetensium,
Abtensis humus ploret et Albenganus.

III.

Nec tu cessare, de cuius confinio
est oriundus, urbs dives Argentea,

¹⁾ Osoppo v Furlaniji blizu Taljamenta.

²⁾ Ceneda na Beneškem od Belluna proti jugu.

³⁾ Morebiti Este, ki je od Padove proti jugozahodu.

⁴⁾ Morda Albenga blizu Genua v severni Italiji.

⁵⁾ Strassburg je v Alzaciji poleg Rena.

lugere multo gravique cum gemitu!
civem famosum perdidisti nobile
germine natum claroque de sanguine

IV.

Barbara lingua Stratiburgus diceris:
olim quod nomen amisisti celebre,
hoc ego tibi reddidi mellisonum,
amici dulcis ob amorem, qui fuit
lacte nutritus iuxta flumen Quirnea.

V.

Aecclesiarum largus in donariis,
pauperum pater, miseris subsidium,
hic viduarum summa consolatio
erat: quam mitis, karus sacerdotibus,
potens in armis, subtilis ingenio.

VI.

Barbaras gentes domuit sevissimas,
cingit quas Drauva, recludit Danubius,
celant quas iunco paludes Meotides,
ponti coartat quas unda salsiflui,
Dalmatiarum quibus obstat terminus.

VII.

Turres Stratonis, limitis principium,
Scithiae metas, Tratieae qui cardinem
a se sequestrat utraque confinia
haec Austro reddit, haec refundit Boreae,
tendit ad portas, quae dicuntur Caspiae ¹⁾

VIII.

Liburnum litus, quo redundant maria,
mons inimice, Laurentus qui diceris,

p. 132.

¹⁾ Če Pavlin v svoji pesmi omenja, da je Erik premagal divje razrode, katere paludes Meotides" (Azovsko morje) zakrivajo s svojim ločjem, ter tudi navaja „turres Stratonis“ (ki so bili na meji Galileje in Samarije v Palestini), „metas Scithiae“ (scitske mejnike), „Tratieae cardinem“ (traško pokrajino) ter „portas Caspiae“ (pokrajino ob Hvalinskem morju), ne smemo misliti, da se je furlanski vojvoda Erik res kdaj bojeval po omenjenih krajih. Da je Pavlin v svoji pesmi izkoristil vse te geografske izraze, je hotel najbrže na ta način nekako povedati, da je bila jako obširna tista zemlja, katero je Erik na vzhodu podvrget, ob enem pa je morebiti hotel tudi pokazati svoje zemljepisno znanje.

vos super umquam imber, ros, nec pluvia
descendant, flores nec tellus purpureos
germinet, humus nec fructus triticeos.

IX.

Ulmus nec vitem gemmato cum pampino
sustentet, uvas nec in ramis pendeat,
frondeat ficus sicco semper stipite,
ferat nec rubus mala granis Punica,
promat irsutus nec globus castaneas,

X.

Ubi cecidit vir fortis in proelio
clipeo fracto, cruentata romphea;
lanceae summo retunso nam iaculo
sagittis fossum fundis saxa fortia
corpus iniecta contrivisse dicitur.

XI.

Heu me, quam durum quamque triste nuntium
illa sub die deflenda percrepuit:
nam clamor ante orrendus per plateas
lacrimis dignus sonuit, quam tristia
eius per verba mors esset exposita.

XII.

Matres, mariti, pueri, iuencule,
domini, servi, sexus omnis, tenera
aetas pervalde, sacerdotum inclita
caterva, pugnis sauciata pectora
crinibus vulsis ululabant pariter.¹⁾

Št. 330.

799, proti koncu leta.

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu [„*venerando patri Aquilae evangelicae*“] ter mu naznanja, da je prejel njegovo pismo, iz katerega je na novo spoznal njegovo ljubezen do njega. Te ljubezni ne moreta uničiti ne alpski mráz in ne italska vročina [„*quam nec Alpina frigora, nec Italici aestus subvertere potuerunt*“].²⁾ Veruje naj

¹⁾ Zadnji dve kitici sem izpustil. V njih pesnik izraža željo, da bi Bog sprejel Erika v svoj raj.

²⁾ Iz teh besed bi smeli sklepati, da je bil Arno takrat že v Italiji. Isto je razvidno iz stavka, kjer govori o „*transalpinas* (sc. *litterulas*)“. Papež Leon III., katerega je tudi Arno spremljal v Italijo, je bil dne 29. novembra že v Rimu. (Jaffé, *Reg. pont. Rom.*, ed. 1885, p. 310.)

(Arno), da ne bi (Alkuin) čital s tako slastjo pisem svojih prekomorskih bratov in sester¹⁾, s kakršno bere njegova, ki jih dobiva čez Alpe [„... *quanta tuae dilectionis transalpinas*“]. Proti koncu pisma prosi Alkuin Arna, da bi ga priporočil rimskemu papežu Leonu (III.), potem (oglejskemu) patriarhu Pavlinu in milanskemu nadškofu Petru [„... *Leoni papae, Paulinoque patriarchae, et Petro Mediolanensi archiepiscopo, necnon et aliorum religiosae vitae virorum*“].

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 366. — Jaffé. Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 507, ep 126. — MG. Epist. IV, 31, ep. 186.]

Št. 331.

Med 799 in 861.²⁾

Frankovski vladar Karol (Veliki) in njegovi nasledniki so po Vzhodni marki postavili naslednje mejne grofe, namreč Goterhamma³⁾, potem Werinharija⁴⁾, nato Albrika, kot četrtega Gotafrida⁵⁾ in kot petega Gerolda (II)⁶⁾. Med tem časom so pod njih vrhovno oblastjo vladali nekateri vojvodje po tistih straneh, katere so bile zavisne od prej naštetih mejnih grofov. Ti vojvodje so bili Pribislav⁷⁾, Semika⁸⁾, Stojmir in Etgar. Za temi vojvodi (slovenskega rodu) so sledili vojvodje bavarskega rodu, namreč Helmwin, Albgarij in Pabo⁹⁾.

Conv. Bag. et Carant., c. 10 (MG. SS., XI, 11): „Tunc primus ab imperatore constitutus est confinii comes Goterammus, secundus Werinharius, tertius Albricus, quartus Gotafridus, quintus Geroldus. Interim vero dum praedicti comites orientalem procurabant plagam, aliqui duces habitaverunt in illis partibus ad iam dictam sedem pertinentibus. Qui comitibus praefatis subditi fuerunt ad servitium imperatoris; quorum nomina sunt

¹⁾ Alkuin je bil doma v Yorku na Angleškem.

²⁾ Leta 799. dne 1. septembra je bil prednik mejnega grofa Goterhamma, bavarski predstojnik Gerold, v Panoniji ubit (gl št. 326). Leta 861. je bil Pabo, zadnji izmed tu naštetih vojvodov, pregnan iz Karantanije.

³⁾ Goterhamm je bil leta 802. pri Kiseku ubit.

⁴⁾ Werinharij je bil leta 805. predstojnik na Bavarskem. Cf. Chron. Moissiac. (MG. SS., I, 307). Glej tudi Capitulare in Theodonis villa promulg. a. 805. (MG. Legg., I, 133.)

⁵⁾ Gotafrida omenja neka nepristna listina, datirana z 28. junijem l. 823.

⁶⁾ Gerold je bil leta 826. varuh obrske meje. Nekaj črtic o njem je zapisanih v Letopisu Mat. Slov. za leto 1882. in 1883., str. 355.

⁷⁾ Pred tisoč leti ime Pribislav ni bilo Slovincem neznano. Gl. Letopis Mat. Slov. za leto 1886., str. 131, št. 199.

⁸⁾ Zastran tega imena glej Letopis Mat. Slov. za leto 1886, str. 134, št. 232.

⁹⁾ Pabo je bil leta 861. pregnan iz Karantanije. Omenja se pa že v neki listini z dne 15. sept. leta 844., potem v neki listini z dne 12. okt. leta 847. ter v neki listini z dne 1. okt. leta 859.

Priwizlauga, Cemicas, Ztoimar, Etgar. Post istos vero duces Bagoarii coeperunt praedictam terram dato regum habere in comitatum, nomine Helmwini, Albgarius et Pabo.“

Excerpt. de Karentanis (ibid., XI, 15): „Item sub Karolo et eius successoribus Priwizlauga, Cemicas, Zpoimar, Etgar. In orientali etiam parte Bawarie expulsis Hunis hii comites ab imperatore Karolo et eius successoribus sunt constituti: Geroldus, Goterammus secundus, Wereharius tertius, Albricus quartus, Gotfridus quintus, Geroldus, et post hos duces Helmwini, Albarius, Pado, et duces Carentanorum supra scripti sub istis comitibus et ducibus erant.“

Št 332.

800, dné 19. marca.

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu [„*dilectissimo filio Aquilae*“] ter mu naznanja, da je dne 19. marca prejel njegova darila in njegovo pismo. Hoče mu takoj odgovoriti. Če Bog dá, se bode (Alkuin) okoli srede maja sešel s kraljem (Karolom).¹⁾ Lyonski škof Laidrad mu pripelje urgelskega škofa Feliksa, da bode ž njim imel disputacijo.²⁾ Nato pravi, da želi, ako bi (oglejski patriarh) Pavlin prišel zraven. [„*Et utinam Paulinus noster carissimus pater veniat*.“] Tudi on (Arno) naj pride, če mu je mogoče. Mnogo bi mu rad povedal, česar zaradi nezanesljivosti nositeljev pisem ne more pismeno naznaniti.

Potem mu svetuje, da naj bode previdnejši tam, kjer vihra vojska³⁾. Njegova naloga je, da oznanjuje vero, ne pa, da se bojuje; da ne dela prepira, pač pa mir; da vodi ljudi v življenje, ne pa v smrt, kar je njemu samemu dobro znano. [„*Tu vero caucius esto inter hostilia arma. Tuum est praedicare, non pugnare; pacificare, non discordare; revocare ad vitam, non in mortem mittere; sicut tua optime novit sanctitas*.“]

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 296. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 527, ep. 135. — MG. Epist., IV, 321, ep. 194.]

Št. 333.

800, dne 11. aprila.

Papež Leon (III.) piše bavarskim škofom in sicer Alimu säbenskemu, Waltriku pasovskemu, Attonu freisinškemu, Adalvinu rezenskemu

¹⁾ V začetku junija je bil kralj Karol res v Toursu, kjer je bival Alkuin. Gl. Böhrer-Mühlbacher, Reg., št. 354 (345).

²⁾ Ta disputacija je bila nekako sredi junija v Aachenu v navzočnosti kralja Karola ter je trajala šest dni. Po disputaciji je urgelski škof Feliks priznal, da ga je Alkuin premagal. Nato je sklenil, da se hoče združiti s katoličani.

³⁾ Najbrže ima Alkuin tu pred očmi vojske z Obri.

in Sintbertu neuburškemu [„*episcopis, videlicet Alim Sabionensis ecclesiae, Waltrico Pataviensis ecclesiae, Attoni Frigisiensis ecclesiae, Adalvino Raganensis ecclesiae, Sintperto Stafnensis*“¹⁾ *aecclesie*“], potem opatom, duhovščini in ljudstvu po Bavarskem ter jim naznanja, da je po nasvetu in z dovoljenjem frankovskega kralja Karola povzdignil škofa Arna v nadškofa, da bi lažje skrbel za njih dušno korist. Opominja jih, naj mu bodo pokorni in se ravnaajo po njegovih ukazih. Namesto posvetnih sodnij naj jim rabijo cerkvene. Predstojnik rimske cerkve, ki je namestnik sv. Petra, ima oblast, da po pokrajinah, po katerih se je krščanstvo pomnožilo in razširilo [„*ut in provincia, quę Deo auspice in christianitatis more amplicata et dilatata est*“²⁾], ustanavlja nadškofije in postavlja nadškofe, kakor se je to sedaj pri njih zgodilo.

Papež potem odgovarja na vprašanje (solnograškega) nadškofa, do katerega rodu so zakoni med sorodniki prepovedani. Na zadnje pravi, da naj vsak živi po evangelijskih in apostolskih naukah ter po določbah cerkvenih očetov; škofje naj vladajo svoje cerkve po kanoničnih postavah; opatje in opatice, menihi in nune naj živé po pravilih svojega reda in naj bodo podložni svojemu škofu, še bolj pa nadškofu; grofje in sodniki naj pravično sodijo ljudstvo; revežev, sirot in vdov naj ne stiskajo in božje cerkve naj ne sramoté.

„*Data III. Id. April. Deo propitio pontificatus domni nostri in apostolica sede quinto atque domni Caroli excellentissimi regis Francorum et Langobardorum atque patricii Romanorum, a quo coepit Italiam, anno XXVII. indictione VIII.*“ — „*Dum amore.*“

[(K le i m a y r n), *Nachrichten v. Juvavia*, Anh. 57, št. 14. — *MG. Epist.*, V, 60, št. 5. — *Jaffé, Reg. pont. Rom.*, št. 2503 (1912). — *Izvestja Muz. dr. za Kranjsko*, IV, 46, št. 1 (extr.)]

Št. 334.

800, poletje.

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu ter ga prosi, da bi tisoč in tisočkrat pozdravil (oglejskega) patriarha Pavlina, ako ga vidi. [„*Et si tibi causa eveniat Paulinum patriarcham videndi, saluta eum mille milies.*“] Spis o katoliški veri³⁾, katerega je bil

¹⁾ Neuburški škof Sintbert se tu imenuje „*episcopus Stafnensis*“. Staffelsee se zove neko jezero na južnem Bavarskem. Blizu njega je bil samostan, ki je spadal pod neuburško, oziroma augsburško škofijo. Neuburško škofijo je škof Sintbert združil z augsburško ter prestavil škofovski sedež v Augsburg. Zastran drugih škofov gl. št. 315.

²⁾ To se kolikor toliko nanaša na nekatere strani slovenskih pokrajin. Ko so prišli koroški in panonski Slovenci pod solnograško škofijo (in sicer panonski leta 796.), si je ta pridobila toliko novih pokrajin in toliko novih duš, da je kazalo, povzdigniti jo v nadškofijo, kar se je tudi leta 798. zgodilo. Cfr. št. 313–316.

³⁾ Ta spis se glasi: „*Contra Felicem Urgellitanum episcopum libri tres.*“ Izdal ga je Madrisius, *S. Paulini opera*, p. 95–168.

(Pavlin) poslal kralju (Karolu), je prečital (Alkuin). Alkuin pravi, da mu je ta spis ugajal po gladkem in lepem jeziku, po verskih nazorih in po veljavnih dokazih. Zdelo se mu je odveč, da bi bil dodal še kaj, o čemer se je pred kratkim¹⁾ razgovarjal s Feliksovo stranko. Srečna sta cerkev in pa krščansko ljudstvo, dokler imata zraven kralja (Karola) še takega branitelja katoliške vere. [*Libellum vero catholicae fidei, quem domno regi direxit, perlegebam; et satis mihi placuit in eloquentia sua et in floribus dictionum et in fidei ratione et in testimoniorum auctoritate; ita ut nihil his addi de quaestionibus, nuper habitis inter nos et partes Felicianas, opus esse arbitrabar. Et felix est ecclesia populusque christianus, quamdiu cum domno rege vel unum talem habebit defensorem fidei catholicae.*“]

Datum manjka.

(Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 328. — MG, Epist., IV, 346, ep. 208.)

Št. 335.

800.

Oglejski patriarh Pavlin [*„Paulinus, licet indignus servorum Domini servus, catholicae sanctaeque Aquilegensis valvula sedis“*] piše (frankovskemu) kralju Karolu ter mu naznanja, da ga je njegovo pismo jako razveselilo. A na drugi strani ga je močno užalostilo to, da je (urgelski škof) Feliks še vedno na strani razkolnikov. Pavlin pravi, da je Kristus pravi Bog in pravi sin božji, a tudi pravi človek, rojen od Marije Device. Feliks pa trdi v svojem spisu [*„ex huius scripturae calice“*], da Kristus je Bog samo po imenu in božji posinovljenec [*„... nuncupativum Deum et adoptivum filium“*].

Pavlin pravi, da ga je (kralj) s svojim pismom pozval, da bi na tako napačno trditev spisal odgovor. Zarad nujnih opravkov se je s svojim delom zakesnil. Zdelo se mu je potrebno, da je ovrgel vse to, kar je v raznih listih našel spisanega zoper nauke katoliške vere. Kar pa je bilo dobrega, to je s svojim peresom še bolj potrdil. Izroča mu (kralju) kot dar tri knjige [*„trium horum oblata librorum minuscula“*], katere so spisane v priprostem slogu, a v verskem duhu.²⁾

Datum manjka.³⁾

[Madrisius, S. Paulini opera, 95. — MG, Epist., IV, 523.]

¹⁾ To se je zgodilo v Aachenu sredi meseca junija leta 800. Kmalu potem, tedaj v poletenskem času, je bilo to pismo spisano.

²⁾ To je spis, sestavljen iz treh knjig, s katerim je Pavlin pobijal krive nauke urgelskega škofa Feliksa.

³⁾ Iz besed *„veluti in trecentorum sexaginta et sex dierum anni nostri altitudo consurgit“* in pa *„per hoc sacratum numerum, trecentorum videlicet sexaginta et sex“*, ki se nahajajo v tem pismu, je razvidno, da je Pavlin poslal to pisanje kralju Karolu leta 800., ko je bilo prestopno leto.

Št. 336.

Okoli 800.

Inko¹⁾, eden izmed slovenskih knezov, je bil zarad svoje razumnosti jako priljubljen pri ljudstvu, katero mu je bilo tako naklonjeno, da se je po njegovih ukazih rado ravnalo tudi takrat, kadar ti niso bili spisani. Trudil se je, da bi se njegovi podložniki pokristjanili. Pri neki priložnosti je povabil na pojedino poganske velikaše in njih krščanske podložnike. Onim je odkazal prostor zunaj poslopja na prostem ter jim postregel s kruhom, mesom in vinom v umazanih posodah, iz katerih naj bi pili, tem pa v pozlačenih kozarcih. Nato so velikaši vprašali, zakaj nje tako prezira. Inko jim odgovori, da niso vredni, da bi se družili s tistimi, ki so se že prerodili, kajti oni še niso očistili svojega života pri sv. krstu. Zato naj uživajo hrano zunaj poslopja kakor psi. Kmalu potem so se tudi velikaši dali podučiti v sveti veri ter so se podvzvali, da bi bili prej krščeni. Na ta način se je če dalje bolj utrdila krščanska vera.

Conv. Bag. et Carant., c. 7 (MG. SS., XI, 9): „Quorum (sc. ducum atque comitum) unus Ingo vocabatur, multum carus populis et amabilis propter suam prudentiam. Cui tam obediens fuit omnis populus ut si cuique vel carta sine litteris²⁾ ab illo directa fuit, nullus ausus est suum neglegere praeceptum. Qui etiam mirabiliter fecit.

Vere servos credentes secum vocavit ad mensam, et qui eorum dominabantur infideles, foris quasi canes sedere fecit, ponendo ante illos panem et carnem et fusca vasa cum vino, ut sic sumerent victus. Servis autem stauis deauratis propinare iussit. Tunc interrogantes primi deforis dixerunt: Cur facis nobis sic? At ille: Non estis digni, non ablutis corporibus, cum sacro fonte renatis communicare; sed foris domum ut canes sumere victus. Hoc facto fide sancta instructi certatim cucurrerunt baptizari. Et sic deinceps religio christiana succrescit.“

¹⁾ Pravilna slovanska oblika je Inko, ne pa Ingo. (Gl. Letopis. Matice Slov. za 1886, str. 120, št. 100.)

²⁾ Kjer se govori o „carta sine litteris“, tam se tudi lahko omenja „carta cum litteris“. Iz vsega se dá sklepati, da slovenski knez Inko in nekateri njegovih podložnikov so znali čitati in pisati.

Imenik krajev in oseb.¹⁾

- Aachen** (Aqua, Aquisgranum, Aquasgranum, Achae), mesto v severozahodni Nemčiji, 275,²⁾ 293, 295, 301.
- Aaron**, episcopus ecclesiae Avoricensis (Avonciensis). 85.
- Abares**, gl. Obri.
- Abari**, gl. Obri.
- Abendone**, nekdanje mesto v Liburniji, 182.
- Abraham**, očak, 245.
- Absarus**, gl. Osor.
- Abtensis humus**, 329.
- Acerbo**, nekdanje mesto v posavski Valeriji (na Dolenjskem), 182.
- Achae**, gl. Aachen.
- Achaia**, gl. Ahaja.
- Acilum**, gl. Asolo.
- Acunum**, nekdanje mesto v pokrajini Valeriji, 182.
- Ada**, gl. Adda.
- Adalbertus**, nekdanji vojak, ki se je vojskoval z Obri, Sasi in Slovani, 301.
- Adalburo**, gl. Alburg.
- Adalgis**, gl. Adelchis.
- Adalgisel** (Adalgyselus), vojvoda frankovski, 167.
- Adalgyselus**, gl. Adalgisel.
- Adalvin** (Adalvinus, Adalwinus), škof rezenski, 315, 333.
- Adbessicin** (Alessiccion), kraj najbrže v severni Istri, 182.
- Adda** (Adda, Addua, Ada), reka v severni Italiji, 71, 85.
- Addua**, gl. Adda.
- Adelchis** (Adalgis), kralj langobardski, sin kralja Deziderija, 233, 252.
- Adina** (ʿAdīnā), trdnjava v bizantinski državi, postavljena v brambo zoper Slovence, 57.
- Adiža** (Astago), reka na Beneškem, 182.
- Ado**, gl. Adon.
- Adon** (Ado), brat furlanskega vojvoda Rodoalda ter nekaj časa namestnik na Furlanskem. 189, 195.
- Adrianopolis**, gl. Drenopolje.
- Adrianopolis** (Ἀδριανού πόλις), gl. Drenopolje.
- Adrianus**, gl. Adrijan.
- Adrianus**, gl. Hadrijan.
- Adriaticum mare**, gl. Jadransko morje.
- Adrijan** (Adrianus), škof puljski, 85, 100.
- Aemilia**, gl. Emilija.
- Aemilianus**, gl. Emilijan.
- Aericus**, gl. Erik.
- Africa**, gl. Afrika.
- Afrika** (Africa), 180. — Dux Africanæ militiæ patricius Sergius.
- Agadotus**, gl. Agon.
- Sv. Agapa**, mučenica. — Cerkev svete Agape pri Solunu, 89.
- Agathias**, bizantinski pisatelj, 44.
- Agatho**, gl. Agaton.
- Agathon**, gl. Agaton.
- Agaton**, rimski papež, 186.
- Agaton** (Agatho, Agathon, Ἀγάθων), gradeški patriarh (škof), 184, 186, 188.

¹⁾ Tiste, ki se zanimajo za domačo zgodovino, opozarjamo posebno na naslednja imena, nahajajoča se v tem imeniku: Antje, Brišče, Celje, Čedad, Dragonja, Drava, Gospa Sveta, Gradež, Istra, Jadransko morje, Julijske Alpe, Karantanija, Kokra, Kolpa, Koper, Kornin, Kranj, Kranjsko, Krk, Krka, Labin, Liburnija, Lovran, Mirna, Mura, Nadiža, Norik, Novi grad, Oglej, Osor, Panonija, Pičen, Piran, Plomin, Poreč, Posavje, Ptuj, Raba, Raša, Rižana, Rovinj, Sava, Slovani, Slovenci, Slovni, Soča, Timava, Trsat, Trst.

²⁾ Tu navedena števila zaznamujejo broj dotičnih odstavkov.

- Agilulf** (Agilulfus, Agilulf, Agilulphus, Agilulfus, Agisulphus), kralj langobardski, 117, 134, 138, 140, 142, 144, 148. — Njegova hči, 140. — Soprog in sinovi te hčere, 140.
- Agilulphus, gl. Agilulf.
- Agisulphus, gl. Agilulf.
- Agisulphus, gl. Gisulf.
- Agit, gl. Dan
- Agiulfus, gl. Agilulf.
- Agnel** (Agnellus, Angelus, Angellus), škof asolski, 100, 102.
- Agnel** (Agnellus), škof istrski, 144.
- Agnel** (Agnellus), škof tridentinski, 70, 85, 100, 102
- Agnellus, gl. Agnel.
- Ago, gl. Agon.
- Agon** (Ago, Agadotus), vojvoda furlanski, 175, 176. — Njegova hiša na Furlanskem, 175.
- Aguntum**, nekdanje mesto ob Dravi na Tirolskem nekako tam, kjer je sedaj Lienz, 147.
- Ahaja** (Achaia), pokrajina na Grškem. 34. — Ondotno mesto Patras. — Ahajci (Ἀχαιοί), 120.
- Ahistulf, gl. Aistulf.
- Aio, gl. Ajon.
- Aistulf** (Ahistulf, Aistulfus, Aistulphus, Aystulfus, Haistulphus, Astulphus), furlanski vojvoda, sin furlanskega vojvoda Pemona ter brat Rat-chisov. Pozneje je postal kralj langobardski, 197, 218, 222, 229.
- Aistulphus, gl. Aistulf.
- Ajon** (Aio), vojvoda beneventski, 170. Ἀζυλεις, gl. Oglej.
- Ἀζυλεις, gl. Oglej.
- Akys** (Ἀκυσ), nekdanje mesto v Meziji, 118.
- Akvitanija** (Aquitania, Equitania), jugozahodni del nekdanje Galije, 301. — Otoki pred akvitanskim pobrežjem, 327
- Alamani (Ἀλαμανοί), gl. Alemanni.
- Alamania, gl. Alemanni.
- Albarius, gl. Albgarij.
- Albenganus humus**, 329.
- Albgarij** (Albgarius, Albarius), karantanski vojvoda bavarskega rodu, 331.
- Albina**, najbrže sedanji Oberalm na Solnograškem, 205.
- Albina, gl. Alm.
- Albinus, gl. Alkuin.
- Albinus** presbyter, 85.
- Albis, gl. Laba.
- Alboenus, gl. Alboin.
- Alboin** (Alboin, Alboinus, Albuin, Albuinus, Alboenus), kralj langobardski, 70, 71, 74, 79.
- Albona, gl. Alm.
- Albona, gl. Labin.
- Albpurch, gl. Alburg.
- Albrik** (Albricus), mejni grof v Vzhodni marki, 331.
- Albuin, gl. Alboin.
- Albuinus, gl. Alboin.
- Alburg** (Albpurch, Adalbuo), kraj na Gorenjem Avstrijskem ali pa na Bavarskem, 256, 279. — Ondotna cerkev sv. Martina, 279.
- Alchuinus, gl. Alkuin.
- Alciocus, gl. Alciok.
- Alciok** (Alciocus, Alzeco), vojvoda bolgarski, ki je nekaj časa bival med Slovenci, 164.
- Alcuinus, gl. Alkuin.
- Sv. Aleksander** (ὁ ἄγιος Ἀλέξανδρος). — Njegovi ostanki v Driziperih, 69.
- Aleksander** (Ἀλέξανδρος), bizantinski poveljnik (ταξίαρχος) v bojih s Slovenci, 108, 118.
- Aleksandrija** (Alexandria), mesto v Egiptu, 94, 158. — Ondotni škof Ciril.
- Aleksandrina** (Alexandrina), neka pobožna žena iz oglejske okolice, 158.
- Alessiccion, gl. Adbessicin.
- Alexandrina, gl. Aleksandrina.
- Ἀλέξανδρος, gl. Aleksander.
- Aleman** (Alemanni), 217; (Ἀλαμανοί), 44; (Alamanni), 163, 280, 301. — Alamania, 301. — Ondotni vojvodje: Krodobert, Teobald. — Alemanski (Ἀλαμαννικός), naslov bizantinskega cesarja Justinijana, 44.
- Alemanni, gl. Alemanni.
- Alichis**, langobardski vojvoda v Bre-sciji, 79.
- Alim**, škof säbenski, 315, 333.
- Alm** (Albina, Albona), dotok reke Travne na Gorenjem Avstrijskem, 256.

- Alkoven** (Allinchofa, Allinchoua), vas na Gorenjem Avstrijskem od Linza proti zahodu, 256, 275, 279.
- Alkuin** (Alcuinus, Alchuinus, Albinus), nekaj časa duhovnik na Britanskem, pozneje menih in na zadnje opat v frankovski državi, 271, 276, 277, 288, 292, 296, 297, 298, 299, 300, 304, 305, 306, 307, 310, 311, 317, 319, 320, 321, 322, 327, 328, 330, 332, 334.
- Allinchofa, gl. Alkoven.
- Allinchoua, gl. Alkoven.
- Alpe** (Alpes), 71, 294, 319, 330; (Titi montes), 182. — Alpiarum regio, 194. — Alpski mrz (Alpina frigora), 330. — Alpsko vodovje (Alpinae aquae), 294. — Cisalpini montes 190. — Kotijske Alpe ('Αλπεῖς Κούτιαι), 49. — Julijske Alpe (Alpes Juliae), 182; (Alpis Julia = iugum Carnium), 182; (Alpes Joviae = Alpes Juliae), 182. — Ture (gl. to).
- Alpe** (Alpes) = Karpati, 52.
- Altília, gl. Altino.
- Altillum, gl. Asolo.
- Altinatis, gl. Altino.
- 'Αλτίναισος, gl. Altino.
- Altino** (Altinum, Altília), kraj od Benetok proti severu, 100, 182. — Altinska cerkev (ecclesia Altinatis), 85; (ἡ ἐκκλησία 'Αλτίναισα ἐπαρχίας Ἰστρίας), 186. — Altinski škofje: Peter, Pavel.
- Alusione**, nekdanje mesto v pokrajini Valeriji, 182.
- Alzeco, gl. Alciok.
- Sv. Amand** (Amandus), 162. — Samostan sv. Amanda v St. Amandu na severnem Francoskem, 321.
- Amator**, škof zuglijski, naslednik škofa Fidencija, 213. — Njegova stolica v Čedadu, 213.
- Ambito**, nekdanje mesto na kranjskih tleh, 182.
- Anagnis**, kraj blizu Tridenta, 70.
- Anarasus mons, gl. Anrass-Alpe.
- Anastasius, gl. Anastazij.
- Sv. Anastazij** (Anastasius). — Cerkev sv. Anastazija, katero je papež Ivan IV. dal postaviti, 169.
- Anastazijevo zidovje ('Αναστασιανὸν τείχος), gl. Dolgo zidovje.
- Anatolij** (Anatolius), carigrajski dijakon, 127, 129, 130.
- Ancus**, nekdanje mesto v Liburniji, 182.
- Andragastus, gl. Ardagast.
- Andreas, gl. Andrej.
- Sv. Andrej**, apostelj, 78. — Samostan sv. Andreja v Pulju. — Cerkev svetega Andreja na otoku S. Andrea od Gradeža proti zahodu 78.
- Andrej**, škof celjski, 186.
- Andrej**, opat pri sv. Ivanu v Poreču (Andreas sancti Joannis abbas), 30.
- Anesus, gl. Aniza.
- Anfora** (Anforis litus), otok pri izlivu Avše od Gradeža proti zahodu, 78. — Ondotna cerkev sv. Petra, 78. — Ondotni samostan 78.
- Angellus, gl. Agnel.
- Angelus, gl. Agnel.
- Angelus Cenetensis = Agnellus de Acilo.
- Angilbert** (Angilbertus), opat v samostanu sv. Riharija (St. Riquier) na severnem Francoskem, 282, 293, 296.
- Angilram** (Angilrammus, Enghilramnus), nadškof v Metz, 280.
- Anisa, gl. Aniza.
- Anisus, gl. Aniza.
- Aniza** (Anisa, Anisus, Anesus, Enisa), dotok reke Donave, 262, 280.
- Annama**, nekdanje mesto v pokrajini Valeriji, 182.
- Annoniensis, gl. Rimini.
- Anonymus Ravennas**, 182.
- Anrass-Alpe** (Anarasus mons), gora na Tirolskem blizu Innichena, 239.
- Ansrit**, vojvoda furlanski, 189.
- Ansin** ('Αυσινον), trdnjavnica blizu Drenopolja v Traciji, 90.
- Antiana**, nekdanje mesto v pokrajini Valeriji, 182.
- Antje** ('Αντζι, Antes), neki slovanski razrod, 15, 16, 22, 32, 33, 35, 47, 51, 52, 55, 62, 63, 127. — Antovski voditelji (οἱ ἀρχόντες 'Αντῶν), 63. — Antovska zemlja (ἡ γῆ τῶν 'Αντῶν), 63. — Antovski poslanec Mezamir. — Antje: Dabragezas, Idarizij, Kelagast.
- Antonij** (Antonin), patriarh (nadškof) gradeški, prej opat v brondulskem

- samostanu, (Antonius patriarcha), 204, 206, 208; (Antoninus patriarcha), 204, 207, 209. 212; (Antonius archiepiscopus), 208; (Antoninus archiepiscopus) 207. — Njegovi sufragani po Beneškem in Istri, 207, 208, 216
- Antonij** (Antonius), škof puljski, 5. — Njegovi ljudje (familiares), 5.
- Antonij** (Antonius), cerkveni odvetnik (ecclesie defensor) v Istri, 96
- Antoninus, gl. **Antonij**.
- Appa**, hči furlanskega vojvoda Gisulfa, 145
- Apsarus, gl. **Osor**.
- Apsih** (Ἀψιχ), obrski poveljnik, 137.
- Aquae, gl. **Aachen**.
- Aquasgranum, gl. **Aachen**.
- Aquaviva**, nekdanje mesto v Panoniji, 182.
- Aquila, gl. **Arno**.
- Aquilegensis, gl. **Oglej**.
- Aquilegia, gl. **Oglej**.
- Aquilegia nova, gl. **Gradež**.
- Aquilegiensis, gl. **Oglej**.
- Aquileia, gl. **Oglej**.
- Aquileia nova, gl. **Gradež**.
- Aquileia vetus, gl. **Oglej**.
- Aquileiensis, gl. **Oglej**.
- Aquiliensis, gl. **Oglej**.
- Aquisgranum, gl. **Aachen**.
- Aquitania, gl. **Akvitanija**.
- Aratij** (Ἀράτιος), bizantinski poveljnik v bojih zoper Slovence 47.
- Aravona**, nekdanje mesto v Panoniji, 182.
- Archis, gl. **Arighis**.
- Ardagast** (Ἀρδάγαστος, Ardagastus, Andragastus), slovanski poveljnik, ki se je po Traciji bojeval z Bizantinci, 90, 108.
- Ardeni** (Ardenna, Ardinna), gorovje na Francoskem, 165.
- Ardenna, gl. **Ardeni**.
- Ardinna, gl. **Ardeni**.
- Aretinus, gl. **Arezzo**.
- Arezzo**, mesto v Italiji. (Reci civitas), 158. — Ondotni prebivalec (Aretinus), 158.
- Argait**, furlanski župan (sculdahis), 195.
- Argaone, gl. **Dragonja**.
- Argentea urbs, gl. **Strassburg**.
- Argerunton** (Argerunto), nekdanje mesto v Liburniji, 182.
- Arighis** (Archis), vojvoda beneventski, 249, 252.
- Ariminiensis, gl. **Rimini**.
- Aritheis, gl. **Ratchis**.
- Arkadiopolis** (Ἀρχαδιούπολις), nekdanje mesto v Traciji, 69.
- Armenija** (Ἀρμενία), 87.
- Arn, gl. **Arno**.
- Arnefrit**, sin furlanskega vojvoda Lupa, 178.
- Arno** (Arn, Arno, Arnus, Aquila), škof, pozneje nadškof solnograški, 224, 264, 265, 266, 267, 275, 279, 300, 301, 306, 307, 313, 314, 315, 316, 318, 319, 321, 322, 324, 327, 328, 330, 332, 333, 334.
- Arrabo fl., gl. **Raba**.
- Arsia** civitas, nekdanje mesto tik Raše v Istri, 182.
- Arsia fl., gl. **Raša**.
- Artara**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Artenia, gl. **Rtin**.
- Asbad** (Ἀσβαδης), bizantinski poveljnik v bojih zoper Slovence, član telesne straže cesarja Justinijana ter vpisan med takozvane kandidate, 45.
- Ascha, gl. **Aschach**.
- Aschach** (Ascha, Aschacha, Aschaha), kraj na Gorenjem Avstrijskem od Linza proti zahodu, 256, 275, 279.
- Aschacha, gl. **Aschach**.
- Aschaha, gl. **Aschach**.
- Asemum** (Ἀσημον, Ἀσημον) mesto ob reki Osmi v Dolenji Meziji, 118.
- Asilum, gl. **Asolo**.
- Asinarij** (Ἀσινάριος), gotovski poveljnik, 21.
- Asolo** (Acilum, Asilum, Altillum), mesto na Beneškem od Trevisa proti severu, 100. — Asolska cerkev (ecclesia Acelina), 102. — Asolski škof Agnel.
- Astago, gl. **Adiža**.
- Astika** (Ἀστική), pokrajina ob Črnem morju od Carigrada proti severozahodu, 47, 90.
- Astulphus, gl. **Aistulf**.
- Atalarik** (Athalaricus), kralj Vzhodnih Gotov, 13, 14.

- Atamine**, najbrže pokvarjeno iz „Ad Aemonam“ = Ljubljana, 182.
- Atanazij** (Ἀθανάσιος), tast bizantinskega poslanca Leontija, 49.
- Athalaricus, gl. Atalarik.
- Athanasius, gl. Atanazij.
- Athlophorus (Ἀθλόφορος), gl. Demetrij.
- Atila** (Attila, Attyla, Atila), kralj hunski, 71, 78, 85, 182.
- Atila, gl. Atila.
- Atton**, iz prva opat, pozneje škof freisinški, 239, 315, 333.
- Attyla, gl. Atila.
- Au** (Aua), otok v Chiemskem jezeru na Bavarskem, 225.
- Audacerus, gl. Avdaker.
- Audoin** (Auduin, Ἀυδούν), kralj langobardski, 36, 42.
- Auduin, gl. Audoin.
- Augsburg**, mesto na Bavarskem. — Ondotna cerkev (ecclesia Augustana), 102.
- Augustana ecclesia, gl. Augsburg.
- Augustinus, gl. Avguštin.
- Augustus, gl. Avgust.
- Aurelianus, gl. Avrelijan.
- Ausonia, gl. Italija.
- Auster, gl. Avstrazija.
- Austrasia, gl. Avstrazija.
- Austrasii, gl. Avstrazija.
- Austria**, najbrže Beneško in Furlansko, 289.
- Autari**, kralj langobardski, 97.
- Aua, gl. Au.
- Auximum** (Ἀΰξιμον), sedaj mesto Osimo v Italiji od Jakina proti jugu, 27, 28.
- Avares, gl. Obri.
- Avari (Ἀβάραι), gl. Obri.
- Avaria, gl. Obri.
- Avdaker** (Audacerus), preglednik (missus) frankovskega kralja Karola I., 273.
- Avernus** (sc. lacus), jezero blizu Neapola v južni Italiji, 24.
- Avgust** (Augustus), škof concordijski, 102.
- Sv. Avguštin** (Augustinus), 68, 304, 307. — Njegova knjiga „De catechizandis rudibus“, 304.
- Avguštin** (Augustinus) presbiter, ki je med Slovenci oznanjeval krščanstvo, 260.
- Avguštin** Benečan (Augustinus nomine Venetum), 23.
- Avonciensis, gl. Avoriciensis.
- Avoriciensis** (Avonciensis) ecclesia. — Ondotni škof Aaron, 85.
- Avrelijan** (Aurelianus, Ἀυρηλιανός), škof poreški, 186.
- Avstrazija** (Austrasia, Auster, regnum Austrasiorum), vzhodni del frankovske države, 163, 165, 166.
- Aystulfus, gl. Aistulf.
- Azovsko morje** (Μαυωτὶς λίμνη), 55; Meotides paludes), 329.
- Babilonci** (οἱ ἐν Βαβυλωνί), 10.
- Badowarii, gl. Bavarsko.
- Bagoaria, gl. Bavarsko.
- Bagoarii, gl. Bavarsko.
- Baguarii, gl. Bavarsko.
- Baiae, gl. Baje.
- Baiaria, gl. Bavarsko.
- Baiarii, gl. Bavarsko.
- Balearii, gl. Bavarsko.
- Baioarii, gl. Bavarsko.
- Baiovarii, gl. Bavarsko.
- Baiowaria, gl. Bavarsko.
- Baiowarii, gl. Bavarsko.
- Baiuarii, gl. Bavarsko.
- Bajan**, kakan obrski (ἐ Βαϊάνος ἐ τῆς γερμανίας τῶν Ἀβάρων), 82.
- Baje** (Baiae, nekdanje mesto v južni Italiji, 24.
- Bakh** (Βάκχος), presbiter in oče bizantinskega poveljnika Sergija, 69.
- Baltiško morje** (ἐ θαλάσσης Ὠκεανός = Zahodno morje) 104.
- Baralle** (Baralla villa), kraj na severnem Francoskem, 321.
- Barban** (Barbanus), prvi opat na otoku Barbani, 78.
- Barbana** (Barbanus, insula Barbiana), otok blizu Gadeža, 78, 211. — Ondotna cerkev Matere božje, 78. — Ondotni moški samostan (monasterium sanctae Mariae de Barbano), 172, 211. — Ondotni opat Barban.
- Barbiana insula, gl. Barbana.
- Barneo**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Basilus, gl. Bazilij.
- Batavi, gl. Bavarsko.
- Baugaria, gl. Bavarsko.
- Bauguarii, gl. Bavarsko.

Bauvarii, gl. Bavarsko.

Bauzonum, gl. Bolcan.

Bavarsko (Baioaria), 112, 217, 272, 273, 274, 280, 282, 283, 326; (Bagoaria), 220, 274, 278; (Bawaria), 220, 227; (Baiovaria), 273, 274; (Paioaria), 274, 280; (Baugaria) 277; (provincia Bawaria), 190; (provincia Baiovariorum), 314, 315; (Baioaria provincia), 274; (Baioarica regio), 283; (terra Batavorum), 194; (partes Bagoarii), 270; (partes Baiariae), 280; (partes Baioariorum), 280; (regnum Bagoariorum), 270; (ducatus Bawarie), 205; (marca Baioariae), 273; (marcae Baioariorum), 274; (terminus Baioariorum), 147, 274, 280; (fines Baioariorum), 274

Bavarci (Bagoarii), 220, 223, 270, 274, 293, 301, 331; (Baioarii), 116, 147, 164, 217, 273, 274, 280; (Paioarii), 274, 301; (Baiuarii), 147, 164; (Baearii), 279; (Baiovarii), 273, 314; (Baiovarii), 164; (Badowarii), 164; (Bawarii), 287; (Bawari), 220, 223; (Bauvarii), 182; (Bauguarii), 301; (Baguarii), 312; (Batavi), 194. — Baioaricae copiae, 301. — Baioaricae legiones, 301.

Bavarski škofje, 245, 315. — Škofje: solnograški, säbenski, pasovski, freisinški, rezenski, neuburški. — Bavarski opatje, 333. — Bavarska duhovščina, 333. — Bavarski vojvodje: Tasilo (I.). Teodon, Teodebert, Odilon, Tasilo (II.). — Predstojnik bavarskega (praefectus Baioariae) Gerold, 326. — Bavarski velikaši, 239. — Bavarski plemenitaši, 245.

Bawari, gl. Bavarsko.

Bawaria, gl. Bavarsko.

Bawarii, gl. Bavarsko.

Bazilij (Basilius), goreč nasprotnik istrskega razkola, 125.

Beat (Beatus), dožd malamoški, 80.

Beconensis ecclesia (bekonska cerkev), 102.

Beehaimi, gl. Čehi.

Behel (Bethel), poganski malik, 78. — Njemu posvečen tempelj na otoku S. Giuliano, 78.

Belesarius, gl. Belizar.

Belinja (Beligna), kraj od Ogleja proti jugu. — Ondotni samostan (monasterium Bilegnum, monasterium Belignense), 80.

Belisarios, gl. Belizar.

Belizar (Βελισάριος, Belesarius), bizantinski poveljnik in patricij 20, 21, 22, 27, 28, 31, 69.

Belluno (Bellunum), mesto na Beneškem, 100, 197 — Ondotni prebivalci (Bellunenses, Bellinienses, natione Bellunenses), 100, 197. — Bellunska cerkev (ecclesia Bellunata), 102. — Ondotni škof Lavrencij.

Belsalino, nekdanje mesto v pokrajini Valeriji 182.

Sv. Benedikt, 204.

Benedikt I. (Benedictus), rimski papež, 72, 80, 81, 86.

Benela, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.

Benenat (Βενεάτορ), škof oderški, 186.

Beneško, 53, 212; (Βενέτιαι), 42, 49; (Βενετλων ή χώρα), 43; (Βενετλων ή γη), 62; (Venetia), 60, 70, 71, 80, 84, 86, 157; (Venetiae), 64, 68, 71, 156; (Venecia), 78, 85; (Venetiae fines), 71; (Venetiarum fines), 145; (terminus Venecie), 85; (regio Venetiarum), 86; (partes Venetiarum), 86; (provincia Venetiarum), 85, 182, 241, 243, 247; (ducatus Venetiarum), 226; — Staro Beneško (Antiqua Venecia), 72. — Novo Beneško (Nova Venetia), 72, 184. — Beneške reke: Adiža, Brenta, Livenza, Piave, Retron, Sile, Taljamento. — Beneška mesta: Altino, Belluno, Benetke, Ceneda, Concordia, Čedad, Feltre, Oderzo, Oglej, Padova, Pozzuolo, Susigana, Treviso, Vicenza.

Benečani (Βενέτιαι), 41, 54; (Veneti), 23, 150; (Venetici), 73; (Venetienses), 203. — Benečan Avgustin. — Beneško ljudstvo (Venetie populus), 78, 80, 201, 202, 203, 250.

Beneška metropola (metropolis Venetie), 85. — Beneške škofije, 86. — Beneški patriarhi, 64, 201. — Beneški škofje (Venetici episcopi, Venetiarum episcopi), 102, 156, 157, 201, 202, 203, 208, 216. — Sufragani Novo-

- beneškega (suffraganei novae Venetiae), 184. — Beneška duhovščina, 203, 250. — Beneški doždje, 86, 201, 250. — Doždje: Mavricij, Marcel.
- Benetke**, 26, 250.
- Benevent** (Beneventum), mesto v južni Italiji, 77, 164, 177. — Ondotna vojvodina (Beneventanorum ducatus), 77. — Beneventski vojvode: Ajon, Arighis. — Beneventanec (natione Beneventanorum), 77.
- Bergamo** (Bergamum), mesto v severni Italiji, 79. — Ondotni langobardski vojvoda Wallari.
- Bergullus, gl. Virgilij.
- Berhtricus, gl. Bertrik.
- Bertrik** (Bertricus, Berhtricus), opat solnograški, 265.
- Bethel, gl. Bebel.
- Bettinbah, gl. Pettenbach.
- Bigi**, nekdanje mesto v Liburniji, 182.
- Bilegnum, gl. Belinja.
- Billo, gl. Bilon.
- Bilon** (Billo), oče furlanskega vojvoda Pemona, 197.
- Bipplum**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Bischofshofen** na Solnograškem, 205. — Ondotna cerkev svetega Maksimilijana, 205. — Ondotni samostan, 205.
- Bizantinsko** (ή τῶν Ῥωμαίων ἀρχή), 33, 47, 62, 120; (Romana res publica), 51; (res publica), 59, 135; (sancta res publica), 99, 102; (manus publica) 161, (Romanum imperium), 72. — Bizantinska zemlja (ή τῶν Ῥωμαίων γῆ), 33, 45, 47, 62, 90; (ή τῶν Ῥωμαίων χώρα), 45; (τὰ Ῥωμαϊκά), 118; (οἱ Ῥωμαῖνοι τόποι), 104; (Romanica rura), 118; (Romaica rura), 118. — Bizantinska oblast (τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος), 120. — Bizantinske pokrajine, 88. — Bizantinski otoki, 82. — Bizantinska mesta (urbes Romanorum), 82.
- Bizantinci** (οἱ Ῥωμαῖοι), 21, 27, 33, 42, 44, 45, 47, 49, 50, 54, 62, 69, 82, 87, 90, 104, 106, 108, 110, 113, 118, 132, 133, 137; (τὸ τῶν Ῥωμαίων ἔθνος), 104; (ή τῶν Ῥωμαίων πληθύς), 110; (Romani), 104, 108, 110, 113, 118, 133, 137, 140, 149, 213, 243. — Bizantinci: Atanazij, Vitalijan.
- Bizantinski cesarji** (βασιλεῖς, αὐτοκράτορες, imperatores, domini, serenissimi domini, principes, piissimi principes), 65, 69, 78, 87, 102, 105, 126, 127, 130, 135, 141, 148, 171. — Cesarji: Justin I., Justinijan I. (Flavijan), Justin II., Tiberij Konstantin, Mavricij, Foka, Heraklij, Konstant, Konstantin IV., Leoncij, Leon III., Konstantin V., Leon IV. — Dvor bizantinskih cesarjev (palatium), 105.
- Bizantinska vojska** (ὁ Ῥωμαίων στρατός), 33, 45, 47, 54, 62; (ὁ βασιλέως στρατός), 47; (τὸ Ῥωμαϊκόν), 108, 113, 118; (αἱ Ῥωμαῖκαὶ δυνάμεις), 90, 108, 113, 137; (τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις), 113; (οἱ Ῥωμαῖκοι λαοί), 113; (exercitus rei publicae), 59; (Romanae militiae), 118; (Romaicae militiae), 118; (Romaici potentatus), 108; (Romana virtus), 113. — Bizantinski legioni (τὰ Ῥωμαῖκα τάγματα), 44, 56. — Vzhodna vojska (orientalis exercitus), 180. — Pešci (ή πεζικὴ δύναμις τῶν Ῥωμαίων), 108; (pedestris virtus Romanorum), 108. — Poveljniki (οἱ Ῥωμαίων στρατηγοί), 33, 47; (οἱ τῶν Ῥωμαίων πολέμαρχοι), 108, 110; (οἱ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ ἄρχοντες), 47. — Poveljniki po Iliriji in Traciji (οἱ ἄρχοντες ἐν τῇ Ἰλλυριοῖς καὶ Θρακίῃ), 45. — Poveljniki: Aleksander, Aratij, Asbad, Belizar, Chilbudij, Dabragezas, Ederma, Gentzon, German, Guduis, Ivan (Vitalijanov nečak in Germanov zet), Ivan Phagas, Ivan (poveljnik na otokih in potem v ilirskih mestih), Justinijan (Justin), Komentiol, Konstancijan, Lazar, Magnus, Martin, Narzet, Nazar, Peter, Prisk, Scholastik, Sergij, Seth, Tatimer, Tullijan, Usigard, Valerijan, Ver, Vitalij. — Vojaški mojster (magister militum) Gulfar. — Stotnik Foka. — Vojaki, 47. — Bizantinski vojak Burkentij. — Bizantinska hrabrost (τὸ Ῥωμαϊκὸν ἀνδραγαθίωμα, ή ἀνδραγαθία Ῥωμαίων), 90, 118. — Bizantinski sovražniki = Perzi, 82. — Bizan-

- tinski ujetniki, 33, 47, 87, 90. — Bizantinski pretendent Mezezij.
- Bizantinsko uradništvo.** Eksarhi v Ravenni, 140, 171. — Ravennski eksarhi: Smaragd, Roman, Kalinik, Evtihij. — Eksarhov svetovalec Marijan. — Skribon (σκριβων) Bonosus na bizantinskem dvoru. — Kartularij Smaragd na bizantinskem dvoru. — Evnuh (εὐνοῦχος) Scholastik na dvoru. — Domestik (τις ἐκ τῆς οἰκίας) Chilbudij. — Kubikularij (κουβικουλάρης) Kalopodij. — Prepozit (πραιποσίτης) Kalopodij. — Kuropalat (κουροπαλάτης) Justin. — Kandidat (κандидатъ) Asbad. — Senator (ἀνὴρ ἐκ βουλῆς) Leontij. — Član telesne straže (δερμαφόρος) Asbad. — Bizantinski patriciji: Belizar, Narzet, Evticij. — Bizantinski poslanci: Konstancij, Lavrencij, Leontij. — Bizantinski pisatelji: Agathias, Prokopios.
- Blatno jezero** (Lacus Pelsois, Lacus Pelissa) na Ogrskem, 182, 301.
- Boga, gl. Buje.
- Bolcan** (in Bauzono), mesto na Tirolskem, 239.
- Bolgari** (Βούλγαροι), 118; (Bulgari), 164; (Burgari), 164; (Bulgares), 51, 301, 312; (Vulgares), 74, 118, 164. — Bolgarski vojvoda Alciok. — Bolgarski jezik, 164
- Bologna**, mesto v Italiji. — Ondotni škof German (Germanus Bononien-sis).
- Bonifacij** (IV), rimski papež, 142. Bononiensis, gl. Bologna.
- Bonosus** (Βώνωσος), član telesne straže bizantinskega cesarja Mavricija z naslovom σκριβων, 137.
- Boruch, gl. Borut.
- Borut** (Boruth, Boruch), vojvoda karantanskih Slovencev, 220, 223 — Njegov sin Gorazd. — Njegov nečak Hotimir.
- Boruth, gl. Borut.
- Bovianum** (sedaj Boiano), mesto v južni Italiji, 164.
- Bregenz**, mesto ob Bodenskem jezeru, 151.
- Brendulu, gl. Brondulo.
- Brenta** (Brinta), reka na Beneškem, 182.
- Brescia** (Brexia), mesto v severni Italiji, 79. — Ondotni škof Teodor (Theodorus Brixien-sis). — Ondotni langobardski vojvoda Alichis.
- Brexia, gl. Brescia.
- Brexillus**, sedaj Brescello poleg Pada od Cremona proti jugovzhodu, 140.
- Brinta, gl. Brenta.
- Brioni** (insula Brivona), otok v južni Istri blizu Pulja, 30.
- Brišče** (Broxas), vas blizu Nadiže na zemlji beneških Slovencev, 179.
- Britanija** (insula Britanniae), 288. — Ondotni arhidijakon Alkuin.
- Britannia, gl. Britanija.
- Brivona insula, gl. Brioni.
- Brixien-sis, gl. Brescia.
- Brondulo** (Brondulo, Brendulu), kraj na Beneškem. — Ondotni benediktinski samostan sv. Trojice, 204. — Samostanski opat Antonij.
- Broxas, gl. Brišče.
- Brunhilda** (Brunichildis), frankovska kraljica, 119.
- Brunichildis, gl. Brunhilda.
- Budes, gl. Buso.
- Budes, gl. S. Andrea.
- Buje** (Boga), kraj v Furlaniji, 285. — Ondotna cerkev sv. Lavrencija, 285.
- Bulgares, gl. Bolgari.
- Bulgari, gl. Bolgari.
- Burgari, gl. Bolgari.
- Burgundija** (Burgundia), 165, 182.
- Burkentij** (Βουρκέντιος), bizantinski vojak, ki je bil zarad izdajstva sežgan, 27.
- Burnum** (Βούρνον), nekdanje mesto v Dalmaciji, 21.
- Buso** (Budes), otok pri izlivu Avše v morje, 78. — Ondotni grad (castellum), 78.
- Bustricius**, reka v Panoniji, 182.
- Byzantium (Βυζάντιον), gl. Carigrad.
- Cacatius, gl. Gorazd.
- Cacco, gl. Kakon.
- Caharija** (Zacharias), rimski papež, 224, 231, 235.
- Calcedonensis, gl. Chalcedon.
- Calchidonensis, gl. Chalcedon.
- Calcidonensis, gl. Chalcedon.
- Calistus, gl. Kalist.
- Callinicus, gl. Kalinik.

Callistus, gl. Kalist.
 Cambus, gl. Kamp.
 Camp, gl. Kamp.
 Campania gl. Kampanija.
 Campogelau, gl. Innichen.
 Canciani (sc. Cancius Cancianus et Cancianilla), gl. Kancijani.
 Cancianilla, gl. Kancijanila.
 Cancianus, gl. Kancijan.
 Cancius, gl. Kancij.
 Candianus, gl. Kandidijan.
Candianus vicus, vas blizu mesta Rimini v Italiji, 142. — Candiana nacio, 142.
 Candidianus, gl. Kandidijan.
Caorle (Caprules castellum), mesto na Beneškem blizu izliva reke Livenze v Jadransko morje, 78. — Caorlska škofija (Caprullanus episcopatus, Caprulanum episcopium), 78.
 Capraria insula, gl. Koper.
 Caprea insula, gl. Koper.
 Capris, gl. Koper.
 Capritana insula, gl. Koper.
 Caprulanus, gl. Caorle.
 Caprules, gl. Caorle.
 Caprullanus, gl. Caorle.
 Carantani, gl. Karantanija.
 Carantanum, gl. Karantanija.
Cardelaca, nekdanje mesto v pokrajini Valeriji, 182.
 Carentani, gl. Karantanija.
 Carenthia, gl. Karantanija.
Carigrad, glavno mesto bizantinske države, 67, 120, 129, 137, 171, 186; (Βυζάντιον), 33, 44, 45, 47, 108, 113, 118; (Byzantium), 118; (Κωνσταντινούπολις), 69; (Constantinopolis), 60, 96, 158, 192; (Constantinopolis), 39; (kraljevsko mesto), 130; (regia urbs), 158, 207, 209; (ἡ βασιλεύς), 87; (ἡ πόλις), 69, 90; (τὸ ἄστυ), 118; (urbs Roma), 30; (sacratissima urbs), 103; (civitas), 90. — Carigrajsko predmestje (τὸ Βυζαντίων προάστειον), 15, 62. — Carigrajsko zidovje (τείχος Κωνσταντινουπόλεως), 69. — Teodozijevo zidovje (τείχος Θεοδοσιακόν), 69. — Največja carigrajska cerkev (τὸ μέγιστον τέμενος), 108. — Okolica cerkve sv. Stratonika (τὰ μέρη τοῦ ἁγίου Στρατονίκου), 69.

Carigrajski patriarh (Constantinopolitanus pontifex), 78. — Njegovi škofje, 78. — Carigrajski diakon Anatolij. — Drugi občni cerkveni zbor v Carigradu, 85. — Peti občni zbor v Carigradu (quinta universalis synodus, synodum quinta, quintum universale concilium), 60, 156, 191, 192, 308.
 Carlus, gl. Karol.
 Carnech patria, gl. Kranjsko.
 Carneola patria, gl. Kranjsko.
 Carnich patria, gl. Kranjsko.
 Carnii, gl. Kranjsko.
 Carniola, gl. Kranjsko.
 Carnium, gl. Kranj.
 Carnuntum, gl. Karantanija.
 Carolus, gl. Karol.
 Carontani, gl. Karantanija.
 Caspiae porta, gl. Kaspijska vrata.
 Castorius, gl. Kastorij.
Castus, presbiter, 85.
Catio, nekdanje mesto v pokrajini Valeriji, 182.
 Catuna, gl. Katuna.
 Causiacum, gl. Choisy au Bac.
 Celeiana ecclesia, gl. Celje.
Celje, mesto na Štajerskem. — Celjska cerkev (ecclesia Celeiana), 85; (ecclesia Vejentana provinciae Istriae, ἐκκλησία Κελαϊνὴ ἐπαρχίας Ἰστρίας), 186 — Celjski škofje: Ivan, Andrej.
 Cemicas, gl. Semika.
Ceneda, kraj na Beneškem med Belunom in Trevisom, 182. — Cenedska sedla (iuga Cenetensium), 329. — Cenedska cerkev (ecclesia Cenetensis, ecclesia Cessensis), 85. — Cenedska škofija v istrski eparhiji (ecclesia Cenetensis provinciae Istriae, ἐκκλησία Κείτος ἐπαρχίας Ἰστρίας), 186. — Cenedski škofje: Vindemij, Urzin. — Cenedski vojvoda Urz.
 Cenetensis, gl. Ceneda.
 Centenaria, gl. Centenara.
Centenara (Centenaria), kraj blizu Gradeža, 211.
 Cessensis, gl. Ceneda.
Chalcedon (adj. Chalcedonensis, Calcedonensis, Calchidonensis), nekdanje mesto v Mali Aziji nasproti Carigradu, 102. — Chalcedonska sinoda (četrti občni cerkveni

- zbor, synodus quarta), 60, 68, 85, 93, 94, 95, 102. 191.
- Chamar**, oče turinškega vojvoda Radulfa, 167.
- Cheitmar**, gl. **Hotimir**.
- Cheitmarus**, gl. **Hotimir**.
- Chemingus lacus**, gl. **Chiemsko jezero**.
- Cherson** (Χερσών), nekdanje mesto na Krimskem polotoku, 87.
- Chethmarus**, gl. **Hotimir**.
- Chetmar**, gl. **Hotimir**.
- Cheumarus**, gl. **Hotimir**.
- Chiemsko jezero** (Chemingus lacus) na Bavarskem, 225. — Ondotni otok Au.
- Chilbudij** (Χιλβούδιος), bizantinski poveljnik in domestik (τις ἐκ τῆς σκιάς) cesarja Justinijana, 17, 33.
- Chilbudij** (Χιλβούδιος), neki Ant, ki je kot ujetnik živel med Slovēni, 33.
- Childepertus**, gl. **Hildepert**.
- Chitos** (Χίτος), kraj blizu Carigrada, 69.
- Chiusi**, mesto na Toskanskem, 252. — Ondotni vojvoda Reginbald.
- Chlotharius**, gl. **Klotar**.
- Choisy au Bac** (Causiacum), kraj na severnem Francoskem, 321.
- Chremisa**, gl. **Kremsmünster**.
- Chremsa locus**, gl. **Kremsmünster**.
- Chremsa fl.**, gl. **Kremsa**.
- Christoforus**, gl. **Kristofor**.
- Christophorus**, gl. **Kristofor**.
- Chumberch**, gl. **Kumberg**.
- Chunibert** (Chunipreht) iudex, 256, 279.
- Chunipreht**, gl. **Chunibert**.
- Ciprijan** (Ciprianus. Cyprianus), gradeški patriarh, 150, 156, 158.
- Ciprijan** dijakon, 114.
- Cirijak** (Κυριακός, Cyriacus), škof puljski, 186.
- Sv. Ciril**. — Trdnjava sv. Cirila v Scitiji (εἰσούριον Κυρίλλου ἀγίου), 57.
- Ciril**, škof aleksandrijski, 94.
- Cisalpini montes**, gl. **Alpe**.
- Civitas**, gl. **Čedad**.
- Civitas Austria**, gl. **Čedad**.
- Civitatensis**, gl. **Čedad**.
- Claudius**, gl. **Klavdij**.
- Clautiburgum**, nekdanje mesto v pokrajini Valeriji, 182.
- Clemidium**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Cleph**, gl. **Klef**.
- Cliona**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Colcu** magister, 277.
- Colonia**, gl. **Kolin**.
- Comacchio** (Comiaculum), mesto v severni Italiji, 229.
- Comageni civitas** in monte Cumeo-berg, 280.
- Comentiolus**, gl. **Komentiol**.
- Comiaculum**, gl. **Comacchio**.
- Comisberg**, gl. **Kumberg**.
- Concordia** (Concordia Concordiensis civitas), mesto na Beneškem blizu Portogruara, 23. 182. — Ondotna cerkev (ecclesia Concordiensis), 85, 102. — Ondotni škofje: Klarisim, Avgust.
- Constans**, gl. **Konstant**.
- Constantia**, gl. **Konstanz**.
- Constantinopolis**, gl. **Carigrad**.
- Constantinopolis**, gl. **Carigrad**.
- Constantinus**, gl. **Konstantin**.
- Constantius**, gl. **Konstancij**.
- Continopolis**, gl. **Koper**.
- Corka**, gl. **Krka**.
- Corcac**, gl. **Kokra**.
- Corinthon**, gl. **Coriton**.
- Coriton** (Corinthon), nekdanje mesto v Liburniji, 182.
- Cormonense castrum**, gl. **Kormin**.
- Cormones**, gl. **Kormin**.
- Cormons**, gl. **Kormin**.
- Cormonum**, gl. **Kormin**.
- Cornacum**, nekdanje mesto v pokrajini Valeriji, 182.
- Corvolus**, gl. **Korvul**.
- Cozharius**, gl. **Kozhar**.
- Cremona** (Cremonensis civitas), mesto v severni Italiji, 140.
- Cristoforus**, gl. **Kristofor**.
- Crodobertus**, gl. **Krodobert**.
- Crunzinwiten**, najbrže sedanji Kronawithet pri Urfahru na Gorenjem Avstrijskem, 256.
- Cruppi**, nekdanje mesto na Dolenjskem, 182.
- Culpa**, gl. **Kolpa**.
- Cumberg**, gl. **Kumberg**.
- Cumeoberg mons**, gl. **Kumberg**.

Cummiberg, gl. Kumberg.

Cunincperct, gl. Kuningpert.

Cunincpertus, gl. Kuningpert.

Cyprianus, gl. Ciprijan.

Cyr (Cyrus), nekdanje mesto v severni Siriji, 102. — Ondotni škof Teodorit

Cyriacus, gl. Cirijak.

Čedad, mesto na Furlanskem (Foroiulium), 182, 213, 254, 308; (Foroiuli), 178, 179, 189, 195, 213, 273; (Foroiulii), 182, 213, 285; (Forum Iulii), 71; (Iulii Forus), 329; (Forum Iuliense), 254; (Foroiuliense castrum), 71, 213; (Foroiulense castrum), 145; (Foroiulanium castrum), 71, 145, 179, 213; (Foroiulianum castrum), 213; (castrum Foroiulii), 71, 213; (urbs Foroiulii), 254; (Furiolana urbs), 254; (Foroiulanium oppidum), 145; (Foroiulana civitas), 71; (Foroiuliensis civitas), 23; (Foroiulis civitas), 254; (Civitas Austria), 71, 213, 214, 269; (Civitas), 214, 219. — Čedadsko mestno obzidje, 145, 213. — Ondotna cerkev Marije Device, 308. — Cerkev svetega Ivana, 214. — Gostišče (senodochium) sv. Ivana, 285

Čedadski škof ali patriarh (namreč Sigvald), 254. — Patriarhova palača, 214. — Čedadsko sinoda, 308. — Čedadski rojaki (natione Civitatenses): Pavel dijakon patriarh Sigvald.

Čehi (Beehaimi), 280.

Čorlu, gl. Tzurulum.

Črno morje (Ponticum mare), 52; (Πόντος τοῦ Εὐξείνου), 55.

Dabragezas (Δαβράγεζας, Δαβραγέζας), bizantinski poveljnik, ki je bil po rodu Ant, 56.

Dacija (Δακία, Dacia), 52, 62. — Daki (Δάκαιοι), 43.

Dagobert I. (Dagobertus), kralj frankovski, 161, 163, 164, 165, 166, 167. — Njegov sin Sigibert — Njegov poslanec Siharij.

Daissilo, gl. Tasilo.

Dalmacija (Δαλματία), 19, 21, 28, 43, 47; (Dalmatia), 169; (Dalmatiarum provincia), 13; (Dalmatiae regiones), 86. — Dalmatinska meja (terminus

Dalmatiarum), 329. — Dalmatinski predsednik grof Osvin. — Dalmatinski rojak (natione Dalmata, natione Dalmaticus, nacione Dalmacie civitatis, origine Dalmatinus), 169, 172.

Damijan (Dammianus), škof pavijski, 191.

Damianus, gl. Damijan.

Dan (Agit), nekdanje mesto v Liburniji, 182.

Danaper, gl. Dnepr.

Danaster, gl. Dnestr.

Danci (Δανῶν τὰ ἔθνη, Dani), 7, 261. — Danski kralj Sigifrid.

Dandulus, beneški pisatelj, 60.

Danovius, gl. Donava.

Danubii (Δαούβιοι), gl. Podonavci.

Danubius, gl. Donava.

Danuvius, gl. Donava.

Dasilo, gl. Tasilo.

Daurentij (Δαυρέντιος), slovënski starejšina, 82.

Daurita (Δαυρίτας), slovënski starejšina, 82.

David, kralj izraelski, 245.

Dekaton (δέκατον), kraj blizu Carigrada, 69.

Delmatia, gl. Dalmacija.

Sv. Demetrij ali Athlophor, mučenik, 89, 120. — Cerkev sv. Demetrija v Solunu.

Deodericus, gl. Teodorik.

Deoningus, solnograški duhovnik, 205.

Deoto, sin bavarskega vojvoda Tasila, 256.

Dervanus, gl. Drvan.

Desiderus, gl. Deziderij.

Deziderij (Desiderius), vojvoda istrski, pozneje kralj langobardski, 229, 233, 248, 269 — Njegova soproga, 248, 269. — Njegova hči, 248. — Njegov sin Adelchis.

Dietach (Todicha, Thodicha), vas na Gorenjem Avstrijskem blizu Steyera, 256, 279. — Gozd pri Dietachu (forst ad Todicha), 256 — Fluvius Todicha (Thodicha), 275, 279.

Dnepr (Danaper), reka na Ruskem, 52.

Dnestr (Danaster), reka na Ruskem 52.

Dolgo zidovje (τὰ μακρὰ τείχη) med Marmorskim in Črnim morjem za

- en dan hoda od Carigrada proti severozahodu, 47, 88. 90; (τὸ τεῖχος μακρόν), 69; (longi muri). 90; (Anastazijevo zidovje, Ἀναστασιακὸν τεῖχος), 69.
- Domicijan**, metropolit melitski ter svetovalec bizantinskega cesarja Mavricija, 91.
- Donat** (Donatus), grškeški patriarh, 198, 201, 202, 203, 204
- Donatianis**, nekdanje mesto v pokrajini Valeriji, 182.
- Donaugau** (Tonahgae), okraj ob Donavi blizu Reznega, 279.
- Donava** (Ἰστρος ποταμός, Ἰστρος), 7, 16, 17, 22, 27, 33, 36, 40, 42, 43, 45, 47, 50, 57, 82, 87, 106, 108, 110, 113, 132, 133, 137; (ποταμός), 118; (Hister), 71, 108, 110, 133, 137, 162, 303; (Ister), 108, 110, 133, 137; (Istris), 329; (Δανούβιος), 69; (Danubius), 48, 71, 76, 162, 264, 273, 280, 283, 301, 302, 303, 324, 329; (Danuvius), 69; (Danovius), 280, 301.
- Dorostolus** (Δορόστολος), sedaj Silistra ob Donavi na Bolgarskem, 108.
- Sv. Doroteja** (S. Dorothea), devica, 72, 73, 78.
- Dorothea, gl. Doroteja.
- Dorotheus** presbiter, 85.
- Drač** (Epidamnus), mesto v Albaniji, 40, 182.
- Dragonja** (Argaone), reka v Istri 182.
- Drava** (Dravus), 301, 324; (Trabus), 264; (Dravis), 182; (Drauva), 329.
- Dravis, gl. Drava.
- Drenopolje** (Ἀδριανού πόλις, Ἀδριανούπολις, Hadrianopolis, Adrianopolis), mesto v Traciji, 47, 90, 137.
- Drizipera** (Δριζίπερα, τὰ), kraj v Traciji, kjer je bilo truplo sv. Aleksandra shranjeno. 69, 108, 113, 118.
- Drungae, gl. Traungau.
- Drvan** (Dervanus), vojvoda lužiških Srbov, 163.
- Drypias** (Δρυπίας), kraj blizu Carigrada, 69
- Duplitter** (Duplitterus), presbiter, ki je med Slovenci oznanjeval krščanstvo, 251
- Durus mons, gl. Ture.
- Dvainštirideseteri mučeniki** (quadraginta et duo martyres), 72, 73.
- Eanbald**, nadškof v Yorku na Angleškem, 306.
- Eberstallzell** (Eporestal), kraj na Gorenjem Avstrijskem od Kremsmünstra proti zahodu, 256, 275, 279.
- Ebona, gl. Enona.
- Eborea civitas, gl. Ivrea.
- Ecuno**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Ederma** (Ἐδέρμας), sin Kalopodijev, bizantinski poveljnik, 69.
- Edessa**, mesto v Mezopotamiji, 102.
- Ehericus, gl. Erik.
- Eirene (Ἐιρήνη), gl. Irena.
- Ekehard** (Ekkehardus, Ekihardus), dijakon, ki je med Slovenci oznanjeval krščanstvo, 227.
- Ekihardus, gl. Ekehard.
- Ekkehardus, gl. Ekehard.
- Elebra**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Elias, gl. Helija.
- Elifandus, gl. Elipand.
- Elipand** (Elipandus, Elifandus), škof toledski, 282, 288, 289, 290, 308,
- Ellarus, gl. Hilarij.
- Elona, gl. Enona.
- Emarus** (Emerius) presbiter, 85.
- Emerius, gl. Emarus.
- Emilija** (Aemilia), pokrajina v severni Italiji, 289. — Ondotni rojak (natione Aemiliae, nacione Emilianensem civitatem), 221.
- Emilijan** (Aemilianus, Emilianus), iz prva dijakon, potem arhidijakon in poslednji patriarh grške cerkve, 221, 228.
- Emonensis, gl. Novi grad.
- Enghilramnus, gl. Angilram.
- Enisa, gl. Aniza.
- Enona** (Elona, Ebona), nekdanje mesto v Liburniji, sedaj Nin v Dalmaciji, 182.
- Eoin, gl. Evina.
- Eperunto**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Ephesus**, nekdanje mesto v Mali Aziji. — Ondotni cerkveni zbor, 85.
- Epidamnus, gl. Drač.

- Epifanij** (Epiphanius, Epyphanius), iz prva notar, potem pa patriarh grške cerkve, 85, 149, 150.
- Epiphanius, gl. Epifanij.
- Eporestal, gl. Eberstallzell.
- Epyphanius, gl. Epifanij.
- Equitania, gl. Akvitanija
- Erasma, gl. Erazma.
- Sv. Erazma** (S. Erasma, S. Herasma) devica, 72, 73, 78.
- Erchanbert** (Erchanbertus, Erchenbertus), presbiter, ki je med Slovenci oznanjeval krščanstvo, 257.
- Erchenbertus, gl. Erchanbert.
- Eresburc**, kraj na Saskem, 244.
- Erfo**, soustanovitelj opatije v Sestu in samostana v Saltu, 233. — Njegova brata Zanto in Marko.
- Ergine** (Ἐργινίς), reka v južni Traciji, 90.
- Erichus, gl. Erik.
- Ericus, gl. Erik.
- Erih, gl. Erik.
- Erik**, vojvoda furlanski, (Erius dux), 293, 298, 312, 326; (Erichus dux), 293, 326; (Ehericus dux), 293, 326; (Hericus dux), 299, 329; (Aericus comes), 293; (Erih), 326; (Heinricus dux), 293; (Henricus dux), 293.
- Esclavi, gl. Slovani.
- Esclavini (Ἑσκληνῖνοι), gl. Slovani.
- Etgar**, slovenski vojvoda v Karantaniji, 331.
- Ethetia**, nekdanje mesto v Liburniji, 182
- Etijopi** (Αἰθίοπες), 120.
- Eucii, gl. Jütlandci.
- Eufemia, gl. Evfemija.
- Eufimia, gl. Evfemija.
- Eufraſius, gl. Evfrazij.
- Euin, gl. Evin.
- Euphemia, gl. Evfemija.
- Eurus (ποταμός Ἑβρος), gl. Hebrus.
- Euthicius, gl. Evticij.
- Sv. Evfemija** (S. Eufimia, Eufemia, Euphemia) devica, 72, 73, 78 — Cerkev sv. Evfemije na Gradežu.
- Evfrazij** (Eufraſius), škof poreški, 30, 65.
- Evin** (Euin, Eoin), langobardski vojvoda v Tridentu, 79, 97.
- Evropa** (Εὐρώπη), 113, 137.
- Evropa** (Εὐρώπη), nekdanja pokrajina v Traciji tik Marmorskega morja, 47, 106.
- Evticij** (Euthicius), bizantinski patricij, 229.
- Evtihij**, bizantinski eksarh v Ravenni, 212.
- Evzebij**, nadškof solunski, 120.
- Fanas, gl. Plomin.
- Fano**, mesto v Italiji, 115. — Fanski škof Leon.
- Fano** (Fanum), mesto v Italiji, 105. — (Katero?)
- Fardulf**, opat v St. Denisu pri Parizu, 316
- Fastrada**, soproga frankovskega kralja Karola (Velikega), 281.
- Fater**, opat v Kremsmünstru, 256, 279.
- Sveti Feliks** (S. Felix). — Njegovi ostanki, 158.
- Feliks**, patriarh oglejski, 174, 183.
- Feliks**, škof treviški, 102.
- Feliks**, škof urgelski, 282, 288, 308, 320, 325, 332, 335. — Njegovo krivoverstvo (heresis Felicianae), 282, 288, 325. — Njegov krivoverski spis, 282, 320. — Njegova stranka (partes Felicianae), 334.
- Feliks** dijakon, 109.
- Felix, gl. Feliks.
- Feltre** (Filtrio, Filaria), mesto poleg Piave na Beneškem, 182. — Ondotni prebivalci (Feltrini, Feltrenses), 100. — Ondotna cerkev (ecclesia Feltrina), 85, 102. — Ondotni škof Fontež.
- Feltrinus, gl. Feltre.
- Ferdulf** (Ferdulfus), vojvoda furlanski, 195, 196, 197, 199.
- Feroks** (Ferox), opat v Organu pri Veroni, 285.
- Ferrara** (Ferraria), mesto v severni Italiji, 229.
- Fidencij** (Fidentius), škof zuglijski, 213. — Njegova stolica v Čedadu, 213.
- Filaria, gl. Feltre.
- Filistejci**, 317.
- Filtrio, gl. Feltre.
- Fines**, nekdanje mesto v (posavski) Valeriji, 182.

Firmin, škof tržaški (Firminus Tregestinae antistes ecclesiae), 139; (Firminus episcopus Histriae), 136.

Flavijan (Flavianus) gl. Justinijan.

Flovius, kraj na Furlanskem, 177.

Foka, iz prva stotnik, pozneje cesar bizantinski, 137.

Fontegius, gl. Fonteij.

Fontej (Fonteius, Fontegius), škof feltrinski, 85, 100, 102 — Njegov zastopnik na gradeški sinodi, presbiter Lavrencij.

Formosa, gl. Pulj

Forogulienensis, gl. Furlanija.

Foroiulanus, gl. Furlanija.

Foroiulanus, gl. Čedad.

Foroiulensis, gl. Čedad.

Foroiuli, gl. Furlanija.

Foroiuli, gl. Čedad.

Foroiulianus, gl. Čedad.

Foroiulienensis, gl. Čedad.

Foroiulii, gl. Čedad.

Foroiulis, gl. Čedad.

Foroiulium, gl. Čedad.

Forst, neki pašniki na Gorenjem Avstrijskem, 256.

Sv. Fortunat. — Njegovi ostanki, 158.

Fortunat (Fortunatus, Fortunatus haereticus), oglejski patriarh, 156, 157, 158, 159.

Forum Iulienae, gl. Čedad.

Forum Iulii, gl. Čedad.

Forum Iulii, gl. Furlanija.

Francia, gl. Frankovsko.

Franconefurt, gl. Frankfurt.

Franconofurt, gl. Frankfurt

Frankfurt (Franconofurt, Franconefurt, Frankinisfurth), 288, 289. — Ondotna sinoda, 288, 289, 290. — Ondotni državni zbor, 288.

Frankinisfurth, gl. Frankfurt.

Frankovsko (Γαλλία), 62; (Gallia), 119, 138, 288; (Galliae), 301; (Francia), 48, 226, 254, 261, 280, 301. — Frankovska zemlja (terra Francorum), 164. — Fr. kraljestvo (regnum Francorum), 163, 166, 301. — Meje fr. kraljestva (fines regni Francorum), 273. — Fr. oblast, 248, 301. — Fr. pokrajina (pagus) Senonago. — Franki (Φράγγοι, Franci), 41, 43, 49, 54, 68, 112, 119, 148,

154, 163, 164, 165, 217, 223, 227, 243, 253, 254, 273, 278, 280, 293, 295, 301, 302, 312, 326; (Galliorum populus), 280. — Franki = Ripuari. — Fr. (galski) škofje, 102. — Fr. (galski) duhovniki, 102. — Fr. kralji (Francorum reges), 138, 220, 286. — Kralji: Teodebert I., Teodebald, Klotar I., Hildebert II., Teodorik II., Teodebert II., Klotar II., Dagobert I., Sigibert III., Pipin. Karol. — Fr. poveljniki po Beneškem, 54. — Fr. grofje (Francorum comites), 254. — Fr. velikaši (proceres Francorum), 326. — Fr. vojska (Francorum exercitus), 261, 301. — Frankovski jezik (in nostra lingua), 301. — Frankovski (Φραγγικός), naslov bizantinskega cesarja Justinijana I., 44.

Freising (Frigisinga), mesto na Bavarskem, 315. — Ondotna cerkev Frigisiensis ecclesia), 240, 333. — Ondotni škof Atton.

Fresiones, gl. Frizi.

Fresones, gl. Frizi.

Fresonus, gl. Frizi.

Fridibad (Frigibadus), predstojnik v Posavju, 6.

Frigisiensis, gl. Freising.

Frigisinga, gl. Freising.

Frisia, gl. Frizi.

Frisones, gl. Frizi.

Frizi (Fresones, Fresiones, Frisones), ljudstvo ob Severnem morju, 280. — Njih zemlja (Frisia), 287; (Fresonus pagus), 287.

Furgali, gl. Furlanija.

Furiolana urbs, gl. Čedad.

Furiolanus, gl. Furlanija.

Furlanija (Foroiuli), 175, 177, 178, 179, 185, 210, 215, 254, 273; (Foroiulii), 71, 142, 156, 218, 222, 254, 285; (Forumiulii), 71, 145; (Forumiuli), 79, 177, 197; (Furgali), 573; (partes Foroiulensium), 254; (partes Foroiulienses), 86, 284; (Forogulienenses partes), 78; (Forogulenses partes), 86; (Foroiulana provincia), 195; (Foroiulanorum fines), 145, 177; (terminus Foroiulanorum), 71; (marca Foroiuliensis), 273. — Fur-

- lanska vojvodina (Foroiulensis ducatus), 175, 178; (Foroiulanus ducatus), 189; ducatus Foroiulanensium), 189. — Gradovi (castella) po Furlanskem, 177. — Furlani (Foroiulani), 146, 156, 176, 177, 178, 195, 199, 252, 254; (Foroiuliani), 142, 176, 218; (Foroiulenses), 254; (Foroiulienses), 253.
- Furlanska cerkev** (Foroiulensis ecclesia) = oglejska cerkev, 201. — F. škofija (Foroiulensis episcopatus), 209. — F. patriarh (Foroiulianensis patriarcha), 290. — F. škof (Foroiulensis antistes), 202. — F. škofje: Viventius, Seren.
- Furlanski vojvodje**, 142, 146, 285, 293, 326; (Italice limitis dux), 326. — Vojvodje: Gisulf, Tason, Kakon, Grasulf, Agon, Lup, Vektari, Landari, Rodoald, Ansfrid, Ferdulf, Korvul, Pemon, Ratchis, Aistulf, Peter, Hrodgaud, Markarij, Erik. — F. namestnik (lociservator) Adon. — Furlansko plemstvo (nobilitas Foroiulanorum), 195. — F. plemenitaši (nobiles Foroiulanorum), 197, 254. — F. župan (sculdahis) Argait.
- Gaidus**, vojvoda vicentinski, 254.
- Gaila**, hči furlanskega vojvoda Gisulfa, 145.
- Galija**, gl. Frankovsko.
- Gallia**, gl. Frankovsko.
- Gallicinus**, gl. Kalinik.
- Gallicum mare**, gl. Tirensko morje.
- Galski zaliv**, 182.
- Galsko morje**, gl. Tirensko morje.
- Garibald** (Garibaldus), sin bavarskega vojvoda Tasila I., 147.
- Gavdencij** (Gaudentius, Γαυδέντιος), škof tržaški, 186.
- Geminijan** (Geminianus), presbiter tržaški, 73.
- Gentzon** (Γέντζων, Γένζων, Genzo) bizantinski poveljnik pehote, 108.
- Gepidje** (Γήπαιδες, Gepidi, Gepides, Gipedes, Gipes), 36, 42, 44, 50, 62, 74, 76, 108, 133. — Gepidski (Γήπαιδικός), naslov bizantinskega cesarja Justinijana I., 44.
- German** (Germanus), škof bolognski, 38.
- German** (Γερμανός), poveljnik bizantinski ter nečak cesarja Justinijana, 46, 47.
- Germani** (Γερμανοί), 62
- Gerold I.** (Geroldus comes Baioariae praefectus, Kerolt, Gerolt, Kerold, Keroldus), 324, 326, 331.
- Gerold II.** (Geroldus), mejni grof v Vzhodni marki, 331.
- Getje** (Γέται), gl. Slověni. — Enako tudi τὸ Γετικόν in πα Γετικὸς πόλεμος.
- Ghisulfus**, gl. Gisulf.
- Ghisulphus**, gl. Gisulf.
- Gideon**, sodnik izraelski, 245.
- Gisolfus**, gl. Gisulf.
- Gisoulfus**, gl. Gisulf.
- Gisulf** (Gisulfus, Gisulphus, Ghisulfus, Agisulphus, Gisolfus), nečak in maršal langobardskega kralja Alboina ter vojvoda furlanski, 71, 79; 142, 145, 146, 155. — Njegova soproga Romilda. — Njegovi sinovi Tason, Kakon, Radoald in Grimoald. — Njegovi hčeri Appa in Gaila.
- Gisulf** (Gisoulfus), sin Grasulfov, 99.
- Glemona**, gl. Gumin.
- Goljat**, velikan, katerega je David ubil, 245.
- Gorazd** (Karastus, Cacatius), vojvoda karantanskih Slovencev, sin vojvoda Boruta, 220, 223, 225. — Njegov bratranec Hotimir.
- Gospa Sveta**, vas na Koroškem. — Ondotna cerkev Marije Device (ecclesia s. Mariae in Solio), 232.
- Gotafrid** (Gotafridus, Gotfridus), mejni grof v Vzhodni marki, 331.
- Goterammus**, gl. Goterham.
- Goterham** (Goterammus), mejni grof v Vzhodni marki, 331.
- Gotfridus**, gl. Gotafrid.
- Gotje**. — Vzhodni Gotje (Γότθαι, Gothi), 11, 14, 19, 21, 22, 27, 28, 35, 41, 42, 43, 47, 49, 54, 57, 76, 85, 143, 182, 301. — Njih kralji: Teodorik, Atalarik, Vitiges, Totila, Teja. — Gotovska vojska, 19. — Gotovska oblast (ἡ Γότθων ἀρχή), 21, 62. — Gotovski poveljniki: Asinarij, Uligisal. — Gotovski filozof Markomir. — Zahodni Gotje (Wesigoti), 48. — Njih kralj Leovigild.

Gozarius, gl. Kozhar.

Gozharius, gl. Kozhar.

Gradež (Gradus, in Grado, in Gradus, in Grodo. apud Gradum, apud Grados, apud Gradus, ad Gradum, ad Grados, de Grado), 9, 29, 61, 72, 73, 77, 78, 80, 96, 100, 107, 142, 149, 152, 158, 172, 188, 198; (castrum Gradense), 29, 80; (castrum Gradense), 72, 73, 80, 84, 85, 142, 144, 181, 204; (Gradensis civitas), 61, 72, 73, 78, 80, 85, 158, 209; (Gradensis urbs), 85; (Nova Aquilegia, Nova Aquileia), 61, 72, 77, 78, 80, 85, 96, 142, 152, 204, 209; (*Ἀκυλίσζ*), 173. — Gradeško obzidje (altis menibus decorata, muri civitatis), 72, 78. — Gr. otok (Gradus insula, Gradensis insula), 61, 72, 77, 85, 176. — Gr. zemlja, 202.

Gradeške cerkve (Gradenses ecclesiae), 72, 73. — Stolna cerkev sv. Evfemije (ecclesia sanctae Euphemiae, Gradensis metropolis, sedes metropolitana Gradensis), 78, 85, 96, 142, 149, 150, 152, 156, 158, 172, 198, 204, 221, 228, 237. — Duhovniki te cerkve, 96. — Gostišča (sinochagia), zavisna od gradeške stolne cerkve, 156. — Miza za reveže na Gradežu (mensa pauperum), 96. — Cerkev sv. Ivana Evangelista (ecclesia s. Iohannis evangelistae, capella s. Joannis, basilica beati Iohannis evangelistae), 29, 72, 78, 80, 181, 188. — Cerkev sv. Ivana Krstnika (?) (ecclesia s. Iohannis baptiste), 72. — Cerkev Marije Device (ecclesia s. Mariae, ecclesia sancte virginis Mariae), 72, 78, 80. — Cerkev sv. Vitala (ecclesia s. Vitalis), 72, 78. — Cerkev sv. Mena pri Gradežu, 78. — Cerkev sv. mučenika Vida zunaj Gradeža, 78.

Gradeška cerkev (ecclesia Gradensis, nova Aquilegiensis ecclesia), 61, 72, 77, 78, 80, 85, 96, 142, 149, 150, 157, 171, 172, 181, 184, 188, 198, 203, 211, 221, 228, 241, 242. — Meje (fines, termini) gr. cerkve, 201, 209. — Gradeška stolica kot metropola vsega Beneškega in Istre, 72, 80, 84, 85, 209. — Gradeška stolica

(Gradensis sedes), 184, 203. — Gradeška nadškofija (Gradensis ecclesiae archiepiscopatus), 242. — Gr. (cerkvena) pokrajina, 243. — Dedščina (hereditas) gr. cerkve = Istra, 241. — Gr. cerkveni pastirji (Gradensis patriarcha), 81, 86, 149, 202, 203, 209, 250; (pontifex civitatis Gradensis), 158; (Gradensis archiepiscopus), 211, 242. — Gradensis presul), 201; (Gradensis episcopus), 149. — Gr. patriarhi (škofje): Helija, Sever, Kandidijan, Marcijan (?), Epifanij, Ciprijan, Fortunat, Primogenij, Maksim, Štefan II., Agaton, Kristofor, Donat, Antonij (Antonin), Emilijan, Vitalijan, Ivan. — Škofje gr. cerkve po Istri, 241. — Služabniki gr. cerkve = škofje, 241. — Gr. duhovščina (clerus Gradensis, clerici Aquileienses, clerici Gradensis ecclesiae), 78, 80, 86, 156, 157. — Gr. ljudstvo (Gradensis populus, plebs), 78, 80, 86, 96. — Gr. sinoda v cerkvi svete Evfemije (generalis synodus, synodus Gradensis, concilium Gradense), 78, 85, 149, 152, 209. — Gr. notar Epifanij. — Gr. dijakon in protonotar Vitalijan.

Gradule (sc. aque) pri reki Mirni v Istri, 30.

Graecus, gl. Grško.

Grahamannus, gl. Grahamana.

Grahaman (Grahamannus), preglednik frankovskega kralja Karola, 273.

Grasulf (Grasulfus), vojvoda furlanski ter brat vojvoda Gisulfa, 155, 175.

Grasulf (Grasoulfus), langobardski vojvoda v Istri (?), 99. — Njegov sin Gisulf.

Grecus, gl. Grško.

Gregor I., rimski papež, poprej dijakon, 95, 101, 102, 103, 105, 109, 111, 114, 115, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 135, 136, 139, 141. — Njegov notar Kastorij.

Gregor II., rimski papež, 201, 202, 203, 204, 209, 211, 212.

Gregor III., rimski papež, 206, 207, 208, 209, 211, 212, 216.

- Grimoald I.** (Grimuald), kralj langobardski, sin furlanskega vojvoda Gisulfa ter nekoliko časa vojvoda beneventski, 145, 164, 170, 177, 178, 219. — Njegov sin Romuald. — Njegova palača v Paviji, 177.
- Grimuald**, gl. Grimoald.
- Grodus**, gl. Gradež.
- Grško** (Grecia). 120. 312. — Gl. tudi Helada. — Grki (Graeci, Greci, natione Grecorum), 78, 144, 312 — Grki = Bizantinci, 252, 259. — Grški jezik (grece), 78, 94. — Grška oholost, 319.
- Guduis** (Γουδοῦς), bizantinski podpoveljnik v vojski s Slověni, 137.
- Guido Pisanus**, 182.
- Gulfar**, vojaški mojster, 128.
- Gumin** (Glemona), mesto na Furlanskem blizu Taljamenta, 145.
- Gundhar** (Gundharius, Guntharius), duhovnik, ki je med Slovenci označeval krščanstvo, 263.
- Gundharius**, gl. Gundhar.
- Guntharius**, gl. Gundhar.
- Hadrianopolis**, gl. Drenopolje.
- Hadrijan I.** (Hadrianus, Adrianus), rimski papež, 247, 249, 252, 259, 282, 288. — Njegov pisar, 249. — Njegovi poslanci, 288.
- Haistulphus**, gl. Aistulf
- Hebrus** (ποταμός Εὔρος), reka v Traciji, sedaj Marica, 45.
- Heimon** (Heimo), presbiter, ki je med Slovenci označeval krščanstvo, 246, 251.
- Heinricus**, gl. Erik.
- Heirolindus**, gl. Hrogaud.
- Helada** (Ἑλλάς), 15, 62, 82, 88.
- Helicia**, gl. Helivakija.
- Helija**, patriarh oglejski (sacerdos Helias) 77, 78; (Helias patriarcha) 85, 86, 149, 152; (Helyas patriarcha) 85; (Helia patriarcha), 78, 84, 85, 96; (Helya patriarcha), 78; (Elias patriarcha), 78, 95, 96, 213; (archiepiscopus), 102; (Helias episcopus), 78, 85, 92, 93, 94, 95; (Helyas episcopus), 95.
- Helivakija** (Ἡλιβακία, Helicia), moribiti sedanja reka Jalomita v Valahiji, 108, 118.
- Hellarius**, gl. Hilarij.
- Hellas**, gl. Helada.
- Helmwin** (Helmwinus), karantanski vojvoda bavarskega rodu, 331.
- Helyas**, gl. Helija.
- Hemarchora**, gl. Mohor.
- Henricus**, gl. Erik.
- Heraclius**, gl. Heraklij.
- Herakleja** (Ἡράκλεια, Heraclia, Πατριζος), mesto na severni strani Marmorskega morja, 104, 108, 118.
- Heraklij** (Heraclius, Justinianus augustus), cesar bizantinski, 158.
- Herasma**, gl. Erazma.
- Hericus**, gl. Erik.
- Heristelli**, gl. Herstelle.
- Hermachora**, gl. Mohor.
- Hermacora**, gl. Mohor.
- Herontius**, gl. Horoncij.
- Herstelle** (Heristelli), kraj ob Wezeri od Höxtera proti jugu, 312.
- Heruli** (Ἑρούλοι), 7, 33.
- Hesperia** = Italia, 289. — Hesperia = zapad, 191.
- Hiba**, gl. Iba.
- Hieremias**, gl. Jeremija.
- Hieroboam**, gl. Jeroboam.
- Sv. Hilarij** (Hilarius, Hellarius, Hilarus, Illarus, Ellarus, Hilarus), 72, 78, 85.
- Hilarius**, gl. Hilarij.
- Hilarus**, gl. Hilarij.
- Hildebert II.** (Childepertus), kraj frankovski, 99, 112.
- Hildebrand**, vojvoda spoletski, 252.
- Hildeprand** (Ilprandus), kralj langobardski, 218.
- Hillarus**, gl. Hilarij.
- Hiltruda** (Hiltrudis), hči majordoma Karola, soproga bavarskega vojvoda Odilona, 217.
- Sv. Hiona**, mučenica, 89. — Cerkev sv. Hione, Irene in Agape pri Solunu.
- Hispania**, gl. Špansko.
- Hispanus**, gl. Špansko.
- Hister**, gl. Donava.
- Histria**, gl. Istra.
- Hleodro** comes 256, 279.
- Hliuni**, gl. Lüne.
- Holzhusir** villa, kraj na Bavarskem, 240. — Ondotna cerkev sv. Mihaela arhangela, 240.

- Honorat** (Honoratus), škof milanski, 60, 61.
- Honorij I.** (Honorius), rimski papež, 156, 157, 158, 160.
- Horoncij** (Horontius, Orontius, Herontius), škof vicentinski, 100, 102.
- Hotimir** (Chetmar, Chethmarus, Ketmarus, Cheitmarus, Cheitmar, Cheumarus), vojvoda karantanskih Slovencev ter nečak vojvoda Boruta 220, 225, 227, 234, 238, 246. — Njegov boter Lupo.
- Hrapa, gl. R a b a.
- Hriustri** pagus poleg reke Wezere, 287.
- Hrodgaud** (Hrodgaudus, Hruodgaudus, Hrotgaudus, Hruodgausus, Hrotgauzus, Rotgausus, Ruodgausus, Rotcausus, Rotcausus, Rodcausus, Rothgaus, Rotchaus, Rotgaudus, Rothgaudus, Rothaudus, Rotgault, Heiroliaudus), vojvoda furlanski (praefectus Foro-iulani ducatus), 252, 253, 254, 255 — Njegov tast Stablinius.
- Hrotgaudus, gl. H r o d g a u d.
- Hrotgausus, gl. H r o d g a u d.
- Hruodgaudus, gl. H r o d g a u d.
- Hruodgausus, gl. H r o d g a u d.
- Humaghum, gl. O m a k.
- Humago, gl. O m a k.
- Humagum, gl. O m a k.
- Huni** (Οὔννοι, Οὔννοι, Uni, Ungari), 15, 16, 22, 33, 57, 62, 69, 85. — Njih kralj Atila. — Hunska šega (τὸ Οὔννικὸν ἥθος), 33.
- Huni, gl. Obri.
- Hunni, gl. Obri.
- Huoni, gl. Obri.
- Hystria, gl. Istra.
- Iba** (Hiba) iz Edesse, 93, 102, 191.
- Ibligo (in Ibligine), gl. I p l i s.
- Ibose, gl. I p u š a.
- Idarizij** (Ἰδαριζίος), po rodu Ant, oče poslanca Mezamira, 63.
- Ildiges** (Ἰλδιγης), neki plemenit Langobard, 42.
- Ilirija** (ἐν Ἰλλυριοῖς, ἐν Ἰλλυρίοις, τὸ Ἰλλυρικόν, Illyricum), 7, 15, 40, 44, 45, 50, 62, 82, 87, 88, 120, 280. — Ilirci (οἱ δὲ τῶν Ἰλλυριῶν), 40. — Ilirske gore, 47. — Ilirska mesta, 82. — Ilirsko mesto Sardica. — Po veljnik po ilirskih mestih, Ivan. — Uradnija ilirskega prefekta, 120.
- Illarus, gl. Hilarij.
- Illyria, gl. Ilirija.
- Illyricum, gl. Ilirija.
- Ilprandus, gl. Hildeprand.
- India, gl. Innichen.
- Ingelheim**, mesto na Nemškem, 272.
- Ingenuin** (Ingenuinus), škof säbenski, 85, 100, 102. — Njegov zastopnik na gradeški sinodi, presbiter Marcianus
- Ingering** (ad Udrimas), kraj na severnem Štajerskem, 232.
- Ingo, gl. I n k o.
- Inko** (Ingo), slovenski knez, 336. — Njegovi podložniki, 336.
- Inn** (Innus), reka na Bavarskem, 217.
- Innichen** (India, Campogelau), mesto blizu izvira Drave na Tirolskem, 239.
- Innus, gl. I n n.
- Ioannes, gl. I v a n.
- Iohannes, gl. I v a n.
- Ionicus pontus, gl. Jadransko morje.
- Ionium mare, gl. Jadransko morje.
- Ioviae Alpes, gl. Alpe.
- Ipfa**, kraj na Gorenjem Avstrijskem, 256.
- Ipfa** (Ipfa, Ippha), dva potoka na Gorenjem Avstrijskem, 256, 275, 279
- Iplis** (Ibligo), kraj na Furlanskem od Čedadu proti jugu, 145.
- Ippha, gl. I p f a.
- Ipuša** (Ibose), reka na Dolenjem Avstrijskem, Ondotno polje (in campo Ibose), 273.
- Ira**, reka v Panoniji, 182.
- Sv. Irena**, mučenica, 89. — Cerkev sv. Hione, Irene in Agape pri Solunu.
- Irmínsul** (Irmínsäule) na Saskem, 244.
- Isaaciis, gl. I z a c i j.
- Isernia**, sedaj Sergna, mesto v južni Italiji, 164
- Isontius, gl. Soča.
- Israel, gl. Izraelci.
- Ister, gl. Donava.
- Istra** (Ἰστρία), 43, 46; (Histria), 23, 26, 67, 71, 93, 96, 97, 105, 107, 111, 136, 148, 160, 169, 180, 189, 203, 247, 271; (Hystria), 80, 96, 107; (Histria), 64; (Istria), 60, 68,

- 71, 80, 84, 85, 96, 157, 169, 181, 182, 184, 209; (Ystria), 80, 142, 184, 237; (Histria provincia), 24, 25, 99, 124, 156, 182; (Istria provincia), 241, 242; (Histriensis provincia), 241; (provincia Histriensium), 85; provincia Hystriensium), 85; (Istriensium provinciae), 103; (Istriarum provincia), 243; (territorium Histriense), 259; (Histriae partes), 92, 94, 121, 122, 123, 128, 139; (partes Istriae), 180; (Hystrie partes), 78, 86; (Istrienses partes), 39, 284; (regio Istriae), 182; (regio Histriae), 86, 182; (Histrorum fines), 138; (Histriae aditum), 131.
- Istrske reke: Dragonja, Mirna, Raša, Rižana — Istrski gozd Vistrum, 39.
- Koprski otok v istrski pokrajini.
- Istrska mesta: Arsa, Koper, Nesactium, Novi grad, Omak, Piran, Poreč, Pulj, Rovinj, Sipar, Trst, Žalborna. — Krstne (glavne) cerkve (ecclesiae baptismales) po Istri, 156.
- Istrski prebivalci (Histrienses), 259; (Istriorum gens), 75; (plebs Istriae), 201, 202; (populus Istriae), 203, 241; (nacione Ystro), 149; (nacione Istriae), 149; — Istrski provincijali (provinciales Histriae), 24.
- Istrska vojvodina (ducatus Istriae), 226. — Istrski vojvoda (dux de Histria), 281. — Istrski vojvoda Deziderij. — Vojaški mojster Gulfar.
- Istrski patriarh (Histrie patriarcha), 64.
- Istrska eparhija, obsegajoča oglejsko, puljsko, poreško, cenedsko, celjsko, tržaško, oderško, padovansko in altinsko škofijo, 186.
- Istra, dedščina (hereditas) gradeške cerkve, 241. — Istrski škofje (episcopi Istrie, episcopi Histrie, episcopi Histrienses, episcopi Histriensium, Histrici episcopi), 67, 92, 93, 94, 96, 103, 105, 127, 129, 144, 156, 157, 201, 202, 203, 242, 243, 299.
- Gradeški sufragani (škofje) po Istri, 184, 208, 241. — Istrski škofje: Peter, Providencij, Agnel, Firmin, Mavricij. — Istrska duhovščina (clerus Istriae, Istriensis clerus), 203, 241.
- Istrski razkol (Histicorum se-
- paratio), 109; (Histicorum scisma), 114, 125, 129. — Istrska zmota (error Histicorum), 115. — Istrska zadeva (causa Histicorum), 130.
- Istria, gl. Istra.
- Istris, gl. Donava.
- Istros (Ἰστρος), gl. Donava.
- Italija** (Ἰταλία, Italia), 9, 20, 44, 47, 48, 49, 59, 62, 70, 71, 72, 74, 79, 103, 121, 131, 143, 151, 153, 164, 182, 190, 239, 254, 273, 277, 280, 281, 301, 312, 314; (Italiae partes), 273; (provincia Italiae), 29, 71; (Italiae imperium), 24; (Ausonia = Italia), 317; (Ausoniae partes), 254; (Hesperia = Italia), 289. — Italska marka (marca Italiae, marcha Italiae = Furlania), 326. — Italska meja (Italiae fines), 71. — Italski rojak (nacione Ytalicus), 9.
- Italski škofje, 289. — Italski kralj Pipin. — Italski eksarh Kalinik. — Italska vojska (Italiae milites), 180. — Italske trume (Italicae copiae), 301. Italska milja (miliarium Italicum), 301. — Italska vročina (Italicus aestus), 330.
- Iulia Alpis, gl. Alpe.
- Iuliana Alpes, gl. Alpe.
- Iulianus, gl. Julijan.
- Iuliensis, gl. Zuglio.
- Iulii Forus, gl. Čedad.
- Iulius Caesar**, rimski poveljnik, 71.
- Iunior, gl. Junior.
- Iustinianus, gl. Justinijan.
- Iustinianus augustus, gl. Heraklij.
- Iustinus, gl. Justin.
- Iuvavensis gl. Solnograd.
- Sv. Ivan** (S. Johannes). — Samostan sv. Ivana v Poreču. — Gostišče (senodochium). sv. Ivana v Čedadu. — Cerkev sv. Ivana v Čedadu.
- Sv. Ivan** Evangelist. — Cerkev sv. Ivana na Gradežu.
- Sv. Ivan** Krstnik. — Cerkev sv. Ivana Krstnika (?) na Gradežu.
- Ivan IV.**, rimski papež, 169.
- Ivan I.**, iz prva opat, pozneje patriarh oglejski, 142, 144, 152; (Iohannes abbas hereticus), 143.
- Ivan II.**, patriarh oglejski, 183, 187.

- Ivan III.**, patriarh oglejski, 187.
- Ivan**, patriarh gradeški, 237, 241, 243, 249. — Njegov kancelar, presbiter Magnus.
- Ivan**, škof ravennski, 60.
- Ivan III.**, škof ravennski, 96, 105.
- Ivan**, nadškof ravennski, 207, 208.
- Ivan**, škof celjski, 85, 100.
- Ivan**, škof koprski, 230
- Ivan** iz Panonije, škof v istrskem Novem gradu, 127.
- Ivan**, škof poreški, 85, 96, 100.
- Ivan**, škof tržaški, 209.
- Ivan**, subdijakon (v Ravenni), 136
- Ivan** (Ἰωάννης), bizantinski poveljnik v gotovski vojski, 35, 47, 54. — Njegov stric Vitalijan. — Njegov zet poveljnik German.
- Ivan** (Ἰωάννης), bizantinski poveljnik na otokih, potem pa po ilirskih mestih. Bil je tudi poslan k obrskemu kakanu Bajanu, 82.
- Ivan Phagas** (Ἰωάννης Φαγᾶς), bizantinski poveljnik, 47.
- Ivan**, vojaški mojster in cerkveni odvetnik v Poreču, 30.
- Ivan**, patricij, 64, 65, 66, 68.
- Ivan**, gradeški rojak, 81. — Njegova sestra 81. — Njegova hči, 81.
- Ivan**, ki se je odpovedal istrskemu razkolu, 114, 115.
- Ivrea** (Eborea civitas), mesto v severozahodni Italiji 255.
- Izacij** (Isaacius), škof puljski, 38.
- Izraelci** (Israel), 143, 245. — Njih kralji: David, Jeroboam. — Njih sodniki: Gideon, Samson.
- Jadransko morje** (Adriaticum mare), 71, 182; (colfus occidentalis), 182; (κόλπος τοῦ Ἰονίου), 20, 43, 62; (ὁ Ἰόνιος κόλπος), 54; (ὁ κόλπος), 47; (litus Jonii), 26; (sinus maris Jonii), 24; (pontus Ionicus), 329.
- Jatros** (Ἰατρός), nekdanje mesto ob reki Jantri v Dolenji Meziji, 118.
- Jeremija** (Hieremias), prerok, 160.
- Jeroboam** (Hieroboam), kralj izraelski, 143
- Joannes, gl. Ivan.
- Joannes episcopus Feltrensis, gl. Fontei episcopus Feltrensis.
- Johannes, gl. Ivan.
- Jonii litus, gl. Jadransko morje.
- Jonsko morje**, 15. — Zaliv Jonskega morja (sinus maris Jonii) = Jadransko morje.
- Jordanes**, pisatelj zgodovinar, 51, 52 — Jordanis sapientissimus chronographus, 182.
- Sv. Julijan** mučenik, 78. — Cerkev sv. Julijana na otoku S. Giuliano.
- Julijske Alpe, gl. Alpe.
- Junior** (Iunior), škof veronski, 100, 102.
- Justin I.** (Justinus), cesar bizantinski, 9.
- Justin II.** (Iustinus, Ἰουστῖνος), sorodnik bizantinskega cesarja Justinijana I. in njegov kuropalat, pozneje njegov naslednik na carigraskem prestolu, 61, 69, 75, 83, 88
- Justinijan I.** (Justinianus Ἰουστινιανός), cesar bizantinski, 15, 29, 33, 34, 36, 39, 45, 47, 48, 50, 57, 62, 66, 68, 69, 72, 94, 102, 192; (Flavianus), 30. — Njegov poslanec Lavrencij. — Njegov domestik Chilbudij.
- Justinijan** ali Justin (Ἰουστινιανός, Ἰουστῖνος), drugi sin bizantinskega poveljnika Germana, 47.
- Justinopolitanus, gl. Koper.
- Justinopolis, gl. Koper.
- Jütlandci** (Eucii), 48.
- Kakon** (Cacco), sin furlanskega vojvoda Gisulfa, pozneje njegov naslednik, 145, 146, 155.
- Kalinik** (Callinicus, Gallicinus), bizantinski eksarh v Ravenni, 96, 121, 122, 126, 127.
- Kalist** (Callistus, Calistus), iz prva arhidijakon trevisanske cerkve, pozneje pa patriarh oglejski, ki je kot tak nekoliko časa imel svojo stolico v Korminu, potem pa v Čedadu, 210, 211, 213, 214, 219.
- Kalopodij** (Καλοπόδιος), kubikularij in prepozit na bizantinskem dvoru, oče poveljnika Ederma, 69.
- Kamp** (Camp, Cambus), reka na Dolenjem Avstrijskem, 280.
- Kampanija** (Campania), pokrajina v južni Italiji, 180. — Ravennska Kampanija (Ravennae Campania), 24.

- Sv. Kancij** (S. Cancius). — Njegovi ostanki v cerkvi sv. Ivana na Gra-dežu, 72, 73, 78
- Sv. Kancijan** (S. Cancianus). — Nje-govi ostanki v cerkvi sv. Ivana na Gra-dežu, 72, 73, 78.
- Sv. Kancijani** (t. j. sv. Kancij, Kanci-jan in Kancijanila). — Njih ostanki v cerkvi sv. Ivana na Gra-dežu, 72.
- Sv. Kancijanila** (S. Cancianilla). Njeni ostanki v cerkvi sv. Ivana na Gra-dežu, 72, 73, 78.
- Kandidijan** (Candidianus, Candianus), gradeški patriarh, ki je bil doma iz vasi Candiani pri mestu Rimini, 142, 144, 149.
- Karantanija**, 231, 234, 235, 251; (Carantanum), 178, 232; (Karanta-num), 232; (in Quarantanis), 163; (Carentia), 244; (Karinthia), 163, 244, 264; (Carnuntum), 178; (pa-tria Carnuntum), 182; (Karantana prouincia), 224. — Karantansko kraljestvo (regnum), 194. — Partes Quarantanæ kot del Slovenije, 267; regio Carantanorum kot del Slove-nije, 324. — Cerkve in samostani po Karantaniji, 194. — Kraji po Karantaniji: Gospa Sveta, Liburnija, Ingering.
- Karantanci** (Carantani), 182, 227; (Quarantani), 220, 227, 293; (Ca-rentani), 244; (Karentani), 163, 227; (Carontani), 182; (gens Karentana), 227. — Sosedje Karantancev (con-fines eorum), 220, 324. — Karan-tanski kralj (Carentanorum rex), 194. — Karantanski vojvodje domačega rodu: Samo, Borut, Gorazd, Hotimir, Volkun, Pribislav, Semika, Stojmir, Etgar. — Ondotni vojvodje bavar-skega rodu: Helmwin, Albgarij, Pabo.
- Karantanum**, gl. Karantanija.
- Karantanus**, gl. Karantanija.
- Karastus**, gl. Gorazd.
- Karentani**, gl. Karantanija.
- Karinthia**, gl. Karantanija.
- Karlman** (Karlomannus), sin Karola Martela, 217.
- Karlomannus**, gl. Karlman.
- Karlus**, gl. Karol
- Karni** (Κάρνιοι), 43.
- Karol** (Carolus, Karolus), frankovski majordom, oče Hiltrudi, Pipinu in Karlmanu, 217.
- Karol** (Carolus, Karolus, Carlus, Kar-lus), frankovski in langobardski kralj ter patricij rimski, 244, 247, 248, 249, 252, 253, 254, 255, 259, 261, 268, 269, 270, 272, 273, 274, 275, 276, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 293, 295, 300, 301, 302, 304, 305, 306, 308, 309, 310, 311, 312, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 324, 326, 331, 332, 333, 334, 335; (Karolus Magnus), 254, 269. — Nje-gove soproge: Fastrada, Liutgarda. — Njegovi sinovi: Pipin, Karol, Ludovik. — Njegova rodovina, 284, 285. — Njegovi ljudje, 284. — Njegov dvor (palatium regis), 271, 282, 286, 319. — Njegovo kralje-stvo (regnum), 280, 288. — Pokra-jine njegovega kraljestva, 288. — Njegova država, 285. — Meje nje-gove države (confines nostræ), 281. — Njegove čete (scara nostra), 281. — Njegovi poveljniki: grof Teodo-rik, komornik Meginfrid. — Njegovi fevdniki, 309. — Njegovi poslanci, 318. — Njegovi pregledniki (missi): Grahaman, Avdaker.
- Karol**, sin frankovskega kralja Karola (Velikega), 286.
- Kaspijska vrata** (porta Caspiæ), 329.
- Kastorij** (Castorius), notar (cartula-rius) papeža Gregorja I., 111, 125.
- Katuna** (Catuna), soproga nekega obrskega kakana, 302
- Καῖσος, gl. Ceneda.
- Kelagastos** (Κελαγαστός), po rodu Ant, brat Mezamirov, 63.
- Κελαιάνη ἐκκλησία, gl. Celje.
- Kernpreht**, 256
- Kerold**, gl. Gerold.
- Kerolt**, gl. Gerold.
- Kerzonez** (Χερροννησιῶν ἡ χώρα), pol-otok tik Helesponta, 15, 62.
- Ketmarus**, gl. Hotimir.
- Kimmeriji** (Κιμμέριοι), nekdanji pre-bivalci ob Azovskem morju, 55.

- Klarisim** (Clarissimus), škof concordijski, 85, 100.
- Klavdij** (Claudius), arhidijakon poroški, 30.
- Klef** (Cleph), kralj langobardski, 79.
- Klement**, ki je pisal bavarskemu vojvodu Tasilu neko pismo, 245.
- Klotar I.** (Chlotharius senior, Lotharius senior), kralj frankovski, 165.
- Klotar II.** (Chlotharius), kralj frankovski, 154.
- Koh** (Κόχ), obrski poslanec, 108.
- Kokra** (Corcac), reka na Kranjskem, 182.
- Kolin** (Colonia), mesto ob Renu, 261.
- Kolpa** (Culpa), reka na kranjsko-hrvaški meji, 329.
- Sv. Kolumban**, 151.
- Komentiol** (Κομεντιολος, Comentiolus), bizantinski poveljnik, ki se je v Traciji vojskoval s Slovèni, v Aziji pa s Perzi, 90.
- Konstancij** (Constantius), poslanec bizantinskega cesarja Flavijana, 30.
- Konstancijan** (Κωνσταντιανός), maršal bizantinskega cesarja Justinijana, 19, 20, 21, 47.
- Konstant**, cesar bizantinski, 173, 180.
- Konstantin** (Veliki), cesar rimski, 245.
- Konstantin IV.** (Pogonat), cesar bizantinski, 186.
- Konstantin V.** (Constantinus), cesar bizantinski, 207, 212.
- Konstantin** (Constantinus), tribun, 241.
- Konstanz** (Constantia), mesto ob Bodenskem jezeru, 301.
- Koper** (Capris), 182; (Justinopolis), 75; (Justinopolis, civitas Istriae), 184; (Constinopolis caput Ystrie), 184. — Koprski otok (Capritana insula), 126, 127; (Capraria insula), 75; (insula Caprea), 124. — Prebivalci koprškega otoka v istrski pokrajini, 124. — Koprška cerkev (Justinopolitana ecclesia), 230. — Koprski škofje: Ivan, Senator. Koprška duhovščina (clerus Justinopolitanus), 230. — Koprsko ljudstvo (populus Justinopolitanus), 230.
- Kormin** (Cormons), 213; (Cormones), 145, 213; (in Cormono), 213; (Cormones castrum), 156; (Cormonense castrum), 209. — Korminsko polje (Cormonis ruralia), 329. — Kormin kot sedež oglejskih patriarhov, 209, 213.
- Koroško**, gl. Karantanija.
- Korvul** (Corvolus), furlanski vojvoda, 196, 197.
- Kotijske Alpe**, gl. Alpe.
- Kotriguri** (Κοτρυγυριοι), Obrom soroden razrod, 63.
- Kozhar** (Cozharius, Gozarius, Gozharius), duhovnik, ki je med Slovenci oznanjeval krščanstvo, 227, 257.
- Kraljeva gora** (Mons regis), kje?, 71.
- Kranj** (Carnium), mesto na Kranjskem, 182.
- Kranjsko** (Carniola, patria Carneola, patria Carnech, patria Carnium), 182, 215. — Kranjsko, domovina Slovencev, 215. — Kranjske gore (iugum Carnium = Alpis Julia), 182; (iugum Carnich = Alpes Juliae), 182. — Neko jezero v kranjskih gorah, 182. — Kranjska reka Corcac, 182. — Kranjska mesta: Ambito, Artara, Barneo, Benela, Bipplium, Carnium, Clemidium, Cliena, Ecuno, Elebra, Eperunto, Lebra, Paris, Patiuma, Planta, Poreston, Precona, Ranio, Rinubio, Ris, Scoldium, Sedo, Selunto, Seution, Sorban.
- Kremsa** (Chremsa), reka pri Kremsmünstru na Gorenjem Avstrijskem, 256.
- Kremsmünster** (Chremsa, Chremisa), kraj na Gorenjem Avstrijskem, 256, 275, 279. — Ondotni samostan na čast sv. Odrešeniku, 256, 275, 279. — Ondotni opat Fater, 256, 279. — Ondotni menihi, 256. — Samostanski podložniki, 256. — Samostanska posestva, 256.
- Kristofor** (Christophorus, Christoforus, rus. Cristoforus), patriarh gradeški, 188, 198.
- Krk** (Vegla, Veglensis), mesto na istrskem otoku Krku. — Ondotna škofija, 86.
- Krka** (Corca), reka na Dolenjskem, 329.
- Krodoberht** (Crodobertus, Rodobertus), vojvoda alemanski, 163.

- Kserks** (Ξέρξης), kralj perzijanski, 120.
- Kumberg** (Cumeoberg, Cumberg, Chumberch, Cummiberg, Comisberg), severozahodno pobočje Dunajskega lesa, 280.
- Kuningpert** (Cunincpertus, Cunincperct), kralj langobardski, 189, 191.
- Kuriska** (Κουρίσκη), nekdanje mesto ob Donavi v Dolenji Meziji, 118.
- Sv. Kvirin** (S. Quirinus sacerdos, S. Quirinus martyr), 72, 78.
- Kvodvultdej** (Quodvultdeus), opat v samostanu velike cerkve sv. Petra v Rimu, 92.
- Κυριακός, gl. Cirijak.
- Κύριλλος, gl. Ciril.
- Laba** (Albis), reka na Češkem in Nemškem, 291.
- Labarianum, gl. Lavariano.
- Labin** (Albona), mesto v Istri, 182.
- Laidrad**, škof lyonski, 332.
- Landari**, vojvoda furlanski, 185.
- Langobardi** (Λαγγοβαρδοί, Λαγγοβάρδαι, Langobardi, Longobardi), 7, 36, 42, 44, 50, 54, 70, 72, 73, 77, 78, 79, 84, 85, 99, 103, 138, 140, 142, 143, 145, 156, 158, 163, 177, 181, 199, 201, 210, 213, 222, 226, 229, 241, 243, 248, 254, 301, 312 — Langobardsko ljudstvo, 202, 212. — Langobardsko kraljestvo (regnum Longobardorum), 36, 218, 222, 252, 269. — Langobardia, 156, 254. — Fines Longobardorum, 209. — Langobardski kralji, 157, 174, 196, 209, 216, 241, 285. — L. kralji: Wako, Waltari, Audoin, Alboin, Klef, Autari, Agilulf, Grimoald, Kuningpert, Liutprand, Hildeprand, Ratchis, Aistulf, Deziderij, Adelchis, Karol, Pipin. — Langobardska kraljeva rodovina, 42 — Langobardski vojvodje, 79, 99. — Vojvodje: Zaban, Wallari, Alichis, Eoin, Gisulf. — Langobardski vojaki, 241. — Langobardi Lopichis, Munichis, Sicualdus, Hroddgaud. — Langobardski škofje, 241. — Langobardski (Λαγγοβαρδινός), naslov bizantinskega cesarja Justinijana, 44.
- Langobardia, gl. Langobardi.
- Latarkij** (Λαταρκίου προύριον), nekdanji grad v Dolenji Meziji med Jantro in Donavo, 118.
- Latin** (Latinus), duhovnik, ki je med Slovenci oznanjeval krščanstvo, 227, 234, 236.
- Latinci**, 94. — Latinske pokrajine, 94. — Knezi latinskih pokrajin, 94. — Latinski jezik (ἡ τῶν Λατίνων φωνή, latine), 33, 78, 164.
- Laureacum, gl. Lavreak.
- Laureana, gl. Lovrana.
- Laurentius, gl. Lavrencij.
- Laurentus**, gora v Liburniji pri Trsatu, 329.
- Lauriana, gl. Lavariano.
- Lauriana, gl. Lovrana.
- Lavariano** (Labarianum, Lauriana), vas v Furlaniji, 199, 255.
- Lavreak** (Laureacum), nekdanje mesto blizu izliva Anize v Donavo tam kjer je sedaj vas Lorch, 8. — Ondotna cerkev (Laureacensis ecclesia), 8 — Ondotni nadškof Teodor.
- Sv. Lavrencij** (S. Laurentius), 190 — Cerkev sv. Lavrencija v Bujah.
- Lavrencij** (Laurentius, Maurentius, Mauretius, Maurus), škof oglejski, 18, 80.
- Lavrencij** (Laurentius), škof milanski, 1.
- Lavrencij**, škof bellunski, 100, 102.
- Lavrencij**, presbiter in legat apostolske stolice, 85.
- Lavrencij**, presbiter in zastopnik feltrinskega škofa Fonteja na gradeški sinodi, 85.
- Lavrencij**, presbiter, 85.
- Lavrencij**, poslanec bizantinskega cesarja Flavijana, 30.
- Lavrencij** (Laurentius vir experientissimus), 24, 25, 26.
- Lazar** (Λάζαρος), bizantinski poveljnik v gotovski vojski, 42.
- Lebra**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Lech** (Lech fluvius), reka na Bavarskem, 217.
- Lemi ripa gl. Limski kanal.
- Leon I.**, rimski papež, 93, 94, 111.
- Leon III.**, rimski papež, 313, 314, 315, 316, 318, 320, 322, 330, 333.

- Leon**, nadškof ravennski, 249.
Leon, škof fanski (?), 115.
Leon, presbiter, 85.
Leon III., cesar bizantinski, 207, 212.
Leon IV., cesar bizantinski, 254.
Leonbach (Liubilinbah, Livbilingpach Livpilinspach), vas od Kremsmünstra proti severu, 256, 275, 279.
Leoncij (Leoncius), cesar bizantinski, 190
Leonijan (Leonianus), škof tiburnijski, 85.
Leovigild (Leovegildus), kralj Zahodnih Gotov, 82, 88.
 Λευκάνια, gl. Lukanija.
Libija v severni Afriki. — Ondotni prebivalci (Αἰθιοῦς), 120
 Liburnia civitas, gl. Tiburnia.
Liburnija (Λιβουρνία, Liburnia), 19, 20, 21, 43, 326. — Trsatska Liburnija (Liburnia Tarsaticensis), 182. — Liburnijsko obrežje (Liburnum litus), 329. — Ondotna gora Laurentus. — Ondotna mesta: Abendone, Albona, Ancus, Argerunto, Bigi, Coriton, Dan, Elona, Ethetia, Lauriana, Olisa, Ospela, Parupion, Puplisca, Raparia, Senia, Tarneum, Tharsaticum, Turres. — Liburni, 326.
 Lienz, gl. Aguntum.
Ligano, nekdanje mesto v Panoniji, 182
Ligurija (Λιγούρεια, Liguria) 49, 60, 195, 289. — Ligurski škofje, 67.
Limski kanal (ripa Lemi) v Istri, 30.
Lippe (Lippia, Lyppia), dotok reke Rena, 261.
 Lippia, gl. Lippe.
 Lipientia, gl. Livenza
 Liubilinbah, gl. Leonbach.
Liutberga, soproga bavarskega vojvoda Tasila II., 272, 273.
Liutgarda, soproga frankovskega kralja Karola Velikega, 297.
Liutprand (Liutprandus, Luitprandus), kralj langobardski, 201, 210, 213.
 Livbilingpach, gl. Leonbach.
Livenza (Lipientia), reka na Beneškem, 182, 254. — Most čez to reko, 254.
Livorin, nekdanje mesto v pokrajini Valeriji, 182.
 Livpilinspach, gl. Leonbach.
 Longobardi, gl. Langobardi.
 Longobardia, gl. Langobardi.
Lopichis, praded Pavla dijakona, 153.
 Lotharius, gl. Klotar.
Lovrana (Lauriana, Laureana), kraj v Istri, 182.
Lucil (Lucillus), presbiter, 85.
 Lucristani, gl. Lukristani.
Ludovik, sin frankovskega kralja Karola Velikega, 286.
Lugione, nekdanje mesto v pokrajini Valeriji, 182.
 Luitprandus, gl. Liutprand.
Lukanija (Λευκάνια), pokrajina v južni Italiji, 35.
Lukristani (Lucristani), neki prebivalci ob Soči, 4.
Lumano, nekdanje mesto v pokrajini Valeriji, 182.
Lüne (Hliuni), kraj na Lüneburškem v severni Nemčiji, 291.
Sv. Lup (Lupus). — Samostan svetega Lupa v Troyesu, 321.
Lup (Lupus), vojvoda furlanski, 176, 177, 178, 179. — Njegov sin Arnefrit.
Lupo, duhovnik na otoku, Au imenovanem, v Chiemskem jezeru ter krstni boter slovenskega vojvoda Hotimira, 225. — Njegov nečak Majoran.
 Lupus, gl. Lup.
 Lyburnia, gl. Tiburnia.
Lyon, mesto na Francoskem. — Ondotni škof Laidrad, 332.
 Lyppia, gl. Lippe.
Macedonec (Μακεδών, natione Macedonicus), 29, 120.
Macedonij (Macedonius), oglejski škof (patriarh), 29, 38, 60, 80.
Madalhoh (Madalhohus, Madelhohus), duhovnik, ki je med Slovenci označeval krščanstvo, 236.
 Madelhohus, gl. Madalhoh.
 Magancia, gl. Mainz.
 Magenfridus, gl. Meginfrid.
Magnus, presbiter in kancelar (scri-narius) gradeškega patriarha Ivana, 241.
Magnus (Μάγνος), poveljnik bizantinskih konjikov v gotovski vojski, 28.

Magontia, gl. Mainz.

Mainz (Magancia, Magontia) mesto ob Renu na Nemškem, 165.

Μαῖωνες λίμνη, gl. Azovsko morje.

Majoran (Maioranus), duhovnik, ki je med Slovenci oznanjeval krščanstvo, 225. — Njegov stric, duhovnik Lupo.

Majoran (Maioranus), dijakon, pozneje presbiter, ki je med Slovenci oznanjeval krščanstvo, 246, 251, 257, 260.

Maksencij (Maxentius, Maxencius), škof zuglijski, 85, 100, 102.

Maksim (Maximus, Μάξιμος ἐπίσκοπος Ἀκυλαίας), gradeški patriarh, 172, 173, 181.

Maksim (Maximus), škof solinski, 130, 131.

Maksim (Maximus), arhipresbiter poreški, 30.

Maksimijan (Maximianus), iz prva dijakon puljski, pozneje škof (patriarh) ravenski, 34, 37, 38, 39.

Maksimijan (Maximianus), škof sirakuzanski, 109.

Sv. Maksimilijan (S. Maximilianus). — Cerkev svetega Maksimilijana v Bischofshofenu na Solnograškem, 205.

Malamocco (Metamaucensis, Methamaucensis, Matamaucensis), kraj od Benetek proti jugu, 80 — Ondotni dožd Beat.

Malatis, nekdanje mesto v pokrajini Valeriji, 182.

Mantova (Mantua), mesto v severni Italiji, 99, 140.

Mantua, gl. Mantova.

Marano (Marianum), kraj na Beneškem blizu avstrijske meje, 100.

Marcannorum gens, gl. Markomani.

Marcarius, gl. Markarij.

Marcel (Marcellus), dožd beneški, 202.

Marcelijan (Marcellianus), škof oglejski, 80.

Marcelin (Marcellinus, Marcellianus), škof oglejski, Marcelijanov naslednik, 1, 80.

Marcelin (Marcellinus), prokonzul v Dalmaciji, 130.

Marcellianus, gl. Marcelijan.

Marcellianus, gl. Marcelin.

Marcellinus, gl. Marcelin.

Marcellus, gl. Marcel.

Marcellus = Marcianus

Marcianopolis (Μαρκιανούπολις), nekdanje mesto v Dolenji Meziji od sedanje Varne nekoliko proti zahodu, 118.

Marcianus, gl. Marcijan.

Marcianus presbiter, 85.

Marcijan (Marcianus, Martianus), patriarh oglejski (gradeški ?), 142, 152, 159.

Marcijan (Marcianus), škof oderški, 85.

Marcijan (Marcianus, Martianus), škof pičenski, 85.

Marcomirus, gl. Markomir.

Marcummirus, gl. Markomir.

Marcus, gl. Marka.

Maria Dei genitrix, gl. Mati božja.

Marianum, gl. Marano.

Marianus, gl. Marijan.

Marica, gl. Hebrus.

Sv. Marija Devica. — Cerkev svete Marije Device v Poreču, na Gradežu.

Marijan (Marianus), svetovalec nekega bizantinskega eksarha, 171.

Sv. Marin (S. Marinus), 190. — Njegova celica, 190.

Marinijan (Marinianus), škof ravenski 122, 124, 126, 127.

Sv. Marka (S. Marcus), 71, 80.

Markarij (Marcarius), vojvoda furlanski, 259.

Marko, soustanovitelj opatije v Sestu in samostana v Saltu, 233. — Njegova brata Erfo in Zanto.

Markomani (Marcannorum gens), 182.

Markomir (Marcomirus, Marcummirus), gotovski (?) filozof, 182.

Martianus, gl. Marcijan.

Sv. Martin (S. Martinus) — Samostan sv. Martina v Toursu, 322.

Martin I., rimski papež, 173.

Martin opat (Martinus abbas), 169.

Martin presbiter, 85.

Martin (Μαρτίνος), bizantinski poveljnik v gotovski vojski, 22.

Martyres quadraginta et duo, gl. Dva-inštirideseti mučeniki.

Marua, gl. Mura.

Masageti (οἱ Μασαγέται), 33.

Matamaucensis, gl. Malamocco.

- Mati božja** (Maria Dei genitrix). — Cerkev Matere božje na Barbani, v Pulju.
- Sv. Matrona Kristofora**, mučenica. — Cerkev sv. Matrone Kristofore pri Solunu. — Trdnjava sv. mučenice Matrone pri Solunu.
- Maurentius**, gl. Mavrencij
- Mauretijs**, gl. Mavrencij
- Mauriani**, nekdanji prebivalci po sedanjem Savojskem, 182.
- Mauricijs**, gl. Mavricij.
- Maurus**, gl. Maver.
- Sv. Maver** (S. Maurus), mučenik. — Cerkev sv. Mavra v Poreču, 30. — Cerkev sv. Mavra, katero je papež Ivan IV. dal postaviti, 169.
- Maver** (Maurus). škof oglejski, gl. Lavrencij.
- Mavrencij** (Maurentius, Mauretijs), škof oglejski, gl. Lavrencij.
- Mavricij** (Mauricijs), škof istrski, 259. — Njegova škofija, 259.
- Mavricij** (Μαυρίκιος, Mauricijs), cesar bizantinski, 90, 91, 101, 102, 103, 104, 106, 108, 110, 113, 118, 120, 133, 137. — Njegov brat Peter. — Njegov poveljnik Prisk. — Njegov svetovalec Domicijan. — Bonosus. član njegove telesne straže. — Njegovi stražniki, 104.
- Mavricij** (Mauricijs), konzul in cesarski dožd beneške pokrajine, 241.
- Maxentius**, gl. Maksencij.
- Maximianus**, gl. Maksimijan.
- Maximilianus**, gl. Maksimilijan.
- Maximus**, gl. Maksim.
- Mecetius**, gl. Mezezij.
- Medaria**, neki kraj na slovenski zemlji, 146.
- Medijanci** (Μῆδοι), 62.
- Mediolanensis**, gl. Milan.
- Mediolanium**, gl. Milan.
- Mediolanum**, gl. Milan.
- Mediomatricus**, gl. Metz.
- Meginfrid** (Meginfridus, Magenfridus), komornik in poveljnik frankovskega kralja Karola Velikega ter prijatelj Alkuinov, 280, 305
- Melitene**, mesto v vzhodni Kapadociji, 91. — Ondotni metropolit Domicijan.
- Sv. Mena** (S. Menna, S. Menen), mučenik, 78. — Cerkev sv. Mena pri Gradežu.
- Menen**, gl. Mena.
- Menna**, gl. Mena.
- Meotis palus**, gl. Azovsko morje.
- Metamaucensis**, gl. Malamocco.
- Methamaucensis**, gl. Malamocco.
- Mettis**, gl. Metz.
- Metz** (Mettis urbs), mesto v frankovski državi, 165, 166. — Stolno mesto kralja Sigiberta, 166. — Ondotna cerkev (Mediomatrica ecclesia), 280. — Ondotni nadškof Angilram.
- Mezameros**, gl. Mezamir.
- Mezamir** (Μεζάμυρος), antovski poslanec, 63. — Njegov oče Idarizij. — Njegov brat Kelagast.
- Mezezij** (Mezezius, Mecetius), bizantinski pretendent, 180.
- Mezija** (ἐν Μυσίᾳ), bizantinska pokrajina ob dolnji Donavi, 57.
- Mezopotamija** (ἐν τῇ μέσῃ τῶν ποταμῶν), pokrajina med Evfratom in Tigridom, 87.
- Sv. Mihael** arhangel. — Cerkev svetega Mihaela archangela v Holzhusir-u, 240.
- Milan** (Mediolanum, Mediolanium, Mediolanensis civitas), mesto v severni Italiji, 9, 117, 140 - Ondotni škofje, 64, 66, 68, 141. — Milanska škofa Lavrencij in Honorat. — Milanski nadškof Peter.
- Mimo** de Labariano, 255.
- Mirna** (Nengone), reka v Istri, 182.
- Modest** (Modestus), škof, ki je med Slovenci razširjal krščanstvo, 227, 232, 234.
- Sv. Mohor** (S. Hermacora, Hermachora, Hemarchora), mučenik in škof, 80, 158. — Njegovi ostanki, 158.
- Mons regis**, gl. Kraljeva gora.
- Mopsuestia**, nekdanje mesto v Ciliciji, 93, 102. — Teodor iz Mopsuestije.
- Morsano** (Musiones), kraj blizu Gradeža, 211
- Munichis**, langobardski rojak, 195. — Njegova sinova: Peter, vojvoda furlanski, in Urz, vojvoda cenedski
- Mura** (Marua), reka na Štajerskem, 329.

- Mursianus lacus**, močvirnati svet blizu Oseka v sedanji Slavoniji, 52.
- Musacius**, gl. Mužok.
- Musiones**, gl. Morsano.
- Μουσώνιος**, gl. Mužok.
- Μουσούιος**, gl. Mužok.
- Mužok** (**Μουσώνιος**, **Μουσούιος**, **Musacius**), kralj slovënski, 108.
- Mysia**, gl. Mezija.
- Nadiža**, (**Natissa**, **Natisio**), reka, ki teče po zemlji beneških Slovencev, 179, 329. — Most čez Nadižo, 179.
- Ναῖσός**, gl. Niš.
- Narses**, gl. Narzet.
- Narzet** (**Ναρσής**, **Narses**, **Narsis**), bizantinski poveljnik in patricij, 33, 44, 54, 60, 61, 67, 70.
- Natisio**, gl. Nadiža.
- Natissa**, gl. Nadiža.
- Nazar** (**Ναζάρης**), bizantinski poveljnik, 47.
- Neapolis**, gl. Novi grad.
- Nemas**, gl. Neme.
- Neme** (**Nemas**, **Nemas castrum**), kraj v Furlaniji od Vidma proti severu, 145, 178.
- Nengone**, gl. Mirna.
- Neptun**, morski bog nekdanjih Rimljanov. — Neptunovi ribniki, 24.
- Nesactium** (**Nesacium**, **Nesatium**, **Nessatio**, **Nissacium**), nekdanje mesto v južni Istri, 182.
- Nesacium**, gl. Nesactium.
- Nesatium**, gl. Nesactium.
- Nessatio**, gl. Nesactium.
- Nestorij**, krivoverec, 94.
- Neuburg**, mesto ob Donavi na Bavarskem. — Ondotna cerkev (ecclesia **Niwinburgensis**), 315. — Ondotni škof **Sintpert**.
- Neuster**, gl. Nevstrija.
- Neustrasii**, gl. Nevstrija.
- Neustria**, gl. Nevstrija.
- Nevstrija** (**Neuster**, **Neustria**) zahodni del frankovske države, 165. — Ondotni prebivalci (**Neustrasii**), 165.
- Nicaea**, mesto v mali Aziji. — Ondotni občni cerkveni zbor, 325, leta, 85, 308.
- Niceta** (**Nicetas**), škof oglejski, 80.
- Nissacium**, gl. Nesactium.
- Niš** (**Ναῖσός**), mesto v Srbiji, 47.
- Niwinburgensis**, gl. Neuburg.
- Nomiduni**, gl. **Noviodunum**.
- Nonantula**, kraj pri Modeni, 233. — Ondotni samostan svetih apostolov, 233.
- Nordfilusa**, sedaj najbrže Vilshofen na Bavarskem, 256, 279. — Ondotna cerkev, 279.
- Norik**, nekdanja rimska pokrajina. — Noriško mesto (**ἡ Νορικῆ πόλις**), 36. — Noriški prebivalci (**Νορικαί**, **Norici**), 43, 74.
- Norsavi**, gl. Savabi.
- Nova Aquilegia**, gl. Gradež.
- Nova Aquileia**, gl. Gradež.
- Novae** (**Νόβαι**), nekdanje mesto med Jantro in Osmo na Bolgarskem, 118.
- Novas**, gl. Novi grad.
- Novietunensis civitas**, t. j. nekdanje mesto **Noviodunum** ob dolnji Donavi blizu njenega izliva, 52.
- Novi grad** (**Neapolis**, **castellum Novas**), mesto v Istri, 127, 182. — Ondotna cerkev (ecclesia **Emonensis**), 85. — Ondotni škofje: **Patricij**, **Ivan** iz Panonije.
- Noviodunum** (**Nomiduni**), nekdanje rimsko mesto na Dolenjskem, 182.
- Νορικαί**, gl. Norik.
- Nymphae** (**Νύμφαι**), kraj blizu Carigrada, 69.
- Obri** (**Ὀβραι**), 63, 82, 83, 87, 120, 132, 133, 137; (**Avari**), 134, 140, 145, 154, 161, 261, 273, 274, 280, 281, 295, 301; (**Avares**), 90, 133, 138, 145, 177, 273, 301, 302, 326; (**Abari**), 70, 164, 301; (**Abares**), 119; (**Huni**), 76, 220, 261, 262, 273, 276, 277, 278, 280, 283, 287, 293, 295, 300, 301, 303, 304, 310, 312, 326, 327; (**Chuni**), 154, 164; (**Hunni**), 70, 117, 119, 145, 169, 280, 295; (**Huoni**), 220, 264; (**Uni**), 261; (**Wandali**), 301, 312, 323; (**gens Avarorum**), 273, 280, 291, 293, 299, 312; (**gens Avarum**), 326; (**gens Hunorum**), 273, 278, 280, 291, 301. — Obrska zemlja (**Avaria**), 306, 319; (**Hunia**), 280, 287, 293, 301, 312; (**Chunia**), 280, 301; (**terra Avarorum**), 295; (**terra Hunorum**), 301; (**regnum Hunorum**),

- 280, 300; (regnum Hunnorum), 280; (regnum Avarorum), 280, 291; (regnum Uniae), 302; (partes Avariae), 281; (partes Avarorum), 293; (regio Wandalorum), 280, 301 — Meje obrske zemlje (confinia), 278, 281; (fines Avarorum), 301; (fines Hunorum), 280; (fines Hunorum), 264; (limes Avarorum), 161; (termini Hunorum), 280.
- Obrski k a k a n (χαγάνος), 62, 87, 90, 104, 106, 108, 113, 118, 133, 137; (cakanus), 116, 138, 302; (cakanus rex Hunnorum), 117, 302; (cakanus rex Avarorum), 134, 140; (rex Avarum cakanus), 177. (rex Avarum, quem cakanum appellat), 145; (caganus), 261; (cagan), 293; (kagan), 301; (kaganus), 326; (chagan), 293; (chaganus), 90, 104, 106, 108, 113, 118, 133; (rex Chunorum gaganus), 154; (chajanus), 90, 104, 108, 133; (cazanus rex Avarum), 138. — Ob. kakan Bajan — Katuna, soproga nekega ob. kakana. — Palača ob. kakanov (regia kagani, regia Hunorum), 301, 326. — Ob. k n e z i (principes), 278, 293; (reges Avarorum cum principibus suis), 301. — Ob. kneza kakan in jugur (caganus et iugurrus, principes Hunorum), 261, 293. — Ob. j u g u r (iugurrus, iugurus, iugurgus), 261, 293. — Ob. t u d u n (tudun, unus ex primoribus Hunorum, qui in gente et regno eorum magnam potestatem habebat), 291; (tudun, todanus, thodanus, rotanus, zotanus, zotan), 293, 295; (regulus quidam nomine todanus), 295; (rotanus dux de Pannonia), 295. — Tudunovi poslanci, 291. — Ob. vojvodje (Hunorum duces), 261. — Ob. p l e m s t v o (nobilitas Hunorum), 326. — Ob. velikaši (optimates, primates, primores Hunorum), 291, 301, 302.
- Obrska v o j s k a (Huniscum bellum), 326. — Ob. trume, 82, 87. — Ob. poveljnik (kakan), 120. — Ob. poveljnik Apsih. — Obrski poslanci (legati Hunorum, missi Hunorum, missi Avarorum, legatio Hunorum), 82, 87, 104, 261, 278, 291, 295, 299, 312. — Ob. poslanca Koh in Targitij. — Ob. pogodbe (Αβαρικαὶ συνθήκαι), 108. — Ob. prisega, 87.
- Obrski t a b o r (ualum), 281 — Ob. utrdbe (firmitates, munitiones, munimina, loca munita, machinationes, fossatum) ob Kampu in na Kumbergu, 280. — Ob. r i n g (Hunorum regia, quae hringus vocabatur; campus Hunorum, quem vocant hringum; regia, quae hringus, a Langobardis autem campus vocatur; Hringe; Hrinc; Rinnc. Rinch), 293, 301. — Ob. z a k l a d i (thesauri Hunorum, thesauri Avarorum, opes Hunorum), 293, 295, 301, 326. — Ob. u j e t n i k i, 310, 311. — Ob. sužnost, 153 — Ob. rojak Unguimeri. — Ob. pesmi (Αβαρικά ᾠσματα), 108.
- Oderzo (Opitergium), mesto na Benškem od Trevisa proti severu, 182. — Ondotni prebivalci (Opitergini), 182. — Ondotna cerkev (Opitergina ecclesia, Opetergina ecclesia, ecclesia Opitergiensis provinciae Istriae, ἡ ἀγία ἐκκλησία Ὀπετεργίρε), 85, 186. — Ondotni škofje: Marcijan, Benenat.
- Odessus (Ὀδησσός), sedaj Varna na Bolgarskem, 118.
- Odilon (Ogdilo. Otilo), vojvoda bavarski, 205, 217. — Njegova soproga Hiltruda. — Njegov kaplan Urz.
- Ogdilo, gl. Odilon.
- Oglej (Aquileia). 72, 73, 77, 78, 80, 176, 182, 213; (Aquilegia), 9, 61, 71, 72, 73, 77, 78, 80, 158, 182, 213; (Aquileia civitas, Aquilegia civitas), 71, 85, 156; (Aquilegensis civitas), 72, 73; (Aquileiensis civitas), 80; (vetus Aquilegia civitas), 80; (Aquileia vetus), 80, 142; (Aquilegia vetus), 209; (Ἀκυλεία), 173. — Aquileia nova, gl. Gradež — Oglejski meščani (cives Aquileie), 72. — Ogl. zemlja (tellus Aquileiae), 329. — Provincia Aquilegiensis, 9. — Aquilegiense confinium, 158. — Recessus, kraj blizu Ogleja, 158.

- Oglejska cerkev (ecclesia, Aquileiensis ecclesia, Aquilegiensis ecclesia). 9, 18, 38, 61, 85, 102, 193, 200, 201, 210, 268, 269, 284, 285; (Aquileiensis synodus). 102, 192; (sancta ecclesia Aquilejensis provinciae Istriae, ἡ ἀγία ἐκκλησία Ἀκυληνίας ἐπαρχίας Ἰστρίας), 186. — Ogl. metropola (metropolis Aquilejensis) 308. — Ogl. pontifikat (pontificatus Aquilegiensis), 9. — Metropolitanska oblast ogl. cerkve. 102. — Zakladi ogl. cerkve, 176. — Pravice ogl. cerkve, 269, 285. — Podložniki (homines servientes) ogl. cerkve, 284. — Posestva ogl. cerkve, 285. — Ugrabitelj ogl. cerkve, (ecclesiae Aquileiensis invasor). 65. — Sufragani ogl. cerkve. 84, 102, 103, 144.
- Oglejski patriarhi, 179, 213. — Nadškof ogl. cerkve (Aquilegiensis ecclesiae archiepiscopus), 102, 192. — Ogl. škofje, 9, 18, 77, 103. — Ogl. škofje, oziroma patriarhi: Niceta, Marcelijan, Marcelin, Štefan, Lavrencij (Maver), Macedonij, Pavel (Pavlin) I., Probin, Helija, Sever, Ivan I., Marcijan, Fortunat, Feliks, Ivan II., Ivan III., Peter, Seren, Kalist, Sigvald, Pavlin II. — Sedež ogl. patriarhov v Korminu. 209, 213. — Ogl. duhovščina (clerici, sancta congregatio), 179, 284, 285. — Ogl. sinoda (synodus Aquileiae facta), 192, 193. — Ogl. razkolkniki (Aquilegienses dissidentes), 191.
- Olisa**, nekdanje mesto v Liburniji.
- Omak** (Umagum, Humagum, Humaghum, Humago), m. v Istri, 149, 182.
- Opetergina ecclesia, gl. O der zo.
- Ὀπετεργίης, gl. O der zo.
- Opitergina ecclesia, gl. O der zo.
- Opitergium, gl. O der zo.
- Opportunus** abbas, 265.
- Organum, gl. Verona.
- Orgellis civitas, gl. Urgel.
- Orientalis pars Bawarie, gl. Vzhodna marka.
- Orientalis plaga, gl. Vzhodna marka.
- Orontius, gl. Horoncij.
- Osoppo** (Osopum), mesto v Furlaniji blizu Taljamenta, 145. — Ondotne pečine (rupes Osopi), 329.
- Osopum, gl. Osoppo.
- Osor** (Absarus, Apsarus), istrski otok, 86. — Ondotna škofija, 86.
- Ospela** (Ospela, Ospella), nekdanje mesto v Liburniji, 182.
- Ospella, gl. Ospela.
- Osuin, gl. Osuin.
- Osvin** (Osuin comes), predsednik v Dalmaciji, 13, 14.
- Otilo, gl. Odilon.
- Οὐζάνοι, gl. Varni.
- Pabo** (Pabo, Pado), karantanski vojvoda bavarskega rodu, 331.
- Pad** (Padus), reka v severni Italiji, 26, 28, 3, 8.
- Pado, gl. Pabo.
- Padova** (Patavium, Patua), mesto na Beneškem, 182, 204. — Padovanska cerkev (ecclesia Patavina, ecclesia Paduana provinciae Istriae, ἡ ἀγία ἐκκλησία Παταβίνης ἐπαρχίας Ἰστρίας), 85, 186. — Padovanski škofje: Virgilij (Bergul), Urzinijan.
- Paduanus, gl. Padova.
- Paioaria, gl. Bavarsko.
- Paioarii, gl. Bavarsko.
- Παιονία, gl. Panonija.
- Palastol** (Παλάστολον), utrjen kraj v Meziji, 137.
- Paldwiha**, neka služnica na Bavarskem 240.
- Palmatis**, neka trdnjava v bizantinski državi, 57.
- Pannia, gl. Panonija.
- Pannonia, gl. Panonija.
- Pannonija** (Παννονία), 36; (Παιονία), 82; (Pannonia), 36, 48, 70, 71, 78, 85, 119, 145, 164, 280, 287, 291, 293, 295, 301, 326; (Panonia), 78, 86; (Pannoniae), 127, 293, 301; (Pannia), 164; (provincia Pannoniorum), 8. — Gorenja Panonija, 182. — Dolenja Panonija (inferior Pannonia), 76, 182. — Dolenja Panonija kot del Slovenije (in Sclaviniam. in partes videlicet Quarantanas atque inferioris Pannoniae), 267. — Lega Dolenje Panonije ob Blatnem jezeru (pars Pannoniae inferioris circa lacum Pelissa), 301. — Meje Panonije (limes Pannoniae, Panonie termini), 48, 71. Panonske reke: Bustrictius, Dravis,

- Ira, Parsium. — Panonsko jezero Pelsois. — Panonska mesta: Aquaviva, Aravona, Ligano, Petaviona, Remista, Salla, Savaria, Vincensimo. — Panonci (Πάνονες, Pannonii), 43, 74.
- Papia, gl. Pavia.
- Parencianus, gl. Poreč.
- Parentia, gl. Poreč.
- Parentinus, gl. Poreč.
- Parentio, gl. Poreč.
- Parentium, gl. Poreč.
- Παρέντιος, gl. Poreč.
- Paris, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Parma, mesto v Italiji, 99.
- Parsium, reka v Panoniji, 182.
- Parupion, nekdanje mesto v Liburniji, 182.
- Pasov, mesto pri izlivu Inna v Donavo. — Pasovska cerkev (Patavensis ecclesia), 275, 315, 333. — Ondotni škof Waldarik.
- Pasprios (Πασπίριος), neka reka v Valahiji blizu Silistre, 108.
- Pataviensis, gl. Pasov.
- Patavinus, gl. Padova.
- Patavium, gl. Padova.
- Pathena, gl. Pičen.
- Patiuma, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Patras, mesto na Grškem, 34.
- Patricij (Patricius), novograjski škof, 85, 100.
- Patua, gl. Padova.
- Paulinus, gl. Pavlin.
- Paulus, gl. Pavel.
- Paulus diaconus, gl. Pavel diakon.
- Paulus historiographus, gl. Pavel diakon.
- Sv. Pavel. — Cerkev sv. Pavla (kje?), 319.
- Pavel I., rimski papež, 224, 235.
- Pavel (Paulus), carigrajski patriarh, 191.
- Pavel (Paulus, Παῦλος), škof altinski, 186.
- Pavel diakon (Paulus diaconus, Paulus historiographus), 70, 153.
- Pavel (Paulus vir strenuus), 23.
- Pavel, gl. Pavlin.
- Pavia (Ticinum, Papia), mesto v severni Italiji, 79, 177, 179, 189, 191, 248. — Ondotni škof Damijan. — Ondotni vojvoda Zaban.
- Pavlin I. (Paulus, Paulinus), škof (patriarh) oglejski, prej menih, 61, 64, 66, 70, 72, 77, 78, 85: (Paulinus pseudoepiscopus), 66, 141; (cardinalis Romanae ecclesiae), 61, 80. — Njegov spis „Translatio sanctorum corporum“, 72, 78.
- Pavlin II. (Paulinus), patriarh oglejski, prej učitelj gramatike (artis grammaticae magister), 255, 269, 271, 282, 284, 285, 286, 288, 289, 290, 292, 294, 296, 297, 298, 299, 303, 308, 309, 317, 320, 322, 325, 329, 330, 332, 334, 335; (Timotheus), 294. — Njegov spis o sv. veri (libellum sacratissimae fidei), 317. — Njegove tri knjige zoper škofa Feliksa, 325, 334, 335. — Njegovi sufragani, 308, 309.
- Peigiri, neki posestnik na Bavarskem, 240.
- Peiragastos (Πειράγαστος), gl. Perogost.
- Peirinthos (Πειρίνθος), gl. Herakleja.
- Pelagij I. (Pelagius), rimski papež, 60, 61, 64, 65, 66, 67, 68, 96.
- Pelagij II. (Pelagius, Pellagius), rimski papež, 84, 85, 92, 93, 94, 95, 209.
- Pelissa lacus, gl. Blatno jezero.
- Pellagius, gl. Pelagij.
- Pelsois lacus, gl. Blatno jezero.
- Pemmo, gl. Pemon.
- Pemon (Pemmo, Pemo, Penó), vojvoda furlanski, 197, 199, 213, 218, 222. — Njegov oče Bilon. — Njegova soproga Ratperga. — Njegovi sinovi Ratchis, Ratchait in Ahistulf.
- Peno, gl. Pemon.
- Peragastos (Πηράγαστος), gl. Perogost.
- Perogost (Πειράγαστος φύλαρχος, Πηράγαστος ἑξαρχος τῶν Σκλαυνῶν, Πηράγαστος, Peragastus), poveljnik neke slovenske čete, 118.
- Persae, gl. Perzijani.
- Perzijani (Πέρσαι, Persae), 56, 58, 62, 82, 83, 87, 91. — Perzijanska vojska, 88.
- Petaviona, gl. Ptuj.
- Petena, gl. Solnograd.
- Petenbache, gl. Pettenbach.

- Sv. Peter** apostelj, 80, 126, 135, 136, 208, 241, 247, 302 — Svetinje sv. Petra, 136. — Cerkev sv. Petra aposteljna na otoku Anfori, na otoku S. Pietro d' Orio, v Rimu in v Scharnitz-u. — Sv. Peter=Rim. — Dohodki sv. Petra (pensiones beati Petri), 259. — Fevdniki sv. Petra, 243. — Namestnik sv. Petra=rimski papež.
- Peter** (Petrus), patriarh oglejski, 193, 200, 201.
- Peter** (Petrus), nadškof milanski, 288, 289, 330.
- Peter**, škof altinski, 85, 100.
- Peter**, škof istrski, 111, 144.
- Peter**, škof puljski, 203.
- Peter**, škof ravennski, 1.
- Peter** (Πέτρος, Petrus), brat cesarja Mavricija ter poveljnik bizantinski, 113, 118, 137.
- Peter**, vojvoda furlanski, 195.
- Pethena, gl. Pičen.
- Petinpach, gl. Pettenbach.
- Petrus, gl. Peter.
- Petrus** diaconus, Parentinae civitatis tabellio, 30.
- Pettenbach** (Petenbache, Petinpach, Bettinbah), vas na Gorenjem Avstrijskem od Kremsmünstra proti jugozahodu, 256, 275, 279.
- Phanas, gl. Plomin.
- Phisso, gl. Physso.
- Physoniti** (Φυσωνῖται), 10.
- Physso** (Physso, Phisso), slovenski župan na tleh Gorenje Avstrije, 256, 275, 279.
- Piacenza**, mesto v severni Italiji, 99. — Ondotni prebivalec (nacione Placentinus, nacione Plasentium), 198.
- Piave** (Plave), reka na Beneškem, 182.
- Pičen** (Pathena, Pethena), kraj v Istri — Ondotna cerkev (ecclesia Petenatis), 85. — Ondotna škofija, 86. — Ondotni škof Marcijan.
- Pipin** (Pippinus), iz prva majordom, pozneje kralj frankovski in patricij rimski, 217, 225, 226, 227.
- Pipin** (Pippinus), sin frankovskega kralja Karola Velikega, kralj langobardski (italski), 254, 280, 281, 284, 286, 293, 301, 302, 303, 308, 310, 311, 312, 326.
- Pippinus, gl. Pipin.
- Pir** (Pyrrus), patriarh carigrajski, 191.
- Piragastos (Πιράγαστος), gl. Perogost.
- Piran** (Piranum, Piranon, Pirano, Piranium), mesto v Istri, 182. — Ondotni prebivalec (nacione Pirani Ystrie, ex Pirano oppido Istriae), 142, 152.
- Piranium, gl. Piran.
- Pirano, gl. Piran.
- Piranon, gl. Piran.
- Piranum, gl. Piran.
- Pirinejsko gorovje** (Pyrineus mons), 282.
- Pistos** (Πιστού προύριον), trdnjava v Meziji, 118
- Placentinus, gl. Piacenza.
- Planta**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Plasentium, gl. Piacenza.
- Plave, gl. Piave.
- Plomin** (Phanas, Fanas), mesto v Istri, 182.
- Podonavci** (Δαυονάβιοι), 10.
- Pola, gl. Pulj.
- Polanus, gl. Pulj.
- Polensis, gl. Pulj.
- Πόληνης, gl. Pulj.
- Pollensis, gl. Pulj.
- Pongau** (Pongo), okraj na Solnograškem, 205.
- Pongo, gl. Pongau.
- Ponticum mare, gl. Črno morje.
- Pontus Euxinus (Πόντος τοῦ Εὐξείνου), gl. Črno morje.
- Poreč** (Parentium, Parentium civitas, Parentia, Parentio, Parentina civitas), mesto v Istri, 86, 100, 181, 182. — Ondotno ljudstvo (populus Parentinus, nacione Parenciane civitatis), 30, 181. — Višji in nižji poreški prebivalci, 30. — Peter dijakon, notar (tabellio) poreškega mesta, 30.
- Poreška cerkev (Parentina ecclesia, ἡ ἀγία ἐκκλησία Παρέντου), 30, 85, 186. — Stolna cerkev sv. Marije Device in sv. mučenika Mavra, 30. — Njen odvetnik, vojaški mojster Ivan, 30. — Poreška škofija, 86. — Poreški škofje: Evfrazij, Ivan, Avrelijan. — Poreška duhovščina, višja in nižja (clerus Parentinus tam ma-

- iores quam minores), 30. — Poreški kanoniki, 30. — Ondotni arhidijakon Klavdij. — Ondotni arhipresbiter Maksim. — Samostan sv. Ivana, 30. — Ondotni opat Andrej.
- Poreston**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Posavje** (Savia, Σαυαβία), 6, 11, 21; (Savia provincia, Saviae provincia), 12, 13. — Ondotni predstojnik Fridibad. — Posavci (Σαυάβοι), 43.
- Potium** (castellum Potium supra mare situm, castellum Pucium, castrum Putium), grad ob Jadranskem morju najbrže tik zaliva Panzano pri Tržiču, 213.
- Pozzuolo** (Puciolis, Putiolis), kraj na Beneškem, 182.
- Praevalis** (Πρέαλις ἡ χώρα), rimska pokrajina v južni Dalmaciji, 43.
- Precona**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Prekalis** (Πρέκαλις), gl. Praevalis.
- Pribislav** (Priwizlauga), slovenski vojvoda v Karantaniji, 331.
- Primogenij** (Primogenius), iz prva subdijakon in regionarij apostolske stolice, pozneje pa gradeški patriarh, 157, 158, 171, 172.
- Prisk** (Πρίσκος, Priscus), bizantinski poveljnik, 106, 108, 110, 113, 118, 133. — Njegov poslanec Teodor. Priwizlauga, gl. Pribislav.
- Probin** (Probinus), patriarh oglejski, 61, 77, 78, 85.
- Prokopij** (Προκόπιος), bizantinski pisatelj, 19, 33, 47, 62.
- Providencij** (Providentius), škof istrski, 111, 144.
- Provincialis** presbiter, 85.
- Ptuj** (Petaviona), mesto na Štajerskem, 182. — Ondotna (?) cerkev (Beconnensis ecclesia), 102.
- Publisca, gl. Puplica.
- Puciolis, gl. Pozzuolo.
- Pucium, gl. Potium.
- Pulia, gl. Pulj.
- Pulj** (Πόλη, Pola, Pola civitas Istriae, Pola urbs Istriae, Pulia), 18, 31, 37, 86, 150, 182, 188, 329; (adj. Polensis, Pollensis, Polanus), 2, 3, 5, 38, 85, 100, 188, 203. — Ondotna cerkev Matere božje, ki se zove Formosa (ecclesia beatae Mariae, quae vocatur Formosa; basilica s. Mariae), 37, 38. — Ondotni samostan sv. Andreja (monasterium b. Andreae apostoli), 38. — Puljski rojak (nacione urbis Pole, nacione Pole civitate, nacione Pulie civitate, nacione Polanus), 18, 150, 188. — Puljska cerkev (ecclesia Polensis Istriae, ἐκκλησία Πόληνσος ἐπαρχίας Ἰστρίας), 186. — Puljska škofija (cerkev), 86, 203. — Puljski škofje: Venerus (Veneriosus), Antonij, Izacij, Adrijan, Cirijski, Peter.
- Puplica** (Puplica), nekdanje mesto v Liburniji, 182.
- Putiolis, gl. Pozzuolo.
- Putum, gl. Potium.
- Puzzii**, neki podložnik na Bavarskem, 240.
- Pyrineus mons, gl. Pirinejsko gorovje.
- Pyrrus, gl. Pir.
- Quarantani, gl. Karantanija.
- Quarantanus, gl. Karantanija.
- Quirinus, gl. Kvirin.
- Quirnea** flumen, 329.
- Quodvultdeus, gl. Kvodvultdej.
- Raba** (Raba, Rafa, Hrapa, Arrabo), dotok reke Donave na Ogrskem, 280, 301.
- Racotolv, gl. Rotel.
- Radoald** (Raduald), sin furlanskega vojvoda Gisulfa, 145, 170.
- Raduald, gl. Radoald.
- Radulf** (Radulfus), vojvoda turinški, 167, 168.
- Rafa, gl. Raba.
- Raganensis, gl. Režno.
- Ragnisburg, gl. Režno.
- Ragogna** (Reunia, Reunia castrum), kraj blizu St. Daniela na Furlanskem, 145, 189.
- Ranici, gl. Recija.
- Ranlo**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Raotola, gl. Rotel.
- Raparia**, nekdanje mesto v Liburniji, 182.
- Raša** (Arsia), reka v Istri, 182.

- Ratchait**, sin furlanskega vojvoda Pemona, 197.
- Ratchis** (Ratchis, Ratheis, Aritheis), vojvoda furlanski. pozneje kralj langobardski in poslednjič menih, 146, 197, 213, 215, 218, 222. — Njegov oče Pemona, vojvoda furlanski. — Njegov brat Aistulf, kralj langobardski.
- Ratperga**, soproga furlanskega vojvoda Pemona, 197.
- Rauracius**, gl. Rustik
- Ravenna** (Ράβεννα, Ravenna, Ravenna civitas), 1, 24, 26, 28, 31, 39, 43, 46, 47, 54, 68, 93, 96, 99, 100, 102, 107, 140, 144, 182, 189, 212. — Ondotni prebivalci (Ravennates), 78. — Ravenska cerkev (Ravennensis ecclesia), 39. — Ravenski škofje, oziroma nadškofje: Peter, Maksimijan, Ivan (?), Ivan III., Marinijan, Ivan (nadšk.), Leon (nadšk.). — Ravenski eksarhat, 243. — Anonymus Ravennas, pisatelj.
- Reci civitas**, gl. Arezzo
- Recia secunda**, gl. Säben.
- Recija** (Retia secunda), 102, 319. — Ondotni prebivalci (Retiani, Ranici), 182. — Recijski škofje, 102.
- Redempt** (Redemptus), škof ferentinski, 92.
- Redenovo**, gl. Retron.
- Reganesburg**, gl. Režno.
- Reganespuruc**, gl. Režno.
- Reggio**, mesto v severni Italiji med Modeno in Parma, 99.
- Reginbald** (Reginbaldus, Reinbaldus), presbiter, ki je med Slovenci označeval krščanstvo, 246, 251, 258, 263.
- Reginbald**, vojvoda chiusiski, 252.
- Reginbert** (Reginbertus, Reinbertus), duhovnik, ki je med Slovenci označeval krščanstvo, 227.
- Reginespuruc**, gl. Režno.
- Reginhar** (Reginarius, Reinharius), presbiter, ki je med Slovenci označeval krščanstvo, 258.
- Reginum civitas**, gl. Režno.
- Reinbaldus**, gl. Reginbald.
- Reinbertus**, gl. Reginbert.
- Reinharius**, gl. Reginhar.
- Remigium**, gl. Rovinj.
- Remista**, nekdanje mesto v Panoniji, 182.
- Ren** (Rhenus, Renus), reka na Nemškem, 165, 261.
- Renus**, gl. Ren.
- Retia secunda**, gl. Recija
- Retiani**, gl. Recija.
- Retron** = ῥετρου = reka (Retron, Redenovo), najbrže del padskega ustja, 182.
- Reunia**, gl. Ragogna.
- Revingo**, gl. Rovinj.
- Režno** (Reganesburg, Reganesburgh, Reganesbrug, Reganespurc, Reganespuruc, Ragnisburg, Reginespurc, Reginum civitas), 274, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 287. — Ondotni dvor (palatium) frankovskega kralja Karola Velikega, 282, 284. — Ondotni most čez Donavo, 283. — Rezenska cerkev (Raganensis ecclesia), 333. — Rezenski škofje: Sintbert, Adalwin. — Rezenska sinoda, 282.
- Rhenus**, gl. Ren.
- Rhetia secunda**, gl. Säben.
- Ribingium**, gl. Rovinj.
- Ribuarii**, gl. Ripuarci.
- Richarius**, gl. Riharij.
- Richbodus**, gl. Rihbod.
- Sv. Riharij** (S. Richarius). — Cerkev sv. Riharija v St. Riquier-u, 293. — Ondotni samostan sv. Riharija, 293.
- Rihbod** (Richbodus), škof trierski, 320.
- Rim** (Ρώμη, Roma, urbs Roma, Romana civitas, ad sanctum Petrum), 1, 2, 3, 20, 21, 22, 61, 80, 93, 102, 103, 109, 126, 131, 142, 169, 171, 173, 186, 207, 208, 216, 252, 282, 293, 296, 308, 313, 318. — Ondotna velika cerkev sv. Petra aposteljna, 3, 92, 209, 247, 282. — Samostan pri veliki cerkvi sv. Petra, 92. — Ondotni opat Kvodvultdej.
- Rimska cerkev** (Romana ecclesia), 61, 72, 77, 80, 92, 93, 94, 96, 101, 102, 109, 158, 160, 204, 211, 224. — Kardinali rimske cerkve, 61, 80. — Kardinal Pavel (Pavlin). — Služabniki rimske cerkve = škofje, 241. — Rimska stolica (Romana sedes, apostolica sedes beati Petri, aposto-

- lica sedes, sancta sedes), 80, 86, 158, 191, 192, 203, 207, 208, 209, 314. — Rimski papeži, 78, 135, 229, 333. — Njih škofje. 78. — Papeži: Leon I., Simah, Vigili, Pelagij I., Benedikt I., Pelagij II., Gregor I., Bonifacij IV., Honorij I., Ivan IV., Teodor I., Martin I., Agaton, Sergij I., Gregor II., Gregor III., Caharija, Štefan II., Pavel I., Štefan III., Hadrijan I., Leon III. — Presbiter Lavrencij, legat apostolske stolice. — Rimski cerkveni zbor, 78.
- Rimljani** (Romani), 14, 72, 76, 77, 78, 79, 142. — Zahodno-rimska oblast (τὸ τῆς ἐσπέρης κράτος), 43. — Rimski cesarji: Trajan, Konstantin (Veliki). — Rimska pokrajina (Romana provincia), 243. — Rimski patriciji: Pipin, Karol. — Rimsko plemstvo, 319. — Rimski sodnik (iudex Romanus), 11. — Rimska postava (lex Romana), 72. — Rimska zgodovina (Romana historia), 71. — Rimski (romanski) jezik (ἡ ῥωμαῖος γλῶσση 'Ρωμαίων γλῶσση), 118.
- Rimani**, gl. Rimini
- Rimini** (Rimani civitas), mesto v Italiji, 142. — Ondotni rojak (natione Annoniensis [sc. Ariminiensis]), 142.
- Rinubio**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Ripuarci** (Ribuarii) = ripuarski Franki, 280.
- Ris**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Rižana** (Rusano), reka v Istri, 182. Rodcausus, gl. Hrodgaud.
- Rodoald** (Roduald), vojvoda furlanski, 185, 189, 285. — Njegov brat Adon. Rodobertus, gl. Krodobert.
- Rodope** (ἐν 'Ροδόπῃ), gorovje na Balkanskem polotoku, 45.
- Roduald, gl. Rodoald.
- Roma, gl. Carigrad.
- Roma, gl. Rim.
- Romaci ('Ρωμαῖοι), gl. Bizantinsko.
- Romaicus ('Ρωμαῖκός), gl. Bizantinsko.
- Roman** (Romanus), bizantinski eksarh v Ravenni, 96, 99.
- Roman** (Romanus), branitelj Sicilije, 123.
- Romanus, gl. Bizantinsko.
- Romanus, gl. Rim.
- Romilda**, soproga furlanskega vojvoda Gisulfa, 145.
- Romuald** (Romualdus), sin langobardskega kralja Grimualda, vojvoda benevski, 164.
- Romula**, nekdanje mesto v (posavski) Valeriji, 182.
- Rotanus, gl. Obri.
- Rotcausus, gl. Hrodgaud.
- Rotcausus, gl. Hrodgaud.
- Rotchaus, gl. Hrodgaud.
- Rotel** (Rotola, Raotola, Racotulv), potok, ki izvira v Šumavi ter se pozneje izliva v Donavo, 256, 275, 279.
- Rotgaudus, gl. Hrodgaud.
- Rotgault, gl. Hrodgaud.
- Rotgauzus, gl. Hrodgaud.
- Rothaudus, gl. Hrodgaud.
- Rothgaudus, gl. Hrodgaud.
- Rothgaus, gl. Hrodgaud.
- Rotola, gl. Rotel.
- Rovinj** (Ruigno, Ruginio, Ribingium, Remigium, Revingo), mesto v Istri, 182.
- Rtin** (Artenia), kraj na Furlanskem od Gumina nekoliko proti jugu, 145.
- Rüdbertus, gl. Rupert.
- Ruginio, gl. Rovinj.
- Ruigno, gl. Rovinj.
- Ruodgauzus, gl. Hrodgaud.
- Sv. Rupert** (S. Rüdbertus), škof solnograški, 194, 205, 227.
- Rusano, gl. Rižana.
- Rustik** (Rusticus, Rauracius), škof treviški, 100.
- Sabaria, gl. Sobotica.
- Säben** (de Sabione, Sabionensis, Secunda Rhetia, Secunda Recia), kraj pri Brixenu na Tirolskem, 100. — Säbenska cerkev (ecclesia Sabionensis, ecclesia Secundae Rhetiae), 85, 102, 333. — Ondotni škofje: Ingenuin, Alim
- Sabionensis, gl. Säben.
- Sacer campus**, neki kraj na obrski zemlji, 145.
- Salica**, reka na Solnograškem, 205.
- Salina maior** (Velika solina) na Gorenjem Avstrijskem, 256.
- Salla**, nekdanje mesto v Panoniji, 182.

Salona, gl. Solin.

Salto, kraj v Furlaniji zahodno od Čedadada — Ondotni nunski samostan, 233.

Salzburge, gl. Solnograd.

Salzburgensis, gl. Solnograd

Salzpurg, gl. Solnograd.

Salzpurgensis, gl. Solnograd.

Samnija (Σάμνιον), pokrajina v Italiji, 20.

Samo, kralj slovanski (Samo rex Sclavinorum, Samo dux in Quarantanis, Samo dux Sclavorum), 154. 163, 166.

Samson, sodnik izraelski, 245.

S. Andrea (Budes), otok med Porto Buso in Porto Lignano, 78. — Ondotna cerkev sv. Andreja, 78. — Ondotni ženski samostan, 78.

S. Giuliano, otok blizu Gradeža, 78. — Ondotni tempelj malika Behela, 78. — Ondotna cerkev sv. Julijana, 78.

S. Pietro d' Orio, otok blizu Gradeža, 78. — Ondotna cerkev svetega Petra aposteljna, 78. — Ondotni ženski samostan, 78.

S. Riquier, mesto na severnem Francoskem. — Ondotna cerkev sv. Richarija, 293. — Tamošnji samostan (monasterium sancti Richarii), 293. — Ondotni opat Angilbert.

Sapara, gl. Sipar.

Sapparis, gl. Sipar.

Saraceni (Σαρακηνοί), 62.

Sardica (Σαρδική), gl. Sredec.

Sardinija (Sardinia), otok v Sredozemskem morju, 180.

Sarmati (Sarmatae, Σαρματᾶται), 57, 74.

Sasca, gl. Saska.

Saska (Sasca), neka služnica na Bavarskem, po rodu Slovenka, 240.

Sasko (Saxonia), 244, 261, 276, 301, 312. — Sasi (Saxones, Saxoni), 48, 165, 217, 280, 287, 300. — Saska vojska (bellum Saxonicum), 326.

Sauromatae (Σαυροματᾶται), gl. Sarmati.

Saus, gl. Sava.

Sava (Σάος ποταμός, Saus), reka na Kranjskem in Hrvaškem 87, 106, 182, 329 — Cfr. Posavje.

Savaria, gl. Sobotica.

Savia, gl. Posavje.

Saxones, gl. Sasko.

Saxoni, gl. Sasko.

Saxonia, gl. Sasko.

Scarabantia, nekdanje mesto v Panoniji, sedanji Šopronj na Ogrskem. — Ondotna cerkev (ecclesia Scaravensis, ecclesia Scaravaciensis), 85. — Ondotni škof Vigilij.

Scaravaciensis, gl. Scarabantia.

Scaravensis, gl. Scarabantia.

Scardona, gl. Skradin.

Scharnitz, kraj na severnem Tirolskem. — Ondotna cerkev sv. Petra aposteljna, 239.

Schlettstadt (villa Scladdistat), mesto v Alzaciji, 253.

Scholastik (Σχολαστικός), bizantinski poveljnik, 47.

Scitija (Scithia, τὰ ἐν Σκυθαις, ἐπὶ Σκυθας), sedaj Dobrudža, 57, 82, 329. — Dežela Scitov, 82. — Scitska puščava (ἡ τῶν Σκυθῶν ἐρημία), 62.

Sclabi, gl. Slovenci.

Scladdistat, gl. Schlettstadt.

Slavania, gl. Slovani.

Sclaveni, gl. Slovani.

Sclaveni, gl. Slovèni.

Sclavi, gl. Slovani.

Sclavi, gl. Slovenci.

Sclavi, gl. Slovèni.

Sclavini, gl. Slovani.

Sclavini, gl. Slovèni.

Sclavinia, gl. Slovenci.

Scoldium, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.

Scottigena, gl. Škotec.

Secundus, gl. Sekund.

Sedo, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.

Sekund (Secundus), škof tridentinski, 70.

Selunto, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.

Selymbria (Σηλυμβρία), mesto ob Marmorskem morju, 69.

Semika (Cemicas), slovenski vojvoda v Karantaniji, 331.

Senator, škof koprski, 230.

Senator (Cassiodorus), pretorijanski prefekt, 23, 24, 25, 26.

Senia, gl. Senj.

- Senj** (Senia), mesto na Hrvaškem tik Jadranskega morja, 182.
- Senonagus pagus**, okraj v frankovski državi, 154.
- Sepinum** (sedaj Sipicciano), mesto v južni Italiji, 164.
- Sepontum**, gl. **Siponto**.
- Septimana** provincia, gl. **Septimani**.
- Septimani** (Septimana provincia), pokrajina v južni Galiji, 182.
- Seren** (Serenus), patriarh oglejski (patriarcha, antistes Aquilegiensis, praesul Aquilegiensis, Foroiulensis ecclesie archiepiscopus, Foroiulensis antistes, Foroiulensis episcopus), 200, 201, 209, 210.
- Sergij I.**, (Sergius), rimski papež, 191, 192.
- Sergij** (Σέργιος), sin presbitera Bakha, bizantinski poveljnik, 69.
- Sergius** presbiter, 85.
- Sergius** patricius, dux Africanæ militiæ, 69.
- Sesto** (in Sexto), kraj v Furlaniji blizu Livenze. — Ondotna opatija, 233.
- Sethos** (Σηθος), bizantinski poveljnik v Singidunu, 87.
- Seution**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Sever** (Severus), patriarh oglejski, 78, 96, 100, 142, 144, 149, 152, 213; (archiepiscopus), 102; (Gradensis episcopus), 139; (episcopus Aquileiensis), 101, 103; (scismaticus), 105; (glavar razkolnikov), 139. — Njegovo pogorelo mesto, 105.
- Sever** (Severus), škof tržaški, 85, 96, 100.
- Severin** (Severinus), sodnijski predstojnik v Posavju, 11, 12, 14.
- Severinus** presbiter, 85.
- Severno morje** (oceanum litus), 48.
- Sextum**, gl. **Sesto**.
- Sibaris**, gl. **Sipar**.
- Sicbah**, gl. **Sipbach**.
- Sicce**, gl. **Sisek**.
- Sicharius**, gl. **Siharij**.
- Sicilija** (Sicilia), 123, 180. — Roman, branitelj Sicilije.
- Sicualdus**, gl. **Sigvald**.
- Sierning** (Sirnicha, Sirnica), vas na Gorenjem Avstrijskem blizu Steyera, 256, 275, 279.
- Sigebertus**, gl. **Sigibert**.
- Siggedon**, gl. **Singidunum**.
- Sigibert III.** (Sigibertus, Sigybertus), (Sigebertus), kralj frankovski, 166, 167, 168. — Njegov oče, kralj Dagobert I.
- Sigifrid** (Sigifridus), kralj danski, 261.
- Sigualdus**, gl. **Sigvald**.
- Sigvald** (Sigualdus, Sigwaldus), patriarh oglejski, sorodnik langobardskega kralja Grimoalda, 219, 233, 254, 268.
- Sigwaldus**, gl. **Sigvald**.
- Sigybertus**, gl. **Sigibert**.
- Siharij** (Sicharius), poslanec frankovskega kralja Dagoberta I., 163.
- Silbio**, gl. **Žalborna**.
- Silbonis**, gl. **Žalborna**.
- Sile**, reka na Beneškem pri Trevisu, 182.
- Silvium**, gl. **Žalborna**.
- Simah** (Symmachus), rimski papež, 2, 8.
- Singidunum** (Σγγιδών, Σγγηδών, Siggedon), sedanji Beli grad, 43, 87, 106. — Ondotni meščani, 106. — Bizantinska posadka v Singidunu, 87. — Njen poveljnik Sethos.
- Sinpreht** gl. **Sintbert**.
- Sintbert** (Sintbertus, Sinpreht), škof rezenski, 256, 280.
- Sintbert** (Sintpertus, škof neuburški, 315, 333.
- Sipar** (Sipars, Sipparis, Siparis, Sibaris, Sapparis, Sapara), kraj v Istri blizu Omaka, 149, 182.
- Siparis**, gl. **Sipar**.
- Sipars**, gl. **Sipar**.
- Sipbach** (Sippach, Syppach, Sicbah), vas od Kremsmünstra proti severu, 256, 275, 279.
- Siponto** (civitas Sepontum), mesto v Apuliji, 170.
- Sippach**, gl. **Sipbach**.
- Sipparis**, gl. **Sipar**.
- Siracusae**, gl. **Sirakuze**.
- Sirakuze** (Siracusae, Syracusae, Syracusana civitas), 180. — Sirakuzanska cerkev, 109. — Sirakuzanski škof Maksimijan.

Sirmium (Σίρμιον, Sirmium), nekdanje mesto ob Savi pri sedanji Mitrovici, 43, 62, 87, 106. — Sirmijski otok (Σίρμιανή νῆσος), t. j. sedanji Srem, 87. — Srem (Sirmium), 329.

Sirnica, gl. Sierning.

Sirnicha, gl. Sierning.

Siscia, gl. Sisek.

Sisek (Siscia, Sicce), mesto ob Savi na Hrvaškem, 6, 182. — Ondotni prebivalci (Σίσκοι), 43.

Σκλαβηνοί, gl. Slovani.

Σκλαβηνοί, gl. Slovëni.

Σκλάβηνοι, gl. Slovëni.

Σκλάβηνοι, gl. Slovëni.

Σκλάβοι, gl. Slovëni.

Σκλαυηνοί, gl. Slovani.

Σκλάυηνοι, gl. Slovëni.

Σκλαυνοί, gl. Slovëni.

Skopis (Σκόπις), mesto v Dolenji Meziji, 118.

Skradin (ἐν χωρίῳ Σκάρδων), mesto v Dalmaciji, 21.

Slovani (Σκλαυηνοί), 10; (τὰ Σκλαβηνῶν ἔθνη), 7, 52; (Ἑσκλαβῖνοι), 83, 88; (Sclavi), 126, 138, 140, 148, 153, 154, 161, 163, 170, 217, 280, 301, 312; (Sclavorum gens), 131; (Esclavi), 154; (Sclavini), 163, (Sclavinorum gens), 88; (Wenedi), 163, 312; (Veneti), 163; (Venethi), 51, 52; (Winedi), 154, 166, 167; (Winidi), 154, 163, 165, 166, 168; (Winit), 165 — Slovanski rodovi, 91. — Srbi, slovanski razrod (gens Surbiorum ex genere Sclavinorum), 163. — Slovanska zemlja (Sclavania), 86. — Slovanska meja (limes Sclavorum), 161. — Slovanski kralj Samo. — Slovanski jezik (Sclavorum lingua), 170. — Vojska s Slovani (Sclavicum bellum), 326. — Cfr. Slovëni, Antje.

Slovenci, 197, 234, 236, 238, 251, 257, 258, 260, 263, 267; (Sclavi), 116, 146, 147, 151, 162, 178, 179, 195, 199, 215, 223, 225, 227, 293, 318; (Sclavi), 205, 239, 256, 275, 279; (Sclabi), 112; (Sclauani), 239; (Winedi), 164; (Vinedi), 164; (Venetii), 151; (Wandali), 190, 194; (Sclavorum gens), 178, 179; (gens Sclavonica), 227; (generatio Scla-

uorum), 239; (gens Wandalorum), 190. — Slovenija (Sclavinia), obsegajoča Karantanijo in Dolenjo Panonijo, 267; Slovenija (Sclavinia), obsegajoča Karantanijo in sosednje pokrajine, 324. — Slovenska zemlja (Sclavinia tellus), 162; (Sclavorum patria) 213; (Sclavorum patria = Kranjsko), 215; (Sclaborum provincia), 112; (partes Sclavorum), 318; (marca Vinedorum), 164. — Meje slovenske zemlje (termini Venetiorum), 151; (termini sclauorum), 239. — Slovenski okraj (Sclavorum regio) Zellia, 146. — Medaria, neki kraj na slovenski zemlji, 146. — Slovenski vojvodje: Valuk, Borut, Gorazd, Hotimir, Volkun, Vojnomir, Pribislav, Semika, Stojmir, Etgar. — Slovenski knezi (principes), 324. Knez Inko, 336. — Slovenski velikaši (primi), 336. — Slovenski župan Physso. — Slovenski podložniki (servi), 336. — Slovenka Saska (Saska Sclava), 240. — Slovenska vojska (exercitum Sclavorum), 179, 195. — Slovenski tabor (castra Sclavorum), 195. — Razširjevalci krščanstva med Slovenci: škofa Modest in Teodorik, duhovniki in dijakoni Dupliter, Ekehard, Heimon, Kozhar, Latin, dva Majorana, Reginbald, Reginbert in Watton.

Slovëni (Σκλαβηνοί), 15, 16, 17, 22, 27, 32, 33, 40, 42, 45, 47, 50, 57, 62, 82, 87, 104; (Σκλάβηνοι), 108, 133; (Σκλαυηνοί), 90, 104, 106, 108, 113, 118, 132, 133; (Σκλάυηνοι), 108, 118; (Σκλαυνοί), 90, 104, 108, 118, 133, 137; (Σκλαβηνοί), 120; (Σκλάβοι), 58, 69; (Σκλάβοι), 69; (τὸ Σκλαβηνῶν ἔθνος), 82; (τὸ τῶν Σκλαβῖνων ἔθνος), 89; (τὸ τῶν Σκλαυηνῶν ἔθνος), 90; (τὰ Σκλαυινῶν ἔθνη), 108, 110; (Σκλαυινὰ ἔθνη), 118; (τὰ τῶν Σκλαυηνῶν γένη), 108; (τῶν Σκλαυηνῶν ἀγέλαι), 98; (Sclavini), 51, 82, 90, 104, 108, 118, 133; (Sclaveni), 51, 52, 90; (Sclavenorum gentes), 90; (Sclavinorum gentes), 90, 110, 118; (Sclavinorum nationes), 108; (Γέται), 98, 118; (τὸ

- Γετικόν), 98. — Slověnska zemlja (Σκλαυηνία, ἡ τῶν Σκλαυηνῶν χώρα, Sclavinorum regio), 137; (interiores Sclavinorum partes), 108. — Slověnske vasi, 82. — Slověnski kralj Mužok. — Slověnska vojska (τὸ στρατεύμα Σκλαβηγῶν, ὁ τῶν Σκλαβηγῶν στρατός), 45, 47; (Γετικὸς πόλεμος), 108. — Slověnski poveljniki: Ardagast (Radogost?), Perogost. — Bojni tabor (χαράξ) Slověnov, 118. Slověnski narodni poglavarji (ἔθνηρχαι, principes), 104. — Slověnski starejšine ὅσοι ἐν τέλει τοῦ ἔθνους, ἡγεμόνες), 82 — Slověni: Daurontij, Daurita, Svarunas. — Pogrebna slavnost (ἐπιτάφιος ἑορτή) pri Slověnih, 108.
- Smaragd** (Smaragdus, Smaracodus), bizantinski eksarh v Ravenni ter cesarski kartularij in patricij, 92, 93, 96, 99, 139, 140. — Njegovi zastopniki po Istri, 139.
- Sobotica** (Savaria, Sabaria), mesto na zahodnem Ogrskem, 182, 280.
- Soča** (Sontius, Isontius), reka na Goriškem, 4, 329 — Lukristani, prebivalci ob Soči, 4.
- Solacij** (Solatius, Solacius), škof veronski, 85
- Solatius, gl. Solacij.
- Solin** (περὶ Σάλωνι, ἐς Σάλωνας, ἐν Σάλωσι), nekdanje mesto v Dalmaciji, 21, 47, 54. — Ondotni škof Maksim.
- Solium (in Solio), gl. Gospa Sveta.
- Solnograd** (Salzpurg, Salzburge, Petena), 266, 314, 315. — Ondotni prebivalci (Juvavenses), 301. — Solnograška oblast (territorium Salzpurgense), 264. — Solnograška cerkev (ecclesia Juvauensium, 314, 315. — Solnograška stolica (Salzburgensis sedes, Juvavensis sedes), 205, 225, 267. — Solnograška škofija (Juvauensis ecclesie dyocesis), 224, 231, 235, 300. — Ondotni škofje (Juvavensium rectores), 324. — Škofje: Rupert, Virgilij, Arno. — Solnograški samostan (Juvavense monasterium), 225, 300. — Ondotni opat Bertrik.
- Solun** (Θεσσαλονίκη), mesto ob Egejskem morju, 47, 89, 120. — Ondotna cerkev sv. Athlofora (Demetrija), 89. — Mestno zidovje (τὰ τείχη τῆς πόλεως), 89, 120. — Krete na mestnem zidovju, 120. — Mestna vrata, 89, 120. — Kasandreotova vrata, 120. — Solunska predmestja (προάστεια), 120. — Gradovi po solunski okolici, 120. — Cerkev sv. Matrone Kristofore pri Solunu, 89. — Cerkev sv. Hione, Irene in Agape pri Solunu, 89. — Trdnjava mučenice Matrone (φρουρίον τῆς καλινίκου μάρτυρος Μαρτῶνης), 120. — Solunska pokrajina, 89. — Predstojniki solunskega mesta, 120. — Mestni poglavarji, 120. — Solunski meščanje, 89, 120. — Solunska metropola (τῶν Θεσσαλονικαίων μετρόπολις), 120. — Solunski nadškofje: Evzebij, Ivan.
- Sontius, gl. Soča.
- Sorbam**, nekdanje mesto na Kranjskem, 182.
- Sosonia, gl. Susigana.
- Sparuna**, uradnik med Slovani na Gorenjem Avstrijskem, 256, 275, 279.
- Spoleto**, mesto v srednji Italiji, 252. — Ondotni vojvoda Hildebrand.
- Spori** (Σπόροι), ime starih Slovanov, 33.
- Srbi** (lužiški) (gens Surbiorum), 163. — Njih vojvoda Drvan.
- Sredec** (Σαρδική) ali Sofija, mesto v Bolgariji, 47.
- Srem, gl. Sirmium.
- Stabilinius**, tast furlanskega vojvoda Hrodgauda, 254.
- Staffelsee**, neko jezero na Bavarskem. — Ondotna cerkev (Stafnensis ecclesia), 333 — Ondotni škof = neuburški škof.
- Stafnensis, gl. Staffelsee.
- Stephanus, gl. Štefan.
- Stojmir** (Ztoimar, Zpoimar), slovenski vojvoda v Karantaniji, 331.
- Strassburg** (Argentæa urbs, Straticburgus), mesto ob Renu v Alzaciji, 329.
- Straticburgus, gl. Strassburg
- Sv. **Stratonik**. — Cerkev sv. Stratonika v Carigradu, 69.
- Stratonis turres** v Palestini, 329.
- Suarunas** (Σουαρύννας), mož slověnske narodnosti (Σκλάβος ἀντίρ), ki se je

- na strani Bizantincev vojskoval s Perzijani, 58.
- Suavi (Σουάβοι), gl. Posavje.
- Suavi (Σουάβοι), gl. Švabi.
- Suavia (Σουαβία), gl. Posavje.
- Sulzibach, gl. Sulzbach.
- Sulzbach** (Sulzibach, Sulzibah, Svlz-pach), potok pri Hall-u na Gorenjem Avstrijskem, 256, 275, 279. — Ondotne soline, 256. — Cerkev v ondotnem kraju, 279.
- Surbii, gl. Srbi.
- Susigana** (Susonnia, Sosonia), mesto na Beneškem, 182.
- Susonnia, gl. Susigana.
- Svlz-pach, gl. Sulzbach.
- „ad **Sycas Constantinopolim**“, 69.
- Symmachus, gl. Simah.
- Sypbach, gl. Sipbach.
- Syracusae, gl. Sirakuze.
- Syracusana civitas, gl. Sirakuze.
- Škotec** (Scottigena), 265.
- Špansko** (Hispania, Hispaniae), 288, 301. — Ondotni prebivalec (Hispanus), 282. — Španska zemlja, 317. — Španske pokrajine, 289. — Španski škofje, 290.
- Štefan II.** (Stephanus, rimski papež, 224, 226, 230, 231, 243.
- Štefan III.**, rimski papež, 241, 242, 243.
- Štefan** (I.), škof oglejski, 9, 80.
- Štefan** (II.), patriarh gradeški, 181.
- Štefan** (Stephanus), najbrže gotovskega rodu, 5.
- Štefan**, najbrže gradeški rojak, 81.
- Štefan**, hišni posestnik na zemlji gradeške cerkve, 171.
- Švabi** (Σουάβοι, Suavi) neki nemški razrod, 43, 74. — Severni Švabi (Norsavi), 48. — Cfr. tudi Alemani.
- Tacianus, gl. Tacijan.
- Sv. **Tacijan** (Tacianus, Tatianus), 72, 78, 85.
- Tagapald**, neka služnica na Bavarskem, 240.
- Taliamentum, gl. Taljamento.
- Taliup, gl. Taljub.
- Taljamento** (Taliamentum), reka na Beneškem, 182.
- Taljub** (Taliup, Talivp), uradnik med Slovenci na Gorenjem Avstrijskem, 256, 275, 279.
- Taravisum, gl. Treviso.
- Tarbision, gl. Treviso.
- Tarcelsus, gl. Tariles.
- Targitij** (Ταργίτιος), obrski poslanec, 87, 113.
- Tariles** (Tarilessus, Tarilesus, Tarcelsus), tovariš opata Barbana na otoku Barbani, 78.
- Tarilessus, gl. Tariles.
- Tarneum**, nekdanje mesto v Liburniji, 182.
- Tarsaticensis, gl. Trsat.
- Tarvisinus, gl. Treviso.
- Tarvisius, gl. Treviso.
- Tarvisum, gl. Treviso.
- Tasilo I** (Tassilo), vojvoda bavarski, 111, 147. — Njegov sin Garibald.
- Tasilo II.** (Tassilo, Dasilo, Daissilo), vojvoda bavarski, 227, 239, 244, 245, 256, 270, 272, 273, 274, 275, 279 — Njegova soproga Liutberga. — Njegov sin Deoto. — Njegovi hčeri, 272. — Njegovi vazali, 272.
- Taso** (Taso), furlanski vojvoda, sin furlanskega vojvoda Gisulfa, 145, 146, 155.
- Tassilo, gl. Tasilo.
- Tatianus, gl. Tacijan.
- Tatimer** (Τατίμωρ, Tatemer), poveljnik bizantinski, 108, 110.
- Tavrida** (τὰ ἐν Ταύροις), sedaj polotok Krim, 57.
- Tecla, gl. Tekla.
- Teja** (Τετζ), gotovski poveljnik, pozneje kralj, 54.
- Sv. **Tekla** (S. Tecla), devica, 72, 73, 78.
- Tenno**, neki podložnik na Bavarskem, 240.
- Teobald** (Teobaldus), vojvoda ale-manski, 217.
- Teodebald** (Θεοδ(βαλ)δος), kralj frankovski, 49.
- Teodebert I.** (Θεοδ(βερ)τος, Theudebertus), kralj frankovski, 44, 48, 49, 59.
- Teodebert II.** (Theudepertus), kralj frankovski, 119, 151. — Njegova mati, kraljica Brunhilda — Njegov brat, kralj Teodorik II.
- Teodebert** (Theodbertus), vojvoda bavarski, 205.

- Teodoald** (Theodoaldus), neki jurist v Italiji, 191.
- Teodon** (Theodo), vojvoda bavarski, 205.
- Teodor I.**, rimski papež, 171.
- Teodor** (Theodorus), nadškof laureški, 8.
- Teodor**, škof brescianski (Theodorus Brixienis), 38.
- Teodor** (Theodorus) iz Mopsuestije, 93, 94, 102, 191.
- Teodor** (Θεόδωρος), zdravnik in poslanec bizantinskega poveljnika Priska, 113.
- Teodorik** (Theodoricus, Deodericus), pokrajinski škof na slovenski zemlji, 324.
- Teodorik** (Theodoricus), kralj Vzhodnih Gotov, 1, 2, 4, 5, 6, 9, 11, 12.
- Teodorik II.** (Theudericus), kralj frankovski, 119, 151. — Njegova mati, kraljica Brunhilda. — Njegov brat, kralj Teodebert II.
- Teodorik** (Theodericus comes, Theodricus comes, Theodricus dux), poveljnik frankovskega kralja Karola (Velikega), 280, 287.
- Teodorit** (Theodoritus) iz Cyra, 94, 102, 191.
- Teodozijevo** zidovje (τὸ τῆς Θεοδοσίας), gl. Carigrad.
- Teodulf** (Theodulfus), škof orleanski, 320.
- Tergeste**, gl. Trst.
- Tergestinus**, gl. Trst.
- Tervisianus**, gl. Treviso.
- Tesalija**. — Ondotne pokrajine, 88. — Ondotni prebivalci (Θεσσαλοί), 120.
- Tesido**, potok blizu Innichena, 239.
- Tharsatica civitas**, gl. Trsat.
- Tharsaticum**, gl. Trsat.
- Tharvisium**, gl. Treviso.
- Theodbertus**, gl. Teodebert.
- Theodo**, gl. Teodon.
- Theodoaldus**, gl. Teodoald.
- Theodoricus**, gl. Teodorik.
- Theodoritus**, gl. Teodorit.
- Theodoropolis** (Θεοδορούπολις), nekdanje mesto v Dolenji Meziji med Novami in Kurisko, 118.
- Theodorus**, gl. Teodor.
- Theodosius**, gl. Teodozij.
- Theodricus**, gl. Teodorik.
- Theodulfus**, gl. Teodulf.
- Theophylakt**, bizantinski pisatelj, 118.
- Thessalonike** (Θεσσαλονίκη), gl. Solun.
- Theudebertus**, gl. Teodebert.
- Theudepertus**, gl. Teodebert.
- Theudericus**, gl. Teodorik.
- Theudibaldos**, (Θευδιβαλδος), gl. Teodebald.
- Theudibertos** (Θευδιβερτος), gl. Teodebert.
- Theutonicum miliarium**, nemška milja, 301.
- Thodanus**, gl. Obri.
- Thodicha**, gl. Dietach.
- Thomas**, gl. Tomaž.
- Thoringii**, gl. Turingija.
- Thracia**, gl. Tracija.
- Thule** (Θούλη), sedanja Skandinavija, 7.
- Thuringi**, gl. Turingija.
- Tiberij Konstantin** (Τιβέριος Κωνσταντίνος, Tiberius Constantinus, Tyberius Constantinus), cesar bizantinski, prej sovladar bizantinskega cesarja Justina II., 82, 83, 85, 87, 88.
- Tiborniensis ecclesia**, gl. Tiburnia.
- Tiburnia** (Liburnia civitas, locus Lyburnia), nekdanje mesto na Gorenjem Koroškem, 227, 232. — Ondotna cerkev (ecclesia Tiborniensis, ecclesia Tyborniensis, Tiburniensis ecclesia), 85, 102. — Ondotni škof Leonijan.
- Tiburniensis ecclesia**, gl. Tiburnia.
- Ticino** (Ticinus), reka v severni Italiji, 191.
- Ticinum**, gl. Pavia.
- Ticinus**, gl. Ticino.
- Tilikion** (Τίλικιον), trdnjava v bizantinski državi, 57.
- Timava** (Timavus), reka pri Devinu, 329. — Njeni deveteri izviri, 329.
- Timotheus**, gl. Pavlin.
- Tirenso morje** (Tyrrenum mare, Tirrenum mare = Gallicum mare), 71, 182.
- Τιργωνή ἐκκλησία**, gl. Trst.
- Tirrenum mare**, gl. Tirensko morje.
- Tisa** (Τίσσα, Tissa, Tiza), reka na Ogrskem, 133, 301, 329.
- Tissa**, gl. Tisa.
- Tissos** (Τίσσος), gl. Tisa.
- Titani montes**, gl. Alpe.

Todannus, gl. Obri.

Todicha, gl. Dietach.

Toledo (Toletum), mesto na Špan-skem, 282. — Ondotna stolica (Tolletana sedes), 288. — Ondotni škof Elipand.

Toletum, gl. Toledo.

Tolletanus, gl. Toledo.

Tomaž (Thomas), neki duhovnik, 191.

Tomis (Τόμις), nekdanje mesto ob Črnem morju, 133.

Tonahgave, gl. Donaugau.

Toperus (Τόπερος, Τόπερον), mesto ob Mestu blizu Egejskega morja, 45

Toringa, gl. Turingija.

Toringi, gl. Turingija.

Toringia, gl. Turingija.

Totila (Τωτίλα, Τωτίλας, Totila), kralj Vzhodnih Gotov, 35, 41, 42, 44, 47, 49, 53, 54, 68, 72.

Tours, mesto na Francoskem. — Ondotni samostan sv. Martina, 322.

Trabium, gl. Treviso.

Trabus, gl. Drava.

Tracija (Θράκη, Thracia, Thrace, Thraca, Thracia), 15, 32, 33, 44, 45, 47, 62, 68, 82, 90, 98, 104, 108, 118, 120, 134, 301, 329. — Ondotne pokrajine, 88. — Traško mesto (Θρακική πόλις), 118.

Trajan (Τραϊανός), cesar rimski, 33

Tratia, gl. Tracija.

Traungau (in pago Travngaev, in pago Drungae), okraj ob reki Travní na Gorenjem Avstrijskem, 275, 279.

Travisium, gl. Treviso.

Travngaev, gl. Traungau.

Tregeste, gl. Trst.

Tregesten, gl. Trst.

Tregestinus, gl. Trst.

Treientinus, gl. Trident.

Treiesta, gl. Trst.

Treviso (Tarvisium, Tarbision, Tarvisium, Trabium, Tarvisium civitas, Tharvisium civitas, Tarvisia civitas, Taravisium civitas), 78, 100, 182, 254. — Ondotna zemlja (in fine Tarvisiani), 284. — Treviška cerkev (ecclesia Tarvisina, ecclesia Tervisiana), 210. — Ondotni škofje: Rustik, Feliks. — Ondotni arhidijakon Kalist.

Trident (Trientum, civitas Tridentina), 70, 79. — Ondotna cerkev (ecclesia Tridentina, ecclesia Treientina), 85, 102. — Ondotni škofje: Agnel, Sekund. — Ondotni langobardski vojvoda Evin.

Tridentinus, gl. Trident.

Trientum, gl. Trident.

Triestinus, gl. Trst.

Trigestinus, gl. Trst.

Troyes, mesto na Francoskem. — Ondotni samostan sv. Lupa, 321

Trsat (Tharsaticum, Tharsatica civitas, Tharsatica maritima civitas, Tharsatica Liburniae civitas, urbs Tharsatica), kraj blizu Reke na Hrvaškem, 182, 326. — Ondotni meščanje 326. — Liburnia Tarsaticensis, 182.

Trst (Tergeste, Tregeste, Tregesten, Treiesta, Tergestina civitas, Triestina civitas, Trigestina urbs), 73, 182. — Ondotni meščanje, 139. — Ondotni rojak (natione Tergestinus), 237. — Trst, mesto v Istri (nacione Ystrie Tergestine civitatis), 237. — Tržaška okolica (in territorio Tergestino), 172. — Tržaška cerkev (ecclesia Tergestina, ecclesia Tregestina, ecclesia Triestina, ecclesia Tergestina provinciae Istriae, ἡ ἀρχὴ ἐκκλησίᾳ Τηργεστίνης ἐπαρχίας Ἰστρίας), 85, 139, 186, 209. — Ondotni škofje: Trugifer, Sever, Firmin, Gavidencij, Ivan.

Trugifer (Trugiferus), škof tržaški, 38.

Tudun, gl. Obri.

Tullijan (Τουλλιανός), bizantinski poveljnik v gotovski vojski 35.

Ture (Durus mons), gorska skupina v Alpah, 194.

Turicum castrum, gl. Zürich.

Turinga, gl. Turingija.

Turingija (Toringia, Toringa, Turinga), neka pokrajina na Nemškem, 119, 163, 165, 166, 167, 168. — Ondotni prebivalci (Thoringii, Thuringi, Toringi), 48, 280. — Turinški kralji, 48. — Ondotni vojvoda Radulf.

Turki (Τούρκοι), 87.

Turres, nekdanje mesto v Liburniji 182.

- Turris** (Τούρρις), sedanje mesto Turnu pri izlivu Olte v Donavo, 33.
- Tyberius**, gl. Tiberij.
- Tyborniensis ecclesia**, gl. Tiburnia.
- Tyrrenum mare**, gl. Tirensko morje.
- Tzurulum** (Τζουρουλόν), sedaj Čorlu, mesto med Carigradom in Drenopoljem, 45 69.
- ad Udrimas**, gl. Ingering.
- Uligisal** (Οὐλιγίσσαλος), gotovski poveljnik, 21.
- Ulimiton** (Οὐλιμιτών), trdnjava v Scitiji, 57.
- Umagum**, gl. Omak.
- Ungari**, gl. Huni.
- Unguimeri**, neki človek obrskega rodu, 302.
- Uni**, gl. Huni.
- Unia** = Hunia, gl. Obri.
- Urgel** (Orgsllis) mesto v Pirinejih, 282. — Ondotni škof Feliks.
- Ursinianus**, gl. Urzinijan
- Ursinus** (Οὐρσίνος) gl. Urzin
- Ursus**, gl. Urz.
- Urz** (Ursus, Vrsus), duhovnik in kaplan bavarskega vojvoda Odilona, 205.
- Urz** (Ursus), vojvoda cenedski, 195.
- Urzin** (Ursinus, Οὐρσίνος), škof cenedski, 186.
- Urzinijan** (Ursinianus, Οὐρσίνος), škof padovanski, 186
- Usigardus** (Οὐσιγάρδος), bizantinski poveljnik najbrže slovanskega rodu, 56.
- Usum**, nekdanje mesto v Valeriji, 182.
- Uturguri** (Οὐτούργουρρι), prebivalci ob Azovskem morju 55.
- Valdandus**, filius Mimonis de Labariano, 255.
- Valdoria** (Vulturina castrum), kraj na levi strani Pada blizu Cremona, 140.
- Valeria**, rimska pokrajina na vzhodu od Panonije, 182. — Ondotna mesta: Acunum, Alusione, Annana, Antiana, Belsalino, Cardelaca, Catio, Clautiburgum, Cornacum, Donatianis, Livorin, Lugione, Lumano, Malatis, Usum.
- Valeria** (?), rimska pokrajina ob Savi (Posavje), 182. — Ondotna mesta: Acerbo, Atamine, Crupi, Fines, Nomiduni, Romula, Sicce.
- Valerijan** (Βαλεριανός), bizantinski poveljnik v gotovski vojski, 22, 27.
- Valerijan**, patricij, brat patricija Ivana, 66. 68.
- Valuk** (Wallucus), vojvoda slovenski, 164.
- Vandali** (Wandali), germanski razrod, 301.
- Varni** (Οὐάρνοι), germanski razrod ob dolnji Labi, 7.
- Vegla**, gl. Krk.
- Veglensis**, gl. Krk.
- Vejentana ecclesia**, gl. Celje.
- Vektari** (Wechtari), vojvoda furlanski, 179, 185.
- Sv. Venancij** mučenik (S. Venantius martyr). — Cerkev sv. Venancija, katero je papež Ivan IV. dal postaviti, 169.
- Venantius**, gl. Venancij.
- Venecia**, gl. Beneško.
- Venedi**, gl. Slovani.
- Veneriosus** (Venerus), škof puljski, 23.
- Venerus**, gl. Veneriosus.
- Venethi**, gl. Slovani.
- Veneti**, gl. Beneško
- Venetia**, gl. Beneško.
- Venetici**, gl. Beneško
- Venetienses**, gl. Beneško.
- Venetii** gl. Slovenci.
- Ver** (Βέρως), bizantinski poveljnik, 46.
- Verona**, mesto v severni Italiji, 78, 86, 100. 189. 284, 285. — Ondotno mestno obzidje, 285 — Samostan Matere božje v Organu (Organum) zunaj mestnega obzidja, 285 — Ondotni opat Feroks. — Veronska cerkev (ecclesia Veronensis), 85, 102. — Ondotni škofje: Solacij, Junior.
- Vetetina ecclesia**, gl. Vicenza.
- Vicentia**, gl. Vicenza.
- Vicenza** (Vicentia, Vincentia, Vincentina civitas), mesto v Italiji, 100, 179, 182, 254, 284. — Ondotna cerkev (ecclesia Vetetina), 102. — Ondotni škof Horoncij. — Ondotni vojvoda Gaidus.
- Sv. Vid** mučenik (S. Vitus martyr), 78. — Cerkev sv. Vida zunaj Gradeža.
- Vigilij** (Vigilius), rimski papež, 34, 94, 96, 102, 192.

- Vigilius** episcopus Scaravensis (Scaravaciensis), 85.
- Vigintimilia**, mesto v Liguriji, 182.
- Vilshofen, gl. Nordfilusa.
- Vincensimo** (Ad vicesimum), mesto v Panoniji, 182.
- Vincentia, gl. Vicenza.
- Vincentina civitas, gl. Vicenza.
- Vindemij** (Vindemius), škof cenedski, 85, 96, 100.
- Vinedi, gl. Slovenci.
- Virgilij** (Virgilius, Bergullus), škof padovanski, 85.
- Virgilij** (Virgilius), škof solnograški, 225, 227, 234, 236, 246, 251, 256, 257, 258, 260, 263, 264, 265, 266, 267.
- Viscla, gl. Visla.
- Visla** (Viscla, Vistula), reka na Poljskem, 52.
- Vistrum**, neki gozd v Istri, 39.
- Vistula, gl. Visla.
- Sv. **Vital** (S. Vitalis), 72, 78. — Cerkv sv. Vitala na Gradežu.
- Vitalij** (Βιτάλιος), bizantinski poveljnik v gotski vojski, 28.
- Vitalijan** (Vitalianus), gradeški patriarh, prej dijakon in protonotar gradeške cerkve, 228, 230, 237.
- Vitalijan** (Βιταλιανός), stric bizantinskega poveljnika Ivana, 47, 54.
- Vitiges** (Οὐτίγης), kralj Vzhodnih Gotov, 21.
- Vitus, gl. Vid.
- Vivencij** (Viventius), škof (?) furlanski, 143.
- Vojnomir** (Wonomyrus), vojvoda slovenski, 293.
- Volkun** (Waltunc), vojvoda karantanskih Slovencev, 246.
- Vrsus, gl. Urz.
- Vulgares, gl. Bolgari.
- Vulturina castrum, gl. Valdoria.
- Vzhodna marka** (Orientalis plaga, orientalis pars Bavarie), 331. — Ondotni meini grofje: Gerold I., Goterham, Werinharij, Albrik, Gotafrid, Gerold II.
- Wako** (Οὐάκκης), kralj langobardski 42.
- Waldaricus, gl. Waldarik.
- Waldarik** (Waldaricus, Waltricus, Walther), škof pasovski 256, 275, 315, 333.
- Wallari**, langobardski vojvoda v Bergamu, 79.
- Wallucus, gl. Valuk.
- Waltari** (Waltari, Οὐάλταρος), kralj langobardski, 36, 42. — Njegov oče Wako. — Njegov varuh Auduin.
- Walther, gl. Waldarik.
- Waltricus, gl. Waldarik.
- Waltunc, gl. Volkun.
- Wandali, gl. Obri.
- Wandali, gl. Slovenci.
- Wandali, gl. Vandali.
- Warmann** (Warmannus), duhovnik, ki je med Slovenci oznanjeval krščanstvo, 236.
- Warmatia, gl. Worms.
- Warminc**, neka gora na Gorenjem Avstrijskem, 256.
- Wato, gl. Watton.
- Watton** (Watto, Wato), duhovnik, ki je med Slovenci oznanjeval krščanstvo, 227.
- Wechtari, gl. Vektari.
- Wenedi, gl. Slovani.
- Wereharius, gl. Werinharij.
- Werinharij** (Werinharis, Wereharius) mejni grof v Vzhodni marki, 331.
- Wesigoti, gl. Gotje.
- Wezera** (Wisura, Wisora), reka na Nemškem, 287, 312.
- Winedi, gl. Slovani.
- Winedi, gl. Slovenci.
- Winidi, gl. Slovani.
- Winiti, gl. Slovani.
- Wisora, gl. Wezera.
- Wisura, gl. Wezera.
- Wogastisburc, gl. Wogastisburg.
- Wogastisburg** (castrum Wogastisburc). — Kje?, 163.
- Wonomyrus, gl. Vojnomir.
- Wormacia, gl. Worms.
- Wormatia, gl. Worms.
- Worms** (Wormacia, Wormatia, Warmatia), mesto ob Renu, 278, 279, 280.
- Ystria, gl. Istra.
- Ystrus, gl. Istra.
- Ytalicus, gl. Italija.
- Zaban**, langobardski vojvoda v Paviji, 79.
- Zacharias, gl. Caharija.

Zahodno morje (ὁ δυτικὸς Ὠκεανός, Occidentalis oceanus), gl. Baltiško morje.

Zaldapa (Ζαλδαπά), mesto v Dolenji Meziji blizu Balkanskega gorovja, 118.

Zanto ter njegova brata Erfo in Marko, ustanovitelji opatije v Sestu in samostana v Saltu, 233.

Zellia, neki okraj na Slovenskem, 146.

Zotan, gl. Obri

Zotanus, gl. Obri.

Zpoimar, gl. Stojmir.

Ztoimar, gl. Stojmir.

Zuglio (castrum Iuliense), mesto v beneški Karniji, 85, 100, 213. — Ondotna cerkev (ecclesia Iuliensis), 85, 102. — Ondotni škofje: Maksencij, Fidencij, Amator.

Zürich (Turicum castrum), mesto v Švici, 301.

Zvffinprvno, neki studenec na Gorenjem Avstrijskem, 256.

Žalborna (Silbio, Silbonis, Silvium) kraj v zahodni Istri blizu Pirana, 182

Židje (Ἰουδαῖοι), 120.

Imenik besed in stvari.¹⁾

Actores (uradniki), 256, 275, 279

Aerarium (državna blagajnica, kraljevska blagajnica), 11.

Annona = salarium (plača, odškodnina), 11.

Arca (blagajnica), 24.

Arcarius (denarničar), 25*. — Arcarius regalis palatii (kraljevski komornik), 305.

Arga, beseda langobardska ali pa grška ter pomenja bojazljivega in nespodobnega človeka, 195*.

Assis publicus (letni davek), 11.

Auctoritas = iussum, rescriptum, 24.

Befulci = bifulci (kmetje), 154.

Bisontes (divji voli), 71.

Brevis (sc. liber) = epistolae appendix (pripris), 23, 24.

Camerarius (komornik), 280.

Candidati, κανδιδάτοι, neki uradniki pri Bizantincih, 45.

Capillati, neki gotovski plemenitniki, 6*.

Cardinales (kardinali), 61, 80.

Carmula = seditio (upor), 234, 236.

Cartola, gl. cartula.

Cartula donationis (darilna listina), 279. — Cartula testamenti (oporoška), 96.

Cartularius = notarius, 125*. — Chartularius sacri palatii, 92, 102.*

Casata (hišica), 256.

Causas audire (zasliševati), 285.

Census (davek), 14, 275.

Cespes = fundus (zemlja), 11.

Chartularius, gl. cartularius.

Chrysos, χρυσός (zlat), 132.

Ciboria argentea, τὰ ἀργυρὰ κιβώρια (srebrni ciborji), 69.

Collecta, nekaj davek, 241. — Collectae ex tritico (kolekte od pšenice), 241.

Colonia (kmetija), 240.

Comitatus = aulicum iudicium, 5, 12. — Comitatus = aulicus. — Comitatus excubiae (dvorno vojaštvo), 24.

Communio (združenje z občno cerkvijo), 68.

Concilium (cerkvena pokrajina), 102.

Convivium (pojedina), 30.

Cubiculum (blagajnica), 11. — Cubicularius, κυβικουλάριος (varuh spalnice, varuh blagajnice), 69*.

Cunabulum (rojstni kraj), 12.

Curiales (kurijali), 6*, 11.

Curopolates, κουροπαλάτης, nekaki dostojanstveniki na dvoru bizantinskih cesarjev, 69*.

Cursus (javna vožnja), 4, 11. — Cursus iudicum, discursus iudicum (vožnja sodnikov), 11.

¹⁾ Zvezdica pri nekaterih številih kaže, da je o kakem izrazu na dotičnem mestu kratko pojasnilo.

- Dareikos, *δαρεικός*, zlati denar pri Perzijanih, 106*.
 Decania (dekanija, okraj), 256*, 275, 279.
 Decima (desetina). — Decima de annona (žitna desetina), 284 — Decima de peculio (živinska desetina), 284. — Decima de frugibus terre et de animalibus (desetina od poljskih pridelkov in od živine), 30.
 Defensores (defenzori), 6*, 11. — Defensor ecclesiae (cerkveni odvetnik), 96.
 Denarius (penez), 281, 297.
 Discursus, gl. cursus
 Districtio (sodstvo), 242.
 Distringere (koga z grožnjami siliti), 285*.
 Domesticus = *τις ἐκ τῆς οὐκίας* (telesni stražnik, služabnik), 11, 33.
 Doryphorus, *δορυφόρος*, član telesne straže, 45.
 Dux militiae, 69.
 Ecclesiae baptismales (glavne ali krstne cerkve) 156*, 158.
 Enkycliae = encycliae (okrožnice), 94.
 Episcopi provinciales (pokrajinski škofje), 78.
 Exarchus, 121, 122, 126, 127, 139.
 Excubiae = militia (vojaštvo). — Comitatus excubiae (dvorno vojaštvo), 24.
 Excubitores, stražniki na cesarskem dvoru, 103*.
 Fabrica = privatae aedes (hiša, palača), 24.
 Familiares = homines (ljudje), 5.
 Fara, langobardska beseda, ki pomenja rod ali vrsto, 70, 71*.
 Fiscus = tributum (davek), 11.
 Foderus, gl. fodrum.
 Fodrum, foderus (krma za vojsko), 284*.
 Forst (gozd), 256.
 Forus, kraj, kjer se grozdje tlači, 78.
 Fredum, fretum (globa), 285*. Fredum exigere (izterjovati globo), 285.
 Fretum, gl. fredum.
 Funebris festivitas, *ἐπιτάφιος ἑορτή* (pogrebna slavnost), 108.
 Fusteus = ligneus (lesen), 78.
 Garismatium = taberna ubi garum conficitur, 24.
 Gaza (zaklad), 301.
 Gerulus praesentium (pismonoša), 24.
 Grammatica ars, 255.
 Hegin = Gehege (ograja), 301.
 Herbaticum (pašni davek), 284*.
 Homines servientes (podložniki), 284.
 Hostis (četa, vojska), 280, 312.
 Illatum = tributum (davek), 11. — Illatorum ratio (račun o vplačanih davkih) 11.
 Immunitas, munitas (imuniteta), 285*.
 Indictio (indikcija), 11, 14, 24, 67, 70, 114.
 Instrumenta (listine), 209.
 Intronizatio (intronizacija), 86.
 Investitio = investitura, 86.
 Jopan = župan, 256.
 Iudices provinciae (pokrajinski sodniki), 11. — Iudex Romanus (rimski sodnik), 11.
 Karrus = carrus (voz), 78.
 Lasta = lastra (podstavec pri kakem stebru), 73*, 78.
 Libra, 30. — Libra plena, 297.
 Lociservator (namestnik), 189, 195.
 Lues equorum (konjska kuga), 280.
 Magister artis grammaticae, 255. — Magister militum (vojaški mojster), 30, 128.
 Maior domus (pristavnik), 126.
 Mancipia (služnica), 240.
 Mansio (stanovališče), 30; (prenočišče), 284*, 285.
 Mansionaticus (prenočišče), 284*.
 Marca, marcha (meja), 273, 274.
 Marpahis (maršal), 71*.
 Miles = officialis (uradnik), 24.
 Miliarium, milliarium (milja), 78, 321. — Miliarium Italicum (italska milja), 301. — Miliarium Theoticum (nemška milja), 301.
 Missi regii (kraljevi pregledniki), 273.
 Monimenta (pisma), 209.
 Municipium (mesto), 11.
 Munitas, gl. immunitas.
 Mutationes (postaje), 4*.

- Naulum (brodarina), 24.
 Nomisma, νόμισμα, ime nekega denarja pri Bizantincih, 87*.
 Novci. Gl. chrysos. dareikos, denarius, libra, nomisma, solidus, stater.
 Numerarius (računar), 25*.
 Opus fiscale 256*.
 Oraculum = rescriptum (ukaz), 12.
 Ostreum (ostriga), 24.
 Pagus (okraj), 275, 279.
 Palatium (kraljeva palača, dvor), 255, 282. 319 — Palacium publicum, 284, 285.
 Palleum, gl. pallium.
 Pallium, palleum (palij), 8, 80, 206, 209, 211, 313, 314, 315, 316, 318. — Pallium signum metropolitanae dignitatis, 203.
 Parasanga, παρασάγγης, perzijska milja, (= $\frac{3}{4}$ zemljepisne milje), 106*, 108.
 Paratae (pojedine), 285*.
 Patricius, 60, 61, 64, 65, 66, 67, 68, 69. 96, 139, 140.
 Pestis inguinalia (črevesna kuga), 107.
 Placitum = conventum (zborovanje), 261.
 Polyptychi = libri censuales (davčne knjige), 11. — Polyptycha, knjige o cerkvenih dohodkih in izdatkih, 93*.
 Praedium (posestvo, lastnina), 11.
 Praepositus, πραιποσίτης (predstojnik cesarske palače), 69*.
 Praesentum, πραισεντον, neko dostojanstvo pri Bizantincih, 90*.
 Praetorium = villa, 24.
 Presidium (posadka), 284.
 Primates (višje osebe), 24.
 Primitiae (prvine), 308.
 Protectores, προτίκτορες, člani telesne straže na bizantinskem dvoru, 69.
 Provinciales (provincijali, prebivalci v provinciji), 6*, 11, 24, 25.
 Publicum (državna blagajnica, 284.
 Quarta de vineis et de agris (četrtina pridelkov po vinogradih in njivah), 30.
 Redibutio, gl. redhibitio.
 Redhibitio, redibutio (davščina), 285*.
 Regionarius apostolicae sedis, 175*.
 Sacrarium (zakristija), 314.
 Salina (solina), 256.
 Scara = schar (četa), 281, 287.
 Scholae, αἱ σχολαί, 69.
 Scholarii, σχολάριοι, nekaka straža na bizantinskem dvoru, 69.
 Scribon, σκριβων (pisar), neki častni naslov na bizantinskem dvoru, 137*.
 Scrineum, gl. scrinium.
 Scrinium, scrineum (arhiv), 93, 241. — Scriniarius, izdelovatelj javnih listin ter nadzornik arhiva, 241.
 Sculca, σκούλα (straža), 108*.
 Sculdahis = rector loci, 195*.
 Senodochium, gl. xenodochium.
 Servicium (služnost), 275.
 Sinochagia, gl. xenodochium.
 Solidus, 24, 25*, 114. 281. — Solidus tributarius (davčni penez), 11, 25.
 Stater aureus, στατήρ χρυσοῦς, neka vrsta novcev pri Bizantincih, 50.
 Superposita (izvenredna davščina), 30*.
 Superspeculator = ἐπίσκοπος, (škof), 300.
 Syncletus, σύγκλητος (senat), 69.
 Synodus (sinoda), 2, 3. — Synodus generalis (občna sinoda), 64, 66, 67. — Synodus particularis, 66, — Epistolae synodales (sinodalni spisi), 93.
 Tabellio (notar), 30.
 Tabularius (računar), 11.
 Tertia pars de salinis (tretjina od solin), 30. — Tercia pars de piscatione, 30. — Tercia pars de molendinis, 30.
 Τράπεζαι αἱ ἀργυραῖ (srebrne ploščice), 69.
 Tribuni, 80, 103, 241. — Tribuni maritimum (pomorski tribuni), 26*.
 Tributaria functio (davek), 24.
 Tributum iustum (zmeren davek), 256.
 Vassi (vazali), 281.
 Vicedominus, 11.
 Villa publica (državna vas), 256.
 Walda, waldus (gozd), 275, 279.
 Xenodochium, senodochium, sinochagium (gostišče), 156*, 285.

Tiskarski pogreški.

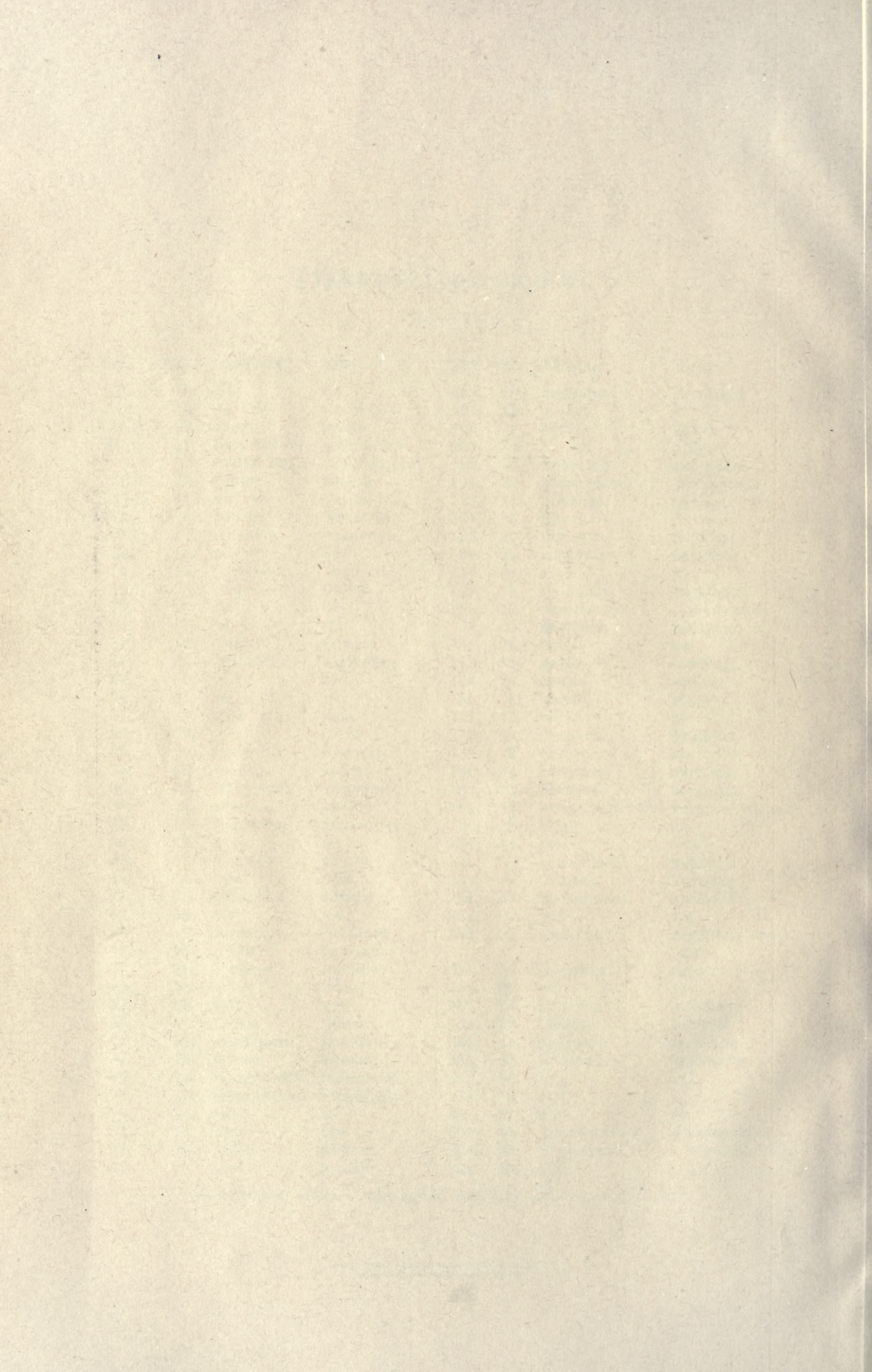
Str.:	vrsta:	namesto:	čitaj:	Str.:	vrsta:	namesto:	čitaj:
VIII,	3.	Ce	Če	100,	29.	committens	comittens
XIII,	8.	da bili	da bi bili	101,	23.	p. 55 ²	p. 25 ²
XXXII,	39.	s ojo	svojo	104,	2.	νήσου,	νήσου
XLII,	27.	bavarski voj-	solnograški	107,	22	p. 38	p. 39
		voda Teodo	škof Rupert	109,	12.	ἐνιδρύσατο	ἐνιδρύσατο
LXXIII,	27.	Blume	Bluhme	109,	22.	Ἀδραγάστω	Ἀδραγάστω
LXXVIII,	11.	vo sko	vojsko	113,	21.	ranjkega	ranjkega
LXXX,	8.	Nekate	Nekatere	117,	35.	Ravenno	Ravenna
LXXX,	10.	Ananini	Anniani	123,	20.	ranjkega	ranjkega
15,	6.	οὖν	οὖν	138,	39.	παρέδοτο	παρέδοτο
15,	12.	Ἀσινάριος	Ἀσινάριος	140,	24.	ἄν	ἄν
15,	23.	Οὖννοι	Οὖννοι	149,	13	spodbudil	izpodbudil
19,	29.	δη	δη	151,	12.	nameravajo	namerjavajo
23,	30.	τῷ	τῷ	153,	1.	ἡμεῖς φάτο.	ἡμεῖς φάτο.
27,	16.	ἡπειρον	ἡπειρον	153,	28.	καί	καί
27,	26.	Χίλβουδίους	Χίλβουδίους	153,	31.	πρέβεις	πρέβεις
27,	40.	ῆ	ῆν	154,	24.	σπάνιν	σπάνιν
29,	21.	τῶ	τῶν	166,	10.	hoteli	hotel
31,	11.	eum	cum	171,	25.	billi	bil
33,	20.	c. 22	c. 29	172,	24.	διακόσιοι	διακόσιοι
35,	9.	Pannonci	Panonci	180,	12.	ep. 39	ep. 36
35,	15.	κράτος	κράτος	180,	34.	partibue	partibus
36,	27.	Φραγγικός	Φραγγικός	184,	13.	heretius	hereticus
38,	38.	μὲν τῷ	μὲν τῷ	185,	42.	vere, ne pa vero	vero, ne pa vere
39,	36.	ἐμάγεσθαι	ἐπάγεσθαι	186,	38.	hies	his
40,	2.	ῆ	ῆ	196,	44.	me	ime
43,	33.	p. 454	p. 45 ¹	206,	3.	iniuntctas	iniunctas
46,	34.	τῆσε	τῆσε	231,	7.	Ἀδρέας	Ἀνδρέας
47,	25.	οὐδαμῇ	οὐδαμῇ	261,	33.	invisionibus	inrisionibus
47,	26.	κα	καί	284,	22.	776	775
48,	3.	Jordanis	Jordanes	285,	27.	comitibus	comitibus consti-
48,	15.	Jordanis	Jordanes			tutis	
48,	31.	Jordanis	Jordanes	321,	14.	cuperet	cuperet et
49,	24.	emuč	temuč	333,	37.	30 ¹	30 ¹
52,	38.	καί	καί	350,	29.	indictioni	indictione
65,	4.	Οὖννοι	Οὖννοι	374,	29.	Ἀβάρων	Ἀβάρων
81,	19.	sanctamru	sanctarum	381,	41.	Δριζίτσα	Δριζίτσα
82,	19.	crocias	crocias	383,	28.	Fridibadus	Fridibadus
89,	34.	binzantinski	bizantinski	383,	46	573	273
90,	3.	binzantinsko	bizantinsko	384,	6.	15 ⁶	155
90,	18.	se	si	387,	51.	27 ¹	28 ¹
91,	18.	τὴν	τὴν	391,	40.	Corstinopolis	Continopolis
91,	24.	ῤεῖθρου	ῤεῖθρου	398,	36.	v Liburniji.	v Liburniji, 182.
98,	8.	ocavit	locavit	398,	15.	3 8	318

Na nekaterih straneh stoji zgoraj nad črto „St.“ namesto „Št.“

Robert's Library

Oct 21 1900

Has the right

Robarts Library

DUE DATE:

Oct. 24, 1996

Fines 50¢ per day

**Please return books to the
Library to which they belong**

DR Kos, Franc
381 Gradiovo za zgodovino
S665K6 Slovencev v srednjem veku
knj.1

